

श्रीः ॥

शीपरमात्मने नमः ॥

तैत्तिरीयसंहितापदपाठः ॥

सस्वरः ॥

[पूर्वभागः]

प्रथमतस्त्रितीयतृतीयननुर्थकाण्डात्मकः ॥

अथैव विदुः

मु. अ. वैद्यनाथशास्त्रिणा

मा. नारायणशास्त्रिणा च

परिशोधितः

कुम्भघोणस्थं वैश्वकर्षिणीपुस्तकशालाभिनेन

मु. अ. वैद्यनाथशास्त्रिणा

रपत्रिय

शारदाविलासमुद्राक्षरशालायाम्

मुद्रापितः

कुम्भघोणे प्रकाशितश्च ॥

प्रमादिव्याप्तस्य कुम्भामासि ॥

1914

(Copyright Registered)

पुटे.	पङ्क्तौ.	अशुद्धम्.	शुद्धम्.
२	६	प्रेति	प्रेति
"	१०	व-वर्हिः	व-वर्हिः
"	"	पर्व	पर्व
"	२१	वसूनाम्	वसूनाम्
"	२५	पृच्यध्वम्	पृच्यध्वम्
३	१९	पतिम्	पतिम्
"	२२	उरूपामि	उरूपामि
५	२०	सहस्र-	सहस्र-
६	१२	क्रस्य	क्रस्य
"	२६	कतस्ये	कृतस्ये
९	२५	पपा	पुपा
१०	१३	यत्	यत्
११	९	वाक्	वाक्
१२	११	मनो	मनो
१५	७	धूरपा	धूरपा
१७	१९	यः ।	यः ।
१८	९	इव ।	इव ।
२३	१६	ब्रह्म	ब्रह्म
"	"	ब्रह्म	ब्रह्म
"	२५	वृषणम्	वृषणम्
२४	१८	शुद्धाः	शुद्धाः
"	२६	इतिस्व	इतिस्व
२६	२	वरुणः ।	वरुणः ।
२७	१९	पावकः ।	पावकः ।
"	२५	चरपणे ।	चरपणे ।

पुटे.	पङ्क्तौ.	अशुद्धम्.	शुद्धम्.
२८	१९	अमे ।	अमे ।
३०	२५	मित्यूता	मित्यूता
३१	१४	वर्हि	वर्हि
"	२६	विथे ।	विथे ।
३२	२३	चरपणी	चरपणी
३३	१८	विशतिः	विशतिः
३४	१	गृहीतः	गृहीतः
३५	२३	विशतिः	विशतिः
३७	१६	दशे	दशे
३८	२६	यज्ञम्	यज्ञम्
४०	९	वीति	वीति
४४	८	सम्भृत-	सम्भृत-
४५	१२	पुनः	पुनः
४६	१५	आहु	आहु
"	१७	अतृष्यन्	अतृष्यन्
५०	२३	ग्राम्याः	ग्राम्याः
५८	१२	मनसा	मनसा
६०	१४	इन्द्रः	इन्द्रः
६१	२१	सुवः	सुवः
६३	१३	अग्निम्	अग्निम्
६७	२६	शच्च	शच्च
७१	११	अकैः	अकैः
७६	५	तेन ।	तेन ।
८०	१२	एति	एति
"	२६	इ	प्राइ

पुटे. पङ्क्तौ. अशुद्धम्. शुद्धम्.

८४ १५	शर्कराम्	शर्कराम्
८८ १७	कत्वा	कृत्वा
९० ११	पशु	पशु
९२ २	द्वादश-	द्वादश-
११ २३	महाव्री	महाव्री
९८ १३	त्येकाद	त्येकाद
१५ १५	भुः	भुः
१०५ १	असृजत	असृजत
११६ ९	वर्चसी	वर्चसी
१५ १५	द्याइति	द्याइति
२५ २५	आदित्यः	आदित्यः
१२१ १	कृतावा	कृतावा
१३४ १८	इन्द्राय	इन्द्राय
१६० ५	बुध्नात्	बुध्नात्
१६६ २५	सज	सृज
१६७ २२	रसः	रसः
१६९ ६	छन्दासा	छन्दासा
१७० २६	उद्यन्तु	उद्यन्तु
१८८ ९	ऊर्ध्वम्	ऊर्ध्वम्
१९३ २०	इतिप्र-	इतिप्र-
१९४ २६	यातुधा	यातुधा
१९८ २६	यज्यया	यज्यया
२०० १७	शतम्	शतम्
२१२ १५	त्यदुः-	त्यदुः-
२१९ २१	ना ।	ना ।
२२४ १०	यत्र	यत्र
११ ११	तत्र	तत्र

पुटे. पङ्क्तौ. अशुद्धम्. शुद्धम्.

२२६ २१	वता	वता
२२८ २५	हुत्वा	हुत्वा
२३० १२	बुभूपन्न	बुभूपन्न
२३६ १६	द्युमदि	द्युमदि
२४३ १	विश्वेषाम्	विश्वेषाम्
२४४ २४	असृजत	असृजत
२५० ११	रुजन्तः	रुजन्तः
२६५ १२	वरु	वरुण
२६६ ३	भगा	भगा
२६९ १७	हनः ।	हनः ।
२७८ १	छन्दस	छन्दसा
१३ १३	वृषण्	वृषण्
२७९ २५	मितिमु	मितिमु
२८३ १५	सा । प	सा । पृ
२८४ १८	आशाः	आशाः
२८५ २५	महित्व	महित्वे
२९३ १	विभृत	विभृत
२९४ १०	ऋत्विगः	ऋत्विगः
२९५ ५	नमः	नमः
३०२ १९	जनः	जनः
३०४ १४	अनुष्टुभ	अनुष्टुभ
१३ २३	त्रिंश	त्रिंश
३०५ १६	वातः	वातः
३२२ १४	इध्रे	इध्रे
३३७ १७	यल्पत्	यल्पन्
३४२ १	पूपा	पूपा
३४३ ७	अधीति	अधीति

श्रीः ॥

तैत्तिरीयसंहितापदपाठः ॥

ह्रिः ओ(१)म् ॥

इपे । त्वा । ऊर्जे । त्वा । वायवः । स्थ । उपायवइत्युप-आयवः । स्थ ।
देवः । वः । सविता । प्रेतै । अर्पयतु । श्रेष्ठतमायेति श्रेष्ठ-तमाय । कर्मणे ।
एति । प्यायध्वम् । अग्निः । देवभागमिति देव-भागम् । ऊर्जस्वतीः । पर्यस्व

शेवधियः पुमर्धानां पडच्चातीतविप्रहः । राहान्तो निगमार्थानां मोदतां स महेश्वरः ॥

पदानां कृष्णयजुषो लक्षणानि क्वचित् क्वचित् । वैयनाथो विलेखति सव्याख्यानं यथामति ॥

१ अस्य च प्रणयस्य “अद्यायस्य मुखे चान्ते भूत्वा विद्वाननन्दिनः । संरक्षणाय वेदानामोङ्कारं तूचरेसदा ॥
स्वन्त्यादानुको च तस्यान्ते तु विशीर्यते । आद्यन्तप्रणयौ तस्य स्यातामङ्गानि वै ततः ॥” “वेदस्योपक्रमे विद्वानवसा-
नेऽप्यतन्द्रितः । उचरेत् प्रणयं ब्रह्म रक्षायै छन्दसा स्फुटम् ॥” इत्यादिशिक्षावचनेः आदायन्ते च अवश्यमुच्चारणीयत्वं,
“यजुः प्रणय उचस्स्यात्” “मकारान्तो यजुष्युचः” “उदात्तो वार्त्माकेः” इत्यादिभिः उदात्तत्वं, “प्रारंभकश्चतुर्मात्रो वेद-
स्यस्यात्तदर्थकः । अद्यायान्त्योऽनुयाकान्त्यः कर्माद्यश्च त्रिमात्रिकः ॥” इत्यादिभिः चतुर्मात्रत्वं, “सविसर्गं हरिपदं प्रणयात्पू-
र्वमिष्यते । हरिपदे विमर्गस्य न सन्विः प्रणयोत्तरे” इत्यनेन हरिपदपूर्वत्वञ्च निरणायि ॥

२ ‘उपायवः’ इति पदमिङ्गयम् । अत्र शिक्षा—‘प्रमहेङ्गोपसर्गान्तं इति स्यादप्यमाहिते’ इति । अस्यार्थः—
अमाहिते पदाद्वयपदानौ प्रमहेङ्गोपसर्गान्ते ‘ऊक्तरः, ओक्तायोऽमाहितोऽकारव्यञ्जनपरः’ इत्यादिलक्षणलक्षिताः स्वराः
प्रमहाः, विभागवन्ति पदानि इङ्गानि, आ, प्र, अ, इत्यादीनि पदानि उपसर्गाः, तेषां अन्ते इति स्यात् इतिशब्दः
प्रयोक्तव्य इत्यर्थः । शिक्षान्तरेऽपि—‘प्रमहेङ्गोपसर्गानामितिशब्दः प्रयुज्यते । परस्तात्पदकोलेऽयं पूर्वोच्चारण एव हि’
इति ॥ पूर्वोच्चारण इत्यनेन इङ्गयोः द्विरुच्चारणसम्भवे पूर्वोच्चारण एव इतिशब्दप्रयोगो विधीयते । इङ्गयोः द्विरुच्चारणीय-
त्वादेकमुक्तं शिक्षायां—‘पुनस्त्विङ्गय क्रमे चादिविरामस्य द्विवैक्यतः’ इति । अस्यार्थः— इङ्गयं विभागवत् पद पुनः
पुनरुक्तं स्यादित्यर्थः । पदाद्वयपदानाविति शेषः । यथा । उपायवइत्युप-आयवः । आदिः पूर्वोक्ते प्रमहेङ्गोपसर्गान्तं इति
पदे आदिभूतः प्रमह इत्यर्थः । स च प्रमहः क्रमे क्रमाद्वयपने चकारान् पुनरुक्तस्यादित्यर्थः । यथा । विष्णो इति
विष्णो । विरामस्य पदं क्रमाद्वयपने द्विधा इतिशब्दमप्यदिरुक्तं स्यादित्यर्थः । यथा । पाहोतिपाहि । एक्यतः उक्तवि-
शेषाः प्रमहादयः एकपदवदुच्चारणीया इत्यर्थः ॥

३ ‘प्र’ इति पदं उपसर्गसंज्ञं भवति । उपसर्गाश्च परिगणितादिशिक्षायां— ‘प्रोशावापयविधियुस्तुम्वन्वपायत्य-
भिप्रति । परानिस्सं नर दगायुपमर्गास्त्युक्त हि’ इति ॥ अस्यार्थः— प्र, उप, अ, आ, परि, ओ, वि, उन्, सु,
नि, अनु, अप, ओपि, अति, अग्नि, प्रति, परा, निः, स, एते नन्दस्य एकोनविंशतिशब्दाः उपसर्गाः उपसर्गसंज्ञास्त्युः ।
उपसर्गा एते ‘प्रमहेङ्गोपसर्गान्तं इति स्यादप्यमाहिते’ । ‘प्रमहेङ्गोपसर्गानामितिशब्दः प्रयुज्यते । परस्तात्पदकोलेऽयं
मित्यादिशिक्षावचनेः पदाद्वयपने इतिशब्दान्ता भवन्ति ॥

तीः । प्रजावंतीरितिप्रजा-वतीः । अनमीवाः । अयखमाः । मा । वः । स्तेनः । ईशत । मा । अघश^५सइत्यघ-श^५सुः । रुद्रस्य । द्वेतिः । परीति । वः । वृणक्तु । ध्रुवाः । अस्मिन् । गोपतावितिगो-पतौ । स्यात् । बहीः । यजमानस्य । पशून् । प्राहि ॥ [१] इपेविचत्वारि^५शत् ॥ * * * ॥१॥

यज्ञस्य । घोपत् । असि । प्रत्यष्टमितिप्रति-उष्टम् । रूपः । प्रत्यष्टाइतिप्रति-उष्टाः । अरातयः । प्रेति । इयम् । अगात् । विपर्णा । वरूहिः । अच्छ । मनुना । कृता । स्वधयेतिस्व-धया । वितष्टेतिवि-तष्टा । ते । एति । बृहन्ति । कवयः । पुरस्तात् । देवेभ्यः । जुष्टम् । इह । वरूहिः । आसदइत्या-सदे । देवानाम् । परिपूतमितिपरि-सूतम् । असि । वरूपवृद्धमितिवरूप-वृद्धम् । असि । देववरूहिरितिदेव-वरूहिः । मा । त्वा । अन्वक् । मा । तिर्यक् । पर्व । ते । राध्यासम् । आच्छेत्तेत्या-छेत्ता । ते । मा । रिप्म् । देववरूहिरितिदेव-वरूहिः । शतबलशमितिशत-बलशम् । वीति । रोह । सहस्रबलशाइतिसहस्र-बलशाः । [२] वीति । वयम् । रुहेम । पृथिव्याः । सम्पृचइतिसंपृचः । प्राहि । सुसम्भृतेतिसु-सम्भृता । त्वा । समिति । भगामि । अदिस्यै । रास्ना । असि । इन्द्राण्यै । सन्नहनमितिंसं-नहनम् । पूपा । ते । ग्रन्थिम् । ग्रन्थातु । सः । ते । मा । एति । स्थात् । इन्द्रस्य । त्या । बाहुभ्यामितिबाहु-भ्याम् । उदिति । यच्छे । बृहस्पतेः । मूर्ध्ना । हगामि । उरु । अन्तरिरूपम् । अन्विति । इहि । देवर्जमितिदेव-गमम् । अमि ॥ [३] सहस्रबलशा अष्टात्रिंशच्च ॥ * * * ॥२॥

शुन्धध्वम् । देव्याय । कर्मणे । देवयज्यायाइतिदेव-यज्यायै । मातरिश्वनः । धर्मः । असि । द्यौः । अमि । पृथिगी । अमि । विश्वधायाइतिविश्व-धायाः । असि । परमेण । धाम्ना । द^५हंस्व । मा । ह्याः । वसूनाम् । पवित्रम् । अमि । शतधागमितिशत-धाग्म् । वसूनाम् । पवित्रम् । अमि । सहस्रधागमितिमहस्र-धाग्म् । हुतः । स्तोक् । हुतः । द्रपसः । अगये । बृहते । नाकाय । स्वाहा । द्यावापृथिवीभ्यामितिद्यावा-पृथिवीभ्याम् । सा । विश्वायुरितिविश्व-आयुः । सा । विश्वव्यत्राइतिविश्व-व्यत्राः । सा । विश्वकुमेतिविश्व-कर्मा । समिति । पृच्यध्वम् । ऋताग्रीरित्यृता-ग्रीः । ऊर्मिणीः । मधुमत्तमाइतिमधुमत्-तमाः । मन्द्राः । धनस्य । सातये । सो

मेन । त्वा । एति । त्नाञ्मि । इन्द्राय । दधि । विष्णो-इति । हव्यम् । ररूपस्व ॥ [४]
सोमेनाष्टौच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ३ ॥

कर्मणे । वामू । देवेभ्यः । शकेयम् । वेपाय । त्वा । प्रत्युष्टमितिप्रति-उष्टम् ।
ररूपः । प्रत्युष्टाइतिप्रति-उष्टाः । अरांतयः । धूः । असि । धूर्व । धूर्वन्तम् । धूर्व । तम् ।
यः । अस्मान् । धूर्वति । तम् । धूर्व । यम् । वयम् । धूर्वांमः । त्वम् । देवानाम् । अ
सि । सस्नितममितिसस्नि-तमम् । परिप्रतममितिपरि-तमम् । जुष्टतममितिजुष्ट-त
मम् । वह्नितममितिवाह्नि-तमम् । देवदूतममितिदेव-दूतमम् । अहुतम् । असि । ह
विधानमितिहविः-धानम् । दृ५हंस्व । मा । ह्वाः । मित्रस्य । त्वा । चरुपुपा । प्रेति ।
ईरूपे । मा । भेः । मा । समिति । विक्थः । मा । त्वा । [५] हि५सिपम् । उरु ।
वाताय । देवस्य । त्वा । सवितुः । प्रसवइतिप्र-सवे । अश्विनोः । बाहुभ्यामितिबा
हु-भ्याम् । पूष्णः । हस्ताभ्याम् । अग्नये । जुष्टम् । निरिति । वणामि । अग्नीपोमा
भ्यामित्यग्नी-सोमाभ्याम् । इदम् । देवानाम् । इदम् । उ । नः । सह । स्फात्यै । त्वा ।
न । अरांत्यै । सुवंः । अभि । वीति । ररूपम् । वैश्वानरम् । ज्योतिः । दृ५हन्ताम् ।
दुर्याः । द्यावापृथिव्योरितिद्यावा-पृथिव्योः । उरु । अन्तरिरूपम् । अन्विति । इहि ।
अदित्याः । त्वा । उपस्थइत्युप-स्थे । सादयामि । अग्ने । हव्यम् । ररूपस्व ॥ [६]
मात्वापदचत्वारि५शच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ४ ॥

देवः । वः । सविता । उदिति । पुनातु । अच्छिन्द्रेण । पवित्रेण । वंसोः । सू
र्यस्य । रश्मिभिरितिर्श्मि-भिः । आपः । देवीः । अग्रेपुवइत्यग्रे-पुवः । अग्रेगुवइत्य
ग्रे-गुवः । अग्ने । इमम् । यज्ञम् । नयत । अग्ने । यज्ञपतिमितिपति-पतिम् । धत्त । यु
ष्मान् । इन्द्रः । अवृणीत । वृत्रतूर्यइतिवृत्र-तूर्यै । यूयम् । इन्द्रम् । अवृणीध्वम् । वृ
त्रतूर्यइतिवृत्र-तूर्यै । प्रोल्पिताइतिप्र-उल्पिताः । स्थ । अग्नये । वः । जुष्टम् । प्रेति ।
उरूपामि । अग्नीपोमाभ्यामित्यग्नी-सोमाभ्याम् । शुन्धध्वम् । दैव्याय । कर्मणे । देव
यज्यायाइतिदेव-यज्यायै । अवंधूतमित्यवंधूतम् । ररूपः । अवंधूताइत्यवंधूताः । अ

४ 'विष्णो' इति पद प्रप्रहान्तम् । प्रतिशाल्ये 'अथ प्रप्रहाः' इत्यादिभिः व्यासशिक्षायां 'अथ प्रप्रह एवान्त'
इत्यादिभिश्च लक्षणैर्लक्षिताः ईकारादयः स्तरा प्रप्रहसज्ञा भवन्ति । एते च 'प्रप्रहेङ्गोपसर्गान्त' इति स्यादप्पसाहिते'
'इतिपरोऽपि' (प्राति अ-४-सू-४) इत्यादिवचनैः पदाद्वयने इतिगन्तान्ता भवन्ति ॥

रांतयः । अदित्याः । त्वक् । असि । प्रतीति । त्वा । [७] पृथिवी । वेत्तु । अधिप
वणमित्यधि-सर्वनम् । असि । वानस्पत्यम् । प्रतीति । त्वा । अदित्याः । त्वक् । वे
त्तु । अग्नेः । तनूः । असि । वाचः । विसर्जनमिति-वि-सर्जनम् । देववीतयइतिदेव-
वीतये । त्वा । गृह्णामि । अद्रिः । असि । वानस्पत्यः । सः । इदम् । देवेभ्यः । हव्यम् ।
सुशमीतिसु-शर्मि । अमिष्व । इषम् । एति । वद । ऊर्जम् । एति । वद । शुमादिति
शु-मत । वदत । वयम् । सङ्घातमिति-सं-घातम् । जेष्म । वरुपवृद्धमिति-वरुप-वृद्धम् ।
असि । प्रतीति । त्वा । वरुपवृद्धमिति-वरुप-वृद्धम् । वेत्तु । परापूतमिति-परा-
पूतम् । रूपः । परापूताइति-परा-पूताः । अरांतयः । रूपसाम् । भागः ।
असि । वायुः । वः । वीति । विनक्तु । देवः । वः । सविता । हिरण्यपाणि
रिति-हिरण्य-पाणिः । प्रतीति । गृह्णातु ॥ [८] त्वाभागएकादशच ॥ ❀ ॥ ५ ॥

अवधूतमित्यव-धूतम् । रूपः । अवधूताइत्यव-धूताः । अरांतयः । अदित्याः ।
त्वक् । असि । प्रतीति । त्वा । पृथिवी । वेत्तु । दिवः । स्कम्भनिः । असि । प्रती
ति । त्वा । अदित्याः । त्वक् । वेत्तु । धिपणा । असि । पर्वत्या । प्रतीति । त्वा । दि
वः । स्कम्भनिः । वेत्तु । धिपणा । असि । पर्वतेयी । प्रतीति । त्वा । पर्वतिः । वेत्तु ।
देवस्य । त्वा । सवितुः । प्रसवइति-प्र-सवे । अधिनोः । बाहुभ्यामिति-बाहु-भ्याम् ।
पूष्णः । हस्ताभ्याम् । अधीति । वृणामि । धान्यम् । असि । धिनुहि । देवान् । प्रा
णायैति-प्र-अनाय । त्वा । अपानायेत्यप-अनाय । त्वा । व्यानायैति-वि-अनाय ।
त्वा । दीर्घाम् । अन्विति । प्रसंतिमिति-प्र-सितिम् । आयुपे । धाम् । देवः । वः ।
सविता । हिरण्यपाणिरिति-हिरण्य-पाणिः । प्रतीति । गृह्णातु ॥ [९] प्राणायत्वा
पञ्चदशच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

ष्टाष्टिः । असि । ब्रह्म । युच्छ । अपेति । अग्ने । अमिषम् । आमादमित्याम-अदम् ।
जहि । निरिति । क्रव्यादमितिकव्य-अदम् । मेध । एति । देवयजमिति-देव-यजम् ।
वह । निर्दग्धमिति-नि-दग्धम् । रूपः । निर्दग्धाइति-नि-दग्धाः । अरांतयः । धृ
वम् । असि । पृथिवीम् । दृ३३ । आयुः । दृ३३ । प्रजामिति-प्र-जाम् । दृ३३ । सज्जा
तानिति-स-जातान् । अस्मै । यजमानाय । णीति । उह । धर्मम् । असि । अन्तरिरूपम् ।
दृ३३ । प्राणमिति-प्र-अनम् । ३३ । ३३ । सज्जातानिति

स-ज्ञातान् । अस्मै । यजमानाय । परीति । ऊह । धरुणम् । अस्मि । दिवंम् । दृ५ ह ।
 चरुषुः । [१०] दृ५ ह । श्रोत्रम् । दृ५ ह । स-ज्ञातानिति स-ज्ञातान् । अस्मै । यजमा-
 नाय । परीति । ऊह । धर्म । अस्मि । दिशः । दृ५ ह । योनिम् । दृ५ ह । प्रजामिति प्र-
 जाम् । दृ५ ह । स-ज्ञातानिति स-ज्ञातान् । अस्मै । यजमानाय । परीति । ऊह । चितः ।
 स्थ । प्रजामिति प्र-जाम् । अस्मै । रयिम् । अस्मै । स-ज्ञातानिति स-ज्ञातान् । अस्मै । य-
 जमानाय । परीति । ऊह । भृगूणाम् । अङ्गिरसाम् । तर्पसा । तप्यध्वम् । यानि । घर्मे ।
 कपालानि । उपचिन्वन्तीत्युप-चिन्वन्ति । वेधसः ॥ पूष्णः । तानि । अपीति । ब्र-
 ते । इन्द्रवायुइतीन्द्र-वायू । वीति । मुञ्चताम् ॥ [११] चरुषुः शतवारिः ॥ ७॥

समिति । वषामि । समिति । आपः । अद्विरित्यन्त-भिः । अगस्त । समिति ।
 ओषधयः । रसेन । समिति । रेवतीः । जगतीभिः । मधुमतीरिति मधु-मतीः । मधु-
 मतीभिरिति मधु-मतीभिः । सृज्यध्वम् । अद्भ्य इत्यन्त-भ्यः । परीति । प्रजाताइति प्र-
 जाताः । स्थ । समिति । अद्विरित्यन्त-भिः । पृच्यध्वम् । जनयत्यै । त्वा । समिति ।
 यौमि । अमये । त्वा । अग्नीषोमाभ्यामित्यग्नी-सोमाभ्याम् । मुखस्य । शिरः । अ-
 सि । घर्मः । अस्मि । विश्वायुरिति विश्व-आयुः । उरु । प्रथस्व । उरु । ते । यज्ञपतिरिति
 यज्ञ-पतिः । प्रथताम् । त्वर्चम् । गृहीध्व । अन्तरिति मित्यन्तः-इतम् । रर्यः । अन्तरि
 ता इत्यन्तः-इताः । अरातयः । देवः । त्वा । सविता । श्रपयतु । वरपिष्टे । अधीति ।
 नाकै । अग्निः । ते । तनुवम् । मा । अतीति । धाकू । अग्ने । हव्यम् । रर्यस्व । समि-
 ति । ब्रह्मणा । पृच्यस्व । एकतार्य । स्वाहा । द्वितार्य । स्वाहा । त्रितार्य । स्वाहा ॥
 [१२] सविताद्वाविः शतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥ ८ ॥

एति । ददे । इन्द्रस्य । बाहुः । अस्मि । दक्षिणः । सहस्रं भृष्टिरिति सहस्रं-भृ-
 ष्टिः । शततेजाइति शत-तेजाः । वायुः । अस्मि । तिग्मतेजाइति तिग्म-तेजाः । पृथि-
 वि । देवयजनीति देव-यजनि । ओषध्याः । ते । मूलम् । मा । हिंसिषम् । अपहत-
 इत्यप-हतः । अरुः । पृथिव्यै । ब्रजम् । गच्छ । गोस्थानमिति गो-स्थानम् । वरपंतु ।
 ते । द्यौः । बधान । देव । सवितः । पग्मस्याम् । पगावतीति परा-वति । शतेन । पा-
 शैः । यः । अस्मान् । दोष्टि । यम् । च । वयम् । द्विष्मः । तम् । अतः । मा । मौकू ।
 'अपहत इत्यप-हतः । अरुः । पृथिव्यै । देवयजन्याइति देव-यजन्यै । ब्रजम् । [१३]

उच्छ । गोस्थानमिति गो-स्थानम् । वरुणं । ते । द्यौः । ब्रह्म । देवं । सवितुः । पर-
 मस्याम् । परावतीति परा-वति । शतेन । पार्श्वः । यः । अस्मान् । द्वेष्टि । यम् । च ।
 वयम् । द्विष्मः । तम् । अतः । मा । मौक् । अपहतइत्यप-हतः । अरुः । पृथिव्याः ।
 अदेवयजन इत्यदेव-यजनः । व्रजम् । गच्छ । गोस्थानमिति गो-स्थानम् । वरुणं ।
 ते । द्यौः । ब्रह्म । देव । सवितुः । परमस्याम् । परावतीति परा-वति । शतेन ।
 पार्श्वः । यः । अस्मान् । द्वेष्टि । यम् । च । वयम् । द्विष्मः । तम् । अतः ।
 मा । [१४] मौक् । अरुः । ते । दिवम् । मा । स्कानू । वसवः । त्वा । परीति ।
 गृह्णन्तु । गायत्रेण । छन्दसा । रुद्रः । त्वा । परीति । गृह्णन्तु । त्रैष्टुभेन । छन्दसा ।
 आदित्याः । त्वा । परीति । गृह्णन्तु । जामतेन । छन्दसा । देवस्य । सवितुः । स-
 वे । कर्म । कृष्वन्ति । वेवसः । ऋतम् । असि । ऋतसदनमित्यृत-सदनम् ।
 असि । ऋतश्रीरित्यृत-श्रीः । असि । धाः । असि । स्वधेति स्व-धा । असि । उ-
 र्वी । च । असि । वस्वी । च । असि । पुरा । क्रस्य । विसृण्वतिवि-सृण्वः । वि-
 पिश्रुनिति वि-पिश्रु । उदादायेत्यु-दाय । पृथिवीम् । जीरदानुरिति जीर-दा-
 नुः । याम् । ऐर्यन् । चन्द्रमसि । स्वधाभिरिति स्व-धाभिः । ताम् । धीरासः । अनुद-
 श्येत्यनु-दश्य । यजन्ते ॥ [१५] देवयजन्यैर्व्रजन्तमतो माविरेपिश्रुनेकादशच ॥ १॥
 प्रत्युष्टमिति प्रति-उष्टम् । रूपः । प्रत्युष्टा इति प्रति-उष्टाः । अरातयः । अमेः ।
 वः । तेजिष्ठेन । तेजसा । निरिति । तप्तामि । गोष्ठमिति गो-स्थम् । मा । निरिति ।
 मूर्खम् । वाजिनम् । त्वा । सपत्नसाहमिति सपत्न-साहम् । समिति । मूर्जम् । वा-
 चम् । प्राणमिति प्रा-णम् । चरुषुः । श्रोत्रम् । प्रजामिति प्रा-जाम् । योनिम् । मा ।
 निरिति । मूर्खम् । वाजिनीम् । त्वा । सपत्नसाहीमिति सपत्न-साहीम् । समिति । म-
 र्जम् । आशासनं त्या-शासना । सौमनसम् । प्रजामिति प्रा-जाम् । सौभाग्यम् । त-
 नम् ॥ अमेः । अनुव्रतेत्यनु-व्रता । भूत्वा । समिति । नह्ये । सुकृतायेतिसु-कृताय ।
 कम् ॥ सुप्रजसृष्टितिसु-प्रजसः । त्वा । वयम् । सुपत्नीरितिसु-पत्नीः । उपति ।
 [१६] सेदिम् ॥ अमेः । सपत्नदम्भनमिति सपत्न-दम्भनम् । अदन्धासः । अदा-
 भ्यम् ॥ इमम् । वीति । स्यामि । वरुणस्य । पार्श्वम् । यम् । अवन्नीत । सविता । सुके-
 त इति सु-केतः ॥ धातुः । च । योनौ । सुकृतस्येति सु-कृतस्य । लोके । स्योनम् ।

मे । सह । पत्या । करोमि ॥ समिति । आयुषा । समिति । प्रजयेतिप्र-जया । स
मिति । अग्ने । वर्चसा । पुनः ॥ समिति । पत्नी । पत्या । अहम् । गच्छे । समि
ति । आत्मा । तनुवा । मम ॥ महीनाम् । पर्यः । असि । ओषधीनाम् । रसः । त
स्य । ते । अरूपीयमाणस्य । निरिति । [१७] वृषामि । महीनाम् । पर्यः । असि ।
ओषधीनाम् । रसः । अदब्धेन । त्वा । चरुषुपा । अवेति । ईरूपे । सुप्रजास्त्वायेति
सुप्रजाः-त्वाय । तेजः । असि । तेजः । अनु । प्रेति । इहि । अग्निः । ते । तेजः ।
मा । वीति । नेत् । अग्नेः । जिह्वा । असि । सुभूरितिसु-भूः । देवानाम् । धाम्नेधा
म्नइतिधाम्ने-धाम्ने । देवेभ्यः । यजुपेयजुपइतियजुपे-यजुपे । भव । शुक्रम । असि ।
ज्योतिः । असि । तेजः । असि । देवः । वः । सविता । उदिति । पुनातु । अच्छिद्रेण ।
पवित्रेण । वसोः । सूर्यस्य । रश्मिभिरिति रश्मि-भिः । शुक्रम । त्वा । शुक्रायाम् । धा
म्नेधाम्नइतिधाम्ने-धाम्ने । देवेभ्यः । यजुपेयजुपइतियजुपे-यजुपे । गृह्णामि । ज्योतिः ।
त्वा । ज्योतिषि । अर्चिः । त्वा । अर्चिषि । धाम्नेधाम्नइतिधाम्ने-धाम्ने । देवेभ्यः । यजु
पेयजुपइतियजुपे-यजुपे । गृह्णामि ॥ [१८] उपनीरश्मिभिश्शुक्र-पोडशच ॥ १० ॥

कृष्णः । असि । आखरेष्ठइत्याखरे-स्थः । अग्नये । त्वा । स्वाहा । वेदिः । अ
सि । वरूहिपे । त्वा । स्वाहा । वरूहिः । असि । सुग्भ्यइतिसुक्-भ्यः । त्वा । स्वा
हा । दिवे । त्वा । अन्तरिक्षाय । त्वा । पृथिव्यै । त्वा । स्वधेतिस्व-धा । पितृभ्यइ
तिपितृ-भ्यः । ऊर्क् । भव । वरूहिपद्-यइतिवरूहिपत्-भ्यः । ऊर्जा । पृथिवीम् । ग
च्छत । विष्णोः । स्तूर्पः । असि । ऊर्णाम्रदसमित्यूर्णो-म्रदसम् । त्वा । स्तृणामि ।
स्वासस्थमितिसु-आसस्थम् । देवेभ्यः । गन्धर्वः । असि । विश्वावसुरिति विश्व-वसुः ।
विश्वस्मात् । ईषतः । यजमानस्य । परिधिरितिपरि-धिः । इडः । ईडितः । इन्द्रस्य ।
बाहुः । असि । [१९] दक्षिणः । यजमानस्य । परिधिरितिपरि-धिः । इडः । ईडि
तः । मित्रावरुणाविति मित्रा-वरुणौ । त्वा । उत्तरतइत्युत्-तरतः । परीति । धत्ताम् ।
ध्रुवेण । धर्मणा । यजमानस्य । परिधिरितिपरि-धिः । इडः । ईडितः । सूर्यः ।
त्वा । पुरस्तात् । प्रातु । कस्याः । चित् । अभिशंस्त्याइत्यभि-शस्त्याः । वीतिहोत्र
मिति वीति-होत्रम् । त्वा । कवे । द्युमन्तमितिद्यु-मन्तम् । समिति । इधीमहि । अ
ग्ने । बृहन्तम् । अचुरे । विश्नः । यन्त्रे-इति । स्थः । वसूनाम् । रुद्राणाम् । आदित्या

।मम् । सदंसि । सीद । जुहूः । उपभृदित्युप-भृत् । ध्रुवा । असि । घृताची । ना
मी । प्रियेण । नाम्ना । प्रिये । सदंसि । सीद । एताः । असदन्न् । मुकृतस्येतिमु-
कृतस्य । लोके । ताः । विष्णो-इति । प्राहि । प्राहि । यज्ञम् । प्राहि । यज्ञपतिमिति
यज्ञ-पतिम् । प्राहि । माम् । यज्ञनियमितियज्ञ-नियम् ॥ [२०] बाहुरसिप्रियेसदंसि
पद्मदशच ॥ * * * * * ॥११॥

भुवनम् । असि । वीति । प्रथस्व । अमे । यष्टः । इदम् । नमः ॥ जुहु ।
एति । इहि । अग्निः । त्वा । ह्वयति । देवयज्यायाइतिदेव-यज्यायै । उपभृदित्युप-
भृत् । एति । इहि । देवः । त्वा । मविता । ह्वयति । देवयज्यायाइतिदेव-यज्यायै । अ-
माविष्णूइत्यमा-विष्णू । मा । वाम् । अवेति । क्रमिपम् । वीति । जिह्वाथाम् । मा ।
मा । समिति । ताप्तम् । लोकम् । मे । लोककृतावितिलोक-कृतौ । कृणुतम् । वि-
ष्णोः । स्थानम् । असि । इतः । इन्द्रः । अकृणोत् । वीर्याणि । समारभ्येतिंसं-भार-
भ्य । ऊर्ध्वः । अच्वरः । दिविस्पृशमितिदिवि-स्पृशम् । अहुतः । यज्ञः । यज्ञपतेरि-
तियज्ञ-पतेः । इन्द्रावानितीन्द्र-वान् । स्वाहा । बृहत् । भाः । प्राहि । मा । अमे । दुश्च-
रितादितिदुःचरितात् । एति । मा । सुचरितइतिसु-चरिते । भज । मखस्य । शिरः ।
असि । समिति । ज्योतिषा । ज्योतिः । अहुक्ताम् ॥ [२१] अहुतएकविंशतिश्च ॥

वाजस्य । मा । प्रसवेनेतिप्र-सवेन । उद्ग्राभेणेत्युत्-ग्राभेण । उदिति । अ-
ग्रमीत् ॥ अथ । सपत्नान् । इन्द्रः । मे । निग्राभेणितिनि-ग्राभेण । अधरान् । अकः ॥
उद्ग्राभमित्युत्-ग्राभम् । च । निग्राभमितिनि-ग्राभम् । च । ब्रह्म । देवाः । अवीवृ-
धन्तु ॥ अथ । सपत्नान् । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । मे । विपूचीनान् । वीति । अरय-
ताम् ॥ वसुभ्यइतिवसु-भ्यः । त्वा । रुद्रेभ्यः । त्वा । आदित्येभ्यः । त्वा । अक्तम् । रिहा-
णाः । वियन्तु । वयः ॥ प्रजाभितिप्र-जाम् । योनिम् । मा । निरिति । मृत्पम् ।
एति । प्यायन्ताम् । आपः । ओषधयः । मृताम् । पृषतयः । स्थ । दिवम् । [२२]
गच्छ । ततः । नः । वृष्टिम् । एति । ईस्य ॥ आयुष्पाइत्यायुः-पाः । अमे । असि ।
आयुः । मे । प्राहि । चरुष्पुष्पाइतिचरुष्पुः-पाः । अमे । असि । चरुषुः । मे । प्राहि ।
ध्रुवा । असि । यम् । परिधिमितिपरि-धिम् । पर्यधत्याइतिपरि-अधत्याः । अमे । दे-
व । पणिभिरितिपणि-भिः । वीयमाणः ॥ तम् । ते । एतम् । अन्विति । जोषम् ।

भगमि । न । इत् । एषः । त्वत् । अपचेतयाताइत्यप-चेतर्यातै । यज्ञस्य । पार्थः ।
 उर्ष । समिति । इत्तम् । सखावभागाइतिसखाव-भागाः । स्थ । इपाः । बृह
 न्तः । प्रस्तरेष्टातिप्रस्तरे-स्थाः । ब्रूहिपदइतिवरूहि-सदः । च । [२३] देवाः । इ
 माम् । वाचम् । अभीति । विश्वे । गृणन्तः । आसद्येता-सद्य । अस्मिन् । ब्रूहि
 पि । मादयध्वम् । अग्नेः । वाम् । अपन्नगृहस्येत्यपन्न-गृहस्य । सदसि । मादयामि ।
 सुम्राय । सुम्निनीइति । सुम्ने । मा । धत्तम् । धुरि । धुर्यौ । पातम् । अग्ने । अदव्या
 योइत्यदव्य-आयो । अर्शिततनोइत्यर्शित-तनो । पाहि । मा । अद्य । दिवः । पाहि ।
 प्रसित्याइतिप्र-सित्यै । पाहि । दुरिष्ट्याइतिदुः-इष्ट्यै । पाहि । दुरङ्मन्याइतिदुः-अङ्म
 न्ये । पाहि । दुश्चरितादितिदुः-चरितान् । अविपम् । नः । पितुम् । कृणु । सुपदेति
 सु-सदा । योनिम् । स्वाहा । देवाः । गातुविदइतिगातु-विदः । गातुम् । वित्वा ।
 गातुम् । इत् । मनसः । पते । इमम् । नः । देव । देवेषु । यज्ञम् । स्वाहा । वाचि ।
 स्वाहा । वार्ते । धाः ॥ [२४] दिवश्च वित्वा गातुन्त्रयोदशच ॥ ❀ ॥ १३ ॥

उभा । वाम् । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । आहुवच्यै । उभा । राधसः । सह । माद
 यच्यै ॥ उभा । दातारौ । इषाम् । ग्याणाम् । उभा । वाजस्य । सातये । हुये ।
 वाम् ॥ अश्रवम् । हि । भूरिदावन्तेरितिभूरिदावन्त-रा । वाम् । विजामातुरितिवि-जा
 मातुः । उत । वा । घ । स्यालात् ॥ अर्थ । सोमस्य । प्रयतीतिप्र-यती । युवभ्यामि
 तियुव-भ्याम् । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । स्तोमम् । जनयामि । नव्यम् ॥ इन्द्राग्नीइती
 न्द्र-अग्नी । नवतिम् । पुरः । दासपत्नीरितिदास-पत्नीः । अधूनतम् ॥ साकम् । एकै
 न । कर्मणा ॥ शुचिम् । नु । स्तोमम् । नवजातमितिनव-जातम् । अद्य । इन्द्राग्नीइती
 न्द्र-अग्नी । वृत्रहणोतिवृत्र-हना । जुषेथाम् ॥ [२५] उभा । हि । वाम् । सुहवेतिख-
 हवा । जोहवीमि । ता । वाजम् । सद्यः । उशते । धेष्टी ॥ वयम् । उ । त्वा । प
 थः । पते । रथम् । न । वाजसातयइतिवाज-सातये ॥ धिये । पूषन् । अयुज्महि ॥
 पथस्पथइतिपथः-पथः । परिपतिमितिपरि-पतिम् । वचस्या । कामेन । कृतः । अभी
 ति । आनदू । अर्कम् ॥ सः । नः । गसत् । गुरुयः । चन्द्राग्राइतिचन्द्र-अग्राः । धियं
 न्धियमितिधियम्-धियम् । सीपयाति । प्रेति । पपा ॥ रूपेवस्य । पतिना । वयम् ।
 हितेन । इव । जयामसि ॥ गाम् । अश्वम् । पोषयिषु । एति । सः । नः । [२६]

मृडाति । ईदृशे ॥ रूपेत्रस्य । पते । मधुमन्तमिति मधुमन्तम् । ऊर्मिम् । धेनुः । इव ।
 पर्यः । अस्मासु । धुरूष्व ॥ मधुश्रुतमिति मधुश्रुतम् । घृतम् । इव । सुपृतमिति सु-
 पृतम् । ऋतस्य । नः । पतयः । मृदयन्तु ॥ अग्ने । नय । सुपथेति सुपथा । राये । अ-
 स्मान् । विश्वानि । देव । वयुनानि । विद्वान् ॥ युयोधि । अस्मत् । जुहुराणम् । ए-
 नः । भूर्यष्टम् । ते । नमोऽभितमिति नमः-उक्तिम् । विधेम ॥ एति । देवानाम् ।
 अपीति । पन्थाम् । अगन्म । यत् । शक्रवाम । तत् । अन्विति । प्रवोदुमिति प्र-
 वोदुम् ॥ अग्निः । विद्वान् । सः । यजात् । [२७] सः । इत् । उ । होता । सः । अध्व-
 रान् । सः । ऋतून् । कल्पयाति ॥ यत् । वार्हिष्ठम् । तत् । अग्नये । बृहत् । अर्च । वि-
 आवसोऽतिविभा-वसो ॥ महिषी । इव । त्वत् । गयिः । त्वत् । वाजाः । उदिति । ईरते ॥
 अग्ने । त्वम् । पश्य । नयः । अस्मान् । स्वस्तिभिरिति स्वस्तिभिः । अतीति । दुर्गाणी-
 ति दुः-गानि । विश्वा ॥ पूः । च । पृथ्वी । बहुला । नः । उर्वी । भवं । तोकाय ।
 तर्नयाय । शम् । योः ॥ त्वम् । अग्ने । व्रतपाडति व्रत-पाः । अग्नि । देवः । एति । म-
 र्त्त्येषु । आ ॥ त्वम् । यज्ञेषु । ईदृशः ॥ यत् । वः । वयम् । प्रमिनामेति प्र-मिनाम् ।
 व्रतानि । विदुषाम् । देवाः । अविदुष्टास इत्यविदुः-तगासः ॥ अग्निः । तत् । वि-
 श्वम् । एति । पूणाति । विद्वान् । येभिः । देवान् । ऋतुभिरित्यृतु-भिः । कल्पया-
 ति ॥ [२८] जुपेथामासनो यजादात्रयो वि-शतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥ १४ ॥

इपेत्वा यज्ञस्य शुन्धध्वङ्गर्भणे देवोऽवपृतन्वाष्टिस्स द्वैपाम्याददेप्रत्युष्टुष्टुणोऽ-
 सि सुर्वनमसि वाजस्योभावाच्चतुर्दश ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ १४ ॥

इपेह ह्मुर्वनमष्टावि-शतिः ॥ २८ ॥ इपेत्वा कल्पयाति ॥

॥ इति प्रथमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

१ 'इति द्रष्टव्यमणोपनीपरस्म' ॥ (प्रा, अ ९, सू-१७) इदु, दृश्ये, दमान्, एता, ओक्थी, दयेनेषु पात
 'स' इत्यत्र विमर्शनीयो लुप्यते । मेदुहोता । मेदमेअन्व । सेमानोऽव्ययानिम् । सेनानकेन । मां रीरनु-यमे । निष्ठा
 यामपि लोपप्रकरणे— 'अनोपशयिद्विद्वद्मानपरतथ म' इति ॥ स्पष्टोऽर्थः ॥

अथ प्रथमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

आपः । उन्दन्तु । जीवसे । दीर्घायुत्वायेति दीर्घायु-त्वायं । वचसे । ओप
 धे । त्रायस्व । एनम् । स्वधितइति स्व-धिते । मा । एनम् । हिः सीः । देवश्रूरिति
 देव-श्रूः । एतानि । प्रेति । वणे । स्वस्ति । उत्तराणीत्युत्तराणि । अजीय । आपः ।
 अस्मान् । मातरः । शुन्धन्तु । घृतेन । नः । घृतपुवइति घृत-पुवं । पुनन्तु । विश्वम् ।
 अस्मत् । प्रेति । वृहन्तु । रिप्रम् । उदिति । आभ्यः । शुचिः । एति । पूतः । एमि ।
 सोमस्य । तनूः । असि । तनुवम् । मे । प्राहि । महीनाम् । पर्यः । असि । वचोधाइति वच-
 धाः । असि । वचैः । [१] मयि । धेहि । वृत्रस्य । कनीनिका । असि । चरुपुष्पाइति चरुपु-
 पाः । असि । चरुपुः । मे । प्राहि । चित्पतिरिति चित-पतिः । त्वा । पुनातु । वाक्पतिरिति
 वाक्-पतिः । त्वा । पुनातु । देवः । त्वा । सविता । पुनातु । अच्छिद्रण । पवित्रेण ।
 वसोः । सूर्यस्य । रश्मिभिरिति रश्मि-भिः । तस्य । ते । पवित्रपतइति पवित्र-पते ।
 पवित्रेण । यस्मै । कम् । पुने । तत् । शक्यम् । एति । वः । देवासः । ईमहे । स
 त्यधर्माणइति सत्य-धर्माणः । अध्वरे । यत् । वः । देवासः । आगुइत्या-गुरे । यज्ञि
 यासः । हवामहे । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । द्यावापृथिवीइति द्यावा-पृथिवी । आपः ।
 ओपधोः । त्वम् । दीरूपार्णाम् । अधिपतिरित्यधि-पतिः । असि । इह । मा । स
 न्तम् । प्राहि ॥ [२] वचोपोपधीरुष्टोचं ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१॥

आकृत्याइत्या-कृत्ये । प्रयुजइति प्र-युजे । अमये । स्वाहा । मेधायै । मनसे । अमये ।
 स्वाहा । दीरूपायै । तपसे । अमये । स्वाहा । सरस्वत्यै । पूष्णे । अमये । स्वाहा । आपः । दे
 वीः । बृहतीः । विश्वशम्भुवइति विश्व-शम्भुवः । द्यावापृथिवीइति द्यावा-पृथिवी । उरु । अ
 न्तरिरेखम् । बृहस्पतिः । नः । हविषां । वृथातु । स्वाहा । विश्वे । देवस्य । नेतुः । मतेः । वृणीत ।
 सख्यमाविश्वे । गयः । इपुच्छसि । द्युमम् । वृणीत । पुष्यसे । स्वाहा । ऋत्सामयोः रित्यृक्-
 सामयोः । शित्येइति । स्थः । तेइति । वाम् । एति । रगे । तेइति । मा । [३] प्रा
 तम् । एति । अस्य । यज्ञस्य । उदचइत्युत्-ऋचः । इमाम् । धियम् । शिख्यमाणस्य ।
 देव । क्रतुम् । दक्षम् । वरुण । समिति । शिशाधि । यया । अतीति । विश्वा । दु
 रितेति दुः-इता । तरेम । सुतर्माणमिति सु-तर्माणम् । अधीति । नार्वम् । रुद्रेम । ऊ

क्व । असि । आङ्गिरसी । ऊर्णप्रदाइत्यूर्ण-मृदाः । ऊर्जम् । मे । यच्छ । प्राहि । मा ।
 मा । मा । हिःसीः । विष्णोः । शर्म । असि । शर्म । यजमानस्य । शर्म । मे । य
 च्छ । नख्यत्राणाम् । मा । अतीकाशात् । प्राहि । इन्द्रस्य । योनिः । असि । [४]
 मा । मा । हिःसीः । कृष्यै । त्वा । सुसत्यायइतिसु-सत्यायै । सुपिण्डलाभ्यइतिसु-
 पिण्डलाभ्यः । त्वा । ओषधीभ्यइत्योषधि-भ्यः । सुपस्थाइतिसु-उपस्थाः । देवः । वन
 स्पतिः । ऊर्जः । मा । प्राहि । एति । उद्वचइत्युत-क्वः । स्वाहा । यज्ञम् । मनसा ।
 स्वाहा । द्यावापृथिवीभ्यामिति द्यावा-पृथिवीभ्याम् । स्वाहा । उरोः । अन्तरिक्षात् ।
 स्वाहा । यज्ञम् । वातात् । एति । मे ॥ [५] मा योनिरसि विःशच ॥ ॥ २ ॥

देवीम् । धियम् । मन्नामहे । सुमृडीकामितिसु-मृडीकाम् । अभिष्टये । वचो
 धामिति वचः-धाम् । यज्ञवाहसमितियज्ञ-वाहसम् । सुपारेतिसु-पारा । नः । असत् ।
 वशे ॥ ये । देवाः । मनोजाताइति मनः-जाताः । मनोयुजइति मनः-युजः । सुदख्या
 इतिसु-दख्याः । दख्यपितारइति दख्य-पितारः । ते । नः । पान्तु । ते । नः । अवन्तु ।
 तेभ्यः । नमः । तेभ्यः । स्वाहा । अमे । त्वम् । स्विति । जागृहि । वयम् । स्विति ।
 मन्दिपीमहि । गोणाय । नः । स्वस्तये । प्रबुधइति प्र-बुधे । नः । पुनः । ददः ॥ त्वम् ।
 अमे । व्रतपाइति व्रत-पाः । असि । देवः । एति । मर्त्येषु । आ ॥ त्वम् । [६] य
 ज्ञेषु । ईड्यः ॥ विश्वे । देवाः । अभीति । माम् । एति । अववृत्रन् । पूषा । सन्या ।
 सोमः । राधसा । देवः । सुविता । वसोः । वसुदावेति वसु-दावा । रास्व । इयत् ।
 सोम । एति । भूर्यः । भ्र । मा । पूणञ् । पूर्या । वीति । राधि । मा । अहम् । आ
 शुपा । चन्द्रम् । असि । मर्म । भोगाय । भव । वस्त्रम् । असि । मर्म । भोगाय । भ
 व । उस्वा । असि । मर्म । भोगाय । भव । हर्यः । असि । मर्म । भोगाय । भव ।
 [७] छागः । असि । मर्म । भोगाय । भव । मेपः । असि । मर्म । भोगाय । भव ।
 शायवे । त्वा । वरुणाय । त्वा । निःकृत्याइति निः-कृत्ये । त्वा । रुद्राय । त्वा ।
 देवीः । आपः । अपाम् । नपात् । यः । ऊर्मिः । हविष्यः । इन्द्रियावानितीन्द्रि
 य-वान् । मृदिन्तमः । तम् । वः । मा । अवेति । क्रमिषम् । अच्छिन्नम् । तन्तुम् ।
 पृथिव्याः । अन्विति । मेपम् । भद्रात् । अभीति । श्रेयः । प्रेति । इहि । बृहस्प
 तिः । पुरणेतिति पुरः-प्राता । ते । अस्तु । अथ । ईम् । अवेति । स्प । वरे । एति ।

पृथिव्याः । आरे । शत्रून् । कृणुहि । सर्ववीर्यइतिसर्व-वीरः । एति । इदम् । अगन्म् । दे-
वयजनमितिदेव-यजनम् । पृथिव्याः । विश्वे । देवाः । यत् । अर्जुपन्त । पूर्वे । क्रुत्सा
माभ्यामितृत्साम-भ्याम् । यर्जुपा । सन्तरन्तइतिसं-तरन्तः । रायः । पोपेण । समि-
ति । इपा । मदेम ॥ [८] आत्व५ हयोऽसिममभोगायभव स्य पञ्चवि५ शतिश्च ॥३॥

इयम् । ते । शुक्र । तनूः । इदम् । वचैः । तया । समिति । भव । भ्रा-
जम् । गच्छ । जूः । असि । धृता । मनसा । जुष्टा । विष्णवे । तस्याः । ते । स-
त्यसंवसइतिसत्य-सवसः । प्रसवइतिप्र-सवे । वाचः । यन्त्रम् । अश्रिय । स्वाहा ।
शुकम् । असि । अमृतम् । असि । वैश्वदेवमितिवैश्व-देवम् । हविः । सूर्यस्य । च-
रुपुः । एति । अरुहम् । अग्नेः । अरुणः । कुनीनिकाम् । यत् । एतशेभिः । ईय-
से । भ्राजमानः । विपश्चिता । चित् । असि । मना । असि । धीः । असि । दक्षिणा ।
[९] असि । यज्ञिया । असि । रूपत्रिया । असि । अदितिः । असि । उभयत-
श्शीर्ष्णीत्युभयतः-शीर्ष्णी । सा । नः । सुप्राचीतिसु-प्राची । सुप्रतीचीतिसु-प्रती-
ची । समिति । भव । मित्रः । त्वा । पदि । बध्नातु । पूषा । अध्वनः । पातु । इन्द्रा-
य । अच्छरुपायेत्यधि-अरुणाय । अन्विति । त्वा । माता । मन्यताम् । अन्विति ।
पिता । अन्विति । भ्राता । सगर्भ्यइतिस-गर्भ्यः । अन्विति । सखा । सयूथ्यइति
स-यूथ्यः । सा । देवि । देवम् । अच्छ । इहि । इन्द्राय । सोमम् । रुद्रः । त्वा । ए-
ति । वर्तयतु । मित्रस्य । यथा । स्वस्ति । सोमसखेतिसोम-सखा । पुनः । एति । इ-
हि । सह । रय्या ॥ [१०] दक्षिणासोमसखापञ्च ॥ ॐ ॐ ॥ ४ ॥

वर्खा । असि । रुद्रा । अग्नि । अदितिः । असि । आदित्या । अग्नि । शु-
का । असि । चन्द्रा । असि । बृहस्पतिः । त्वा । सुमे । गृवतु । रुद्रः । वसुभिरिति
वसु-भिः । एति । चिकेतु । पृथिव्याः । त्वा । मूर्द्धन् । एति । जिघर्षि । देवयजन-
इतिदेव-यजने । इडायाः । एदे । घृतवतीतिघृत-वति । स्वाहा । परिलिखितमितिप-
रि-लिखितम् । रूपः । परिलिखिताइतिपरि-लिखिताः । अरांतयः । इदम् । अ-
हम् । रूपसः । ग्रीवाः । अपीति । कृन्तामि । यः । अस्मान् । द्वेष्टि । यम् । च ।
वयम् । द्विष्मः । इदम् । अस्य । ग्रीवाः । [११] अपीति । कृन्तामि । अस्मेइति ।
रायः । त्वेइति । रायः । तोते । रायः । समिति । देवि । देव्या । उर्वश्या । पश्यस्व ।

त्वष्टीमती । ते । सपेय । सुरेताइतिसुरेताः । रेतः । दधाना । वीरम् । विदेय । तव ।
सन्दृशीतिसन्दृशि । मा । अहम् । रायः । पोषेण । वीति । योपम् ॥ [१२] अस्य
श्रीवाएकान्नत्रिःशच ॥ * * * * * ॥५॥

अशुना । ते । अशुः । पृच्यताम् । परुपा । परुः । गन्वः । ते । कामम् ।
अवतु । मदाय । रसः । अच्युतः । अमात्यः । असि । शुक्रः । ते । ग्रहः । अभीति ।
त्यम् । देवम् । सवितारम् । ऊण्योः । कविकृतुमिति कवि-कृतुम् । अर्चामि । सत्य
संवसुमितिसत्य-सवसम् । रत्नधामितिरत्न-धाम् । अभीति । प्रियम् । मतिम् । ऊर्वा ।
यस्य । अमतिः । भाः । अदिद्युतत् । सवीमनि । हिरण्यपाणिरिति हिरण्य-पाणिः ।
अमिमीत् । सुकतुरितिसु-कतुः । कृपा । सुवंः ॥ प्रजाभ्यइतिप्र-जाभ्यः । त्वा । प्रा
णयेतिप्र-अनाय । त्वा । व्यानायेतिवि-अनाय । त्वा । प्रजाइतिप्र-जाः । त्वम् ।
अनु । प्रेति । अनिहि । प्रजाइतिप्र-जाः । त्वाम् । अनु । प्रेति । अनन्तु ॥ [१३]
अनुसप्तच ॥ * * * * * ॥६॥

सोमम् । ते । क्रीणामि । ऊर्जस्वन्तम् । पयस्वन्तम् । वीर्यावन्तमिति वीर्य-
वन्तम् । अभिमातिपाहुमित्यभिमाति-साहम् । शुक्रम । ते । शुक्रेण । क्रीणामि ।
चन्द्रम् । चन्द्रेण । अमृतम् । अमृतेन । सम्यत् । ते । गोः । अस्मेइति । चन्द्राणि ।
तपसः । तनूः । असि । प्रजापतेरितिप्रजा-पतेः । वर्णः । तस्याः । ते । सहस्रणे
पमितिसहस्र-णोपम् । पुष्यन्त्याः । चमेण । पशुना । क्रीणामि । अस्मेइति । ते ।
बन्धुः । मर्यि । ते । मर्यः । श्रयन्ताम् । अस्मेइति । ज्योतिः । सोमविक्रयिणीति
सोम-विक्रयिणि । तमः । मित्रः । नः । एति । इहि । सुमित्रयाइतिसुमित्त-याः ।
इन्द्रस्य । ऊरुम् । एति । विश्व । दक्षिणम् । उशन्न । उशन्तम् । स्योनः । स्यो
नम् । स्वान । भ्राज । अहारे । बन्धारे । हस्त । सहस्तेतिसु-हस्त । कशानविति
कश-अनो । एते । वः । सोमक्रयणाइतिसोम-क्रयणाः । तान् । गृह्यन्तम् । मा ।
वः । दमन्न ॥ [१४] ऊरुन्दाविःशतिश्च ॥ * * * * * ॥७॥

उदिति । आयुपा । स्वायुपेति सु-आयुपा । उदिति । ओषधीनाम् । रसेन । उ
दिति । पर्जन्यस्य । शुष्मेण । उदिति । अस्थाम् । अमृतान् । अनु ॥ उरु । अन्त
रिरूपम् । अन्विति । इहि । अदित्याः । सदः । असि । अदित्याः । सदः । एति ।

सीद । अस्तंभ्रात् । द्याम् । ऋषभः । अन्तरिख्यम् । अमिमीत । वरिमाणम् । पृथि
 व्याः । एति । असीदित् । विश्वा । भुवनानि । सम्प्राडितिसं-राट् । विश्वा । इत् ।
 तानि । वरुणस्य । व्रतानि । वनेषु । वीति । अन्तरिख्यम् । ततान् । वाजम् । अर्व
 थ्वित्यर्वत्-सु । पर्यः । अग्नियासु । हृथ्वितिहत्-सु । [१५] कर्तुम् । वरुणः ।
 विख्यु । अग्निम् । दिवि । सूर्यम् । अदधात् । सोमम् । अद्रौ । उदिति । उ । त्यम् ।
 जातवेदसमितिजात-वेदसम् । देवम् । वहन्ति । केतवः ॥ दृशे । विश्वाय । सू
 र्यम् ॥ उस्तौ । एति । इत्तम् । धूरपाद्वावितिधूः-साहौ । अनश्रूइति । अवीरहणा
 वित्यवीर-हनौ । ब्रह्मचोदनावितिब्रह्म-चोदनौ । वरुणस्य । स्कम्भनम् । असि । व
 रुणस्य । स्कम्भसर्जनमितिस्कम्भ-सर्जनम् । असि । प्रत्यस्तइतिप्रति-अस्तः । व-
 रुणस्य । पार्शः ॥ [१६] हृथ्सुपञ्चत्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥८॥

प्रेति । न्यवस्व । भुवः । पते । विश्वानि । अभीति । धामानि । मा । त्वा ।
 परिपरीतिपरि-परी । विदत् । मा । त्वा । परिणन्थिनइतिपरि-पन्थिनः । विदन्न । मा ।
 त्वा । वृकाः । अघायवइत्यघ-यवः । मा । गन्धर्वः । विश्वावसुरितिविश्व-वसुः । ए
 ति । दधत् । श्येनः । भूत्वा । परेति । पत । यजमानस्य । नः । गृहे । देवैः । सः
 स्कृतम् । यजमानस्य । स्वस्त्ययनीतिस्वस्ति-अयनी । असि । अपीति । पन्थाम् ।
 अगस्महि । स्वस्तिगामितिस्वस्ति-गाम् । अनेहसम् । येन । विश्वाः । परीति ।
 द्विपः । वृणक्ति । विन्दते । वसु । नमः । मित्रस्य । वरुणस्य । चरूपसे । महः ।
 देवाय । तत् । ऋतम् । सपर्यत । दूरेदृशइतिदूरे-दृशे । देवजातायेतिदेव-जाताय ।
 केतवे । दिवः । पुत्राय । सूर्याय । शुःसत् । वरुणस्य । स्कम्भनम् । असि । वरु
 णस्य । स्कम्भसर्जनमितिस्कम्भ-सर्जनम् । असि । उन्मुक्तइत्युत्-मुक्तः । वरुण
 स्य । पार्शः ॥ [१७] मित्रस्यत्रयोविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥९॥

अग्नेः । आतिथ्यम् । असि । विष्णवे । त्वा । सोमस्य । आतिथ्यम् । असि ।
 विष्णवे । त्वा । अतिथेः । आतिथ्यम् । असि । विष्णवे । त्वा । अग्रये । त्वा । रा
 यस्पोषदावन्नइतिरायस्पोष-दावन्ने । विष्णवे । त्वा । श्येनाय । त्वा । सोमभृतइति
 सोम-भृते । विष्णवे । त्वा । या । ते । धामानि । हविषा । यजन्ति । ता । ते । वि
 श्वा । परिभूरितिपरि-भूः । अस्तु । यज्ञम् । गयस्फानइतिगय-स्फानः । प्रतरणइति

प्र-तरणः । सुवीरइति सु-वीरः । अवीरहेत्यवीर-ह्य । प्रेति । च । सोम । दुर्यान् । अ
 दित्याः । सदैः । अस्मि । अदित्याः । सदैः । एति । [१८] सीद् । वरुणः । अस्मि ।
 धृतव्रतइति धृत-व्रतः । वारुणम् । अस्मि । शय्योरिति शं-योः । देवानाम् । सख्यात् ।
 मा । देवानाम् । अपसं । छिन्महि । आपतयइत्या-पतये । त्वा । गृह्णामि । परिप
 तयइति परि-पतये । त्वा । गृह्णामि । तनूनत्रइतितनू-नत्रे । त्वा । गृह्णामि । शा
 क्कराय । त्वा । गृह्णामि । शक्मत्रे । ओजिष्ठाय । त्वा । गृह्णामि । अनाघृष्टमित्यना-
 घृष्टम् । अस्मि । अनाघृष्टमित्यना-घृष्टम् । देवानाम् । ओजः । अभिशस्तिपाइ
 त्यभिशास्ति-पाः । अनभिशास्तेन्यमित्यनाभि-शास्तेन्यम् । अन्विति । मे । दीरूपात् ।
 दीरूपापतिरिति दीरूपा-पतिः । मन्यताम् । अन्विति । तपः । तपस्पतिरिति तपः-प
 तिः । अञ्जसा । सत्यम् । उपेति । गेपम् । सुविते । मा । धाः ॥ [१९] आमैकं च ॥ १० ॥

अ-शुर-शुरित्य-शुः-अ-शुः । ते । देव । सोम । एति । प्यायताम् । इन्द्रा
 य । एकधनविदइत्येकधन-विदे । एति । तुभ्यम् । इन्द्रः । प्यायताम् । एति । त्वम् ।
 इन्द्राय । प्यायस्व । एति । प्यायय । सखीन् । मन्या । मेधया । स्वस्ति । ते । देव । सो
 म । सुताम् । अशीय । एष्टः । रायः । प्रेति । इषे । भगाय । ऋतम् । ऋतवादिभ्यइत्यृ
 तवादि-भ्यः । नमः । दिवे । नमः । पृथिव्यै । अग्ने । व्रतपतइति व्रत-पते । त्वम् । व्रता
 नाम् । व्रतपतिरिति व्रत-पतिः । अस्मि । या । मम । तनूः । एषा । सा । त्वयि । [२०]
 या । तव । तनूः । इयम् । सा । मयि । सह । नौ । व्रतपतइति व्रत-पते । व्रतिनोः ।
 व्रतानि । या । ते । अग्ने । रुद्रिया । तनूः । तयां । नः । प्राहि । तस्याः । ते । स्वाहा ।
 या । ते । अग्ने । अयाशयेत्यया-शया । रजाशयेति रजा-शया । हराशयेति हरा-शया ।
 तनूः । वर पिष्टा । गृह्णेति गह्वरे-स्था । उग्रम् । वचं । अपेति । अवधीम् । त्वेपम् ।
 वचः । अयेति । अवधीम् । स्वाहा ॥ [२१] त्वयि च त्वारि-शत्रवे ॥ ❀ ❀ ॥ ११ ॥

वित्तायनीति वित्त-अयनी । मे । अस्मि । तित्तायनीति तित्त-अयनी । मे ।
 अस्मि । अवतात् । मा । नाथितम् । अवतात् । मा । व्यथितम् । विदेः । अग्निः । न
 मः । नाम । अग्ने । अङ्गिरः । यः । अस्याम् । पृथिव्याम् । अस्मि । आयुषा । नाम्ना ।
 एति । इहि । यत् । ते । अनाघृष्टमित्यना-घृष्टम् । नाम । यज्ञियम् । तेन । त्वा । एति ।
 दधे । अग्ने । अङ्गिरः । यः । द्वितीयस्याम् । तृतीयस्याम् । पृथिव्याम् । अस्मि । आयुषा ।

नाम्ना । एति । इति । यत् । ते । अनाघृष्टमित्यना-घृष्टम् । नाम । [२२] यज्ञियम् ।
 तेन । त्वा । एति । दधे । सिङ्हीः । असि । महिषीः । असि । उरु । प्रथस्व । उ
 रु । ते । यज्ञपतिरितियज्ञ-पतिः । प्रथताम् । ध्रुवा । असि । देवेभ्यः । शुन्धस्व । दे
 वेभ्यः । शुम्भस्व । इन्द्रघोषइतीन्द्र-घोषः । त्वा । वसुभिरितिवसु-भिः । पुरस्तात् ।
 पातु । मनोजवाइतिमनः-जवाः । त्वा । पितृभिरितिपितृ-भिः । दृष्टिणतः । पातु ।
 प्रचेताइतिप्र-चेताः । त्वा । रुद्रैः । पश्चात् । पातु । विश्वकर्मेतिविश्व-कर्मा । त्वा ।
 आदित्यैः । उत्तरतइत्युत्-तरतः । पातु । सिङ्हीः । असि । सपत्नसाहीतिसपत्न-सा
 ही । स्वाहा । सिङ्हीः । असि । सुप्रजावनिरितिसुप्रजा-वनिः । स्वाहा । सिङ्हीः ।
 [२३] असि । रायस्पोषवनिरितिरायस्पोष-वनिः । स्वाहा । सिङ्हीः । असि । आ
 दित्यवनिरित्यादित्य-वनिः । स्वाहा । सिङ्हीः । असि । एति । बह । देवान् । दे
 वयतइतिदेव-यते । यजमानाय । स्वाहा । भूतेभ्यः । त्वा । विश्वायुरितिविश्व-आ
 युः । असि । पृथिवीम् । दृङ् । ध्रुवर्षिदितिध्रुव-र्षित् । असि । अन्तरिर्षम् । दृङ्
 ह । अच्युतर्षिदित्यच्युत-र्षित् । असि । दिवंम् । दृङ् । अग्नेः । भस्म । असि ।
 अग्नेः । पुरीषम् । असि ॥ [२४] नामसुप्रजावनिस्स्वाहा सिङ्हीः पञ्चत्रिंशच्च ॥

युञ्जते । मनः । उत । युञ्जते । धियः । विप्राः । विप्रस्य । बृहतः । विप्र
 श्रितः ॥ वीति । होत्राः । दधे । वयुनाविदितिवयुन-वित् । एकः । इत् । मही ।
 देवस्य । सवितुः । परिष्टुतिरितिपरि-स्तुतिः ॥ सुवागितिसु-वाक् । देव । दुर्यान् ।
 एति । बह । देवश्रुतावितिदेव-श्रुतौ । देवेषु । एति । घोपेथाम् । एति । नः ।
 वीरः । जायताम् । कर्मण्यः । यम् । सर्वे । अनुजीवामेत्यनु-जीवाम । युः । बहू
 नाम् । असत् । वशी ॥ इदम् । विष्णुः । वीति । चक्रमे । त्रेधा । नीति । दधे ।
 पदम् ॥ समूढमिति-सं-ऊढम् । अस्य । [२५] । पाङ्गुरे । इरावतीइतीरा-वती ।
 धेनुमतीइतिधेनु-मती । हि । भूतम् । सूयवसिनीइतिसु-यवसिनी । मनवे । यज्ञ
 स्येइति ॥ वीति । अस्कृन्नात् । रोदसीइति । विष्णुः । एतेइति । दाधार । पृथि
 वीम् । अभितः । मयूखैः ॥ प्राचीइति । प्रेति । इतम् । अध्वरम् । कल्पयन्तीइ
 ति । ऊर्ध्वम् । यज्ञम् । नयतम् । मा । जीह्वरतम् । अत्र । रमेथाम् । वर्णमन् ।
 पृथिव्याः । दिवः । वा । विष्णो । उत । वा । पृथिव्याः । महः । वा । विष्णो ।

उत । वा । अन्तरिख्यात् । हस्तौ । पूणस्य । बहुभिरिति बहुभिः । वसयैः । आ ।
 प्रेति । यच्छ । [२६] । दक्षिणात् । एति । उत । सव्यात् ॥ विष्णोः । नुकम् ।
 वीर्याणि । प्रेति । वोचम् । यः । पार्थिवानि । विममइति विममे । रजाँसि । यः ।
 अस्कभायत् । उत्तमिथुत्तम् । सधस्थमितिसधस्थम् । विचक्रमाणइति विचक्र
 माणः । त्रेधा । उरुगायइत्युरुगायः । विष्णोः । सराटम् । असि । विष्णोः । पृष्ठम् ।
 असि । विष्णोः । श्रप्तेइति । स्थः । विष्णोः । स्थूः । असि । विष्णोः । ध्रुवम् । अ
 सि । वैष्णवम् । असि । विष्णवे । त्वा ॥ [२७] अस्ययच्छैकात्रचत्वारिंशच्च ॥ १३ ॥

कृणुष्व । पाजः । प्रसितिमितिप्रसितिम् । न । पृथ्वीम् । याहि । राजा ।
 इव । अमवानित्यमवान् । इमेन ॥ तृर्ष्वाम् । अन्विति । प्रसितिमितिप्रसितिम् ।
 द्रुणानः । अस्ता । असि । विध्य । रूपसः । तपिष्ठैः ॥ तव । भ्रमासः । आश्रुया ।
 पतन्ति । अन्विति । स्पृश । धृपता । शोशुचानः ॥ तश्चपि । अमे । जुह्वा । पत
 ज्ञान् । असन्दितइत्यसन्दितः । वीति । सृज । विष्वक् । उल्काः ॥ प्रतीति । स्प
 शः । वीति । सृज । तूर्णितमइतितूर्णि-तम् । भव । पायुः । विशः । अस्याः । अर्द
 व्यः ॥ यः । नः । दूरे । अवशसइत्यवशसः । [२८] यः । अन्ति । अमे । मा
 किः । ते । व्यथिः । एति । दधरपीतू ॥ उदिति । अमे । तिष्ठ । प्रति । एति । तनु
 ष्व । नीति । अमित्रान् । ओपतान् । तिग्महेतइतितिग्महेते ॥ यः । नः । अरा
 तिम् । समिधनेतिसं-इवान् । चक्रे । नीचा । तम् । धरिष्व । अतसम् । न । शु
 ष्कम् ॥ ऊर्ध्वः । भव । प्रतीति । विध्य । अभीति । अस्मत् । आविः । कृणुष्व ।
 दैव्यानि । अमे ॥ अवेति । स्थिरा । तनुहि । यातुजनाम् । जामिम् । अजामिम् ।
 प्रेति । मृणीहि । शन्नन् ॥ सः । ते । [२९] जानाति । सुमतिमितिसुमतिम् । य
 विष्ठ । यः । ईवते । ब्रह्मणे । गातुम् । ऐरत् ॥ विश्वानि । अस्मे । सुदिनानीतिसु
 दिनानि । गयः । युग्नानि । अर्यः । वीति । दुरः । अभीति । द्योतू ॥ सः । इत् ।
 अमे । अस्तु । सुभगइतिसुभगः । सुदानुरितिसुदानुः । यः । त्वा । नित्येन । इ
 विपा । यः । उक्थेः ॥ पिप्रीपति । स्वे । आयुपि । दुगेणइतिदुःओने । विश्वा । इत् ।
 अस्मे । सुदिनेतिसुदिना । सा । असत् । इष्टिः ॥ अर्चामि । ते । सुमतिमितिसुम
 तिम् । धौपि । अर्वाक् । समिति । ते । वावाता । जग्ताम् । [३०] इयम् । गीः ॥

स्वश्चाइतिसु-अश्वाः । त्वा । सुस्थाइतिसु-स्थाः । मर्जयेम । अस्मेइति । रूपत्राणि ।
 धार्येः । अन्विति । द्यून् ॥ इह । त्वा । भूरि । एति । चरेत् । उपेति । तमन् । दो
 पावस्तरितिदोपां-वस्तुः । दीदिवा-संसम् । अन्विति । द्यून् ॥ क्रीडन्तः । त्वा । सुम
 नंसइतिसु-मनंसः । सपेम । अभीति । द्युम्ना । तस्थिवा-संसः । जनानाम् ॥ यः ।
 त्वा । स्वश्चाइतिसु-अश्वः । मुद्दिग्यइतिसु-द्दिग्यः । अग्ने । उपयातीत्युप-याति ।
 वसुमतेतिवसु-मता । रथेन ॥ तस्य । ज्ञाता । भवसि । तस्य । सखा । यः । ते । आ
 तिथ्यम् । आनुपक् । जुजोपत् ॥ महः । रुजामि । [३१] बन्धुता । वचोभिरिति
 वचः-भिः । तत् । मा । पितुः । गोतमात् । अन्विति । इयाय ॥ त्वम् । नः । अ
 स्य । वचंसः । चिक्रिद्धि । होतः । यविष्ठ । सुकृतोइतिसु-कृतो । दर्मनाः ॥ अस्व
 मज्जइत्यस्वम-जः । तरणयः । सुशेचाइतिसु-शेवाः । अतन्द्रासः । अवृकाः । अश्रमि
 षाः ॥ ते । पायवः । सद्भियञ्चः । निषद्येतिनि-सद्य । अग्ने । तव । नः । पान्तु ।
 अमूर ॥ ये । पायवः । मामतेयम् । ते । अग्ने । पश्यन्तः । अन्धम् । दुरितादिति
 दुः-इतात् । अरूपञ्च ॥ रूपं । तान् । सुकृतइतिसु-कृतः । विश्ववेदाइतिविश्व-वे
 दाः । दिफ्सन्तः । इत् । रिपवः । न । ह । [३२] देभुः ॥ त्वया । वयम् । सधन्य
 इतिसध-न्यः । त्वोताः । तव । प्रणीतीतिप्र-नीती । अश्याम् । वाजान् ॥ उभा ।
 श-सा । सूदय । सत्यतातइतिसत्य-ताते । अनुष्ठुया । कृणुहि । अहूयाण ॥ अया ।
 ते । अग्ने । समिधेतिसं-इधा । विधेम । प्रतीति । स्तोमम् । शस्यमानम् । गृमाय ॥
 दह । अशंसः । रूपसः । पाहि । अस्मान् । द्रुहः । निदः । मित्रमहइतिमित्र-महः ।
 अवद्यात् ॥ रूपोहणमितिरूप-हनम् । वाजिनम् । एति । जिघर्षि । मित्रम् । प्रथि
 षम् । उपेति । यामि । शर्म ॥ शिशानः । अग्निः । कर्तुभिरितिकर्तु-भिः । समिद्ध
 तिसं-इद्धः । सः । नः । दिवा । [३३] सः । रिपः । पातु । नक्तम् ॥ वीति । ज्यो
 तिपा । बृहता । भ्राति । अग्निः । आविः । विश्वानि । कृणुते । मद्दित्वेतिमहि-त्वा ॥
 प्रेति । अदेवीः । मायाः । सहते । दुरेवाइतिदुः-एवाः । शिशीते । शृङ्गेइति । रूपं
 से । विनिरूपइतिवि-निरूपे ॥ उत । स्वानासः । द्विवि । सन्तु । अग्नेः । तिग्मायु
 धाइतितिग्म-आयुधाः । रूपसे । हन्तवे । उ ॥ मदं । चित् । अस्य । प्रेति । रुज
 न्ति । भार्माः । न । वरन्ते । पृग्वाधइतिपरि-वार्यः । अदेवीः ॥ [३४] अघशंस

स्सतेजस्ता रुजामिहृदिवेकंचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१४॥

आपउन्दन्त्वाकूत्यैदैवीमियन्तेवस्यस्य शुनाति सोमन्तउदायुपाप्रच्यवस्वा
मेरातिथ्यम् शुर् शुर्वित्तायनीमेसियुज्जते कृणुष्वपाज्जश्चतुर्दश ॥१४॥ आपोव
स्यसियातवेयङ्गीश्चतुस्त्रिंशत् ॥३४॥ आपउन्दन्त्वदैवीः ॥ ❀ ❀

इति प्रथमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

अथ प्रथमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

देवस्य । त्वा । सवितुः । प्रसवइतिप्र-सवे । अश्विनोः । बाहुभ्यामितिबाहु-
भ्याम् । पूष्णः । हस्ताभ्याम् । एति । ददे । अग्निः । असि । नारिः । असि । प
रिलिखितमितिपरि-लिखितम् । रर्यः । परिलिखिताइतिपरि-लिखिताः । अरांतयः ।
इदम् । अहम् । रर्यसः । ग्रीवाः । अपीति । कृन्तामि । यः । अस्मान् । द्वेष्टि ।
यम् । च । वयम् । द्विष्मः । इदम् । अस्य । ग्रीवाः । अपीति । कृन्तामि । द्विवे ।
त्वा । अन्तरिख्याय । त्वा । पृथिव्यै । त्वा । शुन्धताम् । लोकः । पितृपदंनइतिपितृ-
सदनः । यवं । असि । यवयं । अस्मन् । द्वेष्टः । [१] यवयं । अरांतीः । पितृणाम् । स
दनम् । असि । उदिति । दिवम् । स्तमान् । एति । अन्तरिख्यम् । पूष्ण । पृथिवीम् ।
दृह । द्युतानः । त्वा । मारुतः । मिनोतु । मित्रावरुणयोरितिमित्रा-वरुणयोः । ध्रुवे
र्ण । धर्मणा । ब्रह्मवनिमितिब्रह्म-वनिम् । त्वा । रर्यवनिमितिख्यवनिम् । सुप्र
जावनिमितिमुप्रजा-वनिम् । रायस्पोषवनिमिति रायस्पोष-वनिम् । परीति । उह्रा
मि । ब्रह्म । दृह । रर्यम् । दृह । प्रजामितिप्र-जाम् । दृह । रायः । पोषम् । दृह
ह । धृतेन । छावापृथिवीइतिछावा-पृथिवी । एति । पूणेधाम । इन्द्रस्य । सदे । असि ।
विश्वजनस्येतिविश्व-जनस्यं । छाया । परीति । त्वा । गिर्वणः । गिरः । इमाः । भवन्तु ।
विश्वतः । वृद्धायुमिति वृद्ध-आयुम् । अन्विति । वृद्धयः । जुष्टाः । भवन्तु । जुष्टयः ।
इन्द्रस्य । स्युः । असि । इन्द्रस्य । ध्रुवम् । असि । ऐन्द्रम् । असि । इन्द्राय । त्वा ॥ [२]
द्वेष्टइमाअष्टादशच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१॥

रूपोहणइतिरूपः-हनः । वलगहनइतिवलग-हनः । वैष्णवान् । खनामि ।
 इदम् । अहम् । तम् । वलगमिति वल-गम् । उदिति । वृणामि । यम् । नः । समा
 नः । यम् । असमानः । निचखानेति नि-चखान । इदम् । एनम् । अथस्म । करो
 मि । यः । नः । समानः । यः । असमानः । अगतीयति । गायत्रेण । छन्दसा ।
 अववाद्इत्यव-वाद् । वलगइति वल-गः । किम् । अथ । भद्रम् । तत् । नौ । सह ।
 विराडिति वि-राद् । असि । सपत्नहेतिसपत्न-हा । सम्राडितिसम्-राद् । असि ।
 भ्रातृव्यहेति भ्रातृव्य-हा । स्वराडिति स्व-राद् । असि । अभिमातिहेत्यभिमाति-हा ।
 विश्वाराडिति विश्व-राद् । अमि । विश्वांसाम् । नाष्टू णाम् । हन्ता । [३] रूपो
 हणइतिरूपः-हनः । वलगहनइतिवलग-हनः । प्रेति । उख्यामि । वैष्णवान् । र
 रूपोहणइतिरूपः-हनः । वलगहनइतिवलग-हनः । अवेति । नयामि । वैष्णवान् ।
 यवः । असि । यवयं । अस्मत् । द्वेपः । यवयं । अरांती । रूपोहणइतिरूपः-
 हनः । वलगहनइतिवलग-हनः । अवेति । स्तृणामि । वैष्णवान् । रूपोहणइति
 रूपः-हनः । वलगहनइतिवलग-हनः । अभीति । जुहोमि । वैष्णवान् । रूपोहणा
 वितिरूपः-हनौ । वलगहनावितिवलग-हनौ । उपोति । दधामि । वैष्णवीइति ।
 रूपोहणावितिरूपः-हनौ । वलगहनावितिवलग-हनौ । परोति । ऊहामि । वैष्ण
 वीइति । रूपोहणावितिरूपः-हनौ । वलगहनावितिवलग-हनौ । परोति । स्तृणा
 मि । वैष्णवीइति । रूपोहणावितिरूपः-हनौ । वलगहनावितिवलग-हनौ । वैष्ण
 वीइति । बृहन् । असि । बृहद्ग्रावेति बृहत्-ग्राव । बृहतीम् । इन्द्राय । वाचम् । उद ॥
 [४] हन्तेन्द्रायदेव ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥२॥

विभूरिति वि-भूः । असि । प्रवाहणइतिप्र-वाहनः । वह्निः । असि । हव्यवा
 हनइतिहव्य-वाहनः । शत्रः । असि । प्रवेताइतिप्र-चेता । तुथः । असि । विश्वे
 दाइतिविश्व-वेदा । उशिक् । असि । कविः । अङ्गारिः । असि । बम्मरिः । अच
 स्युः । असि । दुवंस्वान् । शुन्ध्युः । असि । मार्जालीयः । सम्राडितिसं-राद् । असि ।
 कृशानुरितिकृश-अनुः । परिपद्यइतिपरि-सद्यः । असि । पर्वमानः । प्रतकेतिप्र-त
 का । असि । नमस्वान् । असम्मृष्टइत्यसं-मृष्टः । असि । हव्यसूदइतिहव्य-सूदः ।
 ऋतधामेत्यृत-धामा । असि । सर्वज्योतिरिति सर्व-ज्योतिः । ब्रह्मज्योतिरिति ब्रह्म-

ज्योतिः । असि । सुवर्धमेतिसुवः-धामा । अजः । असि । एकंप्रादित्येकंप्रातू ।
अहिः । असि । बुध्नियः । रौद्रेण । अनीकेन । पाहि । मा । अग्ने । पिपृहि । मा ।
मा । मा । हिःसीः ॥ [५] अनीकेनाष्टौ च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥३॥

त्वम् । सोम । तनूकृच्चइतितनूकृत-भ्यः । देपोभ्यइतिदेपः-भ्यः । अन्यकृते
भ्यइत्यन्य-कृतेभ्यः । उरु । यन्ता । असि । वरुथम् । स्वाहा । जुपाणः । अप्तुः ।
आज्यस्य । वेतु । स्वाहा । अयम् । नः । अग्निः । वरिवः । कृणोतु । अयम् । मृ
धः । पुरः । एतु । प्रभिन्दन्निप्रिप्र-भिन्दन् ॥ अयम् । शत्रून् । जयतु । जरहृषा
णः । अयम् । वाजम् । जयतु । वाजसातावितिवाज-सातौ ॥ उरु । विष्णोइति ।
वीति । क्रमस्व । उरु । रूपयाय । नः । कृधि ॥ घृतम् । घृतयोनइतिघृत-योने ।
पिब । प्रप्रेतिप्र-प्र । यज्ञपतिमिति यज्ञ-पतिम् । तिर ॥ सोमः । जिगाति । गातुवि
दितिगातु-वित् । [६] देवानाम् । एति । निष्कृतमितिनिः-कृतम् । ऋतस्य ।
योनिम् । आसदमित्या-सदम् । अदित्याः । सदः । असि । अदित्याः । सदः । ए
ति । सीद । एपः । वः । देव । सुवित् । सोमः । तम् । गृण्वध्वम् । मा । वः । द
भूतु । एतत् । त्वम् । सोम । देवः । देवान् । उपेति । अगाः । इदम् । अहम् । म
नुष्यः । मनुष्यान् । सह । प्रजयेतिप्र-जया । सह । गायः । पोषेण । नमः । देवे
भ्यः । स्वधेतिस्व-धा । पितृभ्यइतिपितृ-भ्यः । इदम् । अहम् । निरिति । वरुणस्य ।
पाशात् । सुवः । अभि । [७] वीति । ख्येपम् । वैश्वानरम् । ज्योतिः । अग्ने । ब्र
तपतइतिव्रत-पते । त्वम् । ब्रतानाम् । ब्रतपतिरितिब्रत-पतिः । असि । या । मम ।
तनूः । त्वयि । अभूत् । इयम् । सा । मयि । या । तव । तनूः । मयि । अभूत् ।
एषा । सा । त्वयि । यथायथमिति यथा-यथम् । नौ । ब्रतपतइतिव्रत-पते । ब्रतिनोः ।
ब्रतानि ॥ [८] गातुविदभ्येकविंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥४॥

अतीति । अन्यान् । अगाम् । न । अन्यान् । उपेति । अगाम् । अर्वाक् ।
त्वा । परैः । अविदम् । पुरः । अवरेः । तम् । त्वा । जुपे । वेष्णवम् । देवयज्याया
इतिदेव-यज्यायै । देवः । त्वा । सुविता । मर्वा । अनक्तु । ओपधे । त्रायस्व । ए
नम् । स्वधितइतिस्व-धिते । मा । एनम् । हिःसीः । दिवम् । अग्नेण । मा । लेखीः ।
अन्तरिस्वम् । मर्च्येन । मा । हिःसीः । पृथिव्या । समिति । भव । वर्नस्पते ।

शतवल्शइतिशत-वल्लूशः । वीति । रोह । सहस्रवल्शाइतिसहस्र-वल्लूशः । वीति ।
 वयम् । रुहेम् । यम् । त्वा । अयम् । स्वधितिरितिस्व-धितिः । तेतिजानः । प्रणिना
 येतिप्र-निनाय । महते । सौभगाय । अर्च्छन्नः । रायः । सुवीरइतिसु-वीरः ॥ [९]
 यन्दशच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥५॥

पृथिव्यै । त्वा । अन्तरिख्याय । त्वा । दिवे । त्वा । शुन्धताम् । लोकः ।
 पितृपदन्इतिपितृ-सदनः । यवं । असि । यवयं । अस्मत् । द्वेपः । यवयं । अरा
 तीः । पितृणाम् । सदनम् । असि । स्वावेशइतिसु-आवेशः । असि । अग्रेगाइत्यग्रे-
 गाः । नेतृणाम् । वनस्पतिः । अधीति । त्वा । स्थास्यति । तस्यं । वित्तात् । देवः ।
 त्वा । सविता । मर्धा । अन्नक्तु । सुषिण्णलाम्यइतिसु-षिण्णलाम्यः । त्वा । ओपं
 धीभ्यइत्योपधि-भ्यः । उदिति । दिवम् । स्तभान् । एति । अन्तरिख्यम् । पृण । पृ
 थिवीम् । उपरेण । दृ३ह । ते । ते । धामानि । उश्मसि । [१०] गमञ्चै । गावः ।
 यत् । भूरिभृङ्गाइतिभूरि-भृङ्गाः । अयासः ॥ अवं । अहं । तत् । उरुगायस्येत्युरु-
 गायस्यं । विष्णोः । परमम् । पदम् । अवेति । भाति । भूरैः ॥ विष्णोः । कर्माणि ।
 पश्यत । यतः । व्रतानि । एस्पशे ॥ इन्द्रस्य । युज्यः । सखा ॥ तत् । विष्णोः ।
 परमम् । पदम् । सदा । पश्यन्ति । सूरयः ॥ दिवि । इव । चरुपुः । आतंतमित्या-
 ततम् ॥ ब्रह्मवन्निमितिव्रह्म-वनिम् । त्वा । रूपत्रवन्निमितिरूपत्र-वनिम् । सुप्रजावन्नि
 मितिसुप्रजा-वनिम् । रायस्पोषवन्निमितिरायस्पोष-वनिम् । परीति । उहामि । ब्र
 ह्मं । दृ३ह । रूपत्रम् । दृ३ह । प्रजामितिप्र-जाम् । दृ३ह । रायः । पोपम् । दृ३ह ।
 परिवीरितेतिपरि-वीः । असि । परीति । त्वा । देवीः । विशः । व्ययन्ताम् । परीति ।
 इमम् । रायः । पोपः । यजमानम् । मनुष्याः । अन्तरिख्यस्य । त्वा । सानौ । अ
 वेति । गूहामि ॥ [११] उश्मसीपोपमेकान्नवि३शतिश्रं ॥ ❀ ❀ ॥६॥

इपे । त्वा । उपवीरित्युप-वीः । असि । उपोइति । देवान् । देवीः । विशः ।
 प्रेति । अगुः । वहीः । उशिजः । बृहस्पते । धारयं । वसूनि । हव्या । ते । स्वदन्ताम् ।
 देवं । त्वष्टः । वसुं । रण्व । खेती । रमध्वम् । अग्नेः । जनित्रम् । असि । वृषणौ ।
 स्थः । उर्वशी । असि । आयुः । असि । पुरूखाः । घृतेनं । अक्तेइति । वृषणम् ।
 दधाथाम् । गायत्रम् । छन्दः । अर्जु । प्रेति । जायस्व । त्रैष्टुम् । जागृतम् । छन्दः ।

अनु । प्रेति । जायस्व । भवतम् । [१२] नः । समनसावितिसं-मनसौ । समौक
सावितिसं-ओकसौ । ओपसौ ॥ मा । यज्ञम् । हिंसिष्टम् । मा । यज्ञपतिमिति यज्ञ-
पतिम् । जातवेदसाविति जात-वेदसौ । शिवौ । भवतम् । अद्य । नः ॥ अमौ । अग्निः ।
चरति । प्रविष्टइति प्र-विष्टः । ऋषीणाम् । पुत्रः । अधिराजइत्यधि-राजः । एषः ॥ स्वा
हाकृत्येति स्वाहा-कृत्य । ब्रह्मणा । ते । जुहोमि । मा । देवानाम् । मिथुया । कः । मा
गन्धेयमिति भाग-धेयम् ॥ [१३] भवतमेकत्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ७ ॥

एति । ददे । ऋतस्य । त्वा । देवहविरिति देव-हविः । पार्शेन । एति । रमे । वर
प । मानुपान् । अन्नइत्यन्त-भ्यः । त्वा । ओषधीभ्यइत्योषधि-भ्यः । प्रेति । उरूपामि ।
अपाम् । पेरुः । असि । स्वात्तम् । चित् । सदेवमिति स-देवम् । हव्यम् । आपः । देवीः ।
स्वदेत । एनम् । समिति । ते । प्राणइति प्र-अनः । वायुर्ना । गच्छताम् । समिति । यज
त्रैः । अङ्गानि । समिति । यज्ञपतिरितियज्ञ-पतिः । आशिषेत्या-शिषा । घृतेन । अ
क्तौ । पशुम् । त्रायेथाम् । सेवतीः । यज्ञपतिमिति यज्ञ-पतिम् । प्रियधेति प्रिय-धा । एति ।
विगत । उरोइति । अन्तरिष्णु । सजूरितिस-जूः । देवेन । [१४] वातेन । अस्य ।
हविषः । त्मना । यज । समिति । अस्य । तनुर्वा । भव । वर पीयः । वर पीयसि । यज्ञे ।
यज्ञपतिमिति यज्ञ-पतिम् । धाः । पृथिव्याः । सम्पृचइतिसं-पृचः । पाहि । नमः । ते ।
आतानेत्या-तान । अनर्वा । प्रेति । इहि । घृतस्य । कुल्याम् । अन्विति । सह । प्रज
येति प्र-जया । सह । रायः । पोषेण । आपः । देवीः । शुद्धायुवइति शुद्ध-युवः । शुद्धाः ।
यूयम् । देवान् । ऊङ्गम् । शुद्धाः । वयम् । परिविष्टइति परि-विष्टाः । परिवेष्टागइति परि-
वेष्टारः । वः । भूयास्म ॥ [१५] देवेनचतुश्चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ८ ॥

वाक् । ते । एति । प्यायताम् । प्राणइति प्र-अनः । ते । एति । प्यायताम् ।
चरुषुः । ते । एति । प्यायताम् । श्रोत्रम् । ते । एति । प्यायताम् । या । ते । प्राणानिति
प्र-अनान् । शुक् । जगाम् । या । चरुषुः । या । श्रोत्रम् । यत् । ते । क्रूस्म । यत् । आ
स्थितमित्या-स्थितम् । तत् । ते । एति । प्यायताम् । तत् । ते । एतेन । शुन्धताम् । ना
भिः । ते । एति । प्यायताम् । पायुः । ते । एति । प्यायताम् । शुद्धाः । चरित्राः ।
शम् । अन्नइत्यन्त-भ्यः । [१६] शम् । ओषधीभ्यइत्योषधि-भ्यः । शम् । पृथिव्ये ।
शम् । अहोभ्यामित्यहं-भ्याम् । ओषधे । त्रायस्व । एनम् । स्वधितइति स्व-धिते ।

मा । एनम् । द्विः सीः । रत्नसाम् । भागः । असि । इदम् । अहम् । रत्नः । अ
धमम् । तमः । नयामि । यः । अस्मान् । द्वेष्टि । यम् । च । वयम् । द्विष्मः । इ
दम् । एनम् । अधमम् । तमः । नयामि । इषे । त्वा । घृतेन । द्यावापृथिवीइतिद्या
वा-पृथिवी । प्रेति । ऊर्णाधाम् । अन्त्रिः । रायः । सुवीरइतिसु-वीरः । उरु । अ
न्तरिखम् । अन्विति । इहि । वायोइति । वोति । इहि । स्तोकाणाम् । स्वाहा ।
ऊर्ध्वनभममित्यूर्ध्व-नभसम् । मारुतम् । गच्छतम् ॥ [१७] अञ्चोवीहिप
ञ्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१॥

समिति । ते । मनसा । मनः । समिति । प्राणेनेतिप्र-अनेन । प्राणइतिप्र-
अनः । जुष्टम् । देवेभ्यः । हव्यम् । घृतवदितिघृत-वत् । स्वाहा । ऐन्द्रः । प्राणइति
प्र-अनः । अङ्गेअङ्गइत्यङ्गे-अङ्गे । नीति । देव्यत् । ऐन्द्रः । अपानइत्यप-अनः । अङ्गे
अङ्गइत्यङ्गे-अङ्गे । वीति । वोभुवत् । देव । त्वष्टः । भुरि । ते । स५समितिसं-सम् ।
एतु । विषुर्लूपाइतिविषु-रूपाः । यत् । सल्लूप्माणइतिसं-ल्लूप्माणः । भवंथ । देव
त्रेतिदेव-त्रा । यन्तम् । अवमे । सखायः । अन्विति । त्वा । माता । पितरः । मद
न्तु । श्रीः । असि । अग्निः । त्वा । श्रीणातु । आपः । समिति । अग्निन् । वार्त
स्य । [१८] त्वा । प्रज्यै । पूष्णः । र५ह्यै । अपाम् । ओषधीनाम् । रोहिष्यै । घृ
तम् । घृतपावानइतिघृत-पावानः । पिबत । वमाम् । वसापावानइतिवसा-पावानः ।
पिबत । अन्तरिखस्य । हविः । असि । स्वाहा । त्वा । अन्तरिख्याय । दिशः । प्रदि
शइतिप्र-दिशः । आदिशइत्या-दिशः । विदिशइतिवि-दिशः । उदिशइत्युत्-दिशः ।
स्वाहा । दिग्भ्यइतिदिक्-भ्यः । नमः । दिग्भ्यइतिदिक्-भ्यः ॥ [१९] वार्तस्याष्टा
वि५शतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१०॥

समुद्रम् । गच्छ । स्वाहा । अन्तरिखम् । गच्छ । स्वाहा । देवम् । सविता
रम् । गच्छ । स्वाहा । अहोरात्रेइत्यहः-रात्रे । गच्छ । स्वाहा । मित्रावरुणावितिमि
त्रा-वरुणौ । गच्छ । स्वाहा । सोमम् । गच्छ । स्वाहा । यज्ञम् । गच्छ । स्वाहा ।
ऊन्दा५सि । गच्छ । स्वाहा । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । गच्छ । स्वाहा । नमः ।
दिव्यम् । गच्छ । स्वाहा । अग्निम् । वैश्वानरम् । गच्छ । स्वाहा । अञ्चइत्यत्-भ्यः ।
त्वा । ओषधीभ्यइत्योषधी-भ्यः । मनः । मे । हार्दि । यच्छ । तनूम् । त्वचम् । पुत्रम् ।

नमस्म । अजीय । शुक् । असि । तम् । अभीति । शोच । यः । अस्मान् । द्वेष्टि ।
यम् । च । वयम् । द्विष्मः । धाम्नो धाम्न इति धाम्नः धाम्नः । गजन्तु । इतः । वरुणः ।
नः । मुञ्च । यत् । आपः । अग्निः । वरुण । इति । शपोमहे । ततः । वरुण ।
नः । मुञ्च ॥ [२०] असिपद्विंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥११॥

हविष्मन्ती । इमाः । आपः । हविष्मान् । देवः । अध्वरः । हविष्मान् । ए
ति । विवासति । हविष्मान् । अस्तु । सूर्यः ॥ अग्नेः । वः । अपन्नगृहस्येत्यपन्न-
गृहस्य । सदसि । मादयामि । सुभ्राय । सुम्निनीः । सुमे । मा । धत्त । इन्द्राग्नि-
रितीन्द्र-अग्निः । भागधेयीरिति भाग-धेयीः । स्थ । मित्रावरुणयोरिति मित्रा-व-
रुणयोः । भागधेयीरिति भाग-धेयीः । स्थ । विश्वेषाम् । देवानाम् । भागधेयीरि-
ति भाग-धेयीः । स्थ । यज्ञे । जामृत ॥ [२१] हविष्मन्तीश्चतुस्त्रिंशत् ॥१२॥

हृदे । त्वा । मनसे । त्वा । दिवे । त्वा । सूर्याय । त्वा । ऊर्ध्वम् । इमम् ।
अध्वरम् । कृधि । दिवि । देवेषु । होत्राः । यच्छ । सोम । गजन्तु । एति ।
इहि । अवेति । गेह । मा । भेः । मा । समिति । विक्थाः । मा । त्वा । द्वि-
सिषम् । प्रजाइतिप्र-जाः । त्वम् । उपावरोहेत्युप-अवरोह । प्रजाइतिप्र-जाः । त्वाम् ।
उपावरोहन्तिवत्युप-अवरोहन्तु । शृणोतु । अग्निः । समिधेति सं-इधा । हवम् ।
मे । शृण्वन्तु । आपः । धिपणाः । च । देवीः ॥ शृणोतु । श्रावाणः । विदुषः ।
नु । [२२] यज्ञम् । शृणोतु । देवः । सविता । हवम् । मे ॥ देवीः । आपः ।
अपाम् । नपात् । यः । ऊर्मिः । हविष्यः । इन्द्रियावानितीन्द्रिय-वान् । मदि-
न्तमः । तम् । देवेभ्यः । देवत्रेति देव-त्रा । धत्त । शुक्रम् । शुक्रपेभ्य इति शुक्र-
पेभ्यः । येषाम् । भागः । स्थ । स्वाहा । कार्पिः । असि । अपेति । अपाम् ।
मुध्रम् । समुद्रस्य । वः । अस्वित्ये । उदिति । नये ॥ यम् । अग्ने । पृथिवीति
पृत्-सु । मत्यम् । आवः । वाजेषु । यम् । जुनाः ॥ सः । यन्ता । शश्वतीः ।
इपः ॥ [२३] नुसप्तचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१३॥

त्वम् । अग्ने । रुद्रः । असुरः । महः । दिवः । त्वम् । शर्धः । मार्कतम् । पृ-
थ्वः । ईशिषे ॥ त्वम् । वातैः । अरुणैः । यासि । अङ्गय इति शं-गयः । त्वम् । पृ-
था । विधत् इति वि-धत् । पासि । नु । त्वना ॥ एति । वः । गजानम् । अध्वरस्य ।

रुद्रम् । होतास्म । सत्ययज्ञमिति सत्यं-यजम् । रोदस्योः ॥ अग्निम् । पुरा । तन्नयि
 दोः । अचित्तात् । हिरण्यरूपमिति हिरण्य-रूपम् । अर्वमे । कृणुध्वम् ॥ अग्निः ।
 होता । नीति । समाद । यजीयान् । उपस्थइत्युप-स्थे । मातुः । सुरभौ । उ । लो
 के ॥ युवा । कविः । पुरुनिष्ठइति पुरु-निष्ठः । [२४] ऋतावेत्यृत-वा । धर्ता । कृ
 णीनाम् । उत । मय्ये । इन्द्रः ॥ साध्वीम् । अकः । देववीतिमिति देव-वीतिम् ।
 नः । अद्य । यज्ञस्य । जिह्वाम् । अविदाम् । युहाम् ॥ सः । आयुः । एति । अ
 गातु । सुरभिः । वसानः । भद्राम् । अकः । देवहूतिमिति देव-हूतिम् । नः । अद्य ॥
 अकन्दत् । अग्निः । स्तनयन् । इव । द्यौः । रूपाम् । रेरिहत् । वीरुधः । समञ्जनि
 तिसं-अञ्जन् ॥ सद्यः । ज्ञानः । वीति । हि । ईम् । इन्द्रः । अख्यत् । एति । रो
 दसीइति । भानुना । भाति । अन्तः ॥ त्वेइति । वसूनि । पुर्वणीकेति पुरु-अनीक ।
 [२५] होतुः । दोषा । वस्तोः । एति । ईरिरे । यज्ञियांमः ॥ रूपाम् । इव । विश्वा ।
 भुवनानि । यस्मिन् । समिति । सौभंगानि । दधिरे । पावके ॥ तुभ्यम् । ताः ।
 अङ्गिरस्तमेत्यङ्गिरः-तम् । विश्वाः । सुखिपतयइतिसु-खिपतयः । पृथक् ॥ अग्ने । का
 माय । येमिरे ॥ अश्याम् । तम् । कामम् । अग्ने । तवं । ऊती । अश्याम् । रयिम् ।
 रयिवइति रयि-वः । सुवीरमिति सु-वीरम् ॥ अश्याम् । वाजम् । अभीति । वाजय
 न्तः । अश्याम् । युम्नम् । अजर । अजरम् । ते ॥ श्रेष्ठम् । यविष्ठ । भारत । अग्ने ।
 युमन्तमिति यु-मन्तम् । एति । भर ॥ [२६] वसोइति । पुरुस्पृहमिति पुरु-स्पृहम् ।
 रयिम् ॥ सः । श्वितानः । तन्यतुः । रोचनस्थाइति रोचन-स्थाः । अजरोभिः । नानंदद्विरि
 तिनानंदत्-भिः । यविष्ठः ॥ यः । पावकः । पुरुतमइति पुरु-तमः । पुरुणि । पृथू
 नि । अग्निः । अनुयातीत्यनु-याति । भवन् ॥ आयुः । ते । विश्वतः । दधत् । अ
 यम् । अग्निः । वरेण्यः ॥ पुनः । ते । प्राणइति प्रा-अनः । एति । अयति । पगेति । य
 रूपम् । सुवामि । ते ॥ आयुर्दाइत्यायुः-दाः । अग्ने । हविषः । जुपाणः । घृतप्रतीक
 इति घृत-प्रतीकः । घृतयोनिरिति घृत-योनिः । एधि ॥ घृतम् । पीत्वा । मधु । चा
 रुं । गव्यम् । पिता । इव । पुत्रम् । अभीति । [२७] मृष्यतात् । इमम् ॥ तस्मै ।
 ते । प्रतिहर्यतइति प्रति-हर्यते । जातवेदइति जात-वेदः । विचरपणइति वि-चरपणे ॥
 अग्ने । जनामि । गुणुतिमिति सु-स्तुतिम् ॥ दिवः । पगीति । प्रथमम् । जज्ञे । अग्निः ।

पोम् । भागः । असि । तेभ्यः । त्वा । स्वाङ्कृतः । असि । मधुमतीरितिमधु-म-
तीः । नः । इपः । कृधि । विश्वेभ्यः । त्वा । इन्द्रियेभ्यः । दिव्येभ्यः । पार्थिवे
भ्यः । मनः । त्वा । अष्टु । उरु । अन्तरिक्षम् । अन्विति । इहि । स्वाहा । त्वा ।
सुभवइतिसु-भवः । सूर्याय । देवेभ्यः । त्वा । मरीचिपेभ्यइतिमरीचि-पेभ्यः । एषः ।
ते । योनिः । प्राणायेतिप्र-अनाय । त्वा । [३] वाचस्सप्तचत्वारिंशत् ॥२॥

उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । अन्तः । यच्छु । मघवन्नितिम
घ-वन्नू । पाहि । सोमम् । उरुष्य । रायः । समिति । इपः । यजस्व । अन्तः ।
ते । दयामि । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । अन्तः । उरु । अन्तरिक्षम् । स
जोषाइतिस-जोषाः । देवैः । अवैरैः । परैः । च । अन्तर्यामइत्यन्तः-यामे । मघ
वन्नितिमघ-वन्नू । मादयस्व । स्वाङ्कृतः । असि । मधुमतीरितिमधु-मतीः । नः ।
इपः । कृधि । विश्वेभ्यः । त्वा । इन्द्रियेभ्यः । दिव्येभ्यः । पार्थिवेभ्यः । मनः ।
त्वा । अष्टु । उरु । अन्तरिक्षम् । अन्विति । इहि । स्वाहा । त्वा । सुभवइतिसु-भ-
वः । सूर्याय । देवेभ्यः । त्वा । मरीचिपेभ्यइतिमरीचि-पेभ्यः । एषः । ते । योनिः ।
अपानायेत्यप-अनाय । त्वा ॥ [४] देवेभ्यस्सप्तच ॥ * * ॥३॥

एति । वायोइति । भूप । शुचिणाइतिशुचि-णाः । उपेति । नः । सहस्रम् ।
ते । निद्युतइतिनि-द्युतः । विश्ववारेतिविश्व-वार ॥ उपोइति । ते । अन्धः । मद्यम् ।
अयामि । यस्य । देव । दधिपे । पूर्वपेयमितिपूर्व-पेयम् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-
म-गृहीतः । असि । वायवे । त्वा । इन्द्रवायू इतीन्द्र-वायू । इमे । सुताः ॥ उपेति ।
प्रयोमिरितिप्रयः-मिः । एति । गतम् । इन्द्रवः । वाम् । उशन्ति । हि ॥ उपयाम
गृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्रवायुभ्यामितिन्द्रवायु-भ्याम् । त्वा । एषः ।
ते । योनिः । सजोषाभ्यामिति स-जोषाभ्याम् । त्वा ॥ [५] आवायोत्रिचत्वारिंशत् ॥

अयम् । वाम् । मित्रावरुणेतिमित्रा-वरुणा । सुतः । सोमः । ऋतावृधेत्यृत-
वृधा ॥ मम । इत् । इह । श्रुतम् । हवम् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । अ
सि । मित्रावरुणाभ्यामितिमित्रा-वरुणाभ्याम् । त्वा । एषः । ते । योनिः । ऋतायु
भ्यामित्यृतायु-भ्याम् । त्वा ॥ [६] अयंवांविंशतिः ॥ * * ॥ ५ ॥
या । वाम् । कशा । मधुमतीतिमधु-मती । अश्विना । सूनृतावृतीतिमूनृ

ता-वती ॥ तया । यज्ञम् । मिमिक्षपतम् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि ।
अश्विभ्यामित्यश्वि-भ्याम् । त्वा । एषः । ते । योनिः । मार्चीभ्याम् । त्वा ॥ [७]
यावामृष्टादंशः ॥ * * * * * ॥ ६ ॥

प्रातर्युजावितिप्रातः-युजौ । वीति । मुच्येथाम् । अश्विनौ । एति । इह ।
गच्छतम् ॥ अस्य । सोमस्य । पीतये ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि ।
अश्विभ्यामित्यश्वि-भ्याम् । त्वा । एषः । ते । योनिः । अश्विभ्यामित्यश्वि-भ्याम् ।
त्वा ॥ [८] प्रातर्युजावेकान्नविशतिः ॥ * * * * * [७]

अयम् । वेनः । चोदयत् । पृश्निगर्भाइतिपृश्नि-गर्भाः । ज्योतिर्जरायुरि
तिज्योतिः-जरायुः । रजसः । विमानइतिवि-माने ॥ इमम् । अपाम् । सङ्गमइति
सं-गमे । सूर्यस्य । शिशुम् । न । विप्राः । मतिभिरितिमति-भिः । विद्वन्ति ॥ उप
यामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । शण्डाय । त्वा । एषः । ते । योनिः । वीर
ताम् । पाहि ॥ [९] अयंवेनःपञ्चविशतिः ॥ * * * * * ॥ ८ ॥

तम् । प्रत्था । पूर्वथा । विश्वथा । इमथा । ज्येष्ठतातिमित्तिज्येष्ठ-तातिम् ।
बर्हिषदमितिबर्हि-सदम् । सुवर्षिदमिति सुवः-विदम् । प्रतीचीनम् । वृजनम् ।
दोहसे । गिरा । आशुम् । जयन्तम् । अन्विति । यासुं । वधैसे ॥ उपयामगृहीतइ
त्युपयाम-गृहीतः । असि । मर्क्य । त्वा । एषः । ते । योनिः । प्रजाइतिप्र-जाः ।
पाहि ॥ [१०] तम्प्रलथापद्विशतिः ॥ * * * * * ॥ ९ ॥

ये । देवाः । दिवि । एकादश । स्थ । पृथिव्याम् । अधीति । एकादश । स्थ ।
अप्सुपदइत्यप्सु-सदः । महिना । एकादश । स्थ । ते । देवाः । यज्ञम् । इमम् । लु
पध्वम् । उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । आग्रयणः । असि । स्वाग्रयण
इतिसु-आग्रयणः । जिन्वं । यज्ञम् । जिन्वं । यज्ञपतिमितियज्ञ-पतिम् । अभीति ।
सर्वना । पाहि । विष्णुः । त्वाम् । पातु । विशम् । त्वम् । पाहि । इन्द्रियेण । ए
षः । ते । योनिः । विश्वेभ्यः । त्वा । देवेभ्यः ॥ [११] येदेवास्त्रिचंत्वारिंशत् ॥ १० ॥

त्रिंशत् । त्रयः । च । गणिनः । रुजन्तः । दिवंम् । रुद्राः । पृथिवीम् ।
च । सचन्ते ॥ एकादशासः । अप्सुपदइत्यप्सु-सदः । सुतम् । सोमम् । जुप
न्ताम् । सर्वनाय । विश्वे ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । आग्रयणः ।

असि । स्वाग्रयणइतिसु-आग्रयणः । जिन्व । यज्ञम् । जिन्व । यज्ञपतिमिति यज्ञ-
पतिम् । अभीति । सर्वना । प्राहि । विष्णुः । त्वाम् । प्रातु । विशम् । त्वम् ।
प्राहि । इन्द्रियेण । एषः । ते । योनिः । विश्वेभ्यः । त्वा । देवेभ्यः ॥ [१२]
त्रिः शद्विचत्वारिंशत् ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥११॥

उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्राय । त्वा । बृहदृतइतिवृ-
हत्-वृते । वर्यस्वते । उक्थायुवइत्युक्थ-युवे । यत् । ते । इन्द्र । बृहत् । वर्यः । त-
स्मै । त्वा । विष्णवे । त्वा । एषः । ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा । उक्थायुवइत्यु-
क्थ-युवे ॥ [१३] उपयामगृहीतोऽसिद्वाविंशतिः ॥ ॥१२॥

मूर्धानम् । दिवः । अरतिम् । पृथिव्याः । वैश्वानरम् । ऋताय । ज्ञातम् ।
अग्निम् ॥ कविम् । सम्राजमिति सं-राजम् । अतिथिम् । जनानाम् । आसन्न । ए-
ति । पात्रम् । जनयन्त । देवाः ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । अम-
ये । त्वा । वैश्वानराय । ध्रुवः । असि । ध्रुवस्त्पितिरिति ध्रुव-स्त्पतिः । ध्रुवाणाम् ।
ध्रुवतमइति ध्रुव-तमः । अच्युतानाम् । अच्युतस्त्पितमइत्यच्युतस्त्पित-तमः । एषः । ते ।
योनिः । अमये । त्वा । वैश्वानराय ॥ [१४] मूर्धानम्पञ्चत्रिंशत् ॥ ❀ ॥१६॥

गधुः । च । मार्धवः । च । शुक्रः । च । शुचिः । च । नमः । च । नमस्यः ।
च । इपः । च । उर्जः । च । सहः । च । सहस्यः । च । तपः । च । तपस्यः । च ।
उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । सः सर्पइति सं-सर्पः । असि । अः हस्य-
त्यायेत्यहः-पत्याय । त्वा ॥ [१५] गधुश्चत्विंशत् ॥ ॥१४॥

इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । एति । गतम् । सुतम् । गीर्भिः । नमः । वरेण्यम् ॥
अस्य । प्रातम् । धिया । इपिता ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । इ-
न्द्राग्निभ्यामितीन्द्राग्नि-भ्याम् । त्वा । एषः । ते । योनिः । इन्द्राग्निभ्यामितीन्द्राग्नि-
भ्याम् । त्वा ॥ [१६] ॥१५॥

ओमांसः । चरणीधृतइति चर-पणि-धृतः । विश्वे । देवासः । एति । गत ॥
दाथासः । दाशुपः । सुतम् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । वि-
श्वेभ्यः । त्वा । देवेभ्यः । एषः । ते । योनिः । विश्वेभ्यः । त्वा । देवेभ्यः ॥ [१७]
इन्द्राग्नीओमांसोविंशतिर्विंशतिः ॥ ॥१६॥

मरुत्वंन्तम् । वृषभम् । वावृधानम् । अर्कवारिमित्यर्कवा-असिम् । दिव्यम् ।
 शासम् । इन्द्रम् ॥ विश्वासाहमिति विश्व-साहम् । अवंसे । नूतनाय । उग्रम् । स
 होदाभितिसह-दाम् । इह । तम् । हुवेम् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः ।
 असि । इन्द्राय । त्वा । मरुत्वंते । एषः । ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा । मरुत्वं
 ते ॥ [१८] मरुत्वंन्तः पट्विंशतिः ॥ ❀ ❀ ❀ ॥१७॥

इन्द्र । मरुत्वः । इह । णहि । सोमम् । यथा । शार्याते । अपिवः । सुत
 स्य ॥ तवं । प्रणीतीतिप्र-नीती । तवं । शूर । शर्मन्त्र । एति । विवामन्ति । क्व
 यः । सुयज्ञाइतिसु-यज्ञाः ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्राय ।
 त्वा । मरुत्वंते । एषः । ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा । मरुत्वंते ॥ [१९] ॥१८॥

मरुत्वान् । इन्द्र । वृषभः । रणाय । पिव । सोमम् । अनुष्वधमित्यनु-स्व
 धम् । मदाय ॥ एति । मिश्रस्य । जठरे । मध्वः । ऊर्मिम् । त्वम् । राजा । असि ।
 प्रदिवइतिप्र-दिवः । सुतानाम् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्रा
 य । त्वा । मरुत्वंते । एषः । ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा । मरुत्वंते ॥ [२०]
 इन्द्रमरुत्वोमरुत्वानेकान्विंशदिकान्विंशत् ॥ ❀ ❀ ❀ ॥१९॥

महान् । इन्द्रः । यः । ओजसा । पर्जन्यः । वृष्टिमान्तिवृष्टि-मान् । इव ॥
 स्तोमैः । वृक्षस्य । वावृधे ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । महेन्द्राये
 तिमहा-इन्द्राय ॥ त्वा । एषः । ते । योनिः । महेन्द्रायेतिमहा-इन्द्राय । त्वा ॥
 [२१] महानेकान्विंशतिः ॥ ❀ ❀ ❀ ॥२०॥

महान् । इन्द्रः । नृवदितैर्नृ-वत् । एति । चरू पणिप्राइतिचरू पणि-प्राः ।
 उत । द्विवर्हाइतिद्वि-वर्हाः । अभिनः । सहोभिरितिसह-भिः ॥ अस्मद्वियुगि
 त्यस्म-द्वियुक् । वावृधे । वीर्याय । उरुः । पृथुः । सुकृतइतिसु-कृतः । कर्तृभिरिति
 कर्तृ-भिः । भूत् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । महेन्द्रायेतिमहा-इ
 न्द्राय । त्वा । एषः । ते । योनिः । महेन्द्रायेतिमहा-इन्द्राय । त्वा ॥ [२२] महा
 नृवृष्यद्विंशतिः ॥ ❀ ❀ ❀ ॥२१॥

कदा । चन । स्तरीः । असि । न । इन्द्र । सश्रसि । दाशुपे ॥ उपोपेत्यु
 पः उप । इत । नु । मघवन्नितिमघ-वन्न । भूयः । इत । नु । ते । दानम् । देव

स्य । पृच्यते ॥ उपयामर्गहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । आदित्येभ्यः । त्वा ॥
 कदा । चन । प्रेति । युच्छसि । उभेइति । नीति । एसि । जन्मनीइति ॥ तुरी
 य । आदित्य । सर्वनम् । ते । इन्द्रियम् । एति । तस्थौ । अमृतम् । दिवि ॥ य
 ज्ञः । देवानाम् । प्रतीति । एति । सुम्नम् । आदित्यामः । भवत । मृडयन्तः ॥
 एति । वः । अर्वाची । सुमतिरिति सु-मतिः । ववृत्यात् । अहोः । चित् । या । व
 ग्विगेवित्तरेति वरिवोवित्-त्तरा । असत् ॥ विर्वस्वः । आदित्य । एषः । ते । सोम
 पीथइतिसोम-पीथः । तेन । मन्दस्व । तेन । तृप्य । तृप्यास्म । ते । वयम् । तर्प
 यितारः । या । दिव्या । वृष्टिः । तया । त्वा । श्रीणामि ॥ [२३] वस्त्वमविश
 तिश्च ॥ * * * * *

वामम् । अद्य । सवितः । वामम् । उ । श्वः । दिवेदिवइति दिवे-दिवे । वा
 मम् । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । सावीः ॥ वामस्य । हि । रूपयस्य । देव । भूरेः ।
 अया । धिया । वामभाजइति वाम-भाजः । स्याम् ॥ उपयामर्गहीतइत्युपयाम-गृही
 तः । असि । देवार्य । त्वा । सवित्रे ॥ [२४] वामश्चतुर्विंशतिः ॥ * * * ॥ २३ ॥

अदब्धेभिः । सवितः । पायुभिरिति पायु-भिः । त्वम् । शिवेभिः । अद्य । परीति ।
 पाहि । नः । गर्यम् ॥ हिरण्यजिह्वइति हिरण्य-जिह्वः । सुविताय । नव्यसे । रव्य ।
 मार्किः । नः । अघशसइत्यघ-शसः । ईशत ॥ उपयामर्गहीतइत्युपयाम-गृहीतः ।
 असि । देवार्य । त्वा । सवित्रे ॥ [२५] अदब्धेभिस्त्रयोविंशतिः ॥ * * * ॥ २४ ॥

हिरण्यपाणिमिति हिरण्य-पाणिम् । जनये । सवितारम् । उपेति । ह्ये ॥
 सः । चेत्ता । देवता । पदम् ॥ उपयामर्गहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । देवा
 र्य । त्वा । सवित्रे ॥ [२६] हिरण्यपाणिश्चतुर्दश ॥ * * * ॥ २५ ॥

सुशमेतिसु-शमी । असि । सुप्रतिष्ठानइतिसु-प्रतिष्ठानः । वृहत् । उख्ये ।
 नमः । एषः । ते । योनिः । विश्वेभ्यः । त्वा । देवेभ्यः ॥ [२७] सुशर्माद्वादश ॥
 बृहस्पतिसुतस्येति बृहस्पति-सुतस्य । ते । इन्दोइति । इन्द्रियावतइतीन्द्रिय-
 यतः । पत्नीवन्तमिति पत्नी-वन्तम् । ग्रहम् । गृह्णामि । अमा (३) इ । पत्नीवा (३)
 इति पत्नी-वा (३) । सज्जितिस-ज्जः । देवेन । त्वष्ट्रा । सोमम् । पिब । स्वाहा ॥
 [२८] बृहस्पतिसनम्यपञ्चदश ॥ ॥ २७ ॥

हरिः । असि । हारियोजनइतिहारि-योजनः । हयैः । स्थाता । वज्रस्य ।
 भर्ता । पृश्नेः । प्रेता । तस्य । ते । देव । सोम । इष्ट्यञुषइतीष्ट-यञुषः । स्तुत
 स्तोमस्येतिस्तुत-स्तोमस्य । शस्तोक्त्यस्येतिशस्त-उक्त्यस्य । हरिवन्तमितिहरि-व
 न्तम् । ग्रहम् । गृह्णामि । हरीः । स्थ । हयैः । धानाः । सहसोमाइतिसह-सो
 माः । इन्द्राय । स्वाहा ॥ [२९] हरिसिपद्विंशतिः ॥ ॥२८॥

अमे । आयूँपि । पवसे । एति । सुव । ऊर्जम् । इपम् । च । नः ॥ अ
 रे । वाधस्व । दुच्छुनाम् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । अमये ।
 त्वा । तेजस्वते । एषः । ते । योनिः । अमये । त्वा । तेजस्वते ॥ [३०] अम
 आयूँपित्रयोविंशतिः ॥ ॥२९॥

उत्तिष्ठन्नित्युत-तिष्ठन् । ओजसा । सह । पीत्वा । शिप्रेइति । अवेपयः ॥
 सोमम् । इन्द्र । चमूइति । सुतम् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । इ
 न्द्राय । त्वा । ओजस्वते । एषः । ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा । ओजस्वते ॥
 [३१] उत्तिष्ठनेकविंशतिः ॥ ॥३०॥

तरणिः । विश्वदर्शतइतिविश्व-दृशतः । ज्योतिष्कदितिज्योतिः-कृत् ।
 असि । सूर्य ॥ विश्वम् । एति । भासि । रोचनम् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृही
 तः । असि । सूर्याय । त्वा । भ्राजस्वते । एषः । ते । योनिः । सूर्याय । त्वा ।
 भ्राजस्वते ॥ [३२] तरणिर्विंशतिः ॥ ॥३१॥

एति । प्यायस्व । मदिन्तम् । सोम । विश्वाभिः । ऊतिभिरित्यूति-भिः ॥
 भवं । नः । सप्रथंस्तमइतिसप्रथः-तमः ॥ [३३] आप्यायस्वनवं ॥ ॥३२॥

ईयुः । ते । ये । पूर्वतगामितिपूर्व-तगाम् । अपश्यन् । व्युच्छन्तीमितिबि-
 उच्छन्तीम् । उपसंम् । मर्यासः ॥ अस्माभिः । उ । नु । प्रतिचख्येतिप्रति-च
 ख्या । अभूत् । ओइति । ते । यन्ति । ये । अपरीषुं । पश्यान् ॥ [३४] ईयुरे
 कान्नविंशतिः ॥ ॥३३॥

ज्योतिष्मतीम् । त्वा । सादयामि । ज्योतिष्कृतमितिज्योतिः-कृतम् । त्वा ।
 सादयामि । ज्योतिर्विदमितिज्योतिः-विदम् । त्वा । सादयामि । भास्वतीम् । त्वा ।
 सादयामि । ज्वलन्तीम् । त्वा । सादयामि । मल्मलाभवंन्तीमितिमल्मला-भवं

न्तीम् । त्वा । सादयामि । दीप्यमानाम् । त्वा । सादयामि । रौचमानाम् । त्वा ।
सादयामि । अर्जसाम् । त्वा । सादयामि । बृहज्ज्योतिषमिति बृहत्-ज्योतिषम् ।
त्वा । सादयामि । बोधयन्तीम् । त्वा । सादयामि । जाग्रतीम् । त्वा । सादया
मि ॥ [३५] ज्योतिष्मतीः पदत्रिंशत् ॥ ॥३४॥

प्रयासायेति प्र-यासाय । स्वाहा । आयासायेत्या-यासाय । स्वाहा । वियासा
येति वि-यासाय । स्वाहा । स्रयासायेतिसं-यासाय । स्वाहा । उद्यासायेत्युत्-यासा
य । स्वाहा । अवयासायेत्यव-यासाय । स्वाहा । शुचे । स्वाहा । शोकाय । स्वाहा ।
तप्यन्तै । स्वाहा । तपते । स्वाहा । ब्रह्महत्याया इति ब्रह्म-हत्यायै । स्वाहा । सर्वस्मै ।
स्वाहा ॥ [३६] प्रयासाय चतुर्विंशतिः ॥ ॥३५॥

चित्तम् । सन्तानेनेति सं-तानेन । भवम् । युक्ता । रुद्रम् । तन्निम्ना । पशुप
तिर्मिति पशु-पतिम् । स्थूलद्रुदयेनेति स्थूल-द्रुदयेन । अग्निम् । हृदयेन । रुद्रम् । लो
हितेन । शर्वम् । मत्तस्त्राभ्याम् । महादेवमिति महा-देवम् । अन्तःपार्श्वेनेत्यन्तः-पार्
श्वेन । ओषिष्ठहनमित्योषिष्ठ-हनम् । शिङ्गोनि कोश्याभ्यामिति शिङ्गी-निकोश्या
भ्याम् ॥ [३७] ॥ चित्तमष्टादश ॥ ॥३६॥

एति । तिष्ठ । वृत्रह्निति वृत्र-हन् । रथम् । युक्ता । ते । ब्रह्मणा । हरीइ
ति ॥ अर्वाचीनम् । स्थिति । ते । मनः । आवा । कृणोतु । वृमना ॥ उपया
मगृहीत इत्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्राय । त्वा । षोडशिनै । एषः । ते । यो
निः । इन्द्राय । त्वा । षोडशिनै ॥ [३८] आतिष्ठपट्विंशतिः ॥ ॥३७॥

इन्द्रम् । इत् । हरीइति । वेहतः । अप्रतिष्ठशवसमित्यप्रतिष्ठ-शवसम् ।
ऋषीणाम् । च । स्तुतीः । उपेति । यज्ञम् । च । मानुषाणाम् । उपयामगृहीत इ
त्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्राय । त्वा । षोडशिनै । एषः । ते । योनिः । इ
न्द्राय । त्वा । षोडशिनै ॥ [३९] इन्द्रमित्रयोर्विंशतिः ॥ ॥३८॥

अमावि । सोमः । इन्द्र । ते । शर्विष्ठ । धृष्णो । एति । गृहि ॥ एति ।
त्वा । पूषन्तु । इन्द्रियम् । रजः । सूर्यं । न । गृष्मभिरिति गृष्म-भिः ॥ उपया
मगृहीत इत्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्राय । त्वा । षोडशिनै । एषः । ते । यो
निः । इन्द्राय । त्वा । षोडशिनै ॥ [४०] असाविसप्तविंशतिः ॥ ॥३९॥

सर्वस्य । प्रतिशीयसीतिप्रति-शीवरी । भूमिः । त्वा । उपस्थइत्युप-स्थे । ए
ति । अधित् ॥ स्योना । अस्मै । सुपदेतिसु-सदा । भव । यच्छ । अस्मे । श
र्म । सप्रथाइतिस-प्रथाः ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्राय । त्वा ।
पोडुशिने । एपः । ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा । पोडुशिने ॥ [४१] ॥ ४० ॥

महान् । इन्द्रः । वज्रबाहुरिति वज्र-बाहुः । पोडुशी । शर्म । यच्छतु ॥ स्व
स्ति । नः । मघवेति मघ-चा । क्रगोतु । हन्तु । प्रप्मानम् । यः । अस्मान् । ढे
ष्टि ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्राय । त्वा । पोडुशिने । ए
पः । ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा । पोडुशिने ॥ [४२] सर्वस्य महान्-शब्द्वि-श
तिप्पड्वि-शतिः ॥ ॥ ४१ ॥

सजोपाइतिस-जोपाः । इन्द्र । सगणइतिस-गणः । मरुद्विरिति मरुत-भिः ।
सोमम् । पिव । वृत्रहन्नातिवृत्र-हन् । शूर । विद्वान् ॥ जहि । शत्रूर् । अपेति ।
मृधः । नुदस्व । अथ । अभयम् । कृणुहि । विश्वतः । नः ॥ उपयामगृहीतइ
त्युपयाम-गृहीतः । असि । इन्द्राय । त्वा । पोडुशिने । एपः । ते । योनिः । इ
न्द्राय । त्वा । पोडुशिने ॥ [४३] सजोपांस्त्रि-शत् ॥ ॥ ४२ ॥

उदिति । उ । त्यम् । जातयेदसमिति जात-वेदसम् । देवम् । वहन्ति ।
केतवः ॥ दृशे । विश्वाय । सूर्यम् ॥ चित्रम् । देवानाम् । उदिति । अगात् ।
अनीकम् । चरुषुः । मित्रस्य । वरुणस्य । अग्नेः ॥ एति । अप्राः । द्यावापृथि
वीइति द्यावा-पृथिवी । अन्तरिक्षम् । सूर्यः । आत्मा । जगंतः । तस्थुषः । च ॥
अग्ने । नय । सुपथेति सु-पथा । राये । अस्मान् । विश्वानि । देव । वयुनानि । वि
द्वान् ॥ युयोधि । अस्मत् । जुहुगणम् । एनः । भूर्यष्टाम् । ते । नमउन्तिमिति
नमः-उक्तिम् । विधेम । दिवम् । गच्छ । सुवः । पत । रूपेण । [४४] वः । रू
पम् । अभि । एति । एमि । वयंसा । वयं ॥ तुथः । वः । विश्ववेदाइति विश्व-
वेदाः । वीति । भजतु । वर पिष्टे । अधीति । नाके ॥ एतत् । ते । अग्ने । राधः ।
एति । एति । सोमच्युतमिति सोम-च्युतम् । तत् । मित्रस्य । पथा । नय । ऋ
तस्य । पथा । प्रेति । इत्त । चन्द्रदरिषणाइति चन्द्र-दरिषणाः । यज्ञस्य । पथा ।
सुविता । नयन्तीः । ब्राह्मणम् । अद्य । राच्यासम् । ऋषिम् । आरूपेयम् । पितृ

मन्तमितिपितृ-मन्तम् । पैतृमत्यमितिपैतृ-मत्यम् । सुधातुदखिणमिति सुधातु-द
खिणम् । वीति । सुवः । पश्य । वीति । अन्तरिखम् । यतस्व । सदस्यैः । अस्म
दात्रा इत्यस्मत्-दात्राः । देवत्रेतिदेव-त्रा । गच्छत । मधुमतीरिति मधु-मतीः । प्र
दातारमितिप्र-दातारम् । एति । विगत । अनवहायेत्यनव-हाय । अस्मान् । देव
यानेनेतिदेव-यानेन । पथा । इत । सुकृतामिति सु-कृताम् । लोके । सीदत । तत् ।
नः । सः स्कृतम् ॥ [४५] रूपेण सदस्यैरुष्टादंशच ॥ ❀ ❀ ॥ ४३ ॥

धाता । गतिः । सविता । इदम् । जुपन्ताम् । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः ।
निधिपतिरिति निधि-पतिः । नः । अग्निः ॥ त्वष्टा । विष्णुः । प्रजयेति प्र-जया ।
सः गण इति सं-गणः । यजमानाय । दधिणम् । दधातु ॥ समिति । इन्द्र । नः ।
मनमा । नेपि । गोभिः । समिति । सूरिभिरिति सूरि-भिः । मधवन्निति मध-वन्न ।
समिति । स्वस्त्या ॥ समिति । ब्रह्मणा । देवकृतमिति देव-कृतम् । यत् । अस्ति ।
समिति । देवानाम् । मुमत्येति सु-मत्या । यज्ञियानाम् ॥ समिति । वर्चसा । पर्य
सा । समिति । तनूभिः । अगन्महि । मनसा । समिति । शिवेन ॥ त्वष्टा । नः ।
अव । वरिवः । कृणोतु । [४६] अन्विति । मारु । तनुवः । यत् । विलिष्टमि
ति वि-लिष्टम् ॥ यत् । अथ । त्वा । प्रयतीति प्र-यति । युजे । अस्मिन् । अग्ने ।
होतारम् । अर्षणीमहि । इह ॥ ऋधक् । अयाट् । ऋधक् । उत । अशमिष्टाः ।
प्रजानन्निति प्र-जानन् । युजम् । उपेति । ग्राहि । विटान् ॥ मृगेति मृ-गा । वः ।
देवाः । सदंनम् । अकर्म । ये । आजग्मेत्या-जग्म । मवंना । इदम् । जुपाणाः ॥
जुषिवाः संः । णिषिवाः संः । च । विथे । अस्मेति । धत्त । यमवः । वसूनि ॥
यान् । एति । अवंहः । उग्रतः । देव । देवान् । तान् । [४७] प्रेति । ईर्य ।
स्वे । अग्ने । सधस्थडिति सध-स्थे ॥ पंहमानाः । भग्माणाः । ह्योऽपि । वसुम् । व
र्मम् । दिवंम् । एति । तिष्ठन् । अर्ध ॥ यज्ञ । यज्ञम् । गच्छ । यज्ञपतिमिति यज्ञ-
पतिम् । गच्छ । स्वाय । योनिम् । गच्छ । स्वाहा । ण्यः । ते । यज्ञः । यज्ञपतड
तियज्ञ-पते । सहस् क्वाकडिति सहस् क्वाकः । सुवीरडिति सु-वीरः । स्वाहा । दे
वाः । गातुविदडिति गातु-विदः । गातुम् । वित्वा । गातुम् । इत । मनंसः । पते ।
इमम् । नः । देव । देवेपुं । यज्ञम् । स्वाहा । शुचि । स्वाहा । वाते । थुः ॥

[४८] कृणोतु तान् ग्राचं त्वारिः शच ॥

॥ ४९ ॥

उरुम् । हि । राजा । वरुणः । चकार । सूर्याय । पन्थाम् । अन्वेत वा इ
त्यनु-एतवै । उ ॥ अपदे । पादा । प्रतिधातव इति प्रति-धातवे । अक्रः । उत । अ
पयक्तेत्यप-यक्ता । हृदयाविभूतिहृदय-विधः । चित् ॥ शतम् । ते । राजन् । भि
पजः । सहस्रम् । उर्वी । गम्भीरा । सुमतिरिति सु-मतिः । ते । अस्तु ॥ बाधस्व ।
द्वेषः । निरक्रंतिमिति निःक्रतिम् । पगचैः । कृतम् । चित् । एनः । प्रेति । मु
मुग्धि । अस्सत् ॥ अभिष्ठित इत्यभि-स्थितः । वरुणस्य । पाशः । अग्नेः । अनीकम् ।
अपः । एति । विवेश ॥ अपाम् । नपात् । प्रतिरूपन्निति प्रति-रूपन् । असुर्यम् ।
दमेदम इति दमे-दमे । [४९] सुमिधमिति सं-इधम् । यस्मिन् । अग्ने ॥ प्रतीति । ते ।
जिह्वा । घृतम् । उदिति । चरण्येत् । समुद्रे । ते । हृदयम् । अफस्वित्यप्-सु । अन्तः ॥
समिति । त्वा । विशन्तु । ओपधीः । उत । आपः । यज्ञस्य । त्वा । यज्ञपत इति
यज्ञ-पते । हविर्मिरिति हविः-भिः ॥ सूक्तवाक इति सूक्त-वाके । नमोवाक इति नमः-
वाके । विधेम । अवभृथेत्यव-भृथ । निचङ्कुणेति नि-चङ्कुण । निचेरु रिति नि-चेरुः ।
असि । निचङ्कुणेति नि-चङ्कुण । अवेति । देवैः । देवकृतमिति देव-कृतम् । एनः ।
अयाद् । अवेति । मर्त्यैः । मर्त्यकृतमिति मर्त्य-कृतम् । उरोः । एति । नः । देव ।
रिपः । पाहि । सुमित्रा इति सु-मित्राः । नः । आपः । ओपधयः । [५०] सन्तु ।
दुर्मित्रा इति दुः-मित्राः । तस्मै । भूयासुः । यः । अस्मान् । द्वेष्टि । यम् । च । व
यम् । द्विष्मः । देवीः । आपः । एषः । वः । गर्भः । तम् । वः । सुप्रीतमिति सु-
प्रीतम् । सुभृतमिति सु-भृतम् । अकर्म । देवेषु । नः । सुकृत इति सु-कृतः । ब्रूतात् ।
प्रतियुत इति प्रति-युतः । वरुणस्य । पाशः । प्रत्यस्त इति प्रति-अस्तः । वरुणस्य । पा
शः । एधः । असि । एधिषीमहि । समिदिति सं-इत् । असि । तेजः । असि । तेजः ।
मयि । धेहि । अपः । अन्विते । अचारिषम् । रसेन । समिति । असृख्महि ॥
पर्यस्वान् । अग्ने । एति । अगमम् । तम् । मा । समिति । सृज । वर्चसा ॥ [५१]
दमेदम ओपधय आपदच ॥

॥ ४५ ॥

यः । त्वा । हृदा । कीरिणा । मन्यमानः । अमर्त्यम् । मर्त्यैः । जोहंवीमि ॥
जातवेद इति जात-वेदः । यशः । अस्मासु । धेहि । प्रजाभिरिति प्र-जाभिः । अ

मे । अमृतत्वमित्यमृत-त्वम् । अश्याम् ॥ यस्मै । त्वम् । सुकृतइतिसु-कृतै । जात
 वेदइतिजात-वेदः । उ । लोकम् । अग्ने । कृणवः । स्योनम् ॥ अधिनम् । सः ।
 पुत्रिणम् । वीरयन्तमितिवीर-यन्तम् । गोमन्तमितिगो-मन्तम् । रयिम् । नशते ।
 स्वस्ति ॥ त्वेइति । स्विति । पुत्र । शवसः । अवंत्रत्र । कामकातयइतिकाम-का
 तयः ॥ न । त्वाम् । इन्द्र । अतीति । रिच्यते ॥ उक्थउक्थइत्युक्थे-उक्थे । सो
 मः । इन्द्रम् । ममाद । नीथेनीथइतिनीथे-नीथे । मघवानमितिमघ-वानम् । [५२]
 सुतासः ॥ यत् । ईम् । स्वाधइतिस-बाधः । पितरम् । न । पुत्राः । समानद
 रूपाइतिसमान-दरूपाः । अवसे । हयन्ते ॥ अग्ने । रसेन । तेजसा । जातवेदइ
 तिजात-वेदः । वीति । रोचमे ॥ रूपोहेतिरूपः-हा । अमीवचार्तनइत्यमीव-चार्त
 नः ॥ अपः । अन्विति । अचारिपम् । रसेन । समिति । असृख्महि ॥ पय
 स्वात् । अग्ने । एति । अगमम् । तम् । मा । समिति । सृज । वचमा ॥ वसुः ।
 वसुपतिरिति वसु-पतिः । हिकम् । अंसि । अग्ने । विभावंसुगिति विभा-वसुः ॥ स्या
 म । ते । सुमतावितिसु-मतौ । अपि ॥ त्वाम् । अग्ने । वसुपतिमिति वसु-पतिम् । व
 सूनाम् । अभि । प्रेति । मन्दे । [५३] अचरेषु । राजन् ॥ त्वया । वाजम् । वाज
 यन्तइतिवाज-यन्तः । जयेम । अभीति । स्याम् । पृथुनीः । मयीनाम् ॥ त्वाम् ।
 अग्ने । वाजसातममितिवाज-सातमम् । विप्राः । वर्धन्ति । सुष्टुनमितिसु-स्तुनम् ॥
 सः । नः । रास्व । सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् ॥ अयम् । नः । अग्निः । वरिवः । कृणोतु ।
 अयम् । मृधः । पुरः । एतु । प्रभिन्दन्नितिप्र-भिन्दन् ॥ अयम् । शत्रून् । जयतु ।
 जरहंपाणः । अयम् । वाजम् । जयतु । वाजमातावितिवाज-माता ॥ अग्निना ।
 अग्निः । समिति । इध्यते । कविः । गृहपतिरितिगृह-पतिः । युवां ॥ हव्यवाडितंह
 व्य-वाद । जुह्वांस्यइतिजुहु-आस्यः ॥ त्वम् । हि । अग्ने । अग्निना । विप्रः । विप्रे
 ण । सन् । सता ॥ सखा । सख्यां । समिध्यसइतिसं-इध्यमे ॥ उदिति । अग्ने ।
 शुचयः । तव । वीति । ज्योतिषा ॥ [५४] मघवानमन्देह्यमचतुर्दशच ॥४६॥

वाचःप्राणायत्वा । उपयामगृहीतोऽस्यपानायत्वा । आवायोवायवेसजोषं
 भ्यान्त्वा । अयमृतायुभ्यान्त्वा ॥ यावामश्विभ्याम्माध्वीभ्यान्त्वा । प्रातुर्युजावश्वि
 भ्यान्त्वा । अयंशण्डायवीरताम्पोहि । तम्पकायप्रजाःपोहि । येदेवास्त्रिदशदा

अयणोऽसिविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः । उपयामगृहीतोऽसीन्द्रायत्वोक्थायुवे । मूर्धनमम
येत्वावेश्वानराय । मधुश्चसःसर्पोऽसि । इन्द्राग्नीन्द्राग्निभ्यान्त्वा । ओमांसोविश्वे
भ्यस्त्वादेवेभ्यः । मरुत्वन्तन्त्रीणीन्द्रायत्वामरुत्वते । महान्द्रेमहेन्द्रायत्वा । कृदाच
नादित्येभ्यस्त्वा । कृदाचनस्तूरीर्विवस्वआदित्य । इन्द्रःशुचिरपः । वामन्त्रीणिदे
वार्यत्वासविवे । सुशर्माऽसिविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः । बृहस्पतिमुतस्यत्वष्टासोममिब्र
स्वाहा । हरिरसिमुहसोमाइन्द्रायस्वाहा । अम्रआयूष्यमयेत्वातेजस्वते । उत्तिष्ठ
न्निन्द्रायत्वोजस्वते । तुरणिस्सूर्यायत्वाभ्राजस्वते । आतिष्ठाद्याष्पहिन्द्रायत्वापोह
शिने । उदुत्यञ्चित्रम् । अग्नेनयदिवङ्गच्छ । उरुमायुष्येयदेवासुमुग्वि । अग्नावि
ष्णुसुकतमुसुक्तम् । पगवैपइत्तयः । देवावैयेदेवाःपइत्तयौ । पगवैसवाचम् । भू
मिर्व्यतृष्यन् । प्रजापतिर्व्यरूपुष्यन् । भूमिरादित्यावे । अग्निहोत्रमादित्योवै । भू
मिल्लेकस्सलेकस्सुलेकः । विष्णोरुदुत्तमम् । अन्नपतेपुनस्त्वाऽऽदित्याः । उरुःस
सृजवचसा । यस्त्वासुष्टुतम् । त्वमग्रेयुस्त्वाहिसुष्टुतिम् । त्वमग्रेविचर्पणे । यस्त्वा
विरोचसे ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥

आददे वाचस्पतयउपयामगृहीतोऽस्यावायो अयवृण्यैवांम्प्रातर्युजाव
यन्तर्य्येदेवास्त्रिःशदुपयामगृहीतोऽसिमूर्धान्मधुश्चेन्द्राग्नी ओमांसोमरुत्वन्तमिन्द्रं
मरुत्वोमरुत्वान्महान्महान्ब्रुवत्कृदावाममदब्धेभिर् हिरण्यपाणिः सुशर्माबृहस्पतिमु
तस्यहरिरस्यम उत्तिष्ठन्तरणिराप्यायस्त्रेयुष्ये ज्योतिष्मतीम्पयासायचित्तमातिष्ठेन्द्रम
साविसर्वस्य महान् ऋजोषा उदुत्यन्धातोरुहियस्त्वापदचत्वारिःशत् ॥ ४६ ॥
आददेयेदेवामहानुत्तिष्ठन् ऋर्वस्य सन्तुदुर्भिवाश्रतुष्पञ्चाशत् ॥ ४७ ॥ आददेवि
ज्योतिषा ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति प्रथमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

अथ प्रथमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

देवासुरादितिदेव-असुराः । सार्थ्यत्ताइतिसं-यत्ताः । आसन्नू । ते । देवाः ।
विजयमिति-वि-जयम् । उपयन्तइत्युप-यन्तः । अग्नौ । वामम् । वसु । सम् । नी
ति । अदधत् । इदम् । उ । नः । भविष्यति । यदि । नः । जेष्यन्ति । इति ।
तत् । अग्निः । नीति । अकामयत् । तेन । अपेति । अकामत् । तत् । देवाः ।
विजित्येति-वि-जित्यं । अवर्क्यसमानाइत्यव-र्क्यसमानाः । अन्विति । आयन्नू ।
तत् । अस्य । सहसा । एति । अदिष्यन्त । सः । अरोदीत् । यत् । अरोदीत् ।
तत् । रुद्रस्य । रुद्रत्वमिति-रुद्र-त्वम् । यत् । अशुं । अशीयत् । तत् । [१] रज
तम् । हिरण्यम् । अभवत् । तस्मात् । रजतम् । हिरण्यम् । अदक्षिण्यम् । अ
श्रुजमित्यश्रु-जम् । हि । यः । ब्रूहिर्षि । ददाति । पुरा । अस्य । सव्वत्सरादि
तिसं-वत्सरात् । गृहे । रुदन्ति । तस्मात् । ब्रूहिर्षि । न । देयम् । सः । अग्निः ।
अब्रवीत् । भागी । असानि । अर्थ । वः । इदम् । इति । पुनराधेयमितिपुनः-
आधेयम् । ते । केवलम् । इति । अयुवन्नू । ऋध्नवत् । खलु । सः । इति । अ
ब्रवीत् । यः । मद्देवत्वमितिमत-देवत्वम् । अग्निम् । आदधाताइत्या-दधाति । इ
ति । तम् । पूषा । एति । अधत् । तेन । [२] पूषा । आध्नोत् । तस्मात् ।
पौष्णाः । पशवः । उच्यन्ते । तम् । त्वष्टा । एति । अधत् । तेन । त्वष्टा । आ
ध्नोत् । तस्मात् । त्वष्टाः । पशवः । उच्यन्ते । तम् । मनुः । एति । अधत् ।
तेन । मनुः । आध्नोत् । तस्मात् । मानव्यः । प्रजाइतिप्र-जाः । उच्यन्ते । तम् ।
धाता । एति । अधत् । तेन । धाता । आध्नोत् । सव्वत्सरादितिसं-वत्सरः । वै ।
धाता । तस्मात् । सव्वत्सरादितिसं-वत्सरम् । प्रजाइतिप्र-जाः । पशवः । अर्धु ।
प्रेति । जायन्ते । यः । एवम् । पुनराधेयस्येतिपुनः-आधेयस्य । ऋद्धिम् । वेद । [३]
ऋध्नोति । एव । यः । अस्य । एवम् । बन्धुताम् । वेद । बन्धुमानितिवन्धु-
मान् । भवति । भागधेयमितिभाग-धेयम् । वै । अग्निः । आहितइत्या-हितः । इ
च्छमानः । प्रजामितिप्र-जाम् । पशुन् । यजमानस्य । उपेति । दोद्वाव । उद्वा
स्येत्युत-वास्यं । पुनः । एति । दधीत् । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । एव । एनम् ।

समिति । अर्द्धयति । अथोदिति । शान्तिः । एव । अस्य । एपा । पुनर्वस्वोरि
 तिपुनः-वस्वोः । एति । दधीत । एतत् । वै । पुनर्गधेयस्येतिपुनः-आधेयस्य । न
 र्षत्रम् । यत् । पुनर्वसूइतिपुनः-वसू । स्वार्थम् । एव । एनम् । देवतायाम् ।
 आधायेत्या-धाय । ब्रह्मवर्चसीतिब्रह्म-वर्चसी । भवति । दुर्भैः । एति । दधाति ।
 अयातयामत्वायेत्ययातयाम-त्वाय । दुर्भैः । एति । दधाति । अञ्चइत्यंत-भ्यः ।
 एव । एनम् । ओषधीभ्यइत्योषधि-भ्यः । अवरुद्धेत्यव-रुद्धं । एति । धत्ते । पञ्च
 कपालइतिपञ्च-कपालः । पुरोडाशः । भवति । पञ्च । वै । ऋतवः । ऋतुभ्यइत्यु
 तु-भ्यः । एव । एनम् । अवरुद्धेत्यव-रुद्धं । एति । धत्ते ॥ [४] अशीयततत्ते
 नवेददुर्भैः पञ्चविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१॥

परेति । वै । एषः । यज्ञम् । पशून् । वपति । यः । अग्निम् । उद्भासयंत
 इत्युत-वासयते । पञ्चकपालइतिपञ्च-कपालः । पुरोडाशः । भवति । पाङ्क्तः । य
 ज्ञः । पाङ्क्ताः । पशवः । यज्ञम् । एव । पशून् । अवेति । रुद्धे । वीरहेतिवीर-
 हा । वै । एषः । देवानाम् । यः । अग्निम् । उद्भासयंतइत्युत-वासयते । न । वै ।
 एतस्य । ब्राह्मणाः । ऋतायवइत्यंत-यवः । पुरा । अन्नम् । अरूपन् । पङ्क्तयः ।
 याज्यानुवाक्याइतियाज्या-अनुवाक्याः । भवन्ति । पाङ्क्तः । यज्ञः । पाङ्क्तः ।
 पुरुषः । देवान् । एव । वीरम् । निस्वदायेतिनिः-अवदायं । अग्निम् । पुनः ।
 एति । [५] धत्ते । शतारूपंइतिशत-अरूपम् । भवन्ति । शतायुरितिशत-आ
 युः । पुरुषः । शतेन्द्रियइतिशत-इन्द्रियः । आयुषि । एव । इन्द्रिये । प्रतीति ।
 तिष्ठति । यत् । वै । अग्निः । आर्हितइत्या-हितः । न । ऋद्धते । ज्यायः । भा
 गधेयमितिभाग-धेयम् । निकामर्यमानइतिनि-कामर्यमानः । यत् । आग्नेयम् । स
 वैम् । भवति । सा । एव । अस्य । ऋद्धिः । समिति । वै । एतस्य । गृहे । वाक् ।
 सृज्यते । यः । अग्निम् । उद्भासयंतइत्युत-वासयते । सः । वाचम् । सः सृष्टमि
 तिसं-सृष्टाम् । यजमानः । ईश्वरः । अन्विति । पराभवितोरितिपरा-भवितोः । वि
 भक्तयइतिवि-भक्तयः । भवन्ति । वाचः । विधृत्याइतिवि-धृत्यै । यजमानस्य । अ
 पराभावायेत्यपरा-भावाय । [६] विभक्तिमितिवि-भक्तिम् । करोति । ब्रह्म । ए
 व । तत् । अकः । उपाङ्गित्युप-अङ्गु । यजति । यथा । वामम् । वसुं । वि

रितिद्युभिः ॥ अस्य । प्राणादितिप्र-अनात् । अपानतीत्यप-अनती । अन्तः । च
 रिति । गेचना ॥ वीति । अख्यत् । महिषः । सुवं ॥ यत् । त्वा । [१०] कुद्धः ।
 प्रोवपेतिपरा-उवपं । मन्थुना । यत् । अवर्त्या ॥ सुकल्पमिति सु-कल्पम् । अग्ने ।
 तत् । तवं । पुनः । त्वा । उदिति । दीपयामसि ॥ यत् । ते । मन्थुपरोप्तस्येति
 मन्थु-प्रोप्तस्य । पृथिवीम् । अन्विति । दध्नुसे ॥ आदित्याः । विश्वे । तत् । दे
 वाः । वसवः । च । समामरन्त्रितिसं-आमरन्त्र ॥ मनः । ज्योतिः । जुपताम् ।
 आज्यम् । विच्छिन्नमिति वि-च्छिन्नम् । यज्ञम् । समिति । इमम् । दधातु ॥ बृहस्प
 तिः । तनुताम् । इमम् । नः । विश्वे । देवाः । इह । मादयन्ताम् ॥ सप्त । ते ।
 अग्ने । समिधइतिसं-इधः । सप्त । जिह्वाः । सप्त । [११] ऋषयः । सप्त । धाम ।
 प्रियाणि ॥ सप्त । होत्राः । सप्तधेतिसप्त-धा । त्वा । यजन्ति । सप्त । योनीः ।
 एति । पूणस्व । घृतेन ॥ पुनः । ऊर्जा । नीति । वर्तस्व । पुनः । अग्ने । इपा ।
 आरुपा ॥ पुनः । नः । पाहि । विश्वतः ॥ सह । रग्या । नीति । वर्तस्व । अग्ने ।
 पिन्वस्व । धारया ॥ विश्वप्स्त्रियेति विश्व-प्स्त्रिया । विश्वतः । परि ॥ लेकः । सल्ले
 कइतिस-ल्लेकः । सुलेकइतिसु-लेकः । ते । नः । आदित्याः । आज्यम् । जुषा
 णाः । वियन्तु । केतः । सकेतइतिस-केतः । सुकेतइतिसु-केतः । ते । नः । आ
 दित्याः । आज्यम् । जुषाणाः । वियन्तु । विवस्वान् । अदितिः । देवजूतिरिति
 देव-जूतिः । ते । नः । आदित्याः । आज्यम् । जुषाणाः । वियन्तु ॥ [१२] त्वा
 जिह्वास्सप्तसुकेतस्तेनस्त्रयोदशच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥३॥

भूमिः । भूमा । द्यौः । वरिणा । इति । आह । आशिपेत्यां-शिपा । एव ।
 एनम् । एति । धत्ते । सर्पाः । वै । जीर्यन्तः । अमन्यन्त । सः । एतम् । कसर्णी
 रः । काद्वेयः । मन्त्रम् । अपश्यत् । ततः । वै । ते । जीर्णाः । तनूः । अपेति ।
 अघ्नत । सर्पराज्ञियाइतिसर्प-राज्ञियाः । ऋग्भिरित्यृक्-भिः । गार्हपत्यमिति गार्ह-
 पत्यम् । एति । दधाति । पुनर्नवमिति पुनः-नवम् । एव । एनम् । अजरम् । कृ
 त्वा । एति । धत्ते । अथोइति । पूतम् । एव । पृथिवीम् । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् ।
 न । उपेति । अनमत् । सा । एतम् । [१३] मन्त्रम् । अपश्यत् । ततः । वै । ताम् ।
 अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । उपेति । अनमत् । यत् । सर्पराज्ञियाइतिसर्प-राज्ञियाः ।

ऋग्मिस्त्रितृक्-भिः । गार्हपत्यमितिगार्हपत्यम् । आदधातीत्यादधाति । अन्ना
 द्यस्येत्यन्न-अद्यस्य । अवरुद्धादित्यवरुद्धौ । अथोइति । अस्याम् । एव । एनम् । प्र
 तिष्ठितमितिप्रति-स्थितम् । एति । धत्ते । यत् । त्वा । क्रुद्धः । परोवपेतिपरा-उवप ।
 इति । आह । अपेति । हुते । एव । अस्मै । तत् । पुनः । त्वा । उदिति । दीपया
 मसि । इति । आह । समिति । इन्धे । एव । एनम् । यत् । ते । मन्थुपरोप्तस्येति
 मन्थु-परोप्तस्य । इति । आह । देवताभिः । एव । [१४] एनम् । समिति । भ्र
 ति । वीति । वै । एतस्य । यज्ञः । छिद्यते । यः । अग्निम् । उद्भासयतइत्युत-वासय
 ते । बृहस्पतिवत्येतिबृहस्पति-वत्या । ऋचा । उपेति । तिष्ठते । ब्रह्म । वै । देवानाम् ।
 बृहस्पतिः । ब्रह्मणा । एव । यज्ञम् । समिति । दधाति । विच्छिन्नमितिवि-छिन्नम् ।
 यज्ञम् । समिति । इमम् । दधातु । इति । आह । सन्तत्याइतिसं-तत्यै । विश्वे । दे
 वाः । इह । मादयन्ताम् । इति । आह । सन्तत्येतिसं-तत्यै । एव । यज्ञम् । देवे
 भ्यः । अन्विति । दिशति । सप्त । ते । अग्ने । समिधइतिसं-धः । सप्त । जिह्वाः ।
 [१५] इति । आह । सप्तसप्तैतिसप्त-सप्त । वै । सप्तर्धैतिसप्त-धा । अग्नेः । प्रियाः ।
 तनुवः । ताः । एव । अवेति । रुन्धे । पुनः । ऊर्जा । सह । रग्या । इति । अग्नि
 तः । पुरोडाशम् । आर्हतीइत्या-हुती । जुहोति । यजमानम् । एव । ऊ
 र्जा । च । रग्या । च । उमयतः । परीति । गृह्णाति । आदित्याः । वै । अस्मात् ।
 लोकात् । अमुम् । लोकम् । आयन्न । ते । अमुष्मिन्न । लोके । वीति । अतृष्यन्न ।
 ते । इमम् । लोकम् । पुनः । अभ्यवेत्येताभि-अवेत्यं । अग्निम् । आधयेत्या-धार्य ।
 एतान् । होमान् । अजुह्वुः । ते । आर्धुवन्न । ते । सुवर्गमितिसुवः-गम् । लोकम् ।
 आयन्न । यः । पराचीनम् । पुनराधेयादितिपुनः-आधेयात् । अग्निम् । आदधीते
 त्या-दधीत । सः । एतान् । होमान् । जुहुयात् । याम् । एव । आदित्याः । ऋ
 ऋम् । आर्धुवन्न । ताम् । एव । ऋहोति ॥ [१६] सेतन्देवताभिरेवजिह्वाएतान्प
 धेविशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१॥

उपप्रयन्तइत्युप-प्रयन्तः । अध्वरम् । मन्त्रम् । वोचेम । अग्रये ॥ आरे । अ
 स्मेइति । च । शृण्वते ॥ अस्य । प्रताम् । अन्विति । द्युतम् । शुक्रम् । दुदुहे । अ
 द्रव्यः ॥ पर्यः । सहस्रसामितिसहस्र-साम् । ऋषिम् ॥ अग्निः । मूर्ध्ना । दिवः । क

कुत् । पतिः । पृथिव्याः । अयम् ॥ अपाम् । रेतांसि । जिन्वति ॥ अयम् । इह ।
 प्रथमः । धायि । धातृभिरिति धातृ-भिः । होता । यजिष्ठः । अध्वरेषु । ईड्यः ॥ यम् ।
 अग्रवानः । भृगवः । विरुचुरिति वि-रुचुः । वनेषु । चित्रम् । विभुवमिति वि-भु-
 वम् । विशेर्विशइति विशे-विशे ॥ उभा । वाम् । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । आहुवच्चै ।
 [१७] उभा । राधसः । सह । मादयच्चै ॥ उभा । दातारौ । इषाम् । ग्यीणाम् ।
 उभा । वाजस्य । सातये । हुवे । वाम् ॥ अयम् । ते । योनिः । ऋत्विग्यः । यतः ।
 जातः । अरोचथाः ॥ तम् । जानन्न । अग्ने । एति । रोह । अर्थे । नः । वर्धय । र-
 यिम् ॥ अग्ने । आयूँपि । पवसे । एति । सुव । ऊर्जम् । इषम् । च । नः ॥ आरे ।
 बाधस्व । दुच्छुनाम् ॥ अग्ने । पवस्व । स्वणइतिसु-अपाः । अस्मेइति । वचैः । सु-
 वीर्यमिति सु-वीर्यम् ॥ दधत् । पोषम् । रयिम् । [१८] मयि ॥ अग्ने । पावक । रो-
 चिषा । मन्द्रया । देव । जिह्वया ॥ एति । देवान् । वल्धि । यल्धि । च ॥ सः । नः ।
 पावक । दीदिवः । अग्ने । देवान् । इह । एति । वह ॥ उपेति । यज्ञम् । हविः । च ।
 नः ॥ अग्निः । शुचिर्व्रततमइति शुचिर्व्रत-तमः । शुचिः । विप्रः । शुचिः । कुविः ॥
 शुचिः । रोचते । आहुँतइत्या-हुतः ॥ उदिति । अग्ने । शुचयः । तव । शूक्राः । आ-
 जन्तः । ईरते ॥ तव । ज्योतीँपि । अर्चयः ॥ आयुर्दाइत्यायुः-दाः । अग्ने । असि ।
 आयुः । मे । [१९] देहि । वचोँदाइति वचः-दाः । अग्ने । असि । वचैः । मे । देहि ।
 तनूपाइतितनू-पाः । अग्ने । असि । तनुवम् । मे । पाहि । अग्ने । यत् । मे । तनु-
 वाः । ऊनम् । तत् । मे । एति । पूण । चित्रावसोइति चित्र-वसो । स्वस्ति । ते । पा-
 रम् । अग्नीय । इन्वानाः । त्वा । शतम् । हिमाः । द्युमन्तइति द्यु-मन्तः । समिति ।
 इधीमाहि । वयस्वन्तः । वयस्कृतमिति वयः-कृतम् । यशस्वन्तः । यशस्कृतमितिय-
 शः-कृतम् । सुवीरांसइतिसु-वीरांसः । अदाभ्यम् ॥ अग्ने । सपन्नदम्भनमिति सपल-
 दम्भनम् । वर्पिष्ठे । अधीति । नाकै ॥ समिति । त्वम् । अग्ने । सूर्यस्य । वचैसा ।
 अगथाः । समिति । ऋषीणाम् । स्तुतेन । समिति । प्रियेण । धाम्ना ॥ त्वम् । अग्ने ।
 सूर्यवर्चइतिसूर्य-वर्चाः । असि । समिति । माम् । आयुपा । वचैसा । प्रजयेति
 प्र-जया । सृज ॥ [२०] आहुवच्चैपोषयिमेवचैसासप्तदशच ॥ ❀ ❀ ॥ ५ ॥
 समिति । पश्यामि । प्रजाइति प्र-जाः । अहम् । इदं प्रजसइतीदं-प्रजसः । मा

नवीः ॥ सर्वाः । भवन्तु । नः । गृहे ॥ अम्भः । स्थ । अम्भः । वः । भूखीय ।
 महः । स्थ । महः । वः । भूखीय । सहः । स्थ । सहः । वः । भूखीय । ऊर्जः ।
 स्थ । ऊर्जम् । वः । भूखीय । रेवतीः । रमध्वम् । अस्मिन् । लोके । अस्मिन् ।
 गोष्ठइतिगो-स्थे । अस्मिन् । रूप्ये । अस्मिन् । योनौ । इह । एव । स्तु । इतः ।
 मा । अयेति । गातु । बद्धीः । मे । भूयास्तु । [२१] संहितेति संहिता । अस्मि ।
 विश्वरूपीरिति विश्व-रूपीः । एति । मा । ऊर्जा । विश । एति । गौपत्येन । एति ।
 रायः । पोषेण । सहसृषोपमिति सहस्र-पोषम् । वः । पुण्यासम् । मयि । वः । रायः ।
 श्रयन्ताम् ॥ उपेति । त्वा । अग्ने । दिवेदिंवइति दिवे-दिवे । दोषावस्तरिति दोषा-
 वस्तुः । धिया । वयम् ॥ नमः । भरन्तः । एति । इमसि ॥ राजन्तम् । अध्वरा-
 णाम् । गोपामिति गो-पाम् । ऋतस्य । दीदिविम् ॥ वर्द्धमानम् । स्वे । दमे ॥ सः ।
 नः । पिता । इव । सूनवे । अग्ने । सृणयनइतिसु-उणयनः । भव ॥ सर्वस्व । नः ।
 स्वस्तये ॥ अग्ने । [२२] त्वम् । नः । अन्तमः ॥ उत । त्राता । शिवः । भव । व
 रुध्यः ॥ तम् । त्वा । शोचिष्ठ । दीदिवः ॥ सुम्राय । नूनम् । ईमहे । सविभ्यइति
 सवि-भ्यः ॥ वसुः । अग्निः । वसुश्रवाइति वसु-श्रवाः ॥ अच्छ । नखि । द्युमत्तम्
 इति द्युमत्-तम् । रयिम् । दाः ॥ ऊर्जा । वः । पश्यामि । ऊर्जा । मा । पश्यत ।
 रायः । पोषेण । वः । पश्यामि । रायः । पोषेण । मा । पश्यत । इडाः । स्थ । मधु
 कृतइति मधु-कृतः । स्योनाः । मा । एति । विशत । इराः । मरदः ॥ सहसृषोपमिति
 सहस्र-पोषम् । वः । पुण्यासम् । [२३] मयि । वः । रायः । श्रयन्ताम् ॥ तत् ।
 सवितुः । वरेण्यम् । भर्गः । देवस्य । धीमहि ॥ धियः । यः । नः । प्रचोदयादिति
 प्र-चोदयात् ॥ सोमार्णम् । स्वर्णम् । कृणुहि । ब्रह्मणः । पते ॥ कुरूपीवन्तमिति क-
 रूपी-वन्तम् । यः । औशिजम् ॥ कदा । चन । स्तरीः । असि । न । इन्द्र । सञ्च
 सि । दाशुपे ॥ उपोपेत्युप-उण । इत् । उ । मघवन्निति मघ-वन्नू । भूयः । इत् । उ ।
 ते । दानम् । देवस्य । पृच्यते ॥ परीति । त्वा । अग्ने । पुंसम् । वयम् । विप्रम् । सु
 हस्य । धीमहि ॥ धूपद्वर्णमिति धूप-वर्णम् । दिवेदिंवइति दिवे-दिवे । भेत्तारम् । भ
 ङ्गुरावतइति भङ्गुर-वतः ॥ अग्ने । गृहपतइति गृह-पते । सुगृहपतिरिति सु-गृहपतिः ।
 अहम् । त्वया । गृहपतिनेति गृह-पतिना । भूयासम् । सुगृहपतिरिति सु-गृहपतिः ।

मया । त्वम् । गृहपतिनेतिगृह-पतिना । भूयाः । शतम् । हिमाः । ताम् । आ
शिपमित्या-शिपम् । एति । शासे । तन्तवे । ज्योतिष्मतीम् । ताम् । आशिप
मित्या-शिपम् । एति । शासे । अमुष्मै । ज्योतिष्मतीम् ॥ [२४] भूयास्तस्व
स्तयेऽभेपुष्यासन्धूपद्रर्णमेकात्रत्रिःशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

अयज्ञः । वै । एषः । यः । असामा । उपप्रयन्तइत्युप-प्रयन्तः । अचुरम् ।
इति । आह । स्तोमम् । एव । अस्मै । युनक्ति । उपेति । इति । आह । प्रजे
तिप्र-जा । वै । पशवः । उपेति । इमम् । लोकम् । प्रजामितिप्र-जाम् । ए
व । पशून् । इमम् । लोकम् । उपेति । एति । अस्य । प्रताम् । अन्विति ।
द्युतम् । इति । आह । सुवर्गइतिसुवः-गः । वै । लोकः । प्रतः । सुवर्गमितिसु
वः-गम् । एव । लोकम् । समारोहतीतिसं-आरोहति । अग्निः । मूर्द्धा । दिवः ।
ककुत् । इति । आह । मूर्द्धानम् । [२५] एव । एनम् । समानानाम् । करो
ति । अथोइति । देवल्लोकादितिदेव-लोकात् । एव । मनुष्यलोकइतिमनुष्य-लो
के । प्रतीति । तिष्ठति । अयम् । इह । प्रथमः । धायि । धातुभिरितिधातु-भिः ।
इति । आह । मुख्यम् । एव । एनम् । करोति । उभा । वाम् । इन्द्रामीइतीन्द्र-
अग्नी । आहुवच्चै । इति । आह । ओजः । बलम् । एव । अवेति । रुन्धे । अ
यम् । ते । योनिः । ऋत्विर्यः । इति । आह । पशवः । वै । शयिः । पशून् ।
एव । अवेति । रुन्धे । पद्भिरितिपद्-भिः । उपेति । तिष्ठते । पद् । वै । [२६]
ऋतवः । ऋतुषु । एव । प्रतीति । तिष्ठति । पद्भिरितिपद्-भिः । उत्तराभिरित्यु
त्तराभिः । उपेति । तिष्ठते । द्वादश । समिति । पचन्ते । द्वादश । मासाः ।
संवत्सरइतिसं-वत्सरः । संवत्सरइतिसं-वत्सरे । एव । प्रतीति । तिष्ठति । यथा ।
वै । पुरुषः । अश्वः । गौः । जीर्यति । एवम् । अग्निः । आर्हितइत्या-हितः ।
जीर्यति । संवत्सरस्येतिपद्-वत्सरस्य । परस्तात् । आग्निपावमानीभिरित्याग्नि-पाव
मानीभिः । उपेति । तिष्ठते । पुनर्नवमितिपुनः-नवम् । एव । एनम् । अजरम् ।
करोति । अथोइति । पुनाति । एव । उपेति । तिष्ठते । योगः । एव । अस्य ।
एषः । उपेति । तिष्ठते । [२७] दमः । एव । अस्य । एषः । उपेति । तिष्ठते ।
याच्या । एव । अस्य । एषा । उपेति । तिष्ठते । यथा । पापीयान् । श्रेयसे ।

अहृत्येत्या-हृत्य । नमस्यति । तादृक् । एव । तत् । आयुर्दाइत्यायुः-दाः । अ
 ग्रे । असि । आयुः । मे । देहि । इति । आह । आयुर्दाइत्यायुः-दाः । हि । ए
 पः । वचोदाइतिवर्चः-दाः । अग्रे । असि । वर्चः । मे । देहि । इति । आह । व
 चोदाइतिवर्चः-दाः । हि । एपः । तनूपाइतितनू-पाः । अग्रे । असि । तनुवम् ।
 मे । प्राहि । इति । आह । [२८] तनूपाइतितनू-पाः । हि । एपः । अग्रे । यत् ।
 मे । तनुवाः । ऊनम् । तत् । मे । एति । पृण । इति । आह । यत् । मे । प्र
 जायाइतिप्र-जायै । पशूनाम् । ऊनम् । तत् । मे । एति । पूर्य । इति । वाव ।
 एतत् । आह । चित्रावसोइतिचित्र-वसो । स्वस्ति । ते । पारम् । अशीय । इति ।
 आह । रात्रिः । वै । चित्रावसुरितिचित्र-वसुः । अव्यञ्ज्याइत्यवि-उञ्ज्यै । वै । ए
 तस्यै । पुरा । ब्राह्मणाः । अमैपुः । व्युष्टिमिति-वि-उष्टिम् । एव । अवेति । रु
 न्धे । इन्धानाः । त्वा । शतम् । [२९] हिमाः । इति । आह । शतायुरितिशत-
 आयुः । पुरुषः । शतेन्द्रियइतिशत-इन्द्रियः । आयुषि । एव । इन्द्रिये । प्रती
 ति । तिष्ठति । एपा । वै । सूमी । कर्णकावतीतिकर्णक-वती । एतया । ह । स्म ।
 वै । देवाः । असुराणाम् । शततृहानितिशत-तृहान् । तृहन्ति । यत् । एत
 या । समिश्रमिति-सं-इधम् । आदधातीत्या-दधाति । वज्रम् । एव । एतत् । श
 तृभीमितिशत-भीम् । यजमानः । भ्रातृव्याय । प्रेति । हरति । स्तृत्यै । अलम्ब
 दकारमित्यलम्बद-कारम् । समिति । त्वम् । अग्रे । सूर्यस्य । वर्चसा । अगथाः ।
 इति । आह । एतत् । त्वम् । असि । इदम् । अहम् । भूयासम् । इति । वाव ।
 एतत् । आह । त्वम् । अग्रे । सूर्यवर्चाइतिसूर्य-वर्चाः । असि । इति । आह ।
 आशिपमित्या-शिपम् । एव । एताम् । एति । शास्ते ॥ [३०] मूर्द्धानः पद्मा
 एपउपतिष्ठतेपाहीत्याहशतमहःपोडंशच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ७ ॥

समिति । पश्यामि । प्रजाइतिप्र-जाः । अहम् । इति । आह । यावन्तः ।
 एव । ग्राम्याः । पशवः । तान् । एव । अवेति । रुन्धे । अम्भः । स्थ । अम्भः ।
 वः । भ्रूणीय । इति । आह । अम्भः । हि । एताः । महः । स्थ । महः । वः । भ्रू
 णीय । इति । आह । महः । हि । एताः । सहः । स्थ । महः । वः । भ्रूणीय । इ
 ति । आह । सहः । हि । एताः । ऊर्जः । स्थ । ऊर्जम् । वः । भ्रूणीय । इति ।

[३१] आह । ऊर्जः । हि । एताः । सेवतीः । रमध्वम् । इति । आह । पशवः । वै । सेवतीः । पशून् । एव । आत्मन् । रमयते । इह । एव । स्तु । इतः । मा । अपेति । गातु । इति । आह । ध्रुवाः । एव । एनाः । अनपगाइत्यनप-गाः । कुरुते । इष्टकचिदितीष्टक-चित् । वै । अन्यः । अग्निः । पशुचिदितीपशु-चित् । अन्यः । म३ हितेति संहिता । असि । विश्वरूपीरिति विश्व-रूपीः । इति । वत्सम् । अभीति । मृशति । उपेति । एव । एनम् । धत्ते । पशुचित्मिति पशु-चितम् । एनम् । कुरुते । प्रेति । [३२] वै । एव । अस्मात् । लोकात् । च्यवते । यः । आहवनीयमित्याहवनीयम् । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । गार्हपत्यमिति गार्ह-पत्यम् । उपेति । तिष्ठते । अस्मिन् । एव । लोके । प्रतीति । तिष्ठति । अथोइति । गार्हपत्यायेति गार्ह-पत्याय । एव । नीति । हुते । गायत्रीभिः । उपेति । तिष्ठते । तेजः । वै । गायत्री । तेजः । एव । आत्मन् । धत्ते । अथोइति । यत् । एतम् । तृचम् । अन्वाहेत्यु-आह । सन्तत्याइतिसं-तत्ये । गार्हपत्यमिति गार्ह-पत्यम् । वै । अन्वाति । द्विपादइति द्वि-पादः । वीराः । प्रेति । जायन्ते । यः । एवम् । विद्वान् । द्विपदाभिरिति द्वि-पदाभिः । गार्हपत्यमिति गार्ह-पत्यम् । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । [३३] एति । अस्य । वीरः । जायते । ऊर्जा । वः । पश्यामि । ऊर्जा । मा । पश्यत । इति । आह । आशिषमित्या-शिषम् । एव । एताम् । एति । शास्ते । तत् । सुविदुः । वैरेण्यम् । इति । आह । प्रसूत्याइति प्र-सूत्ये । सोमानम् । स्वरणम् । इति । आह । सोमपीथमिति सोम-पीथम् । एव । अवेति । रुन्धे । कृणुहि । ब्रह्मणः । पते । इति । आह । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । एव । अवेति । रुन्धे । कृदा । चन । स्तूरीः । असि । इति । आह । न । स्तूरीम् । रात्रिम् । वसति । [३४] यः । एवम् । विद्वान् । अग्निम् । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । परीति । त्वा । अग्ने । पुरम् । वयम् । इति । आह । परिधिमिति परि-धिम् । एव । एतम् । परीति । दधाति । अस्कन्दाय । अग्ने । गृहपतइति गृह-पते । इति । आह । यथायजुरितियथा-यजुः । एव । एतत् । शतम् । हिमाः । इति । आह । शतम् । त्वा । हेमन्तान् । इन्धिपीय । इति । वाव । एतत् । आह । पुत्रस्य । नाम । गृह्णाति । अन्नादमित्यन्न-अदम् । एव । एनम् । करोति । ताम् । आशिषमित्या-शिषम् । एति । शास्ते । तन्त

वे । ज्योतिष्मतीम् । इति । ब्रूयात् । यस्य । पुत्रः । अजातः । स्यात् । तेजस्वी ।
 एव । अस्य । ब्रह्मवर्चसीतिब्रह्म-वर्चसी । पुत्रः । जायते । ताम् । आशिपमित्या-
 शिपम् । एति । शप्ते । अमुष्मै । ज्योतिष्मतीम् । इति । ब्रूयात् । यस्य । पुत्रः ।
 जातः । स्यात् । तेजः । एव । अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । दधाति ॥
 [३५] ऊर्जवोभरूपीयेति प्रगारहपत्यमुपतिष्ठते वसति ज्योतिष्मतीमेकान्नत्रिः
 शर्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥८॥

अग्निहोत्रमित्यग्नि-होत्रम् । जुहोति । यत् । एव । किम् । च । यजमानस्य ।
 स्वम् । तस्य । एव । तत् । रेतः । सिञ्चति । प्रजननइतिप्र-जनने । प्रजननमितिप्र-
 जननम् । हि । वै । अग्निः । अथ । ओषधीः । अन्तर्गताइत्यन्त-गताः । दहति ।
 ताः । ततः । भुर्यसीः । प्रेति । जायन्ते । यत् । सायम् । जुहोति । रेतः । एव । तत् ।
 सिञ्चति । प्रेति । एव । प्रातस्तेनेनेतिप्रातः-तनेन । जनयति । तत् । रेतः । सिक्तम् ।
 न । त्वष्टा । अर्विकृतमित्यर्वि-कृतम् । प्रेति । जायते । यावच्छइतियावत्-शः । वै ।
 रेतसः । सिक्तस्य । [३६] त्वष्टा । रूपाणि । विक्रोतीतिवि-करोति । तावच्छइति
 तावत्-शः । वै । तत् । प्रेति । जायते । एषः । वै । दैव्यः । त्वष्टा । यः । यजते ।
 ब्रह्मीभिः । उपेति । तिष्ठते । रेतसः । एव । सिक्तस्य । बहुशइतिबहु-शः । रूपा
 णि । वीति । करोति । सः । प्रेति । एव । जायते । श्वश्वइतिश्वः-श्वः । भूयाद् ।
 भवति । यः । एवम् । विद्वान् । अग्निम् । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । अहः । देवा
 नाम् । आसीत् । रात्रिः । असुराणाम् । ते । असुराः । यत् । देवानाम् । वित्तम् ।
 वेद्यम् । आसीत् । तेन । सह । [३७] रात्रिम् । प्रेति । अविशन्न । ते । देवाः ।
 ह्रीनाः । अमन्यन्त । ते । अपश्यन् । अग्नेयी । रात्रिः । अग्नेयाः । पशवः । इ
 मम् । एव । अग्निम् । स्तवाम् । सः । नः । स्तुतः । पश्यन् । पुनः । दास्यति । इति ।
 ते । अग्निम् । अस्तुवन्न । मः । एभ्यः । स्तुतः । रात्रियाः । अधीति । अहः । अभी
 ति । पश्यन् । निरिति । आर्जन् । ते । देवाः । पश्यन् । वित्वा । कामाद् । अकुर्व
 त् । यः । एवम् । विद्वान् । अग्निम् । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । पशुमानितिपशु-
 मान् । भवति । [३८] आदित्यः । वै । अस्मात् । लोकात् । अमुम् । लोकम् ।
 ऐतु । मः । अमुम् । लोकम् । गत्वा । पुनः । इमम् । लोकम् । अभीति । अद्या

यत् । सः । इमम् । लोकम् । आगत्येत्यां-गत्यं । मृत्योः । अविभेत् । मृत्युसंयुतइति
 मृत्यु-संयुतः । इव । हि । अयम् । लोकः । सः । अमन्यत । इमम् । एव । अ
 मिम् । स्तवान्नि । सः । मा । स्तुतः । सुवर्गमिति सुवः-गम् । लोकम् । गमयिष्यति ।
 इति । सः । अमिम् । अस्तौत् । सः । एनम् । स्तुतः । सुवर्गमिति सुवः-गम् । लो
 कम् । अगमयत् । यः । [३९] एवम् । विद्वान् । अमिम् । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठ
 ते । सुवर्गमिति सुवः-गम् । एव । लोकम् । एति । सर्वम् । आयुः । एति । अभी
 ति । वै । एषः । अभीइति । एति । रोहति । यः । एनौ । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते ।
 यथा । खलु । वै । श्रेयान् । अभ्यारुदइत्याभि-आरुदः । कामयते । तथा । करोति ।
 नक्तम् । उपेति । तिष्ठते । न । प्रातः । समिति । हि । नक्तम् । व्रतानि । सृज्य
 न्ते । सह । श्रेयान् । च । पार्ष्णिान् । च । आसातेइति । ज्योतिः । वै । अग्निः ।
 तमः । रात्रिः । यत् । [४०] नक्तम् । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । ज्योतिषा । एव । त
 मः । तरति । उपस्थेयइत्युप-स्थेयः । अग्नी (३) । न । उपस्थेया (३) इत्युप-स्थे
 या (३) । इति । आहुः । मनुष्याय । इत् । नु । वै । यः । अहरहरित्यहः-अहः ।
 आहृत्येत्या-हृत्यं । अर्थ । एनम् । याचति । सः । इत् । नु । वै । तम् । उपेति । ऋ
 च्छति । अर्थ । कः । देवान् । अहरहरित्यहः-अहः । याचिष्यति । इति । तस्मात् ।
 न । उपस्थेयइत्युप-स्थेयः । अथोइति । खलु । आहुः । आशिपइत्या-शिपे । वै ।
 कम् । यजमानः । यजते । इति । एषा । खलु । वै । [४१] आहिताग्रेरित्याहित-
 अग्नेः । आशीरित्या-शीः । यत् । अमिम् । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । तस्मात् । उप
 स्थेयइत्युप-स्थेयः । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । पशून् । असृजत् । ते । सृष्टाः । अ
 होरात्रेइत्यहः-रात्रे । प्रेति । अविशन् । तान् । छन्दोभिरिति छन्दः-भिः । अन्विति ।
 अविन्दत् । यत् । छन्दोभिरिति छन्दः-भिः । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । स्वम् । एव ।
 तत् । अन्विति । इच्छति । न । तत्र । जामि । अस्ति । इति । आहुः । यः । अ
 हरहरित्यहः-अहः । उपतिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । इति । यः । वै । अमिम् । प्रत्यङ् । उप
 तिष्ठतइत्युप-तिष्ठते । प्रतीति । एनम् । ओषति । यः । पराङ् । विष्वङ् । प्रजयेति
 प्र-जया । पशुभिरिति पशु-भिः । एति । क्वातिर्यङ्कितिक्वा-तिर्यङ् । इव । उपे
 ति । तिष्ठेत् । न । एनम् । प्रत्योपतीति प्रति-ओषति । न । विष्वङ् । प्रजयेति प्र-

जयो । पशुभिरिति पशु-भिः । एति ॥ [४२] सिक्तस्य सह भवति यो यत्स लुपे पशु
भिस्त्रयोदश च ॥ * * * * * ॥ ९ ॥

मर्म । नाम । प्रथमम् । जातवेद इति जात-वेदः । पिता । माता । च । दधतुः ।
यत् । अग्रे ॥ तत् । त्वम् । विभृहि । पुनः । एति । मत् । ऐतोरित्या-एतोः । त
व । अहम् । नाम । विभ्राणि । अग्रे ॥ मर्म । नाम । तव । च । जातवेद इति जात-
वेदः । वाससी इति । इव । विवसानाविति वि-वसानौ । ये इति । चरावः ॥ आरुणे ।
त्वम् । जीधसे । वयम् । यथा यथमिति यथा-यथम् । वि । परीति । दधावहे । पुनः ।
ते इति ॥ नमः । अग्रये । अग्रति विद्धायेत्यग्रति-विद्धाय । नमः । अनां धृष्टायेत्य
नां-धृष्टाय । नमः । सम्राज इति सं-राजे ॥ अपादः । [४३] अग्निः । बृहद्व्या इति
बृहत्-व्याः । विश्वजिदिति विश्व-जित् । सहन्त्यः । श्रेष्ठः । गन्धर्वः ॥ त्वत्पितर इति
त्वत्-पितरः । अग्रे । देवाः । त्वामाहुतय इति त्वां-आहुतयः । त्वद्विवाचना इति
त्वत्-विवाचनाः ॥ समिति । मा । आरुणा । समिति । गोपत्येन । सुहित इति
सु-हिते । मा । धाः ॥ अयम् । अग्निः । श्रेष्ठतम इति श्रेष्ठ-तमः । अयम् । भगवत्तम इ
ति भगवत्-तमः । अयम् । सहस्रसातं म इति सहस्र-सातंमः ॥ अस्मै । अस्तु । सुवी
र्यमिति सु-वीर्यम् ॥ मनः । ज्योतिः । जुपताम् । आज्यम् । विच्छिन्नमिति वि-छि
न्नम् । यज्ञम् । समिति । इमम् । दधातु ॥ याः । इष्टाः । उपसः । निप्रुच इति नि-
प्रुचः । च । ताः । समिति । दधामि । हविषा । घृतेन ॥ पर्यस्वतीः । ओषधयः ।
[४४] पर्यस्वत् । वीरुधाम् । पर्यः ॥ अपाम् । पर्यसः । यत् । पर्यः । तेन । माम् ।
इन्द्र । समिति । सृज ॥ अग्रे । व्रतपत इति व्रत-पते । व्रतम् । चरिष्यामि । तत् ।
शक्यम् । तत् । मे । गच्छताम् । अग्निम् । होतारम् । इह । तम् । हुये । दे
वान् । यज्ञियान् । इह । यान् । हवामहे ॥ एति । युन्तु । देवाः । मुमनस्यमाना
इति मु-मनस्यमानाः । वियन्तु । देवाः । हविषः । मे । अस्य ॥ कः । त्वा । युन
क्ति । सः । त्वा । युनक्ति । यानि । घर्मे । कृपालानि । उणचिन्वन्तीत्युप-चिन्व
न्ति । [४५] वेधसः ॥ पूष्णः । तानि । अपीति । व्रते । इन्द्रवायू इतीन्द्र-वायू । वी
ति । मुञ्चताम् ॥ अभिन्नः । घर्मः । जीरदानुरिति जीर-दानुः । यतः । आत्त ।
तत् । अगन्न । पुनः ॥ इध्मः । वेदिः । परिधय इति परि-धयः । च । सर्वे । यज्ञ

स्य । आयुः । अनु । समिति । चरन्ति ॥ त्रयस्त्रिंशदिति त्रयः-त्रिंशत् । त
न्तवः । ये । वितविरिति वि-तविर । ये । इमम् । यज्ञम् । स्वधयेति स्व-धया । दद
न्ते । तेषाम् । छिन्नम् । प्रतीति । एतत् । दधामि । स्वाहा । घर्मः । देवान् । अ
पीति । एतु ॥ [४६] अपादुओपनयउपचिन्वन्ति पञ्चवत्वारिंशच्च ॥ ❀ ॥ १० ॥

वैश्वानरः । नः । ऊत्या । आ । प्रेति । यातु । परावतइति परा-वतः ॥ अ
ग्निः । उक्थेन । वार्हसा ॥ ऋतावानमित्यूत-वानम् । वैश्वानरम् । ऋतस्य । ज्यो
तिषः । पतिम् ॥ अजस्रम् । घर्मम् । ईमहे ॥ वैश्वानरस्य । दः सनाभ्यः । बृहत् ।
अरिणात् । एकः । स्वपस्ययेति सु-अपस्यया । कविः ॥ उभा । पितरा । महयन्न ।
अजायत । अग्निः । द्यार्वपृथिवीइति द्यार्व-पृथिवी । भूरिरेतसेति भूरि-रेतसा ॥ पृ
ष्टः । दिवि । पृष्टः । अग्निः । पृथिव्याम् । पृष्टः । विश्वाः । ओपधीः । एति । विवे
श ॥ वैश्वानरः । सहसा । पृष्टः । अग्निः । सः । नः । दिवा । सः । [४७] रिपः ।
पातु । नक्तम् ॥ जातः । यत् । अग्ने । भुवना । व्यख्यइति वि-अख्यः । पशुम् । न ।
गोपाइति गो-पाः । इयैः । परिज्मेति परि-ज्मा ॥ वैश्वानर । ब्रह्मणे । विन्द । गातुम् ।
यूयम् । पात । स्वस्तिभिरिति स्वस्ति-भिः । सदा । नः ॥ त्वम् । अग्ने । शोचिषा ।
शोशुंचानः । एति । रोदसीइति । अपृणाः । जायमानः ॥ त्वम् । देवान् । अभि
शंस्तेरित्यभि-शंस्तेः । अमुञ्चः । वैश्वानर । जातवेदइति जात-वेदः । महित्वेति महि-
त्वा ॥ अस्माकम् । अग्ने । मघवत्स्विति मघवन्-सु । धारय । अनामि । रूपवम् ।
अजरम् । सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् ॥ वयम् । जयेम । शतिनम् । सहस्रिणम् । वैश्वा
नर । [४८] वार्जम् । अग्ने । तव । ऊतिभिरित्यूति-भिः ॥ वैश्वानरस्य । सुम
ताविति सु-मतौ । स्याम् । राजा । हिकम् । भुवनानाम् । अभिश्रीरित्यभि-श्रीः ॥
इतः । जातः । विश्वम् । इदम् । वीति । चष्टे । वैश्वानरः । यतते । सूर्येण ॥
अवेति । ते । हेडः । वरुण । नमोभिरिति नमः-भिः । अवेति । यज्ञेभिः । ईम
हे । हविर्भिरिति हविः-भिः ॥ रूपयन्न । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । असुर । प्रचेतइ
ति प्र-चेतः । राजन्न । एनासि । शिश्रथः । कृतानि ॥ उदिति । उत्तममित्यूत-
तमम् । वरुण । पाशम् । अस्मत् । अवेति । अधमम् । वीति । मध्यमम् । श्र
थाय ॥ अर्थ । वयम् । आदित्य । [४९] व्रते । तव । अनागमः । अदितये ।

जया । पशुभिरिति पशुभिः । एति ॥ [४२] सिक्तस्य सह भवति यो यत्खलु वै पशु-
भिस्त्रयोदश च ॥ * * * * *

मर्म । नार्म । प्रथमम् । जातवेद इति जात-वेदः । पिता । माता । च । दधतुः ।
यत् । अग्ने ॥ तत् । त्वम् । विभृहि । पुनः । एति । मत् । ऐतोरित्या-एतोः । त
र्व । अहम् । नार्म । चिम्राणि । अग्ने ॥ मर्म । नार्म । तर्व । च । जातवेद इति जात-
वेदः । वासंसी इति । इव । विवसानाविति वि-वसानौ । ये इति । चरावः ॥ आरुपे ।
त्वम् । जीवसे । वयम् । यथायथमिति यथा-यथम् । वि । परीति । दधावहै । पुनः ।
ते इति ॥ नमः । अग्नये । अप्रतिविद्धायेत्यप्रति-विद्धाय । नमः । अनाधृष्टायेत्य
ना-धृष्टाय । नमः । सम्राज इति सं-राजे ॥ अपादः । [४३] अग्निः । बृहद्वया इति
बृहत्-व्याः । विश्वजिदिति विश्व-जित् । सहन्त्यः । श्रेष्ठः । गन्धर्वः ॥ त्वत्पिता इति
त्वत्-पितारः । अग्ने । देवाः । त्वामाहुतय इति त्वां-आहुतयः । त्वद्विवाचना इति
त्वत्-विवाचनाः ॥ समिति । माम् । आरुपा । समिति । गौपत्येन । सुहित इति
सु-हिते । मा । धाः ॥ अयम् । अग्निः । श्रेष्ठतम इति श्रेष्ठ-तमः । अयम् । भर्गवत्तम इ
ति भर्गवत्-तमः । अयम् । सहस्रसातं इति सहस्र-सातं ॥ अस्मै । अस्तु । सुवी
र्यमिति सु-वीर्यम् ॥ मनः । ज्योतिः । जुषताम् । आज्यम् । विच्छिन्नमिति वि-छि
न्नम् । यज्ञम् । समिति । इमम् । दधातु ॥ याः । इष्टाः । उपसं । निप्रुच इति नि-
प्रुचः । च । ताः । समिति । दधामि । हविषा । घृतेन ॥ पर्यस्वतीः । ओषधयः ।
[४४] पर्यस्वत् । वीरुवाम् । पर्यः ॥ अपाम् । पर्यसः । यत् । पर्यः । तेन । माम् ।
इन्द्र । समिति । सुज ॥ अग्ने । व्रतपत इति व्रत-पते । व्रतम् । चरिष्यामि । तत् ।
शकेयम् । तत् । मे । गच्छताम् । अग्निम् । होताम् । इह । तम् । हुवे । दे
वान् । यज्ञियान् । इह । यान् । हवामहे ॥ एति । युन्तु । देवाः । सुमनस्यमाना
इति सु-मनस्यमानाः । वियन्तु । देवाः । हविषः । मे । अस्य ॥ कः । त्वा । युन्
क्ति । सः । त्वा । युन्कतु । यानि । घर्मे । कपालानि । उपचिन्वन्तीत्युप-चिन्व
न्ति । [४५] वेधसः ॥ पूष्णः । तानि । अपीति । व्रते । इन्द्रवायू इतीन्द्र-वायू । वी
ति । मुञ्चताम् ॥ अभिन्नः । घर्मः । जीरदानुरिति जीर-दानुः । यतः । आतः ।
तत् । अगन्न । पुनः ॥ इध्मः । वेदिः । परिधय इति परि-धयः । च । सर्वे । यज्ञ

स्य । आयुः । अर्तुः । समिति । चरन्ति ॥ त्रयस्त्रिंशदिति त्रयः-त्रिंशत् । त
न्तवः । ये । वितविरइति वि-तविर । ये । इमम् । यज्ञम् । स्वधयेति स्व-धया । दद
न्ते । तेषाम् । छिन्नम् । प्रतीति । एतत् । दधामि । स्वाहा । घर्मः । देवान् । अ
पीति । एतु ॥ [४६] अपादुओपयउपचिन्वन्ति पञ्चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ॥ १० ॥

वैश्वानरः । नः । ऊत्या । आ । प्रेति । यातु । परावतइति परा-वतः ॥ अ
ग्निः । उक्थेन । वाहसा ॥ ऋतावानमित्यूत-वानम् । वैश्वानरम् । ऋतस्य । ज्यो
तिषः । पतिम् ॥ अजस्रम् । घर्मम् । ईमहे ॥ वैश्वानरस्य । दः सनाभ्यः । बृहत् ।
अरिणात् । एकः । स्वपस्ययेति सु-अपस्यया । कविः ॥ उभा । पितरा । महयन्न ।
अजायत । अग्निः । द्यावापृथिवीइति द्यावा-पृथिवी । भूरिरेतसेति भूरि-रेतसा ॥ पृ
ष्टः । द्विवि । पृष्टः । अग्निः । पृथिव्याम् । पृष्टः । विश्वाः । ओषधीः । एति । विवे
श ॥ वैश्वानरः । सहसा । पृष्टः । अग्निः । सः । नः । दिवा । सः । [४७] रिपः ।
पातु । नक्तम् ॥ जातः । यत् । अग्ने । भुवना । व्यख्यइति वि-अख्यः । पशुम् । न ।
गोपाइति गो-पाः । इयैः । परिज्मेति परि-ज्मा ॥ वैश्वानर । ब्रह्मणे । विन्द । गातुम् ।
युयम् । पात् । स्वस्तिभिरिति स्वस्ति-भिः । सदा । नः ॥ त्वम् । अग्ने । शोचिषा ।
शोशुंचानः । एति । रोदसीइति । अपृणाः । जायमानः ॥ त्वम् । देवान् । अभि
शंस्तेरित्यभि-शंस्तेः । अमुञ्चः । वैश्वानर । जातवेदइति जात-वेदः । महित्वेति महि-
त्वा ॥ अस्माकम् । अग्ने । मधवत्स्विति मधवन्त-सु । धारय । अनामि । रूपत्वम् ।
अजरम् । सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् ॥ वयम् । जयेम । शतिजम् । सद्दक्षिणम् । वैश्वा
नर । [४८] वारजम् । अग्ने । तव । ऊतिभिरित्यूति-भिः ॥ वैश्वानरस्य । सुम्
तावितिसु-मतौ । स्याम् । राजा । हिकम् । भुवनानाम् । अभिश्रीरित्यभि-श्रीः ॥
इतः । जातः । विश्वम् । इदम् । वीति । चष्टे । वैश्वानरः । यतते । सूर्येण ॥
अवेति । ते । हेडः । वरुण । नमोभिरिति नमः-भिः । अवेति । यज्ञेभिः । ईम्
हे । हविभिरिति हविः-भिः ॥ रूपयन्न । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । असुर । प्रचेतइ
ति प्र-चेतः । राजन्न । एनासि । शिश्रद्यः । कृतानि ॥ उदिति । उत्तममित्युत्त-
तमम् । वरुण । पार्श्वम् । अस्मत् । अवेति । अधमम् । वीति । मध्यमम् । श्र
थाय ॥ अर्थ । वयम् । आदित्य । [४९] व्रते । तव । अनागमः । अदितये ।

स्याम् ॥ दधिक्राव्णइतिदधि-क्राव्णः । अकारिषम् । जिष्णोः । अश्वस्य । वा
जिनः ॥ सुरभि । नः । सुखा । कस्तू । प्रेति । नः । आयूँपि । तारिषत् ॥ ए
ति । दधिक्राइतिदधि-क्राः । शर्वसा । पञ्च । कृष्टीः । सूर्यः । इव । ज्योतिषा ।
अपः । ततान् ॥ सद्मसाइतिसहस्र-साः । शतसाइतिशत-साः । वाजी । अवी ।
पुणक्तु । मध्वा । समिति । इमा । वचाँसि ॥ अग्निः । मूर्द्धा । भुवः ॥ मरु
तः । यत् । ह । वः । दिवः । सुम्नायन्तइतिसुम्न-यन्तः । हवामहे ॥ एति । तु ।
नः । [५०] उपेति । गुन्तन ॥ या । वः । शर्म । शशमानाय । सन्ति । त्रि
धातूनीतित्रि-धातूनि । दाशुपे । यच्छत । अधि ॥ अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । तानि ।
मरुतः । वीति । यन्त । रयिम् । नः । धत्त । वृषणः । सुवीरमिति सु-वीरम् ॥ अ
दितिः । नः । उरुष्यतु । अदितिः । शर्म । यच्छतु । अदितिः । पातु । अ
हंसः ॥ महीम् । उ । स्विति । मातरम् । सुव्रतानामिति सु-व्रतानाम् । ऋतस्य ।
पत्नीम् । अवसे । हुवेम् ॥ तुविष्यत्रामिति तुवि-ष्यत्राम् । अजरन्तीम् । उरुचीम् ।
सुशर्माणमिति सु-शर्माणम् । अदितिम् । सुप्रणीतिमिति सु-प्रणीतिम् ॥ सुत्रामाण
मिति सु-त्रामाणम् । पृथिवीम् । द्याम् । अनेहसम् । सुशर्माणमिति सु-शर्माणम् ।
अदितिम् । सुप्रणीतिमिति सु-प्रणीतिम् ॥ दैवीम् । नावम् । स्वरित्रामिति सु-अ
त्राम् । अनागसम् । असंवन्तीम् । एति । रुहेम् । स्वस्तये ॥ इमाम् । स्विति ।
नावम् । एति । अरुहम् । शतारित्रामिति शत-अरित्राम् । शतस्प्यामिति शत-
स्प्याम् ॥ अच्छिद्राम् । पारयिष्णुम् ॥ [५१] दिवाससंहस्तिणँवैश्वानरादित्यत्
नोऽनेहसँसुशर्माणमेकात्रविँशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ११ ॥

देवासुराः पगभूमिर्भूमिरुपप्रयन्तस्सम्पश्याम्ययंज्ञस्सम्पश्याम्यग्निहोत्रमम
नाम वैश्वानर एकादश ॥ ११ ॥ देवासुराः क्रुद्धस्सम्पश्यामि सम्पश्यामि नक्तु
पगन्तनैकपञ्चाशत् ॥ ५१ ॥ देवासुराः पारयिष्णुम् ॥ ❀ ❀ ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति प्रथमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

अथ प्रथमकाण्डे षष्ठः प्रश्नः ॥

समिति । त्वा । सिञ्चामि । यजुषा । प्रजामितिप्र-जाम् । आर्युः । धनम् ।
 च ॥ बृहस्पतिप्रसूतइतिबृहस्पति-प्रसूतः । यजमानः । इह । मा । रिपत् ॥ आ-
 ज्यम् । असि । सत्यम् । असि । सत्यस्य । अर्ध्याख्यमित्याधि-अख्यम् । असि ।
 हविः । असि । वैश्वानरम् । वैश्वदेवमितिवैश्व-देवम् । उत्पतशुष्ममित्युत्पत-शु-
 ष्मम् । सत्योजाइतिसत्य-ओजाः । सहः । असि । सहमानम् । असि । सहस्व ।
 अरातीः । सहस्व । अरातीयतः । सहस्व । पृतनाः । सहस्व । पृतन्यतः । सह-
 स्रवीर्यमितिहस्र-वीर्यम् । असि । तत् । मा । जिन्व । आज्यस्य । आज्यम् ।
 असि । सत्यस्य । सत्यम् । असि । सत्यायुरितिसत्य-आयुः । [१] असि ।
 सत्यशुष्ममितिहसत्य-शुष्मम् । असि । सत्येर्न । त्वा । अभीति । घारयामि ।
 तस्य । ते । भर्षीय । पञ्चानाम् । त्वा । वार्तानाम् । यन्त्राय । धर्त्राय । गृह्णामि ।
 पञ्चानाम् । त्वा । ऋतूनाम् । यन्त्राय । धर्त्राय । गृह्णामि । पञ्चानाम् । त्वा ।
 दिशाम् । यन्त्राय । धर्त्राय । गृह्णामि । पञ्चानाम् । त्वा । पञ्चजनानामितिपञ्च-
 जनानाम् । यन्त्राय । धर्त्राय । गृह्णामि । चरोः । त्वा । पञ्चविलस्येतिपञ्च-विल-
 स्य । यन्त्राय । धर्त्राय । गृह्णामि । ब्रह्मणः । त्वा । तेजसे । यन्त्राय । धर्त्राय ।
 गृह्णामि । रूप्रस्य । त्वा । ओजसे । यन्त्राय । [२] धर्त्राय । गृह्णामि । विशे ।
 त्वा । यन्त्राय । धर्त्राय । गृह्णामि । सुवीर्यायेतिसु-वीर्याय । त्वा । गृह्णामि । सुप्र-
 जास्त्वायेतिसुप्रजाः-त्वाय । त्वा । गृह्णामि । गयः । पोषाय । त्वा । गृह्णामि । ब्रह्म-
 वर्चसायेतिब्रह्म-वर्चसाय । त्वा । गृह्णामि । भूः । अस्मार्कम् । हविः । देवानाम् ।
 आशिपइत्या-शिपः । यजमानस्य । देवानाम् । त्वा । देवताभ्यः । गृह्णामि । का-
 माय । त्वा । गृह्णामि ॥ [३] सत्यायुरोजसेयन्त्रायवयसि९शच ॥ ॐ ॥१॥

ध्रुवः । असि । ध्रुवः । अहम् । सजातेष्वितिस-जातेषु । भूयासम् । धीरः ।
 चेत्ता । वसुविदितिवसु-वित् । उग्रः । असि । उग्रः । अहम् । सजातेष्वितिस-जा-
 तेषु । भूयासम् । उग्रः । चेत्ता । वसुविदितिवसु-वित् । अभिभू रित्यभि-भूः । असि ।

अभिमूरित्यभि-भूः । अहम् । सजातेष्वितिस-जातेषु । भूयासम् । अभिमूरित्यभि-
 भूः । चेत्ता । वसुविदितिवसु-वित् । युनज्मि । त्वा । ब्रह्मणा । दैव्येन । हव्याय ।
 अस्मै । वोद्वे । जातवेदइतिजात-वेदः ॥ इन्धानाः । त्वा । सुप्रजसइतिसु-प्रजसः ।
 सुवीराइतिसु-वीराः । ज्योक् । जीवेम । बलिहृतइतिबलि-हृतः । वयम् । ते ॥ यत् ।
 मे । अग्ने । अस्य । यज्ञस्य । रिष्यात् । [४] यत् । वा । स्कन्दत् । आज्यस्य । उत ।
 विष्णोइति ॥ तेन । हन्मि । सपत्नम् । दुर्मगायुमितिदुःमगायुम् । एति । एनम् ।
 दयामि । निरःकृत्याइतिनिःकृत्याः । उपस्थइत्युप-स्थे ॥ भूः । सुवः । सुवः । उ
 च्छुष्मइत्युत्-शुष्मः । अग्ने । यजमानाय । एधि । निश्छुष्मइतिनि-शुष्मः । अभि
 दासंतइत्यभि-दासंते ॥ अग्ने । देवेद्वेतिदेव-इद्ध । मन्विद्वेतिमनु-इद्ध । मन्द्रजिह्वेति
 मन्द्र-जिह्व । अमर्त्यस्य । ते । होतः । मूर्द्धन् । एति । जिघर्मि । रायः । पोषाय ।
 सुप्रजास्त्वायेतिसुप्रजाः-त्वाय । सुवीर्यायेतिसु-वीर्याय । मनः । असि । प्राजापत्य
 मितिप्राजा-पत्यम् । मनसा । मा । भूतेन । एति । विश । वाक् । असि । ऐन्द्री ।
 सपत्नरूपयणीतिसपत्न-रूपयणी । [५] वाचा । मा । इन्द्रियेण । एति । विश ।
 वसन्तम् । ऋतूनाम् । प्रीणामि । सः । मा । प्रीतः । प्रीणातु । ग्रीष्मम् । ऋ
 तूनाम् । प्रीणामि । सः । मा । प्रीतः । प्रीणातु । वरूपाः । ऋतूनाम् । प्रीणामि ।
 ताः । मा । प्रीताः । प्रीणन्तु । शरदम् । ऋतूनाम् । प्रीणामि । सा । मा । प्रीता ।
 प्रीणातु । हेमन्तश्शिश्निरावितिहेमन्त-शिश्निरौ । ऋतूनाम् । प्रीणामि । तो । मा ।
 प्रीतौ । प्रीणीताम् । अग्नीषोमयोरित्यग्नी-सोमयोः । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-य
 ज्यया । चरुषुष्मान् । भूयासम् । अग्नेः । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-यज्यया । अ
 न्नादइत्यन्न-अदः । भूयासम् । [६] दन्धिः । असि । अदन्धः । भूयासम् । अ
 सुम् । दमेयम् । अग्नीषोमयोरित्यग्नी-सोमयोः । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-यज्यया ।
 वृत्रहेतिवृत्र-हा । भूयासम् । इन्द्राग्नियोरितोन्द्र-अग्नियोः । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-
 यज्यया । इन्द्रियावी । अन्नादइत्यन्न-अदः । भूयासम् । इन्द्रस्य । अहम् । देवयज्य
 येतिदेव-यज्यया । इन्द्रियावी । भूयासम् । महेन्द्रस्येतिमहा-इन्द्रस्य । अहम् । दे
 वयज्ययेतिदेव-यज्यया । जेमानम् । महिमानम् । गमेयम् । अग्नेः । स्थिष्टइति
 स्थिष्ट-कृतः । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-यज्यया । आगुष्मान् । यजेन । प्रतिष्ठामिति

प्रति-स्थाम् । गमेयम् ॥ [७] रिष्यात्सपत्न्यूपयण्यन्नादोभूयात् ॥ पट् त्रिंशच्च ॥ २॥

अभिः । मा । दुरिष्टादितिदुःइष्टात् । पातु । सविता । अधशःसादित्य
घ-शःसातु । यः । मे । अन्ति । दूरे । अगतीयति । तम् । एतेन । जेष्म । सु
रूपवर्णवर्णइतिसुरूप-वर्णवर्ण । एति । इहि । इमान् । भद्रान् । दुर्यान् । अभि ।
एति । इहि । माम् । अनुव्रतेत्यनु-व्रता । नीति । उ । श्रीरूपाणि । मृदुम् । इदं ।
एति । इहि । अदिते । एति । इहि । सरस्वति । एति । इहि । रन्तिः । असि ।
रमतिः । असि । सूनरी । असि । जुष्टे । जुष्टिम् । ते । अशीय । उपहृतइत्युप-हृ
ते । उपहवमित्युप-हवम् । [८] ते । अशीय । सा । मे । सत्या । आशीरित्या-
शीः । अस्य । यज्ञस्य । भूयात् । अरेडता । मनसा । तत् । शक्यम् । यज्ञः । दि
र्वम् । रोहन्तु । यज्ञः । दिर्वम् । गच्छन्तु । यः । देवयानइतिदेव-यानः । पन्थाः । ते
न । यज्ञः । देवान् । अपीति । एतु । अस्मासु । इन्द्रः । इन्द्रियम् । दधातु । अ
स्मान् । रायः । उत । यज्ञाः । सचन्ताम् । अस्मासु । सन्तु । आशिषइत्या-शि
षः । सा । नः । प्रिया । सुप्रतृतिरितिप्र-तृतिः । मघोनी । जुष्टिः । असि । जुप
स्व । नः । जुष्टा । नः । [९] असि । जुष्टिम् । ते । गमेयम् । मनः । ज्योतिः ।
जुपताम् । आज्यम् । विच्छिन्नमितिवि-च्छिन्नम् । यज्ञम् । समिति । इमम् । दधा
तु ॥ बृहस्पतिः । तनुताम् । इमम् । नः । विश्वे । देवाः । इह । मादयन्ताम् ॥
ब्रध्न । पिन्वस्व । ददतः । मे । मा । रूपायि । कुर्वतः । मे । मा । उपेति । दसतु ।
प्रजापतेरितिप्रजा-पतेः । भागः । असि । ऊर्जस्वान् । पर्यस्वान् । प्राणापानावि
तिप्राण-अपानौ । मे । पाहि । समानव्यानावितिसमान-व्यानौ । मे । पाहि । उ
दानव्यानावित्युदान-व्यानौ । मे । पाहि । अल्पितः । असि । अल्पितै । त्वा ।
मा । मे । रूपेष्टाः । अमुत्र । अमुष्मिन् । लोके ॥ [१०] उपहवज्जुष्टानस्त्वापद्वचं ॥ ३॥

वरुहिपः । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-यज्ययां । प्रजावानितिप्रजा-वान् । भू
यासम् । नराशःसंस्य । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-यज्ययां । पशुमानितिपशु-
मान् । भूयासम् । अग्नेः । स्विष्टकृतइतिस्विष्ट-कृतः । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-य
ज्ययां । आयुष्मान् । यज्ञेन । प्रतिष्ठाभितिप्रति-स्थाम् । गमेयम् । अग्नेः । अहम् ।
उज्जितिमित्युत्-जितिम् । अनु । उदिति । जेष्म । सोमस्य । अहम् । उज्जितिमि

त्युत-जितिम् । अनु । उदिति । जेपम् । अग्नेः । अहम् । उजितिमित्युत-जितिम् ।
 अनु । उदिति । जेपम् । अग्नीषोमयोरित्यग्नी-सोमयोः । अहम् । उजितिमित्युत-
 जितिम् । अनु । उदिति । जेपम् । इन्द्राग्नियोरितीन्द्र-अग्नियोः । अहम् । उजिति
 मित्युत-जितिम् । अनु । उदिति । जेपम् । इन्द्रस्य । अहम् । [११] उजितिमि
 त्युत-जितिम् । अनु । उदिति । जेपम् । महेन्द्रस्येतिमहा-इन्द्रस्य । अहम् । उजि
 तिमित्युत-जितिम् । अनु । उदिति । जेपम् । अग्नेः । स्वष्टकृतइतिस्विष्ट-कृतः ।
 अहम् । उजितिमित्युत-जितिम् । अनु । उदिति । जेपम् । वाजस्य । मा । प्रसवे
 नेतिप्र-सवेन । उद्ग्राभेणेत्युत-ग्राभेण । उदिति । अग्रभात् ॥ अथ । सपत्नान् । इ
 न्द्रः । मे । निग्राभेणेतिनि-ग्राभेण । अधरान् । अकः ॥ उद्ग्राभमित्युत-ग्राभम् ।
 च । निग्राभमितिनि-ग्राभम् । च । ब्रह्म । देवाः । अवीवृधन्नू ॥ अथ । सपत्नान् ।
 इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । मे । विपूचीनान् । वीति । अस्यताम् ॥ एति । इमाः ।
 अगमन्नू । आशिषइत्या-शिषः । दोहकामाइतिदोह-कामाः । इन्द्रवन्तइतीन्द्र-व
 न्तः । [१२] वनामहे । धुरूपीमहि । प्रजामितिप्र-जाम् । इपम् ॥ रोहितेन । त्वा ।
 अग्निः । देवताम् । गमयतु । हरिभ्यामितिहरि-भ्याम् । त्वा । इन्द्रः । देवताम् ।
 गमयतु । एतशेन । त्वा । सूर्यः । देवताम् । गमयतु । वीति । ते । मुञ्चासि । र
 शनाः । वीति । रश्मीन् । वीति । योका । यानि । पश्चित्तनानीतिपरि-चर्तनानि ।
 धत्तात् । अस्मासु । द्रविणम् । यत् । च । भद्रम् । प्रेति । नः । ब्रूतात् । भागधानि
 तिभाग-धान् । देवतासु ॥ विष्णोः । श्रय्योरितिशं-योः । अहम् । देवयज्ययेतिदे
 व यज्यया । यज्ञेन । प्रतिष्ठामितिप्रति-स्थाम् । गमेयम् । सोमस्य । अहम् । देवय
 ज्ययेतिदेव-यज्यया । [१३] सुरेताइतिसु-रेताः । रेतः । धिपीय । त्वष्टुः । अहम् ।
 देवयज्ययेतिदेव-यज्यया । पशूनाम् । रूपम् । पुपेयम् । देवानाम् । पवाः । अ
 मिः । गृहपतिरितिगृह-पतिः । यज्ञस्य । मिथुनम् । तयोः । अहम् । देवयज्ययेति
 देव-यज्यया । मिथुनेन । प्रेति । भूयासम् । वेदः । असि । वितिः । असि । वि
 देय । कर्म । असि । करुणम् । अग्निः । क्रियासम् । सनिः । असि । मन्त्रिता ।
 असि । सनेयम् । घृतवन्तमितिघृत-वन्तम् । कुलायिनम् । रायः । पोषम् । सह
 सिर्णम् । वेदः । ददातु । वाजिनम् ॥ [१४] इन्द्रस्याहमिन्द्रवन्तस्मोमम्याहन्दे

वयज्ययाचतुश्चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥४॥

एति । प्यायताम् । ध्रुवा । धृतेन । यज्ञय्यंजमिति यज्ञं-यज्ञम् । प्रतीति । दे
वयज्यइति देवयत्-भ्यः ॥ सूर्यायाः । ऊर्ध्वः । अदित्याः । उपस्थइत्युप-स्थे । उरुधा
रेत्युरु-धाया । पृथिवी । यज्ञे । अस्मिन् ॥ प्रजापतेरिति प्रजा-पतेः । विभानिति वि-
भान् । नाम । लोकः । तस्मिन् । त्वा । दधामि । सह । यजमानेन । सत् । असि ।
सत् । मे । भूयाः । सर्वम् । असि । सर्वम् । मे । भूयाः । पूर्णम् । असि । पूर्णम् ।
मे । भूयाः । अर्क्षितम् । असि । मा । मे । रूपेणाः । प्राच्याम् । दिशि । देवाः ।
ऋत्विजः । मार्जयन्ताम् । दक्षिणायाम् । [१५] दिशि । मासाः । पितरः । मा
र्जयन्ताम् । प्रतीच्याम् । दिशि । गृहाः । पशवः । मार्जयन्ताम् । उदीच्याम् । दि
शि । आपः । ओषधयः । वनस्पतयः । मार्जयन्ताम् । ऊर्ध्वायाम् । दिशि । य
ज्ञः । सव्वत्सरइतिसं-वत्सरः । यज्ञपतिरितियज्ञ-पतिः । मार्जयन्ताम् । विष्णोः ।
क्रमः । असि । अभिमातिहेत्यभिमाति-हा । गायत्रेण । छन्दसा । पृथिवीम् । अ
नु । वीति । क्रमे । निर्भक्तइति निः-भक्तः । सः । यम् । द्विष्मः । विष्णोः । क्र
मः । असि । अभिशस्तिहेत्यभिशस्ति-हा । त्रैष्टुभेन । छन्दसा । अन्तरि रूपम् ।
अनु । वीति । क्रमे । निर्भक्तइति निः-भक्तः । सः । यम् । द्विष्मः । विष्णोः ।
क्रमः । असि । अगतीयतः । हन्ता । जागतेन । छन्दसा । दिवम् । अनु । वी
ति । क्रमे । निर्भक्तइति निः-भक्तः । सः । यम् । द्विष्मः । विष्णोः । क्रमः । अ
सि । शत्रूयतइति शत्रु-यतः । हन्ता । आनुष्टुभेनेत्यानु-स्तुभेन । छन्दसा । दि
शः । अनु । वीति । क्रमे । निर्भक्तइति निः-भक्तः । सः । यम् । द्विष्मः ॥ [१६]
दक्षिणायामन्तरिरूपमनुविक्रमे निर्भक्तस्सयद्विष्मोविष्णोरिकान्नत्रिंशच्च ॥ ५ ॥

अगन्म । सुर्वः । सुर्वः । अगन्म । सन्दइतिसं-दशः । ते । मा । छित्सि ।
यत् । ते । तपः । तस्मै । ते । मा । एति । वृष्टि । सुभूरिति सु-भूः । असि । श्रे
ष्ठः । रश्मीनाम् । आयुर्द्धा इत्यायुः-धाः । असि । आयुः । मे । धेहि । वर्चोधाइति
वर्चः-धाः । असि । वर्चः । मयि । धेहि । इदम् । अहम् । अमुम् । भ्रातृ
व्यम् । आभ्यः । दिग्भ्यइति दिक्-भ्यः । अस्यै । दिवः । अस्मात् । अन्तरिरूपात् ।
अस्यै । पृथिव्याः । अस्मात् । अन्नाद्यादित्यन्न-अद्यात् । निरिति । भजामि ।

निर्भक्तइतिनिःभक्तः । सः । यम् । द्विष्मः ॥ [१७] समिति । ज्योतिषा । अ
 भूवम् । ऐन्द्रीम् । आवृतमित्यावृतम् । अन्वार्वतइत्यनु-आवर्ते । समिति । अहम् ।
 प्रजयेतिप्र-जया । समिति । मया । प्रजेतिप्र-जा । समिति । अहम् । गयः । पोष
 ण । समिति । मया । गयः । पोषः । समिद्धइतिसं-द्धः । अग्ने । मे । दीद्विहि ।
 समेद्धेतिसं-एद्धा । ते । अग्ने । दीद्यासम् । वसुमानितिवसु-मान् । यज्ञः । वसी
 यान् । भूयासम् । अग्ने । आयूँपि । पवसे । एति । सुव । ऊर्जम् । इषम् । च ।
 नः ॥ अरे । बाधस्व । दुच्छुनाम् ॥ अग्ने । पवस्व । स्वणइतिसु-अपाः । अस्मे
 इति । वचैः । सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् ॥ [१८] दधत् । पोषम् । गयिम् । मयि ॥ अ
 ग्ने । गृहपतइतिगृह-पते । सुगृहपतिरिति सु-गृहपतिः । अहम् । त्वया । गृहपतिने
 तिगृह-पतिना । भूयासम् । सुगृहपतिरिति सु-गृहपतिः । मया । त्वम् । गृहपतिने
 तिगृह-पतिना । भूयाः । शतम् । हिमाः । ताम् । आशिषमित्या-शिषम् । एति ।
 शासे । तन्तवे । ज्योतिष्मतीम् । ताम् । आशिषमित्या-शिषम् । एति । शासे ।
 अमुष्मै । ज्योतिष्मतीम् । कः । त्वा । युनक्ति । सः । त्वा । वीति । मुञ्चतु । अ
 ग्ने । व्रतपतइतिव्रत-पते । व्रतम् । अचारिषम् । तत् । अशकम् । तत् । मे । अग
 धि । यज्ञः । बभूव । सः । एति । [१९] बभूव । सः । प्रेति । जज्ञे । सः । बाधुधे ॥
 सः । देवानाम् । अधिपतिरित्यधि-पतिः । बभूव । सः । अस्मान् । अधिपतीनि
 त्यधि-पतीन् । करोतु । वयम् । स्याम् । पतयः । स्यीणाम् ॥ गोमानितिगो-
 मान् । अग्ने । अविमानित्यवि-मान् । अश्वी । यज्ञः । नृवत्सयेतिनृवत्-सखा ।
 सदेम् । इत् । अप्रमृष्यइत्यप्र-मृष्यः ॥ इडावानितीडा-वान् । एषः । असुर । प्रजा
 वानितिप्रजा-वान् । दीर्घः । गयिः । पृथुबुध्नइतिपृथु-बुध्नः । सभावानितिभवा-
 वान् ॥ [२०] द्विष्मस्सुवीर्यं सआपञ्चत्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥६॥

यथा । वे । समृतसोमाइतिसमृत-सोमाः । एवम् । वे । एते । समृतयज्ञा
 तिसमृत-यज्ञाः । यत् । दृशपूर्णमासावितिदृश-पूर्णमासौ । कस्य । वा । अहं ।
 देवाः । यज्ञम् । आगच्छन्तीत्या-गच्छन्ति । कस्य । वा । न । बहूनाम् । यजमा
 नानाम् । यः । वे । देवताः । पूर्वः । परिगृह्णातीतिपरि-गृह्णाति । सः । एनाः ।
 श्वः । भूते । यजते । एतत् । वे । देवानाम् । आयतनमित्या-यतनम् । यत् । आहव

नीयइत्याह्वनीयः । अन्तरा । अशीइति । पशूनाम् । गार्हपत्यइतिगार्ह-पत्यः ।
मनुष्याणाम् । अन्वाहार्यपर्वनइत्यन्वाहार्य-पर्वनः । पितृणाम् । अग्निम् । गृह्णा-
ति । स्वे । एव । आयतनइत्या-यतने । देवताः । परीति । [२१] गृह्णाति । ताः ।
श्वः । भूते । यजते । व्रतेन । वै । मेघ्यः । अग्निः । व्रतपतिरिति व्रत-पतिः । ब्रा-
ह्मणः । व्रतभृदिति व्रत-भृत् । व्रतम् । उपैष्यन्नित्युप-एष्यन् । ब्रूयात् । अग्ने । व्र-
तपतइति व्रत-पते । व्रतम् । चरिष्यामि । इति । अग्निः । वै । देवानाम् । व्रतपतिरि-
ति व्रत-पतिः । तस्मै । एव । प्रतिप्रोच्येति प्रति-प्रोच्य । व्रतम् । एति । लभते । वरू-
हिषा । पूर्णमासइति पूर्ण-मासे । व्रतम् । उपेति । एति । वृक्षैः । अमावास्यायामि-
त्यमा-वास्यायाम् । एतत् । हि । एतयोः । आयतनमित्या-यतनम् । उप-
स्तीर्यइत्युप-स्तीर्यः । पूर्वैः । च । अग्निः । अपरः । च । इति । आहुः । मनुष्याः ।
[२२] इत् । नु । वै । उपस्तीर्णमित्युप-स्तीर्णम् । इच्छन्ति । किम् । उ । देवाः ।
येषाम् । नवावसानमिति नव-अवसानम् । उपेति । अस्मिन् । श्वः । यख्यमाणे ।
देवताः । वसन्ति । यः । एवम् । विद्वान् । अग्निम् । उपस्तृणातीत्युप-स्तृणाति । य-
जमानेन । ग्राम्याः । च । पशवः । अवरुद्धा इत्यव-रुद्धाः । आरण्याः । च । इति ।
आहुः । यत् । ग्राम्यान् । उपवसतीत्युप-वसति । तेन । ग्राम्यान् । अवेति । रुन्धे ।
यत् । आरण्यस्य । अश्नाति । तेन । आरण्यान् । यत् । अनाश्वान् । उपवसेदित्युप-
वसेत् । पितृदेवत्यइति पितृ-देवत्यः । स्यात् । आरण्यस्य । अश्नाति । इन्द्रियम् ।
[२३] वै । आरण्यम् । इन्द्रियम् । एव । आत्मन् । धत्ते । यत् । अनाश्वान् । उप-
वसेदित्युप-वसेत् । रूपोधुकः । स्यात् । यत् । अश्नीयात् । रुद्रः । अस्य । प-
शून् । अभीति । मन्येत । अपः । अश्नाति । तत् । न । इव । अशितम् ।
न । इव । अनशितम् । न । रूपोधुकः । भवति । न । अस्य । रुद्रः । पशून् । अ-
भीति । मन्यते । वज्रः । वै । यज्ञः । खपुत् । खलु । वै । मनुष्यस्य । भ्रातृव्यः ।
यत् । अनाश्वान् । उपवसतीत्युप-वसति । वज्रेण । एव । साख्यादितिस-अख्यात् ।
रूपधम् । भ्रातृव्यम् । हन्ति ॥ [२४] परिमनुष्या इन्द्रियं साख्यात्रीणि च ॥ ७ ॥
यः । वै । श्रद्धामिति श्रत्-धाम् । अनाग्भ्येत्यनाग्भ्य । यजेन । यजते । न ।
अस्य । इष्टाय । श्रत् । दधते । अपः । प्रेति । नयति । श्रद्धेति श्रत्-धा । वै । आ

निर्भक्तइतिनिःभक्तः । सः । यम् । द्विष्मः ॥ [१७] समिति । ज्योतिषा । अ
 भूवम् । ऐन्द्रीम् । आवृत्तमित्यावृत्तम् । अन्वावर्तइत्यनु-आवर्ते । समिति । अहम् ।
 प्रजयेतिप्र-जया । समिति । मया । प्रजेतिप्र-जा । समिति । अहम् । गयः । पोपे
 ण । समिति । मया । गयः । पोपः । समिद्धइतिसं-द्धः । अग्ने । मे । दीदिहि ।
 समेद्धेतिसं-एद्धा । ते । अग्ने । दीद्यासम् । वसुमानितिवसु-मान् । यज्ञः । वसी
 यान् । भूयासम् । अग्ने । आयूँषि । पवसे । एति । सुव । ऊर्जम् । इपम् । च ।
 नः ॥ अरे । बाधस्व । दुच्छुनाम् ॥ अग्ने । पवस्व । स्वणइतिसु-अपाः । अस्मे
 इति । वचैः । सुवीर्यमितिसु-वीर्यम् ॥ [१८] दधत् । पोपम् । गयम् । मयि ॥ अ
 ग्ने । गृहपतइतिगृह-पते । सुगृहपतिरितिसु-गृहपतिः । अहम् । त्वया । गृहपतिने
 तिगृह-पतिना । भूयासम् । सुगृहपतिरितिसु-गृहपतिः । मया । त्वम् । गृहपतिने
 तिगृह-पतिना । भूयाः । शतम् । हिमाः । ताम् । आशिषमित्या-शिषम् । एति ।
 शासे । तन्तेवे । ज्योतिष्मतीम् । ताम् । आशिषमित्या-शिषम् । एति । शासे ।
 अमुष्यै । ज्योतिष्मतीम् । कः । त्वा । युनक्ति । सः । त्वा । वीति । सुव्रतु । अ
 ग्ने । व्रतपतइतिव्रत-पते । व्रतम् । अचारिषम् । तत् । अशकम् । तत् । मे । अग
 धि । यज्ञः । बभूव । सः । एति । [१९] बभूव । सः । प्रेति । जज्ञे । सः । बावृधे ॥
 सः । देवानाम् । अधिपतिरित्यधि-पतिः । बभूव । सः । अस्मान् । अधिपतीनि
 त्यधि-पतीन् । करोतु । वयम् । स्याम् । पतयः । रयीणाम् ॥ गोमानितिगो-
 मान् । अग्ने । अविमानित्यवि-मान् । अश्वी । यज्ञः । नृवत्सुखेतिनृवत्-सखा ।
 सदम् । इत् । अप्रमृष्यइत्यप्र-मृष्यः ॥ इडावानितीडा-वान् । एपः । असुर । प्रजा
 वानितिप्रजा-वान् । दीर्घः । गयिः । पृथुवुन्नइतिपृथु-बुध्नः । सभावानिति सभा-
 वान् ॥ [२०] द्विष्मस्सुवीर्यँसअपञ्चत्रिँशच्च ॥ ❀ ❀ ॥६॥

यथा । वै । समृतसोमाइतिसमृत-सोमाः । एवम् । वै । एते । समृतयज्ञा
 तिसमृत-यज्ञाः । यत् । दृशपूर्णमासावितिदृश-पूर्णमासौ । कस्य । वा । अहं ।
 देवाः । यज्ञम् । आगच्छन्तीत्या-गच्छन्ति । कस्य । वा । न । बहूनाम् । यजमा
 नानाम् । यः । वै । देवताः । पूर्वः । एगिगृह्णातीतिपरि-गृह्णाति । सः । एनाः ।
 श्वः । भूते । यजते । एतत् । वै । देवानाम् । आयतनमित्या-यतनम् । यत् । आहव

नीयइत्याहवनीयः । अन्तरा । अग्नीइति । पशूनाम् । गार्हपत्यइतिगार्ह-पत्यः ।
 मनुष्याणाम् । अन्वाहार्यपचनइत्यन्वाहार्य-पचनः । पितृणाम् । अग्निम् । गृह्णा-
 ति । स्वे । एव । आयतनइत्या-यतने । देवताः । परीति । [२१] गृह्णाति । ताः ।
 श्वः । भूते । यजते । व्रतेन । वै । मेघ्यः । अग्निः । व्रतपतिरितिब्रत-पतिः । ब्रा-
 ह्मणः । व्रतभृदितिब्रत-भृत् । व्रतम् । उपैष्यन्नित्युप-एष्यन् । ब्रूयात् । अग्ने । ब्र-
 तपतइतिब्रत-पते । व्रतम् । चरिष्यामि । इति । अग्निः । वै । देवानाम् । व्रतपतिरि-
 तिब्रत-पतिः । तस्मै । एव । प्रतिप्रोच्येतिप्रति-प्रोच्य । व्रतम् । एति । लभते । बर-
 हिषा । पूर्णमासइतिपूर्ण-मासे । व्रतम् । उपेति । एति । वृत्सैः । अमावास्यायामि-
 त्यमा-वास्यायाम् । एतत् । हि । एतयोः । आयतनमित्या-यतनम् । उप-
 स्तीर्यइत्युप-स्तीर्यः । पूर्वः । च । अग्निः । अपरः । च । इति । आहुः । मनुष्याः ।
 [२२] इत् । नु । वै । उपस्तीर्णमित्युप-स्तीर्णम् । इच्छन्ति । किम् । उ । देवाः ।
 येषाम् । नवावसानमितिनव-अवसानम् । उपेति । अस्मिन् । श्वः । यख्यमाणे ।
 देवताः । वसन्ति । यः । एवम् । विद्वान् । अग्निम् । उपस्तृणातीत्युप-स्तृणाति । य-
 जमानेन । ग्राम्याः । च । पशवः । अवरुद्धाइत्यव-रुद्धाः । आरण्याः । च । इति ।
 आहुः । यत् । ग्राम्यान् । उपवसतीत्युप-वसति । तेन । ग्राम्यान् । अवेति । रुन्धे ।
 यत् । आरण्यस्य । अज्ञाति । तेन । आरण्यान् । यत् । अनाश्वान् । उपवसेदित्युप-
 वसेत् । पितृदेवत्यइतिपितृ-देवत्यः । स्यात् । आरण्यस्य । अज्ञाति । इन्द्रियम् ।
 [२३] वै । आरण्यम् । इन्द्रियम् । एव । आत्मन् । धत्ते । यत् । अनाश्वान् । उप-
 वसेदित्युप-वसेत् । ख्योधुंकः । स्यात् । यत् । अज्ञायात् । रुद्रः । अस्य । प-
 शून् । अभीति । मन्येत । अपः । अज्ञाति । तत् । न । इव । अशितम् ।
 न । इव । अनशितम् । न । ख्योधुंकः । भवति । न । अस्य । रुद्रः । पशून् । अ-
 भीति । मन्यते । वज्रः । वै । यज्ञः । ख्युत् । खलु । वै । मनुष्यस्य । भ्रातृव्यः ।
 यत् । अनाश्वान् । उपवसतीत्युप-वसति । वज्रेण । एव । सारूपादितिस-अरूपात् ।
 ख्युधम् । भ्रातृव्यम् । हन्ति ॥ [२४] परिमनुष्याइन्द्रियससारूपात्रीणिच ॥७॥
 यः । वै । श्रद्धामितिश्रत-धाम् । अनात्म्येत्यना-त्म्य । यज्ञेन । यजते । न ।
 अस्य । इष्टाय । श्रत् । दधते । अपः । प्रेति । नयति । श्रद्धेतिश्रत-धा । वै । आ

त्यधि-श्रयति । आज्यम् । च । स्तम्बयजुरितिस्तम्ब-यजुः । च । हरति । अभीति ।
 च । गृह्णाति । वेदिम् । च । परिगृह्णातीतिपरि-गृह्णाति । पत्नीम् । च । समिति ।
 नहति । प्रोक्षणीरितिप्र-उक्षणीः । च । आसादयतीत्या-सादयति । आज्यम् ।
 च । एतानि । वै । द्वादश । द्वन्द्वानीतिद्व-द्वानि । दशपूर्णमासयोरितिदश-
 पूर्णमासयोः । तानि । यः । एवम् । सम्पाद्येतिंसं-पाद्यं । यजेते । प्रजातेनेतिप्र-
 ज्ञतेन । एव । यज्ञेन । यजेते । प्रेति । प्रजयेतिप्र-जया । पशुभिरितिपशु-भिः । मि-
 धुनैः । जायते ॥ [३२] उक्थ्येनोपाश्रित्यगच्छतायेः पुण्डरीकाक्षवत्वारिः शर्च ॥ १९ ॥

ध्रुवः । असि । ध्रुवः । अहम् । सजातेष्वितिस-ज्ञतेषु । भूयासम् । इति ।
 आह । ध्रुवान् । एव । एनान् । कुरुते । उग्रः । असि । उग्रः । अहम् । सजाते-
 ष्वितिस-ज्ञतेषु । भूयासम् । इति । आह । अप्रतिवादिनइत्यप्रति-वादिनः । एव ।
 एनान् । कुरुते । अभिभूरित्यभि-भूः । असि । अभिभूरित्यभि-भूः । अहम् । सजा-
 तेष्वितिस-ज्ञतेषु । भूयासम् । इति । आह । यः । एव । एनम् । प्रत्युत्पिपीतइति
 प्रति-उत्पिपीति । तम् । उपेति । अस्यते । युनक्ति । त्वा । ब्रह्मणा । दैव्येन । इ-
 ति । आह । एषः । वै । अग्नेः । योगः । तेन । [३३] एव । एनम् । युनक्ति ।
 यज्ञस्य । वै । समृद्धेनेतिसं-ऋद्धेन । देवाः । सुवर्गमितिःसुवः-गम् । लोकम् । आ-
 यन् । यज्ञस्य । व्यृद्धेनेतिवि-ऋद्धेन । असुरान् । परेति । अभावयन् । यत् । मे ।
 अग्ने । अस्य । यज्ञस्य । रिष्यात् । इति । आह । यज्ञस्य । एव । तत् । समृद्धेनेति
 सं-ऋद्धेन । यजमानः । सुवर्गमितिःसुवः-गम् । लोकम् । एति । यज्ञस्य । व्यृद्धेने-
 तिवि-ऋद्धेन । भ्रातृवान् । परेति । भावयति । अभिहोत्वमित्यग्नि-होत्वम् । एताभिः ।
 व्याहृतीभिरितिव्याहृति-भिः । उपेति । सादयेत् । यज्ञमुखमितियज्ञ-मुखम् । वै । अ-
 ग्निहोत्रमित्यग्नि-होत्रम् । ब्रह्म । एताः । व्याहृतयइतिवि-आहृतयः । यज्ञमुखइतियज्ञ-
 मुखे । एव । ब्रह्म । [३४] कुरुते । सव्यश्चरइतिसं-व्यश्चरे । पर्यागतइतिपरि-आगं-
 ते । एताभिः । एव । उपेति । सादयेत् । ब्रह्मणा । एव । उभयतः । सव्यश्चरमिति
 सं-व्यश्चरम् । परीति । गृह्णाति । दशपूर्णमासावितिदश-पूर्णमासो । चातुर्मास्या-
 नीतिचातुः-मास्यानि । आलभमानइत्यां-लभमानः । एताभिः । व्याहृतीभिरिति
 व्याहृति-भिः । हवीं-पि । एति । सादयेत् । यज्ञमुखमितियज्ञ-मुखम् । वै । दशगृह्णा

णमासावितिदरश-पूर्णमासौ । चातुर्मास्यानीतिचातुःमास्यानि । ब्रह्म । एताः ।
 व्याहृतयइतिवि-आहृतयः । यज्ञमुखइतियज्ञ-मुखे । एव । ब्रह्म । कुरुते । सव्वथ्सरइ
 तिसं-वथ्सरे । पर्यागतइतिपरि-आगते । एताभिः । एव । एति । सादयेत् । ब्रह्म
 णा । एव । उभयतः । सव्वथ्सरमितिसं-वथ्सरम् । परीति । गृह्णाति । यत् । वै । य
 ज्ञस्य । साम्ना । क्रियते । ग्राम् । [३५] यज्ञस्य । आशीरित्या-शीः । गच्छति ।
 यत् । ऋचा । विशम् । यज्ञस्य । आशीरित्या-शीः । गच्छति । अथ । ब्राह्मणः ।
 अनाशीर्केण । यज्ञेन । यजते । सामिधेनीरितिसां-इधेनीः । अनुवर्ष्यन्नित्यनु-वर्ष्य
 न् । एताः । व्याहृतीरितिवि-आहृतीः । पुस्तात् । दद्यात् । ब्रह्म । एव । प्रति
 पदमितिप्रति-पदम् । कुरुते । तथा । ब्राह्मणः । साशीर्केणेतिस-आशीर्केण । यज्ञे
 न । यजते । यम् । कामयेत् । यजमानम् । भ्रातृव्यम् । अस्य । यज्ञस्य । आशी
 रित्या-शीः । गच्छेत् । इति । तस्य । एताः । व्याहृतीरितिवि-आहृतीः । पुरोनु
 वाक्यायामितिपुरः-अनुवाक्यायाम् । दद्यात् । भ्रातृव्यदेवत्येतिभ्रातृव्य-देवत्या ।
 वै । पुरोनुवाक्येतिपुरः-अनुवाक्या । भ्रातृव्यम् । एव । अस्य । यज्ञस्य । [३६]
 आशीरित्या-शीः । गच्छति । यान् । कामयेत् । यजमानान् । समावन्ती । ए
 नान् । यज्ञस्य । आशीरित्या-शीः । गच्छेत् । इति । तेषाम् । एताः । व्याहृती
 रितिवि-आहृतीः । पुरोनुवाक्यायामितिपुरः-अनुवाक्यायाः । अर्द्धचैत्यर्द्ध-ऋचे । ए
 कांम् । दद्यात् । याज्याये । पुस्तात् । एकांम् । याज्यायाः । अर्द्धचैत्यर्द्ध-ऋचे ।
 एकांम् । तथा । एनान् । समावन्ती । यज्ञस्य । आशीरित्या-शीः । गच्छति । य
 था । वै । पर्जन्यः । सुवृष्टमितिषु-वृष्टम् । वर्षति । एवम् । यज्ञः । यजमानाय । व
 रूपाति । स्थलया । उदकम् । परिगृह्णन्तीतिपरि-गृह्णन्ति । आशिपेत्या-शिपा । य
 ज्ञम् । यजमानः । परीति । गृह्णाति । मनः । असि । प्राजापत्यमितिप्राजा-पत्यम् ।
 [३७] मनसा । मा । भूतेन । एति । विश । इति । आह । मनः । वै । प्राजाप
 त्यमितिप्राजा-पत्यम् । प्राजापत्यइतिप्राजा-पत्यः । यज्ञः । मनः । एव । यज्ञम्-
 आत्मन् । धत्ते । वाक् । असि । ऐन्द्री । सपत्न्ययणीतिसपत्न-रूपयणी । वाचा ।
 मा । इन्द्रियेण । एति । विश । इति । आह । ऐन्द्री । वै । वाक् । वाचम् । एव । ऐ
 न्द्रीम् । आत्मन् । धत्ते ॥ [३८] तेनैवब्रह्मणाम्मेवास्ययज्ञस्यप्राजापत्यं पदत्रिंशच्च ॥

स्तु । केवलः ॥ इन्द्रम् । नरः । नेमधितेतिनेम-धिता । हवन्ते । यत् । पार्याः । युन
 जते । धियः । ताः ॥ शूरः । नृपातेतिनृ-साता । शर्वसः । चकानः । एति । गो
 मतीतिगो-मति । ब्रजे । भज । त्वम् । नः ॥ इन्द्रियाणि । शतक्रतोइतिशत-क्रतो ।
 या । ते । जनैषु । पञ्चस्थितिपञ्च-सु ॥ इन्द्र । तानि । ते । एति । वृणे ॥ अन्विति ।
 ते । दायि । महे । इन्द्रियार्य । सत्रा । ते । विश्वम् । अन्विति । वृत्रहत्यइतिवृत्र-
 हत्ये ॥ अन्विति । [४६] रूपत्रम् । अन्विति । सहः । यजत्र । इन्द्र । देवेभिः ।
 अन्विति । ते । नृपह्यइतिनृ-सह्ये ॥ एति । यस्मिन् । सप्त । वासवाः । तिष्ठन्ति ।
 स्वारुहइतिस्व-रुहः । यथा ॥ ऋषिः । ह । दीर्घश्रुत्तमइतिदीर्घश्रुत-तमः । इन्द्रस्य ।
 धर्मः । अतिथिः ॥ आमासु । पक्वम् । ऐरयः । एति । सूर्यम् । रोहयः । दिवि ॥
 धर्मम् । न । सामन्त्रं । तपत । सुवृक्तिभिरिति सुवृक्ति-भिः । जुष्टम् । गिर्वैणसे । गि
 रः ॥ इन्द्रम् । इत् । गाथिनः । बृहत् । इन्द्रम् । अर्केभिः । अर्किणः ॥ इन्द्रम् । वा
 णीः । अनुपत ॥ गायन्ति । त्वा । गायत्रिणः । [४७] अर्चन्ति । अर्कम् । अ
 र्किणः ॥ ब्रह्माणः । त्वा । शतक्रतवितिशत-क्रतो । उदिति । वृक्षम् । इव । ये
 मिरे ॥ अहोमुचइत्यहः-मुचं । प्रेति । भोगे । मनीषाम् । ओषिष्ठदावन्नइत्योषि
 ष-दावन्नं । सुमतिमितिसु-मतिम् । गृणानाः ॥ इदम् । इन्द्र । प्रतीति । हव्यम् ।
 गृभाय । सत्याः । सन्तु । यजमानस्य । कामाः ॥ विवेप । यत् । मा । धिपणा ।
 जजान । स्तवै । पुरा । पार्यात् । इन्द्रम् । अहः ॥ अहंसः । यत्र । पीपरत् । य
 था । नः । नावा । इव । यान्तम् । उभये । हवन्ते ॥ प्रेति । सम्राजमितिसं-राजम् ।
 प्रथमम् । अध्वरारणाम् । [४८] अहोमुचमित्यहः-मुचम् । वृषभम् । यज्ञिया
 नाम् ॥ अपाम् । नपातम् । अश्विना । हयन्तम् । अस्मिन् । नरः । इन्द्रियम् ।
 धत्तम् । ओजः ॥ वीति । नः । इन्द्र । मृधः । जहि । नीचा । यच्छ । पृतन्युतः ॥
 अधस्पदमित्यधः-पदम् । तम् । ईम् । कृधि । यः । अस्मान् । अभिदासतीत्यभि-
 दासति ॥ इन्द्र । रूपत्रम् । अभीति । वामम् । ओजः । अजायथाः । वृषभ । चर
 णीनाम् ॥ अपेति । अनुदः । जनम् । अमिलयन्तमित्यमिल-यन्तम् । उरुम् । दे
 वेभ्यः । अकृणोः । उ । लोकम् ॥ मृगः । न । भीमः । कुचरः । गिरिगडितिगि
 रि-स्थाः । पगवत्इतिपरा-वतः । [४९] एति । जगाम । परस्याः ॥ सूकम् ।

सु॒शायेति॑सं-शायं । प॒विम् । इन्द्र॑ । तिग्मम् । वी॒तिं । शत्रू॑र् । ता॒दि । वी॒तिं ।
 मृ॒धः । नु॒द॒स्व ॥ वी॒तिं । शत्रू॑र् । वी॒तिं । मृ॒धः । नु॒द॒ । वी॒तिं । वृ॒त्तस्य॑ । ह॒नू
 इति॑ । रु॒ज्ज ॥ वी॒तिं । म॒न्युम् । इन्द्र॑ । भा॒मितः । अ॒मि॒त्रस्य॑ । अ॒भि॒दा
 संत॑इत्य॒भि-दा॑संतः ॥ ज्ञा॒तार॑म् । इन्द्र॑म् । अ॒वि॒तार॑म् । इन्द्र॑म् । ह॒वे॒ह॒व॒इति॑ ।
 ह॒वे॒-ह॒वे । सु॒ह॒व॒मिति॑सु-ह॒वम् । श्व॑रम् । इन्द्र॑म् ॥ हु॒वे । नु॒ । श॒क्रम् । पु॒रु॒हु
 तमिति॑पुरु-हू॒तम् । इन्द्र॑म् । स्व॒स्ति । नः । म॒घवे॑ति॒म॒घ-वा॑ । धा॒तु । इन्द्रः॑ ॥
 मा । ते । अ॒स्याम् । [५०] स॒ह॒सा॒व॒न्नि॒तिस॒ह॒सा॒-व॒न् । परि॑ष्टौ । अ॒घायं॑ । भू
 म् । ह॒रि॒व॒इति॑ह॒रि-वः॑ । प॒रा॒दा॒इति॑प॒रा-दै॑ ॥ त्रा॒य॒स्व । नः । अ॒वृ॒केभिः॑ । व॒रू॒थैः ।
 त॒वं । प्रि॒यासः॑ । मू॒रि॒षु । स्या॒म् ॥ अ॒न॒वः । ते । रथ॑म् । अ॒श्वाय॑ । त॒रु॒प॒न् ।
 त्व॒ष्टा । व॒ज्रम् । पु॒रु॒हु॒तेति॑पुरु-हू॒त । द्यु॒म॒न्त॒मिति॑द्यु-म॒न्तम् ॥ ब्र॒ह्मा॒णः । इन्द्र॑म् ।
 म॒ह॒र्य॒न्तः । अ॒र्कैः । अ॒व॒र्ज॑यन् । अ॒ह॒ये । ह॒न्त॒वै । उ॒ ॥ वृ॒ष्णे । यत् । ते । वृ
 ष॒णः । अ॒र्कम् । अ॒र्चा॒न् । इन्द्र॑ । ग्रा॒वा॒णः । अ॒दि॒तिः । स॒जो॒षा॒इति॑स-जो॒षाः ॥
 अ॒न॒न्वा॒सः । ये । प॒व॒यः । अ॒र॒थाः । इन्द्रे॑पि॒ता॒इतीन्द्र॑-इ॒पि॒ताः । अ॒म्य॒व॒र्त॒न्तेत्य॒भि-
 अ॒व॒र्त॒न्त । द॒स्यू॒न् ॥ [५१] वृ॒त्र॒ह॒त्ये॒ऽनु॒गा॒य॒वि॒णो॒ऽध्व॒रा॒णां॒म्प॒रा॒व॒तो॒ऽस्या॒म॒ष्टा॒व॒त्वा
 रि॒श॒च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १२ ॥

सन्त्वा॑सिञ्चामि॒द्भुवो॑ऽस्यभि॒र्मा॑व॒रू॒हि॒पो॒ऽह॒मा॒प्या॒य॒ता॒म॒ग॒न्म॒य॒था॒वै॒यो॒वै श्र॒द्धा॒म्प्र
 जा॒प॒तिर्य॒ज्ञान्ध्रु॒वो॑सी॒त्या॒ह॒यो॒वैम॑न्त॒दृश॑मिन्द्र॒वो॒दा॑द॒श ॥ ११ ॥ सन्त्वा॑व॒रू॒हि॒पो॒ऽह॒य्य
 था॒वा॒प॒व॒न्वि॒दाञ्छ्रौ॒प॒द॒श्च॒स॒ह॒सा॒व॒न्ने॒क॒प॒ञ्चा॒शत् ॥ ५१ ॥ सन्त्वा॑सिञ्चामि॒दस्यू॑न् ॥ ❀ ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति प्रथमकाण्डे षष्ठः प्रश्नः ॥

अथ प्रथमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः ॥

पाकयज्ञमितिपाक-यज्ञम् । वै । अन्विति । आहिताग्नेरित्याहित-अग्नेः । प
शवः । उपेति । तिष्ठन्ते । इडां । खलुं । वै । पाकयज्ञइतिपाक-यज्ञः । सा । एषा ।
अन्तरा । प्रयाजानूयाजानितिप्रयाज-अनूयाजान् । यजमानस्य । लोके । अवंहि
तेत्यव-हिता । ताम् । आद्रियमाणामित्या-द्रियमाणाम् । अभीति । मन्त्रयेत् । सु
रूपवर्षवर्णइतिसुरूप-वर्षवर्णे । एति । इहि । इति । पशवः । वै । इडां । प
शून् । एव । उपेति । ह्येते । यज्ञम् । वै । देवाः । अदुहन् । यज्ञः । असुरान् ।
अदुहन् । ते । असुराः । यज्ञदुग्धाइतियज्ञ-दुग्धाः । परेति । अभवन् । यः । वै ।
यज्ञस्य । दोहम् । विद्वान् । [१] यजते । अपीति । अन्यम् । यजमानम् । दुहे ।
सा । मे । सत्या । आशीरित्या-शीः । अस्य । यज्ञस्य । भूयात् । इति । आह ।
एषः । वै । यज्ञस्य । दोहः । तेन । एव । एनम् । दुहे । प्रत्ता । वै । गौः । दु
हे । प्रत्ता । इडां । यजमानाय । दुहे । एते । वै । इडायै । स्तनाः । इडां । उपहू
तेत्युप-हूता । इति । वायुः । वृक्षः । यर्हि । होता । इडाम् । उपह्वयेतेत्युप-ह्वये
त । तर्हि । यजमानः । होतास्म । ईरूपमाणः । वायुम् । मनसा । ध्यायेत् । [२]
मात्रे । वृक्षम् । उपावसृजतीत्युप-अवसृजति । सर्वेण । वै । यज्ञेन । देवाः । सुव
र्गमिति सुवः-गम् । लोकम् । आयन् । पाकयज्ञेनेतिपाक-यज्ञेन । मनुः । अथा
म्यत् । सा । इडां । मनुम् । उपावर्ततेत्युप-आवर्तत । ताम् । देवासुराइतिदेव-अ
सुराः । वीति । अह्वयन्त । प्रतीचीम् । देवाः । पराचीम् । असुराः । सा । देवान् ।
उपावर्ततेत्युप-आवर्तत । पशवः । वै । तत् । देवान् । अवृणत । पशवः । असुरा
न् । अजहुः । यम् । कामयेत । अपशुः । स्यात् । इति । पराचीम् । तस्य । इडाम् ।
उपेति । ह्येते । अपशुः । एव । भवति । यम् । [३] कामयेत । पशुमानितिपशु-
मान् । स्यात् । इति । प्रतीचीम् । तस्य । इडाम् । उपेति । ह्येते । पशुमानितिपशु-
मान् । एव । भवति । ब्रह्मवादिनइतिब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । सः । तु । वै । इडाम् ।
उपेति । ह्येते । यः । इडाम् । उपह्वयेत्युप-ह्वये । आत्मानम् । इडायाम् । उपह्वये
तेत्युप-ह्वयेत । इति । सा । नः । प्रिया । सुप्रतीतिरिति सु-प्रतीतिः । मघोनी । इति ।

आह । इडांम् । एव । उपहूयेत्युप-हूयं । आत्मानम् । इडांयाम् । उपेति । हयते ।
 व्यस्तमिति वि-अस्तम् । इव । वै । एतत् । यज्ञस्यं । यत् । इडां । सामि । प्राश्नन्ती
 तिप्र-अश्नन्ति । [४] सामि । मार्जयन्ते । एतत् । प्रतीति । वै । असुराणाम् ।
 यज्ञः । वीति । अच्छिद्यत् । ब्रह्मणा । देवाः । समिति । अदधुः । बृहस्पतिः । त
 नुताम् । इमम् । नः । इति । आह । ब्रह्मं । वै । देवानाम् । बृहस्पतिः । ब्रह्मणा ।
 एव । यज्ञम् । समिति । दधाति । विच्छिन्नमिति वि-छिन्नम् । यज्ञम् । समिति ।
 इमम् । दधातु । इति । आह । सन्तत्याइतिसं-तत्यै । विश्वे । देवाः । इह । माद
 यन्ताम् । इति । आह । सन्तत्येतिसं-तत्यं । एव । यज्ञम् । देवेभ्यः । अन्विति ।
 दिशति । याम् । वै । [५] यज्ञे । दक्षिणाम् । ददाति । ताम् । अस्य । पशवः ।
 अतु । समिति । क्रामन्ति । सः । एषः । ईजानः । अपशुः । भारुकः । यजमा
 नेन । खलु । वै । तत् । कार्यम् । इति । आहुः । यथा । देवत्रेतिदेव-त्रा । द
 त्तम् । कुर्वीत । आत्मन् । पशुन् । स्मयेत् । इति । व्रन् । पिन्वस्व । इति । आ
 ह । यज्ञः । वै । व्रन् । यज्ञम् । एव । तत् । महयति । अथोइति । देवत्रेतिदेव-
 त्रा । एव । दत्तम् । कुरुते । आत्मन् । पशुन् । स्मयते । ददतः । मे । मा । ख्यायि ।
 इति । आह । अल्पितिम् । एव । उपेति । एति । कुर्वतः । मे । मा । उपेति । द
 सतु । इति । आह । भूमानम् । एव । उपेति । एति ॥ [६] विद्वान्ध्यायेद्ववति य
 म्प्राश्नन्ति यव्वैमएकान्नविश्रुतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १ ॥

सश्चवाइतिसं-श्रवाः । ह । सौवर्चनसः । तुर्मिञ्जम् । औपोदितिमित्यौप-
 उदितिम् । उवाच । यत् । सुत्रिणाम् । होता । अभूः । काम् । इडांम् । उपेति ।
 अहथाः । इति । ताम् । उपेति । अह्ने । इति । ह । उवाच । या । प्राणेनेतिप्र-अ
 नेन । देवान् । दाधार । व्यानेनेतिवि-अनेन । मनुष्यान् । अपानेनेत्यप-अनेन ।
 पितृन् । इति । छिनत्ति । सा । न । छिनत्ती(३) । इति । छिनत्ति । इति । ह । उवाच ।
 शरीरम् । वै । अस्ये । तत् । उपेति । अहथाः । इति । ह । उवाच । गौः । वै ।
 [७] अस्ये । शरीरम् । गाम् । वाव । तौ । तत् । परीति । अवदताम् । या । यज्ञे ।
 दीयते । सा । प्राणेनेतिप्र-अनेन । देवान् । दाधार । यथा । मनुष्याः । जीवन्ति ।
 सा । व्यानेनेतिवि-अनेन । मनुष्यान् । याम् । पितृभ्यइतिपितृ-भ्यः । मन्ति ।

सा । अपानेनेत्यप-अनेन । पितृन् । यः । एवम् । वेदं । पशुमानितिपशु-मान् । भवति । अथ । वै । ताम् । उपेति । अह्ने । इति । ह । उवाच । या । प्रजाइति प्र-जाः । प्रभवन्तीरितिप्र-भवन्तीः । प्रतीति । आभवतीत्यां-भवति । इति । अन्नम् । वै । अस्यै । तत् । [८] उपेति । अह्न्थाः । इति । ह । उवाच । ओषधयः । वै । अस्याः । अन्नम् । ओषधयः । वै । प्रजाइतिप्र-जाः । प्रभवन्तीरितिप्र-भवन्तीः । प्रति । एति । भवन्ति । यः । एवम् । वेदं । अन्नादइत्यन्न-अदः । भवति । अथ । वै । ताम् । उपेति । अह्ने । इति । ह । उवाच । या । प्रजाइतिप्र-जाः । एगभवन्तीरितिपरा-भवन्तीः । अनुगृह्णातीत्यनु-गृह्णाति । प्रतीति । आभवन्तीरित्यां-भवन्तीः । गृह्णाति । इति । प्रतिष्ठामितिप्रति-स्थाम् । वै । अस्यै । तत् । उपेति । अह्न्थाः । इति । ह । उवाच । इयम् । वै । अस्यै । प्रतिष्ठेतिप्रति-स्था । [९] इयम् । वै । प्रजाइतिप्र-जाः । पराभवन्तीरितिपरा-भवन्तीः । अन्विति । गृह्णाति । प्रतीति । आभवन्तीरित्यां-भवन्तीः । गृह्णाति । यः । एवम् । वेदं । प्रतीति । एव । तिष्ठति । अथ । वै । ताम् । उपेति । अह्ने । इति । ह । उवाच । यस्यै । निक्रमणइतिनि-क्रमणे । घृतम् । प्रजाइतिप्र-जाः । सञ्जीवन्तीरितिसं-जीवन्तीः । पिवन्ति । इति । छिनत्ति । सा । न । छिनत्ती (३) । इति । न । छिनत्ति । इति । ह । उवाच । प्रेति । तु । जनयति । इति । एषः । वै । इदाम् । उपेति । अह्न्थाः । इति । ह । उवाच । वृष्टिः । वै । इदं । वृष्ट्यै । वै । निक्रमणइतिनि-क्रमणे । घृतम् । प्रजाइतिप्र-जाः । सञ्जीवन्तीरितिसं-जीवन्तीः । पिवन्ति । यः । एवम् । वेदं । प्रेति । एव । जायते । अन्नादइत्यन्न-अदः । भवति ॥ [१०] गौर्वाअस्यैतत्प्रतिष्ठाऽह्न्थाइतिवि९शतिश्च ॥ ॥ २ ॥

पुरोरूपमितिपरः-अरूपम् । वै । अन्ये । देवाः । इज्यन्ते । प्रत्यरूपमितिप्रति-अरूपम् । अन्ये । यत् । यजते । ये । एव । देवाः । पुरोरूपमितिपरः-अरूपम् । इज्यन्ते । तान् । एव । तत् । यजति । यत् । अन्वाहार्यमित्यनु-आहार्यम् । आहृतीत्यां-हृति । एते । वै । देवाः । प्रत्यरूपमितिप्रति-अरूपम् । यत् । ब्राह्मणाः । तान् । एव । तेन । प्रीणाति । अथोइति । दक्षिणा । एव । अस्य । एषा । अथोइति । यज्ञस्य । एव । छिद्रम् । अपीति । दधाति । यत् । वै । यज्ञस्य । ऋरम् ।

यत् । विलिष्टमिति विलिष्टम् । तत् । अन्वाहार्येणेत्यनु-आहार्येण । [११] अन्वा
हरतीत्यनु-आहरति । तत् । अन्वाहार्येत्येत्यनु-आहार्यस्य । अन्वाहार्यत्वमित्यन्वाहा
र्य-त्वम् । देवदूतादिति देव-दूताः । वै । एते । यत् । ऋत्विजः । यत् । अन्वाहार्यमि
त्यनु-आहार्यम् । आहरतीत्या-हरति । देवदूतानिति देव-दूतान् । एव । प्रीणाति ।
प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । देवेभ्यः । यज्ञान् । व्यादिशदिति वि-आदिशत् । सः ।
रिचिचानः । अमन्यत । सः । एतम् । अन्वाहार्यमित्यनु-आहार्यम् । अभक्तम् । अ
पश्यत् । तम् । आत्मन् । अधत् । सः । वै । एषः । प्राजापत्यइति प्राजा-पत्यः ।
यत् । अन्वाहार्यइत्यनु-आहार्यः । यस्य । एवम् । विदुषः । अन्वाहार्यइत्यनु-आहा
र्यः । आह्रियतइत्या-ह्रियते । सारूपादितिस-अरूपात् । एव । प्रजापतिमिति प्रजा-
पतिम् । ऋन्ोति । अपरिमितइत्यपरि-मितः । निरुप्यइति निः-उप्यः । अपरिमित
इत्यपरि-मितः । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । प्रजापतेरिति प्रजा-पतेः । [१२] आ
स्यै । देवाः । वै । यत् । यज्ञे । अकुर्वत् । तत् । असुराः । अकुर्वत् । ते । दे
वाः । एतम् । प्राजापत्यमिति प्राजा-पत्यम् । अन्वाहार्यमित्यनु-आहार्यम् । अपश्य
न् । तम् । अन्वाहरन्तेत्यनु-आहरन्त । ततः । देवाः । अभवन् । परेति । अ
सुराः । यस्य । एवम् । विदुषः । अन्वाहार्यइत्यनु-आहार्यः । आह्रियतइत्या-ह्रिय
ते । भवति । आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । यज्ञेन । वै । इ
ष्टी । पकेन । पूर्ती । यस्य । एवम् । विदुषः । अन्वाहार्यइत्यनु-आहार्यः । आ
ह्रियतइत्या-ह्रियते । सः । तु । एव । इष्टापूर्तीतिष्ट-पूर्ती । प्रजापतेरिति प्रजा-प
तेः । भागः । असि । [१३] इति । आह । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । एव । भाग
धेयेनेति भाग-धेयेन । समिति । अर्द्धयति । ऊर्जस्वान् । पर्यस्वान् । इति । आह ।
ऊर्जम् । एव । अस्मिन् । पर्यः । दधाति । प्राणपानाविति प्राण-अपानौ । मे ।
पाहि । समानव्यानाविति समान-व्यानौ । मे । पाहि । इति । आह । आशिष
मित्या-शिषम् । एव । एताम् । एति । शास्ते । अर्षितः । असि । अर्षित्यै ।
त्वा । मा । मे । रूपेष्ठाः । अमुत्र । अमुष्मिन् । लोके । इति । आह । रूषीयते ।
वै । अमुष्मिन् । लोके । अन्नम् । इतः प्रदानमितीतः प्रदानम् । हि । अमु
ष्मिन् । लोके । प्रजाइति प्र-जाः । उपजीवन्तीत्युप-जीवन्ति । यत् । एवम् । अ

भिमृशतीत्यभि-मृशति । अस्थितिम् । एव । एनत् । गमयति । न । अस्य । अ-
मुष्मिन् । लोके । अन्नम् । स्वीयते ॥ [१४] अन्वाहार्येण प्रजापतेरसिंहमुष्मिल्लो-
के पञ्चदश च ॥ * * * * * ॥३॥

वृहिपः । अहम् । देवयज्ययेति देव-यज्यया । प्रजावानिति प्रजा-वान् । भूयासम् । इ-
ति । आह । वृहिपा । वै । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । प्रजाइति प्र-जाः । असृजत । तेन ।
एव । प्रजाइति प्र-जाः । सृजते । नराशः संस्य । अहम् । देवयज्ययेति देव-यज्यया ।
पशुमानिति पशु-मान् । भूयासम् । इति । आह । नराशः संसेन । वै । प्रजापतिरिति प्रजा-
पतिः । पशून् । असृजत । तेन । एव । पशून् । सृजते । अग्नेः । स्विष्टकृतइति
स्विष्ट-कृतः । अहम् । देवयज्ययेति देव-यज्यया । आयुष्मान् । यज्ञेन । प्रतिष्ठामि-
ति प्रति-स्थाम् । गमेयम् । इति । आह । आयुः । एव । आत्मन् । धत्ते । प्रतीति ।
यज्ञेन । तिप्रति । द्रुशपूर्णमासयोरिति द्रुश-पूर्णमासयोः । [१५] वै । देवाः ।
उज्जितिमित्युत्-जितिम् । अहुं । उदिति । अजयन् । द्रुशपूर्णमासाभ्यामिति द्रु-
श-पूर्णमासाभ्याम् । असुरान् । अपेति । अनुदन्त । अग्नेः । अहम् । उज्जितिमि-
त्युत्-जितिम् । अहुं । उदिति । जेपम् । इति । आह । द्रुशपूर्णमासयोरिति द्रु-
श-पूर्णमासयोः । एव । देवतानाम् । यजमानः । उज्जितिमित्युत्-जितिम् । अहुं ।
उदिति । जयति । द्रुशपूर्णमासाभ्यामिति द्रुश-पूर्णमासाभ्याम् । भ्रातृव्यान् । अपे-
ति । नुदते । वाजवतीभ्यामिति वाज-वतीभ्याम् । वीति । ऊहति । अन्नम् । वै ।
वाजः । अन्नम् । एव । अवेति । रुन्धे । दाभ्याम् । प्रतिष्ठित्याइति प्रति-स्थित्यै ।
यः । वै । यज्ञस्य । दौ । दोहौ । विद्वान् । यजते । उभयतः । [१६] एव । य-
ज्ञम् । दुहे । पुस्तात् । च । उपरिष्ठात् । च । एपः । वै । अन्यः । यज्ञस्य । दो-
हः । इडायाम् । अन्यः । यर्हि । होता । यजमानस्य । नाम । गृहीयात् । तर्-
हि । ब्रूयात् । एति । इमाः । अगमन् । आशिषइत्या-शिषः । दोहकामाइति दो-
ह-कामाः । इति । सः स्तुताइति सं-स्तुताः । एव । देवताः । दुहे । अथो-
इति । उभयतः । एव । यज्ञम् । दुहे । पुस्तात् । च । उपरिष्ठात् । च । रो-
हितेन । त्वा । अग्निः । देवताम् । गमयतु । इति । आह । एते । वै । देवाश्चाइति
देव-अश्वाः । [१७] यजमानः । प्रस्तरइति प्र-स्तरः । यत् । एतेः । प्रस्तरमिति

प्र-स्तरम् । प्रहरतीतिप्र-हरति । देवाश्चैरितिदेव-अश्वैः । एव । यजमानम् । सुवर्ग
 मितिसुवः-गम् । लोकम् । गमयति । वीति । ते । मुञ्चामि । रक्षणाः । वीति । र
 श्मीन् । इति । आह । एषः । वै । अग्नेः । विमोकइतिवि-मोकः । तेन । एव । ए
 नम् । वीति । मुञ्चति । विष्णोः । शृण्वोरितिशं-योः । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-
 यज्यया । यज्ञेन । प्रतिष्ठामितिप्रति-स्थाम् । गमेयम् । इति । आह । यज्ञः । वै ।
 विष्णुः । यज्ञे । एव । अन्ततः । प्रतीति । तिष्ठति । सोमस्य । अहम् । देवयज्य
 येतिदेव-यज्यया । सुरेताइतिसु-रेताः । [१८] रेतः । धिपीय । इति । आह । सो
 मः । वै । रेतोधाइतिरेतः-धाः । तेन । एव । रेतः । आत्मन् । धत्ते । त्वष्टुः । अ
 हम् । देवयज्ययेतिदेव-यज्यया । पशूनाम् । रूपम् । पुपेयम् । इति । आह । त्व
 ष्ठा । वै । पशूनाम् । मिथुनानाम् । रूपकृदितिरूप-कृत् । तेन । एव । पशूनाम् ।
 रूपम् । आत्मन् । धत्ते । देवानाम् । पत्नीः । अग्निः । गृहपतिरितिगृह-पतिः । य
 ज्ञस्य । मिथुनम् । तयोः । अहम् । देवयज्ययेतिदेव-यज्यया । मिथुनेन । प्रेति ।
 भूयासम् । इति । आह । एतस्मात् । वै । मिथुनात् । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः ।
 मिथुनेन । [१९] प्रेति । अजायत् । तस्मात् । एव । यजमानः । मिथुनेन । प्रे
 ति । जायते । वेदः । असि । विजिः । असि । विदेय । इति । आह । वेदेन । वै ।
 देवाः । असुराणाम् । वित्तम् । वेद्यम् । अविन्दन्त । तत् । वेदस्य । वेदत्वमितिवे
 द-त्वम् । यद्यदितियत्-यत् । भ्रातृव्यस्य । अभिध्यायेदित्यभि-ध्यायेत् । तस्य । ना
 म । गृहीयात् । तत् । एव । अस्य । सर्वम् । वृद्धन्ते । धृतवन्तमितिधृत-वन्तम् ।
 कुलायिनम् । रायः । पोषम् । सहस्रिणम् । वेदः । ददातु । वाजिनम् । इति । आ
 ह । प्रेति । सहस्रम् । पशून् । आप्नोति । एति । अस्य । प्रजायामितिप्र-जायाम् ।
 वाजी । जायते । यः । एवम् । वेद ॥ [२०] दृशपूर्णमासयोरुभयतोंदेवाश्चासु
 रेताःप्रजापतिर्मिथुनेनाप्रोत्यष्टौच ॥ * * * ॥ ४ ॥

ध्रुवाम् । वै । रिच्यमानाम् । यज्ञः । अन्विति । रिच्यते । यज्ञम् । यजमा
 नः । यजमानम् । प्रजाइतिप्र-जाः । ध्रुवाम् । आप्यायमानामित्याप्यायमानाम् ।
 यज्ञः । अहुं । एति । प्यायते । यज्ञम् । यजमानः । यजमानम् । प्रजाइतिप्र-जाः ।
 एति । प्यायताम् । ध्रुवा । धृतेन । इति । आह । ध्रुवाम् । एव । एति । प्याय

ति । ताम् । आप्यायमानामित्याप्यायमानाम् । यज्ञः । अनु । एति । प्यायते ।
यज्ञम् । यजमानः । यजमानम् । प्रजाइतिप्रजाः । प्रजापतेरितिप्रजापतेः । वि
भानितिर्विभान् । नाम । लोकः । तस्मिन् । त्वा । दधामि । सह । यजमानेन ।
इति । [२१] आह । अयम् । वै । प्रजापतेरितिप्रजापतेः । विभानितिर्विभान् ।
नाम । लोकः । तस्मिन् । एव । एनम् । दधाति । सह । यजमानेन । रिच्यते ।
इव । वै । एतत् । यत् । यजते । यत् । यजमानभागमितियजमान-भागम् । प्रा
श्नातीतिप्र-अश्नाति । आत्मानम् । एव । ग्रीणाति । एतावान् । वै । यज्ञः ।
यावान् । यजमानभागइतियजमान-भागः । यज्ञः । यजमानः । यत् । यजमान
भागमितियजमान-भागम् । प्राश्नातीतिप्र-अश्नाति । यज्ञे । एव । यज्ञम् । प्रती
ति । स्थापयति । एतत् । वै । सूयवंसमितिसु-यवसम् । सोदकमितिस-उदकम् ।
यत् । ब्रूहिः । च । आपः । च । एतत् । [२२] यजमानस्य । आयतनमित्या-यत
नम् । यत् । वेदिः । यत् । पूर्णपात्रमितिपूर्ण-पात्रम् । अन्तर्वेदीत्यन्तः-वेदि । नि
नयतीतिनि-नयति । स्वे । एव । आयतनइत्या-यतने । सूयवंसमितिसु-यवसम् ।
सोदकमितिस-उदकम् । कुरुते । सत् । असि । सत् । मे । भूयाः । इति । आह ।
आपः । वै । यज्ञः । आपः । अमृतम् । यज्ञम् । एव । अमृतम् । आत्मन् । धत्ते ।
सर्वाणि । वै । भूतानि । व्रतम् । उपयन्तमित्युप-यन्तम् । अनु । उपेति । य
न्ति । प्राच्याम् । दिशि । देवाः । ऋत्विजः । मार्जयन्ताम् । इति । आह । ए
पः । वै । दृशपूर्णमासयोरितिदृश-पूर्णमासयोः । अवभृथइत्यव-भृथः । [२३]
यानि । एव । एनम् । भूतानि । व्रतम् । उपयन्तमित्युप-यन्तम् । अनुपयन्ती
त्यनु-उपयन्ति । तैः । एव । सह । अवभृथमित्यव-भृथम् । अवेति । एति । वि
ष्णुमुखाइतिविष्णु-मुखाः । वै । देवाः । छन्दोभिरितिछन्दः-भिः । इमान् । लो
कान् । अनपज्यमित्यनप-ज्यम् । अभीति । अजयन् । यत् । विष्णुक्रमानि
तिविष्णु-क्रमान् । क्रमते । विष्णुः । एव । भूत्वा । यजमानः । छन्दोभिरितिछ
न्दः-भिः । इमान् । लोकान् । अनपज्यमित्यनप-ज्यम् । अभीति । जयति ।
विष्णोः । क्रमः । असि । अभिमातिहेत्यभिमाति-हा । इति । आह । गायत्री ।
वै । पृथिवी । तैष्टुभम् । अन्तरिक्पम् । जागती । द्यौः । आनुष्टुभीरित्यानु-स्तुभीः ।

दिशः । छन्दोभिरिति छन्दः-भिः । एव । इमान् । लोकान् । यथापूर्वमिति यथा-
पूर्वम् । अभीति । जयति ॥ [२४] यजमानेनेति चैतदवभृथोदिशस्सप्तचं ॥५॥

अगन्म । सुवः । सुवः । अगन्म । इति । आह । सुवर्गमिति सुवः-गम् ।
एव । लोकम् । एति । सन्दृशइतिसं-दृशः । ते । मा । छिप्सि । यत् । ते । तपः ।
तस्मै । ते । मा । एति । वृष्णि । इति । आह । यथायजुरितियथा-यजुः । एव ।
एतत् । सुभूरितिसु-भूः । अस्मि । श्रेष्ठः । रश्मीनाम् । आयुर्द्धा इत्यायुः-धाः । अ
स्मि । आयुः । मे । धेहि । इति । आह । आशिषमित्या-शिषम् । एव । एताम् ।
एति । शास्ते । प्रेति । वै । एषः । अस्मात् । लोकात् । च्यवते । यः । [२५] वि
ष्णुक्रमानिति विष्णु-क्रमान् । क्रमते । सुवर्गायेति सुवः-गायं । हि । लोकाय । वि
ष्णुक्रमाइति विष्णु-क्रमाः । क्रम्यन्ते । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । सः ।
तु । वै । विष्णुक्रमानिति विष्णु-क्रमान् । क्रमेत । यः । इमान् । लोकान् । भ्रातृव्य
स्य । संविद्येति सं-विद्यं । पुनः । इमम् । लोकम् । प्रत्यवरोहेदिति प्रति-अवरोहेत् ।
इति । एषः । वै । अस्य । लोकस्य । प्रत्यवरोहइति प्रति-अवरोहः । यत् । आह ।
इदम् । अहम् । अमुम् । भ्रातृव्यम् । आभ्यः । दिग्भ्यइति दिक्-भ्यः । अस्यै । दि
वः । इति । इमान् । एव । लोकान् । भ्रातृव्यस्य । संविद्येति सं-विद्यं । पुनः । इ
मम् । लोकम् । प्रत्यवरोहतीति प्रति-अवरोहति । समिति । [२६] ज्योतिषा । अ
भूवम् । इति । आह । अस्मिन् । एव । लोके । प्रतीति । तिष्ठति । ऐन्द्रीम् । आवृ
तमित्या-वृतम् । अन्वार्वर्तइत्यनु-आवर्तं । इति । आह । असौ । वै । आदित्यः । इ
न्द्रः । तस्य । एव । आवृतमित्या-वृतम् । अन्विति । पर्यावर्ततइति परि-आवर्त
ते । दक्षिणा । पर्यावर्ततइति परि-आवर्तते । स्वम् । एव । वीर्यम् । अन्विति । प
र्यावर्ततइति परि-आवर्तते । तस्मात् । दक्षिणः । अर्द्धः । आत्मनः । वीर्यावत्तर
इति वीर्यावत्-तरः । अथोइति । आदित्यस्य । एव । आवृतमित्या-वृतम् । अन्वि
ति । पर्यावर्ततइति परि-आवर्तते । समिति । अहम् । प्रजयेति प्र-जया । समिति ।
मया । प्रजेति प्र-जा । इति । आह । आशिषमित्या-शिषम् । [२७] एव । ए
ताम् । एति । शास्ते । समिद्धइतिसं-इद्धः । अग्ने । मे । दीदिहि । समेद्धेति सं-
एद्धा । ते । अग्ने । दीद्यासम् । इति । आह । यथायजुरितियथा-यजुः । एव । ए

तत् । वसुमानिति वसुमान् । यज्ञः । वसीयान् । भूयासम् । इति । आह । आशि
 पमित्या-शिपम् । एव । एताम् । एति । शास्ते । बहु । वै । गार्हपत्यस्येति गा
 र्ह-पत्यस्य । अन्ते । मिश्रम् । इव । चर्यते । आशिषावमानीभ्यामित्याग्नि-पावमा
 नीभ्याम् । गार्हपत्यमिति गार्ह-पत्यम् । उपेति । तिष्ठते । पुनार्ति । एव । अ
 ग्निम् । पुनीते । आत्मानम् । द्वाभ्याम् । प्रतिष्ठित्या इति प्रति-स्थित्यै । अग्ने । गृ
 ह्पत इति गृह-पते । इति । आह । [२८] यथा यजुरिति यथा-यजुः । एव । एतत् ।
 शतम् । हिमाः । इति । आह । शतम् । त्वा । हेमन्तान् । इन्धिपीय । इति ।
 वाव । एतत् । आह । पुत्रस्य । नाम । गृह्णाति । अन्नादमित्यन्न-अदम् । एव ।
 एनम् । कगेति । ताम् । आशिषमित्या-शिपम् । एति । शासे । तन्तवे । ज्यो
 तिष्मतीम् । इति । ब्रूयात् । यस्य । पुत्रः । अजातः । स्यात् । तेजस्वी । एव ।
 अस्य । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म-वर्चसी । पुत्रः । जायते । ताम् । आशिषमित्या-शिपम् ।
 एति । शासे । अमुष्मै । ज्योतिष्मतीम् । इति । ब्रूयात् । यस्य । पुत्रः । [२९]
 जातः । स्यात् । तेजः । एव । अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । दधाति ।
 यः । वै । यज्ञम् । प्रयुज्येति प्र-युज्य । न । विमुञ्चतीति वि-मुञ्चति । अप्रतिष्ठान इत्य
 प्रति-स्थानः । वै । सः । भवति । कः । त्वा । युनक्ति । सः । त्वा । वीति । मुञ्च
 तु । इति । आह । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । वै । कः । प्रजापतिनेति प्रजा-पति
 ना । एव । एनम् । युनक्ति । प्रजापतिनेति प्रजा-पतिना । वीति । मुञ्चति । प्रति
 ष्ठित्या इति प्रति-स्थित्यै । ईश्वरम् । वै । व्रतम् । अविंसृष्टमित्यावि-सृष्टम् । प्रदह इति प्र-
 दहः । अग्ने । व्रतपत इति व्रत-पते । व्रतम् । अचारिषम् । इति । आह । व्रतम् । ए
 व । [३०] वीति । सृजते । शान्त्यै । अप्रदाहायेत्यप्र-दाहाय । पराह । वाव । य
 ज्ञः । एति । न । नीति । वर्तते । पुनः । यः । वै । यज्ञस्य । पुनरालम्भमिति पुनः-
 आलम्भम् । विद्वान् । यजते । तम् । अभि । नीति । वर्तते । यज्ञः । वभूव । सः ।
 एति । वभूव । इति । आह । एषः । वै । यज्ञस्य । पुनरालम्भ इति पुनः-आलम्भः ।
 तेन । एव । एनम् । पुनः । एति । लभते । अनवरुद्धेत्यनव-रुद्धा । वै । एतस्य ।
 विराडिति वि-राट् । यः । आहिताग्निरित्याहित-अग्निः । सन् । असभः । एशवः ।
 खलु । वै । ब्राह्मणस्य । सभा । इष्टा । इ । उत्क्रमेत्युत्-क्रम्य । ब्रूयात् । गोमा

नितिगो-मान् । अंग्रे । अविमानित्यवि-मान् । अस्थी । यज्ञः । इति । अवेति । सु-
भाम् । रुन्धे । प्रेति । सहस्रम् । पशन् । आप्नोति । एति । अस्य । प्रजायामिति
प्र-जायाम् । वाजी । जायते ॥ [३१] यस्समाशिर्पद्महपतइत्याहामुष्मेज्योतिष्म
तीमितिब्रूयाद्यस्य पुत्रोव्रतमेव खलुवैचतुर्विंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥ ६॥

देव । सवितुः । प्रेति । सुव । यज्ञम् । प्रेति । सुव । यज्ञपतिमितीयज्ञ-प-
तिम् । भगाय । दिव्यः । गन्धर्वः ॥ केतूपरितिकेत-पूः । केतम् । नः । पुनातु ।
वाचः । पतिः । वाचम् । अद्य । स्वदाति । नः ॥ इन्द्रस्य । वज्रः । असि । वात्रैघ्नइति
वात्रै-घ्नः । त्वया । अयम् । वृत्रम् । वच्छातु ॥ वाजस्य । नु । प्रसवइतिप्र-सवे । मा-
तरम् । महीम् । अदितिम् । नाम । वचसा । क्रगमहे ॥ यस्याम् । इदम् । विश्वम् ।
भुवनम् । आविवेशेत्या-विवेशं । तस्याम् । नः । देवः । सविता । धर्म । साविपतू ॥
अप्स्वित्यप्-सु । [३२] अन्तः । अमृतम् । अप्स्वित्यप्-सु । भेषजम् । अपाम् ।
उत । प्रशस्तिष्वितिप्र-शस्तिषु । अश्वाः । भवथ । वाजिनः ॥ वायुः । वा । त्वा ।
मनुः । वा । त्वा । गन्धर्वाः । सप्तविंशतिरिति सप्त-विंशतिः ॥ ते । अग्रे । अश्वम् ।
आयुञ्जन् । ते । अस्मिन् । जवम् । एति । अदधुः ॥ अपाम् । नपातु । आशुहेम
नित्याशु-हेमन् । यः । ऊर्मिः । ककुद्भानिति ककुन्-मान् । प्रतूर्तिरितिप्र-तूर्तिः ।
वाजसातमइतिवाज-सातमः । तेन । अयम् । वाजम् । सेतु ॥ विष्णोः । क्रमः ।
असि । विष्णोः । क्रान्तम् । असि । विष्णोः । विक्रान्तमिति वि-क्रान्तम् । असि ।
अङ्गो । न्यङ्गावितिनि-अङ्गो । अभितः । स्थम् । यौ । ध्वान्तम् । वाताग्रमितिवात-
अग्रम् । अन्विति । मृधरन्तावितिसं-चरन्तो । दूरेहेतिरितिदूरे-हेतिः । इन्द्रियावा-नि
तीन्द्रिय-वान् । पतत्री । ते । नः । अग्रयः । परयः । पारयन्तु ॥ [३३] अप्सु
न्यङ्गोपशब्दश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ७॥

देवस्य । अहम् । सवितुः । प्रसवइतिप्र-सवे । बृहस्पतिना । वाजजितेतिवा
ज-जिता । वाजम् । जेपम् । देवस्य । अहम् । सवितुः । प्रसवइतिप्र-सवे । बृहस्प-
तिना । वाजजितेतिवाज-जिता । वरपिष्ठम् । नाकम् । रुहेयम् । इन्द्राय । वाचम् ।
वदत । इन्द्रम् । वाजम् । जाणयत । इन्द्रः । वाजम् । अजयितु ॥ अश्वाजनीत्य
श्व-अजनि । वाजिनि । वाजेषु । वाजिनीवतीतिवाजिनी-वति । अश्वात् । सम

हि । सुर्वः । रोहाव । रोहाव । हि । सुर्वः । अहम् । नौ । उभयोः । सुर्वः । रो
 ख्यामि । वार्जः । च । प्रसवइतिप्र-सवः । च । अपिजइत्यपि-जः । च । क्रतुः ।
 च । सुर्वः । च । मूर्द्धा । च । व्यञ्जियइतिवि-अञ्जियः । च । आन्त्यायनः । च । अ
 न्त्यः । च । भौवनः । च । भुवनः । च । अधिपतिरित्यधि-पतिः । च ॥ आयुः ।
 यज्ञेन । कल्पताम् । प्राणइतिप्र-अनः । यज्ञेन । कल्पताम् । अणानइत्यप-अनः ।
 [३८] यज्ञेन । कल्पताम् । व्यानइतिवि-अनः । यज्ञेन । कल्पताम् । चरुपुः । य
 ज्ञेन । कल्पताम् । श्रोत्रम् । यज्ञेन । कल्पताम् । मनः । यज्ञेन । कल्पताम् । वाक् ।
 यज्ञेन । कल्पताम् । आत्मा । यज्ञेन । कल्पताम् । यज्ञः । यज्ञेन । कल्पताम् । सु
 र्वः । देवान् । अगन्म् । अमृताः । अभूम् । प्रजापतेरितिप्रजा-पतेः । प्रजाइतिप्र-
 जाः । अभूम् । समिति । अहम् । प्रजयतिप्र-जया । समिति । मया । प्रजेतिप्र-
 जा । समिति । अहम् । रायः । पोषेण । समिति । मया । रायः । पोषः । अन्नाय ।
 त्वा । अन्नाद्ययेत्यन्न-अद्याय । त्वा । वार्जाय । त्वा । वाजजित्यायइतिवाज-जि
 त्वायै । त्वा । अमृतम् । असि । पुष्टिः । असि । प्रजननमितिप्र-जननम् । अ
 सि ॥ [३९] अपानोवाजायनवच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ९ ॥

वार्जस्य । इमम् । प्रसवइतिप्र-सवः । सुपुत्रे । अग्रे । सोमम् । राजानम् । ओषधीषु ।
 अपिस्वल्प-सु ॥ ताः । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । मधुमतीरितिमधु-मतीः । भव
 न्तु । वयम् । राष्ट्रे । जाग्रियाम् । पुरोहिताइतिपुरः-हिताः ॥ वार्जस्य । इदम् ।
 प्रसवइतिप्र-सवः । एति । बभूव । इमा । च । विश्वा । भुवनानि । सर्वतः ॥
 सः । विराजमितिवि-राजम् । परीति । एति । प्रजानन्नितिप्र-जानन्न । प्रजामि
 तिप्र-जाम् । पुष्टिम् । वर्द्धयमानः । अस्मेइति ॥ वार्जस्य । इमाम् । प्रसवइतिप्र-
 सवः । शिश्रिये । दिवम् । इमा । च । विश्वा । भुवनानि । सम्राडितिसं-राट् ॥
 अदिश्वसन्तम् । दापयतु । प्रजानन्नितिप्र-जानन्न । रयिम् । [४०] च । नः । स
 र्ववीरामितिस्वर्व-वीराम् । नीति । यच्छतु ॥ अग्रे । अच्छ । वद । इह । नः । प्र
 तीति । नः । सुमनाइतिसु-मनाः । भव ॥ प्रेति । नः । यच्छ । भुवः । पते । धन
 दाइतिधन-दाः । असि । नः । त्वम् ॥ प्रेति । नः । यच्छतु । अर्यमा । प्रेति । भ
 गः । प्रेति । बृहस्पतिः ॥ प्रेति । देवाः । प्रेति । उत । सूनृता । प्रेति । वाक् । दे

वी । ददातु । नः ॥ अर्यमणम् । बृहस्पतिम् । इन्द्रम् । दानाय । चोदय ॥ वाचम् ।
विष्णुम् । सरस्वतीम् । सवितारम् । [४१] च । वाजिनम् ॥ सोमम् । राजानम् ।
वरुणम् । अग्निम् । अन्वारभामद्दइत्यनु-आरभामहे ॥ आदित्यान् । विष्णुम् । सू-
र्यम् । ब्रह्माणम् । च । बृहस्पतिम् ॥ देवस्य । त्वा । सवितुः । प्रसवइतिप्र-सवे । अ-
श्विनोः । बाहुभ्यामितिबाहु-भ्याम् । पूष्णः । हस्ताभ्याम् । सरस्वत्यै । वाचः । य-
न्तुः । यन्त्रेण । अग्नेः । त्वा । साम्राज्येनेतिसां-राज्येन । अभीति । सिञ्चामि । इन्द्र-
स्य । बृहस्पतेः । त्वा । साम्राज्येनेतिसां-राज्येन । अभीति । सिञ्चामि ॥ [४२]
रयि॥सवितारः॥पट्टत्रि॥शच ॥ * * * ॥ १० ॥

अग्निः । एकांखपरेणेत्येकं-अखपरेण । वाचम् । उदिति । अजयन् । अश्वि-
नौ । द्व्यखपरेणेतिद्वि-अखपरेण । प्राणापानावितिप्राण-अपानौ । उदिति । अजय-
ताम् । विष्णुः । त्र्यखपरेणेतित्रि-अखपरेण । त्रीन् । लोकान् । उदिति । अजयन् ।
सोमः । चतुरखपरेणेतिचतुः-अखपरेण । चतुष्पदइतिचतुः-पदः । पशून् । उदिति ।
अजयन् । पूषा । पञ्चाखपरेणेतिपञ्च-अखपरेण । पङ्क्तिम् । उदिति । अजयन् ।
धाता । षडखपरेणेतिषट्-अखपरेण । षट् । ऋतून् । उदिति । अजयन् । मरुतः ।
सप्ताखपरेणेतिसप्त-अखपरेण । सप्तपदामितिमप्त-पदाम् । शक्ररभि । उदिति । अज-
यन् । बृहस्पतिः । अष्टाखपरेणेत्यष्टा-अखपरेण । गायत्रीम् । उदिति । अजयन् ।
मित्रः । नवाखपरेणेतिनव-अखपरेण । त्रिवृतमितित्रि-वृतम् । । स्तोमम् । उदिति ।
अजयन् । [४३] वरुणः । दशाखपरेणेतिदश-अखपरेण । विराजमितित्रि-राजम् ।
उदिति । अजयन् । इन्द्रः । एकादशाखपरेणेत्येकादश-अखपरेण । त्रिष्टुभम् । उदि-
ति । अजयन् । विश्वे । देवाः । द्वादशाखपरेणेतिद्वादश-अखपरेण । जगतीम् ।
उदिति । अजयन् । वसवः । त्रयोदशाखपरेणेतित्रयोदश-अखपरेण । त्रयोदशमि-
तित्रयः-दशम् । स्तोमम् । उदिति । अजयन् । रुद्राः । चतुर्दशाखपरेणेतिचतुर्दश-
अखपरेण । चतुर्दशमितिचतुः-दशम् । स्तोमम् । उदिति । अजयन् । आदित्याः ।
पञ्चदशाखपरेणेतिपञ्चदश-अखपरेण । पञ्चदशमितिपञ्च-दशम् । स्तोमम् । उदिति । अ-
जयन् । अदितिः । षोडशाखपरेणेतिषोडश-अखपरेण । षोडशम् । स्तोमम् । उदिति ।
अजयन् । प्रजार्पतिरितिप्रजा-पतिः । सप्तदशाखपरेणेतिसप्तदश-अखपरेण । सप्तदश

मिर्तिसप्तदशम् । स्तोमम् । उदिति । अजयतू ॥ [४४] त्रिवृतः स्तोममुदजयत्पट
त्रैवारिः शच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ११ ॥

उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । नृपदमिति नृ-सदम् । त्वा । द्रुप
दमिति द्रु-सदम् । भुवनसदमिति भुवन-सदम् । इन्द्राय । जुष्टम् । गृह्णामि । एषः ।
ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा । उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । अप्सुपदमि
त्यप्सु-सदम् । त्वा । घृतसदमिति घृत-सदम् । व्योमसदमिति व्योम-सदम् । इन्द्रा
य । जुष्टम् । गृह्णामि । एषः । ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा । उपयामगृहीतइत्युप
याम-गृहीतः । असि । पृथिविपदमिति पृथिवि-सदम् । त्वा । अन्तरिक्षपदमित्य
न्तरिक्ष-सदम् । नाकसदमिति नाक-सदम् । इन्द्राय । जुष्टम् । गृह्णामि । एषः ।
ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा ॥ ये । ग्रहाः । पञ्चजनीना इति पञ्च-जनीनाः । येषाम् । ति
स्रः । परमजा इति परम-जाः ॥ दैव्यः । कोशः । [४५] समुज्जित इति सं-उज्जि
तः ॥ तेषाम् । विशिप्रियाणामिति वि-शिप्रियाणाम् । इषम् । ऊर्जम् । समिति । अ
शुभीम् । एषः । ते । योनिः । इन्द्राय । त्वा ॥ अपाम् । रसम् । उदयसुमित्युत-व्य
सुम् । सूर्यरश्मिमिति सूर्य-रश्मिम् । समाभृतमिति सं-आभृतम् ॥ अपाम् । रसस्य ।
यः । रसः । तम् । वः । गृह्णामि । उत्तममित्युत-तमम् । एषः । ते । योनिः । इन्द्रा
य । त्वा ॥ अया । विष्टा इति वि-स्थाः । जनयन् । कर्वराणि । सः । हि । घृणिः । उ
रुः । वराय । गातुः ॥ सः । प्रति । उदिति । ऐतू । धरुणः । मध्वः । अग्रम् । स्वा
याम् । यत् । तनुवाम् । तनूम् । ऐरयत् ॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । अ
सि । प्रजापतय इति प्रजा-पतये । त्वा । जुष्टम् । गृह्णामि । एषः । ते । योनिः । प्र
जापतय इति प्रजा-पतये । त्वा ॥ [४६] कोशस्तनुवान्त्रयोदशच ॥ ❀ ॥ १२ ॥

अन्विति । अहं । मासाः । अन्विति । इत् । वनानि । अन्विति । ओ
पधीः । अन्विति । पर्वतासः ॥ अन्विति । इन्द्रम् । रोदसी इति । इन्द्रज्ञाने इति ।
अन्विति । आपः । अजिह्वत । जायमानम् ॥ अन्विति । ते । दापि । महे ।
इन्द्रियाय । सुत्रा । ते । विश्वम् । अन्विति । इन्द्र इति इन्द्र इत्येवं ॥ अन्विति ।
स्पत्रम् । अन्विति । महः । यजत्र । इन्द्र । देवैः । अन्विति । ते । नृष्य इति

नृ-सह्ये ॥ इन्द्राणीम् । आसु । नारिषु । सुपत्नीमिति सु-पत्नीम् । अहम् । अश्रवम् ॥
 न । हि । अस्याः । अपरम् । चन । जरसा । [४७] मरते । पतिः ॥ न ।
 अहम् । इन्द्राणि । गण । सख्युः । वृषार्कणेरिति वृषा-कणः । ऋते ॥ यस्य । इ
 दम् । अप्यम् । हविः । प्रियम् । देवेषु । गच्छति ॥ यः । जातः । एव । प्रथ
 मः । मनस्वान् । देवः । देवान् । कर्तुना । पर्यभूषदिति परि-अभूषत् ॥ यस्य ।
 शुष्मात् । रोदसीदिति । अभ्यसेताम् । नृम्णस्य । मद्वा । सः । जनासुः । इन्द्रः ॥
 एति । ते । मूहः । इन्द्र । ऊती । उग्र । समन्यवदितिस-मन्यवः । यत् । समरन्ते
 तिसं-अरन्त । सेनाः ॥ पताति । दिद्युत् । नयस्य । बाहुवोः । मा । ते । [४८]
 मनः । विष्वद्वियगिति विष्व-द्वियक् । वीति । चागीन् ॥ मा । नः । मर्द्धीः । ए
 ति । भर । दद्धि । तत् । नः । प्रेति । दाशुपे । दातवे । भूरि । यत् । ते ॥ न
 व्ये । देष्णे । शस्ते । अस्मिन् । ते । उक्थे । प्रेति । ब्रवाम् । वयम् । इन्द्र । स्तु
 वन्तः ॥ एति । तु । भर । मार्किः । एतत् । परीति । स्थात् । विद्म । हि । त्वा ।
 वसुपतिमिति वसु-पतिम् । वसूनाम् ॥ इन्द्र । यत् । ते । माहिनम् । दत्तम् । अ
 स्ति । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । तत् । हर्यथेति हरि-अश्व । [४९] प्रेति । यन्धि ॥
 प्रदातागमिति प्र-दातारम् । हवामहे । इन्द्रम् । एति । हविषा । वयम् ॥ उभा ।
 हि । हस्ता । वसुना । पृणस्व । आ । प्रेति । यच्छ । दक्षिणात् । एति । उत ।
 सव्यात् ॥ प्रदातेति प्र-दाता । वज्री । वृषभः । तुगपाद् । शुष्मी । राजा । वृत्रे
 तिवृत्र-हा । सोमपावेतिसोम-पावा ॥ अस्मिन् । यज्ञे । वू हिपि । एति । निषद्येति
 नि-सद्य । अथ । भव । यजमानाय । शम् । योः ॥ इन्द्रः । मुत्रामेति सु-त्रामा ।
 स्ववानिति स्व-वान् । अवोभिरित्यव-भिः । सुमृडीकइतिसु-मृडीकः । भवतु । विश्व
 वेदाइति विश्व-वेदाः ॥ वार्धताम् । देपः । अभयम् । कृणोतु । सुवीर्यस्येति सु-वीर्य
 स्य । [५०] पतयः । स्याम् ॥ तस्य । वयम् । सुमताविति सु-मतौ । यज्ञिर्यस्य ।
 अपीति । भदे । सौमनसे । स्याम् ॥ सः । सुत्रामेति सु-त्रामा । स्ववानिति स्व-
 वान् । इन्द्रः । अस्मेइति । आरात् । चित् । देपः । सनुतः । युयोतु ॥ रेवतीः ।
 नः । सधमादइतिसध-मादः । इन्द्रे । सन्तु । तुविवाजाइतितुवि-वाजाः ॥ रुपम्
 न्तः । यामिः । मदेम ॥ प्रोइति । स्विति । अस्मै । पुगोयमिति पुः-यम् । इन्द्रा

य । शूषम् । अर्चत ॥ अभीके । चितू । उ । लोककृदितिलोक-कृत । सङ्गे । सम
 स्थितिसमत-सु । वृत्रहेतिवृत्र-हा ॥ अस्मार्कम् । बोधि । चोदिता । नभन्ताम् ।
 अन्यकेषाम् ॥ ज्याकाः । अधीति । धन्वस्वितिधन्व-सु ॥ [५१] जस्सामातेह्यश्च
 सुवीर्यस्याद्येकञ्च ॥ * * * * ॥ १३ ॥

पाकयज्ञस्रवाः पुरोर्खन्ध्वरुहिपोऽहन्ध्रुवामगन्मेत्याहदेवसवितर्देवस्याहङ्
 रूपत्रस्योत्व्वार्जस्येमममिस्काखरेणोपयामर्गहीतोऽस्यन्वहमासास्त्रयोदश ॥ १३ ॥
 पाकयज्ञम्पुरोर्खन्ध्रुवाविसृजतेचनस्सर्ववीराम्पतयस्स्यामैकपञ्चाशत् ॥ ५१ ॥ पाकय
 ज्ञन्धन्वसु ॥ हरिः ओ (३) म् ॥

इति प्रथमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः ॥

अथ प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रश्नः ॥

अनुमत्याइत्यनु-मत्यै । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरि
 ति । वणति । धेनुः । दक्षिणा । ये । प्रत्यञ्चः । शम्यायाः । अवशीयन्तइत्यव-शी
 यन्ते । तम् । नैरुक्तमितिनेः-ऋतम् । एकंकपालमित्येक-कपालम् । कृष्णम् ।
 वासः । कृष्णतूपमितिकृष्ण-तूपम् । दक्षिणा । वीति । इहि । स्वाहा । आहुति
 मित्या-हुतिम् । जुषाणः । एषः । ते । निरुक्तइतिनिः-ऋते । भागः । भूते । इ
 विष्मती । असि । मुञ्च । इमम् । अहंसः । स्वाहा । नमः । यः । इदम् । चका
 र । आदित्यम् । चरुम् । निरिति । वणति । वरः । दक्षिणा । आग्नेयैष्णवमित्या
 गा-वैष्णवम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । वामनः । वही । दक्षिणा ।
 अग्नीषोमीयमित्यग्नी-सोमीयम् । [१] एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । हिरं
 ण्यम् । दक्षिणा । ऐन्द्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । ऋषभः । व
 ही । दक्षिणा । आग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । ऐन्द्रम् । दधि । ऋष
 भः । वही । दक्षिणा । ऐन्द्रागमित्यैन्द्र-अगम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपा
 लम् । वैश्वदेवमिति वैश्व-देवम् । चरुम् । प्रथमजइतिप्रथम-जः । वधसः । दक्षिणा ।

सौम्यम् । श्यामाकम् । चरुम् । वासः । दक्षिणा । सरस्वत्यै । चरुम् । सरस्वते ।
चरुम् । मिथुनौ । गावौ । दक्षिणा ॥ [२] अग्नीषोमीयञ्चतुस्त्रिंशच्च ॥ ॥१॥

अग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपति । सौम्यम् ।
चरुम् । सावित्रम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपालम् । सारस्वतम् । चरुम् । पौ
ष्णम् । चरुम् । मारुतम् । सप्तकपालमिति सप्त-कपालम् । वैश्वदेवीमिति वैश्व-दे
वीम् । आमिख्याम् । द्यावापृथिव्यमिति द्यावा-पृथिव्यम् । एककपालमित्येक-कपा
लम् ॥ [३] अग्नेयं सौम्यम् मारुतमष्टादश ॥ ❀ ❀ ॥२॥

ऐन्द्रात्रमित्यैन्द्र-अमम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । मारुतीम् ।
आमिख्याम् । वारुणीम् । आमिख्याम् । कायम् । एककपालमित्येक-कपालम् ।
प्रघास्यानिति प्र-घास्यान् । हवामहे । मरुतः । यज्ञवाहमइतियज्ञ-वाहसः । कर्मभे
र्ण । सजोपसइतिस-जोपसः ॥ मोइति । स्विति । नः । इन्द्र । पृथ्विति पृत्-सु ।
देव । अस्तु । स्म । ते । शुष्मिन् । अवया ॥ मही । हि । अस्य । मीढुपः । य
व्या ॥ हविष्मन्तः । मरुतः । वन्दते । गीः ॥ यत् । ग्रामे । यत् । अरण्ये । यत् ।
सभायां । यत् । इन्द्रिये ॥ यत् । शूद्रे । यत् । अर्ये । एनः । चक्रम् । वयम् ॥
यत् । एकस्य । अधीति । धर्मेणि । तस्य । अवयजनमित्यव-यजनम् । असि ।
स्वाहा ॥ अक्रन्नं । कर्म । कर्मकृतइतिकर्म-कृतः । सह । वाचा । मयोभुवेति मयः-
भुवा ॥ देवेभ्यः । कर्म । कृत्वा । अस्तम् । प्रेति । इत् । सुदानवइतिसु-दानवः ॥
[४] वयं यदि श्रुतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥३॥

अग्नये । अनीकवतइत्यनीक-वते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपा
लम् । निरिति । वपति । साकम् । सूर्येण । उद्यतेत्युत्-यता । मरुद्भ्यइति मरुत्-
भ्यः । सान्तपनेभ्यइति सान्तपनेभ्यः । मृच्छन्दिने । चरुम् । मरुद्भ्यइति मरुत्-भ्यः ।
गृहमेधिभ्यइति गृहमेधि-भ्यः । सर्वासाम् । दुग्धे । सायम् । चरुम् । पूर्णा । द्रविं ।
परेति । पत । सुपूर्णेति सु-पूर्णा । पुनः । एति । पत ॥ वस्त्रा । इव । वीति । क्रीणा
वहे । इषम् । ऊर्जम् । गतक्रतोइति शत-क्रतो ॥ देहि । मे । ददामि । ते । नीति ।
मे । धेहि । नीति । ते । दधे ॥ निहारमिति नि-हारम् । इत् । नीति । मे । ह । नि
हारमिति नि-हारम् । [५] नीति । हारामि । ते ॥ मरुद्भ्यइति मरुत्-भ्यः । क्रीडिभ्यइति

क्रीडिभ्यः । पुरोडाशम् । सप्तकपालमिति सप्त-कपालम् । निरिति । वणति । सा
कम् । सूर्येण । उद्यतेत्युत्-यता । आग्नेयम् । अष्टकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरि
ति । वणति । सौम्यम् । चरुम् । सावित्रम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् ।
सारस्वतम् । चरुम् । षौण्णम् । चरुम् । ऐन्द्राग्रमित्यैन्द्र-अग्रम् । एकादशकपालमि
त्येकादश-कपालम् । ऐन्द्रम् । चरुम् । वैश्वकर्मणमिति वैश्व-कर्मणम् । एककपाल
मित्येक-कपालम् ॥ [६] हरानिहारन्त्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥४॥

सोमाय । पितृमतइति पितृ-मते । पुरोडाशम् । पट्कपालमिति पट्-कपालम् ।
निरिति । वणति । पितृभ्यइति पितृ-भ्यः । बर्हिषच्चाइति बर्हिषत्-भ्यः । धानाः ।
पितृभ्यइति पितृ-भ्यः । अग्निष्वात्तेभ्यइत्यग्नि-स्वात्तेभ्यः । अभिवान्यायाइत्यभि-वान्या
ये । दुग्धे । मन्थम् । एतत् । ते । तत् । ये । च । त्वाम् । अन्विति । एतत् । ते ।
पितामह । प्रपितामहेति प्र-पितामह । ये । च । त्वाम् । अन्विति । अत्र । पितरः ।
यथाभागमिति यथा-भागम् । मन्दध्वम् । सुसन्दशमिति सु-सन्दशम् । त्वा । व
यम् । मध्वन्निति मध्व-वन्न । मन्दिपीमहि ॥ प्रेति । नूनम् । पूर्णवन्धुरइति पूर्ण-वन्धु
रः । स्तुतः । यासि । वशान् । अहुं ॥ योजां । तु । इन्द्र । ते । हरीइति ॥ [७]
अरूपन् । अमीमदन्त । हि । अवेति । प्रियाः । अधूपत् ॥ अस्तोपत । स्वभान
वइति स्व-भानवः । विप्राः । नविष्ठया । मृती ॥ योजां । तु । इन्द्र । ते । हरीइति ॥
अरूपन् । पितरः । अमीमदन्त । पितरः । अतीतुपन्त । पितरः । अमीमृजन्त ।
पितरः ॥ परेति । इत । पितरः । सोम्याः । गम्भीरैः । पृथिभिरिति पृथि-भिः । पू
र्व्यैः ॥ अथ । पितृन् । सुविदत्रानिति सु-विदत्रान् । अपीति । इत । यमेन । ये ।
सधमादमिति सध-मादम् । मदन्ति ॥ मनः । तु । एति । हुवामहे । नाराञ्छेनेन ।
स्तोमेन । पितृणाम् । च । मन्मभिरिति मन्म-भिः ॥ एति । [८] नः । एतु । म
नः । पुनः । क्रत्वे । दख्याय । जीवसे ॥ ज्योक् । च । सूर्यम् । दृशे ॥ पुनः ।
नः । पितरः । मनः । ददातु । दैव्यः । जनः ॥ जीवम् । व्रातम् । सचेमहि ॥
यत् । अन्तरि रूपम् । पृथिवीम् । उत । द्याम् । यत् । मातरम् । पितरम् । वा । जि
हिःसिम ॥ अग्निः । मा । तस्मात् । एनेसः । गारहपत्यइति गारह-पत्यः । प्रेति ।
मुञ्चतु । दुरितेति दुः-इता । यानि । चकृम । करोतुं । माम् । अनेन संम् ॥ [९] ह

रीमन्मभिराचतुश्चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ५ ॥

प्रतिपूरुपमितिप्रति-पूरुपम् । एकंकपालानित्येकंक-कपालान् । निरिति । व
पति । एकम् । अतिरिक्तमित्याति-रिक्तम् । यावन्तः । गृह्याः । स्मः । तेभ्यः ।
कम् । अकरम् । पशूनाम् । शर्म । अमि । शर्म । यजमानस्य । शर्म । मे । यच्छ ।
एकः । एव । रुद्रः । न । द्वितीयाय । तस्थे । आसुः । ते । रुद्र । पशुः । तम् । जु
पस्व । एषः । ते । रुद्र । भागः । सह । स्वसा । अम्बिकया । तम् । जुपस्व । भेषजम् ।
गवे । अश्वाय । पुरुषाय । भेषजम् । अथोदिति । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । भेषजम् ।
सुभेषजमितिसु-भेषजम् । [१०] यथा । अर्सेति ॥ सुगमितिसु-गम् । मेपाय । मे
प्यै । अयेति । अम्ब । रुद्रम् । अदिमहि । अयेति । देवम् । त्र्यम्बकमितित्रि-अम्ब
कम् ॥ यथा । नः । श्रेयसः । करत् । यथा । नः । वस्यसः । करत् । यथा । नः ।
पशुमतइतिपशु-मतः । करत् । यथा । नः । व्यवसाययादिति वि-अवसाययात् ॥
त्र्यम्बकमितित्रि-अम्बकम् । यजामहे । सुगन्धिमितिसु-गन्धिम् । पुष्टिवर्द्धनमिति
पुष्टि-वर्द्धनम् ॥ उर्वारुकम् । इव । बन्धनात् । मृत्योः । मुख्यीय । मा । अमृतात् ॥
एषः । ते । रुद्र । भागः । तम् । जुपस्व । तेन । अवसेन । परः । मृजवतइतिमृज-
वतः । अतीति । इति । अवनतधन्येत्यवनत-धन्वा । पिनाकहस्तइतिपिनाक-हस्तः ।
कृत्तिवामाइतिकृत्ति-वासाः ॥ [११] सुभेषजमिद्वित्रीणिच ॥ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

ऐन्द्राममित्यैन्द्र-अगम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपालम् । वैश्वदेवमिति
वैश्व-देवम् । चरुम् । इन्द्राय । शुनासीरय । पुरोडाशम् । द्वादशकपालमितिद्वाद
श-कपालम् । वायव्यम् । पर्यः । मौर्यम् । एकंकपालमित्येकंक-कपालम् । द्वादशग
वमितिद्वादश-गवम् । मीरम् । दक्षिणा । अमेयम् । अष्टाकंपालमित्यष्टा-कपा
लम् । निरिति । वपति । रोद्रम् । गावीयुकम् । चरुम् । ऐन्द्रम् । दधि । वारुणम् ।
यवमयमितियव-मयम् । चरुम् । वहिनी । धेनुः । दक्षिणा । ये । देवाः । पुरम्भ
दइतिपुरः-भदः । अग्निनेत्राइत्यग्नि-नेत्राः । दक्षिणमदइतिदक्षिण-भदः । यमने
त्राइतियम-नेत्राः । पश्चात्तदइतिपश्चात्-भदः । मन्त्रनेत्राइतिमन्त्र-नेत्राः । उत्त
रसदइत्युत्तर-भदः । वरुणनेत्राइतिवरुण-नेत्राः । उपरिपदइत्युपरि-भदः । बृहस्पति
नेत्राइतिबृहस्पति-नेत्राः । रम्पोहणइतिरम्भ-हन्तः । ते । नः । पान्तु । ते । नः ।

अवन्तु । तेभ्यः । [१२] नमः । तेभ्यः । स्वाहा । समूढमिति सं-ऊढम् । रत्नः ।
 सन्दर्गमिति सं-दग्धम् । रत्नः । इदम् । अहम् । रत्नः । अभि । समिति । दहामि ।
 अग्नये । रत्नोऽग्नितिरत्नः-भे । स्वाहा । यमाय । सवित्रे । वरुणाय । बृहस्पतये ।
 दुर्वस्वते । रत्नोऽग्नितिरत्नः-भे । स्वाहा । प्रष्टिवाहीति प्रष्टि-वाही । रथः । दक्षिणा ।
 देवस्य । त्वा । सवितुः । प्रसवइति प्र-सवे । अश्विनोः । बाहुभ्यामिति बाहु-भ्याम् ।
 पूष्णः । हस्ताभ्याम् । रत्नसः । वधम् । जुहोमि । हतम् । रत्नः । अवाधिष्म । र
 रत्नः । यत् । वस्ते । तत् । दक्षिणा ॥ [१३] तेभ्यः पञ्चत्वारिः शच ॥ ७ ॥

धात्रे । पुरोडाशम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् । निरिति । वप
 ति । अनुमत्या इत्यनु-मत्ये । चरुम् । राकायै । चरुम् । सिनीवात्यै । चरुम् । कुह्वै ।
 चरुम् । मिथुनौ । गावौ । दक्षिणा । आग्रावैष्णवमित्याग्रा-वैष्णवम् । एकादशक
 पालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपति । ऐन्द्रावैष्णवमित्यैन्द्रा-वैष्णवम् । ए
 कादशकपालमित्येकादश-कपालम् । वैष्णवम् । त्रिकपालमिति त्रि-कपालम् । वाम
 नः । वही । दक्षिणा । अग्नीषोमीयमित्यग्नी-षोमीयम् । एकादशकपालमित्येका
 दश-कपालम् । निरिति । वपति । इन्द्रासोमीयमिति इन्द्रा-सोमीयम् । एकादशक
 पालमित्येकादश-कपालम् । सौम्यम् । चरुम् । बभ्रुः । दक्षिणा । सौमापौष्णमि
 तिसौमा-पौष्णम् । चरुम् । निरिति । वपति । ऐन्द्रापौष्णमित्यैन्द्रा-पौष्णम् । च
 रुम् । पौष्णम् । चरुम् । श्यामः । दक्षिणा । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमिति द्वाद
 श-कपालम् । निरिति । वपति । हिरण्यम् । दक्षिणा । वारुणम् । यवमयमिति यव-
 मयम् । चरुम् । अश्वः । दक्षिणा ॥ १४ ॥ वैश्वानरन्द्वादशकपालत्रिरष्टौ च ॥ ८ ॥

वारुहस्पत्यम् । चरुम् । निरिति । वपति । ब्रह्मणः । गृहे । श्रितिपृष्ठइति शि
 ति-पृष्ठः । दक्षिणा । ऐन्द्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । राजन्यस्य ।
 गृहे । ऋषभः । दक्षिणा । आदित्यम् । चरुम् । महिष्यै । गृहे । धेनुः । दक्षिणा ।
 नैऋतमिति नैऋतम् । चरुम् । परिवृक्त्या इति परिवृक्त्यै । गृहे । कृष्णानाम् ।
 व्रीहीणाम् । नखनीभिन्नमितिनख-निभिन्नम् । कृष्णा । कूटा । दक्षिणा । आ
 शेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । सेनान्यइति सेना-न्यः । गृहे । हिरण्यम् ।
 दक्षिणा । वारुणम् । दशकपालमिति दश-कपालम् । सूतस्य । गृहे । महानिरष्ट

इतिमहा-निरुष्टः । दक्षिणा । मारुतम् । सप्तकपालमिति सप्त-कपालम् । ग्रामण्यं
 तिग्राम-न्यः । गृहे । पृश्निः । दक्षिणा । सावित्रम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-क
 पालम् । [१५] रूप्यम् । गृहे । उपध्वस्तइत्युप-ध्वस्तः । दक्षिणा । आश्विनम् ।
 द्विकपालमिति द्वि-कपालम् । सुङ्गहीतुरितिसं-ग्रहीतुः । गृहे । सवात्यावितिस-वा
 त्या । दक्षिणा । पौष्णम् । चरुम् । भागदुधस्येति भाग-दुधस्य । गृहे । श्यामः ।
 दक्षिणा । शैद्रम् । गावीधुकम् । चरुम् । अरुणावापस्येत्यरुण-आवापस्य । गृहे । श
 वलः । उद्रासइत्युत-वारः । दक्षिणा । इन्द्राय । सुत्राम्णइतिसु-त्राम्णे । पुरोडाशम् ।
 एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । प्रति । निरिति । वपति । इन्द्राय । अ॥
 द्वेसुचइत्य॥ हः-मुचे । अयम् । नः । राजा । वृत्रहेति वृत्र-हा । राजा । भूत्वा । वृ
 त्रम् । वज्रात् । मैत्रावरुहस्पत्यमिति मैत्रा-वरुहस्पत्यम् । भवति । श्वेतायै । श्वेत
 वत्सायाइति श्वेत-वत्सायै । दुग्धे । स्वयम्भूतेति स्वयं-भूते । स्वयम्भूतइति स्वयं-
 भूते । आज्ये । आश्वत्ये । [१६] पात्रे । चतुस्तक्ताविति चतुः-स्तक्तौ । स्वय
 मवपन्नायाइति स्वयं-अवपन्नयै । शाखायै । कर्णान् । च । अकर्णान् । च । तण्डु
 लान् । वीति । चिनुयात् । ये । कर्णाः । सः । पर्यसि । वारुहस्पत्यः । ये । अ
 कर्णाः । सः । आज्ये । मैत्रः । स्वयङ्भूतेति स्वयं-भूता । वेदिः । भवति । स्वयद्वि
 नमिति स्वयं-दिनम् । बरुहिः । स्वयङ्भूतइति स्वयं-भूतः । इध्मः । सा । एव । श्वेता ।
 श्वेतवत्सेति श्वेत-वत्सा । दक्षिणा ॥ [१७] द्वादशकपालमाश्वत्येत्रयस्त्रि॥ शत्रु ॥ १॥

अग्रये । गृहपतयइति गृह-पतये । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपा
 लम् । निरिति । वपति । कृष्णानाम् । ब्रीहिणाम् । सोमाय । वनस्पतये । श्या
 माकम् । चरुम् । सवित्रे । सत्यप्रसवायेतिसत्य-प्रमवाय । पुरोडाशम् । द्वादशक
 पालमिति द्वादश-कपालम् । आशूनाम् । ब्रीहिणाम् । रुद्राय । पशुपतयइति पशु-
 पतये । गावीधुकम् । चरुम् । बृहस्पतये । वाचः । पतये । नेवारम् । चरुम् । इन्द्रा
 य । ज्येष्ठाय । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । महाब्रीहिणामि
 तिमहा-ब्रीहिणाम् । मित्राय । सत्याय । आम्बानाम् । चरुम् । वरुणाय । धर्म
 पतयइति धर्म-पतये । यवमयमिति यव-मयम् । चरुम् । सविता । त्वा । प्रसवाना
 मिति प्र-सवानाम् । सुवताम् । अग्निः । गृहपतीनामिति गृह-पतीनाम् । सोमः । वन

स्पर्तीनाम् । रुद्रः । पशूनाम् । [१८] बृहस्पतिः । वाचाम् । इन्द्रः । ज्येष्ठानाम् । मित्रः । सत्यानाम् । वरुणः । धर्मपतीनामिति धर्म-पतीनाम् । ये । देवाः । देवसु वृद्धिर्देव-सुर्वः । स्थ । ते । इमम् । आमुष्यायणम् । अन्नमित्राय । सुवध्वम् । म हते । स्पत्राय । महते । आधिपत्यायेत्याधि-पत्याय । महते । जानराज्यायेतिजान-राज्याय । एषः । वः । भरताः । राजा । सोमः । अस्माकम् । ब्राह्मणानाम् । रा जा । प्रतीति । त्यत् । नाम । राज्यम् । अधायि । स्वाम् । तनुवम् । वरुणः । अ शिश्रेतु । शुचैः । मित्रस्य । ब्रह्मा । अभूग । अर्मन्महि । महतः । ऋतस्य । ना म । सर्वे । ब्राताः । वरुणस्य । अभूवन्नू । वीति । मित्रः । एवैः । अरातिम् । अ तारीतु । असं पुदन्त । यज्ञियाः । ऋतेन । वीति । उ । त्रितः । जग्मिमाणम् । नः । आ नटू । विष्णोः । क्रमः । असि । विष्णोः । क्रान्तम् । असि । विष्णोः । विक्रा न्तमिति वि-क्रान्तम् । असि ॥ [१९] पशूनां ब्राताः पञ्चविंशतिश्च ॥ ॥ १० ॥

अथेतद्व्यर्थ-इतः । स्थ । अपाम् । पतिः । असि । वृषा । असि । ऊर्मिः । वृषसेनइतिवृष-सेनः । असि । ब्रजस्थितइतिब्रज-स्थितः । स्थ । मरुताम् । ओजः । स्थ । सूर्यवर्चसइतिसूर्य-वर्चसः । स्थ । सूर्यत्वचसइतिसूर्य-त्वचसः । स्थ । मा न्दाः । स्थ । वार्षाः । स्थ । शक्ररीः । स्थ । विश्वभृतइतिविश्व-भृतः । स्थ । ज नभृतइतिजन-भृतः । स्थ । अग्नेः । तेजस्याः । स्थ । अपाम् । ओषधीनाम् । र सं । स्थ । अपः । देवीः । मधुमतीरितिमधु-मतीः । अगृह्णन् । ऊर्जस्वतीः । रा जसूयायेतिराज-सूयाय । चितानाः ॥ याभिः । मित्रावरुणावितिमित्रा-वरुणौ । अभ्यर्पिन्नित्यभि-असिञ्चन् । याभिः । इन्द्रम् । अनयन् । अतीति । अरातीः ॥ राष्ट्रदाइतिराष्ट्र-दाः । स्थ । राष्ट्रम् । दत्त । स्वाहा । राष्ट्रदाइतिराष्ट्र-दाः । स्थ । रा ष्ट्रम् । अमुष्मै । दत्त ॥ [२०] अत्येकांशश्च ॥ ❀ ❀ ॥ ११ ॥

देवीः । अपः । समिति । मधुमतीरितिमधु-मतीः । मधुमतीभिरितिमधु-मतीभिः । सृज्यध्वसू । महि । वर्चः । स्पत्रियाय । वन्वानाः । अनाष्ट्रइत्यना-ष्ट्रः । सीदत । ऊर्जस्वतीः । महि । वर्चः । स्पत्रियाय । दधतीः । अनिभृष्टमित्य नि-भृष्टम् । असि । वाचः । वन्धुः । तपोजाइतितपः-जाः । सोमस्य । दात्रम् । अ सि । शुक्राः । वः । शुकेण । उदिति । पुनामि । चन्द्राः । चन्द्रेण । अमृताः । अ

मृतेन । स्वाहा । राजसूयायेतिराज-सूयाय । चितानाः ॥ सधमादइतिसध-मादः ।
 द्युग्निनीः । ऊर्जः । एताः । अनिमृष्टादित्यनि-मृष्टाः । अपस्युर्वः । वसानः ॥ पस्त्या
 सु । चक्रे । वरुणः । सधस्थमिति सध-स्थम् । अपाम् । शिशुः । [२१] मातृतमा
 स्वितिमातृ-तमासु । अन्तः ॥ रूपत्रस्य । उत्त्वम् । असि । रूपत्रस्य । योनिः । अ
 सि । आविन्नः । अग्निः । गृहपतिरितिगृह-पतिः । आविन्नः । इन्द्रः । वृद्धश्च
 वाइतिवृद्ध-श्रवाः । आविन्नः । पूषा । विश्ववेदाइतिविश्व-वेदाः । आविन्नौ । मि
 त्रावरुणावितिमित्रा-वरुणौ । ऋतावृथावित्यृत-वृथौ । आविन्नेइति । द्यावापृथिवी
 इतिद्यावा-पृथिवी । धृतव्रतेइतिधृत-व्रते । आविन्ना । देवी । अदितिः । विश्वरूपी
 तिविश्व-रूपी । आविन्नः । अयम् । असौ । आमुष्यायणः । अस्याम् । विशि ।
 अस्मिन् । गृष्टे । महते । रूपत्राय । महते । आधिपत्यायेत्याधि-पत्याय । महते ।
 जानराज्यायेतिजान-राज्याय । एषः । वः । भरताः । राजा । सोमः । अस्माकम् ।
 ब्राह्मणानाम् । राजा । इन्द्रस्य । [२२] वज्रः । असि । वार्त्रघ्नइतिवार्त्र-घ्नः । त्व
 या । अयम् । वृत्रम् । वज्रात् । शत्रुवार्धनाइतिशत्रु-वार्धनाः । स्थ । पात । मा ।
 प्रत्यञ्चम् । पात । मा । तिर्यञ्चम् । अन्वञ्चम् । मा । पात । दिग्भ्यइतिदिक्-भ्यः ।
 मा । पात । विश्वाभ्यः । मा । नाष्टाभ्यः । पात । हिरण्यवर्णावितिहिरण्य-वर्णा ।
 उपसाम् । विरोकइतिवि-रोके । अयंस्थूणावित्ययः-स्थूणौ । उदित्वावित्युद-इतौ ।
 सूर्यस्य । एति । रोहतम् । वरुण । मित्र । गर्तम् । ततः । चरुपाथाम् । अदि
 तिम । दितिम् । च ॥ [२३] शिशुरिन्द्रस्यैकचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ॥ १२ ॥

सुमिधमिति स-इधम् । एति । तिष्ठ । गायत्री । त्वा । छन्दसाम् । अवतु ।
 त्रिष्टुदिति त्रि-वृत् । स्तोमः । ग्यन्तरमिति रयं-तरम् । साम । अग्निः । देवता । ब्र
 ह्म । द्रविणम् । उग्राम् । एति । तिष्ठ । विष्टुप् । त्वा । छन्दसाम् । अवतु । पञ्च
 दशइतिपञ्च-दशः । स्तोमः । बृहत् । साम । इन्द्रः । देवता । रूपत्रम् । द्रविणम् ।
 विराजमिति वि-राजम् । एति । तिष्ठ । जगती । त्वा । छन्दसाम् । अवतु । स
 प्तदशइतिसप्त-दशः । स्तोमः । वैरूपम् । साम । मरुतः । देवता । विद् । द्रविणम् ।
 उदीचीम् । एति । तिष्ठ । अनुष्टुवित्यनु-ष्टुप् । त्वा । [२४] छन्दसाम् । अवतु ।
 एकविंशइत्येक-विंशः । स्तोमः । वैराजम् । साम । मित्रावरुणावितिमित्रा-वरु

णौ । देवता । बलम् । द्रविणम् । ऊर्ध्वम् । एति । तिष्ठ । पङ्क्तिः । त्वा । छन्द
 साम् । अवतु । त्रिणवत्रयस्त्रिः । शक्तिविणव-त्रयस्त्रिः । शौ । स्तोमौ । शाकरोवते
 इतिशाकर-रोवते । सामन्तीइति । बृहस्पतिः । देवता । वर्चः । द्रविणम् । ईदृङ् ।
 च । अन्यादृङ् । च । एतादृङ् । च । प्रतिदृङ् इतिप्रति-दृङ् । च । मितः । च ।
 सम्मितइतिसं-मितः । च । समराइतिस-भराः ॥ शुक्रज्योतिरितिशुक्र-ज्योतिः । च ।
 चित्रज्योतिरितिचित्र-ज्योतिः । च । सत्यज्योतिरिति सत्य-ज्योतिः । च । ज्योति
 ष्मान् । च । सत्यः । च । ऋतुपाइत्यृत-पाः । च । [२५] अत्यः । हाइत्यति-अ-
 हाः ॥ अग्र्ये । स्वाहा । सोमाय । स्वाहा । सवित्रे । स्वाहा । सरस्वत्यै । स्वाहा ।
 पूष्णे । स्वाहा । बृहस्पतये । स्वाहा । इन्द्राय । स्वाहा । घोषाय । स्वाहा । श्लो
 काय । स्वाहा । अशाय । स्वाहा । भर्गाय । स्वाहा । रूपेत्रस्य । पतये । स्वा
 हा । पृथिव्यै । स्वाहा । अन्तरिक्षाय । स्वाहा । दिवे । स्वाहा । सूर्याय । स्वा
 हा । चन्द्रमसे । स्वाहा । नखेत्रेभ्यः । स्वाहा । अद्भ्यइत्येत-भ्यः । स्वाहा । ओष
 धीभ्यइत्योषधि-भ्यः । स्वाहा । वनस्पतिभ्यइतिवनस्पति-भ्यः । स्वाहा । चरा
 चरेभ्यः । स्वाहा । परिप्लवेभ्यइतिपरिप्लवेभ्यः । स्वाहा । सरीसृपेभ्यः । स्वाहा ॥

[२६] अनुष्टुप्त्वंतृपाश्रंसरीसृपेभ्यस्स्वाहा ॥ ❀ ❀ ॥ १३ ॥

सोमस्य । त्विषिः । असि । तव । इव । मे । त्विषिः । भूयात् । अमृतम् ।
 असि । मृत्योः । मा । पाहि । दिद्योत् । मा । पाहि । अवेष्टाइत्यव-इष्टाः । दन्दशू
 काः । निरस्तमितिनिः-अस्तम् । नमुचेः । शिरः ॥ सोमः । राजा । वरुणः । दे
 वाः । धर्मसुवइतिधर्म-सुवः । च । ये ॥ ते । ते । वाचम् । सुवन्ताम् । ते । ते । प्रा
 णमितिप्र-अनम् । सुवन्ताम् । ते । ते । चरुषुः । सुवन्ताम् । ते । ते । श्रोत्रम् । सुव
 न्ताम् । सोमस्य । त्वा । धुमेन । अभीति । सिञ्चामि । अग्नेः । [२७] तेजसा ।
 सूर्यस्य । वचसा । इन्द्रस्य । इन्द्रियेण । मित्रावरुणयोरितिमित्रा-वरुणयोः । वीर्ये
 ण । मरुताम् । ओजसा । रूपत्राणाम् । रूपत्रपतिरिति रूपत्र-पतिः । असि । अतीति ।
 दिवः । पाहि । समाववृत्रातिनिसं-आववृत्रम् । अधराक् । उदीचीः । अहिम् । बुद्धि
 यम् । अन्विति । सुश्चरन्तीरिति संचरन्तीः । ताः । पर्वतस्य । वृषभस्य । पृष्ठे । ना

वं । चरन्ति । स्वसिचइतिस्व-सिचः । इयानाः ॥ रुद्र । यत् । ते । क्रयि । परम् ।
 नाम । तस्मै । हुतम् । असि । यमेष्टमिति यम-इष्टम् । असि ॥ प्रजापतइतिप्रजा-
 पते । न । त्वत् । एतानि । अन्यः । विश्वा । जातानि । परीति । ता । वसूव ॥
 यत्कामाइतियत्-कामाः । ते । जुहुमः । तत् । नः । अस्तु । वयम् । स्याम् । प
 तयः । र्याणाम् ॥ [२८] अग्नेस्तैकादश च ॥ ❀ ❀ ॥ १४ ॥

इन्द्रस्य । वज्रः । असि । वारिव्रजतिवारिव-भ्रः । त्वया । अयम् । वृत्रम् । व
 द्यात् । मित्रावरुणयोरिति मित्रा-वरुणयोः । त्वा । प्रशास्त्रोरितिप्र-शास्त्रोः । प्रशिपे
 तिप्र-शिपा । युनुज्मि । यज्ञस्य । योगेन । विष्णोः । क्रमः । असि । विष्णोः ।
 क्रान्तम् । असि । विष्णोः । विक्रान्तमिति वि-क्रान्तम् । असि । मरुताम् । प्रसव
 इतिप्र-सवे । जेपम् । आसम् । मनः । समिति । अहम् । इन्द्रियेण । वीर्येण । प
 शूनाम् । मन्युः । असि । तव । इव । मे । मन्युः । भूयात् । नमः । मात्रे । पृथि
 व्यै । मा । अहम् । मातरम् । पृथिवीम् । हिंसिपम् । मा [२९] माम् । माता । पृ
 थिवी । हिंसीत् । इयत् । असि । आयुः । असि । आयुः । मे । धेहि । ऊर्जम् । अ
 सि । ऊर्जम् । मे । धेहि । युहु । असि । वचः । असि । वचः । मयि । धेहि । अ
 भये । गृहपतयइतिगृह-पतये । स्वाहा । सोमाय । वनस्पतये । स्वाहा । इन्द्रस्य ।
 बलाय । स्वाहा । मरुताम् । ओजसे । स्वाहा । हंसः । शुचिपदितिशुचि-सत् ।
 वसुः । अन्तरिख्यसदित्यन्तरिख्य-सत् । होता । वेदिपदितिवेदि-सत् । अतिथिः ।
 दुरोणसदितिदुरोण-सत् ॥ नृपदितिनृ-सत् । वसदिति वर-सत् । ऋतसदित्यृत-
 सत् । व्योमसदितिव्योम-सत् । अञ्जाइत्यंज-जाः । गोजाइतिगो-जाः । ऋतजा
 इत्यृत-जाः । अद्रिजाइत्यद्रि-जाः । ऋतम् । बृहत् ॥ [३०] हिंसिपम्मर्तजा
 स्त्रीणि च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १५ ॥

मित्रः । असि । वरुणः । असि । समिति । अहम् । विश्वैः । देवैः । ख्य
 वस्य । नाभिः । असि । ख्यत्रस्य । योनिः । असि । स्योनाम् । एति । सीद ।

१ मत्स्यश्रुते शमानप्रकरणे “ न जोहवीमिपरिसोमस्य वृणेतर्षेवाग्रास्यपूर्वः ” इति । अस्यार्थः—जोहवीमि, परि-
 सोमस्य, वृणे, सर्वा, इष्ट, उग्रा, स्थ, इत्येतानि पदानि पूजानि यस्मान् सः तथोक्तः धोपक्वपक्ष पूर्वमुग्राह्यः ता
 इति पदस्यशब्दः विसर्गान्ता न भवति । यथा । जोहवीमि तावाजम् । परितावभूव । सोमस्यनामदे । अवभावृणेतानोमृदा
 तः । सर्वताविष्य । सुखेयनाहविष्यः । याथउग्रातानः । नामस्थनावः ॥

सुपदामितिसु-सदाप् । एति । सीद । मा । त्वा । हिङ्सीत् । मा । मा । हिङ्
सीत् । नीति । ससाद । धृतव्रतइतिधृत-व्रतः । वरुणः । पस्त्यासु । एति । सा
प्राज्ययेतिसां-गज्याय । सुक्रतुरितिसु-क्रतुः । ब्रह्मा(३)न् । त्वम् । राजन् । ब्र
ह्मा । असि । सविता । असि । सत्यसंवइतिसत्य-सवः । ब्रह्मा(३)न् । त्वम् ।

१. 'ब्रह्मन्' इत्यत्र नकारापूर्वस्य अकारस्य प्लुतत्वम् । मात्रात्रयेणाचारणापः प्लुतः । तदुक्त शिक्षापाम्—
'हरस्स्यादेकमात्रस्य द्विमात्रस्य तु दांबता । त्रिमात्रस्य प्लुतोऽर्चा हि पादो मात्राचतुर्थकः' इति ॥ प्लुताश्च परिगणिता
दिगक्षापाम्—

'पत्नीयाश्चेतव्याः कार्पाधित्या रम्याः पताउच । होतव्यां सत्यराजांश्च सृज्यां प्राद्याश्च मापता ॥
कर्तव्या सहस्रामद्राक् सोमाः कामाश्च हा इति । ब्रह्मान्त्व द्विपदा हौषां स्थया अग्राइ यव्यगान् ॥
हायरत्तादिछनतीच जुहवानांच गच्छता । एतांलजांश्छाचीन् सवै लन्तादात्ताः प्लुता इमे ॥

एते सर्वेऽर्चाचीनन्ताः अन्तोदात्ताः प्लुता इति विज्ञेयाः । यथा, पत्नीवा(३)सज्जुः । न्युङ्मिधेतव्या(३)ः । वायव्यः
कार्पा(३)ः । न विचित्रा(३)इति । नान्वा(३)रम्या(३)इति । यज्ञपता(३)विति । न होतव्या(३)मिति । सत्यराजा(३)न् । उत्सृज्या
(३)न् । प्राद्या(३)न्प्राद्या(३)मिति । प्रचातुर्मास्ययाजंभीयता(३)न्प्रमापता(३)इति । द्वादशारक्षारक्षणा कर्तव्या(३)न्
योदश । सहस्रा(३)मिति । सेति हस्वेन किं साहस्रविन्वीत । अद्रा(३)गित्याह । सोमा(३)न् । इपद्वादशविक्रामा(३)इति ।
आत्मन् हा (३)इत्यद्वयम् । ब्रह्मा(३)न्च राजन् । द्विपदा(३)इति । माहौषा(३)मिति । नोपस्थेया(३)इति । गृह्णाम्यग्रा(३)इ ।
भरत्यगा(३)न्मग्रा । हा(३)बुहा(३)बुहा(३)बु । त्रयोदशारक्षी(३)रिति । सा न छिनत्ती(३)इति । जुहवानां (३)मा ।
कधनगच्छती(३) । सहस्रतम्यन्वेनी(३) । लजा(३)न्छाची(३)न् । अन्तोदात्ता इति किं पत्नीव इत्याह । नदिव्यमिधेतव्य
इति । उत्सृज्यमित्याहः । सहस्र<सम्पाय । ब्रह्मन्त्यमाम् । द्वादशारक्षारक्षणा भरति । कइदमच्छेतीति । इत्यादौ माभूत् ।
एवमादिविशेषेण किं मन्दविद्या सम्यक् प्लुतस्थानदर्शनमास्तिवति ॥

पण्याइति गृहाइ त्वा उत्तानाइत्यंशेऽपराः । सोमपा असोमपाद्वावन्नुना उचतिष्ठिपाप् ॥

मात्रात्रात्रेस्था इं न्यमाग्निहोत्रात्रचेतिच । अंग्योऽवभृथाना द्वौ रम्यःपशून्श्रुतहर्वाः ॥

स्थेयोऽग्नीर्ध्रस्विदामीद्वावस्तुहीइ विविन्दती ॥

एते प्लुता विशेषेण विज्ञेयाः । यथा, प्राजापत्या (३) इत्याह । इतीति किं? ते प्राजापत्या आंग्र्या । गृहा(३)इ न ।
उ इति किं? गृहाभयन्तु । त्वी(३)इत्यवश्रन् । पदोक्तपदमिति न्यायात्, रभीया<समिव कृत्वी इत्यत्र प्लुतत्वं न भवति । उ
त्ताना(३)इति वयमाम् । इतीति किं? उत्तानआङ्गिरसः । ननु 'उत्ताना(३)' इत्यत्र मध्यमस्वरस्य प्लुतत्वम् किञ्चस्पात्? उच्य
ते।मर्यादा पदानां अन्यस्वेव प्लुतदशनात् । तर्हि 'गृहा(३)इ, यज्ञपता(३)उ, इत्यादावप्यन्यस्वरस्य किं न स्यात् । सुतरां प
रिहारः अङ्गप्लुतस्वरमिति । अंगरपा(३)इत्याह । अंगरिति किं? केनापइति । सोमपा(३)असोमपा(३)इति निगदव्याख्याताः ।
द्वौ इति किं? सोमपा बाहुगर्द्धी । कश्चिष्मन्नुना (३)उ । उ इति किं? वाममन्नुनाःपुमान् । यज्ञप्रत्यतिष्ठिपा (३) यज्ञपता
(३)उ । वेत्यसागिता(३)न्नेत्या(३)इति । द्वाविति किं? मात्रत्र जुहोति । होतव्यमाग्निहोवा(३)न्होतव्यामिति । व्यामिति किं?
आग्निहोत्र जुहोति । न इति किं? पदद्वयमेकत्र वर्तते तत्पूर्योः प्लुतत्वांमिति ग्रहणंऽपि तदाव्यापयमारभ इति केचिन् । अत्र
र्योवभृथा(३)ना(३)इति । द्वाविति किं? अवभृथोपानि । आङ्गिरसायान इत्याह । मित्रञ्च इम् । अन्वारम्यः पशु(३)न् । रम्यइति
किं? अंग्रपशुर्नयमे । शृन्<हवी(३)इतिमिन्निति । शृतमिति किं? अथ तद्विगिरितं । उपस्थेयोऽग्नी(३)न् । स्थेयइति किं?
अग्निर्नाभिमुशे । अथस्विदामी(३)दुपरिस्विदामी(३)त् । द्वाविति किं? किं<स्विदासीत् । अस्तुही(३)इत्यमूना । अस्तिवति
किं? न हीमे यजुया । इ इति किं? स्तुहि श्रुत, इति केचिन् । नन्वाभीरवि विन्दती(३) । वेति किं? यान्य एवैव विन्दन्ति ॥

गजन् । ब्रह्मा । असि । इन्द्रः । असि । सत्यौजाइतिसत्य-ओजाः । [३१]
 ब्रह्मा(३)न् । त्वम् । गजन् । ब्रह्मा । असि । मित्रः । असि । सुशेवइतिसु-शेवः ।
 ब्रह्मा(३)न् । त्वम् । गजन् । ब्रह्मा । असि । वरुणः । असि । सत्यधर्मेतिसत्य-धर्मा ।
 इन्द्रस्य । वज्रः । असि । वात्रैघ्नइतिवात्रै-घ्नः । तेन । मे । रघ्य । दिशः । अभीति ।
 अयम् । राजा । अभूत् । सुश्लोकाँ(४)इतिसु-श्लोकाँ(४) । सुमङ्गलाँ(४)इतिसु-मङ्ग
 लाँ(४) । सत्यगजा(३)नितिसत्य-गजा(३)न् ॥ अपाम् । नष्वे । स्वाहा । ऊर्जः ।
 नष्वे । स्वाहा । अग्रये । गृहपतयइतिगृह-पतये । स्वाहा ॥ [३२] सत्यौजांश्चत्वा
 रिः शब् ॥ * * * * * ॥ १६ ॥

आग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपति । हिरण्यम् । द
 ख्णिणा । सारस्वतम् । चरुम् । वृश्सतरी । दख्णिणा । सावित्रम् । द्वादशकपालमि
 तिद्वादश-कपालम् । उपध्वस्तइत्युप-ध्वस्तः । दख्णिणा । पौष्णम् । चरुम् । श्यामम् ।
 दख्णिणा । बारूहस्पत्यम् । चरुम् । शितिपृष्ठइतिशिति-पृष्ठः । दख्णिणा । ऐन्द्रम् ।
 एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । ऋषभः । दख्णिणा । वारुणम् । दशकपाल
 मितिदश-कपालम् । महानिरष्टइतिमहा-निरष्टः । दख्णिणा । सौम्यम् । चरुम् । व
 शुः । दख्णिणा । त्वाष्ट्रम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । शुण्ठः । दख्णिणा । वै
 ण्वम् । त्रिकपालमितित्रि-कपालम् । वामनः । दख्णिणा ॥ [३३] आग्नेय*हिर
 ण्य*सारस्वतान्द्विचत्वारि*शत् ॥ * * * * * ॥ १७ ॥

१. 'सुश्लोकै'त्यत्र ककारात् परः प्लुतः अकारः अनुनासिको भवति । तदुक्तं प्रातिशाख्ये—अकारस्तु संहितापा-
 मपि' इति ॥ अस्यार्थः—सुशब्दः 'अग्रप्रहासमानाक्षराण्यनुनासिकान्येकेषाम्' 'पदश्च प्लुतश्चाङ्गिपनकाण्डमापनयो'
 इति सूत्रयोः परमनयोर्विनिवर्तकः । अपिशब्दस्समुच्चये । पदान्तः प्लुतः अकारः संहितापां पदविभागेऽपि अनुनासिको
 भवति । अस्य च रङ्गसङ्गत्वं विधीयते शिक्षायाम्—'अकारोऽन्तः प्लुतो यथेदनुनासिक उच्यते । अमत्रच्यनितुल्यश्च रङ्गम-
 न्न इतीयेति' ॥ इति ॥ चतुर्मात्रलादिकथास्य विधीयते शिक्षान्तरे—'रङ्गप्लुते व्याघ्रशब्दः पूर्वभागे विधीयते । मात्राद्वय
 तु तत्रैव तथा निरनुनासिकम् ॥ मूर्धस्याने तृतीयांशः कास्यच्यनितुल्यस्तथा । कपः क्षिप्रस्तथा चैव मात्रिकासहितस्तथा ॥
 चरमांशस्तु नासिक्ये बिलद्वये तथैव च । निस्ताराशस्तु तत्रैव मात्रिकासहितस्तथा ॥ एवं रङ्गप्लुताः प्रोक्ताश्चतुर्मात्रासमो-
 रिताः ॥ " इति ॥ रङ्गप्लुतान् परिगणयति शिक्षाकारः—'श्लोका गन्ध ममा हूता यदग्रा एवेति च प्लुताः' इति । अ
 स्यार्थः—श्लोकादिषु पञ्चसु पदेषु अन्यस्वरः उदात्ताः रङ्गप्लुता भवन्ति । यथा—सुश्लोकाँ(४) । सुमङ्गलाँ(४) । यशो-
 मर्माँ(४) । उपहूताँ(४) । यद्ग्राँ(४) । शिक्षान्तरेऽपि—पूर्वो वर्णः पदान्तस्यो नामिस्यो रङ्गसंज्ञितः । कास्यच्यनितुल्य
 रङ्ग हृदयादुत्थितं यदेत् ॥ चत्वारः काठके रङ्गा दीर्घा ह्यारण्यके विदुः । पञ्च रङ्गाः प्लुता दीर्घाश्चत्वारस्तैत्तरीयकः ॥
 श्लोका सुमङ्गला यद्ग्रा उपहूता ममा प्लुताः' इति ॥

सद्यः । दीरूपयन्ति । सद्यः । सोमम् । क्रीणन्ति । पुण्डरिस्रजाम् । प्रेति ।
यच्छति । दशभिरितिदश-भिः । वत्सतैः । सोमम् । क्रीणाति । दशपेयइतिदश-
पेयः । भवति । शतम् । ब्राह्मणाः । पिवन्ति । सप्तदशमिति सप्त-दशम् । स्तोत्रम् ।
भवति । प्राकाशौ । अचर्यवे । ददाति । सजम् । उद्गात्रइत्युत्-गात्रे । रुक्मम् । हो
त्रे । अश्वम् । प्रस्तोतृप्रतिहर्तृभ्यामितिप्रस्तोतृप्रतिहर्तृ-भ्याम् । द्वादश । पष्ठौहीः । ब्र
ह्मणे । वशाम् । मैत्रावरुणायेतिमैत्रा-वरुणाय । ऋपभम् । ब्राह्मणाच्छ्रु-सिने । वा
संसीदति । नेष्टापोतृभ्यामितिनेष्टापोतृ-भ्याम् । स्थूरी । यवाचितमितियव-आचि
तम् । अच्छावाकाय । अनङ्गाहम् । अग्नीधइत्यग्नि-इधे । भर्गवः । होता । भवति ।
श्रायन्तीयम् । ब्रह्मसाममितिब्रह्म-सामम् । भवति । वास्वन्तीयमितिवार-वन्तीयम् ।
अग्निष्टोमसाममित्यग्निष्टोम-सामम् । सारस्वतीः । अपः । गृह्णाति ॥ [३४] वास्व
न्तीयञ्चत्वारिच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१८॥

अग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपति । हिरण्यम् । द
खिणा । ऐन्द्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । ऋपभः । दखिणा । वै
श्वदेवमितिवैश्व-देवम् । चरुम् । पिशङ्गी । पष्ठौही । दखिणा । मैत्रावरुणीमितिमै
त्रा-वरुणीम् । आमिरूपाम् । वशा । दखिणा । वारूहस्पत्यम् । चरुम् । शिति
पृष्ठइतिशिति-पृष्ठः । दखिणा । आदित्याम् । मलूहाम् । गर्भिणीम् । एति । लभ
ते । मारुनीम् । पृश्निम् । पष्ठौहीम् । अश्वभ्यामित्यश्वि-भ्याम् । पूष्णे । पुरोडाशम् ।
द्वादशकपालमितिद्वादश-कपालम् । निरिति । वपति । सरस्वते । सत्यवाचइतिस
त्य-वाचे । चरुम् । सवित्रे । सत्यप्रसवायेतिसत्य-प्रसवाय । पुरोडाशम् । द्वादशक
पालमितिद्वादश-कपालम् । तिसृधन्वमितितिसृ-धन्वम् । शुष्कदृतिरितिशुष्क-दृ
तिः । दखिणा ॥ [३५] अग्नेयः हिरण्यमैन्द्रमृपभोवैश्वदेवमपिशङ्गीवारूहस्पत्या
दित्याः सप्तचत्वारिः शत ॥ ॥१९॥

अग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपति । सोम्यम् । च
रुम् । सवित्रम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपालम् । वारूहस्पत्यम् । चरुम् ।
त्वाष्टम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-क

पालम् । दक्षिणः । स्थवाहनवाहइतिस्थवाहन-वाहः । दक्षिणा । सारस्वतम् । च
रुम् । निरिति । वणति । पौष्णम् । चरुम् । मेत्रम् । चरुम् । वारुणम् । चरुम् । रूपैत्र
प्रत्यमिति रूपैत्र-प्रत्यम् । चरुम् । आदित्यम् । चरुम् । उत्तरइत्युत्तरः । स्थवाहनवा
हइतिस्थवाहन-वाहः । दक्षिणा ॥ [३६] आग्नेयः सौम्यम्वार हस्पत्यञ्चतुस्त्रिंशत् ॥

स्वाद्मीम् । त्वा । स्वादुना । तीत्राम् । तीत्रेण । अमृताम् । अमृतेन । सृजा
मि । समिति । सोमेन । सोमः । अग्नि । अश्विभ्यामित्यश्वि-भ्याम् । पच्यस्व । सरं
स्वत्यै । पच्यस्व । इन्द्राय । सुत्राम्णइतिसु-त्राम्णे । पच्यस्व । पुनातु । ते । पवित्रुत
मितिपरि-सुतम् । सोमम् । सूर्यस्य । दुहिता ॥ वारेण । शश्वता । तना ॥ वायुः ।
पूतः । पवित्रेण । प्रत्यङ् । सोमः । अतिद्रुतइत्यति-द्रुतः ॥ इन्द्रस्य । युज्यः । स
त्वा ॥ कुवित् । अङ्ग । यवमन्तइतियव-मन्तः । यवम् । चित् । यथा । दान्ति । अ
नुपूर्वमित्यनु-पूर्वम् । विष्वयेतिवि-ष्वय ॥ इहेहेतीह-इह । एषाम् । कृणुत । भोजनानि ।
ये । ब्रूहिपः । नमोवृक्तिमिति नमः-वृक्तिम् । न । जग्मुः ॥ आश्विनम् । धूम्रम् ।
एति । लभते । सारस्वतम् । मेघम् । ऐन्द्रम् । ऋषभम् । ऐन्द्रम् । एकादशकपालमि
त्येकादश-कपालम् । निरिति । वणति । सावित्रम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपा
लम् । वारुणम् । दशकपालमितिदश-कपालम् । सोमप्रतीकाइतिसोम-प्रतीकाः ।
पितरः । वृणुत । वडवा । दक्षिणा ॥ [३७] भोजनानिपट्विंशतिश्च ॥ ३१ ॥

अग्नाविष्णू इत्यग्ना-विष्णू । महि । तत् । वाम् । महित्वमितिमहि-त्वम् । वी
तम् । घृतस्य । गुह्यानि । नाम् । दमेदमइतिदमे-दमे । सप्त । रत्ना । दधाना । प्र
तीति । वाम् । जिह्वा । घृतम् । एति । चरण्येत् ॥ अग्नाविष्णू इत्यग्ना-विष्णू । म
हि । धाम् । प्रियम् । वाम् । वीथः । घृतस्य । गुह्या । जुषाणा ॥ दमेदमइतिदमे-
दमे । सुष्टुतीरिति सु-स्तुतीः । वावृधाना । प्रतीति । वाम् । जिह्वा । घृतम् । उदे
ति । चरण्येत् ॥ प्रेति । नः । देवी । सरस्वती । वाजंभिः । वाजिनीवतीतिवाजि
नी-वती ॥ धीनाम् । अवित्री । अवतु ॥ एति । नः । दिवः । बृहतः । [३८] प
र्वतात् । एति । सरस्वती । यजता । गन्तु । यज्ञम् ॥ हवम् । देवी । जुषाणा ।
घृताची । श्रमा । नः । वाचम् । उगती । शृणोतु ॥ बृहस्पते । जुपस्व । नः ।

हव्यानि । विश्वदेव्येति विश्वदेव्य ॥ राखं । खानि । दाशुपे ॥ एवा । पित्रे । विश्व
 देवायेति विश्वदेवाय । वृष्णे । यज्ञैः । विधेम । नमसा । हविर्मिरिति हविः-भिः ॥
 बृहस्पते । सुप्रजाइतिसु-प्रजाः । वीरवन्तइति वीर-वन्तः । वयम् । स्याम् । पतयः ।
 स्याणाम् ॥ बृहस्पते । अतीति । यत् । अर्यः । अर्हात् । शुमदिति शु-मत् । वि
 भातीति वि-भाति । क्रतुमदिति क्रतु-मत् । जनेषु ॥ यत् । दीदयत् । शर्वसा ।
 [३९] ऋतप्रजातेत्युत-प्रजात् । तत् । अस्मासु । द्रविणम् । धेहि । चित्रम् ॥ ए
 ति । नः । मित्रावरुणेति मित्रा-वरुणा । घृतैः । गव्यूतिम् । उरूपतम् ॥ मध्वा । र
 जासि । सुक्रतूइतिसु-क्रतू ॥ प्रेति । बाहवा । सिसृतम् । जीवसे । नः । एति ।
 नः । गव्यूतिम् । उरूपतम् । घृतेन ॥ एति । नः । जने । श्रवयतम् । युवाना । श्रु
 तम् । मे । मित्रावरुणेति मित्रा-वरुणा । हवा । इमा ॥ अग्निम् । वः । पूर्यम् । गि
 रा । देवम् । ईडे । वसूनाम् ॥ सपर्यन्तः । पुरुप्रियमिति पुरु-प्रियम् । मित्रम् । न ।
 खेप्रेत्रसार्धसमिति खेप्रेत्र-सार्धसम् ॥ मरुषु । देववन्तइति देव-वन्तः । रथः । [४०] शूरः ।
 वा । पृथिव्येति पृत्-सु । कासु । चित् ॥ देवानाम् । यः । इत् । मनः । यजमानः ।
 इयंरूपति । अभीति । इत् ॥ अयंज्वनः । भुवत् ॥ न । यजमान । रिष्यसि । न ।
 सुन्वान् । न । देवयोइति देव-यो ॥ असत् । अत्र । सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् । उत ।
 त्यत् । आश्वश्चिमित्याशु-अश्वयम् ॥ नर्कः । तम् । कर्मणा । नशत् । न । प्रेति ।
 योपत् ॥ न । योपति ॥ उपेति । रूपन्ति । सिन्धवः । मयोभुवइति मयः-भुवः । ई
 ज्ञानम् । च । यख्यमाणम् । च । धेनवः ॥ पूणन्तम् । च । पपुरिम् । च । [४१] श्र
 वस्यवः । घृतस्य । धाराः । उपेति । यन्ति । विश्वतः ॥ सोमार्द्धेति सोमा-र्द्धा । वी
 ति । बृहत्तम् । विपूचीम् । अमीवा । या । नः । गयम् । आविवेशेत्या-विवेशं ॥
 अरे । बाधेथाम् । निर्ऋतिमिति निः-ऋतिम् । पराचैः । कृतम् । चित् । एनः । प्रे
 ति । मुमुक्तम् । अस्मत् ॥ सोमार्द्धेति सोमा-र्द्धा । युवम् । एतानि । अस्मेइति । वि
 श्वा । तनूपु । भेषजानि । धत्तम् ॥ अवेति । स्यतम् । मुञ्चतम् । यत् । नः । अस्ति ।
 तनूपु । बद्धम् । कृतम् । एनः । अस्मत् ॥ सोमापूपणेति सोमा-पूपणा । जनना । भेष
 णाम् । जनना । दिवः । जनना । पृथिव्याः ॥ जातौ । विश्वस्य । भुवनस्य । एतौ ।
 देवाः । अकृण्वन् । अमृतस्य । नाभिम् ॥ इमौ । देवौ । जायमानौ । जुपन्त । इमौ ।

तमाँसि । गृह्णताम् । अजुष्टा ॥ आभ्याम् । इन्द्रः । पक्वम् । आमासु । अन्तः ।
 सोमापूपभ्यामितिसोमापूपभ्याम् । जन्तु । उक्षियासु ॥ [४२] बृहत्तश्वसार
 थःपपुरिञ्चदिवोजननापञ्चविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥२२॥

अनुमत्याआग्नेयमैन्द्राग्रमग्रयेसोमायप्रतिपूरुषमैन्द्राग्रन्धाते वारूहस्पत्यमग्रये
 ऽथेतोदेवीस्मिधः सोमस्येन्द्रस्य मित्राग्नेयः सद्यःआग्नेयमाग्नेयः स्वादीन्त्वाऽग्रा
 विष्णुद्वाविंशतिः ॥२२॥ अनुमत्यैयथाऽसन्ति देवीरापो मित्रोऽग्निश्चरोगा दिवेत्वा
 रिंशत् ॥४२॥ अनुमत्याउक्षियासु ॥ ❀ ❀ ❀ ❀

हरिः ओ (३) म् ॥

इति प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रश्नः ॥

तैत्तिरीयसंहितापदपाठे प्रथमकाण्डस्समाप्तः ॥

—+—

—❀ प्रथमकाण्डस्य प्रश्नादिसङ्ख्यानिर्णयः ❀—

प्रश्नाः	अनुवाकाः	पञ्चाशतः	पदानि
१	१४	२८	१५३०
२	१४	३४	१६९०
३	१४	३१	१५६७
४	४६	५४	१८००
५	११	५१	२७१७
६	१२	५१	२५०९
७	१३	५१	२६५५
८	२२	४२	२०९४

—❀ संहतसङ्ख्या ❀—

८	१४६	३४२	९६५६२
---	-----	-----	-------

—+—

तैत्तिरीयसंहितापदपाठे

द्वितीयकाण्डे प्रथमप्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

वायव्यम् । श्वेतम् । एति । लभेत । भूतिकामइतिभूति-कामः । वायुः । वै ।
 ख्येपिष्ठा । देवता । वायुम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धाव
 ति । सः । एव । एनम् । भूतिम् । गमयति । भवति । एव । अतिखिप्रेत्यति-
 खिप्रा । देवता । इति । आहुः । सा । एनम् । ईश्वरा । प्रदहइतिप्र-दहः । इति ।
 एतम् । एव । सन्तम् । वायवे । नियुत्वंतइतिनि-युत्वंते । एति । लभेत । नियुदि
 तिनि-युत् । वै । अस्य । धृतिः । धृतः । एव । भूतिम् । उपेति । एति । अप्रदाहा
 येत्यप्र-दाहाय । भवति । एव । [१] वायवे । नियुत्वंतइतिनि-युत्वंते । एति । ल
 भेत । ग्रामकामइतिग्राम-कामः । वायुः । वै । इमाः । प्रजाइतिप्र-जाः । नस्योताइ
 तिनासि-ओताः । नेनीयते । वायुम् । एव । नियुत्वंन्तमितिनि-युत्वंन्तम् । स्वेन ।
 भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । प्रजाइतिप्र-जाः ।
 नस्योताइतिनसि-ओताः । नीति । यच्छति । ग्रामी । एव । भवति । नियुत्वंतइति
 नि-युत्वंते । भवति । ध्रुवाः । एव । अस्मै । अनपगाइत्यनप-गाः । कगेति । वा
 यवे । नियुत्वंतइतिनि-युत्वंते । एति । लभेत । प्रजाकामइतिप्रजा-कामः । प्राणइ
 तिप्र-अनः । वै । वायुः । अणनइत्यप-अनः । नियुदितिनि-युत् । प्राणापानावितिप्रा
 ण-अपानौ । खलु । वै । एतस्य । प्रजायाइतिप्र-जायाः । [२] अपेति । क्रामतः ।
 यः । अलम् । प्रजायाइतिप्र-जायै । सन् । प्रजामितिप्र-जाम् । न । विन्दते । वा
 युम् । एव । नियुत्वंन्तमितिनि-युत्वंन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उ
 पेति । धावति । सः । एव । अस्मै । प्राणापानाभ्यामितिप्राण-अपानाभ्याम् । प्र
 जामितिप्र-जाम् । प्रेति । जनयति । विन्दते । प्रजामितिप्र-जाम् । वायवे । नियु
 त्वंतइतिनि-युत्वंते । एति । लभेत । ज्योगामयावीतिज्योक्-आमयावी । प्राणइति

प्र-अनः । वै । वायुः । अपानइत्यप-अनः । नियुदितिनि-युत् । प्राणापानावितिप्रा
ण-अणनौ । खलु । वै । एतस्मात् । अपेति । क्रामतः । यस्य । ज्योक् । आमय
ति । वायुम् । एव । नियुत्वंन्तमितिनि-युत्वंन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेये
न । उपेति । [३] धावति । सः । एव । अस्मिन् । प्राणापानावितिप्राण-अण
नौ । दधाति । उत । यदि । इतासुरितीत-असुः । भवति । जीवति । एव । प्रजा
पतिरितिप्रजा-पतिः । वै । इदम् । एकः । आसीत् । सः । अकामयत् । प्रजाइति
प्र-जाः । पशून् । मृजेय । इति । सः । आत्मनः । वषाम् । उदिति । अक्खिदत् ।
ताम् । अमौ । प्रेति । अगृह्णात् । ततः । अजः । तूपरः । समिति । अभवत् ।
तम् । स्वायै । देवतायै । एति । अलभत । ततः । वै । सः । प्रजाइतिप्र-जाः । प
शून् । असृजत् । यः । प्रजाकामइतिप्रजा-कामः । [४] पशुकामइतिपशु-कामः ।
स्यात् । सः । एतम् । प्राजापत्यमितिप्राजा-पत्यम् । अजम् । तूपरम् । एति । ल
भेत । प्रजापतिमितिप्रजा-पतिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपे
ति । धावति । सः । एव । अस्मै । प्रजामितिप्र-जाम् । पशून् । प्रेति । जनयति ।
यत् । श्मश्रुणः । तत् । पुरुषाणाम् । रूपम् । यत् । तूपरः । तत् । अश्वानाम् ।
यत् । अन्यतौदन्नित्यन्यतः-दन्न । तत् । गवाम् । यत् । अव्याः । इव । श्रफाः ।
तत् । अवीनाम् । यत् । अजः । तत् । अजानाम् । एतावन्तः । वै । ग्राम्याः ।
पशवः । तान् । [५] रूपेण । एव । अवेति । रुन्धे । सोमापौष्णमिति सोमा-पौ
ष्णम् । त्रैतम् । एति । लभेत । पशुकामइतिपशु-कामः । द्वौ । वै । अजायै । स्त
नौ । नाना । एव । द्वौ । अभीति । जायैतेइति । ऊर्जम् । पुष्टिम् । तृतीयः । सो
मापूष्णमिति सोमा-पूष्णौ । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धा
वति । तौ । एव । अस्मै । पशून् । प्रेति । जनयतः । सोमः । वै । भेतोधाइति
रेतः-धाः । पूषा । पशूनाम् । प्रजनयितेतिप्र-जनयिता । सोमः । एव । अस्मै ।
रेतः । दधाति । पूषा । पशून् । प्रेति । जनयति । औदुम्बरः । यूपः । भवति । ऊ
र्क् । वै । उदुम्बरः । ऊर्क् । पशवः । ऊर्जा । एव । अस्मै । ऊर्जम् । पशून् । अ
वेति । रुन्धे ॥ [६] अप्रदाहायभवत्येवप्रजाया आमयतिवायुमेवानियुत्वंन्तः स्वे
नभागधेयेनोपप्रजाकामस्तान् यूपम्ब्रयोदशच ॥ ❀ ❀ ॥ १ ॥

प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । प्रजाइति प्र-जाः । असृजत । ताः । अस्मात् ।
 सृष्टाः । पराचीः । आयन्तू । ताः । वरुणम् । अगच्छन्तू । ताः । अन्विति । ऐतू ।
 ताः । पुनः । अयाचत । ताः । अस्मै । न । पुनः । अददात् । सः । अब्रवीत् ।
 वरम् । वृणीष्व । अर्थ । मे । पुनः । देहि । इति । तार्साम् । वरम् । एति । अ-
 लभत । सः । कृष्णः । एकशितिपादित्येक-शितिपात् । अभवत् । यः । वरुण-
 गृहीतइतिवरुण-गृहीतः । स्यात् । सः । एतम् । वारुणम् । कृष्णम् । एकशितिपा-
 दमित्येक-शितिपादम् । एति । लभेत । वरुणम् । [७] एव । स्वेन । भागधेये-
 नेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । वरुणपाशादिति वरुण-
 पाशात् । मुञ्चति । कृष्णः । एकशितिपादित्येक-शितिपात् । भवति । वारुणः ।
 हि । एषः । देवतया । समृच्छा इति सं-रुद्धे । सुवर्मानुरितिसुवः-भानुः । आसु-
 रः । सूर्यम् । तमसा । अविच्छत् । तस्मै । देवाः । प्रायश्चित्तिम् । ऐच्छन्तू । त-
 स्य । यत् । प्रथमम् । तमः । अपाघ्नन्नित्यप-अघ्नन् । सा । कृष्णा । अविः । अभ-
 वत् । यत् । द्वितीयम् । सा । फल्यनी । यत् । तृतीयम् । सा । बलखी । यत् ।
 अच्छादित्यधि-अस्थात् । अपाकृन्तन्नित्यप-अकृन्तन् । सा । अविः । वशा ।
 [८] । समिति । अभवत् । ते । देवाः । अब्रुवन्तू । देवपशुरिति देव-पशुः । वै ।
 अयम् । समिति । अभूत् । कस्मै । इमम् । एति । लप्स्यामहे । इति । अर्थ ।
 वै । तर्हि । अल्पा । पृथिवी । आसीत् । अजाताः । ओपधयः । ताम् । अ-
 विम् । वशाम् । आदित्येभ्यः । कामाय । एति । अलभन्त । ततः । वै । अप्रथ-
 त । पृथिवी । अजायन्त । ओपधयः । यः । कामयेत । प्रथेय । पशुभिरिति पशु-
 भिः । प्रेति । प्रजयेति प्र-जया । जायेय । इति । सः । एताम् । अविम् । वशाम् ।
 आदित्येभ्यः । कामाय । [९] एति । लभेत । आदित्यान् । एव । कामम् । स्वे-
 न । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । एनम् । प्रथयन्ति ।
 पशुभिरिति पशु-भिः । प्रेति । प्रजयेति प्र-जया । जनयन्ति । असौ । आदित्यः ।
 न । वीति । अगोचत । तस्मै । देवाः । प्रायश्चित्तिम् । ऐच्छन्तू । तस्मै । एताः ।
 मलूहाः । एति । अलभन्त । आग्नेयाम् । कृष्णग्रीवामिति कृष्ण-ग्रीवाम् । स हि
 तामितिसं-हिताम् । ऐन्द्रीम् । श्वेताम् । वारुहस्पत्याम् । तामिः । एव । अस्मिन् ।

रुचम् । अदधुः । यः । ब्रह्मवर्चसकामइतिब्रह्मवर्चस-कामः । स्यात् । तस्मै । एताः ।
 मलूहाः । एति । लभेत । [१०] आग्नेयीम् । कृष्णग्रीवीमिति कृष्ण-ग्रीवीम् । सः
 हितामिति सं-हिताम् । ऐन्द्रीम् । श्वेताम् । वारुहस्पत्याम् । एताः । एव । देवताः ।
 स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । ताः । एव । अस्मिन् । ब्र
 ह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । दधति । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म-वर्चसी । एव । भवति । व
 मन्ता । प्रातः । आग्नेयीम् । कृष्णग्रीवीमिति कृष्ण-ग्रीवीम् । एति । लभेत । ग्रीष्मे ।
 मध्यन्दिने । सः हितामिति सं-हिताम् । ऐन्द्रीम् । शरदि । अपराह्णइत्यपर-अह्ने ।
 श्वेताम् । वारुहस्पत्याम् । ग्रीणि । वै । आदित्यस्य । तेजासि । वसन्ता । प्रातः ।
 ग्रीष्मे । मध्यन्दिने । शरदि । अपराह्णइत्यपर-अह्ने । यावन्ति । एव । तेजासि ।
 तानि । एव । [११] अवेति । रुन्धे । सुवँथ्सुरमिति सं-वँथ्सुरम् । पर्यालभ्यन्त
 इति परि-आलभ्यन्ते । सुवँथ्सुरइति सं-वँथ्सुरः । वै । ब्रह्मवर्चसस्येति ब्रह्म-वर्चसस्य ।
 प्रदातेति प्र-दाता । सुवँथ्सुरइति सं-वँथ्सुरः । एव । अस्मै । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्च
 सम् । प्रेति । गच्छति । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म-वर्चसी । एव । भवति । गर्भिण्यः । भ
 वन्ति । इन्द्रियम् । वै । गर्भः । इन्द्रियम् । एव । अस्मिन् । दधति । सारस्वतीम् ।
 मेपीम् । एति । लभेत । यः । ईश्वरः । वाचः । वदितोः । सन् । वाचम् । न । वदेत् ।
 वाक् । वै । सरस्वती । सरस्वतीम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपे
 ति । धावति । सा । एव । अस्मिन् । [१२] वाचम् । दधाति । प्रवदितेति प्र-व
 दिता । वाचः । भवति । अपन्नदतीत्यपन्न-दती । भवति । तस्मात् । मनुष्याः ।
 सर्वा । वाचम् । वदन्ति । आग्नेयम् । कृष्णग्रीवमिति कृष्ण-ग्रीवम् । एति । लभेत ।
 सौम्यम् । बभ्रुम् । ज्योगामयावीति ज्योक्-आमयावी । अग्निम् । वै । एतस्य ।
 शरीरम् । गच्छति । सोमम् । रसः । यस्य । ज्योक् । आमयति । अग्नेः । एव ।
 अस्य । शरीरम् । निष्क्रीणातीति निः-क्रीणाति । सोमात् । रसम् । उत । यदि ।
 इतासुरितीत-असुः । भवति । जीवति । एव । सौम्यम् । बभ्रुम् । एति । लभेत ।
 आग्नेयम् । कृष्णग्रीवमिति कृष्ण-ग्रीवम् । प्रजाकामइति प्रजा-कामः । सोमः ।
 [१३] वै । रेतोधाइति रेतः-धाः । अग्निः । प्रजानामिति प्र-जानाम् । प्रजनयितेति
 प्र-जनयिता । सोमः । एव । अस्मै । रेतः । दधाति । अग्निः । प्रजामिति प्र-

जाम् । प्रेति । जनयति । विन्दते । प्रजामितिप्र-जाम् । अग्नेयम् । कृष्णग्रिवमि
 तिकृष्ण-ग्रीवम् । एति । लभेत । सौम्यम् । वभ्रुम् । यः । ब्राह्मणः । विद्याम् ।
 अनूच्येत्यनु-उच्य । न । विरोचेतेतिवि-रोचेत । यत् । अग्नेयः । भवति । तेजः ।
 एव । अस्मिन् । तेन । दधाति । यत् । सौम्यः । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । ते
 न । कृष्णग्रीवइति कृष्ण-ग्रीवः । अग्नेयः । भवति । तमः । एव । अस्मात् । अपे
 ति । हन्ति । श्वेतः । भवति । [१४] रुचम् । एव । अस्मिन् । दधाति । वभ्रुः ।
 सौम्यः । भवति । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । एव । अस्मिन् । त्विषिम् । दधा
 ति । अग्नेयम् । कृष्णग्रीवमिति कृष्ण-ग्रीवम् । एति । लभेत । सौम्यम् । वभ्रुम् ।
 अग्नेयम् । कृष्णग्रीवमिति कृष्ण-ग्रीवम् । पुरोधायामितिपुरः-धायाम् । स्पर्धमानः ।
 अग्नेयः । वै । ब्राह्मणः । सौम्यः । राजन्यः । अभितः । सौम्यम् । अग्नेयौ । भव
 तः । तेजसा । एव । ब्रह्मणा । उभयतः । राष्ट्रम् । परीति । गृह्णाति । एकधेत्येक-
 धा । समावृत्तइतिसं-आवृत्तते । पुरः । एनम् । दधते ॥ [१५] लभेतवरुण
 व्वशेतामविंशशामादित्येभ्यः कामायमलूहाअलभेततान्येवसेवास्मिन्सोमश्श्वे
 तो भवतित्रिचंत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥२॥

देवासुरादितिदेव-असुराः । एषु । लोकेषु । अस्पर्धन्त । सः । एतम् । वि
 ष्णुः । वामनम् । अपश्यत् । तम् । स्वयै । देवतयै । एति । अलभत । ततः ।
 वै । सः । इमान् । लोकान् । अभीति । अजयत् । वैष्णवम् । वामनम् । एति ।
 लभेत । स्पर्धमानः । विष्णुः । एव । भूत्वा । इमान् । लोकान् । अभीति । जय
 ति । विषमइतिवि-समे । एति । लभेत । विषमाइतिवि-समाः । इव । हि । इमे । लो
 काः । समृद्धयाइतिसं-ऋद्धये । इन्द्राय । मन्युमतइतिमन्यु-मत । मनस्वते । ल
 लामम् । प्राशृङ्गम् । एति । लभेत । सङ्ग्रामइतिसं-ग्रामे । [१६] सय्यंत्तइतिसं-यते ।
 इन्द्रियेण । वै । मन्युना । मनसा । सङ्ग्राममिति स-ग्रामम् । जयति । इन्द्रम् । एव ।
 मन्युमन्तमितिमन्यु-मन्तम् । मनस्वन्तम् । स्वेन । आगधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपे
 ति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । मन्युम् । मनः । दधाति । जयति ।
 तम् । सङ्ग्राममिति स-ग्रामम् । इन्द्राय । मरुत्वंते । पृश्निमुखमितिपृश्नि-मुखम् । एति ।

लभेत । ग्रामकामइतिग्राम-कामः । इन्द्रम् । एव । मरुत्वंन्तम् । स्वेन । भागधेयेने
 तिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । सजातानितिस-जातान् ।
 प्रेति । यच्छति । ग्रामी । एव । भवति । यत् । रूपभः । तेन । [१७] ऐन्द्रः । यत् ।
 पृश्निः । तेन । मारुतः । समृद्धाइटिसं-ऋद्धौ । पश्चात् । पृश्निसक्थइतिपृश्नि-स
 कथः । भवति । पश्चादन्ववसायिनीमितिपश्चात्-अन्ववसायिनीम् । एव । अस्मै ।
 विशम् । करोति । सौम्यम् । वभ्रुम् । एति । लभेत । अन्नकामइत्यन्न-कामः । सौ
 म्यम् । वै । अन्नम् । सोमम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धा
 वति । सः । एव । अस्मै । अन्नम् । प्रेति । यच्छति । अन्नादइत्यन्न-अदः । एव ।
 भवति । वभ्रुः । भवति । एतत् । वै । अन्नस्य । रूपम् । समृद्धाइटिसं-ऋद्धौ । सौ
 म्यम् । वभ्रुम् । एति । लभेत । यम् । अलम् । [१८] राज्याय । सन्तम् । राज्यम् ।
 न । उपनमेदित्युप-नमेत् । सौम्यम् । वै । राज्यम् । सोमम् । एव । स्वेन । भा
 गधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । राज्यम् । प्रेति । य
 च्छति । उपेति । एनम् । राज्यम् । नमति । वभ्रुः । भवति । एतत् । वै । सोमस्य ।
 रूपम् । समृद्धाइटिसं-ऋद्धौ । इन्द्राय । वृत्रतुरइतिवृत्र-तुरे । ललामम् । प्राशृङ्गम् ।
 एति । लभेत । गतश्रीरितिगत-श्रीः । प्रतिष्ठाकामइतिप्रतिष्ठा-कामः । प्राप्मानम् ।
 एव । वृत्रम् । तीर्त्वा । प्रतिष्ठामितिप्रति-स्थाम् । गच्छति । इन्द्राय । अभिमातिप्रइत्य
 भिमाति-भे । ललामम् । प्राशृङ्गम् । एति । [१९] लभेत । यः । प्राप्पना । गृहीतः ।
 स्यात् । प्राप्मा । वै । अभिमातिरित्यभि-मातिः । इन्द्रम् । एव । अभिमातिहनमित्य
 भिमाति-हनम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अ
 स्मात् । प्राप्मानम् । अभिमातिमित्यभि-मातिम् । प्रेति । नुदते । इन्द्राय । वृजि
 णे । ललामम् । प्राशृङ्गम् । एति । लभेत । यम् । अलम् । राज्याय । सन्तम् । रा
 ज्यम् । न । उपनमेदित्युप-नमेत् । इन्द्रम् । एव । वृजिणम् । स्वेन । भागधेयेने
 तिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । वज्रम् । प्रेति । यच्छति ।
 सः । एनम् । वज्रः । भृत्यै । इन्द्रे । उपेति । एनम् । राज्यम् । नमति । ललामम् ।
 प्राशृङ्गः । भवति । एतत् । वै । वज्रस्य । रूपम् । समृद्धाइटिसं-ऋद्धौ ॥ [२०]
 सङ्गामेतेनालंमभिमातिभेललामंमप्राशृङ्गेनमप्यञ्जदशच ॥ ❀ ❀ ॥३॥

असौ । आदित्यः । न । वीति । अरोचत । तस्मै । देवाः । प्रायश्चित्तम् ।
येच्छन् । तस्मै । एताम् । दशरूपमामितिदश-रूपमाम् । एति । अलभन्त । तया ।
एव । अस्मिन् । रुचम् । अदधुः । यः । ब्रह्मवर्चसकाम इति ब्रह्मवर्चस-कामः ।
स्यात् । तस्मै । एताम् । दशरूपमामितिदश-रूपमाम् । एति । लभेत । अमुम् ।
एव । आदित्यम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव ।
अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । दधाति । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म-वर्चसी । एव ।
भवति । वसन्ता । प्रातः । ग्रीन् । ललामान् । एति । लभेत । ग्रीष्मे । मध्यन्दि-
ने । [२१] ग्रीन् । शितिपृष्ठानिति शिति-पृष्ठान् । शरदि । अपराह्ण इत्यपर-अह्ने ।
ग्रीन् । शितिवागनिति शिति-वागान् । ग्रीणि । वै । आदित्यस्य । तेजःसि । व-
सन्ता । प्रातः । ग्रीष्मे । मध्यन्दिने । शरदि । अपराह्ण इत्यपर-अह्ने । यावन्ति ।
एव । तेजःसि । तानि । एव । अवेति । रुन्धे । त्रयस्त्रय इति त्रयः-त्रयः । एति ।
लभ्यन्ते । अभिपूर्वमित्यभि-पूर्वम् । एव । अस्मिन् । तेजः । दधाति । सव्वत्सर-
मिति स-वत्सरम् । पर्यालभ्यन्त इति परि-आलभ्यन्ते । सव्वत्सर इति स-वत्सरः । वै ।
ब्रह्मवर्चसस्येति ब्रह्म-वर्चसस्य । प्रदातेति प्र-दाता । सव्वत्सर इति स-वत्सरः । एव ।
अस्मै । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । प्रेति । यच्छति । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म-वर्चसी ।
एव । भवति । सव्वत्सरस्येति स-वत्सरस्य । परस्तात् । प्राजापत्यमिति प्राजा-प-
त्यम् । कर्तुम् । [२२] एति । लभेत । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । सर्वाः । देवताः ।
देवतास्तु । एव । प्रतीति । तिष्ठति । यदि । विभीयात् । दुश्चर्मैति दुः-चर्मा । भवि-
ष्यामि । इति । सोमापौष्णमिति सोमा-पौष्णम् । श्यामम् । एति । लभेत । सौम्यः ।
वै । देवतया । पुरुषः । पौष्णाः । पशवः । स्वया । एव । अस्मै । देवतया । पशु-
भिरिति पशु-भिः । त्वचम् । करोति । न । दुश्चर्मैति दुः-चर्मा । भवति । देवाः ।
च । वै । यमः । च । अस्मिन् । लोके । अस्पृजन्त । सः । यमः । देवानाम् । इ-
न्द्रियम् । वीर्यम् । अयुवत । तत् । यमस्य । [२३] यमत्वमित्यम-त्वम् । ते ।
देवाः । अमन्यन्त । यमः । वै । इदम् । अभूत् । यत् । वयम् । स्मः । इति । ते ।
प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । उपेति । अधावन् । सः । एतौ । प्रजापतिरिति प्रजा-
पतिः । आत्मनः । उरूपवशावित्युरूप-वशौ । निरिति । अमिमीत् । ते । देवाः ।

वैष्णव^१रुणीमिति^२वैष्णा-वरुणीम् । वशाम् । एति । अलभन्त । ऐन्द्रम् । उरुपाणम् ।
 तम् । वरुणेन । एव । ग्राहयित्वा । विष्णुना । यज्ञेन । प्रेति । अनुदन्त । ऐन्द्रेण ।
 एव । अस्य । इन्द्रियम् । अवृञ्जत । यः । भ्रातृव्यवानिति^३भ्रातृव्य-वान् । स्यात् ।
 सः । स्पृष्टमानः । वैष्णव^४रुणीमिति^५वैष्णा-वरुणीम् । [२४] वशाम् । एति । ल
 भेत । ऐन्द्रम् । उरुपाणम् । वरुणेन । एव । भ्रातृव्यम् । ग्राहयित्वा । विष्णुना ।
 यज्ञेन । प्रेति । नुदते । ऐन्द्रेण । एव । अस्य । इन्द्रियम् । वृद्धकृते । भवति ।
 आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । इन्द्रः । वृत्रम् । अहन्नू । तम् । वृत्रः ।
 हतः । षोडशभिरिति^६षोडश-भिः । भोगैः । असिनात् । तस्य । वृत्रस्य । शीरू-पतः ।
 गावः । उदिति । आयन्नू । ताः । वैदेहाः । अभवन्नू । तासाम् । ऋपभः ।
 जघने । अन्न । उदिति । ऐतू । तम् । इन्द्रः । [२५] अचायन्तू । सः । अम
 न्यत । यः । वै । इमम् । आलभेतेत्या-लभेत । मुच्येत । अस्मात् । प्राप्म
 नः । इति । सः । आग्नेयम् । कृष्णग्रीवमिति^७कृष्ण-ग्रीवम् । एति । अलभत ।
 ऐन्द्रम् । ऋपभम् । तस्य । अग्निः । एव । स्वेन । भागधेयेनेति^८भाग-धेयेन । उ
 पसृतइत्युप-सृतः । षोडशधेति^९षोडश-धा । वृत्रस्य । भोगान् । अपीति ।
 अदहतू । ऐन्द्रेण । इन्द्रियम् । आत्मन् । अधत् । यः । प्राप्मना । गृहीतः ।
 स्यात् । सः । आग्नेयम् । कृष्णग्रीवमिति^{१०}कृष्ण-ग्रीवम् । एति । लभेत । ऐ
 न्द्रम् । ऋपभम् । अग्निः । एव । अस्य । स्वेन । भागधेयेनेति^{११}भाग-धेयेन । उपसृत
 इत्युप-सृतः । [२६] प्राप्मानम् । अपीति । दहति । ऐन्द्रेण । इन्द्रियम् । आ
 त्मन् । धत्ते । मुच्यते । प्राप्मनः । भवति । एव । द्यावापृथिव्यामिति^{१२}द्यावा-
 पृथिव्याम् । धेनुम् । एति । लभेत । ज्योगंपरुद्धइति^{१३}ज्योक्-अपरुद्धः । अनयोः ।
 हि । वै । एषः । अप्रतिष्ठितइत्यप्रति-स्थितः । अथ । एषः । ज्योक् । अपरुद्ध
 इत्यप-रुद्धः । द्यावापृथिवीइति^{१४}द्यावा-पृथिवी । एव । स्वेन । भागधेयेनेति^{१५}भा
 ग-धेयेन । उपेति । धावति । तेइति । एव । एनम् । प्रतिष्ठामिति^{१६}प्रति-स्था । ग
 मयतः । प्रतीति । एव । तिष्ठति । पर्यारिणी । भवति । पर्यारि । इव । हि । एत
 स्य । गष्टम् । यः । ज्योगंपरुद्धइति^{१७}ज्योक्-अपरुद्धः । समृच्छाइति^{१८}सं-रुद्धो । वाय
 व्यम् । [२७] वृत्सम् । एति । लभेत । वायुः । वै । अनयोः । वृत्सः । इमे । वै ।

एतस्मै । लोकाः । अपशुष्काइत्यप-शुष्काः । विद् । अपशुष्केत्यप-शुष्का । अ
थ । एषः । ज्योक् । अपरुद्धइत्यप-रुद्धः । वायुम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भा
गधेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । इमान् । लोकान् । विशम् ।
प्रेति । दापयति । प्रेति । अस्मै । इमे । लोकाः । स्तुवन्ति । भुञ्जती । एनम् ।
विद् । उपेति । तिष्ठते ॥ [२८] मध्यन्दिनेकदुर्यमस्यस्पृष्टमानोवैष्णावरुणीन्त
मिन्द्रोऽस्यस्वेनभागधेयेनोपसृतोवायव्यन्दिचत्वारिंशच्च ॥ ॐ ॐ ॥४॥

इन्द्रः । वलस्य । विलम् । अपेति । और्णोत् । सः । यः । उत्तमइत्युत्-त
मः । पशुः । आसीत् । तम् । पृष्ठम् । प्रतीति । सङ्गृह्येति सं-गृह्य । उदिति । अविष्व
दत् । तम् । सहस्रम् । पशवः । अनु । उदिति । आयन्नू । सः । उन्नतइत्युत्-न
तः । अभवत् । यः । पशुकामइति पशु-कामः । स्यात् । सः । एतम् । ऐन्द्रम् ।
उन्नतमित्युत्-न्नतम् । एति । लभेत । इन्द्रम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धे
येन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । पशून् । प्रेति । युच्छति । पशुमानि
ति पशु-मान् । एव । भवति । उन्नतइत्युत्-न्नतः । [२९] भवति । साहसी । वै ।
एषा । लक्ष्मी । यत् । उन्नतइत्युत्-न्नतः । लक्ष्मियां । एव । पशून् । अवेति ।
रुन्धे । यदा । सहस्रम् । पशून् । प्राप्नुयादिति प्र-आप्नुयात् । अथ । वैष्णवम् ।
वामनम् । एति । लभेत । एतस्मिन् । वै । तत् । सहस्रम् । अधीति । अतिष्ठत् ।
तस्मात् । एषः । वामनः । समीपितइति सं-ईषितः । पशुभ्यइति पशु-भ्यः । एव ।
प्रजातेभ्यइति प्र-जातेभ्यः । प्रतिष्ठामिति प्रति-स्थाम् । दधाति । कः । अरू हति ।
सहस्रम् । पशून् । प्राप्नुमिति प्र-आप्नुम् । इति । आहुः । अहोरात्राणीत्यहः-रा
त्राणि । एव । सहस्रम् । सम्पाद्येति सं-पाद्य । एति । लभेत । पशवः । [३०]
वै । अहोरात्राणीत्यहः-रात्राणि । पशून् । एव । प्रजातानिति प्र-जातान् । प्रतिष्ठा
मिति प्रति-स्थांम् । गमयति । ओपंधीभ्यइत्योपंधि-भ्यः । वेहतम् । एति । लभेत ।
प्रजाकामइति प्रजा-कामः । ओपंधयः । वै । एतम् । प्रजायाइति प्र-जायै । परीति ।
वाधन्ते । यः । अलम् । प्रजायाइति प्र-जायै । सन् । प्रजामिति प्र-जाम् । न ।
विन्दते । ओपंधयः । खलुं । वै । एतस्यै । सूतम् । अपीति । इन्ति । या । वे
हत् । भवति । ओपंधीः । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धा

वति । ताः । एव । अस्मै । स्वात् । योनैः । प्रजामितिप्र-जाम् । प्रेति । जन
 यन्ति । विन्दते । [३१] प्रजामितिप्र-जाम् । आपः । वै । ओषधयः । असत् ।
 पुरुषः । आपः । एव । अस्मै । असतः । सत् । ददति । तस्मात् । आहुः । यः ।
 च । एवम् । वेद । यः । च । न । आपः । तु । वाव । असतः । सत् । ददति । इ
 ति । ऐन्द्रीम् । सूतवंशामिति सूत-वंशाम् । एति । लभेत । भूतिकामइति भूति-का
 मः । अजातः । वै । एषः । यः । अलम् । भूत्यै । सन्न । भूतिम् । न । प्राप्नोतीति
 प्र-आप्नोति । इन्द्रम् । खलु । वै । एषा । सूत्वा । वशा । अभवत् । [३२] इन्द्रम् ।
 एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । भू
 तिम् । गमयति । भवति । एव । यम् । सूत्वा । वशा । स्यात् । तम् । ऐन्द्रम् ।
 एव । एति । लभेत । एतत् । वाव । तत् । इन्द्रियम् । साख्यादितिस-अख्यात् ।
 एव । इन्द्रियम् । अवेति । रुन्धे । ऐन्द्रागमित्यैन्द्र-अगम् । पुनरुत्सृष्टमिति पुनः-उ
 त्सृष्टम् । एति । लभेत । यः । एति । तृतीयात् । पुरुषात् । सोमम् । न । पि
 वेत् । विच्छिन्नइति वि-छिन्नः । वै । एतस्य । सोमपीथइति सोम-पीथः । यः । ब्रा
 ह्मणः । सन्न । एति । [३३] तृतीयात् । पुरुषात् । सोमम् । न । पिबति । इ
 न्द्रामीइतीन्द्र-अग्नी । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति ।
 तौ । एव । अस्मै । सोमपीथमिति सोम-पीथम् । प्रेति । यच्छतः । उपेति । ए
 नम् । सोमपीथइति सोम-पीथः । नमति । यत् । ऐन्द्रः । भवति । इन्द्रियम् । वै ।
 सोमपीथइति सोम-पीथः । इन्द्रियम् । एव । सोमपीथमिति सोम-पीथम् । अवेति ।
 रुन्धे । यत् । आग्नेयः । भवति । आग्नेयः । वै । ब्राह्मणः । स्वाम् । एव । देव
 ताम् । अउ । समिति । तनोति । पुनरुत्सृष्टइति पुनः-उत्सृष्टः । भवति । पुनरु
 त्सृष्टइति पुनः-उत्सृष्टः । इव । हि । एतस्य । [३४] सोमपीथइति सोम-पीथः ।
 समृद्धाइतिसं-ऋद्धौ । ब्राह्मणस्पत्यमिति ब्राह्मणः-पत्यम् । तूपरम् । एति । लभेत ।
 अभिचरन्नित्यभि-चरन् । ब्राह्मणः । पतिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेये
 न । उपेति । धावति । तस्मै । एव । एनम् । एति । वृश्चति । ताजक् । आ
 तिम् । एति । ऋच्छति । तूपरः । भवति । रुपुरांघ्रिरिति रुपुर-पञ्चिः । वै । एषा ।
 लक्ष्मी । यत् । तूपरः । समृद्धाइतिसं-ऋद्धौ । स्फयः । यूपः । भवति । वज्रः ।

वै । स्फयः । वज्रम् । एव । अस्मै । प्रेति । ह्यति । शस्मयमिति शर-मयम् । वरु-
हिः । शृणाति । एव । एनम् । वैभीदकः । इध्मः । भिनत्ति । एव । एनम् ॥
[३५] भवत्युन्नतः पशवो जनयन्ति विन्दतेऽभवत्सन्नैतस्येध्मस्त्रीणि च ॥ ॐ ॥ ५ ॥

वारुहस्पत्यम् । श्रितिपृष्ठमिति श्रिति-पृष्ठम् । एति । लभेत । ग्रामकामइति
ग्राम-कामः । यः । कामयेत । पृष्ठम् । समानानाम् । स्याम् । इति । बृहस्पतिम् ।
एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् ।
पृष्ठम् । समानानाम् । करोति । ग्रामी । एव । भवति । श्रितिपृष्ठइति श्रिति-पृष्ठः ।
भवति । वारुहस्पत्यः । हि । एषः । देवतया । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ । पौष्णम् ।
श्यामम् । एति । लभेत । अन्नकामइत्यन्न-कामः । अन्नम् । वै । पूषा । पूषणम् ।
एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । [३६]
अन्नम् । प्रेति । यच्छति । अन्नादइत्यन्न-अदः । एव । भवति । श्यामः । भवति ।
एतत् । वै । अन्नस्य । रूपम् । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ । मारुतम् । पृश्निम् । एति । लभे-
त् । अन्नकामइत्यन्न-कामः । अन्नम् । वै । मरुतः । मरुतः । एव । स्वेन । भाग-
धेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै । अन्नम् । प्रेति । यच्छ-
न्ति । अन्नादइत्यन्न-अदः । एव । भवति । पृश्निः । भवति । एतत् । वै । अन्न-
स्य । रूपम् । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ । ऐन्द्रम् । अरुणम् । एति । लभेत । इन्द्रियका-
मइतीन्द्रिय-कामः । इन्द्रम् । एव । [३७] स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उ-
पेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । दधाति । इन्द्रियावी । एव ।
भवति । अरुणः । भूमानिति भू-मान् । भवति । एतत् । वै । इन्द्रस्य । रूपम् ।
समृद्धा इति सं-ऋद्धौ । सावित्रम् । उपध्वस्तमित्युप-ध्वस्तम् । एति । लभेत । स-
निकामइतिसुनि-कामः । सविता । वै । प्रसवानामिति प्र-सवानाम् । ईशे । स-
वितारम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव ।
अस्मै । सुनिम् । प्रेति । सुवति । दानकामा इति दान-कामाः । अस्मै । प्रजा-
इति प्र-जाः । भवन्ति । उपध्वस्तइत्युप-ध्वस्तः । भवति । सावित्रः । हि । एषः ।
[३८] देवतया । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ । वैश्वदेवमिति वैश्व-देवम् । बहुरूपमिति
बहु-रूपम् । एति । लभेत । अन्नकामइत्यन्न-कामः । वैश्वदेवमिति वैश्व-देवम् । वै ।

अन्नम् । विश्वान् । एव । देवान् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै । अन्नम् । प्रेति । यच्छन्ति । अन्नादइत्यन्न-अदः । एव । भवति । बहुरूपइति बहु-रूपः । भवति । बहुरूपमिति बहु-रूपम् । हि । अन्नम् । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ । वैश्वदेवमिति वैश्व-देवम् । बहुरूपमिति बहु-रूपम् । एति । लभेत् । त । ग्रामकाम इति ग्राम-कामः । वैश्वदेवा इति वैश्व-देवाः । वै । सजाता इति स-जाताः । विश्वान् । एव । देवान् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै । [३९] सजातानिति स-जातान् । प्रेति । यच्छन्ति । ग्रामी । एव । भवति । बहुरूपइति बहु-रूपः । भवति । बहुदेवत्यइति बहु-देवत्यः । हि । एषः । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ । प्राजापत्यमिति प्राजा-पत्यम् । तूपरम् । एति । लभेत् । यस्य । अनाज्ञातमित्यना-ज्ञातम् । इव । ज्योक् । आमयेत् । प्राजापत्यइति प्राजा-पत्यः । वै । पुरुषः । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । खलु । वै । तस्य । वेद । यस्य । अनाज्ञातमित्यना-ज्ञातम् । इव । ज्योक् । आमयेति । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । तस्मात् । स्वामात् । मुञ्चति । तूपरः । भवति । प्राजापत्यइति प्राजा-पत्यः । हि । एषः । देवतया । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ ॥ [४०] अस्माइन्द्रमेवैपसजाता विश्वान्ते वदेवान् स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवासमै प्राजापत्योहित्रीणि च ॥ ❀ ॥६॥

वपटूकारइति वपटू-कारः । वै । गायत्रियै । शिरः । अच्छिनत् । तस्यै । रसः । परेति । अपतत् । तम् । बृहस्पतिः । उपेति । अगृह्णात् । सा । श्रितिपृष्ठेति श्रिति-पृष्ठा । वशा । अभवत् । यः । द्वितीयः । परापतदिति परा-अपतत् । तम् । मित्रावरुणाविति मित्रा-वरुणौ । उपेति । अगृह्णीताम् । सा । द्विरूपेति द्वि-रूपा । वशा । अभवत् । यः । तृतीयः । परापतदिति परा-अपतत् । तम् । विश्वे । देवाः । उपेति । अगृह्णन् । सा । बहुरूपेति बहु-रूपा । वशा । अभवत् । यः । चतुर्थः । परापतदिति परा-अपतत् । सः । पृथिवीम् । प्रेति । अविशत् । तम् । बृहस्पतिः । अभीति । [४१] अगृह्णात् । अस्तु । एव । अयम् । भोगाय । इति । सः । उरुष्ववशइत्यु-रुष्व-वशः । समिति । अभवत् । यत् । लोहितम् । परापतदिति परा-अपतत् ।

तत् । रुद्रः । उपेति । अगृह्णात् । सा । रौद्री । रोहिणी । वशा । अभवत् । वा रुद्रस्प
 त्याम् । श्रित्तिपृष्ठामित्तिश्रित्ति-पृष्ठम् । एति । लभेत । ब्रह्मवर्चसकामइतिब्रह्मवर्चस-
 कामः । बृहस्पतिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति ।
 सः । एव । अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । दधाति । ब्रह्मवर्चसीतिब्रह्म-व-
 र्चसी । एव । भवति । छन्दसाम् । वै । एषः । रसः । यत् । वशा । रसः । इव । खलु ।
 [४२] वै । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । छन्दसाम् । एव । रसेन । रसम् । ब्रह्म
 वर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । अवेति । रुन्धे । मैत्रावरुणीमितिमैत्रा-वरुणीम् । द्विरूपा
 मितिद्वि-रूपाम् । एति । लभेत । वृष्टिकामइतिवृष्टि-कामः । मैत्रम् । वै । अहः ।
 वारुणी । रात्रिः । अहोरात्राभ्यामित्यहः-रात्राभ्याम् । खलु । वै । पर्जन्यः । वरू
 ति । मित्रावरुणावितिमित्रा-वरुणौ । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उ
 पेति । धावति । तौ । एव । अस्मै । अहोरात्राभ्यामित्यहः-रात्राभ्याम् । पर्जन्यम् ।
 वरूपयतः । छन्दसाम् । वै । एषः । रसः । यत् । वशा । रसः । इव । खलु । वै ।
 वृष्टिः । छन्दसाम् । एव । रसेन । [४३] रसम् । वृष्टिम् । अवेति । रुन्धे । मैत्रावरु
 णीमितिमैत्रा-वरुणीम् । द्विरूपामितिद्वि-रूपाम् । एति । लभेत । प्रजाकामइतिप्र
 जा-कामः । मैत्रम् । वै । अहः । वारुणी । रात्रिः । अहोरात्राभ्यामित्यहः-रात्रा
 भ्याम् । खलु । वै । प्रजाइतिप्र-जाः । प्रेति । जायन्ते । मित्रावरुणावितिमित्रा-व
 रुणौ । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ । एव । अ
 स्मै । अहोरात्राभ्यामित्यहः-रात्राभ्याम् । प्रजामितिप्र-जाम् । प्रेति । जनयतः । छन्द
 साम् । वै । एषः । रसः । यत् । वशा । रसः । इव । खलु । वै । प्रजेतिप्र-जा । छन्द
 साम् । एव । रसेन । रसम् । प्रजामितिप्र-जाम् । अवेति । [४४] रुन्धे । वैश्वदे
 वीमितिवैश्व-देवीम् । बहुरूपामितिबहु-रूपाम् । एति । लभेत । अन्नकामइत्यन्न-का
 मः । वैश्वदेवमितिवैश्व-देवम् । वै । अन्नम् । विश्वान् । एव । देवान् । स्वेन । भा
 गधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै । अन्नम् । प्रेति । यच्छ
 न्ति । अन्नादइत्यन्न-अदः । एव । भवति । छन्दसाम् । वै । एषः । रसः । यत् । वशा ।
 रसः । इव । खलु । वै । अन्नम् । छन्दसाम् । एव । रसेन । रसम् । अन्नम् । अ
 वेति । रुन्धे । वैश्वदेवीमितिवैश्व-देवीम् । बहुरूपामितिबहु-रूपाम् । एति । लभेत ।

ग्रामकामइतिग्राम-कामः । वैश्वदेवाइतिवैश्व-देवाः । वै । [४५] सजाताइतिस-जा
ताः । विश्वान् । एव । देवान् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति ।
ते । एव । अस्मै । सजातानितिस-जातान् । प्रेति । यच्छन्ति । ग्रामी । एव । भव
ति । छन्दसाम् । वै । एषः । रसः । यत् । वशा । रसः । इव । खलु । वै । सजाता
इतिस-जाताः । छन्दसाम् । एव । रसेन । रसम् । सजातानितिस-जातान् । अवे
ति । रुन्धे । बारुहस्पत्यम् । उरूपवशमित्युरूप-वशम् । एति । लभेत । ब्रह्मवर्चस
कामइतिब्रह्मवर्चस-कामः । बृहस्पतिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन ।
उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । [४६]
दधाति । ब्रह्मवर्चसीतिब्रह्म-वर्चसी । एव । भवति । वशम् । वै । एषः । चरति ।
यत् । उरूपा । वशः । इव । खलु । वै । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । वशेन । ए
व । वशम् । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । अवेति । रुन्धे । रोद्रीम् । रोहिणीम् । ए
ति । लभेत । अभिचग्नित्यभि-चरन् । रुद्रम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-
धेयेन । उपेति । धावति । तस्मै । एव । एनम् । एति । वृश्चति । ताजक् । आ
तिम् । एति । ऋच्छति । रोहिणी । भवति । रोद्री । हि । एषा । देवतया । सम
द्याइतिसं-ऋद्धौ । स्फयः । यूपः । भवति । वज्रः । वै । रफयः । वज्रम् । एव । अ
स्मै । प्रेति । ह्रति । शर्मयमितिशर-मयम् । ब्रूहिः । शृणाति । एव । एनम् । वै
भीदकः । इध्मः । मिनाति । एव । एनम् ॥ [४७] अभिखलुगृष्टिछन्दसामेवरसे
नप्रजामर्षवैश्वदेवावैब्रह्मवर्चसम्यूपएकान्नवि५इतिश्रं ॥ ❀ ❀ ॥७॥

असौ । आदित्यः । न । वीति । अगेचत । तस्मै । देवाः । प्रार्यश्चेत्तिम् ।
ऐच्छन् । तस्मै । एताम् । सेरीम् । श्वेताम् । वशाम् । एति । अलभन्त । तया ।
एव । अस्मिन् । रुवंम् । अदधुः । यः । ब्रह्मवर्चसकामइतिब्रह्मवर्चस-कामः ।
स्यात् । तस्मै । एताम् । सेरीम् । श्वेताम् । वशाम् । एति । लभेत । अमुम् ।
एव । आदित्यम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव ।
अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । दधाति । ब्रह्मवर्चसीतिब्रह्म-वर्चसी । एव ।
भवति । बेल्वः । यूपः । भवति । असौ । [४८] वै । आदित्यः । यतः । अजा
यत । ततः । बिल्वः । उदिति । अतिष्ठन् । सयोनीतिस-योनि । एव । ब्रह्मवर्चस

मितिब्रह्म-वर्चसम् । अवेति । रुन्धे । ब्राह्मणस्पत्यामितिब्राह्मणः-पत्याम् । वभ्रुकर्णी
मितिबभ्रु-कर्णीम् । एति । लभेत । अभिचरन्नित्यभि-चरन् । वारुणम् । दर्शकपाल
मितिदर्श-कपालम् । पुरस्तात् । निरिति । वपेत् । वरुणेन । एव । भ्रातृव्यम् । ग्राहयि
त्वा । ब्रह्मणा । स्तृणुते । वभ्रुकर्णीतिवभ्रु-कर्णी । भवति । एतत् । वै । ब्रह्मणः ।
रूपम् । समृद्धाइतिसं-ऋद्धौ । स्फयः । यूपः । भवति । वज्रः । वै । स्फयः । वज्रम् ।
एव । अस्मै । प्रेति । ह्यति । श्रमयमितिशर-मयम् । ब्रूहिः । शृणोति । [४९]
एव । एनम् । वैभीदकः । इध्मः । भिनत्ति । एव । एनम् । वैष्णवम् । वामनम् ।
एति । लभेत । यम् । यज्ञः । न । उपनयेदित्युप-नमेत् । विष्णुः । वै । यज्ञः । वि
ष्णुम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव ।
अस्मै । यज्ञम् । प्रेति । यच्छति । उपेति । एनम् । यज्ञः । नमति । वामनः । भ
वति । वैष्णवः । हि । एषः । देवतया । समृद्धाइतिसं-ऋद्धौ । त्वाष्ट्रम् । वडवम् ।
एति । लभेत । पशुकामइतिपशु-कामः । त्वष्टा । वै । पशूनाम् । मिथुनानाम् ।
[५०] प्रजनयितेतिप्र-जनयिता । त्वष्टारम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-
धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । पशून् । मिथुनान् । प्रेति । जन
यति । प्रजेतिप्र-जा । हि । वै । एतस्मिन् । पशवंः । प्रवेष्टाइतिप्र-विष्टा । अथ ।
एषः । पुमान् । सन् । वडवः । सारूपादितिसं-अरूपात् । एव । प्रजामितिप्र-जाम् ।
पशून् । अवेति । रुन्धे । मैत्रम् । श्वेतम् । एति । लभेत । सङ्ग्रामइतिसं-ग्रामे । स
य्यन्तइतिसं-यन्ते । समयकामइतिसमय-कामः । मित्रम् । एव । स्वेन । भागधेयेने
तिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । मित्रेण । समिति । नयति ।
[५१] विशालइतिवि-शालः । भवति । व्यवसाययतीतिवि-अवसाययति । एव ।
एनम् । प्राजापत्यमितिप्राजा-पत्यम् । कृष्णम् । एति । लभेत । वृष्टिकामइतिवृष्टि-
कामः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । वै । वृष्ट्याः । ईशे । प्रजापतिमितिप्रजा-प
तिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अ
स्मै । पर्जन्यम् । वरूषयति । कृष्णः । भवति । एतत् । वै । वृष्ट्यै । रूपम् । रूपेण ।
एव । वृष्टिम् । अवेति । रुन्धे । श्वलः । भवति । विद्युत्तमितिवि-द्युतम् । एव ।
अस्मै । जनयित्वा । वरूषयति । अवाशुङ्गः । भवति । वृष्टिम् । एव । अस्मै । नी

ति । यच्छति ॥ [५२] असौशृणातिमिथुनानांनयति यच्छति ॥ ❀ ॥८॥

वरुणम् । सुपुवाणम् । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । न । उपेति । अनमत् । सः । एताम् । वारुणीम् । कृष्णाम् । वशाम् । अपश्यत् । ताम् । स्वायै । देवतां यै । एति । अलभत । ततः । वै । तम् । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । उपेति । अनमत् । यम् । अलम् । अन्नाद्यायेत्यन्न-अद्याय । सन्तम् । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । न । उपनमेदित्युप-नमेत् । सः । एताम् । वारुणीम् । कृष्णाम् । वशाम् । एति । लभेत । वरुणम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । अन्नम् । प्रेति । यच्छति । अन्नादित्यन्न-अदः । [५३] एव । भवति । कृष्णा । भवति । वारुणी । हि । एषा । देवतया । समृद्ध्या इतिसं-रुद्धयै । मैत्रम् । श्वेतम् । एति । लभेत । वारुणम् । कृष्णम् । अपाम् । च । ओर्पधीनाम् । च । सन्धावितिसं-धौ । अन्नकाम इत्यन्न-कामः । मैत्रीः । वै । ओर्पधयः । वारुणीः । आपः । अपाम् । च । खलु । वै । ओर्पधीनाम् । च । रसम् । उपेति । जीवामः । मित्रावरुणाविति मित्रा-वरुणौ । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ । एव । अस्मै । अन्नम् । प्रेति । यच्छुनः । अन्नादित्यन्न-अदः । एव । भवति । [५४] अपाम् । च । ओर्पधीनाम् । च । सन्धावितिसं-धौ । एति । लभते । उभयस्य । अवैरुद्ध्या इत्यवै-रुद्धयै । विशाख इति विशाखः । यूपः । भवति । द्वेति । हि । एते इति । देवते इति । समृद्ध्या इतिसं-रुद्धयै । मैत्रम् । श्वेतम् । एति । लभेत । वारुणम् । कृष्णम् । ज्योगांमयावीति ज्योक्-आमयावी । यत् । मैत्रः । भवति । मित्रेण । एव । अस्मै । वरुणम् । श्रमयति । यत् । वारुणः । साख्यादितिसं-अख्यात् । एव । एनम् । वरुणपाशादितिवरुण-पाशात् । मुञ्चति । उत । यदि । इतासुरितीत-असुः । भवन्ति । जीवति । एव । देवाः । वै । पुष्टिम् । न । अविन्दन् । [५५] ताम् । मिथुने । अपश्यन् । तस्याम् । न । समिति । अराध्यन् । तौ । अश्विनौ । अब्रूताम् । आवयौ । वै । एषा । मा । एतस्याम् । वदध्वम् । इति । सा । अश्विनौः । एव । अभवन् । यः । पुष्टिकाम इति पुष्टिकामः । स्यात् । सः । एताम् । आश्विनीम् । यमीम् । वशाम् । एति । लभेत । अश्विनौ । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन ।

उपेति । धावति । तौ । एव । अस्मिन् । पुष्टिम् । धत्तः । पुष्यति । प्रजयेति प्र-जया ।
पशुभिरिति पशु-भिः ॥ [५६] अन्नादोऽन्नाद एव भवत्यविन्दन्पञ्चत्वारिंशच्च ॥ १॥

आश्विनम् । धूम्रललाममिति धूम्र-ललामम् । एति । लभेत । यः । दुर्वाह्य
णइति दुः-ग्राह्यणः । सोमम् । पिपासेत् । अश्विनौ । वै । देवानाम् । असौमयावि
त्यसौम-पौ । आस्ताम् । तौ । एश्वा । सोमपीथमिति सोम-पीथम् । प्रेति । आप्नु
ताम् । अश्विनौ । एतस्य । देवता । यः । दुर्वाह्यणइति दुः-ग्राह्यणः । सोमम् ।
पिपासति । अश्विनौ । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धाव
ति । तौ । एव । अस्मै । सोमपीथमिति सोम-पीथम् । प्रेति । युच्छतः । उपेति ।
एनम् । सोमपीथइति सोम-पीथः । नमति । यत् । धूम्रः । भवति । धूमिमार्णम् ।
एव । अस्मात् । अपेति । हन्ति । ललामः । [५७] भवति । मुखतः । एव ।
अस्मिन् । तेजः । दधाति । वायव्यम् । गोमृगमिति गो-मृगम् । एति । लभेत ।
यम् । अजंघ्रिवांसम् । अभिशंसैरुत्थंभि-शंसैर्युः । अर्घता । वै । एतम् ।
वाक् । ऊच्छति । यम् । अजंघ्रिवांसम् । अभिशंसन्तीत्यंभि-शंसन्ति । न ।
एपः । ग्राम्यः । पशुः । न । आरण्यः । यत् । गोमृगइति गो-मृगः । न । इव । ए
पः । ग्रामे । न । अरण्ये । यम् । अजंघ्रिवांसम् । अभिशंसन्तीत्यंभि-शंस
न्ति । वायुः । वै । देवानाम् । पवित्रम् । वायुम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भा
ग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । [५८] एनम् । पवयति । पराची । वै ।
एतस्मै । व्युच्छन्तीति वि-उच्छन्ती । वीति । उच्छति । तमः । एप्मानम् । प्रेति ।
विशति । यस्य । आश्विने । शस्यमाने । सूर्यः । न । आविः । भवति । सौर्यम् ।
बहुरूपमिति बहु-रूपम् । एति । लभेत । अमुम् । एव । आदित्यम् । स्वेन । भाग
धेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मात् । तमः । एप्मा
नम् । अपेति । हन्ति । प्रतीची । अस्मै । व्युच्छन्तीति वि-उच्छन्ती । वीति । उच्छ
ति । अपेति । तमः । एप्मानम् । हते ॥ [५९] ललामस्तएवपद् चत्वारिंशच्च ॥ १॥

इन्द्रम् । वः । विश्वतः । परीति । इन्द्रम् । नरः । मरुतः । यत् । ह । वः । दि
वः । या । वः । शर्म ॥ भरेषु । इन्द्रम् । सुहवमिति सु-हवम् । हवामहे । अहो
मुचमित्यहः-मुचम् । सुकृतमिति सु-कृतम् । दैव्यम् । जनम् ॥ अग्निम् । मित्रम् ।

वरुणम् । सातये । भगम् । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । मरुतः । स्वस्तये ॥ म
मत्तु । नः । परिज्मेतिपरि-ज्मा । वसूहा । ममत्तु । वातः । अपाम् । वृषण्वानिति
वृषण-वान् ॥ शिशीतम् । इन्द्रापूर्वतेतीन्द्रा-पूर्वता । युवम् । नः । तत् । नः । वि
श्वे । वरिवस्यन्तु । देवाः ॥ प्रिया । वः । नाम । [६०] हुवे । तुराणाम् ॥ एति ।
यत् । नृपत् । मरुतः । वावशानाः ॥ श्रियसे । कम् । भानुभिरितिभानु-भिः । समि
ति । मिमिखिरे । ते । रश्मिभिरितिर्श्मि-भिः । ते । ऋक्वभिरित्यृक्-भिः । सुखाद
यइतिसु-खादयः ॥ ते । वाशीमन्तइतिवाशि-मन्तः । इष्मिणः । अभीरवः । वि
दे । प्रियस्य । मारुतस्य । धाम्नः ॥ अग्निः । प्रथमः । वसुभिरितिवसु-भिः । नः ।
अव्यात् । सोमः । रुद्रेभिः । अभीति । रूपन्तु । त्मना । ॥ इन्द्रः । मरुद्विरितिम
रुत-भिः । ऋतुधेत्यृतु-धा । कृणोतु । आदित्यैः । नः । वरुणः । समिति । शिश
तु ॥ समिति । नः । देवः । वसुभिरितिवसु-भिः । अग्निः । समिति । [६१] सो
मः । तनूभिः । रुद्रिर्याभिः ॥ समिति । इन्द्रः । मरुद्विरितिमरुत-भिः । यज्ञियैः ।
समिति । आदित्यैः । नः । वरुणः । अजिज्ञिषन्तु ॥ यथा । आदित्याः । वसुभि
रितिवसु-भिः । सम्बभूवुरितिसं-वभूवुः । मरुद्विरितिमरुत-भिः । रुद्राः । समजान
तेतिसं-अजानत । अभि ॥ एवा । त्रिणामन्नितित्रि-नामन् ॥ अहंणीयमानाः ।
विश्वे । देवाः । समनसइतिस-मनसः । भवन्तु ॥ कुत्र । चित् । यस्य । समंतावि
तिसं-ऋतौ । रणाः । नरः । नृपदेनइतिनृ-सदने ॥ अरहन्तः । चित् । यम् । इ
न्धते । सञ्जनयन्तीतिसं-जनयन्ति । जन्तवः ॥ समिति । यत् । इपः । वनामहे ।
समिति । हव्या । मानुषाणाम् ॥ उत । द्युमस्य । शर्वसः । [६२] ऋतस्य । र
श्मिम् । एति । ददे ॥ यज्ञः । देवानाम् । प्रतीति । एति । सुम्रम् । आदित्यासः ।
भवन्त । मृडयन्तः ॥ एति । वः । अर्वाची । सुमतिरितिमु-मतिः । ववृत्यात् । अ
होः । चित् । या । वरिवोवित्तरेतिवरिवोवित-त्तरा । असत् ॥ शुचिः । अपः ।
सूयवसाइतिसु-यवसाः । अदंघः । उपेति । रूपेति । वृद्धवयाइतिवृद्ध-वयाः । सु
वीरइतिसु-वीरः ॥ नकिः । तम् । प्रन्ति । अन्तितः । न । दूरात् । यः । आदि
त्यानाम् । भवन्ति । प्रणीतावितिप्र-णीतो ॥ धारयन्तः । आदित्यासः । जगत् ।
स्थाः । देवाः । विश्वस्य । भुवनस्य । गोपाइतिगो-पाः ॥ दीर्घार्थियइतिदीर्घ-धि

यः । रूपमाणाः । [६३] असुर्यम् । ऋतावानइत्यृत-वानः । चर्यमानाः । ऋणा
 नि ॥ तिस्रः । भूमीः । धारयन् । त्रीन् । उत । द्यून् । त्रीणि । व्रता । विदथे । अ
 न्तः । एषाम् ॥ ऋतेन । आदित्याः । महि । वः । महित्वमिति महित्वम् । तत् ।
 अर्यमन् । वरुण । मित्र । चारु ॥ त्यान् । नु । रूपत्रियान् । अवः । आदित्यान् ।
 याचिषामहे ॥ सुमृडीकानितिसु-मृडीकान् । अभिष्टये ॥ न । दुस्विषा । वीति ।
 चिकिते । न । सव्या । न । प्राचीनम् । आदित्याः । न । उत । एश्वा ॥ पाक्या ।
 चित् । वसवः । धीर्या । चित् । [६४] युष्मानीतः । अभयम् । ज्योतिः ।
 अश्याम् ॥ आदित्यानाम् । अवसा । नूतनेन । सखीमहि । शर्मणा । शन्तमे
 नेतिशं-तमेन ॥ अनागास्त्वइत्यनागाः-त्वे । अदितित्वइत्यादिति-त्वे । तुरासः । इ
 मम् । यज्ञम् । दधतु । श्रोपमाणाः ॥ इमम् । मे । वरुण । श्रुधि । हवम् । अद्य ।
 च । मृडय ॥ त्वाम् । अवस्युः । एति । चके ॥ तत् । त्वा । यामि । ब्रह्मणा । व
 न्दमानः । तत् । एति । शास्ते । यजमानः । हविर्भिरितिहविः-भिः ॥ अहेडमानः ।
 वरुण । इह । बोधि । उरुशः सेत्युरु-शः स । मा । नः । आयुः । प्रेति । मोषीः ॥
 [६५] नाम्नामिस्स ५ शर्वसोरूपमाणाधीर्याचिदेकान्नपञ्चाशच्च ॥ * * * ॥११॥
 वायव्यम्प्रजापतिस्तावरुणदेवासुराएष्वसावादित्योदश रूपभामिन्द्रोवलस्य
 वारहस्पत्यवैपद्कारोऽसौसौरीव्वरुणमाश्विनमिन्द्रव्वेनरएकादश ॥११॥ वायव्यं
 माग्नेयीङ्क्ष्णग्रीवीमसावादित्योवाअहोगत्राणिवपद्कारः प्रजनयिताहुवेतुराणाम्पञ्च
 पष्टिः ॥ ६५ ॥ वायव्यम्प्रमोषीः ॥ * * * ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति द्वितीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

—+—

(१) 'ऋता' इत्यवग्रहपदस्यः अन्यस्वरः पदविभागसमये ह्रस्वमापद्यते । तदुक्तं प्रातिशाख्ये—'अथादावुत्तरे विभागे
 ह्रस्व व्यञ्जनपरः ॥ १ ॥ देवा शीका मुक्षा शर्ता वयुना हृदयाऽधोक्था शुद्धा' ॥ २ ॥ इति (अ-३, सू-१, २) अस्यार्थः—
 अथेतिशब्दोऽधिकारार्थः । आदा पदादौ उत्तरं पदान्ते च वर्तमानो दीर्घः विभागे पदविभागसमये व्यञ्जनपरः ह्रस्वमाप-
 द्यते । देवा, शीका, मुक्षा, श्वा, ऋता, वयुना हृदया, अधा, उक्था, शुद्धा, एतेषामवग्रहपदानामन्ते वर्तमानो दीर्घः
 पदविभागसमये व्यञ्जनपरः ह्रस्वमापद्यते । (उदा) देवायते यजमानाय । शीकायते स्वाहा । मुक्षापन्तो हवामहे ।
 शवावापृथिव्या श्वानि । 'अप्यकारादि' (प्रा-अ-१, सू-५२) इति वचनान् अश्वावती ५ सोमवती' मिन्ययुदाहरणम् । संतु-
 च्यधमृतावरीः । वयुनाग्नेदेवः । हृदयाविध्विन् । अपाययो मा गन्धर्वः । वयस्त्र उक्थायुवे । आग्नेदेवीः शुद्धाशुक् । ॥

द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । प्रजाइति प्र-जाः । असृजत् । ताः । सृष्टाः । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । अपेति । अगूहताम् । सः । अवायत् । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । वै । मे । प्रजाइति प्र-जाः । अपेति । अघुख्यताम् । इति । सः । एतम् । ऐन्द्राग्रमित्यैन्द्र-अग्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । अपश्यत् । तम् । निरिति । अवपत् । तौ । अस्मै । प्रजाइति प्र-जाः । प्रेति । असाधयताम् । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । वै । एतस्य । प्रजामिति प्र-जाम् । अपेति । गूहतः । यः । अलम् । प्रजायाइति प्र-जायै । सन् । प्रजामिति प्र-जाम् । न । विन्दते । ऐन्द्राग्रमित्यैन्द्र-अग्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । प्रजाकामइति प्रजा-कामः । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । [१] एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ । एव । अस्मै । प्रजामिति प्र-जाम् । प्रेति । साधयतः । विन्दते । प्रजामिति प्र-जाम् । ऐन्द्राग्रमित्यैन्द्र-अग्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । स्पृष्टमानः । स्पृष्टे । वा । सजातेष्वितिस-जातेषु । वा । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । ताभ्याम् । एव । इन्द्रियम् । वीर्यम् । भ्रातृव्यस्य । वृद्धक्ते । वीति । प्राप्नोति । भ्रातृव्येण । जयते । अपेति । वै । एतस्मात् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । क्रामति । यः । सङ्ग्राममिति सं-ग्रामम् । उपप्रयातीत्युप-प्रयाति । ऐन्द्राग्रमित्यैन्द्र-अग्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । [२] वपेत् । सङ्ग्राममिति सं-ग्रामम् । उपप्रयास्यन्नित्युप-प्रयास्यन् । इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । धत्तः । सह । इन्द्रियेण । वीर्येण । उप । प्रेति । याति । जयति । तम् । सङ्ग्राममिति सं-ग्रामम् । वीति । वै । एषः । इन्द्रियेण । वीर्येण । ऋच्छते । यः । सङ्ग्राममिति सं-ग्रामम् । जयति । ऐन्द्राग्रमित्यैन्द्र-अग्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । सङ्ग्राममिति सं-ग्रामम् । जित्वा । इन्द्रा

मीइतीन्द्र-अग्नी । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ ।
 एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । [३] धत्तः । न । इन्द्रियेण । वीर्येण । वीति ।
 ऋच्छते । अपेति । वै । एतस्मात् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । क्रामति । यः । एति ।
 जनताम् । ऐन्द्राममित्यैन्द्र-अगम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । नि
 रिति । वपेत् । जनताम् । एव्यन् । इन्द्रामीइतीन्द्र-अग्नी । एव । स्वेन । भागधे
 येनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । वी
 र्यम् । धत्तः । सह । इन्द्रियेण । वीर्येण । जनताम् । एति । पौष्णम् । चरुम् ।
 अतु । निरिति । वपेत् । पूषा । वै । इन्द्रियस्य । वीर्यस्य । अनुप्रदातेत्यनु-प्रदा
 ता । पूषणम् । एव । [४] स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति ।
 सः । एव । अस्मै । इन्द्रियम् । वीर्यम् । अतु । प्रोति । गच्छति । ख्येन्नपत्यमि
 तिख्येन्न-पत्यम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । जनताम् । आगत्येत्या-गत्य । इयम् ।
 वै । ख्येन्नस्य । पतिः । अस्याम् । एव । प्रतीति । तिष्ठति । ऐन्द्राममित्यैन्द्र-अ
 गम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । उपरिष्ठात् । निरिति । वपेत् । अ
 स्याम् । एव । प्रतिष्ठायेतिप्रति-स्थाय । इन्द्रियम् । वीर्यम् । उपरिष्ठात् । आ
 त्मन् । धत्ते ॥ [५] प्रजाकामइन्द्रामीउपप्रयात्यैन्द्रागमेकादशकपालनिर्वीर्यम्पूष
 णमेवैकान्नचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१॥

अग्नये । पथिकृतइतिपथि-कृते । पुरोडाशम् । अष्टार्कपालमित्यष्टा-कपालम् ।
 निरिति । वपेत् । यः । द्रुशपूर्णमासयाजीतिर्द्रुशपूर्णमास-याजी । सन् । अमा
 वास्यामित्यमा-वास्याम् । वा । पौर्णमासीमितिपौर्ण-मासीम् । वा । अतिपादयेदित्य
 ति-पादयेत् । पथः । वै । एषः । अधीति । अर्पयेन । एति । यः । द्रुशपूर्णमा
 सयाजीतिर्द्रुशपूर्णमास-याजी । सन् । अमावास्यामित्यमा-वास्याम् । वा ।
 पौर्णमासीमितिपौर्ण-मासीम् । वा । अतिपादयतीत्यति-पादयति । अग्निम् । ए
 व । पथिकृतमितिपथि-कृतम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धाव
 ति । सः । एव । एनम् । अर्पथात् । पन्थाम् । अर्पाति । नयति । अनङ्गान् ।
 दस्विणा । वही । हि । एषः । समृद्धाइतिसं-ऋद्धौ । अग्नये । व्रतपतयइतिव्रत-प
 तये । [६] पुरोडाशम् । अष्टार्कपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । यः ।

आहिताग्निरित्याहित-अग्निः । सन् । अन्नत्यम् । इव । चरेत् । अग्निम् । एव । व्रत
 पतिमिति व्रत-प्रतिम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः ।
 एव । एनम् । व्रतम् । एति । लम्भयति । व्रत्यः । भवति । अग्नये । रूपो घटति
 रूपः-घ्ने । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । यम् । र
 रूपाःसि । सचैरन् । अग्निम् । एव । रूपो हणमिति रूपः-हनम् । स्वेन । भागधेये
 नेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मात् । रूपःसि । अपेति ।
 हन्ति । निशितायामिति नि-शितायाम् । निरिति । वपेत् । [७] निशितायामि
 ति नि-शितायाम् । हि । रूपःसि । प्रेरतइति प्र-ईरते । सम्प्रेर्णानीतिसं-प्रेर्णानि ।
 एव । एनानि । हन्ति । परिश्रितइति परि-श्रिते । याजयेत् । रूपसाम् । अनन्वव
 चारायेत्यननु-अवचाराय । रूपो घीइति रूपः-घी । याज्यानुवाक्येइतियाज्या-अनु
 वाक्ये । भवतः । रूपसाम् । स्तुत्यै । अग्नये । रुद्रवतइति रुद्र-वते । पुरोडाशम् । अ
 ष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । अभिचग्नित्यभि-चरन् । एपा । वै ।
 अस्य । घोरा । तनूः । यत् । रुद्रः । तस्मै । एव । एनम् । एति । वृश्चति । ताज
 क् । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । अग्नये । सुरभिमतइति सुरभि-मते । पुरोडाशम् ।
 अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । यस्य । गावः । वा । पुरुषाः ।
 [८] वा । प्रमीयेरन्निति प्र-मीयेरन् । यः । वा । विभीयात् । एपा । वै । अस्य ।
 भेषज्या । तनूः । यत् । सुरभिमतीति सुरभि-मती । तया । एव । अस्मे । भेषजम् ।
 करोति । सुरभिमतइति सुरभि-मते । भवति । पूर्तागन्धस्येति प्र-ति-गन्धस्य । अपह
 त्याइत्यप हृत्यै । अग्नये । रूपमवतइति रूपम-वते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमि
 त्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । सङ्ग्रामइतिसं-ग्रामे । सत्येत्तइतिसं-यत्ते । भाग
 धेयेनेति भाग-धेयेन । एव । एनम् । शमयित्वा । परान् । अभि । निरिति । दि
 शति । यम् । अवरेषाम् । विध्यन्ति । जीवति । सः । यम् । परेषाम् । प्रेति । सः ।
 मीयते । जयति । तम् । सङ्ग्राममिति सं-ग्रामम् । [९] अभीति । वै । एपः । एतान् । उ
 च्यति । येषाम् । पूर्वापराइति पूर्व-अपराः । अन्ववः । प्रमीयन्तइति प्र-मीयन्ते ।
 पुरुषा हुतिरिति पुरुष-आहुतिः । हि । अस्य । प्रियतमेति प्रिय-तमा । अग्नये । रूपा
 मवतइति रूपम-वते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । व

प्रेतू । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । एव । एनम् । शमयति । न । एषाम् । पुरा ।
 आयुषः । अपरः । प्रेति । मीयते । अभीति । वै । एषः । एतस्य । गृहान् । उ-
 च्यति । यस्य । गृहान् । दहति । अग्नये । स्वामवतइतिस्वाम-वते । पुरोडाशम् ।
 अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । ए-
 व । एनम् । शमयति । न । अस्य । अपरम् । गृहान् । दहति ॥ [१०] व्रतर्पतये
 निशितायान्निर्वपेत्पुरुषास्सङ्गामन्नचत्वारिच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥२॥

अग्नये । कामाय । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति ।
 वपेत् । यस् । कामः । न । उपनमेदित्युप-नमेत् । अग्निम् । एव । कामम् । स्वे-
 न । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । कामेन ।
 समिति । अर्द्धयति । उपेति । एनम् । कामः । नमति । अग्नये । यविष्ठाया । पु-
 रोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । स्पृष्टमानः । स्वेत्रे ।
 वा । सज्जातेष्वितिस-ज्जातेषु । वा । अग्निम् । एव । यविष्ठम् । स्वेन । भागधेयेने-
 तिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । तेन । एव । इन्द्रियम् । वीर्यम् । भ्रातृव्य-
 स्य । [११] युवते । वीति । पाप्मना । भ्रातृव्येण । जयते । अग्नये । यविष्ठाया ।
 पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । अभिचर्यमाणः ।
 अभिचर्यमाणः । अग्निम् । एव । यविष्ठम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपे-
 ति । धावति । सः । एव । अस्मात् । स्वार्थसि । यवयति । न । एनम् । अभि-
 चरन्नित्यभि-चरन् । स्तृणुते । अग्नये । आयुष्मते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्य-
 ष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । सर्वम् । आयुः । इयाम् । इ-
 ति । अग्निम् । एव । आयुष्मन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति ।
 धावति । सः । एव । अस्मिन् । [१२] आयुः । दधाति । सर्वम् । आयुः । ए-
 ति । अग्नये । जातवेदसइतिजात-वेदसे । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपा-
 लम् । निरिति । वपेत् । भूतिकामइतिभूति-कामः । अग्निम् । एव । जातवेदस-
 मितिजात-वेदसम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः ।
 एव । एनम् । भूतिम् । गमयति । भवति । एव । अग्नये । रुक्मते । पुरोडा-
 शम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । रुक्मइतिरुक्-कामः ।

अग्निम् । एव । रुक्मन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । रुक्मम् । दधाति । रोचते । एव । अग्नये । तेजस्वते । पुरोडाशम् । [१३] अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । तेजस्कामइति तेजः-कामः । अग्निम् । एव । तेजस्वन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । तेजः । दधाति । तेजस्वी । एव । भवति । अग्नये । साहन्त्याय । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । सीरूपमाणः । अग्निम् । एव । साहन्त्यम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । तेन । एव । सहते । यम् । सीरूपते ॥ [१४] आर्तव्यस्यास्मिन्तेजस्वतेपुरोडाशमष्टात्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥३॥

अग्नये । अन्नवतइत्यन्न-वते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । अन्नवानित्यन्न-वान् । स्याम् । इति । अग्निम् । एव । अन्नवन्तमित्यन्न-वन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । अन्नवन्तमित्यन्न-वन्तम् । करोति । अन्नवानित्यन्न-वान् । एव । भवति । अग्नये । अन्नादायेत्यन्न-अदाय । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । अन्नादइत्यन्न-अदः । स्याम् । इति । अग्निम् । एव । अन्नादमित्यन्न-अदम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । अन्नादमित्यन्न-अदम् । करोति । अन्नादइत्यन्न-अदः । [१५] एव । भवति । अग्नये । अन्नपतयइत्यन्न-पतये । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । अन्नपतिरित्यन्न-पतिः । स्याम् । इति । अग्निम् । एव । अन्नपतिमित्यन्न-पतिम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । अन्नपतिमित्यन्न-पतिम् । करोति । अन्नपतिरित्यन्न-पतिः । एव । भवति । अग्नये । पर्वमानाय । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । अग्नये । पावकाय । अग्नये । शुचये । ज्योगामयावीतिज्योक्-आमयावी । यत् । अग्नये । पर्वमानाय । निर्वपतीतिनिः-चर्पति । प्राणमितिप्र-अनम् । एव । अस्मिन् । तेन । दधाति । यत् । अग्नये । [१६] पावकाय । वाचम् । एव । अस्मिन् । तेन । दधाति ।

यत् । अग्रये । शुचये । आयुः । एव । अस्मिन् । तेन । दधाति । उत । यदि ।
 इतासुरीति-असुः । भवति । जीवति । एव । एताम् । एव । निरिति । वपेत् ।
 चरुषुष्कामइतिचरुषुः-क्रामः । यत् । अग्रये । पर्वमानाय । निर्वपतीतिनिः-चपति ।
 प्राणमितिप्र-अनम् । एव । अस्मिन् । तेन । दधाति । यत् । अग्रये । प्रावकार्य ।
 वार्वम् । एव । अस्मिन् । तेन । दधाति । यत् । अग्रये । शुचये । चरुषुः । एव ।
 अस्मिन् । तेन । दधाति । [१७] उत । यदि । अन्धः । भवति । प्रेति । एव ।
 पश्यति । अग्रये । पुत्रवतइतिपुत्र-वते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपा
 लम् । निरिति । वपेत् । इन्द्राय । पुत्रिणे । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येका
 दश-कपालम् । प्रजाकामइतिप्रजा-कामः । अग्निः । एव । अस्मै । प्रजामितिप्र-
 जाम् । प्रजनयतीतिप्र-जनयति । वृद्धाम् । इन्द्रः । प्रेति । युच्छति । अग्रये । र
 सवतइतिरस-वते । अजख्यरइत्यज-ख्यरे । चरुम् । निरिति । वपेत् । यः । क्राम
 येत । रसवानितिरस-वान् । स्याम् । इति । अग्निम् । एव । रसवन्तमितिरस-व
 न्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् ।
 रसवन्तमितिरस-वन्तम् । करोति । [१८] रसवानितिरस-वान् । एव । भवति ।
 अजख्यरइत्यज-ख्यरे । भवति । अग्नेयी । वै । एपा । यत् । अजा । साख्या
 दितिस-अरूपात् । एव । रसम् । अवेति । रुन्धे । अग्रये । वसुमतइतिवसु-मते ।
 पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । यः । क्रामयेत । व
 सुमानितिवसु-मान् । स्याम् । इति । अग्निम् । एव । वसुमन्तमितिवसु-मन्तम् ।
 स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । वसुमन्त
 मितिवसु-मन्तम् । करोति । वसुमानितिवसु-मान् । एव । भवति । अग्रये । वाजसृ
 तइतिवाज-सृते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् ।
 सङ्ग्रामइतिसं-ग्रामे । सय्यंत्तइतिसं-यत्ते । वार्जम् । [१९] वै । एव । सिंसीरुपति ।
 यः । सङ्ग्राममितिसं-ग्रामम् । जिगीषति । अग्निः । खलु । वै । देवानाम् । वाज
 सृदितिवाज-सृत् । अग्निम् । एव । वाजसृत्मितिवाज-सृत्म् । स्वेन । भागधेयेनेति
 भाग-धेयेन । उपेति । धावति । धावति । वाजम् । हन्ति । वृत्रम् । जयति ।
 तम् । सङ्ग्राममितिसं-ग्रामम् । अथोइति । अग्निः । इव । न । प्रतिधुपइतिप्रति-

धृषे । भवति । अग्रये । अग्नित्वइत्यग्नि-वते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-
 कपालम् । निरिति । वपेत् । यस्य । अग्नौ । अग्निम् । अभ्युद्धरेयुरित्यग्नि-उद्धरे-
 युः । निर्दिष्टभागइतिनिर्दिष्ट-भागः । वै । एतयोः । अन्यः । अनिर्दिष्टभागइत्य-
 निर्दिष्ट-भागः । अन्यः । तौ । सम्भवेन्तावितिसं-भवेन्तौ । यजमानम् । [२०]
 अभि । समिति । भवतः । सः । ईश्वरः । आर्तिम् । आर्तोऽरित्या-अर्तोः । यत् ।
 अग्रये । अग्नित्वइत्यग्नि-वते । निर्वपतीतिनिः-वर्पति । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन ।
 एव । एनौ । शमयति । न । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । यजमानः । अग्रये ।
 ज्योतिष्मते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । य-
 स्य । अग्निः । उद्धृतइत्युत्-हृतः । अहुते । अग्निहोत्रइत्यग्नि-होत्रे । उद्वायेदित्युत्-
 वायेत् । अपरः । आदीप्येत्या-दीप्यं । अनूद्धृत्यइत्यनु-उद्धृत्यः । इति । आहुः ।
 तत् । तथा । न । कार्यम् । यत् । भागधेयमितिभाग-धेयम् । अभीति । पूर्वः ।
 उद्धृत्यइत्युत्-हृत्यते । किम् । अपरः । अभि । उदिति । [२१] ह्रियेत । इति ।
 तानि । एव । अवस्थाणानीत्यव-स्थाणानि । मन्त्रिधायेतिंसं-निधाय । मन्थेत् ।
 इतः । प्रथमम् । जुझे । अग्निः । स्वात् । योनेः । अधीति । जातवेदाइतिजात-
 वेदाः ॥ सः । गायत्रिया । त्रिष्टुभा । जगत्या । देवेभ्यः । हव्यम् । वहतु । प्रजान-
 न्नितिप्र-जानन् । इति । छन्दोभिरितिछन्दः-भिः । एव । एनम् । स्वात् । योनेः ।
 प्रेति । जनयति । एषः । वाव । सः । अग्निः । इति । आहुः । ज्योतिः । तु । वै ।
 अस्य । परापतितमितिपरा-पतितम् । इति । यत् । अग्रये । ज्योतिष्मते । निर्वप-
 तीतिनिः-वर्पति । यत् । एव । अस्य । ज्योतिः । परापतितमितिपरा-पतितम् ।
 तत् । एव । अवेति । रुन्धे ॥ [२२] क्रमेत्यज्ञादोदधातिपदमयेशुचयेचरूपरेवा-
 स्मिन्तेनदधातिकरोतिवाज्रध्यजमानमुदेवास्यपद्वं ॥ ❀ ❀ ॥ ४ ॥

वैश्वानरम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । वारुणम् ।
 चरुम् । दधिक्रावणइतिदधि-क्रावणं । चरुम् । अभिशस्यमानइत्यभि-शस्यमानः ।
 यत् । वैश्वानरः । द्वादशकपालइतिद्वादश-कपालः । भवति । सव्वत्सरइतिंसं-वत्स-
 रः । वै । अग्निः । वैश्वानरः । सव्वत्सरेणेतिंसं-वत्सरेण । एव । एनम् । स्वदयति ।
 अपेति । प्रापम् । वर्णम् । हते । वारुणेन । एव । एनम् । वारुणपाशादितिवारुण-

प्राशात् । मुञ्चति । दधिक्राव्ण्णेतिदधि-क्राव्ण्णा । पुनाति । हिरण्यम् । दक्षिणम् ।
 पवित्रम् । वै । हिरण्यम् । पुनाति । एव । एनम् । आद्यम् । अस्य । अन्नम् ।
 भवति । एताम् । एव । निरिति । वपेत् । प्रजाकामइतिप्रजा-कामः । सव्वत्सर
 इतिसं-वत्सरः । [२३] वै । एतस्य । अशान्तः । योनिम् । प्रजायाइतिप्र-जायै ।
 पशूनाम् । निरिति । दहति । यः । अलम् । प्रजायाइतिप्र-जायै । सन् । प्रजामि
 तिप्र-जाम् । न । विन्दते । यत् । वैश्वानरः । द्वादशकपालइतिद्वादश-कपालः ।
 भवति । सव्वत्सरइतिसं-वत्सरः । वै । अग्निः । वैश्वानरः । सव्वत्सरमितिसं-वत्स
 रम् । एव । आगधेयेनेतिभाग-धेयेन । शमयति । सः । अस्मै । शान्तः । स्वात् ।
 योनेः । प्रजामितिप्र-जाम् । प्रेति । जनयति । वारुणेन । एव । एनम् । वरुणप
 शादितिवरुण-प्राशात् । मुञ्चति । दधिक्राव्ण्णेतिदधि-क्राव्ण्णा । पुनाति । हिरण्यम् ।
 दक्षिणम् । पवित्रम् । वै । हिरण्यम् । पुनाति । एव । एनम् । [२४] विन्दते ।
 प्रजामितिप्र-जाम् । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपालम् । निरिति ।
 वपेत् । पुत्रे । जाते । यत् । अष्टाकपालइत्यष्टा-कपालः । भवति । गायत्रिया ।
 एव । एनम् । ब्रह्मवर्चसेनेतिब्रह्म-वर्चसेन । पुनाति । यत् । नवकपालइतिनव-क
 पालः । त्रिवृतेतित्रि-वृता । एव । अस्मिन् । तेजः । दधाति । यत् । दशकपाल
 इतिदश-कपालः । विराजेतिवि-राजा । एव । अस्मिन् । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् ।
 दधाति । यत् । एकादशकपालइत्येकादश-कपालः । त्रिष्टुभा । एव । अस्मिन् ।
 इन्द्रियम् । दधाति । यत् । द्वादशकपालइतिद्वादश-कपालः । जगत्या । एव ।
 अस्मिन् । पशून् । दधाति । यस्मिन् । जाते । एताम् । इष्टिम् । निर्वपतीतिनि-
 वपति । पूतः । [२५] एव । तेजस्वी । अन्नादित्यन्न-अदः । इन्द्रियावी । पशु
 मानितिपशु-मान् । भवति । अवेति । वै । एषः । सुवर्गादितिसुवः-गात् । लो
 कात् । लिखते । यः । द्रुशपूर्णमासयाजीतिद्रुशपूर्णमास-याजी । सन् । अमावा
 स्यामित्यमा-वास्याम् । वा । पौर्णमासीमितिपौर्ण-मासीम् । वा । अतिपादयती
 त्यति-पादयति । सुवर्गायेतिसुवः-गार्य । हि । लोकार्य । द्रुशपूर्णमासावितिद्रु
 श-पूर्णमासौ । इज्येतेइति । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपालम् । नि
 रिति । वपेत् । अमावास्यामित्यमा-वास्याम् । वा । पौर्णमासीमितिपौर्ण-मासीम् ।

वा । अतिपाद्येत्यति-पाद्य । सव्वत्सरइतिसंवत्सरः । वै । अग्निः । वैश्वानरः ।
 सव्वत्सरमितिसंवत्सरम् । एव । प्रीणाति । अथोइति । सव्वत्सरमितिसंवत्सर-
 रम् । एव । अस्मै । उपेति । दधाति । सुवर्गस्येति सुवः-गस्य । लोकस्य । समं
 पृथाइतिसं-अष्ट्यै । [२६] अथोइति । देवताः । एव । अन्वारभ्येत्यनु-आरभ्य ।
 सुवर्गमितिसुवः-गम् । लोकम् । एति । वीरहेति वीर-हा । वै । एवः । देवानाम् ।
 यः । अग्निम् । उद्दासयतइत्युत-वासयते । न । वै । एतस्य । ब्राह्मणाः । ऋतायव
 इत्युत-यवः । पुरा । अन्नम् । अल्पन् । अग्नियम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् ।
 निरिति । वपेत् । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् । अग्निम् । उ-
 द्दासयिष्यन्नित्युत-वासयिष्यन् । यत् । अष्टाकपालइत्यष्टा-कपालः । भवति । अष्टा-
 खप्रेत्यष्टा-अल्परा । गायत्री । गायत्रः । अग्निः । यावान् । एव । अग्निः । तस्मै ।
 आतिथ्यम् । करोति । अथोइति । यथा । जनम् । यते । अवसम् । करोति ।
 तादृक् । [२७] एव । तत् । द्वादशकपालइति द्वादश-कपालः । वैश्वानरः । भव-
 ति । द्वादश । मासाः । सव्वत्सरइतिसंवत्सरः । सव्वत्सरइतिसंवत्सरः । खलु ।
 वै । अग्नेः । योनिः । स्वाम् । एव । एनम् । योनिम् । गमयति । आद्यम् । अ-
 स्य । अन्नम् । भवति । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् । निरिति ।
 वपेत् । मारुतम् । सप्तकपालमिति सप्त-कपालम् । ग्रामकामइति ग्राम-कामः । आह-
 वनीयइत्या-हवनीये । वैश्वानरम् । अधीति । श्रयति । गार्हपत्यइति गार्ह-पत्ये ।
 मारुतम् । पापवस्यसस्येति पाप-वस्यसस्य । विषृत्याइति वि-धृत्यै । द्वादशकपालइ-
 ति द्वादश-कपालः । वैश्वानरः । भवति । द्वादश । मासाः । सव्वत्सरइतिसंव-
 त्सरः । सव्वत्सरेणेति सं-वत्सरेण । एव । अस्मै । सजातानिति स-जातान् । च्यावय-
 ति । मारुतः । भवति । [२८] मरुतः । वै । देवानाम् । विशः । देवविशेनोर्ते देव-
 विशेषेन । एव । अस्मै । मनुष्यविशमिति मनुष्य-विशम् । अवेति । रुन्धे । सप्तक-
 पालइतिसप्त-कपालः । भवति । सप्तगणाइति सप्त-गणाः । वै । मरुतः । गणशइति
 गण-शः । एव । अस्मै । सजातानिति स-जातान् । अवेति । रुन्धे । अनुच्यमानइ-
 त्यनु-उच्यमाने । एति । सादयति । विशम् । एव । अस्मै । अनुवर्तमानमित्यनु-
 वर्तमानम् । करोति ॥ [२९] प्रजाकामस्सव्वत्सरः पुनात्येवेन मृतस्समं पृथेतादृङ्मा

रुतोभवत्येकान्नत्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥५॥

आदित्यम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । सुङ्गाममिति सं-ग्रामम् । उपप्रयास्य

न्नित्युप-प्रयास्यन्न । इयम् । वै । अदितिः । अस्याम् । एव । पूर्वे । प्रतीति । तिष्ठ

न्ति । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । आय

तनमित्या-यतनम् । गत्वा । सव्वत्सरइतिसं-वत्सरः । वै । अग्निः । वैश्वानरः । स

व्वत्सरइतिसं-वत्सरः । खलु । वै । देवानाम् । आयतनमित्या-यतनम् । एतस्मात् ।

वै । आयतनादित्या-यतनात् । देवाः । असुरान् । अजयन् । यत् । वैश्वानरम् ।

द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् । निर्वपतीति नि-वपति । देवानाम् । एव ।

आयतनइत्या-यतने । यतते । जयति । तम् । सुङ्गाममिति सं-ग्रामम् । एतस्मिन् । वै ।

एतौ । मृजातेइति । [३०] यः । विद्विषणयोरिति वि-द्विषणयोः । अन्नम् । अ

त्ति । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । विद्वि

षणयोरिति वि-द्विषणयोः । अन्नम् । जग्ध्वा । सव्वत्सरइतिसं-वत्सरः । वै । अग्निः ।

वैश्वानरः । सव्वत्सरस्वदितमिति सव्वत्सर-स्वदितम् । एव । अत्ति । न । अस्मिन् ।

मृजातेइति । सव्वत्सरयेतिसं-वत्सराय । वै । एतौ । समिति । अमातेइति । यौ ।

सममातेइतिसं-अमाते । तयोः । यः । पूर्वे । अभिदुह्यतीत्यभि-दुह्यति । तम् । वरु

णः । गृह्णाति । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् । निरिति । वपेत् ।

सममानयोरिति सं-अमानयोः । पूर्वे । अभिदुह्यतीत्यभि-दुह्यति । सव्वत्सरइतिसं-वत्सरः ।

वै । अग्निः । वैश्वानरः । सव्वत्सरमिति सं-वत्सरम् । एव । आप्त्वा । निर्वरुणमि

तिनि-वरुणम् । [३१] परस्तात् । अभीति । द्रुह्यति । न । एनम् । वरुणः ।

गृह्णाति । आव्यम् । वै । एषः । प्रतीति । गृह्णाति । यः । अविम् । प्रतिगृह्णा

तीतिप्रति-गृह्णाति । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् । निरिति ।

वपेत् । अविम् । प्रतिगृह्येतिप्रति-गृह्य । सव्वत्सरइतिसं-वत्सरः । वै । अग्निः ।

वैश्वानरः । सव्वत्सरस्वदितामिति सव्वत्सर-स्वदिताम् । एव । प्रतीति । गृह्णा

ति । न । आव्यम् । प्रतीति । गृह्णाति । आत्मनः । वै । एषः । मात्राम् । आ

प्नोति । यः । उभयादत् । प्रतिगृह्णातीतिप्रति-गृह्णाति । अश्वम् । वा । पुरुषम् ।

वा । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । उभया
 दत् । [३२] प्रतिगृह्येतिप्रति-गृह्य । सव्वत्सरइतिसंवत्सरः । वै । अग्निः । वैश्वान-
 नरः । सव्वत्सरस्वदितमिति सव्वत्सर-स्वदितम् । एव । प्रतीति । गृह्णाति । न ।
 आत्मनः । मात्राम् । आप्नोति । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपा-
 लम् । निरिति । वपेत् । सुनिम् । एष्यन् । सव्वत्सरइतिसंवत्सरः । वै । अग्निः ।
 वैश्वानरः । यदा । खलु । वै । सव्वत्सरमिति सव्वत्सरम् । जनतायाम् । चरति ।
 अथ । सः । धनार्घइतिधन-अर्घः । भवति । यत् । वैश्वानरम् । द्वादशकपालमि-
 तिद्वादश-कपालम् । निर्वपतीतिनिः-वपति । सव्वत्सरसातमिति सव्वत्सर-सा-
 ताम् । एव । सुनिम् । अभि । प्रेति । न्यवते । दानकामाइतिदान-कामाः । अस्मै ।
 प्रजाइतिप्र-जाः । भवन्ति । यः । वै । सव्वत्सरमिति सव्वत्सरम् । [३३] प्रयुज्ये-
 तिप्र-युज्य । न । विमुञ्चतीतिवि-मुञ्चति । अप्रतिष्ठानइत्यप्रति-स्थानः । वै । सः ।
 भवति । एतम् । एव । वैश्वानरम् । पुनः । आगयेत्या-गय । निरिति । वपेत् ।
 यम् । एव । प्रयुङ्क्तइतिप्र-युङ्क्ते । तम् । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । वीति । मु-
 ञ्चति । प्रतिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्यै । यया । रज्वा । उत्तमामित्युत्त-तमाम् । गाम् ।
 आजेदित्या-अजेत् । ताम् । भ्रातृव्याय । प्रेति । द्विगुयात् । निर्ऋतिमितिनिः-
 ऋतिम् । एव । अस्मै । प्रेति । द्विगोति । [३४] मृजतेनिर्वृण्वैपेदुभयाद-
 योवैसंवत्सरपदत्रिंशच्च ॥ * * * ॥ ६ ॥

ऐन्द्रम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । पशुकामइतिपशु-कामः । ऐन्द्राः । वै ।
 पशवः । इन्द्रम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः ।
 एव । अस्मै । पशून् । प्रेति । यच्छति । पशुमानितिपशु-मान् । एव । भवति ।
 चरुः । भवति । स्वात् । एव । अस्मै । योनेः । पशून् । प्रेति । जनयति । इन्द्राय ।
 इन्द्रियावतइतीन्द्रिय-वते । पुगोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् ।
 निरिति । वपेत् । पशुकामइतिपशु-कामः । इन्द्रियम् । वै । पशवः । इन्द्रम् । एव ।
 इन्द्रियावन्तमितीन्द्रिय-वन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धाव-
 ति । मः । [३५] एव । अस्मै । इन्द्रियम् । पशून् । प्रेति । यच्छति । पशुमानि-
 तिपशु-मान् । एव । भवति । इन्द्राय । घर्मवतइतिघर्म-वते । पुगोडाशम् । एकाद-

शकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । ब्रह्मवर्चसकामइतिब्रह्मवर्चस-
 कामः । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । वै । धर्मः । इन्द्रम् । एव । धर्मवन्तमितिधर्म-
 वन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् ।
 ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । दधाति । ब्रह्मवर्चसीतिब्रह्म-वर्चसी । एव । भवति ।
 इन्द्राय । अर्कवन्तइत्यर्क-वन्ते । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् ।
 निरिति । वपेत् । अन्नकामइत्यन्न-कामः । अर्कः । वै । देवानाम् । अन्नम् । इन्द्रम् ।
 एव । अर्कवन्तमित्यर्क-वन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । [३६] उपेति ।
 धावति । सः । एव । अस्मै । अन्नम् । प्रेति । यच्छति । अन्नादइत्यन्न-अदः । एव ।
 भवति । इन्द्राय । धर्मवन्तइतिधर्म-वन्ते । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-
 कपालम् । निरिति । वपेत् । इन्द्राय । इन्द्रियावन्तइतीन्द्रिय-वन्ते । इन्द्राय । अर्कव
 त्इत्यर्क-वन्ते । भूतिकामइतिभूति-कामः । यत् । इन्द्राय । धर्मवन्तइतिधर्म-वन्ते ।
 निर्वपतीतिनि-वर्पति । शिरः । एव । अस्य । तेन । करोति । यत् । इन्द्राय । इ
 न्द्रियावन्तइतीन्द्रिय-वन्ते । आत्मानम् । एव । अस्य । तेन । करोति । यत् । इन्द्राय ।
 अर्कवन्तइत्यर्क-वन्ते । भूतः । एव । अन्नाद्यइत्यन्न-अद्ये । प्रतीति । तिष्ठति । भव
 ति । एव । इन्द्राय । [३७] अहोमुचइत्यहः-मुचं । पुरोडाशम् । ए
 कादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । यः । पाप्मना । गृहीतः ।
 स्यात् । पाप्मा । वै । अहः । इन्द्रम् । एव । अहोमुचमित्यहः-मुचम् । स्वेन ।
 भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । पाप्मनः ।
 अहसः । मुञ्चति । इन्द्राय । वैमृधाय । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकाद
 श-कपालम् । निरिति । वपेत् । यम् । मृधः । अभीति । प्रवेपैन्नितिप्र-वेपैन्न । रा
 ट्ठाणि । वा । अभीति । समिधुरितिसं-इधुः । इन्द्रम् । एव । वैमृधम् । स्वेन । भा
 गधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मात् । मृधः । [३८]
 अपेति । हन्ति । इन्द्राय । त्रात्रे । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपा
 लम् । निरिति । वपेत् । बद्धः । वा । परियत्तइतिपरि-यत्तः । वा । इन्द्रम् । एव ।
 त्रातारम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । ए
 नम् । त्रायते । इन्द्राय । अर्काश्वमेधवन्तइत्यर्काश्वमेध-वन्ते । पुरोडाशम् । एकादश

कपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । यम् । महायज्ञइतिमहा-यज्ञः । न ।
 उपनमेदित्युप-नमेत् । एतेइति । वै । महायज्ञस्येतिमहा-यज्ञस्य । अन्त्येइति ।
 तनूइति । यत् । अर्काश्वमेधावित्यर्क-अश्वमेधौ । इन्द्रम् । एव । अर्काश्वमेधवन्त
 मित्यर्काश्वमेध-वन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति ।
 सः । एव । अस्मै । अन्ततः । महायज्ञमितिमहा-यज्ञम् । च्यावयति । उपेति ।
 एनम् । महायज्ञइतिमहा-यज्ञः । नमति ॥ [३९] इन्द्रियावन्तःस्वेनभागधेयेनोप
 धावतिसोऽर्कवन्तःस्वेनभागधेयेनैवेन्द्रायास्मान्मृधोऽस्मैसुप्तम् ॥ ❀ ❀ ॥७॥

इन्द्राय । अन्वृजवइत्यनु-कृजवे । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकाद
 श-कपालम् । निरिति । वपेत् । ग्रामकामइतिग्राम-कामः । इन्द्रम् । एव । अन्य
 जुमित्यनु-कृजुम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । ए
 व । अस्मै । सजातानितिस-जातान् । अनुकानित्यनु-कान् । करोति । ग्रामी । ए
 व । भवति । इन्द्राण्यै । चरुम् । निरिति । वपेत् । यस्य । सेना । अस-शिते
 त्यसं-शिता । इव । स्यात् । इन्द्राणी । वै । सेनायै । देवता । इन्द्राणीम् । एव ।
 स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सा । एव । अस्य । सेनाम् ।
 समिति । श्यति । वल्बजान् । अपीति । [४०] इध्मे । समिति । नह्येत् ।
 गौः । यत्र । अर्धिष्कन्नेत्यर्धि-स्कन्ना । न्यमेदइतिनि-अमेहत् । ततः । वल्बजाः ।
 उदिति । अतिष्ठन् । गवांश्च । एव । एनन् । न्यायमितिनि-आयम् । अपिनीयेत्
 पि-नीय । गाः । वेदयति । इन्द्राय । मन्युमतइतिमन्यु-मते । मनस्वते । पुरोडा
 शम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । सङ्ग्रामइतिसं-
 ग्रामे । सख्येत्तइतिसं-यत्ते । इन्द्रियेण । वै । मन्युना । मनसा । सङ्ग्राममितिसं-
 ग्रामम् । जयति । इन्द्रम् । एव । मन्युमन्तमितिमन्यु-मन्तम् । मनस्वन्तम् । स्वे
 न । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । इन्द्रि
 यम् । मन्युम् । मनः । दधाति । जयति । तम् । [४१] सङ्ग्राममितिमं-ग्रामम् ।
 एताम् । एव । निरिति । वपेत् । यः । हनमनाइतिहत-मनाः । स्वयम्पापइति
 स्वयं-पापः । इव । स्यात् । एतानि । हि । वै । एतस्मात् । अपकान्तानीत्यप-का
 न्तानि । अर्थः । एपः । हतमनाइतिहत-मनाः । स्वयम्पापइतिस्वयं-पापः । इन्द्रम् ।

एव । मन्थुमन्तमिति मन्थु-मन्तम् । मनस्वन्तम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेये-
 न । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । मन्थुम् । मनः । दधाति ।
 न । हतमनाइति हत-मनाः । स्वयम्पाण्डिति स्वयं-पाण्डः । भवति । इन्द्राय । दात्रे ।
 पुण्डरीकम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । यः ।
 क्रोमयेत् । दानकामाइति दान-कामाः । मे । प्रजाइति प्र-जाः । स्युः । [४२] इ-
 ति । इन्द्रम् । एव । दातारम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धाव-
 ति । सः । एव । अस्मै । दानकामाइति दान-कामाः । प्रजाइति प्र-जाः । करोति ।
 दानकामाइति दान-कामाः । अस्मै । प्रजाइति प्र-जाः । भवन्ति । इन्द्राय । प्रदा-
 त्रइति प्र-दात्रे । पुण्डरीकम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति ।
 वपेत् । यस्मै । प्रप्तम् । इव । सत् । न । प्रदीयेतेति प्र-दीयेत् । इन्द्रम् । एव । प्र-
 दातारमिति प्र-दातारम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः ।
 एव । अस्मै । प्रेति । दापयति । इन्द्राय । सुत्राम्णइति सु-त्राम्णे । पुण्डरीकम् ।
 एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । अपरुद्धइत्यप-रुद्धः ।
 वा । [४३] अपरुद्धमानइत्यप-रुद्धमानः । वा । इन्द्रम् । एव । सुत्रामाणमिति सु-त्रा-
 माणम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् ।
 त्रायते । अनपरुद्धइत्यनप-रुद्धः । भवति । इन्द्रः । वे । सदृष्टितिस-दृष्ट् । देवता-
 मिः । आसीत् । सः । न । व्यावृत्तमिति वि-आवृत्तम् । अगच्छत् । सः । प्रजापति-
 मिति प्रजा-पतिम् । उपेति । अधावत् । तस्मै । एतम् । ऐन्द्रम् । एकादशकपाल-
 मित्येकादश-कपालम् । निरिति । अवपत् । तेन । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् ।
 अदधात् । शक्वरीइति । याज्यानुवाक्येइतियाज्या-अनुवाक्ये । अकरोत् । वज्रः ।
 वे । शक्वरी । सः । एनम् । वज्रः । भूत्यै । ऐन्ध । [४४] सः । अभवत् । सः ।
 अविभेत् । भूतः । प्रेति । मा । धृष्यति । इति । सः । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् ।
 पुनः । उपेति । अधावत् । सः । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । शक्वर्याः । अधीति ।
 रेवतीम् । निरिति । अमिमीत् । शान्त्यै । अप्रदाहायेत्यप्र-दाहाय । यः । अलम् ।
 श्रिये । सन् । सदृष्टितिस-दृष्ट् । समानैः । स्यात् । तस्मै । एतम् । ऐन्द्रम् । ए-
 कादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । इन्द्रम् । एव । स्वेन । भा-

ग॒धेये॒नेति॑भाग॒-धेये॑न । उपेति॑ । धा॒वति॑ । सः । ए॒व । अ॒स्मिन् । इन्द्रि॒यम् । द॒धा॒ति । रे॒वती॑ । पु॒रोनु॒वाक्ये॑ति॒पुरः॒-अनु॒वाक्यं । भ॒वति॑ । शान्त्यै॑ । अ॒प्र॒दा॒हायेत्य॑प्र॒दा॒हाय॑ । श॒क्वरी॑ । या॒ज्या । व॒ज्रः । वै । श॒क्वरी॑ । सः । ए॒नम् । व॒ज्रः । भूत्यै॑ । इ॒न्धे । भ॒वति॑ । ए॒व ॥ [४५] अ॒पि॒त॒स्युर्वै॒न्ध॒भवति॑चतुर्दशच ॥ ❀ ❀ ॥८॥

आ॒ग्रावै॒ष्ण॒वमि॒त्याग्रा॒वैष्ण॒वम् । ए॒का॒द॒श॒क॒पा॒लमि॒त्ये॒का॒द॒श॒-क॒पा॒लम् । नि॒रि॒तिं । व॒पेत् । अ॒भि॒च॒र॒न्मि॒त्य॒भि॒-च॒रन् । सर॑स्वती । आ॒ज्य॒भा॒गेत्या॒ज्य॒-भा॒गा । स्यात् । वा॒रू॒ह॒स्प॒त्यः । च॒रुः । यत् । आ॒ग्रावै॒ष्ण॒वइ॒त्याग्रा॒वैष्ण॒वः । ए॒का॒द॒श॒क॒पा॒ल॒इत्ये॒का॒द॒श॒-क॒पा॒लः । भ॒वति॑ । अ॒ग्निः । सर्वाः॑ । दे॒वताः॑ । वि॒ष्णुः । य॒ज्ञः । दे॒वता॑भिः । च । ए॒व । ए॒नम् । य॒ज्ञेन॑ । च । अ॒भी॒तिं । च॒रति॑ । सर॑स्वती । आ॒ज्य॒भा॒गेत्या॒ज्य॒-भा॒गा । भ॒वति॑ । वाक् । वै । सर॑स्वती । वा॒चा । ए॒व । ए॒नम् । अ॒भी॒तिं । च॒रति॑ । वा॒रू॒ह॒स्प॒त्यः । च॒रुः । भ॒वति॑ । ब्र॒ह्म । वै । दे॒वाना॑म् । बृ॒ह॒स्प॒तिः । ब्र॒ह्म॒णा । ए॒व । ए॒नम् । अ॒भी॒तिं । च॒रति॑ । [४६] प्र॒ती॒तिं । वै । पर॑स्तात् । अ॒भि॒च॒र॒न्तमि॒त्य॒भि॒-च॒र॒न्तम् । अ॒भी॒तिं । च॒रन्ति॑ । दे॒दे॒इति॑दे॒-दे॒ । पु॒रोनु॒वाक्ये॑इति॒पुरः॒-अनु॒वाक्ये॑ । कुर्या॑त् । अती॒तिं । प्र॒यु॒क्त्या॒इति॑प्र॒-यु॒क्त्यै । ए॒तया॑ । ए॒व । य॒जेत॑ । अ॒भि॒च॒र्य॒माण॑इत्य॒भि॒-च॒र्य॒माणः॑ । दे॒वता॑भिः । ए॒व । दे॒वताः॑ । प्र॒ति॒च॒र॒तीति॑प्र॒ति॒-च॒रति॑ । य॒ज्ञेन॑ । य॒ज्ञम् । वा॒चा । वा॒चम् । ब्र॒ह्म॒णा । ब्र॒ह्म । सः । दे॒वताः॑ । च । ए॒व । य॒ज्ञम् । च । म॒न्य॒तः । अ॒व॒स॒र्प॒तीति॑वि॒-अ॒व॒स॒र्प॒ति । तस्य॑ । न । कु॒तः । च॒न । उ॒पा॒ख्या॒यइत्यु॒प॒-आ॒ख्या॒यः । भ॒वति॑ । न । ए॒नम् । अ॒भि॒च॒र॒न्मि॒त्य॒भि॒-च॒रन् । स्तृ॒णु॒ते । आ॒ग्रावै॒ष्ण॒वमि॒त्याग्रा॒वैष्ण॒वम् । ए॒का॒द॒श॒क॒पा॒लमि॒त्ये॒का॒द॒श॒-क॒पा॒लम् । नि॒रि॒तिं । व॒पेत् । यम् । य॒ज्ञः । न । [४७] उ॒प॒न॒मे॒दित्यु॒प॒-न॒मेत् । अ॒ग्निः । सर्वाः॑ । दे॒वताः॑ । वि॒ष्णुः । य॒ज्ञः । अ॒ग्निम् । च । ए॒व । वि॒ष्णुम् । च । स्वेन॑ । भा॒ग॒धेये॒नेति॑भाग॒-धेये॑न । उपेति॑ । धा॒वति॑ । तौ । ए॒व । अ॒स्मै । य॒ज्ञम् । प्रेति॑ । य॒च्छ॒तः । उपेति॑ । ए॒नम् । य॒ज्ञः । न॒म॒ति । आ॒ग्रावै॒ष्ण॒वमि॒त्याग्रा॒वैष्ण॒वम् । घृ॒ते । च॒रुम् । नि॒रि॒तिं । व॒पेत् । च॒रु॒ष्ण॒काम॑इति॒च॒रु॒ष्णः॒-कामः॑ । अ॒ग्नेः । वै । च॒रु॒ष्णा । म॒नु॒ष्याः । वी॒तिं । प्र॒श॒य॒न्ति । य॒ज्ञस्य॑ । दे॒वाः । अ॒ग्निम् । च । ए॒व । वि॒ष्णुम् । च । स्वेन॑ । भा॒ग॒धेये॒नेति॑भाग॒-धेये॑न । उपेति॑ । धा॒वति॑ । तौ । ए॒व । [४८] अ॒स्मिन् । च॒रु॒ष्णः । ध॒त्तः । च॒रु॒ष्ण॒मान् । ए॒व । भ॒वति॑ । धे॒न्यै । वै ।

एतत् । रेतः । यत् । आज्यम् । अनडुर्हः । तण्डुलाः । मिथुनात् । एव । अस्मै ।
 चरुः । प्रेति । जनयति । घृते । भवति । तेजः । वै । घृतम् । तेजः । चरुः ।
 तेजसा । एव । अस्मै । तेजः । चरुः । अवेति । रुन्धे । इन्द्रियम् । वै । वीर्यम् ।
 वृद्धक्ते । भ्रातृव्यः । यजमानः । अयजमानस्य । अध्वरकल्पामित्यध्वर-कल्पाम् ।
 प्रति । निरिति । वपेत् । भ्रातृव्ये । यजमाने । न । अस्य । इन्द्रियम् । [४९] वी
 र्यम् । वृद्धक्ते । पुरा । वाचः । प्रवदितोरितिप्र-वदितोः । निरिति । वपेत् । यावती ।
 एव । वाक् । ताम् । अप्रोदितामित्यप्र-उदिताम् । भ्रातृव्यस्य । वृद्धक्ते । ताम् ।
 अस्य । वाचम् । प्रवदन्तीमितिप्र-वदन्तीम् । अन्याः । वाचः । अनु । प्रेति । वद
 न्ति । ताः । इन्द्रियम् । वीर्यम् । यजमाने । दधति । आम्नावैष्णवमित्याम्ना-वैष्णवम् ।
 अष्टार्कपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । प्रातस्सवनस्येतिप्रातः-सवनस्य । आ
 कालइत्या-काले । सरस्वती । आज्यभागेत्याज्य-भागा । स्यात् । बारू हस्पत्यः । चरुः ।
 यत् । अष्टार्कपालइत्यष्टा-कपालः । भवति । अष्टारूपरेत्यष्टा-अरूपम् । गायत्री ।
 गायत्रम् । प्रातस्सवनमितिप्रातः-सवनम् । प्रातस्सवनमितिप्रातः-सवनम् । एव ।
 तेन । आप्नोति । [५०] आम्नावैष्णवमित्याम्ना-वैष्णवम् । एकादशकपालमित्ये
 कादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । माघ्यन्दिनस्य । सवनस्य । आकालइत्या-का
 ले । सरस्वती । आज्यभागेत्याज्य-भागा । स्यात् । बारू हस्पत्यः । चरुः । यत् । ए
 कादशकपालइत्येकादश-कपालः । भवति । एकादशारूपरेत्येकादश-अरूपम् । त्रि
 षुप् । त्रैष्टुभम् । माघ्यन्दिनम् । सवनम् । माघ्यन्दिनम् । एव । सवनम् । तेन ।
 आप्नोति । आम्नावैष्णवमित्याम्ना-वैष्णवम् । द्वादशकपालमितिद्वादश-कपालम् ।
 निरिति । वपेत् । तृतीयसवनस्येतितृतीय-सवनस्य । आकालइत्या-काले । सरस्व
 ती । आज्यभागेत्याज्य-भागा । स्यात् । बारू हस्पत्यः । चरुः । यत् । द्वादशकपा
 लइतिद्वादश-कपालः । भवति । द्वादशारूपरेतिद्वादश-अरूपम् । जगती । जार्ग
 तम् । तृतीयसवनमितिर्तृतीय-सवनम् । तृतीयसवनमितिर्तृतीय-सवनम् । एव ।
 तेन । आप्नोति । देवताभिः । एव । देवताः । [५१] प्रतिचरतीतिप्रति-चरति ।
 यज्ञेन । यज्ञम् । वाचा । वाचम् । ब्रह्मणा । ब्रह्म । कपालैः । एव । छन्दासि ।
 आप्नोति । पुरोडाशैः । सर्वानि । मैत्रावरुणमितिर्मैत्रा-वरुणम् । एककपालमि

न्दते । [५५] प्रजामितिप्र-जाम् । सोमरौद्रमिति सोमा-रौद्रम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । अभिचरन्तिर्यभि-चरन् । सौम्यः । वै । देवतया । पुरुषः । एषः । रुद्रः । यत् । अग्निः । स्वार्थाः । एव । एनम् । देवतायै । निष्क्रीयेति निः-क्रीयं । रुद्राय । अपीति । दधाति । ताजक् । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । सोमरौद्रमिति सोमा-रौद्रम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । ज्योर्गामयावीति ज्योक्-आमयावी । सोमम् । वै । एतस्य । रसः । गच्छति । अग्निम् । शरीरम् । यस्य । ज्योक् । आमयति । सोमात् । एव । अस्य । रसम् । निष्क्रीणातीति निः-क्रीणाति । अग्नेः । शरीरम् । उत । यदि । [५६] इतासुस्तीत-असुः । भवति । जीवति । एव । सोमारुद्रयोरिति सोमा-रुद्रयोः । वै । एतम् । ग्रसितम् । होता । निरिति । खिदति । सः । ईश्वरः । आर्तिम् । आतो रित्या-अतोः । अनङ्गान् । होत्रा । देयः । वह्निः । वै । अनङ्गान् । वह्निः । होता । वह्निना । एव । वह्निम् । आत्मानम् । स्पृणोति । सोमारौद्रमिति सोमा-रौद्रम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । स्वे । अस्मै । आयतनइत्या-यतने । भ्रातृव्यम् । जनयेयम् । इति । वेदिम् । परिगृह्येति परि-गृह्यं । अर्द्धम् । उद्धन्यादित्युत्-ह्न्यात् । अर्द्धम् । न । अर्द्धम् । वरू हिपः । स्तृणीयात् । अर्द्धम् । न । अर्द्धम् । इध्मस्य । अभ्यादद्यादित्यभि-आदद्यात् । अर्द्धम् । न । स्वे । एव । अस्मै । आयतनइत्या-यतने । भ्रातृव्यम् । जनयति ॥ [५७] रुद्रोभेपजं विन्दते यदि स्तृणीयादुद्धेन्द्रादंशच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १० ॥

ऐन्द्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । मारुतम् । सप्तकपालमितिसप्त-कपालम् । ग्रामकामइति ग्राम-कामः । इन्द्रम् । च । एव । मरुतः । च । स्वेन । मागधेयेनेति माग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै । सजातानिति स-जातान् । प्रेति । गच्छन्ति । ग्रामी । एव । भवति । आहवनीयइत्याहवनीये । ऐन्द्रम् । अर्धीति । श्रयति । गार्हपत्यइति गार्ह-पत्ये । मारुतम् । प्रापवस्यसस्येति प्राप-वस्यसस्यं । विधृत्याइति वि-धृत्यै । सप्तकपालइतिसप्त-कपालः । मारुतः । भवति । सप्तगणाइतिसप्त-गणाः । वै । मरुतः । गणशइति गण-शः । एव । अस्मै । सजातानिति स-जातान् । अवेति । रुन्धे । अनुच्यमानइत्यनु-उच्यमाने । एति । सादयति । विशम् । एव । [५८] अस्मै । अनुवर्त्मानमित्यनु-वर्त्मानम् ।

करोति । एताम् । एव । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । रूपत्राय । च । विशे ।
 च । समदमितिस-मदम् । दद्याम् । इति । ऐन्द्रस्य । अवद्यन्नित्यव-द्यन् । ब्रूयात् ।
 इन्द्राय । अन्विति । ब्रूहि । इति । आश्राव्येत्या-श्राव्य । ब्रूयात् । मरुतः । यज ।
 इति । मारुतस्य । अवद्यन्नित्यव-द्यन् । ब्रूयात् । मरुद्भ्य इति मरुत-भ्यः । अन्विति ।
 ब्रूहि । इति । आश्राव्येत्या-श्राव्य । ब्रूयात् । इन्द्रम् । यज । इति । स्वे । एव । ए
 भ्यः । भागधेयेनेति भाग-धेये । समदमितिस-मदम् । दद्यात् । वितृः ह्याणा इति वि-
 तृः ह्याणाः । तिष्ठन्ति । एताम् । एव । [५९] निरिति । वपेत् । यः । कामयेत ।
 कल्पेन्न । इति । यथादेवतमितियथा-देवतम् । अवदायेत्यव-दाय । यथादेवतमिति
 यथा-देवतम् । यजेत् । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । एव । एनान् । यथायथमिति य
 था-यथम् । कल्पयति । कल्पन्ते । एव । ऐन्द्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपा
 लम् । निरिति । वपेत् । वैश्वदेवमिति वैश्व-देवम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-
 कपालम् । ग्रामकाम इति ग्राम-कामः । इन्द्रम् । च । एव । विश्वान् । च । देवान् ।
 स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै । सजाता
 नितिस-जातान् । प्रेति । यच्छन्ति । ग्रामी । एव । भवति । ऐन्द्रस्य । अवदायेत्य
 व-दाय । वैश्वदेवस्येति वैश्व-देवस्य । अवेति । छेत् । अथ । ऐन्द्रस्य । [६०] उपरि
 षात् । इन्द्रियेण । एव । अस्मै । उभयतः । सजातानितिस-जातान् । परीति । गृ
 ष्णाति । उपाधाय्यर्ष्यपूर्व्यमित्युपाधाय्य-पूर्व्यम् । वासः । दक्षिणा । सजातानामि
 तिस-जातानाम् । उपहित्या इत्युप-हित्ये । पृश्निये । दुग्धे । प्रेयङ्गवम् । चरुम् ।
 निरिति । वपेत् । मरुद्भ्य इति मरुत-भ्यः । ग्रामकाम इति ग्राम-कामः । पृश्निये । वै ।
 पर्यसः । मरुतः । जाताः । पृश्निये । प्रियङ्गवः । मारुताः । खलु । वै । देवतया ।
 सजाता इति स-जाताः । मरुतः । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति ।
 धावति । ते । एव । अस्मै । सजातानितिस-जातान् । प्रेति । यच्छन्ति । ग्रामी ।
 एव । भवति । प्रियवती इति प्रिय-वती । याज्यानुवाक्ये इति याज्या-अनुवाक्ये ।
 [६१] भवतः । प्रियम् । एव । एनम् । समानानाम् । करोति । द्विपदेति द्वि-प
 दा । पुरोनुवाक्येति पुरः-अनुवाक्यां । भवति । द्विपद इति द्वि-पदः । एव । अवेति ।
 रुन्धे । चतुष्पदेति चतुः-पदा । याज्या । चतुष्पद इति चतुः-पदः । एव । पशून् । अ

वेति । रुन्धे । देवासुरा इति देव-असुराः । सय्यं च इति सं-यत्ताः । आसन्नू । ते । दे
वाः । मिथः । विप्रिया इति वि-प्रियाः । आसन्नू । ते । अन्यः । अन्यस्मै । ज्यैष्ठ्याय ।
अतिष्ठमानाः । चतुर्धेति चतुःधा । वीति । अक्रामन्नू । अग्निः । वसुभिरिति वसु-भिः ।
सोमः । रुद्रेः । इन्द्रः । मरुद्भिरिति मरु-भिः । वरुणः । आदित्यैः । सः । इन्द्रः । प्रजा
पतिमिति प्रजा-पतिम् । उपेति । अद्यावत् । तम् । [६२] एतया । संज्ञान्येति सं-ज्ञा
न्या । अयाजयत् । अग्नये । वसुमत इति वसु-मते । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्य
ष्टा-कपालम् । निरिति । अवपत् । सोमाय । रुद्रवत इति रुद्र-वते । चरुम् । इन्द्राय ।
मरुत्वते । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । वरुणाय । आदि
त्यवत इत्यादित्य-वते । चरुम् । ततः । वै । इन्द्रम् । देवाः । ज्यैष्ठ्याय । अभि । समि
ति । अजान्त । यः । समानैः । मिथः । विप्रिय इति वि-प्रियः । स्यात् । तम् । एत
या । संज्ञान्येति सं-ज्ञान्या । याजयेत् । अग्नये । वसुमत इति वसु-मते । पुरोडाशम् ।
अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । सोमाय । रुद्रवत इति रुद्र-वते । च
रुम् । इन्द्राय । मरुत्वते । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । व
रुणाय । आदित्यवत इत्यादित्य-वते । चरुम् । इन्द्रम् । एव । एनम् । भूतम् । ज्यै
ष्ठ्याय । समानाः । अभि । समिति । जानते । वसिष्ठः । समानानाम् । भवति ॥
[६३] विश्वमेवतिष्ठन्त्येतामेवाथैन्द्रस्य आज्यानुवाक्ये तव्वरुणाय चतुर्दशच ॥१॥

हिरण्यगर्भ इति हिरण्य-गर्भः । आपः । इ । यत् । प्रजापत इति प्रजा-पते ॥ सः ।
वेद । पुत्रः । पितरम् । सः । मातरम् । सः । सूनुः । भुवत् । सः । भुवत् । पुनर्मघ
तिपुनः-मघः ॥ सः । द्याम् । और्णोत् । अन्तरिक्षम् । सः । सुवः । सः । विश्वाः । भुवः ।
अभवत् । सः । एति । अभवत् ॥ उदिति । उ । तम् । चित्रम् ॥ सः । प्रवदिति
प्रव-वत् । नवीयसा । अग्ने । द्युमेन । सय्यतेति सं-यत्ता ॥ बृहत् । ततन्ध । भानु
ना ॥ नीति । काव्या । वेधसः । शश्वतः । कुः । हस्ते । दर्धानः । [६४] नया ।
पुरुषि ॥ अग्निः । भुवत् । गृध्रपतिरिति गृध्र-पतिः । रयीणाम् । सूत्रा । चक्राणः ।
अमृतानि । विश्वा ॥ हिरण्यपाणिमिति हिरण्य-पाणिम् । ऊतये । सवितारम् । उपे
ति । हुये ॥ सः । चेत्ता । देवता । पदम् ॥ वामम् । अद्य । सवितः । वामम् । उ ।
श्वः । द्विवेदि वृद्धिर्दिवे-दिवे । वामम् । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । सावीः ॥ वाम

स्ये । हि । रूपयस्य । देव । भूरः । अया । धिया । वामभाजइतिवाम-भाजः । स्या
 म ॥ वद् । इत्था । पर्वतानाम् । खिद्रम् । विमरू पि । पृथिवि ॥ प्रेति । या । भूमि ।
 प्रवत्ति । मद्वा । जिनोपि । [६५] महिनि ॥ स्तोमासः । त्वा । विचारिणीतिवि-
 चारिणि । प्रतीति । स्तोभन्ति । अक्तुभिरित्यक्तु-भिः ॥ प्रेति । या । वाजम् । न ।
 हेपन्तम् । पेरुम् । अस्यसि । अर्जुनि ॥ ऋदूदरेण । सख्या । सचेय । यः । मा ।
 न । रिष्येत् । हर्यश्चेतिहरि-अश्च । पीतः ॥ अयम् । यः । सोमः । न्यधायीतिनि-अ
 धायि । अस्मेइति । तस्मै । इन्द्रम् । प्रतिगमितिप्र-तिरम् । एमि । अच्छ ॥ आपा
 न्तमन्युरित्यापोन्त-मन्युः । तृपलप्रभमेतितृपल-प्रभम् । धुनिः । शिमीवान् । शरं
 मानितिशरं-मान् । ऋजीपी ॥ सोमः । विश्वानि । अतसा । वनानि । न । अर्वा
 क् । इन्द्रम् । प्रतिमानानीतिप्रति-मानानि । देभुः ॥ प्रेति । [६६] सुवानः । सोमः ।
 ऋतुरित्यृत-युः । चिकेत । इन्द्राय । ब्रह्म । जमदग्निः । अर्चन् ॥ वृषा । यन्ता ।
 असि । शवसः । तुरस्य । अन्तः । यच्छ । गृणते । ध्रुवम् । दूङ्गह ॥ स्वाधइतिस-
 वाधः । ते । मदम् । च । शुष्मयम् । च । ब्रह्म । नरः । ब्रह्मकृतइतिब्रह्म-कृतः । सप
 र्यन् ॥ अर्कः । वा । यत् । तुरते । सोमचरुपाइतिसोम-चरुपाः । तत्र । इत् । इन्द्रः ।
 दधते । पृथ्वितिपृत्-सु । तुर्याम् ॥ वपद् । ते । विष्णो । आसः । एति । कृणो
 मि । तत् । मे । जुपस्व । शिपिविष्टेतिशिपि-विष्ट । हव्यम् ॥ [६७] वर्द्धन्तु । त्वा ।
 सुष्टुतयइतिसु-स्तुतयः । गिरः । मे । यूयम् । एत । स्वस्तिभिरितिस्वस्ति-भिः । स
 दा । नः ॥ प्रेति । तत् । ते । अद्य । शिपिविष्टेतिशिपि-विष्ट । नाम । अर्यः । शङ्
 सामि । वयुनानि । विद्वान् ॥ तम् । त्वा । गृणामि । तवसम् । अतवीयान् । रूप
 यन्तम् । अस्य । रजसः । पराके ॥ किम् । इत् । ते । विष्णोइति । परिचरुयमितिप
 रि-चरुयम् । भूत । प्रेति । यत् । ववरूपे । शिपिविष्टइतिशिपि-विष्टः । अस्मि ॥
 मा । वर्षः । अस्मत् । अपेति । गूहः । एतत् । यत् । अन्यरूपइत्यन्य-रूपः । समि
 थइतिसं-इथे । वभूथ ॥ [६८] अग्रे । दाः । दाशुपै । रयिम् । वीरवन्तमितिवीर-
 वन्तम् । परीणसमितिपरि-नसम् ॥ शिञ्जीहि । नः । सूनुमतइतिसूनु-मतः ॥ दाः ।
 नः । अग्रे । गतिनः । दाः । सहस्रिणः । दुरः । न । वाजम् । श्रुत्यै । अपेति । वृ
 धि ॥ प्राचीइति । थावापृथिवीइतिथावा-पृथिवी । ब्रह्मणा । कृधि । सुवः । न । शु

कम् । उपसः । वीति । दिद्युतुः ॥ अग्निः । दाः । दर्विणम् । वीरपेशातिवीर-पेशाः ।
 अग्निः । ऋषिम् । यः । सहसा । सनोति ॥ अग्निः । दिवि । हव्यम् । एति । ततान् ।
 अग्नेः । धामानि । विभूतेतिवि-भूता । पुरुत्रेतिपुरु-त्रा ॥ मा । [६९] नः । मूर्द्धाः ।
 एति । तु । भर ॥ घृतम् । न । पूतम् । तनूः । अग्नेपाः । शुचि । हिरण्यम् ॥ तत् । ते ।
 रुक्मः । न । रोचत । स्वधावइतिस्वधा-वः ॥ उभेइति । सुश्रन्देति सु-चन्द्र । सर्पिपः ।
 दर्वीइति । श्रीणीपे । आसानि ॥ उतोइति । नः । उदिति । पुपूर्याः । उक्थेषु ।
 शवसः । पते । इपम् । स्तोतृभ्यइतिस्तोतृ-भ्यः । एति । भर ॥ वायोइति । शतम् ।
 हरीणाम् । युवस्व । पोष्याणाम् ॥ उत । वा । ते । सहस्रिणः । रथः । एति । यातु ।
 पाजसा ॥ प्रेति । याभिः । [७०] यासि । दाश्वा५सम् । अच्छ । नियुद्धिरितिनि
 युत-भिः । वायो । इष्टये । दुरोणइतिदुः-ओने ॥ नीति । नः । शयिम् । सुभोजसमि
 तिसु-भोजसम् । युव । इह । नीति । वीरवदितिवीर-वत् । गव्यम् । अश्वियम् । च ।
 राधः ॥ रेवतीः । नः । सधमादइतिसध-मादः । इन्द्रे । सन्तु । तुविवाजाइतितुवि-
 वाजाः ॥ रुपुमन्तः । याभिः । मदेम ॥ रेवान् । इत् । रेवतः । स्तोता । स्यात् ।
 त्वर्वतुइतित्व-वतः । मृधोनः ॥ प्रेति । इत् । उ । ह्रिवइतिहरि-वः । श्रुतस्य ॥
 [७१] दधानोजिनोपिदेभुःप्रहव्यन्वभूथमायाभिश्चत्वारि५शच ॥ ❀ ❀ ॥१२॥

प्रजार्पतिस्तास्मृष्टाअमयेपथिकृतेअयेकामायाअयेअन्नवतेवैश्वानरमादित्यश्चरुमेन्द्र
 ऋभिमन्द्रायान्वृजवआमावैष्णवमसौसौमारौद्रमेन्द्रमेकादशकपाल५हिरण्यगर्भोद्वाद
 श ॥१२॥ प्रजार्पतिरमयेकामायाभिस्मर्भवतोयोर्विद्विषाणयोर्विभेसन्नहोदामावैष्णव
 सुपरिष्टाद्यासिद्वाश्वा५सुमेकंसप्ततिः ॥७१॥ प्रजार्पतिःप्रेदुहरिवश्श्रुतस्य ॥ ❀ ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

(१) 'सुपूर्वश्च चन्द्रपरः' ॥ (ते प्रा, अ-१, सू-१) चकारः शक्तरागमन्नादिशति । 'सु' इति पूर्वः 'चन्द्र' इति परः शकार आगमो भवति । सुचन्द्र दस्य । सुपूर्व इति किम् । प्रेत चन्द्रदक्षिणाः । चन्द्रपर इति किम् । आमा सुचरति ॥ शिक्षायामपि—'सुपूर्वश्चोऽपि चन्द्रोऽप्यः' इति ॥

(२) 'ओने' इत्यस्मिन् पदे नकारः संहितायां गत्वमाप्नोति । तदुक्तं प्रातिशाक्ये—'अङ्गानामोनेगानिगानाङ्ग्या-
 नियामेन' इति । (अ ७, सू-१०) अस्यार्थः—'अङ्गानाम्, ओने, गानि, गानाम्, ग्यानि, यामेन, एतोऽथङ्गयोत्तरपदेपु
 संहितायां नकारो गत्वमाप्नोति । यथा । यत्पङ्गानाम् । इष्टये दुरोणे । दुर्याणिक्त्वा । पुरोगाणाश्चक्षुषे । सुवर्ग्याण्या-
 सन् । अन्तर्यामिणान्तरधत् ॥' शिक्षायामपि—'अङ्गानाङ्ग्यानिगान्योनिगानां यामेनपण्यच' इति ॥

द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

ह्रिः ओ (४) म् ॥

आदित्येभ्यः । भुवंद्रुद्रइतिभुवंद्रत्-भ्यः । चरुम् । निरिति । वपेत् । भूतिं
 कामइतिभूतिं-कामः । आदित्याः । वै । एतम् । भूत्यै । प्रतीति । नृदन्ते । यः । अ
 लम् । भूत्यै । सन् । भूतिम् । न । प्राप्नोतीतिप्र-आप्नोति । आदित्यान् । एव । भु
 वंद्रत्इतिभुवंद्र-वन्तः । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । ए
 व । एनम् । भूतिम् । गमयन्ति । भवति । एव । आदित्येभ्यः । धार्यद्रुद्रइतिधा
 र्यद्रत्-भ्यः । चरुम् । निरिति । वपेत् । अपरुद्रइत्यप-रुद्रः । वा । अपरुद्रयमान
 इत्यप-रुद्रयमानः । वा । आदित्याः । वै । अणोद्धारइत्यप-रोद्धारः । आदित्याः । अ
 वगमयितारइत्यव-गमयितारः । आदित्यान् । एव । धार्यद्रत्इतिधार्यत्-वन्तः । [१]
 स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । एनम् । विशि ।
 दाप्रति । अनपरुद्रइत्यनप-रुद्रः । भवति । अदिते । अन्विति । मन्त्यस्व । इति ।
 अपरुद्रयमानइत्यप-रुद्रयमानः । अस्य । एदम् । एति । ददीत् । इयम् । वै । अदि
 तिः । इयम् । एव । अस्मै । राज्यम् । अन्विति । मन्त्यते । सत्या । आशीरित्या-
 शीः । इति । आह । सत्याम् । एव । आशिषमित्या-शिषम् । कुरुते । इह । मनः ।
 इति । आह । प्रजाइतिप्र-जाः । एव । अस्मै । समनसइतिस-मनसः । करोति । उ
 प । प्रेति । इत् । मरुतः । [२] सुदानवइतिसु-दानवः । एना । विश्पतिना । अ
 भीति । अमुम् । राजानम् । इति । आह । मारुती । वै । विद् । ज्येष्ठः । विश्पतिः ।
 विशा । एव । एनम् । गृष्टेण । समिति । अर्द्धयति । यः । परस्तात् । ग्राम्यवादी
 तिग्राम्य-वादी । स्यात् । तस्य । गृहात् । ब्रीहीन् । एति । ह्येत् । शुक्लान् । च ।
 कृष्णान् । च । वीति । चिनुयात् । ये । शुक्लाः । स्युः । तम् । आदित्यम् । चरुम् ।
 निरिति । वपेत् । आदित्या । वै । देवतया । विद् । विशम् । एव । अवेति । ग
 च्छति । [३] अवगतेत्यव-गता । अस्य । विद् । अनवगतमित्यनव-गतम् । ग
 ष्टम् । इति । आहुः । ये । कृष्णाः । स्युः । तम् । वारुणम् । चरुम् । निरिति । वपेत् ।
 वारुणम् । वै । गष्टम् । उभेति । एव । विशम् । च । गष्टम् । च । अवेति । गच्छति ।

यदि । न । अवगच्छेदित्यव-गच्छेत् । इमम् । अहम् । आदित्येभ्यः । भागम् । नि-
रिति । वषामि । एति । अमुष्मात् । अमुष्यै । विशः । अवगन्तोरित्यव-गन्तोः ।
इति । निरिति । वषेत् । आदित्याः । एव । एनम् । भागधेयमिति भाग-धेयम् । प्रे-
प्सन्तइतिप्र-ईप्सन्तः । विशम् । अवेति । [४] गमयन्ति । यदि । न । अवगच्छेदि-
त्यव-गच्छेत् । आश्वत्थान् । मयूखान् । सप्त । मध्यमेपायामिति मध्यम-ईपायाम् । उपे-
ति । हन्यात् । इदम् । अहम् । आदित्यान् । वध्नामि । एति । अमुष्मात् । अमुष्यै । वि-
शः । अवगन्तोरित्यव-गन्तोः । इति । आदित्याः । एव । एनम् । वद्धवीराइतिवद्ध-
वीराः । विशम् । अवेति । गमयन्ति । यदि । न । अवगच्छेदित्यव-गच्छेत् । एतम् ।
एव । आदित्यम् । चरुम् । निरिति । वषेत् । इध्मे । अपीति । मयूखान् । समिति ।
नद्येत् । अनपरुद्धमित्यनप-रुद्धम् । एव । अवेति । गच्छति । आश्वत्थाः । भव-
न्ति । मरुताम् । वै । एतत् । ओजः । यत् । अश्वत्थः । ओजसा । एव । विशम् ।
अवेति । गच्छति । सप्त । भवन्ति । सप्तगणाइतिसप्त-गणाः । वै । मरुतः । गणश-
इतिगण-शः । एव । विशम् । अवेति । गच्छति ॥ [५] धारयदतोमरुतोगच्छति
विशमवैतदृष्टादृष्टच ॥ * * * * *

देवाः । वै । मृत्योः । अविभ्युः । ते । प्रजापतिमितिप्रजा-पतिम् । उपेति ।
अधावन्नू । तेभ्यः । एताम् । प्राजापत्यामितिप्राजा-पत्याम् । शतकृष्णलामिति
शत-कृष्णलाम् । निरिति । अवपत् । तया । एव । एषु । अमृतम् । अदधात् ।
यः । मृत्योः । विभीयात् । तस्मै । एताम् । प्राजापत्यामितिप्राजा-पत्याम् ।
शतकृष्णलामितिशत-कृष्णलाम् । निरिति । वषेत् । प्रजापतिमितिप्रजा-पतिम् ।
एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन्नू ।
आयुः । दधाति । सर्वम् । आयुः । एति । शतकृष्णलोतिशत-कृष्णला । भवति ।
शतायुरितिशत-आयुः । पुरुषः । शतेन्द्रियइतिशत-इन्द्रियः । आयुपि । एव । इ-
न्द्रिये । [६] प्रतीति । तिष्ठति । घृते । भवति । आयुः । वै । घृतम् । अमृतम् । हिरे-
ण्यम् । आयुः । च । एव । अस्मै । अमृतम् । च । समीचीइति । दधाति । चत्वारिच-
त्वारितिचत्वारि-चत्वारि । कृष्णलानि । अवेति । द्यति । चतुरवत्तस्येतिचतुः-अवत्तस्य ।
आप्स्यै । एकधेत्येक-धा । ब्रह्मणे । उपेति । हति । एकधेत्येक-धा । एव । यजमाने ।

आयुः । दधाति । असौ । आदित्यः । न । वीति । अरोचत । तस्मै । देवाः । प्रा
 यश्चित्तिम् । ऐच्छन् । तस्मै । एतम् । सौर्यम् । चरुम् । निरिति । अवपन् । तेन ।
 एव । अस्मिन् । [७] रुचम् । अदधुः । यः । ब्रह्मवर्चसकाम इति ब्रह्मवर्चस-कामः ।
 स्यात् । तस्मै । एतम् । सौर्यम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । अमुम् । एव । आदि
 त्यम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् ।
 ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । दधाति । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म-वर्चसी । एव । भवति । उ
 भयतः । रुक्मौ । भवतः । उभयतः । एव । अस्मिन् । रुचम् । दधाति । प्रयाजे प्र
 याज इति प्रयाजे-प्रयाजे । कृष्णलम् । जुहोति । दिग्भ्य इति दिक्-भ्यः । एव । अ
 स्मै । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । अवेति । रुन्धे । आग्नेयम् । अष्टार्कपालमित्य
 ष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । सावित्रम् । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् ।
 भूम्यै । [८] चरुम् । यः । कामयेत । हिरण्यम् । विन्देय । हिरण्यम् । मा । उपेति । न
 मेतू । इति । यत् । आग्नेयः । भवति । आग्नेयम् । वै । हिरण्यम् । यस्य । एव । हि
 रण्यम् । तेन । एव । एनतू । विन्दते । सावित्रः । भवति । सवितृप्रसूत इति सवितृ-प्र
 सूतः । एव । एनतू । विन्दते । भूम्यै । चरुः । भवति । अस्याम् । एव । एनतू । विन्दते ।
 उपेति । एनतू । हिरण्यम् । नमति । वीति । वै । एषः । इन्द्रियेण । वीर्येण । ऋच्छ
 ते । यः । हिरण्यम् । विन्दते । एताम् । [९] एव । निरिति । वपेत् । हिरण्यम् ।
 वित्वा । न । इन्द्रियेण । वीर्येण । वीति । ऋच्छते । एताम् । एव । निरिति । वपेत् ।
 यस्य । हिरण्यम् । नश्येत् । यत् । आग्नेयः । भवति । आग्नेयम् । वै । हिरण्यम् । य
 स्य । एव । हिरण्यम् । तेन । एव । एनतू । विन्दति । सावित्रः । भवति । सवितृ
 प्रसूत इति सवितृ-प्रसूतः । एव । एनतू । विन्दति । भूम्यै । चरुः । भवति । अस्याम् ।
 वै । एतत् । नश्यति । यत् । नश्यति । अस्याम् । एव । एनतू । विन्दति । इन्द्रः ।
 [१०] त्वष्टुः । सोमम् । अभीपहेत्यभि-सह । अपिचतू । सः । विष्वङ् । वीति ।
 आर्क्षतू । सः । इन्द्रियेण । सोमपीथेनेति सोम-पीथेन । वीति । आर्क्षत । सः ।
 यत् । ऊर्ध्वम् । उदवमीदित्युत्-अवमीत् । ते । श्यामाकाः । अभवन् । सः । प्रजा
 पतिमिति प्रजा-पतिम् । उपेति । अघावतू । तस्मै । एतम् । सोमेन्द्रम् । श्यामाकम् ।
 चरुम् । निरिति । अवपन् । तेन । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । सोमपीथमिति सो

म-पीथम् । अदधात् । वीति । वै । एपः । इन्द्रियेण । सोमपीथेनेतिसोम-पीथेन ।
 ऋच्छते । यः । सोमम् । वमिति । यः । सोमवामीतिसोम-वामी । स्यात् । तस्मै ।
 [११] एतम् । सोमेन्द्रम् । श्यामाकम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । सोमम् । च । ए
 च । इन्द्रम् । च । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ । एव ।
 अस्मिन् । इन्द्रियम् । सोमपीथमिति सोम-पीथम् । धत्तः । न । इन्द्रियेण । सोमपी
 थेनेतिसोम-पीथेन । वीति । ऋच्छते । यत् । सौम्यः । भवति । सोमपीथमिति सो
 म-पीथम् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । ऐन्द्रः । भवति । इन्द्रियम् । वै । सोमपी
 थइतिसोम-पीथः । इन्द्रियम् । एव । सोमपीथमिति सोम-पीथम् । अवेति । रुन्धे ।
 श्यामाकः । भवति । एपः । वाव । सः । सोमः । [१२] सारूपादितिस-अरूपात् ।
 एव । सोमपीथमिति सोम-पीथम् । अवेति । रुन्धे । अग्रये । दात्रे । पुरोडाशम् । अ
 ष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । इन्द्राय । प्रदानइतिप्र-दात्रे । पुरो
 डाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । पशुकामइतिपशु-कामः । अग्निः ।
 एव । अस्मै । पशून् । प्रजनयतीतिप्र-जनयति । वृद्धान् । इन्द्रः । प्रेति । यच्छति ।
 दधि । मधुं । घृतम् । आपः । धानाः । भवन्ति । एतत् । वै । पशूनाम् । रूपम् ।
 रूपेण । एव । पशून् । अवेति । रुन्धे । पञ्चगृहीतमितिपञ्च-गृहीतम् । भवति । पा
 इक्ताः । हि । पशवः । बहुरूपमितिबहु-रूपम् । भवति । बहुरूपाइतिबहु-रूपाः ।
 हि । पशवः । [१३] समृद्ध्याइतिसं-ऋद्धौ । प्राजापत्यमितिप्राजा-पत्यम् । भवति ।
 प्राजापत्याइतिप्राजा-पत्याः । वै । पशवः । प्राजापतिरितिप्राजा-पतिः । एव । अस्मै ।
 पशून् । प्रेति । जनयति । आत्मा । वै । पुरुषस्य । मधुं । यत् । मधुं । अग्नौ । जु
 होति । आत्मानम् । एव । तत् । यजमानः । अग्नौ । प्रेति । दधाति । पृक्त्यौ ।
 याज्यानुवाक्येइतियाज्या-अनुवाक्ये । भवतः । पाइक्तः । पुरुषः । पाइक्ताः ।
 पशवः । आत्मानम् । एव । मृत्योः । निष्क्रीयेतिनिः-क्रीयं । पशून् । अवेति ।
 रुन्धे ॥ [१४] इन्द्रियेऽस्मिन्मृत्याएतामिन्द्रस्यात्तस्मैसोमोबहुरूपाहिपशवएकच
 त्वारिःशच ॥ ❀ : ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥२॥

देवाः । वै । सत्रम् । आसत् । ऋद्धिपरिमितमित्यृद्धि-परिमितम् । यशंस्का
 माइतियशः-क्रामाः । तेषाम् । सोमम् । राजानम् । यशः । आच्छन् । सः । गिरिम् ।

उदिति । ऐतू । तम् । अग्निः । अनु । उदिति । ऐतू । तौ । अग्नीषोमावित्यग्नी-सोमौ ।
 समिति । अभवताम् । तौ । इन्द्रः । यज्ञविभ्रष्टइतियज्ञ-विभ्रष्टः । अनु । उपेति । ऐतू ।
 तौ । अब्रवीत् । याजयतम् । मा । इति । तस्मै । एताम् । इष्टिम् । निरिति । अव-
 पताम् । आग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । ऐन्द्रम् । एकादशकपालमित्ये-
 कादश-कपालम् । सौम्यम् । चरुम् । तथा । एव । अस्मिन् । तेजः । [१५] इन्द्रि-
 यम् । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । अधत्ताम् । यः । यज्ञविभ्रष्टइतियज्ञ-विभ्रष्टः ।
 स्यात् । तस्मै । एताम् । इष्टिम् । निरिति । वपेत् । आग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-क-
 पालम् । ऐन्द्रम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । सौम्यम् । चरुम् । यत् ।
 आग्नेयः । भवति । तेजः । एव । अस्मिन् । तेन । दधाति । यत् । ऐन्द्रः । भवति । इ-
 न्द्रियम् । एव । अस्मिन् । तेन । दधाति । यत् । सौम्यः । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्च-
 सम् । तेन । आग्नेयस्य । च । सौम्यस्य । च । ऐन्द्रे । समाश्लेषयेदितिसं-आश्लेष-
 येत् । तेजः । च । एव । अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । च । समीचीइति ।
 [१६] दधाति । अग्नीषोमीयमित्यग्नी-सोमीयम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपा-
 लम् । निरिति । वपेत् । यम् । कामः । न । उपनमेदित्युप-नमेत् । आग्नेयः । वै ।
 ब्राह्मणः । सः । सोमम् । पिबति । स्वाम् । एव । देवताम् । स्वेन । भागधेयेनेति
 भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सा । एव । एनम् । कामेन । समिति । अर्द्धयति ।
 उपेति । एनम् । कामः । नमति । अग्नीषोमीयमित्यग्नी-सोमीयम् । अष्टाकपालमि-
 त्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । ब्रह्मवर्चसकामइतिब्रह्मवर्चस-कामः । अग्नीषो-
 मावित्यग्नी-सोमौ । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ ।
 एव । अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमितिब्रह्म-वर्चसम् । धत्तः । ब्रह्मवर्चसीतिब्रह्म-वर्चसी ।
 एव । [१७] भवति । यत् । अष्टाकपालइत्यष्टा-कपालः । तेन । आग्नेयः । यत् ।
 श्यामाकः । तेन । सौम्यः । समर्द्धाइतिसं-ऋद्धौ । सोमाय । वाजिनै । श्यामाकम् ।
 चरुम् । निरिति । वपेत् । यः । क्वेव्यात् । विभीयात् । रेतः । हि । वै । एतस्मात् ।
 वाजिनम् । अणक्रामतीत्यण-क्रामति । अर्थ । एषः । क्वेव्यात् । विभाय । सोमम् ।
 एव । वाजिनम् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव ।
 अस्मिन् । रेतः । वाजिनम् । दधाति । न । क्लीवः । भवति । ब्राह्मणस्पत्यमितिब्रा

ह्यणः-पत्यम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । ग्रामकाम
इतिग्राम-कामः । [१८] ब्रह्मणः । पतिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन ।
उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । सजातानितिस-जातान् । प्रेति । यच्छति ।
ग्रामी । एव । भवति । गणवतीइतिगण-वती । याज्यानुवाक्येइतियाज्या-अनुवा
क्ये । भवतः । सजातैरितिस-जातैः । एव । एनम् । गणवन्तमितिगण-वन्तम् ।
करोति । एताम् । एव । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । ब्रह्मन् । विशम् । वी
ति । नाशयेयम् । इति । मारुतीइति । याज्यानुवाक्येइतियाज्या-अनुवाक्ये । कु
र्यात् । ब्रह्मन् । एव । विशम् । वीति । नाशयति ॥ [१९] तेजस्समीचीब्रह्मव
चस्येवग्रामकामस्त्रिचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ३ ॥

अर्यम्णे । चरुम् । निरिति । वपेत् । सुवर्गकामइतिसुवर्ग-कामः । असौ ।
वै । आदित्यः । अर्यमा । अर्यमणम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उ
पेति । धावति । सः । एव । एनम् । सुवर्गमितिस्वः-गम् । लोकम् । गमयति ।
अर्यम्णे । चरुम् । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । दानकामाइतिदान-कामाः ।
मे । प्रजाइतिप्र-जाः । स्युः । इति । असौ । वै । आदित्यः । अर्यमा । यः । खलुं ।
वै । ददाति । सः । अर्यमा । अर्यमणम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन ।
उपेति । धावति । सः । एव । [२०] अस्मै । दानकामाइतिदान-कामाः । प्रजाइ
तिप्र-जाः । करोति । दानकामाइतिदान-कामाः । अस्मै । प्रजाइतिप्र-जाः । भव
न्ति । अर्यम्णे । चरुम् । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । स्वस्ति । जनताम् । इ
शाम् । इति । असौ । वै । आदित्यः । अर्यमा । अर्यमणम् । एव । स्वेन । भागधे
येनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । तत् । गमयति । य
त्र । जिगमिपति । इन्द्रः । वै । देवानाम् । आनुजावइत्यानु-जावरः । आसीत् ।
सः । प्रजापतिमितिप्रजा-पतिम् । उपेति । अधावत् । तस्मै । एतम् । ऐन्द्रम् । आ
नुपूकमित्यानु-सूकम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । [२१]
अवपत् । तेन । एव । एनम् । अग्रम् । देवतानाम् । परीति । अनयत् । बुध्नवतीइ
तिबुध्न-वती । अग्रवतीइत्यग्र-वती । याज्यानुवाक्येइतियाज्या-अनुवाक्ये । अक
रोत् । बुध्नात् । एव । एनम् । अग्रम् । परीति । अनयत् । यः । गजन्यः । आनुजाव

इत्यानु-जावरः । स्यात् । तस्मै । एतम् । ऐन्द्रम् । आनुपुकमित्यानु-सूकम् । एका
 दशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । इन्द्रम् । एव । स्वेन । भाग
 धेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । अग्रम् । समाना
 नाम् । परीति । नयति । बुध्नवती इति बुध्न-वती । अग्रवती इत्यग्र-वती । याज्या
 अनुवाक्ये इति याज्या-अनुवाक्ये । भवतः । बुध्नात् । एव । एनम् । अग्रम् । [२२]
 परीति । नयति । आनुपूकइत्यानु-सूकः । भवति । एषा । हि । एतस्य । देवता ।
 यः । आनुजावरइत्यानु-जावरः । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ । यः । ब्राह्मणः । आनुजा
 वरइत्यानु-जावरः । स्यात् । तस्मै । एतम् । वारुहस्पत्यम् । आनुपुकमित्यानु-सू
 कम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । बृहस्पतिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धे
 येन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । अग्रम् । समानानाम् । परीति । न
 यति । बुध्नवती इति बुध्न-वती । अग्रवती इत्यग्र-वती । याज्यानुवाक्ये इति याज्या-
 अनुवाक्ये । भवतः । बुध्नात् । एव । एनम् । अग्रम् । परीति । नयति । आनुपू
 कइत्यानु-सूकः । भवति । एषा । हि । एतस्य । देवता । यः । आनुजावरइत्यानु-
 जावरः । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ ॥ [२३] एवनिरग्रमेतस्य चत्वारिच ॥ ❀ ॥ ४ ॥

प्रजापतेरिति प्रजा-पतेः । त्रयस्त्रिंशदिति त्रयः-त्रिंशत् । दुहितरः । आ
 सन्नु । ताः । सोमाय । राज्ञे । अददात् । तासां । रोहिणीम् । उपेति । ऐत् ।
 ताः । ईष्यन्तीः । पुनः । अगच्छन्नु । ताः । अन्विति । ऐत् । ताः । पु
 नः । अयाचत । ताः । अस्मै । न । पुनः । अददात् । सः । अव्रवीत् ।
 ऋतम् । अमीष्व । यथा । समावच्छ इति समावत्-शः । उपैष्यामीत्युप-एष्यामि ।
 अर्थ । ते । पुनः । दास्यामि । इति । सः । ऋतम् । आमीत् । ताः । अस्मै । पु
 नः । अददात् । तासां । रोहिणीम् । एव । उपेति । [२४] ऐत् । तम् । यरुष्मः ।
 आच्छत् । राजानम् । यरुष्मः । आस्तु । इति । तत् । राजयरुष्मस्येति राज-यरुष्म
 स्य-जन्म । यत् । पापीयान् । अभवत् । तत् । पापयरुष्मस्येति पाप-यरुष्मस्य ।
 यत् । जायार्यः । अविन्दत् । तत् । जायेत्यस्य । यः । एवम् । एतेषाम् । यरुष्मा
 णाम् । जन्म । वेद । न । एनम् । एते । यरुष्माः । विन्दन्ति । सः । एताः ।
 एव । नमस्यन् । उपेति । अघावत् । ताः । अनुवन्नु । वरम् । वृणामहे । स

मावच्छइतिसमावत्-शः । एव । नः । उपेति । अयः । इति । तस्मै । एतम् । [२५]
 आदित्यम् । चरुम् । निरिति । अवपन्नू । तेन । एव । एनम् । पापात् । क्षामात् । अमु
 ज्ञन्नू । यः । पापयख्मर्गहीतइतिपापयख्म-गृहीतः । स्यात् । तस्मै । एतम् । आ
 दित्यम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । आदित्यान् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-
 धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । एनम् । पापात् । क्षामात् । मुञ्चन्ति । अमा
 वास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । निरिति । वपेत् । अमुम् । एव । एनम् । आप्याय
 मानमित्या-प्यायमानम् । अनु । एति । प्याययति । नवोनवइतिनवः-नवः । भव
 ति । जायमानः । इति । पुरेनुवाक्येतिपुरः-अनुवाक्या । भवति । आर्युः । एव ।
 अस्मिन्नू । तया । दधाति । यम् । आदित्याः । अशुम् । आप्याययन्तीत्या-प्याय
 यन्ति । इति । याज्या । एति । एव । एनम् । एतर्या । प्याययति ॥ [२६] एवो
 पैतर्मस्मिन्त्रयोदशच ॥ * * * * ॥५॥

प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । देवेभ्यः । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । व्यादिशदि
 तिवि-आदिशत् । सः । अत्रवीतू । यत् । इमान् । लोकान् । अभीति । अतिरि
 च्याताइत्यति-रिच्यता । तत् । मम । असन् । इति । तत् । इमान् । लोकान् । अ
 भि । अतीति । अरिच्यत् । इन्द्रम् । राजानम् । इन्द्रम् । अधिराजमित्यधि-राजम् ।
 इन्द्रम् । स्वराजानमितिस्व-राजानम् । ततः । वै । सः । इमान् । लोकान् । त्रेधा ।
 अदुहत् । तत् । त्रिधातोरितित्रि-धातोः । त्रिधातुत्वमितित्रिधातु-त्वम् । यम् । का
 मयेत । अन्नादित्यन्न-अदः । स्यात् । इति । तस्मै । एतम् । त्रिधातुमितित्रि-धा
 तुम् । निरिति । वपेत् । इन्द्राय । राज्ञे । पुरोडाशम् । [२७] एकादशकपालमित्ये
 कादश-कपालम् । इन्द्राय । अधिराजायेत्यधि-राजाय । इन्द्राय । स्वराजइतिस्व-रा
 ज्ञे । अयम् । वै । इन्द्रः । राजा । अयम् । इन्द्रः । अधिराजइत्यधि-राजः । असौ ।
 इन्द्रः । स्वराडितिस्व-राट् । इमान् । एव । लोकान् । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-
 धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै । अन्नम् । प्रेति । यच्छन्ति । अन्नाद
 इत्यन्न-अदः । एव । भवति । यथा । वृत्सेन । प्रत्ताम् । गाम् । दुहे । एवम् । एव ।
 इमान् । लोकान् । प्रत्तान् । कामम् । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । दुहे । उत्तानेपि
 त्युत्तानेषु । कपालेषु । अधीति । श्रयति । अयातयामत्वायेत्ययातयाम-त्वाय ।

त्रयः । पुरोडाशाः । भवन्ति । त्रयः । इमे । लोकाः । एषाम् । लोकानाम् । आप्त्यै । उत्तरउत्तरइत्युत्तरः उत्तरः । ज्यायान् । भवति । एवम् । इव । हि । इमे । लोकाः । समृद्ध्याइतिसं-ऋद्धौ । सर्वेषाम् । अभिगमयन्नित्यभि-गमयन् । अवेति । द्यति । अंछन्वद्गामित्यछन्वद्-कारम् । व्यत्यासमिति वि-अत्यासम् । अन्विति । आह । अनिर्दाहयेत्यनिः-दाहाय ॥ [२८] पुरोडाशन्त्रय्युषद्विंशतिश्च ॥ ॥ ६॥

देवासुराइतिदेव-असुराः । सख्यंज्ञाइतिसं-यत्ताः । आसन् । तान् । देवान् । असुराः । अजयन् । ते । देवाः । एगजिग्यानाइतिपरा-जिग्यानाः । असुराणाम् । वैश्यम् । उपेति । आयन् । तेभ्यः । इन्द्रियम् । वीर्यम् । अपेति । अक्रामन् । तत् । इन्द्रः । अचायन् । तत् । अत्रु । अपेति । अक्रामन् । तत् । अवरुधमित्यव-रुधम् । न । अशक्नोत् । तत् । अस्मान् । अभ्यर्द्धइत्यभि-अर्द्धः । अचरन् । सः । प्रजापतिमितिप्रजा-पतिम् । उपेति । अधावन् । तम् । एतया । सर्वपृष्ठयेतिसर्व-पृष्ठया । अयाजयन् । तया । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । अदधात् । यः । इन्द्रियकामइतीन्द्रिय-कामः । [२९] वीर्यकामइतिवीर्य-कामः । स्यात् । तम् । एतया । सर्वपृष्ठयेतिसर्व-पृष्ठया । याजयेत् । एताः । एव । देवताः । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धावति । ताः । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । दधति । यत् । इन्द्राय । राधन्तरायेतिराधन्-तराय । निर्वपतीतिनिःवर्पति । यत् । एव । अमेः । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । वारूहताय । यत् । एव । इन्द्रस्य । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । विरूपाय । यत् । एव । सवितुः । तेजः । तत् । [३०] एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । वैराज्यं । यत् । एव । प्रातुः । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । शक्राय । यत् । एव । मरुताम् । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । रैवताय । यत् । एव । बृहस्पतेः । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । एतावन्ति । वै । तेजांसि । तानि । एव । अवेति । रुन्धे ॥ उक्तानेष्वित्युक्त-तानेषु । कपालेषु । अधीति । श्रयति । अयातयामत्वायेत्ययातयाम-त्वाय । द्वादशकपालइतिद्वादश-कपालः । पुरोडाशः । [३१] भवति । वैश्वदेवत्वायेतिवैश्वदेव-त्वाय । समन्तामिति स-अन्तम् । पर्यवद्यतीतिपरि-अवद्यति । समन्तामिति स-अन्तम् ।

एव । इन्द्रियम् । वीर्यम् । यजमाने । दधाति । व्यत्यासमिति वि-अत्यासम् । अन्वि-
ति । आह । अनिर्दाहयेत्यनि-दाहाय । अश्वः । ऋपभः । वृष्णिः । वस्तः । सा ।
दर्शिणा । वृषत्वायेति वृष-त्वाय । एतया । एव । यजेत । अभिशस्यमान इत्यभि-श-
स्यमानः । एताः । च । इत् । वै । अस्य । देवताः । अन्नम् । अदन्ति । अदन्ति ।
उ । एव । अस्य । मनुष्याः ॥ [३२] इन्द्रियकामस्सवितुस्तेजस्तत्पुण्ड्राशोऽष्टात्रि-
ंशश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ७ ॥

रजनः । वै । कौण्डेयः । ऋजुजितमिति ऋजु-जितम् । जानंकिम् । चरुपुर्व-
न्यमिति चरुपुः-चरुयम् । अयात् । तस्मै । एताम् । इष्टम् । निरिति । अवपत् । अ-
मये । भ्राजस्वते । पुण्ड्राशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । सौर्यम् । चरुम् ।
अमये । भ्राजस्वते । पुण्ड्राशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । तया । एव । अ-
स्मिन् । चरुपुः । अदधात् । यः । चरुपुष्काम इति चरुपुः-कामः । स्यात् । तस्मै ।
एताम् । इष्टम् । निरिति । वपेत् । अमये । भ्राजस्वते । पुण्ड्राशम् । अष्टाकपाल-
मित्यष्टा-कपालम् । सौर्यम् । चरुम् । अमये । भ्राजस्वते । पुण्ड्राशम् । अष्टाकपा-
लमित्यष्टा-कपालम् । अग्नेः । वै । चरुपुषा । मनुष्याः । वीति । [३३] पश्यन्ति ।
सूर्यस्य । देवाः । अग्निम् । च । एव । सूर्यम् । च । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेये-
न । उपेति । धावति । तौ । एव । अस्मिन् । चरुपुः । धत्तः । चरुपुष्मान् । एव ।
भवति । यत् । अग्निषौ । भवतः । चरुपुषी इति । एव । अस्मिन् । तत् । प्रतीति ।
दधाति । यत् । सौर्यः । नार्सिकाम् । तेन । अभितः । सौर्यम् । अग्नेषौ । भवतः ।
तस्मात् । अभितः । नार्सिकाम् । चरुपुषी इति । तस्मात् । नार्सिकया । चरुपुषी इ-
ति । विधृते इति वि-धृते । समानी इति । याज्यानुवाक्ये इति याज्या-अनुवाक्ये । भव-
तः । समानम् । हि । चरुपुः । समृद्धा इति सं-ऋद्धौ । उदिति । उ । तम् । जातवेद-
समिति जात-वेदसम् । सप्त । त्वा । हुरितः । रथे । चित्रम् । देवानाम् । उदिति ।
अगात् । अनैकम् । इति । पिण्डान् । प्रेति । यच्छति । चरुपुः । एव । अस्मै ।
प्रेति । यच्छति । यत् । एव । तस्य । तत् ॥ [३४] विह्यष्टाविंशतिश्च ॥ ८ ॥

ध्रुवः । अग्निः । ध्रुवः । अहम् । सजातेष्वितिस-जातेषु । भूयासम् । धीरः ।
चेत्ता । वसुविदिति वसु-वित् । ध्रुवः । अग्निः । ध्रुवः । अहम् । सजातेष्वितिस-जाते

पुं । भूयासम् । उग्रः । चेत्ता । वसुविदितिवसु-वित् । ध्रुवः । असि । ध्रुवः । अ
 हम् । सजातेष्वितिस-जातेषु । भूयासम् । अभिमूरित्यभि-भूः । चेत्ता । वसुविदि
 तिवसु-वित् । आमनमित्या-मनम् । असि । आमनस्येत्या-मनस्य । देवाः । ये ।
 सजाताइतिस-जाताः । कुमारः । समनसइतिस-मनसः । तान् । अहम् । कामये ।
 हृदा । ते । माम् । कामयन्ताम् । हृदा । तान् । मे । आमनसइत्या-मनसः । कृधि ।
 स्वाहा । आमनमित्या-मनम् । असि । [३५] आमनस्येत्या-मनस्य । देवाः ।
 याः । स्त्रियः । समनसइतिस-मनसः । ताः । अहम् । कामये । हृदा । ताः । माम् ।
 कामयन्ताम् । हृदा । ताः । मे । आमनसइत्या-मनसः । कृधि । स्वाहा । वैश्वदे
 वीमिति वैश्व-देवीम् । साङ्गहणीमिति सां-ग्रहणीम् । निरिति । वपेत् । ग्रामकामइति
 ग्राम-कामः । वैश्वदेवाइति वैश्व-देवाः । वै । सजाताइतिस-जाताः । विश्वान् । एव ।
 देवान् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै ।
 सजातानितिस-जातान् । प्रेति । यच्छन्ति । ग्रामी । एव । भवति । साङ्गहणीतिसां-ग्र
 हणी । भवति । मनोग्रहणमिति मनः-ग्रहणम् । वै । सङ्गहणमिति सं-ग्रहणम् । मनः ।
 एव । सजातानामिति स-जातानाम् । [३६] गृह्णाति । ध्रुवः । असि । ध्रुवः । अहम् ।
 सजातेष्वितिस-जातेषु । भूयासम् । इति । परिधीनिति परि-धीन् । परीति । दधाति ।
 आशिषमित्या-शिषम् । एव । एताम् । एति । ज्ञास्ते । अथोइति । एतत् । एव ।
 सर्वम् । सजातेष्वितिस-जातेषु । अधीति । भवति । यस्य । एवम् । विदुषः । ए
 ते । परिधयइति परि-धयः । परिधीयन्तइति परि-धीयन्ते । आमनमित्या-मनम् ।
 असि । आमनस्येत्या-मनस्य । देवाः । इति । तिसः । आहुतीरित्या-हुतीः । जु
 होति । एतावन्तः । वै । सजाताइतिस-जाताः । ये । महान्तः । ये । रुपुरुकाः ।
 याः । स्त्रियः । तान् । एव । अवेति । रुन्धे । ते । एनम् । अवन्तइत्यवन्-रुन्धाः ।
 उपेति । तिष्ठन्ते ॥ [३७] स्वाहाऽऽमनमसिसजातानां रुन्धेपञ्च ॥ ॐ ॥ ९ ॥

यत् । नवंम् । ऐत् । तत् । नवनीतमिति नवन्नीतम् । अभवत् । यत् । अ
 सर्पत् । तत् । सर्पिः । अभवत् । यत् । अभ्रियत् । तत् । घृतम् । अभवत् । अ
 श्विनोः । प्राणइति प्रा-अनः । असि । तस्य । ते । दत्ताम् । ययोः । प्राणइति प्रा-अ

नः । असि । स्वाहा । इन्द्रस्य । प्राणइतिप्र-अनः । असि । तस्य । ते । ददातु ।
यस्य । प्राणइतिप्र-अनः । असि । स्वाहा । मित्रावरुणयोरिति मित्रावरुणयोः ।
प्राणइतिप्र-अनः । असि । तस्य । ते । दत्ताम् । ययोः । प्राणइतिप्र-अनः । अ
सि । स्वाहा । विश्वेषाम् । देवानाम् । प्राणइतिप्र-अनः । असि । [३८] तस्य ।
ते । ददतु । येषाम् । प्राणइतिप्र-अनः । असि । स्वाहा । घृतस्य । धाराम् । अ
मृतस्य । पन्थाम् । इन्द्रेण । दत्ताम् । प्रयत्नामितिप्र-यत्ताम् । मरुद्विरितिमरुत-
भिः ॥ तत् । त्वा । विष्णुः । परीति । अपश्यतु । तत् । त्वा । इडा । गवि । ऐ
र्यत् ॥ णवमानेन । त्वा । स्तोमेन । गायत्रस्य । वर्तन्या । उणाः शोरित्युप-अ-
शोः । वीर्येण । देवः । त्वा । सविता । उदिति । सृजतु । जीवातवे । जीवन्स्या
यै । बृहद्वन्तरयोरितिबृहद्वन्तरयोः । त्वा । स्तोमेन । त्रिष्टुभः । वर्तन्या । शुक्र
स्य । वीर्येण । देवः । त्वा । सविता । उदिति । [३९] सृजतु । जीवातवे । जीव
न्स्यायै । अग्नेः । त्वा । मात्रया । जगत्स्यै । वर्तन्या । आग्रयणस्य । वीर्येण । दे
वः । त्वा । सविता । उदिति । सृजतु । जीवातवे । जीवन्स्यायै । इमम् । अग्ने ।
आयुं पे । वचसे । कृधि । प्रियम् । रेतः । वरुण । सोम । राजन् ॥ माता । इव ।
अस्मै । अदिते । शर्मै । यच्छ । विश्वे । देवाः । जरदष्टिरितिजरत-अष्टिः । यथा ।
असत् ॥ अग्निः । आयुंप्मान् । सः । वनस्पतिभिरितिवनस्पति-भिः । आयुं
प्मान् । तेन । त्वा । आयुंपा । आयुंप्मन्तम् । करोमि । सोमः । आयुंप्मान् । सः ।
ओषधीभिरित्योषधि-भिः । यज्ञः । आयुंप्मान् । सः । दक्षिणाभिः । ब्रह्म । आयुं
प्मत् । तत् । ब्राह्मणैः । आयुंप्मत् । देवाः । आयुंप्मन्तः । ते । अमृतैन । पित
रः । आयुंप्मन्तः । ते । स्वधेयतिस्व-धया । आयुंप्मन्तः । तेन । त्वा । आयुंपा ।
आयुंप्मन्तम् । करोमि ॥ [४०] विश्वेषान्देवानांप्राणोऽसि त्रिष्टुभोवर्तन्याशुक्र
स्य वीर्येण देवस्त्वासवितोऽसोम् आयुंप्मान्पञ्चविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥१०॥
अग्निम् । वे । एतस्य । शरीरम् । गच्छति । सोमम् । रसः । वरुणः । एनम् । वरुण
प्राशेनेतिवरुण-प्राशेन । गृह्णाति । सरस्वतीम् । वाक् । अन्नाविष्णुइत्यन्ना-विष्णू । आ
त्मा । यस्य । ज्योक् । आमयति । यः । ज्योगामयावीतिज्योक्-आमयावी । स्यात् ।
यः । वा । कामयेत । सर्वम् । आयुः । इयम् । इति । तस्मै । एताम् । इष्टिम् । निरि

ति। वपेत् । अग्नेयम् । अष्टार्कपालमित्यष्टा-कपालम् । सौम्यम् । चरुम् । वारुणम् । द
 शंकपालमितिदश-कपालम् । सारस्वतम् । चरुम् । आग्निवैष्णवमित्याग्नि-वैष्णवम् ।
 एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । अग्नेः । एव । अस्य । शरीरम् । निष्क्रीणा
 तीर्तिनिः-क्रीणाति । सोमात् । रसम् । [४१] वारुणेन । एव । एनम् । वारुणपा
 शादितिवरुण-पाशात् । मुञ्चति । सारस्वतेन । वार्चम् । दधाति । अग्निः । सर्वाः । दे
 वताः । विष्णुः । यज्ञः । देवताभिः । च । एव । एनम् । यज्ञेन । च । भिषज्यति ।
 उत । यदि । इतासुरितीत-असुः । भवति । जीवति । एव । यत् । नवम् । ऐत ।
 तत् । नवनीतमितिनव-नीतम् । अभवत् । इति । आज्यम् । अवेति । ईरूपते ।
 रूपम् । एव । अस्य । एतत् । महिमानम् । व्याचष्टइतिवि-आचष्टे । अश्विनोः ।
 प्राणइतिप्र-अनः । असि । इति । आह । अश्विनौ । वै । देवानाम् । [४२] भिषजौ ।
 ताम्भ्याम् । एव । अस्मै । भेषजम् । करोति । इन्द्रस्य । प्राणइतिप्र-अनः । असि ।
 इति । आह । इन्द्रियम् । एव । अस्मिन् । एतेन । दधाति । मित्रावरुणयोरिति
 मित्रा-वरुणयोः । प्राणइतिप्र-अनः । असि । इति । आह । प्राणापानावितिप्राण-
 अपानौ । एव । अस्मिन् । एतेन । दधाति । विश्वेषाम् । देवानाम् । प्राणइतिप्र-
 अनः । असि । इति । आह । वीर्यम् । एव । अस्मिन् । एतेन । दधाति । घृतस्य ।
 धाराम् । अमृतस्य । पन्थाम् । इति । आह । यथायजुरितियथा-यजुः । एव । एतत् ।
 पावमानेन । त्वा । स्तोमेन । इति । [४३] आह । प्राणमितिप्र-अनम् । एव । अ
 स्मिन् । एतेन । दधाति । बृहद्व्यन्तरयोरितिबृहत्-व्यन्तरयोः । त्वा । स्तोमेन । इति ।
 आह । ओजः । एव । अस्मिन् । एतेन । दधाति । अग्नेः । त्वा । मात्रया । इति ।
 आह । आत्मानम् । एव । अस्मिन् । एतेन । दधाति । ऋत्विजः । परीति । आहुः ।
 यावन्तः । एव । ऋत्विजः । ते । एनम् । भिषज्यन्ति । ब्रह्मणः । हस्तम् । अन्वार
 भ्येत्यनु-आरभ्य । परीति । आहुः । एकधेत्येक-धा । एव । यजमाने । आयुः । दध
 ति । यत् । एव । तस्य । तत् । हिरण्यात् । [४४] घृतम् । निरिति । पिवति । आ
 युः । वै । घृतम् । अमृतम् । हिरण्यम् । अमृतात् । एव । आयुः । निरिति । पिव
 ति । शतमानमितिशत-मानम् । भवति । शतायुरितिशत-आयुः । पुरुषः । शते
 न्द्रियइतिशत-इन्द्रियः । आयुषि । एव । इन्द्रिये । प्रतीति । तिष्ठति । अथोइति ।

खलु । यावन्तीः । समाः । एष्यन् । मन्येत । तावन्मानमिति तावत्-मानम् । स्यात् ।
 समृद्ध्या इति सं-ऋद्धौ । इमम् । अग्ने । आर्युपे । वर्चसे । कृधि । इति । आह । आ-
 युः । एव । अस्मिन् । वर्चः । दधाति । विश्वे । देवाः । जरदष्टिरिति जरत्-अष्टिः ।
 यथा । असत् । इति । आह । जरदष्टिमिति जरत्-अष्टिम् । एव । एनम् । करोति ।
 अग्निः । आर्युष्मान् । इति । हस्तम् । गृह्णाति । एते । वै । देवाः । आर्युष्मन्तः ।
 ते । एव । अस्मिन् । आर्युः । दधति । सर्वम् । आर्युः । एति ॥ [४५] रसन्देवा-
 न्नाः स्तोमेनेति हिरेण्यादसदिति द्वाविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥ ११ ॥

प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । वरुणाय । अश्वम् । अनयत् । सः । स्वाम् । देव-
 ताम् । आर्च्छतु । सः । परीति । अदीर्यत । सः । एतम् । वारुणम् । चतुष्कपालमि-
 ति चतुः-कपालम् । अपश्यत् । तम् । निरिति । अवपत् । ततः । वै । सः । वरुण-
 शादिति वरुण-पाशात् । अमुच्यत । वरुणः । वै । एतम् । गृह्णाति । यः । अश्वम् ।
 प्रतिगृह्णातीति प्रति-गृह्णाति । यावन्तः । अश्वान् । प्रतिगृह्णीयादिति प्रति-गृह्णीयात् ।
 तावन्तः । वारुणान् । चतुष्कपालानिति चतुः-कपालान् । निरिति । वपेत् । वरुणम् ।
 एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । व-
 रुणपाशादिति वरुण-पाशात् । मुञ्चति । [४६] चतुष्कपाला इति चतुः-कपालाः । भ-
 वन्ति । चतुष्पादिति चतुः-पातु । हि । अश्वः । समृद्ध्या इति सं-ऋद्धौ । एकम् । अ-
 तिरिक्तमित्यति-रिक्तम् । निरिति । वपेत् । यम् । एव । प्रतिग्राहीति प्रति-ग्राही ।
 भवति । यम् । वा । न । अच्छेतीत्यधि-एति । तस्मात् । एव । वरुणपाशादिति वरु-
 ण-पाशात् । मुच्यते । यदि । अपरम् । प्रतिग्राहीति प्रति-ग्राही । स्यात् । सौर्यम् ।
 एककपालमित्येक-कपालम् । अतु । निरिति । वपेत् । अमुम् । एव । आदित्यम् ।
 उच्चारमित्युत्-चारम् । कुरुते । अपः । अवभृथमित्यव-भृथम् । अवेति । एति । अ-
 पिस्वित्यप्-सु । वै । वरुणः । साख्यादिति स-अख्यात् । एव । वरुणम् । अवेति । य-
 जते । अपोनप्त्रीयमित्यप-नप्त्रीयम् । चरुम् । पुनः । एतेत्या-इत्यम् । निरिति । व-
 पेत् । अप्सु योनिरित्यप्सु-योनिः । वै । अश्वः । स्वाम् । एव । एनम् । योनिम् ।
 गमयति । सः । एनम् । शान्तः । उपेति । तिष्ठते ॥ [४७] मुञ्चति चरुं सप्तदशच ॥ १२ ॥

या । वाम् । इन्द्रावरुणेतीन्द्रा-वरुणा । यतव्या । तनूः । तया । इमम् ।
 अ॒हंसः । मुञ्चतम् । या । वाम् । इन्द्रावरुणेतीन्द्रा-वरुणा । सहस्र्या । रूपस्या । ते
 जस्या । तनूः । तया । इमम् । अ॒हंसः । मुञ्चतम् । यः । वाम् । इन्द्रावरुणावि
 तीन्द्रा-वरुणौ । अग्रौ । सामः । तम् । वाम् । एतेन । अवेति । यजे । यः । वाम् ।
 इन्द्रावरुणेतीन्द्रा-वरुणा । द्विपाथ्वितिद्विपात्-सु । पशुपु । चतुष्पाथ्वितिचतुष्पात्-
 सु । गोष्ठइतिगो-स्थे । गृहेषु । अपिस्वत्यप्-सु । ओपधीषु । वनस्पतिषु । सामः ।
 तम् । वाम् । एतेन । अवेति । यजे । इन्द्रः । वै । एतस्य । [४८] इन्द्रियेण । अ
 पेति । क्रामति । वरुणः । एनम् । वरुणपाशेनेतिवरुण-पाशेन । गृह्णाति । यः ।
 प्राप्मना । गृहीतः । भवति । यः । प्राप्मना । गृहीतः । स्यात् । तस्मै । एताम् ।
 ऐन्द्रावरुणीमित्यैन्द्रा-वरुणीम् । पयस्याम् । निरिति । वपेतु । इन्द्रः । एव । अस्मिन् ।
 इन्द्रियम् । दधाति । वरुणः । एनम् । वरुणपाशादितिवरुण-पाशात् । मुञ्चति । प
 यस्या । भवति । पर्यः । हि । वै । एतस्मात् । अपक्रामतीत्यप-क्रामति । अर्थ । ए
 पः । प्राप्मना । गृहीतः । यत् । पयस्या । भवति । पर्यः । एव । अस्मिन् । तया ।
 दधाति । पयस्यायाम् । [४९] पुगेडाशम् । अवेति । दधाति । आत्मन्वन्तमि
 त्यात्मन्-वन्तम् । एव । एनम् । करोति । अथोइति । आयतनवन्तमित्यायतन-व
 न्तम् । एव । चतुर्द्धेतिचतुः-धा । वीति । ऊहति । दिरुषु । एव । प्रतीति । तिष्ठ
 ति । पुनः । समिति । ऊहति । दिग्भ्यइतिदिक्-भ्यः । एव । अस्मै । भेषजम् । क
 रोति । समूहोतिसं-ऊह । अवेति । द्यति । यथा । आविद्धमित्या-विद्धम् । निष्कृ
 न्ततीतिनि-कृन्तति । ताहक् । एव । तत् । यः । वाम् । इन्द्रावरुणावित्तीन्द्रा-वरु
 णौ । अग्रौ । सामः । तम् । वाम् । एतेन । अवेति । यजे । इति । आह । दुरिष्ट्या
 इतिदुः-इष्ट्याः । एव । एनम् । णति । यः । वाम् । इन्द्रावरुणेतीन्द्रा-वरुणा । द्वि
 पाथ्वितिद्विपात्-सु । पशुपु । सामः । तम् । वाम् । एतेन । अवेति । यजे । इति ।
 आह । एतावतीः । वै । आपः । ओपधयः । वनस्पतयः । प्रजाइतिप्र-जाः । पश
 वः । उपजीवनीयाइत्युप-जीवनीयाः । ताः । एव । अस्मै । वरुणपाशादितिवरुण-
 पाशात् । मुञ्चति । [५०] एतस्यपयस्यायाम्पातिपडि३शतिश्च ॥ ॐ ॐ ॥ १३ ॥
 सः । प्रबवदितिप्रब-वन्त । नीति । काव्या । इन्द्रम् । वः । विश्वतः । परीति ।

इन्द्रम् । नरः ॥ त्वम् । नः । सोम । विश्वतः । स्वम् । गृजन् । अघायतइत्यघ-युतः ॥
 न । गिष्येत् । त्वार्वतइतित्व-वतः । सखा ॥ या । ते । धामानि । दिवि । या । पृ
 थिव्याम् । या । पर्वतेषु । ओषधीषु । अफिस्वत्यप्-सु ॥ तेभिः । नः । विश्वैः । सु
 मन्नाइतिसु-मनाः । अहंङ् । राजन् । सोम । प्रतीति । हव्या । गृभाय ॥ अमी
 पोमेत्यमी-सोमा । सर्वदसेतिस-वेदसा । सहेतीइतिस-हूती । वनतम् । गिरः ॥ स
 मिति । देवत्रेतिदेव-त्रा । बभूवयुः ॥ युवम् । [५१] एतानि । दिवि । गेचनानि ।
 अभिः । च । सोम । सकृत्तु इतिस-कृत् । अधत्तम् ॥ युवम् । सिन्धून् । अभिशस्ते
 रित्यभि-शस्तेः । अवद्यात् । अमीपोमावित्यमी-सोमौ । अमुञ्चतम् । गृभीतान् ॥ अ
 मीपोमावित्यमी-सोमौ । इमम् । स्विति । मे । शृणुतम् । वृण्णा । हवम् ॥ प्रतीति ।
 सूक्तानीतिसु-उक्तानि । ह्यतम् । भवतम् । दाशुपे । मयः ॥ एति । अन्यम् ।
 दिवः । मातरिर्था । जभार । अमंथात् । अन्यम् । परीति । श्येनः । अर्द्रः ॥ अ
 मीपोमेत्यमी-सोमा । ब्रह्मणा । वावृथाना । उरुम् । यज्ञाय । चक्रयुः । उ । लोकम् ॥
 अमीपोमेत्यमी-सोमा । हविषः । प्रस्थितस्येतिप्र-स्थितस्य । वीतम् । [५२] ह्यतम् ।
 वृण्णा । जुपेथाम् ॥ सुशर्माणेतिसु-शर्माणा । स्वसेतिसु-अवसा । हि । भूतम् । अ
 र्थ । धत्तम् । यजमानाय । शम् । योः ॥ एति । प्यायस्व । समिति । ते ॥ गुणानाम् ।
 त्वा । गणपतिमितिगण-पतिम् । हवामहे । कविम् । कथीनाम् । उपमश्रवस्तममि
 त्युपमश्रवः-तमम् ॥ ज्येष्ठराजमितिज्येष्ठ-राजम् । ब्रह्मणाम् । ब्रह्मणः । पते । एति ।
 नः । शृण्वन् । उतिभिरित्यूति-भिः । सीद । सादनम् ॥ सः । इत् । जनेन । सः । वि
 शा । सः । जन्मना । सः । पुत्रैः । वाजम् । भते । धना । नृभिरिति नृ-भिः ॥ देवा
 नाम् । यः । पितरम् । आविवांसतीत्यां-विवासति । [५३] श्रद्धामन्नाइतिश्रद्धा-
 मन्नाः । हविषा । ब्रह्मणः । पतिम् ॥ सः । सुशुभेतिसु-स्तुभा । सः । कक्रता । गुणेन ।
 वलम् । रुोज । फलिगम् । खेण ॥ बृहस्पतिः । उस्त्रियाः । हव्यसू दइतिहव्य-सूदः ।
 कनिकदत् । वार्वशतीः । उदिति । आजन् ॥ मरुतः । यत् । ह । वः । दिवः । या ।
 वः । शर्म । अर्यमा । एति । याति । वृषभः । तुर्विष्मान् । दाता । वसूनाम् । पु
 रुदूतइतिपुरु-दूतः । अरूहन् ॥ सहस्राख्यइतिसहस्र-अख्यः । गोत्रभिदितिगोत्र-भिद् ।
 वज्रंवाहुरिति वज्रं-वाहुः । अस्मासु । देवः । द्रविणम् । दधातु ॥ ये । ते । अर्यमन् ॥

बृहवः । देवयानादितिदेव-यानाः । पन्थानः । [५४] राजन् । दिवः । आचरन्ती
 त्याचरन्ति ॥ तेभिः । नः । देव । महि । शर्म । युच्छ । शम् । नः । एधि । द्वि
 पदइतिदि-पदे । शम् । चतुष्पदइतिचतुः-पदे ॥ बुघ्नात् । अग्रम् । अङ्गिरोभिरित्य
 ङ्गिरः-भिः । गृणानः । वीति । पर्वतस्य । दृष्टिनि । ऐरतू ॥ रुजत् । रोधा
 सि । कृत्रिमाणि । एषाम् । सोमस्य । ता । मदे । इन्द्रः । चकार ॥ बुघ्नात् । अ
 ग्रेण । वीति । मिमाय । मानैः । वज्रेण । खानि । अतृणत् । नदीनाम् ॥ वृथा ।
 असृजत् । पृथिभिरितिपृथि-भिः । दीर्घयाथैरितिदीर्घ-याथैः । सोमस्य । ता । म
 दे । इन्द्रः । चकार ॥ [५५] प्रेति । यः । जुज्ञे । विद्वान् । अस्य । बन्धुम् । वि
 श्वानि । देवः । जनिमा । विवक्ति ॥ ब्रह्म । ब्रह्मणः । उदिति । जभार । मद्यात् ।
 नीचा । उच्चा । स्वधयेतिस्व-धया । अभि । प्रेति । तस्थौ ॥ महान् । महीइति ।
 अस्तभायत् । वीति । जातः । द्याम् । सद्म । पार्थिवम् । च । रजः ॥ सः । बुघ्नात् ।
 आष्ट । जुनुषा । अभीति । अग्रम् । बृहस्पतिः । देवता । यस्य । सम्राडितिसं-राट् ॥
 बुघ्नात् । यः । अग्रम् । अभ्यर्तित्यभि-अर्ति । ओजसा । बृहस्पतिम् । एति । वि
 वासन्ति । देवाः ॥ भिनत् । वलम् । वीति । पुरः । दर्दरीति । कर्निकदत् । सुर्वः ।
 अपः । जिगाय ॥ [५६] युवन्वीतमाविवासतिपन्थानोदीर्घयाथैस्सोमस्यतामद
 इन्द्रश्चकारदेवानवंच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १४ ॥

आदित्येभ्योदेवावेमृत्योदेवावे सत्रमर्थम्णे प्रजापतेस्वर्यस्त्रिंशत्प्रजापतिदेवे
 भ्योऽन्नाद्यन्देवासुरास्तावर्जनोष्ट्रवौऽसि यन्नर्वमभिर्वै प्रजापतिर्वरुणाय यावामिन्द्रा
 वरुणासप्रन्नवचतुर्दश ॥ १४ ॥ आदित्येभ्यस्त्वष्टुस्मैदानंकामा एवावर्नुधेऽमिर्वैस
 प्रन्नवथ्यदपञ्चाशत् ॥ ५६ ॥ आदित्येभ्यस्सुर्वरुपोजिगाय ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

देवाः । मनुष्याः । पितरः । ते । अन्यतः । आसन्नू । असुराः । रूपांसि ।
 पिशाचाः । ते । अन्यतः । तेषाम् । देवानाम् । उत । यत् । अल्पम् । लोहितम् ।
 अकुर्वन् । तत् । रूपांसि । रात्रिभिरितिरात्रिभिः । असुप्तन् । तान् । सुधान् ।
 मृतान् । अभि । वीति । औच्छत् । ते । देवाः । अविदुः । यः । वै । नः । अयम् ।
 भ्रियते । रूपांसि । वै । इमम् । घ्नन्ति । इति । ते । रूपांसि । उपेति । अम-
 न्त्रयन्त । तानि । अद्युवन् । वरम् । वृणामहे । यत् । [१] असुरान् । जयाम । तत् ।
 नः । सह । असन् । इति । ततः । वै । देवाः । असुरान् । अजयन् । ते । असुरान् ।
 जित्वा । रूपांसि । अपेति । अनुदन्त । तानि । रूपांसि । अनृतम् । अकृत ।
 इति । समन्तमिति स-अन्तम् । देवान् । परीति । अविशन् । ते । देवाः । अमौ ।
 अनाथन्त । ते । अग्रे । प्रवतइतिप्र-वते । पुगेडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपा-
 लम् । निरिति । अवपन् । अग्रे । विवाधवतइतिविवाध-वते । अग्रे । प्रतीकवत्
 इतिप्रतीक-वते । यत् । अग्रे । प्रवतइतिप्र-वते । निर्वपन्निर्तिनिः-अवपन् । यानि ।
 एव । पुरस्तात् । रूपांसि । [२] आसन्नू । तानि । तेन । प्रेति । अनुदन्त । यत् ।
 अग्रे । विवाधवतइतिविवाध-वते । यानि । एव । अभितः । रूपांसि । आसन्नू ।
 तानि । तेन । वीति । अवाधन्त । यत् । अग्रे । प्रतीकवत्इतिप्रतीक-वते । यानि ।
 एव । पश्चात् । रूपांसि । आसन्नू । तानि । तेन । अपेति । अनुदन्त । ततः । दे-
 वाः । अभवन् । परेति । असुराः । यः । भ्रातृव्यवानितिभ्रातृव्य-वान् । स्यात् ।
 सः । स्पष्टमानः । एतया । इष्टया । यजेत । अग्रे । प्रवतइतिप्र-वते । पुगेडाशम् ।
 अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । अग्रे । विवाधवतइतिविवाध-व-
 ते । [३] अग्रे । प्रतीकवत्इतिप्रतीक-वते । यत् । अग्रे । प्रवतइतिप्र-वते । नि-
 र्वपन्निर्तिनिः-वपन्ति । यः । एव । अस्मात् । श्रेयान् । भ्रातृव्यः । तम् । तेन । प्रेति ।
 नुदते । यत् । अग्रे । विवाधवतइतिविवाध-वते । यः । एव । एनेन । सदृष्टिर्ति-स-
 दृष्टः । तम् । तेन । वीति । वाधते । यत् । अग्रे । प्रतीकवत्इतिप्रतीक-वते । यः ।

एव । अस्मात् । पापीयान् । तम् । तेन । अपेति । नुदते । प्रेति । श्रेयाःसम् ।
 आर्तव्यम् । नुदते । अतीति । सदृशम् । क्रामति । न । एनम् । पापीयान् । आ-
 न्नोति । यः । एवम् । विद्वान् । एतया । इष्ट्या । यजेते ॥ [४] वृणामहेयत्पुरस्ता-
 द्रूपाः । सिवपेदमयेविवाधवतएवञ्चत्वारिच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥१॥

देवासुरादितिदेव-असुराः । सख्यंताइतिसं-यत्ताः । आसन्न । ते । देवाः । अ-
 न्नवन्न । यः । नः । वीर्यावत्तमइतिवीर्यावत्-तमः । तम् । अन्विति । समारंभाम-
 ह्नाइतिसं-आरंभामहै । इति । ते । इन्द्रम् । अन्नवन्न । त्वम् । वै । नः । वीर्यावत्तमइ-
 तिवीर्यावत्-तमः । असि । त्वाम् । अन्विति । समारंभामह्नाइतिसं-आरंभामहै ।
 इति । सः । अन्नवीत् । तिस्रः । मे । इमाः । तनुवः । वीर्यावतीरितिवीर्य-व-
 तीः । ताः । प्रीणीत् । अथ । असुरान् । अभीति । भविष्यथ । इति । ताः । वै ।
 ब्रूहि । इति । अन्नवन्न । इयम् । अःहोसुमित्यहः-सुक् । इयम् । विमृधेतिवि-मृ-
 धा । इयम् । इन्द्रियावतीतीन्द्रिय-वती । [५] इति । अन्नवीत् । ते । इन्द्राय ।
 अःहोसुचइत्यहः-सुचे । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । नि-
 रिति । अन्नपन्न । इन्द्राय । वैमृधाय । इन्द्राय । इन्द्रियावत्इतीन्द्रिय-वते । यत् ।
 इन्द्राय । अःहोसुचइत्यहः-सुचे । निखण्णितिनिः-अन्नपन्न । अहंसः । एव ।
 तेन । अमुच्यन्त । यत् । इन्द्राय । वैमृधाय । मृधः । एव । तेन । अपेति । अन्नत ।
 यत् । इन्द्राय । इन्द्रियावत्इतीन्द्रिय-वते । इन्द्रियम् । एव । तेन । आत्मन्न । अ-
 दधत् । त्रयस्त्रिंशत्कपालमितित्रयस्त्रिंशत्-कपालम् । पुरोडाशम् । निरिति । अ-
 न्नपन्न । त्रयस्त्रिंशदितित्रयः-त्रिंशत् । वै । देवताः । ताः । इन्द्रः । आत्मन्न ।
 अन्विति । समारंभयतीतिसं-आरंभयत । भूत्यै । [६] ताम् । वाव । देवाः । विजिति-
 मिति-वि-जितिम् । उत्तमामित्युत्-तमाम् । असुरैः । वीति । अजयन्त । यः । आर्त-
 व्यवानितिआर्तव्य-वान् । स्यात् । सः । स्पर्धमानः । एतया । इष्ट्या । यजेत । इ-
 न्द्राय । अःहोसुचइत्यहः-सुचे । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपा-
 लम् । निरिति । वपेत् । इन्द्राय । वैमृधाय । इन्द्राय । इन्द्रियावत्इतीन्द्रिय-वते ।
 अहंसा । वै । एषः । गृहीतः । यस्मात् । श्रेयान् । आर्तव्यः । यत् । इन्द्राय । अ-
 ःहोसुचइत्यहः-सुचे । निर्वपतीतिनिः-वपति । अहंसः । एव । तेन । मुच्यते ।

मृधा । वै । एषः । अभिपण्णइत्यभि-सन्नः । यस्मात् । समानेषु । अन्यः । श्रेयान् ।
उत् । [७] अभ्रातृव्यः । यत् । इन्द्राय । वैमृधाय । मृधः । एव । तेन । अपेति ।
हृते । यत् । इन्द्राय । इन्द्रियावर्तइतीन्द्रिय-वृते । इन्द्रियम् । एव । तेन । आ-
त्मन् । धृते । त्रयस्त्रिंशत्कपालमिति त्रयस्त्रिंशत्-कपालम् । पुरोडाशम् । नि-
रिति । वपति । त्रयस्त्रिंशदिति त्रयः-त्रिंशत् । वै । देवताः । ताः । एव । य-
जमानः । आत्मन् । अन्विति । समारम्भयतु इतिसं-आरम्भयते । भूत्यै । सा । वै ।
एषा । विजितिरिति वि-जितिः । नाम । इष्टिः । यः । एवम् । विद्वान् । एतया ।
इष्टया । यजते । उत्तमामित्युत्त-तमाम् । एव । विजितिमिति वि-जितिम् । भ्रातृ-
व्येण । वीति । जयते ॥ [८] इन्द्रियावर्तीभूत्या उतैकान्नपञ्चाशच्च ॥ ❀ ॥२॥

देवासुरा इति देव-असुराः । सव्यं च इतिसं-यत्ताः । आसन्न । तेषाम् । गायत्री ।
ओजः । बलम् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । प्रजामिति प्र-जाम् । पशून् । सङ्गृह्येति सं-गृ-
ह्य । आदायेत्या-दाय । अपक्रम्येत्यप-क्रम्य । अतिष्ठत् । ते । अमन्यन्त । यतरान् ।
वै । इयम् । उपावर्त्येतीत्युप-आवर्त्येति । ते । इदम् । भविष्यन्ति । इति । ताम् ।
वीति । अह्वयन्त । विश्वकर्मन्निति विश्व-कर्मन् । इति । देवाः । दाभि । इति । अ-
सुराः । सा । न । अन्यतरान् । चन । उपावर्ततेत्युप-आवर्तते । ते । देवाः । ए-
तत् । यजुः । अपश्यन् । ओजः । असि । सहः । असि । बलम् । असि । [९] भ्रा-
जः । असि । देवानाम् । धाम । नाम । असि । विश्वम् । असि । विश्वायुरिति विश्व-
आयुः । सर्वम् । असि । सर्वायुरिति सर्व-आयुः । अभिभूरित्यभि-भूः । इति । वाव ।
देवाः । असुराणाम् । ओजः । बलम् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । प्रजामिति प्र-जाम् । प-
शून् । अवृञ्जत । यत् । गायत्री । अपक्रम्येत्यप-क्रम्य । अतिष्ठत् । तस्मात् । ए-
ताम् । गायत्री । इति । इष्टिम् । आहुः । सव्यं च इतिसं-व्यसरः । वै । गायत्री ।
सव्यं च इतिसं-व्यसरः । वै । तत् । अपक्रम्येत्यप-क्रम्य । अतिष्ठन् । यत् । एतया ।
देवाः । असुराणाम् । ओजः । बलम् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । [१०] प्रजामिति प्र-
जाम् । पशून् । अवृञ्जत । तस्मात् । एताम् । सव्यं च इतिसं-वर्गः । इति । इष्टिम् ।
आहुः । यः । भ्रातृव्यवानिति भ्रातृव्य-वान् । स्यात् । सः । स्पष्टमानः । एतया ।
इष्ट्या । यजेत । अग्नये । सव्यं च इतिसं-वर्गाय । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-

मारुतम् । असि । मरुताम् । ओजः । अपाम् । धाराम् । भिन्धि । स्मर्यत ।
 मरुतः । श्येनम् । आयिनम् । मनोजवसमितिमनः-जवसम् । वृषणम् । सुवृक्तिमि
 तिसु-वृक्तिम् ॥ येन । शर्द्धः । उग्रम् । अवसृष्टमित्यव-सृष्टम् । एति । तत् । अश्वि
 ना । परीति । धत्तम् । स्वस्ति ॥ पुरोवातइतिपुरःवातः । वरपन्न । जिन्वः । आवृ
 दित्या-वृत् । स्वाहा । वातावृदितिवात-वृत् । वरपन्न । उग्रः । आवृदित्या-वृत् । स्वा
 हा । स्तनयन्न । वरपन्न । भीमः । आवृदित्या-वृत् । स्वाहा । अनशनि । अवस्फूर्ज
 न्नित्यव-स्फूर्जन्न । दिद्युत् । वरपन्न । त्वेपः । आवृदित्या-वृत् । स्वाहा । अतिरात्रमि
 त्यति-रात्रम् । वरपन्न । पूर्तिः । आवृदित्या-वृत् ॥ [१९] स्वाहा । बहु । ह । अयम् ।
 अवृषातू । इति । श्रुतः । आवृदित्या-वृत् । स्वाहा । आतपतीत्या-तर्पति । वरपन्न ।
 विराडिति-वि-राट् । आवृदित्या-वृत् । स्वाहा । अवस्फूर्जन्नित्यव-स्फूर्जन्न । दिद्युत् ।
 वरपन्न । भूतः । आवृदित्या-वृत् । स्वाहा । मान्दाः । वाशाः । शुन्च्युः । अजिराः ॥
 ज्योतिष्मतीः । तमस्वरीः । उन्दतीः । सुफेनाइतिसु-फेनाः ॥ मित्रभृतइतिमित्र-
 भृतः । रूपत्रभृतइतिरूपत्र-भृतः । सुराष्टाइतिसु-राष्टाः । इह । मा । अवत ॥ वृष्णः ।
 अश्वस्य । सन्दानमिति-स-दानम् । असि । वृष्ट्यै । त्वा । उपेति । नह्यामि ॥
 [२०] पूर्तिरावृदिवत्वारि-शब्द ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ७ ॥

देवाः । वसव्याः । अग्ने । सोम । सूर्य ॥ देवाः । शर्मण्याः । मित्रावरुणेति
 मित्रा-वरुणा । अर्यमन्नू ॥ देवाः । सपीतयइतिस-पीतयः । अपाम् । नपात् । आशु
 हेमन्नित्याशु-हेमन्नू ॥ उद्गः । दत्त । उदधिमित्युद-धिम् । भिन्त । दिवः । पर्ज
 न्यात् । अन्तरि-रूपात् । पृथिव्याः । ततः । नः । वृष्ट्या । अवत ॥ दिवा । चित् ।
 तमः । कृण्वन्ति । पर्जन्येन । उदवाहेनेत्युद-वाहेन ॥ पृथिवीम् । यत् । व्युन्दन्ती
 तिवि-उन्दन्ति ॥ एति । यम् । नरः । सुदानवइतिसु-दानवः । ददाशुपे । दिवः ।
 कोशम् । अचुच्यवुः ॥ वीति । पर्जन्याः । मृजन्ति । रोदसीइति । अन्विति । धन्व
 ना । यन्ति । [२१] वृष्टयः ॥ उदिति । ईग्यथ । मरुनः । समुद्रतः । यूयम् । वृष्टिम् ।
 वरूपयथ । पुरीपिणः ॥ न । वः । दम्नाः । उपेति । दस्यन्ति । धेनवः । शुभम् । या
 ताम् । अन्विति । रथाः । अवृष्यत ॥ सज । वृष्टिम् । दिवः । एति । अद्विरित्य-त-
 मिः । समुद्रम् । पूण ॥ अज्जाइत्यप्-जाः । असि । प्रथमजाइतिप्रथम-जाः । बरुम् ।

असि । समुद्रियम् ॥ उदिति । नम्भय । पृथिवीम् । भिन्धि । इदम् । दिव्यम् । नभः ॥
 उद्गः । दिव्यस्य । नः । देहि । ईशानः । वीति । मृज्ज । दार्तिम् ॥ ये । देवाः । दिवि
 भागा इति दिवि-भागाः । ये । अन्तरि रूपभागा इत्यन्तरि रूप-भागाः । ये । पृथिवि भा
 गा इति पृथिवि-भागाः ॥ ते । इमम् । यज्ञम् । अवन्तु । ते । इदम् । रूपेत्रम् । ए
 ति । विशन्तु । ते । इदम् । रूपेत्रम् । अनु । वीति । विशन्तु ॥ [२२] यन्ति
 देवा वि० शतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥८॥

मारुतम् । असि । मरुताम् । ओजः । इति । कृष्णम् । वासः । कृष्णतूपमि
 तिकृष्ण-तूपम् । परीति । धत्ते । एतत् । वै । वृष्ट्यै । रूपम् । सरूप इति सरूपः ।
 एव । भूत्वा । पर्जन्यम् । वरूपयति । रमयत । मरुतः । श्येनम् । आयिनम् । इति ।
 पश्चाद्वातमिति पश्चात्-वातम् । प्रतीति । मीवति । पुगेवातमिति पुरः-वातम् । एव ।
 जनयति । वरूपस्य । अवरुद्धा इत्यव-रुद्धौ । वातनामाना इति वात-नामानि । जुहो
 ति । वायुः । वै । वृष्ट्याः । ईशे । वायुम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन ।
 उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । पर्जन्यम् । वरूपयति । अष्टौ । [२३] जुहोति ।
 चतस्रः । वै । दिशः । चतस्रः । अवान्तरदिशा इत्यवान्तर-दिशाः । दिग्भ्य इति दि
 क्-भ्यः । एव । वृष्टिम् । सम् । प्रेति । च्यावयति । कृष्णाजिन इति कृष्ण-अजिने ।
 समिति । यौति । हविः । एव । अकः । अन्तर्वेदीत्यन्तः-वेदि । समिति । यौति ।
 अवरुद्धा इत्यव-रुद्धौ । यतीनाम् । अद्यमानानाम् । शीरूपाणि । परेति । अपतन्नु ।
 ते । खर्जूराः । अभवन् । तेषाम् । रसः । ऊर्ध्वः । अपतत् । तानि । करीराणि । अ
 भवन् । सौम्यानि । वै । करीराणि । सौम्या । खलु । वै । आहुतिरित्या-हुतिः । दि
 वः । वृष्टिम् । च्यावयति । यत् । करीराणि । भवन्ति । [२४] सौम्यया । एव ।
 आहुत्येत्या-हुत्या । दिवः । वृष्टिम् । अवेति । रुन्धे । मधुपा । समिति । यौति ।
 अपाम् । वै । एषः । ओपंधीनाम् । रसः । यत् । मधु । अञ्च इत्यञ्च-भ्यः । एव । ओ
 पंधीभ्य इत्योपंधि-भ्यः । वरूपति । अथो इति । अञ्च इत्यञ्च-भ्यः । एव । ओपंधीभ्य इ
 त्योपंधि-भ्यः । वृष्टिम् । नीति । नयति । मान्दाः । वाशाः । इति । समिति । यौति ।
 नामधेयैरिति नाम-धेयैः । एव । एनाः । अञ्छ । एति । अथो इति । यथा । ब्रूयात् ।
 असौ । एति । इति । इति । एवम् । एव । एनाः । नामधेयैरिति नाम-धेयैः । एति ।

[२५] च्यावयति । वृष्णः । अश्वस्य । सन्दानमिति सन्दानम् । असि । वृष्ट्यै ।
त्वा । उपेति । नह्यामि । इति । आह । वृषा । वै । अश्वः । वृषा । पर्जन्यः । कृष्णः ।
इव । खलु । वै । भूत्वा । वरूपति । रूपेण । एव । एनम् । समिति । अर्जयति । व
रूपस्य । अवरोह्या इत्यवरोह्य ॥ [२६] अष्टोभवन्तिनामधेयै रेकान्नात्रिंशच्च ॥९॥

देवाः । वसव्याः । देवाः । गर्मण्याः । देवाः । सपीतयइतिसपीतयुः । इ
ति । एति । वृन्नाति । देवताभिः । एव । अन्वहमित्यनु-अहम् । वृष्टिम् । इच्छ
ति । यदि । वर्पेत । तावति । एव । होतव्यम् । यदि । न । वर्पेत । श्वः । भू
ते । हविः । निरिति । वपेत् । अहोरात्रे इत्यहः-रात्रे । वै । मित्रावरुणाविति मित्रा-
वरुणौ । अहोरात्राभ्यामित्यहः-रात्राभ्याम् । खलु । वै । पर्जन्यः । वरूपति । नक्तम् ।
वा । हि । दिवा । वा । वर्पति । मित्रावरुणाविति मित्रा-वरुणौ । एव । स्वेन ।
भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ । एव । अस्मै । [२७] अहोरात्रा
भ्यामित्यहः-रात्राभ्याम् । पर्जन्यम् । वरूपयतः । अग्नये । धामच्छदइति धाम-छदे ।
पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । मारुतम् । सप्तकपा
लमिति सप्त-कपालम् । सौर्यम् । एककपालमित्येक-कपालम् । अग्निः । वै । इतः ।
वृष्टिम् । उदिति । ईरयति । मरुतः । सृष्टम् । नयन्ति । यदा । खलु । वै । असौ ।
आदित्यः । न्यङ् । रुग्मिभिरिति रुग्मि-भिः । पर्यावर्ततइति परि-आवर्तते । अथ । व
रूपति । धामच्छदिति धाम-छत् । इव । खलु । वै । भूत्वा । वरूपति । एताः । वै ।
देवताः । वृष्ट्याः । ईरते । ताः । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति ।
धावति । ताः । [२८] एव । अस्मै । पर्जन्यम् । वरूपयन्ति । उत । अवर्पिष्यन् ।
वर्पति । एव । सृज । वृष्टिम् । दिवः । एति । अङ्घ्रिरित्यत-भिः । समुद्रम् । पूण । इति ।
आह । इमाः । च । एव । अमूः । च । अपः । समिति । अर्जयति । अथोइति । आ
भिः । एव । अमूः । अच्छ । एति । अञ्जाइत्यञ्ज-जाः । असि । प्रथमजाइति प्रथ
म-जाः । बलम् । असि । समुद्रियम् । इति । आह । यथायजुरितियथा-यजुः । एव ।
एतत् । उदिति । नम्भय । पृथिवीम् । इति । वरूपाह्वामिति वरूप-ह्वाम् । जुहोति ।
एषा । वै । ओषधीनाम् । वृष्टिर्वनिरिति वृष्टि-वनिः । तथा । एव । वृष्टिम् । एति ।
च्यावयति । ये । देवाः । दिविभागाइति दिवि-भागाः । इति । कृष्णाजिनमितिकृ

ष्ण-अजिनम् । अवेति । धूनोति । इमे । एव । अस्मे । लोकाः । ग्रीताः । अभीष्टा
इत्यभि-इष्टाः । भवन्ति । [२९] अस्मैधावतितावाएकविंशतिश्च ॥ ॐ ॥१०॥

सर्वाणि । छन्दांसि । एतस्याम् । इष्ट्याम् । अनूच्यानीत्यनु-उच्यानि ।
इति । आहुः । त्रिष्टुभः । वै । एतत् । वीर्यम् । यत् । ककुत् । उष्णिहा । जगत्यै ।
यत् । उष्णिहककुमावित्युष्णिह-ककुमौ । अन्वाहेत्यनु-आह । तेन । एव । सर्वाणि ।
छन्दांसि । अवेति । रुन्धे । गायत्री । वै । एषा । यत् । उष्णिहा । यानि । च
त्वारि । अधीति । अरूपराणि । चतुष्पादइतिचतुः-पादः । एव । ते । पशवः । यथा ।
पुरोडाशे । पुरोडाशः । अधीति । एवम् । एव । तत् । यत् । ऋचि । अधीति । अरूप
राणि । यत् । जगत्या । [३०] परिदृष्ट्यादितिपरि-दृष्ट्यात् । अन्तम् । यज्ञम् । गम
येत् । त्रिष्टुभा । परीति । दधाति । इन्द्रियम् । वै । वीर्यम् । त्रिष्टुक् । इन्द्रिये । एव ।
वीर्ये । यज्ञम् । प्रतीति । स्थापयति । न । अन्तम् । गमयति । अग्रे । त्री । ते । वा
जिना । त्री । सुधस्येति सुध-स्था । इति । त्रिवस्येति त्रि-वत्या । परीति । दधाति । सु
रूपत्वायेतिसरूप-त्वार्य । सर्वैः । वै । एषः । यज्ञः । यत् । त्रैधातवीर्यम् । कामायका
मायेतिकामाय-कामाय । प्रेति । युज्यते । सर्वेभ्यः । हि । कामेभ्यः । यज्ञः । प्रयु
ज्यतइतिप्र-युज्यते । त्रैधातवीर्येन । यजेत । अभिचरन्नित्यभि-चरन् । सर्वैः । वै ।
[३१] एषः । यज्ञः । यत् । त्रैधातवीर्यम् । सर्वेण । एव । एनम् । यज्ञेन । अभीति ।
चरति । स्तृणुते । एव । एनम् । एतया । एव । यजेत । अभिचर्यमाणइत्यभि-चर्य
माणः । सर्वैः । वै । एषः । यज्ञः । यत् । त्रैधातवीर्यम् । सर्वेण । एव । यज्ञेन । यज
ते । न । एनम् । अभिचरन्नित्यभि-चरन् । स्तृणुते । एतया । एव । यजेत । सहस्रे
ण । ग्रह्यमाणः । प्रजातमितिप्र-जातम् । एव । एनम् । ददाति । एतया । एव ।
यजेत । सहस्रेण । ईजानः । अन्तम् । वै । एषः । पशूनाम् । गच्छति । [३२] यः ।
सहस्रेण । यजते । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । खलु । वै । पशून् । असृजत । तान् ।
त्रैधातवीर्येन । एव । असृजत । यः । एवम् । विद्वान् । त्रैधातवीर्येन । पशुकामइ
तिपशु-कामः । यजते । तस्मात् । एव । योनेः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । पशून् ।
असृजत । तस्मात् । एव । एनान् । सृजते । उपेति । एनम् । उत्तरमित्युत्-तरम् ।
सहस्रम् । नमति । देवताभ्यः । वै । एषः । एति । वृश्चयते । यः । ग्रह्ये । इति ।

उक्त्वा । न । यजते । त्रैधातवीर्येन । यजेत । सर्वः । वै । एषः । यज्ञः । [३३]
 यत् । त्रैधातवीर्यम् । सर्वेण । एव । यजेन्न । यजते । न । देवताभ्यः । एति । वृश्च्य
 ते । द्वादशकपालइतिद्वादश-कपालः । पुरोडाशः । भवति । ते । त्रयः । चतुष्कपा
 लाइतिचतुः-कपालाः । त्रिष्पमृद्धत्वायेतित्रिष्पमृद्ध-त्वाय । त्रयः । पुरोडाशाः । भ
 वन्ति । त्रयः । इमे । लोकाः । एषाम् । लोकानाम् । आपर्यै । उत्तरउत्तरइत्युत्तर-
 उत्तरः । ज्यायान् । भवति । एवम् । इव । हि । इमे । लोकाः । यवमयइतियव-म
 यः । मध्ये । एतत् । वै । अन्तरि रूपस्य । रूपम् । समृद्धाडतिसं-रुद्धे । सर्वेषाम् ।
 अभिगमयन्नित्यभि गमयन् । अवेति । द्यति । अछम्बद्गारमित्यछम्बद्-कारम् ।
 हिरण्यम् । ददाति । तेजः । एव । [३४] अवेति । रुन्धे । तार्यम् । ददाति । प
 शून् । एव । अवेति । रुन्धे । धेनुम् । ददाति । आशिषइत्या-शिषः । एव । अवे
 ति । रुन्धे । साम्नः । वै । एषः । वर्णः । यत् । हिरण्यम् । यजुषाम् । तार्यम् ।
 उक्त्वा मदानामित्युक्थ-मदानाम् । धेनुः । एतान् । एव । सर्वान् । वर्णान् । अवे
 ति । रुन्धे ॥ [३५] जगत्याऽभिचरन्त्सर्वो वैगच्छतियज्ञस्तेज एव त्रि-शब् ॥ ११ ॥

त्वष्टा । हतपुत्रइतिहत-पुत्रः । वीन्द्रमिति वि-इन्द्रम् । सोमम् । एति । अह
 रतू । तस्मिन् । इन्द्रः । उपहवमित्युप-हवम् । ऐच्छत । तम् । न । उपेति । अहय
 त । पुत्रम् । मे । अवधीः । इति । सः । यज्ञवेशसमिति यज्ञ-वेशसम् । कृत्वा । प्रा
 सहेतिप्र-सहा । सोमम् । अपिबतू । तस्य । यत् । अत्यशिष्यतेत्यति-अशिष्यत ।
 तत् । त्वष्टा । आहवनीयमित्या-हवनीयम् । उप । प्रेति । अवर्तयतू । स्वाहा । इन्द्र
 शत्रुरितीन्द्र-शत्रुः । वर्द्धस्व । इति । सः । यावत् । ऊर्ध्वः । पगविध्यतीतिपरा-विध्य
 ति । तार्वति । स्वयम् । एव । वीति । अस्मत् । यदि । वा । तार्वत् । प्रवणमिति
 प्र-वनम् । [३६] आसीत् । यदि । वा । तार्वत् । अधीति । अग्नेः । आसीत् । सः ।
 सम्भवन्नितिसं-भवन् । अग्नीषोमावित्यग्नी-सोमौ । अभि । समिति । अभवतू । सः ।
 इषुमावमिषुमात्रमितिषुमात्रं-इषुमात्रम् । विज्वह । अवर्द्धत । सः । इमान् । लो
 कान् । अवृणोतू । यत् । इमान् । लोकान् । अवृणोत् । तत् । वृत्रस्य । वृत्रत्वमि
 ति वृत्र-त्वम् । तस्मात् । इन्द्रः । अविभेत् । अपीति । त्वष्टा । तस्मै । त्वष्टा । व
 ज्रम् । असिञ्चतू । तपः । वै । सः । वज्रः । आसीत् । तम् । उच्यन्तुमित्युत्-यन्तुम् ।

न । अशक्नोत् । अर्थः । वै । तर्हि । विष्णुः । [३७] अन्या । देवता । आसीत् । सः । अव्रवीत् । विष्णो । एति । इहि । इदम् । एति । हरिव्यावः । येन । अयम् । इदम् । इति । सः । विष्णुः । त्रेधा । आत्मानम् । वि । नीति । अधत्त । पृथिव्याम् । तृतीयम् । अन्तरिक्षे । तृतीयम् । दिवि । तृतीयम् । अभिपर्यावर्तादित्यभि-पर्यावर्तात् । हि । अविभेत् । यत् । पृथिव्याम् । तृतीयम् । आसीत् । तेन । इन्द्रः । वज्रम् । उदिति । अयच्छत् । विष्ण्वनुस्थितइतिविष्णु-अनुस्थितः । सः । अव्रवीत् । मा । मे । प्रेति । हाः । अस्ति । वै । इदम् । [३८] मयि । वीर्यम् । तत् । ते । प्रेति । दास्यामि । इति । तत् । अस्मै । प्रेति । अयच्छत् । तत् । प्रतीति । अगृह्णात् । अर्थाः । मा । इति । तत् । विष्णवे । अति । प्रेति । अयच्छत् । तत् । विष्णुः । प्रतीति । अगृह्णात् । अस्मासु । इन्द्रः । इन्द्रियम् । दधातु । इति । यत् । अन्तरिक्षे । तृतीयम् । आसीत् । तेन । इन्द्रः । वज्रम् । उदिति । अयच्छत् । विष्ण्वनुस्थितइतिविष्णु-अनुस्थितः । सः । अव्रवीत् । मा । मे । प्रेति । हाः । अस्ति । वै । इदम् । [३९] मयि । वीर्यम् । तत् । ते । प्रेति । दास्यामि । इति । तत् । अस्मै । प्रेति । अयच्छत् । तत् । प्रतीति । अगृह्णात् । द्विः । मा । अथाः । इति । तत् । विष्णवे । अति । प्रेति । अयच्छत् । तत् । विष्णुः । प्रतीति । अगृह्णात् । अस्मासु । इन्द्रः । इन्द्रियम् । दधातु । इति । यत् । दिवि । तृतीयम् । आसीत् । तेन । इन्द्रः । वज्रम् । उदिति । अयच्छत् । विष्ण्वनुस्थितइतिविष्णु-अनुस्थितः । सः । अव्रवीत् । मा । मे । प्रेति । हाः । येन । अहम् । [४०] इदम् । अस्मि । तत् । ते । प्रेति । दास्यामि । इति । त्वी (३) । इति । अव्रवीत् । सन्धामितिसं-धाम् । तु । समिति । दधावहे । त्वाम् । एव । प्रेति । विशान्नि । इति । यत् । माम् । प्रविशेरितिप्र-विशेः । किम् । मा । भुञ्ज्याः । इति । अव्रवीत् । त्वाम् । एव । इन्धीय । तव । भोगाय । त्वाम् । प्रेति । विशेषम् । इति । अव्रवीत् । तम् । वृत्रः । प्रेति । अविशत् । उदरम् । वै । वृत्रः । रपुत् । खलु । वै । मनुष्यस्य । प्रार्तव्यः । यः । [४१] एवम् । वेदं । हन्ति । रूपधम् । प्रार्तव्यम् । तत् । अस्मै । प्रेति । अयच्छत् । तत् । प्रतीति । अगृह्णात् । त्रिः । मा । अथाः । इति । तत् । विष्णवे ।

अति । प्रेति । अयच्छत् । तत् । विष्णुः । प्रतीति । अगृह्णात् । अस्मात् । इन्द्रः ।
 इन्द्रियम् । दधातु । इति । यत् । त्रिः । प्रेति । अयच्छत् । त्रिः । प्रत्यगृह्णादिति
 प्रति-अगृह्णात् । तत् । त्रिधातोरिति त्रि-धातौः । त्रिधातुत्वमिति त्रिधातु-त्वम् ।
 यत् । विष्णुः । अन्वर्तिष्ठतेत्यनु-अतिष्ठत् । विष्णवे । अति । प्रेति । अयच्छत् । त
 स्मात् । ऐन्द्रवैष्णवमित्यैन्द्रा-वैष्णवम् । हविः । भवति । यत् । वै । इदम् । किम् ।
 च । तत् । अस्मै । तत् । प्रेति । अयच्छत् । ऋचः । सामानि । यजूँषि । सह
 संम् । वै । अस्मै । तत् । प्रेति । अयच्छत् । तस्मात् । सहस्रदक्षिणमिति सहस्र-
 दक्षिणम् ॥ [४२] प्रवणाद्वैष्णुर्वाइदमिदमहर्षयोर्भवत्येकविंशतिश्च ॥ १२ ॥

देवाः । वै । गज्जन्यात् । जायमानात् । अविभ्युः । तम् । अन्तः । एव ।
 सन्तम् । दान्ना । अपेति । औम्भन् । सः । वै । एषः । अपोव्यइत्यप-उव्यः । जा
 यते । यत् । गज्जन्यः । यत् । वै । एषः । अनपोव्यइत्यनप-उव्यः । जायेत । वृ
 त्नात् । प्रन् । चरेत् । यम् । कामयेत । गज्जन्यम् । अनपोव्यइत्यनप-उव्यः । जा
 येत् । वृत्रात् । प्रन् । चरेत् । इति । तस्मै । एतम् । ऐन्द्रावा इहस्पत्यमित्यैन्द्रा-वा इ
 हस्पत्यम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । ऐन्द्रः । वै । गज्जन्यः । ब्रह्म । बृहस्पतिः ।
 ब्रह्मणा । एव । एनम् । दान्नः । अपोम्भनादित्यप-उम्भनात् । मुञ्चति । हिष्मयम् ।
 दाम । दक्षिणा । साख्यादितिस-अख्यात् । एव । एनम् । दान्नः । अपोम्भनादि
 त्यप-उम्भनात् । मुञ्चति ॥ [४३] एनन्दादशच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ १३ ॥

नवोनवइतिनवः-नवः । भवति । जायमानः । अह्नाम् । केतुः । उपसाम् ।
 एति । अग्रे ॥ भागम् । देवेभ्यः । वीति । दधाति । आयन्नित्या-यन् । प्रेति । च
 न्द्रमाः । तिरिति । दीर्घम् । आयुः ॥ यम् । आदित्याः । अशुम् । आप्याययन्ती
 त्या-प्याययन्ति । यम् । अल्पितम् । अल्पितयः । पिबन्ति ॥ तेन । नः । राजा ।
 वरुणः । बृहस्पतिः । एति । प्याययन्तु । भुवनस्य । गोपाइतिगो-पाः ॥ प्रा
 च्याम् । दिशि । त्वम् । इन्द्र । असि । राजा । उत । उदीच्याम् । वृत्रहन्निति वृ
 त्र-हन् । वृत्रहेति वृत्र-हा । असि ॥ यत्र । यन्ति । स्रोत्याः । तत् । [४४] जितम् ।
 ते । दक्षिणतः । वृषभः । एधि । हव्यः ॥ इन्द्रः । जयाति । न । परेति । जया
 ते । अधिराजइत्यधिराजः । राजस्वितिराज-सु । गज्जयाति ॥ विश्वाः । हि । भू

याः । पृतनाः । अभिष्टीः । उपसद्यइत्युप-सद्यः । नमस्यः । यथा । असत् ॥ अस्य ।
 इत् । एव । प्रेति । रिचि । महित्वमिति महित्वम् । दिवः । पृथिव्याः । परीति ।
 अन्तरिक्षपात् ॥ स्वराडिति स्व-राद् । इन्द्रः । दमे । एति । विश्वगूर्तइति विश्व-गूर्तः ।
 स्वरिः । अमंत्रः । ववख्ये । रणाय ॥ अभीति । त्वा । शूर । नोनुमः । अर्दुधाः ।
 इव । धेनवः ॥ ईशानम् । [४५] अस्य । जगतः । सुवर्दशमिति सुवः-दशम् । ई
 शानम् । इन्द्र । तस्थुपः ॥ त्वाम् । इत् । हि । हवामहे । साता । वाजस्य । कार
 वः ॥ त्वाम् । वृत्रेषु । इन्द्र । सत्पतिमिति सत्-पतिम् । नरः । त्वाम् । काष्ठासु । अ
 र्वतः ॥ यत् । दारवः । इन्द्र । ते । शतम् । शतम् । भूमीः । उत । स्युः ॥ न । त्वा ।
 वज्रिन् । सहस्रम् । सूर्याः । अन्धिति । न । जातम् । अष्ट । रोदसीइति ॥ पिब ।
 सोमम् । इन्द्र । मन्दतु । त्वा । यम् । ते । सुपाव । हर्यश्वेति हरि-अश्व । अग्निः ॥
 [४६] सोतुः । बाहुभ्यामिति बाहु-भ्याम् । सूर्यतइतिसु-यतः । न । अर्वा ॥ रेव
 तीः । नः । सधमादइतिसध-मादः । इन्द्रे । सन्तु । तुविवाजाइतितुवि-वाजाः ॥
 रूपुमन्तः । याभिः । मदेम ॥ उदिति । अग्ने । शुच्यः । तव । वीति । ज्योतिषा ।
 उदिति । उ । त्यम् । जातवेदसमिति जात-वेदसम् । सप्त । त्वा । हरितः । रथे । व
 हन्ति । देव । सूर्य ॥ शोचिष्केणमिति शोचिः-केणम् । विचखणिति वि-चखण ॥
 चित्रम् । देवानाम् । उदिति । अगात् । अनीकम् । चखुः । मित्रस्य । वरुणस्य ।
 अग्नेः ॥ एति । अग्राः । द्यावापृथिवीइति द्यावा-पृथिवी । अन्तरिक्षम् । सूर्यः । आ
 त्मा । जगतः । तस्थुपः । [४७] च ॥ विश्वे । देवाः । ऋतावृधइत्यृत-वृधः । ऋ
 तुभिरित्यृत-भिः । हवनश्रुतइति हवन-श्रुतः ॥ जुपन्ताम् । युज्यम् । पयः ॥ विश्वे ।
 देवाः । शृणुत । इमम् । हवम् । मे । ये । अन्तरिक्षे । ये । उपेति । द्यवि । स्थ ॥
 ये । अग्निजिह्वाइत्यग्नि-जिह्वाः । उत । वा । यजत्राः । आसद्येत्या-सद्यः । अग्निन् ।
 वरुहिपि । मादयध्वम् ॥ [४८] तदीशानमद्रिस्तस्थुपन्निः शच ॥ ❀ ❀ ॥१४॥
 देवामनुष्यादेवासुरा अद्भुवन्देवासुरास्तेपाङ्गायत्री प्रजापतिस्तायत्राग्नेगोभि

(१) अत्र सकारः संहिताया पल्लमापद्यते । तथा च प्रातिशख्ये—(अ-६, सू २.) 'स्वानासोदित्यापोदयपमु कम् मो प्रो श्री
 माहि यावि पचवग्रहपूर्व' इति ॥ अस्यार्थः—'स्वानासोदिति, आपोहि, अयमु, कमु, ऊ, मो, प्रो, श्री, माहि, यावि, पदि, इत्ये-
 वपूर्वः अग्रग्रहपूर्व सकारः पल्लमापद्यते ॥ (वद) स्वानासोदिमिपन्तु । स्वानासइति किम् । इतोदिति सोमः । आपोहिष्ट ।
 आपइति किम् । नहिरवस्थम् । अयमुष्यप्रदेवयुः । कमु प्विदस्य सेनया । अयंकमिति किम् । तदुसोमआह । ऊपुणऊत्ये ।
 मोपूणइन्द्र । प्रोष्यसे । त्रीपधस्या । माहिपदयुमन्नमः । यउपयमिष्ट । पदि पिताम् । शुचिपद्भुः' इति ॥

श्चित्रयामारुतन्देवावसव्या अग्नेमारुतमिति देवावसव्या देवाश्शर्मण्यास्सर्वाणि त्व
ष्टाहृतपुत्रो देवावैराजन्मन्त्रवोनवश्चतुर्दश ॥ १४ ॥ देवामनुष्याः प्रजाम्पशून्देवावस
व्याः परिदध्यादिदमस्यष्टाचत्वारिंशत् ॥ ४८ ॥ देवामनुष्यामादयध्वम् ॥ ❀ ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

विश्वरूपइतिविश्व-रूपः । वै । त्वाष्ट्रः । पुरोहितइतिपुरः-हितः । देवानाम् ।
आसीत् । स्वसीयः । असुराणाम् । तस्य । ग्रीणि । ग्रीरूपाणि । आसन्नू । सोम
पानमिति सोम-पानम् । सुरापानमिति सुरा-पानम् । अन्नादनमित्यन्न-अदनम् । सः ।
प्रत्यख्यमिति प्रति-अख्यम् । देवेभ्यः । भागम् । अवदत् । पुरोख्यमिति परः-अख्यम् ।
असुरेभ्यः । सर्वस्मै । वै । प्रत्यख्यमिति प्रति-अख्यम् । भागम् । वदन्ति । यस्मै ।
एव । पुरोख्यमिति परः-अख्यम् । वदन्ति । तस्य । भागः । उदितः । तस्मात् । इ
न्द्रः । अविभेत् । ईदृङ् । वै । गष्ट्रम् । वीति । पर्यावर्तयतीति परि-आवर्तयति । इ
ति । तस्य । वज्रम् । आदायेत्या-दाय । ग्रीरूपाणि । अञ्जिनत् । यत् । सोमपा
नमिति सोम-पानम् । [१] आसीत् । सः । कृपिञ्जलः । अभवत् । यत् । सुरापान
मिति सुरा-पानम् । सः । कलविङ्कः । यत् । अन्नादनमित्यन्न-अदनम् । सः । तिति
रिः । तस्य । अञ्जलिना । ब्रह्महत्यामिति ब्रह्म-हत्याम् । उपेति । अगृह्णात् । ताम् ।
सर्व्वथ्सुरमिति सर्व्व-थ्सुरम् । अविभः । तम् । भूतानि । अभीति । अक्रोशन्नू । ब्र
ह्महन्ति ब्रह्म-हन् । इति । सः । पृथिवीम् । उपेति । असीदत् । अस्यै । ब्रह्महत्या
या इति ब्रह्म-हत्यायै । तृतीयम् । प्रतीति । गृह्णाण । इति । सा । अब्रवीत् । वरम् ।
वृणे । स्वातात् । पराभविष्यन्तीति परा-भविष्यन्ती । मन्थे । ततः । मा । परेति । भू
वम् । इति । पुरा । ते । [२] सर्व्वथ्सुरादिति सर्व्व-थ्सुरात् । अपीति । रोहतात् । इति ।

अब्रवीत् । तस्मात् । पुरा । संव्यथसरादितिसंचयसरात् । पृथिव्यै । खातम् । अपी
 ति । रोहति । वारैवृत्तमिति वारै-वृत्तम् । हि । अस्यै । तृतीयम् । ब्रह्महत्यायाइति ब्र
 ह्म-हत्यायै । प्रतीति । अगृह्णात् । तत् । स्वकृतमिति स्व-कृतम् । इरिणम् । अभवत् ।
 तस्मात् । आहिताग्निरित्याहित-अग्निः । श्रद्धादेवइति श्रद्धा-देवः । स्वकृतइति स्व-कृ
 ते । इरिणे । न । अवेति । स्येत् । ब्रह्महत्यायाइति ब्रह्म-हत्यायै । हि । एषः । वर्णः ।
 सः । वनस्पतीर् । उपेति । असीदत् । अस्यै । ब्रह्महत्यायाइति ब्रह्म-हत्यायै । तृती
 यम् । प्रतीति । गृह्णीत् । इति । ते । अब्रुवन् । वरम् । वृणामहे । वृक्षात् । [३]
 पराभविष्यन्तइति परा-भविष्यन्तः । मन्यामहे । ततः । मा । परेति । भूम । इति ।
 आब्रश्चनादित्या-ब्रश्चनात् । वः । भूयांसः । उदिति । तिष्ठान् । इति । अब्रवीत् ।
 तस्मात् । आब्रश्चनादित्या-ब्रश्चनात् । वृक्षाणाम् । भूयांसः । उदिति । तिष्ठन्ति ।
 वारैवृत्तमिति वारै-वृत्तम् । हि । एषाम् । तृतीयम् । ब्रह्महत्यायाइति ब्रह्म-हत्यायै । प्रती
 ति । अगृह्णन् । सः । निर्यासइति निः-यासः । अभवत् । तस्मात् । निर्यासस्येति
 निः-यासस्य । न । आश्यम् । ब्रह्महत्यायाइति ब्रह्म-हत्यायै । हि । एषः । वर्णः । अ
 थोइति । खलु । यः । एव । लोहितः । यः । वा । आब्रश्चनादित्या-ब्रश्चनात् । नि
 र्येपतीति निः-येपति । तस्य । न । आश्यम् । [४] कामम् । अन्यस्य । सः । स्त्रीष
 ः सादमिति स्त्री-सः सादम् । उपेति । असीदत् । अस्यै । ब्रह्महत्यायाइति ब्रह्म-ह
 त्यायै । तृतीयम् । प्रतीति । गृह्णीत् । इति । ताः । अब्रुवन् । वरम् । वृणामहे । ऋ
 त्वियात् । प्रजामिति प्र-जाम् । विन्दामहे । कामम् । एति । विजनिनोरिति वि-ज
 नितोः । समिति । भवाम् । इति । तस्मात् । ऋत्वियात् । स्त्रियः । प्रजामिति प्र-
 जाम् । विन्दन्ते । कामम् । एति । विजनिनोरिति वि-जनिनोः । समिति । भवन्ति ।
 वारैवृत्तमिति वारै-वृत्तम् । हि । आसाम् । तृतीयम् । ब्रह्महत्यायाइति ब्रह्म-हत्यायै ।
 प्रतीति । अगृह्णन् । सा । मलंवद्वासाइति मलंवत्-वासाः । अभवत् । तस्मात् । म
 लंवद्वाससेति मलंवत्-वाससा । न । समिति । वदेत् । [५] न । सह । आसीत् ।
 न । अस्याः । अन्नम् । अद्यात् । ब्रह्महत्यायाइति ब्रह्म-हत्यायै । हि । एषा । वर्णम् ।
 प्रतिमुच्येति प्रति-मुच्यं । आस्ते । अथोइति । खलु । आहुः । अभ्यञ्जनमित्यभि-

अञ्जनम् । वाव । स्त्रियाः । अन्नम् । अभ्यञ्जनमित्यभि-अञ्जनम् । एव । न । प्रति
 गृह्यमितिप्रति-गृह्यम् । कामम् । अन्यत् । इति । याम् । मलवद्वाससमितिमलवत्-
 वाससम् । सम्भवन्तीतिसं-भवन्ति । यः । ततः । जायते । सः । अभिशस्तइत्यं
 भि-शस्तः । याम् । अरण्ये । तस्यै । स्तेनः । याम् । पराचीम् । तस्यै । ह्रीतमुखी
 तिह्रीत-मुखी । अपगल्भइत्यप-गल्भः । या । स्नाति । तस्याः । अफुस्वित्यप्-सु ।
 मारुंकः । या । [६] अभ्यङ्क्तइत्यभि-अङ्क्ते । तस्यै । दुश्चर्मैतिदुःचर्मा । या ।
 प्रलिखतइतिप्र-लिखते । तस्यै । खलतिः । अपमारीत्यप-मारी । या । आङ्क्तइत्यां-
 अङ्क्ते । तस्यै । क्राणः । या । दतः । धावते । तस्यै । ग्यावदन्नितिश्याव-दन् ।
 या । नखानि । निकृन्ततइतिनि-कृन्तते । तस्यै । कुन्खी । या । कृणसि । तस्यै ।
 ह्रीवः । या । रज्जुम् । सृजति । तस्याः । उद्वन्धुकइत्युत्-वन्धुकः । या । एणं
 न । पिबति । तस्याः । उन्मादुकइत्युत्-मादुकः । या । खर्वेण । पिबति । तस्यै ।
 खर्वः । तिस्रः । रात्रीः । जतम् । चगेत् । अञ्जलिना । वा । पिबेत् । अखर्वेण । वा ।
 पात्रेण । प्रजायाइतिप्र-जायै । गोपीथाय ॥ [७] यःसोमपानन्तेवृक्षणात्तस्यनाश्यं
 व्वदेत्मारुकोयाऽखर्वेणवात्रीणिच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ १ ॥

त्वष्टा । हतपुत्रइतिहत-पुत्रः । वीन्द्रमितिषि-इन्द्रम् । सोमम् । एति । अह
 रत् । तस्मिन् । इन्द्रः । उणहवमित्युप-हवम् । षेच्छत् । तम् । न । उपेति । अह
 यत् । पुत्रम् । मे । अवधीः । इति । सः । यज्ञवेशसमितियज्ञ-वेशसम् । कृत्वा ।
 प्रासहेतिप्र-सहा । सोमम् । अपिवत् । तस्य । यत् । अत्याशिष्यतेत्यति-अशिष्य
 त । तत् । त्वष्टा । आहवनीयमित्या-हवनीयम् । उप । प्रेति । अवर्तयत् । स्वाहा ।
 इन्द्रशत्रुरितीन्द्र-शत्रुः । वर्द्धस्व । इति । यत् । अवर्तयत् । तत् । वृत्रस्य । वृत्रत्व
 मितिंवृत्र-त्वम् । यत् । अर्बवीत् । स्वाहा । इन्द्रशत्रुरितीन्द्र-शत्रुः । वर्द्धस्व । इति ।
 तस्मात् । अस्य । [८] इन्द्रः । शत्रुः । अभवत् । सः । सम्भवन्नितिसं-भवन् । अ
 ग्रीपोमावित्यग्नी-सोमौ । अभि । समिति । अभवत् । सः । इषुमात्रमिषुमात्रमिती
 पुमात्रं-इषुमात्रम् । विष्वङ् । अवर्द्धत । सः । इमान् । लोकान् । अवृणोत् । यत् ।
 इमान् । लोकान् । अवृणोत् । तत् । वृत्रस्य । वृत्रत्वमितिंवृत्र-त्वम् । तस्मात् । इ

न्द्रः । अविभेत् । सः । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । उपेति । अधावत् । शत्रुः ।
 मे । अजनि । इति । तस्मै । वज्रम् । सिक्त्वा । प्रेति । अयच्छत् । एतेन । जहि ।
 इति । तेन । अभीति । आयत । तौ । अब्रूताम् । अग्नीषोमावित्यग्नी-सोमौ । मा ।
 [९] प्रेति । हाः । आवम् । अन्तः । स्वः । इति । मम । वै । युवम् । स्थः । इति ।
 अब्रवीत् । माम् । अभि । एति । इतम् । इति । तौ । भागधेयमिति भाग-धेयम् ।
 पेच्छेताम् । ताभ्याम् । एतम् । अग्नीषोमीयमित्यग्नी-सोमीयम् । एकादशकपाल
 मित्येकादश-कपालम् । पूर्णमासइति पूर्ण-मासे । प्रेति । अयच्छत् । तौ । अब्रू-
 ताम् । अभीति । सन्दष्टावितिसन्दष्टौ । वै । स्वः । न । शक्नुवः । ऐतुमित्या-ए-
 तुम् । इति । सः । इन्द्रः । आत्मनः । शीतरूराविति शीत-रूरौ । अजनयत् । तत् ।
 शीतरूरयोरिति शीत-रूरयोः । जन्म । यः । एवम् । शीतरूरयोरिति शीत-रूरयोः ।
 जन्म । वेद । [१०] न । एनम् । शीतरूराविति शीत-रूरौ । हतः । ताभ्याम् । ए-
 नम् । अभीति । अनयत् । तस्मात् । जञ्जभ्यमानात् । अग्नीषोमावित्यग्नी-सोमौ ।
 निरिति । अक्रामताम् । प्राणाणानाविति प्राण-अणानौ । वै । एनम् । तत् । अज-
 हिताम् । प्राणइति प्र-अनः । वै । दख्यः । अणानइत्यप-अनः । क्रतुः । तस्मात् ।
 जञ्जभ्यमानः । ब्रूयात् । मयि । द्रुष्यत् इति द्रुष्य-क्रतू । इति । प्राणाणानाविति
 प्राण-अणानौ । एव । आत्मन् । धत्ते । सर्वम् । आर्युः । एति । सः । देवताः । वृ-
 त्नात् । निरुह्येति नि-हूय । वार्त्रघ्नमिति वार्त्र-घ्नम् । हविः । पूर्णमासइति पूर्ण-मा-
 से । निरिति । अवपत् । घन्ति । वै । एनम् । पूर्णमासइति पूर्ण-मासे । एति ।
 [११] अमावास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । प्याययन्ति । तस्मात् । वार्त्रघ्नीइति वा-
 र्त्र-घ्नी । पूर्णमासइति पूर्ण-मासे । अन्विति । उच्येतेइति । वृधन्वतीइति वृधन्-वती ।
 अमावास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । तत् । सः । स्थाप्येति सं-स्थाप्यं । वार्त्रघ्नमिति वा-
 र्त्र-घ्नम् । हविः । वज्रम् । आदायेत्या-दायं । पुनः । अभीति । आयत । तेइति ।
 अब्रूताम् । द्यावापृथिवीइति द्यावा-पृथिवी । मा । प्रेति । हाः । आचयोः । वै । श्रि-
 तः । इति । तेइति । अब्रूताम् । वरम् । वृणावहै । नख्यत्रविहितेति नख्यत्र-विहि-
 ता । अहम् । असानि । इति । असौ । अब्रवीत् । चित्रविहितेति चित्र-विहिता ।
 अहम् । इति । इयम् । तस्मात् । नख्यत्रविहितेति नख्यत्र-विहिता । असौ । चित्र

विहितेतिचित्र-विहिता । इयम् । यः । एवम् । द्यावापृथिव्योरितिद्यावा-पृथिव्योः ।
 [१२] वरम् । वेदं । एति । एनम् । वरः । गच्छति । सः । आभ्याम् । एव । प्रसू-
 तइतिप्र-सूतः । इन्द्रः । वृत्रम् । अहन्नू । ते । देवाः । वृत्रम् । हत्वा । अग्नीषोमावि-
 त्यग्नी-सोमौ । अनुवन्नू । हव्यम् । नः । वहतम् । इति । तौ । अब्रूताम् । अपतेज-
 सावित्यप-तेजसौ । वै । स्यौ । वृत्रे । वै । तयोः । तेजः । इति । ते । अनुवन्नू ।
 कः । इदम् । अच्छ । एति । इति । गौः । इति । अनुवन्नू । गौः । वाव । सर्वस्य ।
 मित्रम् । इति । सा । अब्रवीत् । [१३] वरम् । वृणे । मयि । एव । सता । उभये-
 न । भुनजावै । इति । तत् । गौः । एति । अहस्तू । तस्मात् । गर्वि । सता । उ-
 भयेन । भुञ्जते । एतत् । वै । अग्नेः । तेजः । यत् । घृतम् । एतत् । सोमस्य ।
 यत् । पर्यः । यः । एवम् । अग्नीषोमयोरित्यग्नी-सोमयोः । तेजः । वेदं । तेजस्वी ।
 एव । भवति । ब्रह्मवादिनइतिब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । किन्देवत्यमितिकि-देवत्यम् ।
 षोर्णमासमितिषोर्ण-मासम् । इति । प्राजापत्यमितिप्राजा-पत्यम् । इति । ब्रूयात् । ते-
 न । इन्द्रम् । ज्येष्ठम् । पुत्रम् । निस्वासाययदितिनिः-अवासाययत् । इति । त-
 स्मात् । ज्येष्ठम् । पुत्रम् । धनेन । निस्वासाययन्तीतिनिः-अर्वासाययन्ति ॥ [१४]
 अस्यमावेदाद्यावापृथिव्योरवधीदितितस्माच्चत्वारिच । ❀ ❀ ❀ ॥२॥

इन्द्रम् । वृत्रम् । जग्निवा-सम् । मृधः । अभि । प्रीति । अवेपन्तु । सः ।
 एतम् । वैमृधम् । पूर्णमासइतिपूर्ण-मासे । अनुनिर्वाप्यमित्यनु-निर्वाप्यम् । अप-
 श्यतू । तम् । निरिति । अवपत् । तेन । वै । सः । मृधः । अपेति । अहत् । यत् ।
 वैमृधः । पूर्णमासइतिपूर्ण-मासे । अनुनिर्वाप्यइत्यनु-निर्वाप्यः । भवति । मृधः ।
 एव । तेन । यजमानः । अपेति । हते । इन्द्रः । वृत्रम् । हत्वा । देवताभिः । च ।
 इन्द्रियेण । च । वीति । आर्ध्यत् । सः । एतम् । अग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-
 कपालम् । अमावास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । अपश्यतू । ऐन्द्रम् । दधि । [१५]
 तम् । निरिति । अवपत् । तेन । वै । सः । देवताः । च । इन्द्रियम् । च । अवेति ।
 अरुन्ध । यत् । अग्नेयः । अष्टाकपालइत्यष्टा-कपालः । अमावास्यायामित्यमा-वा-
 स्यायाम् । भवति । ऐन्द्रम् । दधि । देवताः । च । एव । तेन । इन्द्रियम् । च । य-
 जमानः । अवेति । रुन्धे । इन्द्रस्य । वृत्रम् । जग्मुपः । इन्द्रियम् । धीर्यम् । पृथि-

वीम् । अनु । वीति । आर्हत् । तत् । ओपधयः । वीरुधः । अगवन् । सः । प्रजा
 पतिमितिप्रजा-पतिम् । उपेति । अधावत् । वृत्रम् । मे । जघुर्पः । इन्द्रियम् । वी
 र्यम् । [१६] पृथिवीम् । अनु । वीति । आर्हत् । तत् । ओपधयः । वीरुधः । अमू
 वन् । इति । सः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । पशून् । अग्रवीत् । एतत् । अस्मे ।
 समिति । नयत् । इति । तत् । पशवः । ओपधीभ्यइत्योपधिभ्यः । अधीति । आ
 त्मन् । समिति । अनयन् । तत् । प्रतीति । अदुहन् । यत् । समनयन्नितिसं-अ
 नयन् । तत् । सान्नाय्यस्येतिसां-नाय्यस्य । सान्नाय्यत्वमितिसान्नाय्य-त्वम् । यत् ।
 प्रत्यदुहन्नितिप्रति-अदुहन् । तत् । प्रतिधुपइतिप्रति-धुपः । प्रतिधुक्त्वमितिप्रति
 धुक्-त्वम् । समिति । अनेपुः । प्रतीति । अधुरूपन् । न । तु । मयि । श्रयते । इति ।
 अग्रवीत् । एतत् । अस्मे । [१७] शृतम् । कुरुत् । इति । अग्रवीत् । तत् । अस्मे । शृ
 तम् । अकुर्वन् । इन्द्रियम् । वाव । अस्मिन् । वीर्यम् । तत् । अश्रयन् । तत् । शृतस्य ।
 शृतत्वमितिशृत-त्वम् । समिति । अनेपुः । प्रतीति । अधुरूपन् । शृतम् । अकन् ।
 न । तु । मा । धिनोति । इति । अग्रवीत् । एतत् । अस्मे । दधि । कुरुत् । इति ।
 अग्रवीत् । तत् । अस्मे । दधि । अकुर्वन् । तत् । एनम् । अधिनोत् । तत् । द
 ध्नः । दधित्वमितिदधि-त्वम् । ब्रह्मवादिनइतिब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । दध्नः ।
 पूर्वस्य । अवदेयमित्यव-देयम् । [१८] दधि । हि । पूर्वम् । क्रियते । इति । अना
 दृत्येत्यना-दृत्य । तत् । शृतस्य । एव । पूर्वस्य । अवेति । द्येत् । इन्द्रियम् । एव ।
 अस्मिन् । वीर्यम् । श्रित्वा । दध्ना । उपरिष्ठात् । धिनोति । यथापूर्वमिति यथा-
 पूर्वम् । उपेति । एति । यत् । पूतीकैः । वा । पूर्णवल्कैरितिपूर्ण-वल्कैः । वा । आ
 तञ्च्यादित्यां-तञ्च्यात् । सोम्यम् । तत् । यत् । कलेः । गरूपसम् । तत् । यत् ।
 तण्डुलेः । वैश्वदेवमिति वैश्व-देवम् । तत् । यत् । आतञ्जनेनेत्यां-तञ्जनेन । मानुषम् ।
 तत् । यत् । दध्ना । तत् । सेन्द्रमिति स-इन्द्रम् । दध्ना । एति । तनक्ति । [१९]
 सेन्द्रत्वायेतिसेन्द्र-त्वाय । अग्निहोत्रोच्छेपणमित्यग्निहोत्र-उच्छेपणम् । अभ्यातनक्ती
 त्यभि-आतनक्ति । यज्ञस्य । सन्तत्याइतिसं-तत्यै । इन्द्रः । वृत्रम् । हत्वा । पराम् ।
 एवावतमितिपरा-वतम् । अगच्छत् । अपेति । अगधम् । इति । मन्यमानः । तम् ।
 देवताः । प्रेषमितिप्र-एषम् । ऐच्छन् । सः । अग्रवीत् । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः ।

यः । प्रथमः । अनुविन्दतीत्यनु-विन्दति । तस्य । प्रथमम् । भागधेयमिति भाग-
 येयम् । इति । तम् । पितरः । अन्विति । अविन्दन् । तस्मात् । पितृभ्य इति पितृ-
 भ्यः । पूर्वेषु । क्रियते । सः । अमावास्यामित्यमा-वास्याम् । प्रति । एति । अग-
 च्छन् । तम् । देवाः । अभि । समिति । अगच्छन्त । अमा । वै । नः । [२०] अ-
 च । वसु । वसति । इति । इन्द्रः । हि । देवानाम् । वसु । तत् । अमावास्यायाइ-
 त्यमा-वास्यायाः । अमावास्यात्वमित्यमावास्या-त्वम् । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः ।
 वदन्ति । किन्देवत्यमितिकि-देवत्यम् । सान्नाय्यमितिसां-नाय्यम् । इति । वैश्वदे-
 वमिति वैश्व-देवम् । इति । ब्रूयात् । विश्वे । हि । तत् । देवाः । भागधेयमिति भा-
 ग-धेयम् । अभीति । समगच्छन्तेतिसं-अगच्छन्त । इति । अथो इति । खलु । ऐ-
 न्द्रम् । इति । एव । ब्रूयात् । इन्द्रम् । वाव । ते । तत् । भिषज्यन्तः । अभि । स-
 मिति । अगच्छन्त । इति ॥ [२१] दधिमेजुधनुषेन्द्रियैर्वीर्यमित्यववीदेतदस्मा अव-
 देयन्तनक्तिनोद्विचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ३ ॥

ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । सः । तु । वै । द्रुशपूर्णमासाविति
 द्रुश-पूर्णमासौ । यजेत । यः । एनौ । सेन्द्रावितिस-इन्द्रौ । यजेत । इति । वैमृ-
 धः । पूर्णमास इति पूर्ण-मासे । अनुनिर्वार्य इत्यनु-निर्वार्यः । भवति । तेन । पूर्णमा-
 स इति पूर्ण-मासः । सेन्द्र इति स-इन्द्रः । ऐन्द्रम् । दधि । अमावास्यामित्यमा-वा-
 स्यायाम् । तेन । अमावास्यात्यमा-वास्या । सेन्द्रेतिस-इन्द्रा । यः । एवम् । विद्वान् ।
 द्रुशपूर्णमासाविति द्रुश-पूर्णमासौ । यजते । सेन्द्रावितिस-इन्द्रौ । एव । एनौ ।
 यजते । विश्व इति विश्वः-श्वः । अस्मै । ईजानाय । वसीयः । भवति । देवाः । वै । यत् ।
 यज्ञे । अकुर्वत । तत् । असुराः । अकुर्वत । ते । देवाः । एताम् । [२२] इष्टिम् ।
 अण्डयन् । आग्नेयैष्णवमित्याग्ने-यैष्णवम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् ।
 सरस्वत्यै । चरुम् । सरस्वते । चरुम् । ताम् । पौर्णमासमिति पौर्ण-मासम् । सः स्था-
 प्येति संस्थाप्य । अर्तु । निरिति । अवणन् । ततः । देवाः । अभवन् । परेति ।
 असुराः । यः । भ्रातृव्यवानिति भ्रातृव्य-वान् । स्यात् । सः । पौर्णमासमिति पौर्ण-
 मासम् । सः स्थाप्येति संस्थाप्य । एताम् । इष्टिम् । अर्तु । निरिति । वपेत् । पौर्ण-
 मासेनेति पौर्ण-मासेन । एव । वज्रम् । भ्रातृव्याय । प्रहृत्येति प्र-हृत्य । आग्नेयैष्णवे

नेत्याशावैष्णवेन । देवताः । च । यज्ञम् । च । आर्तव्यस्य । वृद्धवते । मिथुनान् ।
 पशून् । सारस्वताभ्याम् । यावत् । एव । अस्य । अस्ति । तत् । [२३] सर्वम् । वृ
 ष्वते । पौर्णमासीमितिपौर्ण-मासीम् । एव । यजेत । आर्तव्यवानितिआर्तव्य-वान् ।
 न । अमावास्यामित्यमा-वास्याम् । हत्वा । आर्तव्यम् । न । एति । प्याययति । सा
 क्रम्प्रस्थायीयेनेतिसाकं-प्रस्थायीयेन । यजेत । पशुकामइतिपशु कामः । यस्मै । वै ।
 अल्पेन । आहरन्तीत्या-हरन्ति । न । आत्मना । तृप्यति । न । अन्यस्मै । ददाति ।
 यस्मै । महता । तृप्यति । आत्मना । ददाति । अन्यस्मै । महता । पूर्णम् । होतु
 व्यम् । तृप्तः । एव । एनम् । इन्द्रः । प्रजयेतिप्र-जया । पशुभिरितिपशु-भिः । तर्पय
 ति । दारुपात्रेणेतिदारु-पात्रेण । जुहोति । न । हि । मृन्मयमितिमृत्-मयम् । आ
 हुतिमित्या-हुतिम् । आनशे । औदुम्बरम् । [२४] भवति । ऊर्कू । वै । उदुम्बरः ।
 ऊर्कू । पशवः । ऊर्जा । एव । अस्मै । ऊर्जम् । पशून् । अवेति । रुन्धे । न । अ
 गतश्रीरित्यगत-श्रीः । महेन्द्रमितिमहा-इन्द्रम् । यजेत । त्रयः । वै । गतश्रियइति
 गत-श्रियः । शुश्रुवान् । ग्रामणीरितिग्राम-नीः । राजन्यः । तेषाम् । महेन्द्रइतिमहा-
 इन्द्रः । देवता । यः । वै । स्वाम् । देवताम् । अतियजंतइत्यति-यजंत । प्रेति । स्वा
 यै । देवतायै । च्यवते । न । पराम् । प्रेति । आप्नोति । पापीयान् । भवति । सुव्व
 थ्सरमितिसं-वृथ्सरम् । इन्द्रम् । यजेत । सुव्वथ्सरमितिसं-वृथ्सरम् । हि । व्रतम् । न ।
 अतीति । स्वा [२५] एव । एनम् । देवता । इज्यमाना । भूत्यै । इन्धे । वसी
 यान् । भवति । सुव्वथ्सरस्येतिंसं-वृथ्सरस्यं । परस्तात् । अग्नये । व्रतपतयइतिव्रत-प
 तये । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । निरिति । वपेत् । सुव्वथ्सरमि
 तिसं-वृथ्सरम् । एव । एनम् । वृत्रम् । जग्निवांसम् । अग्निः । व्रतपतिरितिव्रत-प
 तिः । व्रतम् । एति । लम्भयति । ततः । अधीति । कामम् । यजेत ॥ [२६] एता
 न्तदौदुम्बरः स्वात्रिशर्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥४॥

न । असौमयाजीत्यसौम-याजी । समिति । नयेत् । अनागतमित्यना-ग
 तम् । वै । एतस्य । पयः । यः । असौमयाजीत्यसौम-याजी । यत् । असौमया
 जीत्यसौम-याजी । सन्नयेदितिंसं-नयेत् । परिमोषइतिपरि-मोषः । एव । सः । अ
 नृतम् । करोति । अथोइति । परेति । एव । सिच्यते । सोमयाजीतिसौम-याजी ।

एव । समिति । नयेत् । पर्यः । वै । सोमः । पर्यः । सान्नाय्यमितिसां-नाय्यम् ।
 पर्यसा । एव । पर्यः । आत्मन् । धत्ते । वीति । वै । एतम् । प्रजयेतिप्र-जया ।
 पशुभिरितिपशु-भिः । अर्द्धयति । वर्द्धयति । अस्य । भ्रातृव्यम् । यस्य । हविः ।
 निरुप्तमितिनिः-उप्तम् । पुरस्तात् । चन्द्रमाः । [२७] अभीति । उदेतीत्युत्-ए
 ति । त्रेधा । तण्डुलान् । वीति । भजेत् । ये । मध्यमाः । स्युः । तान् । अमर्ये ।
 दात्रे । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । कुर्यात् । ये । स्यविष्टाः ।
 तान् । इन्द्राय । प्रदात्रइतिप्र-दात्रे । दुधन् । चरुम् । ये । अणिष्ठाः । तान् । वि
 ष्णवे । शिपिविष्टयेतिशिपि-विष्टाय । शूते । चरुम् । अग्निः । एव । अस्मै । प्रजा
 मितिप्र-जाम् । प्रजनयतीतिप्र-जनयति । वृद्धाम् । इन्द्रः । प्रेति । यच्छति । यज्ञः ।
 वै । विष्णुः । पशवः । शिपिः । यज्ञे । एव । पशुपुं । प्रतीति । तिष्ठति । न । देइ
 ति । [२८] यजेत । यत् । पूर्वया । सम्प्रतीतिसं-प्रति । यजेत । उत्तयेत्युत्-तग्या ।
 छन्द । कुर्यात् । यत् । उत्तयेत्युत्-तग्या । सम्प्रतीतिसं-प्रति । यजेत । पूर्वया ।
 छन्द । कुर्यात् । न । इष्टिः । भवति । न । यज्ञः । तन् । अन्विति । द्वीतमुखीति
 द्वीत-मुखी । अपगल्मइत्यप-गल्मः । जायते । एकाम् । एव । यजेत । प्रगल्भइति
 प्र-गल्मः । अस्य । जायते । अनादृत्येत्यना-दृत्य । तत् । देइति । एव । यजेत ।
 यज्ञमुखमिति यज्ञ-मुखम् । एव । पूर्वया । आलभेतइत्यां-लभते । यजेत । उत्तये
 त्युत्-तग्या । देवताः । एव । पूर्वया । अवक्तव्यइत्यव-क्तव्ये । इन्द्रियम् । उत्तयेत्युत्-
 तग्या । देवलोकमितिदेव-लोकम् । एव । [२९] पूर्वया । अभिजयतीत्यभि-जय
 ति । मनुष्यलोकमितिमनुष्य-लोकम् । उत्तयेत्युत्-तग्या । भूयसः । यज्ञक्रतुनिति
 यज्ञ-क्रतून् । उपेति । एति । एषा । वै । सुमनाइतिसु-मनाः । नाम । इष्टिः । यम् ।
 अद्य । ईजानम् । पश्चात् । चन्द्रमाः । अभीति । उदेतीत्युत्-एति । अस्मिन् । ए
 व । अस्मै । लोके । अर्द्धकम् । भवति । दारुणायणयज्ञेनेतिदारुणायण-यज्ञेन । मु
 र्गकामइतिसुवर्ग-कामः । यजेत । पूर्णमासइतिपूर्ण-मासे । समिति । नयेत् । मे
 त्रावरुणयेतिमेत्रा-वरुण्या । आभिरुण्या । अमावास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । यजे
 त् । पूर्णमासइतिपूर्ण-मासे । वै । देवानाम् । सुतः । तेषाम् । एतम् । अर्द्धमासमि
 त्यर्द्ध-मासम् । प्रसुतइतिप्र-सुतः । तेषाम् । मेत्रावरुणीतिमेत्रा-वरुणी । वशा । अमा

वास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । अनुवन्त्येतनु-वन्ध्या । यत् । [३०] पूर्वेषु । यजं
ते । वेदिम् । एव । तत् । करोति । यत् । वत्सान् । अणकरोतीत्यप-आकरोति ।
सदोहविर्द्धानेइतिसदः-हविर्द्धाने । एव । समिति । मिनोति । यत् । यजते । देवैः ।
एव । सुत्याम् । समिति । पादयति । सः । एतम् । अर्द्धमासमित्यर्द्ध-मासम् । सध
मादमितिसध-मादम् । देवैः । सोमम् । पिबति । यत् । मैत्रावरुण्येतिमैत्रा-वरुण्या ।
आभिरूपया । अमावास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । यजते । या । एव । असौ । दे
वानाम् । वशा । अनुवन्त्येतनु-वन्ध्या । सोइति । एव । एषा । एतस्य । सारूपा
दितिस-अरूपात् । वै । एषः । देवान् । अभ्यारोहतीत्यभि-आरोहति । यः । एषाम् ।
यज्ञम् । [३१] अभ्यारोहतीत्यभि-आरोहति । यथा । खलु । वै । श्रेयान् । अभ्या
रूढित्यभि-आरूढः । कामयते । तथा । करोति । यदि । अवविध्यतीत्यव-विध्यति ।
पापीयान् । भवति । यदि । न । अवविध्यतीत्यव-विध्यति । सदृङ्ङितिस-दृङ् । व्या
वृत्कामइतिव्यावृत्-कामः । एतेन । यज्ञेन । यजेत । रूपुरपविरितिरूपुर-पविः । हि ।
एषः । यज्ञः । ताजक् । पुण्यः । वा । भवति । प्रेति । वा । मीयते । तस्य । एतत् ।
व्रतम् । न । अनृतम् । वदेत् । न । मांसम् । अश्नीयात् । न । स्त्रियम् । उपेति ।
इयात् । न । अस्थ । पल्पलनेन । वासः । पल्पलयेयुः । एतत् । हि । देवाः । स
र्वम् । न । कुर्वन्ति ॥ [३२] चन्द्रमादेदेवलोकमेवयद्यज्ञम्पल्पलयेयुषद्वं ॥ ५ ॥
एषः । वै । देवस्यइतिदेव-स्यः । यत् । द्रुशपूर्णमासावितिद्रुश-
पूर्णमासौ । यः । द्रुशपूर्णमासावितिद्रुश-पूर्णमासौ । इष्ट्वा । सोमेन । यजं
ते । स्थस्पष्टइतिस्थ-स्पष्टे । एव । अवसानइत्यव-साने । वरे । देवानाम् ।
अवेति । स्यति । एतानि । वै । अङ्गापरुःपीत्यङ्गा-परुःपि । सुव्यंशस्ये
तिसं-व्यंशस्यं । यत् । द्रुशपूर्णमासावितिद्रुश-पूर्णमासौ । यः । एवम् । वि
द्वान् । द्रुशपूर्णमासावितिद्रुश-पूर्णमासौ । यजते । अङ्गापरुःपीत्यङ्गा-परुःपि ।
एव । सुव्यंशस्येतिंसं-व्यंशस्यं । प्रतीति । दधाति । एतेइति । वै । सुव्यंशस्ये
तिसं-व्यंशस्यं । चरुपुंषीइति । यत् । द्रुशपूर्णमासावितिद्रुश-पूर्णमासौ । यः ।
एवम् । विद्वान् । द्रुशपूर्णमासावितिद्रुश-पूर्णमासौ । यजते । ताभ्याम् । एव ।

सुवर्गमिति सुवः-गम् । लोकम् । अन्विति । पश्यति । [३३] एषा । वै । देवानाम् ।
 विक्रान्तिरिति वि-क्रान्तिः । यत् । दृशपूर्णमासाविति दृश-पूर्णमासौ । यः । ए
 वम् । विद्वान् । दृशपूर्णमासाविति दृश-पूर्णमासौ । यजते । देवानाम् । एव । वि
 क्रान्तिमिति वि-क्रान्तिम् । अतुं । वीति । क्रमते । एषः । वै । देवयानइति देव-या
 नः । पन्थाः । यत् । दृशपूर्णमासाविति दृश-पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् ।
 दृशपूर्णमासाविति दृश-पूर्णमासौ । यजते । यः । एव । देवयानइति देव-यानः ।
 पन्थाः । तम् । समारोहनीतिसं-आरोहति । एतौ । वै । देवानाम् । हरीइति । यत् ।
 दृशपूर्णमासाविति दृश-पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् । दृशपूर्णमासाविति
 दृश-पूर्णमासौ । यजते । यौ । एव । देवानाम् । हरीइति । ताम्भ्याम् । [३४] ए
 व । एभ्यः । हव्यम् । वहति । एतत् । वै । देवानाम् । आस्यम् । यत् । दृशपूर्ण
 मासाविति दृश-पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् । दृशपूर्णमासाविति दृश-
 पूर्णमासौ । यजते । साख्यादितिसं-अख्यात् । एव । देवानाम् । आस्यै । जुहोति ।
 एषः । वै । हविर्धानीति हविः-धानी । यः । दृशपूर्णमासयाजीति दृशपूर्णमास-
 याजी । सायम्प्रातरिति सायं-प्रातः । अमिहोत्रमित्यभि-होत्रम् । जुहोति । यजते ।
 दृशपूर्णमासाविति दृश-पूर्णमासौ । अहंहरित्यहः-अहः । हविर्धानिनामिति ह
 विः-धानिनाम् । सुतः । यः । एवम् । विद्वान् । दृशपूर्णमासाविति दृश-पूर्णमा
 सौ । यजते । हविर्धानीति हविः-धानी । अस्मि । इति । सर्वम् । एव । अस्य । वरु
 हिष्यम् । दत्तम् । भवति । देवाः । वै । अहः । [३५] यज्ञियम् । न । अविन्दन् ।
 ते । दृशपूर्णमासाविति दृश-पूर्णमासौ । अपुनन् । तौ । वै । एतौ । पूतो । मे
 ध्यौ । यत् । दृशपूर्णमासाविति दृश-पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् । दृश
 पूर्णमासाविति दृश-पूर्णमासौ । यजते । पूतो । एव । एनो । मेध्यौ । यजते ।
 न । अमावास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । च । पूर्णमास्यामिति पूर्ण-मास्याम् । च ।
 स्त्रियम् । उपेति । इयात् । यत् । उपेयादित्युप-इयात् । निरिन्द्रियइति निः-इन्द्रि
 यः । स्यात् । सोमस्य । वै । राज्ञः । अर्धमासस्येत्यर्ध-मासस्य । रात्रयः । पत्नयः ।
 आसन् । तासाम् । अमावास्यामित्यमा-वास्याम् । च । पूर्णमासीमिति पूर्ण-मा
 सीम् । च । न । उपेति । ऐत् । [३६] तेइति । एनम् । अभि । ममिति । अन

ह्येताम् । तम् । यख्मः । आच्छेत् । राजानम् । यख्मः । आस्तु । इति । तत् ।
 राजयख्मस्येतिराज-यख्मस्य । जन्म । यत् । पापीयान् । अभवत् । तत् । पाप
 यख्मस्येतिपाप-यख्मस्य । यत् । जायोभ्याम् । अविन्दत् । तत् । जायेन्यस्य ।
 यः । एवम् । एतेषाम् । यख्माणाम् । जन्म । वेद । न । एनम् । एते । यख्माः ।
 विन्दन्ति । सः । एतेइति । एव । नमस्यन् । उपेति । अधावत् । तेइति । अब्रू
 ताम् । वरम् । वृणावहे । आवम् । देवानाम् । भागधेइतिभाग-धे । असाव ।
 [३७] आवत् । अधीति । देवाः । इज्यान्ते । इति । तस्मात् । सदृशीनाम् । रा
 त्रीणाम् । अमावास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । च । पौर्णमास्यामितिपौर्ण-मास्याम् ।
 च । देवाः । इज्यन्ते । एतेइति । हिं । देवानाम् । भागधेइतिभाग-धे । भागधा
 इतिभाग-धाः । अस्मै । मनुष्याः । भवन्ति । यः । एवम् । वेद । भूतानि । ख्य
 धम् । अघ्नन् । सद्यः । मनुष्याः । अर्धमासइत्यर्द्ध-मासे । देवाः । मासि । पितरः ।
 सव्वत्सरइतिसंवत्सरे । वनस्पतयः । तस्मात् । अहरहरित्यहः-अहः । मनुष्याः ।
 अशनम् । इच्छन्ते । अर्धमासइत्यर्द्ध-मासे । देवाः । इज्यन्ते । मासि । पितृभ्य
 इतिपितृ-भ्यः । क्रियते । सव्वत्सरइतिसंवत्सरे । वनस्पतयः । फलम् । गृह्णन्ति ।
 यः । एवम् । वेद । हन्ति । ख्यधम् । भ्रातृव्यम् ॥ [३८] पश्यतिताभ्यामहरैद
 सावफलसप्तच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

देवाः । वै । न । ऋचि । न । यजुषि । अश्रयन्त । ते । सामन् । एव ।
 अश्रयन्त । हिम् । करोति । सामं । एव । अकः । हिम् । करोति । यत्र । एव । देवाः ।
 अश्रयन्त । ततः । एव । एनान् । प्रेति । युद्धन्ते । हिम् । करोति । वाचः । एव ।
 एषः । योगः । हिम् । करोति । प्रजाइतिप्र-जाः । एव । तत् । यजमानः । सृजते ।
 त्रिः । प्रथमाम् । अन्विति । आह । त्रिः । उक्तमामित्युक्त-तमाम् । यज्ञस्यं । एव ।
 तत् । वसूतम् । [३९] नहति । अप्रसंसायेत्यप्र-संसाय । सन्ततमितिप्र-सन्ततम् ।
 अन्विति । आह । प्राणानामितिप्र-अनानाम् । अन्नाद्यस्येत्यन्न-अद्यस्य । सन्तत्या
 इतिसं-तत्ये । अथोइति । रूपंसाय । अपहत्याइत्यप-हत्ये । रायन्तरीमितिरायं-त
 रीम् । प्रथमाम् । अन्विति । आह । रायन्तरीमितिरायं-तरः । वै । अयम् । लोकः ।
 इमम् । एव । लोकम् । अभीति । जयति । त्रिः । वीति । गृह्णाति । त्रयः । इमे ।

लोकाः । इमान् । एव । लोकान् । अभीति । जयति । वारुहतीम् । उत्तमामित्युत्-
 तमाम् । अन्विति । आह । वारुहतः । वै । असौ । लोकः । अमुम् । एव । लो-
 कम् । अभीति । जयति । प्रेति । वः । [४०] वाजाः । इति । अनिरुक्तामित्यनिः-
 उक्ताम् । प्रजापत्यामितिप्रजा-पत्याम् । अन्विति । आह । यज्ञः । वै । प्रजापति
 रितिप्रजा-पतिः । यज्ञम् । एव । प्रजापतिमितिप्रजा-पतिम् । एति । रभते । प्रेति ।
 वः । वाजाः । इति । अन्विति । आह । अन्नम् । वै । वाजः । अन्नम् । एव । अ-
 वेति । रुन्धे । प्रेति । वः । वाजाः । इति । अन्विति । आह । तस्मात् । प्राचीनम् ।
 रेतः । श्रियते । अग्ने । एति । याहि । वीतये । इति । आह । तस्मात् । प्रतीचीः ।
 प्रजाइतिप्र-जाः । जायन्ते । प्रेति । वः । वाजाः । [४१] इति । अन्विति । आह ।
 मासाः । वै । वाजाः । अर्द्धमासाइत्यर्द्ध-मासाः । अभिद्यवइत्यभि-द्यवः । देवाः ।
 हविष्मन्तः । गौः । घृताची । यज्ञः । देवान् । जिगाति । यजमानः । सुम्नयुरिति
 सुम्न-धुः । इदम् । असि । इदम् । असि । इति । एव । यज्ञस्य । प्रियम् । धाम ।
 अवेति । रुन्धे । यम् । कामयेत । सर्वम् । आयुः । इयान् । इति । प्रेति । वः ।
 वाजाः । इति । तस्य । अनूच्येत्यनु-उच्ये । अग्ने । एति । याहि । वीतये । इति ।
 सन्ततमितिसं-ततम् । उत्तरमित्युत्-तरम् । अर्द्धर्चमित्यर्द्ध-ऋचम् । एति । लभेत् ।
 [४२] प्राणेनेतिप्र-अनेन । एव । अस्य । अपानमित्यप-अनम् । दाधार । सर्वम् ।
 आयुः । एति । यः । वै । अरतिम् । सामिधेनीनामितिसां-इधेनीनाम् । वेद ।
 अरत्नौ । एव । भ्रातृव्यम् । कुरुते । अर्द्धर्चावित्यर्द्ध-ऋचौ । समिति । दधाति । ए-
 यः । वै । अरतिः । सामिधेनीनामितिसां इधेनीनाम् । यः । एवम् । वेद । अरत्नौ ।
 एव । भ्रातृव्यम् । कुरुते । ऋपेर् ऋपेरित्यृपेः-ऋपेः । वै । एताः । निर्मिताइतिनिः-
 मिताः । यत् । सामिधेन्यइतिसां-इधेन्यः । ताः । यत् । असंयुक्ताइत्यसं-युक्ताः ।
 स्युः । प्रजयेतिप्र-जया । पशुभिरितिपशु-भिः । यजमानस्य । वीति । तिष्ठेन्नू ।
 अर्द्धर्चावित्यर्द्ध-ऋचौ । समिति । दधाति । समिति । युनक्ति । एव । एताः ।
 ताः । अस्मै । संयुक्ताइतिसं-युक्ताः । अवस्मद्वाइत्यव-स्मद्वाः । सर्वा । आशिप
 मित्या-शिपम् । दुहे ॥ [४३] वरू सर्व्वौजायन्तेप्रवोवाजालभेतदधातिसन्दर्शचा ॥ ७ ॥
 अयंज्ञः । वै । एषः । यः । असामा । अग्ने । एति । याहि । वीतये । इ

ति । आह । स्थन्तरस्येतिस्थन्तरस्य । एषः । वर्णः । तम् । त्वा । समिद्धिरितिस
मित - मिः । अङ्गिरः । इति । आह । वामदेव्यस्येतिवाम-देव्यस्य । एषः । वर्णः ।
बृहत् । अग्ने । सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् । इति । आह । बृहत् । एषः । वर्णः । यत् । ए
तम् । तृचम् । अन्वाहेत्यनु-आह । यज्ञम् । एव । तत् । सामन्वन्तमिति सामन्-वन्तम् ।
करोति । अग्निः । अमुष्मिन् । लोके । आसीत् । आदित्यः । अस्मिन् । तौ ।
इमौ । लोकौ । अशान्तौ । [४४] आस्ताम् । ते । देवाः । अब्रुवन् । एति । इत् । इमौ ।
वि । परीति । ऊहाम् । इति । अग्ने । एति । याहि । वीतर्ये । इति । अस्मिन् । लोके । अ
ग्निम् । अदधुः । बृहत् । अग्ने । सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् । इति । अमुष्मिन् । लोके । आ
दित्यम् । ततः । वै । इमौ । लोकौ । अशाम्यताम् । यत् । एवम् । अन्वाहेत्यनु-आह ।
अनयोः । लोकयोः । शान्त्यै । शाम्यतः । अस्मै । इमौ । लोकौ । यः । एवम् । वेद ।
पञ्चदशेतिपञ्च-दश । सामिधेनीरिति सां-इधेनीः । अन्विति । आह । पञ्चदशेतिपञ्च-
दश । [४५] वै । अर्द्धमासस्येत्यर्द्ध-मासस्य । रात्रयः । अर्द्धमासशइत्यर्द्धमास-शः ।
सर्व्वत्सरइतिसं-वत्सरः । आप्यते । तासां । त्रीणि । च । शतानि । पृष्टिः । च । अ
रूपराणि । तावतीः । सर्व्वत्सरस्येतिसं-वत्सरस्य । रात्रयः । अरूपशइत्यरूप-शः ।
एव । सर्व्वत्सरमिति सं-वत्सरम् । आप्नोति । नृमेधइति नृ-मेधः । च । परुच्छेपः । च ।
ब्रह्मवाद्यमिति ब्रह्म-वाद्यम् । अवदेताम् । अस्मिन् । दारौ । अष्टौ । अग्निम् । जनयाच ।
यतरः । नो । ब्रह्मीयान् । इति । नृमेधइति नृ-मेधः । अभीति । अवदत् । सः । धूमम् ।
अजनयत् । परुच्छेपः । अभीति । अवदत् । सः । अग्निम् । अजनयत् । कपे । इति ।
अब्रवीत् । [४६] यत् । समावत् । विद् । कथा । त्वम् । अग्निम् । अजीजनः । न ।
अहम् । इति । सामिधेनीनामिति सां-इधेनीनाम् । एव । अहम् । वर्णम् । वेद । इति ।
अब्रवीत् । यत् । घृतवदिति घृत-वत् । पदम् । अनुच्यतइत्यनु-उच्यते । सः । आ
साम् । वर्णः । तम् । त्वा । समिद्धिरितिसमित-मिः । अङ्गिरः । इति । आह । सामिधे
नीष्विति सां-इधेनीषु । एव । तत् । ज्योतिः । जनयति । स्त्रियः । तेन । यत् । कचः ।
स्त्रियः । तेन । यत् । गायत्रियः । स्त्रियः । तेन । यत् । सामिधेन्यइति सां-इधेन्यः ।
वृषण्वतीमिति वृषण्-वतीम् । अन्विति । आह । [४७] तेन । पु० स्वतीः । तेन ।
मेन्द्रादितिस-इन्द्राः । तेन । मिथुनाः । अग्निः । देवानां । दूतः । आमीत् । उगना ।

कान्यः । असुराणाम् । तौ । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । प्रश्नम् । ऐताम् । सः ।
 प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । अग्निम् । दूतम् । वृणीमहे । इति । अभीति । पर्यावर्ततेति
 परि-आवर्तत । ततः । देवाः । अमवन्न । परेति । असुराः । यस्य । एवम् । विदुषः ।
 अग्निम् । दूतम् । वृणीमहे । इति । अन्वाहेत्यनु-आह । भवति । आत्मना । परे
 ति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । अक्षरवन्तीमित्यक्षर-वन्तीम् । अन्विति । आह ।
 भ्रातृव्यम् । एव । एतया । [४८] ध्वरति । शोचिष्केऽइति शोचिः-केशः । तम् ।
 ईमहे । इति । आह । पवित्रम् । एव । एतत् । यजमानम् । एव । एतया । पवयति । स
 मिद्धइतिसं-इद्धः । अग्ने । आहुतेत्या-हुत । इति । आह । परिधिमिति परि-धिम् ।
 एव । एतम् । परीति । दधाति । अस्कन्दाय । यत् । अतः । ऊर्ध्वम् । अभ्याद
 ध्यादित्यभि-आदध्यात् । यथा । बहिःपरिधीति बहिः-परिधि । स्कन्दति । तादृक् ।
 एव । तत् । त्रयः । वै । अमयः । हव्यवाहनइति हव्य-वाहनः । देवानाम् । कव्यवा
 हनइतिकव्य-वाहनः । पितृणाम् । सहस्ररूपाइतिसह-रूपाः । असुराणाम् । ते । ए
 तर्हि । एति । शः सन्ते । माम् । वरिष्यते । माम् । [४९] इति । वृणीध्वम् । ह
 व्यवाहनमिति हव्य-वाहनम् । इति । आह । यः । एव । देवानाम् । तम् । वृणीते ।
 आरू पेयम् । वृणीते । बन्धोः । एव । न । एति । अथोइति । सन्तत्याइतिसं-तत्यै ।
 परस्तात् । अर्वाचः । वृणीते । तस्मात् । परस्तात् । अर्वाचः । मनुष्यान् । पितरः ।
 अनु । प्रेति । पिपते ॥ [५०] अशान्तावाहपञ्चदशाव्रीदन्वाहेतर्यावरिष्यतेमामे
 कान्नत्रिःशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ८ ॥

अग्ने । महान् । अग्नि । इति । आह । महान् । हि । एषः । यत् । अग्निः ।
 ब्राह्मण । इति । आह । ब्राह्मणः । हि । एषः । भास्त । इति । आह । एषः । हि ।
 देवेभ्यः । हव्यम् । भरति । देवेद्धइति देव-इद्धः । इति । आह । देवाः । हि । ए
 तम् । ऐन्धत । मन्विद्धइति मनुं-इद्धः । इति । आह । मनुः । हि । एतम् । उक्तं
 इत्युत्तरः । देवेभ्यः । ऐन्ध । ऋषेभ्यस्तइत्यृषि-स्तुतः । इति । आह । ऋषयः ।
 हि । एतम् । अस्तुवन्न । विप्रानुमदितइति विप्र-अनुमदितः । इति । आह । [५१]
 विप्राः । हि । एते । यत् । शुश्रुवाः सं । कविशस्तइतिकवि-शस्तः । इति । आ
 ह । कवयः । हि । एते । यत् । शुश्रुवाः सं । ब्रह्मसं शितइति ब्रह्म-सं शितः ।

इति । आह । ब्रह्मसंशितइतिब्रह्मसंशितः । हि । एषः । घृताहंवन्इतिघृत-
 हवनः । इति । आह । घृताहुतिरितिघृत-आहुतिः । हि । अस्य । प्रियतुमेतिप्रिय-
 तमा । प्रणीरितिप्र-नीः । यज्ञानाम् । इति । आह । प्रणीरितिप्र-नीः । हि । एषः ।
 यज्ञानाम् । रथीः । अश्वराणाम् । इति । आह । एषः । हि । देवग्रथइतिदेव-स्थः ।
 अतूर्तः । होता । इति । आह । न । हि । एतम् । कः । चन । [५२] तरति ।
 तूर्णः । हव्यवाडितिहव्य-वाट् । इति । आह । सर्वम् । हि । एषः । तरति । आस्पा
 त्रम् । जुहूः । देवानाम् । इति । आह । जुहूः । हि । एषः । देवानाम् । चमसः ।
 देवपानइतिदेव-पानः । इति । आह । चमसः । हि । एषः । देवपानइतिदेव-पानः ।
 अरान् । इव । अग्ने । नेमिः । देवान् । त्वम् । परिभूरितिपरि-भूः । असि । इति ।
 आह । देवान् । हि । एषः । परिभूरितिपरि-भूः । यत् । ब्रूयात् । एति । वह । दे
 वान् । देवयतइतिदेव-यते । यजमानाय । इति । भ्रातृव्यम् । अस्मै । [५३] जन
 येतु । एति । वह । देवान् । यजमानाय । इति । आह । यजमानम् । एव । एतेन । वद्ध
 यति । अग्निम् । अग्ने । एति । वह । सोमम् । एति । वह । इति । आह । देवताः ।
 एव । तत् । यथापूर्वमिति यथा - पूर्वम् । उपेति । ह्यते । एति । च । अग्ने । देवान् ।
 वह । सुयजेतिसु-यजा । च । यज । जातवेदइतिजात-वेदः । इति । आह । अग्निम् ।
 एव । तत् । समिति । श्यति । सः । अस्य । स संशितइतिसं-शितः । देवेभ्यः । ह
 व्यम् । वहति । अग्निः । होता । [५४] इति । आह । अग्निः । वै । देवानाम् । हो
 ता । यः । एव । देवानाम् । होता । तम् । वृणीते । स्मः । वयम् । इति । आह । आत्मा
 नम् । एव । सत्त्वमितिसत् - त्वम् । गमयति । साधु । ते । यजमान । देवता ।
 इति । आह । आशिषमित्या-शिषम् । एव । एताम् । एति । शास्ते । यत् । ब्रूयात् ।
 यः । अग्निम् । होतास्वम् । अवृथाः । इति । अग्निना । उभयतः । यजमानम् । प
 रीति । गृहीयात् । प्रमायुंकइतिप्र-मायुंकः । स्यात् । यजमानदेवत्येति यजमान-दे
 वत्या । वै । जुहूः । भ्रातृव्यदेवत्येतिभ्रातृव्य-देवत्या । उपभृदित्युप-भृत् । [५५]
 यत् । देइति । इव । ब्रूयात् । भ्रातृव्यम् । अस्मै । जनयेतु । घृतवंतीमितिघृत-व
 तीम् । अश्वर्येइति । सुचम् । एति । अस्यस्व । इति । आह । यजमानम् । एव ।
 एतेन । वद्धयति । देवायुवमितिदेव-युवम् । इति । आह । देवान् । हि । एषा ।

अवति । विश्ववागमिति विश्व-वागम् । इति । आह । विश्वम् । हि । एषा । अवति । ईडामहे । देवान् । ईडेन्यान् । नमस्याम् । नमस्यान् । यजाम । यज्ञियान् । इति । आह । मनुष्याः । वै । ईडेन्याः । पितरः । नमस्याः । देवाः । यज्ञियाः । देवताः । एव । तत् । यथाभागमिति यथा-भागम् । यजति ॥ [५६] विप्रानुमदितु इत्याहचना स्मै होतोऽपृष्टदेवता एव त्रीणि च ॥ * * * ॥ ९ ॥

त्रीन् । तृचान् । अन्विति । ब्रूयात् । गजन्त्यस्य । त्रयः । वै । अन्ये । राज-
न्यात् । पुरुषाः । ब्राह्मणः । वैश्यः । शूद्रः । तान् । एव । अस्मै । अनुकानित्यनु-
कान् । कुरोति । पञ्चदशेति पञ्च-दश । अन्विति । ब्रूयात् । गजन्त्यस्य । पञ्चदश इ-
ति पञ्च-दशः । वै । गजन्त्यः । स्वे । एव । एनम् । स्तोमै । प्रतीति । स्थापयति ।
त्रिष्टुभा । परीति । दद्यात् । इन्द्रियम् । वै । त्रिष्टुक् । इन्द्रियकाम इतीन्द्रिय-कामः ।
खलु । वै । गजन्त्यः । यजते । त्रिष्टुभा । एव । अस्मै । इन्द्रियम् । परीति । गृह्णाति ।
यदि । कामयेत । [५७] ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । अस्तु । इति । गायत्रिया ।
परीति । दद्यात् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । वै । गायत्री । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-
वर्चसम् । एव । भवति । सप्तदशेति सप्त-दश । अन्विति । ब्रूयात् । वैश्यस्य । सप्तदश
इति सप्त-दशः । वै । वैश्यः । स्वे । एव । एनम् । स्तोमै । प्रतीति । स्थापयति । जगत्या ।
परीति । दद्यात् । जागताः । वै । पशवः । पशुकाम इति पशु-कामः । खलु । वै ।
वैश्यः । यजते । जगत्या । एव । अस्मै । पशून् । परीति । गृह्णाति । एकविंश-
तिमित्येक-विंशतिम् । अन्विति । ब्रूयात् । प्रतिष्ठाकामस्येति प्रतिष्ठा-कामस्य ।
एकविंशदित्येक-विंशः । स्तोमानाय । प्रतिष्ठेति प्रति-स्था । प्रतिष्ठित्या इति प्रति-
स्थित्ये । [५८] चतुर्विंशतिमिति चतुः-विंशतिम् । अन्विति । ब्रूयात् । ब्रह्मवर्च-
सकामस्येति ब्रह्मवर्चस-कामस्य । चतुर्विंशत्यख्येति चतुर्विंशति-अख्यम् । गाय-
त्री । गायत्री । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । गायत्रिया । एव । अस्मै । ब्रह्मवर्चस-
मिति ब्रह्म-वर्चसम् । अवेति । रुधे । त्रिंशतम् । अन्विति । ब्रूयात् । अन्नकाम-
स्येत्यन्न-कामस्य । त्रिंशदख्येति त्रिंशत्-अख्यम् । विराडिति वि-राट् । अन्नम् ।
विराडिति वि-राट् । विराजेति वि-राजा । एव । अस्मै । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । अ-
वेति । रुधे । द्वात्रिंशतम् । अन्विति । ब्रूयात् । प्रतिष्ठाकामस्येति प्रतिष्ठा-काम-

स्य । द्वात्रिंशदरूपेतिद्वात्रिंशत्-अरूपम् । अनुष्टुमित्यनु-स्तुक् । अनुष्टुमित्यनु-स्तुप् । छन्दसाम् । प्रतिष्ठेतिप्रति-स्था । प्रतिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्यै । पद् त्रिंशत्तमि तिपद्-त्रिंशत्तमम् । अन्विति । ब्रूयात् । पशुकामस्येतिपशु-कामस्य । पद् त्रिंशदरूपेतिपद् त्रिंशत्-अरूपम् । बृहती । वारहताः । पशवः । बृहत्या । एव । अस्मै । पशून् । [५९] अवेति । रुन्धे । चतुश्चत्वारिंशत्तमितिचतुः-चत्वारिंशत्तमम् । अन्विति । ब्रूयात् । इन्द्रियकामस्येतीन्द्रिय-कामस्य । चतुश्चत्वारिंशदरूपेतिचतुश्चत्वारिंशत्-अरूपम् । त्रिष्टुक् । इन्द्रियम् । त्रिष्टुप् । त्रिष्टुभा । एव । अस्मै । इन्द्रियम् । अवेति । रुन्धे । अष्टचत्वारिंशत्तमित्यष्टा-चत्वारिंशत्तमम् । अन्विति । ब्रूयात् । पशुकामस्येतिपशु-कामस्य । अष्टचत्वारिंशदरूपेत्यष्टाचत्वारिंशत्-अरूपम् । जगती । जागताः । पशवः । जगत्या । एव । अस्मै । पशून् । अवेति । रुन्धे । सर्वाणि । छन्दांसि । अन्विति । ब्रूयात् । बहुयाजिनइतिबहु-याजिनः । सर्वाणि । वै । एतस्य । छन्दांसि । अवरुद्धानीत्यवरुद्धानि । यः । बहुयाजीति बहु-याजी । अपरिमितमित्यपरि-मितम् । अन्विति । ब्रूयात् । अपरिमितस्येत्यपरि-मितस्य । अवरुद्धाइत्यवरुद्धौ ॥ [६०] कामयेतप्रतिष्ठित्यैपशून्सप्तचत्वारिंशच्च ॥

निवीतमितिनि-वीतम् । मनुष्याणाम् । प्राचीनावीतमितिप्राचीन-आवीतम् । पितृणाम् । उपवीतमित्युप-वीतम् । देवानाम् । उपेति । व्ययते । देवलक्ष्ममितिदेव-लक्ष्मम् । एव । तत् । कुरुते । तिष्ठन् । अन्विति । आह । तिष्ठन् । हि । आश्रुततरमित्याश्रुत-तरम् । वदति । तिष्ठन् । अन्विति । आह । सुवर्गस्येति सुवर्गस्य । लोकस्य । अभिजित्याइत्यभि-जित्यै । आसीनः । यजति । अस्मिन् । एव । लोके । प्रतीति । तिष्ठति । यत् । क्रौञ्चम् । अन्वाहेत्यनु-आह । आसुरम् । तत् । यत् । मन्द्रम् । मानुषम् । तत् । यत् । अन्तरा । तत् । सदेवमितिस-देवम् । अन्तरा । अनूच्यमित्यनु-उच्यम् । सदेवत्वायेतिसदेव-त्वायं । चिद्वांसः । वै । [६१] पुरा । होतारः । अभूवन् । तस्मात् । विधृताइतिवि-धृताः । अध्वानः । अभूवन् । न । पन्थानः । समिति । अरुह्यन् । अन्तर्वेदीत्यन्तः-वेदि । अन्यः । पादः । भवति । बह्वेदीतिवहिः-वेदि । अन्यः । अर्थ । अन्विति । आह । अध्वनाम् । विधृत्याइतिवि-धृत्यै । पथाम् । अस-रोहयेत्यसं-रोहाय । अथोईति । भूतम् । च । एव ।

भविष्यत् । च । अवेति । रुन्धे । अथोइति । परिमितमिति परि-मितम् । च । एव ।
 अपरिमितमित्यपरि-मितम् । च । अवेति । रुन्धे । अथोइति । ग्राम्यान् । च । एव ।
 पशून् । आरण्यान् । च । अवेति । रुन्धे । अथोइति । [६२] देवलोकमितिदेव-
 लोकम् । च । एव । मनुष्यलोकमितिमनुष्य-लोकम् । च । अभीति । जयति ।
 देवाः । वै । सामिधेनीरितिंसां-इधेनीः । अनूच्येत्यनु-उच्यं । यज्ञम् । न । अन्वि-
 ति । अपश्यन्नू । सः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । तूष्णीम् । आघारमित्या-घारम् ।
 एति । अघारयत् । ततः । वै । देवाः । यज्ञम् । अन्विति । अपश्यन्नू । यत् । तूष्णीम् ।
 आघारमित्या-घारम् । आघारयतीत्या-घारयति । यज्ञस्यं । अनुख्यात्याइत्यनु-ख्या-
 त्यै । अथोइति । सामिधेनीरितिंसां-इधेनीः । एव । अभीति । अनक्ति । अल्लरूपः ।
 भवति । यः । एवम् । वेदं । अथोइति । तर्पयति । एव । एनाः । तृप्यति । प्रजं
 येतिप्र-जया । पशुभिरितिपशु-भिः । [६३] यः । एवम् । वेदं । यत् । एकया । आ-
 घारयेदित्या-घारयैत् । एकाम् । प्रीणीयात् । यत् । द्वाभ्याम् । द्वेइति । प्रीणीयात् ।
 यत् । तिसृभिरितिपशु-भिः । अतीति । तत् । रेचयेत् । मनसा । एति । घारयति ।
 मनसा । हि । अर्नाक्षम् । आप्यते । तिर्यञ्चम् । एति । घारयति । अलम्बदकारमित्य
 लम्बद् - कारम् । वाक् । च । मनः । च । आर्तीयेताम् । अहम् । देवेभ्यः । हव्यम् ।
 वह्नामि । इति । वाक् । अब्रवीत् । अहम् । देवेभ्यः । इति । मनः । तौ । प्रजापति
 मितिप्रजा-पतिम् । प्रञ्जम् । ऐताम् । सः । अब्रवीत् । [६४] प्रजापतिरितिप्रजा-
 पतिः । दूतीः । एव । त्वम् । मनसः । असि । यत् । हि । मनसा । ध्यायति । तत् ।
 वाचा । वदति । इति । तत् । खलुं । तुभ्यम् । न । वाचा । जुह्वन्नू । इति । अब्र-
 वीत् । तस्मात् । मनसा । प्रजापतयइतिप्रजा-पतये । जुह्वति । मनः । इव । हि । प्रजा
 पतिरितिप्रजा-पतिः । प्रजापतेरितिप्रजा-पतेः । आप्त्यै । परिधीनितिपरि-धीन ।
 समिति । माष्टि । पुनार्ति । एव । एनान् । त्रिः । मध्यमम् । त्रयः । वै । प्राणा
 इतिप्र-अनाः । प्राणानितिप्र-अनान् । एव । अभीति । जयति । त्रिः । दक्षिणार्धं
 मितिदक्षिण-अर्धम् । त्रयः । [६५] इमे । लोकाः । इमान् । एव । लोकान् ।
 अभीति । जयति । त्रिः । उत्तार्धमित्युत्तर-अर्धम् । त्रयः । वै । देवयानाइतिदेव-
 यानाः । पन्थानः । तान् । एव । अभीति । जयति । त्रिः । उपेति । वाजयति ।

त्रयः । वै । देवल्लोकाइतिदेव-लोकाः । देवल्लोकानितिदेव-ल्लोकान् । एव । अ
 भीति । जयति । द्वादश । समिति । पद्यन्ते । द्वादश । मासाः । सव्वत्सरइति
 सं-वत्सरः । सव्वत्सरमितिसं-वत्सरम् । एव । प्रीणाति । अथेइति । सव्वत्सरमि
 तिसं-वत्सरम् । एव । अस्मै । उपेति । दधाति । सुवर्गस्येति सुवः-गस्य । लो
 कस्य । समष्ट्याइतिसं-अष्ट्यै । आधारमित्या-धारम् । एति । धारयति । तिरः ।
 इव । [६६] वै । सुवर्गइतिसुवः-गः । लोकः । सुवर्गमितिसुवः-गम् । एव । अ
 स्मै । लोकम् । प्रेति । रोचयति । ऋजुम् । एति । धारयति । ऋजुः । इव । हि ।
 प्राणइतिप्र-अनः । सन्ततमितिसं-ततम् । एति । धारयति । प्राणानामितिप्र-अ
 नानाम् । अन्नाद्यस्येतन्न-अद्यस्य । सन्तत्याइतिसं-तत्यै । अथेइति । स्वप्साम् ।
 अपहत्याइत्यप-हृत्यै । यम् । कामयेत् । प्रमार्युकइतिप्र-मार्युकः । स्यात् । इति ।
 जिह्वम् । तस्य । एति । धारयेत् । प्राणमितिप्र-अनम् । एव । अस्मात् । जि
 ह्वम् । नयति । तजक् । प्रेति । मीयते । शिरः । वै । एतत् । यज्ञस्य । यत् ।
 आधारइत्या-धारः । आत्मा । ध्रुवा । [६७] आधारमित्या-धारम् । आधार्येत्या-
 धार्य । ध्रुवाम् । समिति । अनक्ति । आत्मन् । एव । यज्ञस्य । शिरः । प्रतीति ।
 दधाति । अग्निः । देवानाम् । दूतः । आसीत् । दैव्यः । असुराणाम् । तौ । प्रजाप
 तिमितिप्रजा-पतिम् । प्रश्नम् । ऐताम् । सः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । ब्राह्म
 णम् । अन्नवीत् । एतत् । वीति । ब्रूहि । इति । एति । श्रावय । इति । इदम् । दे
 वाः । शृणुत । इति । वाव । तत् । अन्नवीत् । अग्निः । देवः । होता । इति । यः ।
 एव । देवानाम् । तम् । अवृणीत् । ततः । देवाः । [६८] अम्वन् । परेति । अ
 सुराः । यस्य । एवम् । विदुषः । प्रवरमितिप्र-वरम् । प्रवृणतइतिप्र वृणते । भवति ।
 आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । यत् । ब्राह्मणः । च । अग्राहणः ।
 च । प्रश्नम् । एयातामित्या-इयाताम् । ब्राह्मणार्य । अधीति । ब्रूयात् । यत् । ब्रा
 ह्मणार्य । अच्याहेत्यधि-आह । आत्मने । अधीति । आह । यत् । ब्राह्मणम् । परा
 हेतिपरा-आह । आत्मानम् । परेति । आह । तस्मात् । ब्राह्मणः । न । परोच्यइति
 परा-उच्यः ॥ [६९] वाआरण्याश्चावर्तन्धेऽथोपशुभिस्सोऽव्रीहस्विणार्थ्यन्त्र
 यंश्चध्रुवादेवाश्रत्वारिः शश्व ॥ ❀ . ❀ ❀ ❀ ॥ ११ ॥

आयुः । ते । आयुर्दाइत्यायुः-दाः । अग्ने । एति । प्यायस्व । समिति । ते । अ
 वेति । ते । हेडः । उदिति । उत्तममित्युत्-तमम् । प्रेति । नः । देवी । एति । नः ।
 दिवः । अग्नाविष्णू इत्यग्ना-विष्णू । अग्नाविष्णू इत्यग्ना-विष्णू । इमम् । मे । वरु
 ण । तत् । त्वा । यामि । उदिति । उ । त्वम् । चित्रम् ॥ अपाम् । नपात् । एति ।
 हि । अस्थात् । उपस्थमित्युप-स्थम् । जिह्वानाम् । ऊर्ध्वः । विद्युतमिति वि-द्युतम् ।
 वसानः ॥ तस्य । ज्येष्ठम् । महिमानम् । वहन्तीः । हिरण्यवर्णा इति हिरण्य-वर्णाः ।
 परीति । यन्ति । यद्वा । ॥ समिति । [७०] अन्याः । यन्ति । उपेति । यन्ति ।
 अन्याः । समानम् । ऊर्वम् । नद्यः । पृणन्ति ॥ तम् । उ । शुचिम् । शुचयः ।
 दीदिवा५ संम् । अपाम् । नपातम् । परीति । तस्थुः । आपः ॥ तम् । अस्मेराः ।
 युवतयः । युवानम् । मर्मज्यमानाः । परीति । यन्ति । आपः ॥ सः । शुक्लेण ।
 शिकना । खत् । अग्निः । दीदाय । अनिध्मः । घृतनिर्णिगिति घृत-निर्णिक । अ
 फस्वित्यप्-सु ॥ इन्द्रावरुणयोरितीन्द्रा-वरुणयोः । अहम् । सम्राजोरितिसं-राजोः ।
 अवः । एति । वृणे ॥ ता । नः । मृडातः । ईदृशे ॥ इन्द्रावरुणेतीन्द्रा-वरुणा । यु
 वम् । अध्वराय । नः । [७१] विशे । जनाय । मंहि । शर्म । यच्छतम् ॥ दीर्घप्र
 यज्युमिति दीर्घ-प्रयज्युम् । अतीति । यः । वनुष्यति । वयम् । जयेम । पृतनासु ।
 दूष्यः ॥ एति । नः । मित्रावरुणेति मित्रा-वरुणा । प्रेति । बाहवा ॥ त्वम् । नः । अग्ने ।
 वरुणस्य । विद्वान् । देवस्य । हेडः । अवेति । यासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठः । वह्नितम इति
 वह्नि-तमः । शोशुचानः । विश्वा । देपा५सि । प्रेति । मुमुग्धि । अस्मत् ॥ सः ।
 त्वम् । नः । अग्ने । अवमः । भव । ऊती । नेदिष्ठः । अस्याः । उपसः । व्युष्टावि
 ति वि-उष्टौ ॥ अवेति । यस्त्व । नः । वरुणम् । [७२] रराणः । वीहि । मृद्वीकम् ।
 सुहव इति सु-हवः । नः । एधि ॥ प्रप्रेति प्र-प्र । अयम् । अग्निः । भरतस्य । जृण्वे ।
 वीति । यत् । सूर्यः । न । रोचते । बृहत् । भाः ॥ अभीति । यः । पूरुम् । पृतनासु ।
 तस्थौ । दीदाय । दैव्यः । अतिथिः । शिवः । नः ॥ प्रेति । ते । यस्वि । प्रेति । ते ।
 इयमि । मन्म । भुवः । यथा । वन्द्यः । नः । हवेपु ॥ धन्वन् । इव । प्रप्रेति प्र-पा ।
 असि । त्वम् । अग्ने । इयस्ववे । पूस्वे । प्रत् । राजन् ॥ [७३] वीति । पाजसा
 वीति । ज्योतिषा ॥ सः । त्वम् । अग्ने । प्रतीकेन । प्रतीति । ओष । यातु धान्य इति यातु-

धान्यः ॥ उरुख्येधित्युरु-ख्येषु । दीर्घत् ॥ तम् । सुप्रतीकमिति सु-प्रतीकम् ।
 सुहृशमिति सु-हृशम् । स्वर्गम् । अविद्याः सः । विदुष्टमिति विदुः-तम् । सपेम् ॥
 सः । यरूपत् । विश्वा । वयुनानि । विद्वान् । प्रेति । हव्यम् । अग्निः । अमृतैषु ।
 वोचत् ॥ अः होमुचइत्यहः-मुचै । विवेप । यत् । मा । वीति । नः । इन्द्र । इन्द्र ।
 रूपम् । इन्द्रियाणि । शतक्रतो इति शत-क्रतो । अन्विति । ते । दायि ॥ [७४]
 यद्वास्मध्वरायनोवरुणः राजः श्रुतश्रुत्वारिः शच ॥ ॥ १२ ॥

विश्वरूपस्त्वष्ट्रेन्द्रवृत्रघ्नहावादिनस्सत्वेनासौ मया ज्येष्ठैर्देवैर्वथो देवा वै न
 चिन्तायुः शोभेन्महान्त्री त्रिवीतमायुष्टेन्द्रादेश ॥ १२ ॥ विश्वरूपेणेन शीतू रावद्य
 वसुष्वेष्टुर्वाजा इत्यभे महात्रिवीतमन्यायन्ति चतुस्सप्ततिः ॥ ७४ ॥ विश्वरूपोऽनुते
 दायि ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

अथ द्वितीयकाण्डे षष्ठः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

समिधुर्इतिसं-इधः । यजति । वसन्तम् । एव । ऋतूनाम् । अवेति । रुन्धे ।
 तनूनर्पात्तमितितनू-नर्पातम् । यजति । शीष्मम् । एव । अवेति । रुन्धे । इडः ।
 यजति । वरू पाः । एव । अवेति । रुन्धे । वरू हिः । यजति । शरदम् । एव । अ
 वेति । रुन्धे । स्वाहाकारमिति स्वाहा-कारम् । यजति । हेमन्तम् । एव । अवेति ।
 रुन्धे । तस्मात् । स्वाहाकृता इति स्वाहा-कृताः । हेमन्तम् । पशवः । अवेति । सीद
 न्ति । समिधुर्इतिसं-इधः । यजति । उपसः । एव । देवतानाम् । अवेति । रुन्धे ।
 तनूनर्पात्तमितितनू-नर्पातम् । यजति । यज्ञम् । एव । अवेति । रुन्धे । [१] इडः ।
 यजति । पशून् । एव । अवेति । रुन्धे । वरू हिः । यजति । प्रजामिति प्र-जाम् ।
 एव । अवेति । रुन्धे । समानं यत् इतिसं-आनं यते । उपभृत इत्युप-भृतः । तेजः । वै
 आज्यम् । प्रजा इति प्र-जाः । वरू हिः । प्रजास्विति प्र-जासुं । एव । तेजः । दधाति ।
 स्वाहाकारमिति स्वाहा-कारम् । यजति । वार्यम् । एव । अवेति । रुन्धे । दर्श ।

समिति । पद्यन्ते । दशारूपेतिदश-अरूपम् । विराडिति वि-राट् । अन्नम् । विराडि
 तिवि-राट् । विराजेति वि-राजा । एव । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । अवेति । रुन्धे ।
 समिधइतिसं-इधः । यजति । अस्मिन् । एव । लोके । प्रतीति । तिष्ठति । तनून
 पातमितितनू-नपातम् । यजति । [२] यज्ञे । एव । अन्तरिक्षे । प्रतीति । तिष्ठति ।
 इडः । यजति । पशुपुं । एव । प्रतीति । तिष्ठति । बरूहिः । यजति । ये । एव ।
 देवयानाइतिदेव-यानाः । पन्थानः । तेषु । एव । प्रतीति । तिष्ठति । स्वाहाकार
 मितिस्वाहा-कारम् । यजति । सुवर्गइतिसुव-गे । एव । लोके । प्रतीति । तिष्ठति ।
 एतावन्तः । वै । देवल्लोकाइतिदेव-लोकाः । तेषु । एव । यथापूर्वमितियथा-पूर्वम् ।
 प्रतीति । तिष्ठति । देवासुराइतिदेव-असुराः । एषु । लोकेषु । अस्पृजन्त । ते । दे
 वाः । प्रयाजैरितिप्र-याजैः । एभ्यः । लोकेभ्यः । असुरान् । प्रेति । अनुदन्त । तत् ।
 प्रयाजानामितिप्र-याजानाम् । [३] प्रयाजत्वमितिप्रयाज-त्वम् । यस्य । एवम् ।
 विदुषः । प्रयाजाइतिप्र-याजाः । इज्यन्ते । प्रेति । एभ्यः । लोकेभ्यः । भ्रातृव्यान् ।
 नुदते । अभिक्राममित्यभि-क्रामम् । जुहोति । अभिजित्याइत्यभि-जित्यै । यः । वै ।
 प्रयाजानामितिप्र-याजानाम् । मिथुनम् । वेदं । प्रेति । प्रजयेतिप्र-जया । पशुभि
 रितिपशु-भिः । मिथुनैः । जायते । समिधइतिसं-इधः । बह्वीः । इव । यजति । त
 नूननपातमितितनू-नपातम् । एकम् । इव । मिथुनम् । तत् । इडः । बह्वीः । इव ।
 यजति । बरूहिः । एकम् । इव । मिथुनम् । तत् । एतत् । वै । प्रयाजानामितिप्र-
 याजानाम् । मिथुनम् । यः । एवम् । वेदं । प्रेति । [४] प्रजयेतिप्र-जया । पशुभि
 रितिपशु-भिः । मिथुनैः । जायते । देवानाम् । वै । अनिष्टाः । देवताः । आसन्नं ।
 अर्थ । असुराः । यज्ञम् । अजिघांसन् । ते । देवाः । गायत्रीम् । वीति । ओहन् ।
 पञ्च । अरूपराणि । प्राचीनानि । ग्रीणि । प्रतीचीनानि । ततः । वर्म । यज्ञाय । अभं
 वत् । वर्म । यजमानाय । यत् । प्रयाजानू याजाइतिप्रयाज-अनू याजाः । इज्यन्ते ।
 वर्म । एव । तत् । यज्ञाय । क्रियते । वर्म । यजमानाय । भ्रातृव्याभिभूत्याइतिभ्रा
 तृव्य-अभिभूत्यै । तस्मात् । वरूथम् । पुरस्तात् । वरूपायः । पश्चात् । हसायः । दे
 वाः । वै । पुरा । रूपोभ्यइतिरूप-भ्यः । [५] इति । स्वाहाकारेणेतिस्वाहा-का
 रेण । प्रयाजैरितिप्र-याजेषु । यज्ञम् । सः । स्थाप्यमितिसं-स्थाप्यम् । अपश्यन् । तम् ।

स्वाहाकारेणेतिस्वाहा-करणं । प्रयाजेष्वितिप्र-याजेषु । समिति । अस्थापयन् ।
 वीति । वै । एतत् । यज्ञम् । छिन्दन्ति । यत् । स्वाहाकारेणेतिस्वाहा-करणं । प्र-
 याजेष्वितिप्र-याजेषु । म५ स्थापयन्तीतिसं-स्थापयन्ति । प्रयाजानितिप्र-याजान् ।
 इष्ट्वा । हवी५ पि । अभीति । धारयति । यज्ञस्य । सन्तत्याइतिसं-तत्यै । अथोइति ।
 हविः । एव । अकः । अथोइति । यथापूर्वमितियथा-पूर्वम् । उपेति । एति । पिता ।
 वै । प्रयाजाइतिप्र-याजाः । प्रजेतिप्र-जा । अनूयाजाइत्यनु-याजाः । यत् । प्रयाजा
 नितिप्र-याजान् । इष्ट्वा । हवी५ पि । अभिधारयतीत्यभि-धारयति । पिता । एव ।
 तत् । पुत्रेण । साधारणम् । [६] कुरुते । तस्मात् । आहुः । यः । च । एवम् । वेदं ।
 यः । च । न । कथा । पुत्रस्य । केवलम् । कथा । साधारणम् । पितुः । इति । अ-
 स्कन्नम् । एव । तत् । यत् । प्रयाजेष्वितिप्र-याजेषु । इष्टेषु । स्कन्दति । गायत्री ।
 एव । तेन । गर्भम् । धत्ते । सा । प्रजामितिप्र-जाम् । पशून् । यजमानाय । प्रेति ।
 जनयति ॥ [७] यजतियज्ञमेवावरुन्धेतनूनपातय्यजतिप्रयाजानामेवव्वेद प्ररूपो
 भ्यस्ताधारणम्पञ्चत्रि५शच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १ ॥

चरुपुपीइति । वै । एतेइति । यज्ञस्य । यत् । आज्यभागवित्याज्य-भागौ ।
 यत् । आज्यभागवित्याज्य-भागौ । यजति । चरुपुपीइति । एव । तत् । यज्ञस्य ।
 प्रतीति । दधाति । पूर्वार्द्धइतिपूर्व-अर्द्धे । जुहोति । तस्मात् । पूर्वार्द्धइतिपूर्व-अ-
 र्द्धे । चरुपुपीइति । प्रवाहुगितिप्र-वाहुक् । जुहोति । तस्मात् । प्रवाहुगितिप्र-वाहु-
 क् । चरुपुपीइति । देवलोकमितिदेव-लोकम् । वै । अभिना । यजमानः । अन्वि-
 ति । पश्यति । पितृलोकमितिपितृ-लोकम् । सोमेन । उत्तरार्द्धइत्युत्तर-अर्द्धे । अ-
 ग्रये । जुहोति । दक्षिणार्द्धइतिदक्षिण-अर्द्धे । सोमाय । एवम् । इव । हि । इमौ ।
 लोकौ । अनयोः । लोकयोः । अनुख्यात्याइत्यनु-ख्यात्यै । राजानौ । वै । एतौ ।
 देवतानाम् । [८] यत् । अग्नीषोमावित्यग्नी-सोमौ । अन्तरा । देवताः । इज्येतेइति ।
 देवतानाम् । विधृत्याइतिवि-धृत्यै । तस्मात् । राज्ञा । मनुष्याः । विधृताइतिवि-धृ-
 ताः । ब्रह्मवादिनइतिब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । किम् । तत् । यज्ञे । यजमानः । कु-
 रते । येन । अन्यतोदतइत्यन्यतः-दतः । च । पशून् । दाधारं । उभयतोदतइत्यु-
 भयतः-दतः । च । इति । ऋचम् । अनूच्येत्यनु-उच्य । आज्यभागस्येत्याज्य-भाग-

स्य । जुषाणेन । यजति । तेन । अन्यतोदत्तइत्यन्यतः-दत्तः । दाधार । ऋचम् । अनु-
 च्येत्यनु-उच्य । हविषः । ऋचा । यजति । तेन । उभयतोदत्तइत्युभयतः-दत्तः । दा-
 धार । मूर्द्धन्वतीतिमूर्द्धन्-वती । पुरोनुवाक्येतिपुरः-अनुवाक्या । भवति । मूर्द्धानम् ।
 एव । एनम् । समानानाम् । करोति । [९] नियुत्वत्येतिनि-युत्वत्या । यजति । भ्रातृ-
 व्यस्य । एव । एश्वन् । नीति । युवते । केशिनम् । ह । दार्भ्यम् । केशी । सात्यकामि-
 रितिसात्य-कामिः । उवाच । सप्तपदामितिसप्त-पदाम् । ते । शर्कराम् । श्वः । यज्ञे ।
 प्रयोक्तृसप्तपदप्र-योक्तृसप्तपदम् । यस्यै । वीर्येण । प्रेति । जातान् । भ्रातृव्यान् । नुदते ।
 प्रतीति । जनिष्यमाणान् । यस्यै । वीर्येण । उभयोः । लोकयोः । ज्योतिः । धत्ते ।
 यस्यै । वीर्येण । पूर्वाद्धेनेतिपूर्व-अद्धेन । अनङ्गान् । भुनक्ति । जघनाद्धेनेतिजघन-
 अद्धेन । धेनुः । इति । पुरस्ताल्लुष्मेतिपुरस्तात्-लुष्मा । पुरोनुवाक्येतिपुरः-अ-
 नुवाक्या । भवति । जातान् । एव । भ्रातृव्यान् । प्रेति । नुदते । उपरिष्टाल्लुष्मेत्युप-
 रिष्टात्-लुष्मा । [१०] याज्या । जनिष्यमाणान् । एव । प्रतीति । नुदते । पुर-
 स्ताल्लुष्मेतिपुरस्तात्-लुष्मा । पुरोनुवाक्येतिपुरः-अनुवाक्या । भवति । अस्मि-
 न् । एव । लोके । ज्योतिः । धत्ते । उपरिष्टाल्लुष्मेत्युपरिष्टात्-लुष्मा । याज्या ।
 अमुष्मिन् । एव । लोके । ज्योतिः । धत्ते । ज्योतिष्मन्तौ । अस्मै । इमौ । लोकौ ।
 भवतः । यः । एवम् । वेद । पुरस्ताल्लुष्मेतिपुरस्तात्-लुष्मा । पुरोनुवाक्येतिपुरः-
 अनुवाक्या । भवति । तस्मात् । पूर्वाद्धेनेतिपूर्व-अद्धेन । अनङ्गान् । भुनक्ति ।
 उपरिष्टाल्लुष्मेत्युपरिष्टात्-लुष्मा । याज्या । तस्मात् । जघनाद्धेनेतिजघन-अ-
 द्धेन । धेनुः । यः । एवम् । वेद । भुङ्क्तः । एनम् । एतौ । वज्रः । आज्यम् । व-
 ज्रः । आज्यभागवित्वाज्य-भागौ । [११] वज्रः । वषट्कारइतिवषट्-कारः । त्रिवृत्-
 मितित्रिवृत्तम् । एव । वज्रम् । सम्भृत्येतिसं-भृत्य । भ्रातृव्याय । प्रेति । हृति । अ-
 छम्बट्कारमित्यछम्बट्-कारम् । अपगूर्येत्यप-गूर्य । वषट् । करोति । स्तृत्यै । गाय-
 त्री । पुरोनुवाक्येतिपुरः-अनुवाक्या । भवति । त्रिष्टुक् । याज्या । ब्रह्मन् । एव ।
 रूपत्रम् । अन्वारम्भयतीत्यनु-आरम्भयति । तस्मात् । ब्रह्मणः । मुख्यः । मुख्यः ।
 भवति । यः । एवम् । वेद । प्रेति । एव । एनम् । पुरोनुवाक्येतिपुरः-अनुवा-
 क्यया । आह । प्रेति । नयति । याज्यया । गमयति । वषट् कारणेतिवषट्-कारिण ।

एति । एव । एनम् । पुरोनुवाक्येतिपुरः-अनुवाक्यया । दत्ते । प्रेति । यच्छति ।
 याज्यया । प्रतीति । [१२] वपट् कुरेणेतिवपट्-कारेण । स्थापयति । त्रिपदेतित्रि-
 पदा । पुरोनुवाक्येतिपुरः-अनुवाक्या । भवति । त्रयः । इमे । लोकाः । एषु । एव ।
 लोकेषु । प्रतीति । तिष्ठति । चतुष्पदेतिचतुः-पदा । याज्या । चतुष्पदइतिचतुः-पदः ।
 एव । पशून् । अवेति । रुन्धे । द्युरूपइतिद्वि-अरूपः । वपट् कारइतिवपट्-कारः ।
 द्विपादितिद्वि-पात् । यजमानः । पशुपुं । एव । उपरिष्ठात् । प्रतीति । तिष्ठति । गा
 यत्री । पुरोनुवाक्येतिपुरः-अनुवाक्या । भवति । त्रिष्टुक् । याज्या । एषा । वै । स
 सपदेतिसप्त-पदा । शर्करा । यत् । वै । एतया । देवाः । अशिखन् । तत् । अश
 क्नुवन् । यः । एवम् । वेद । शक्नोति । एव । यत् । शिखति ॥ [१३] देवताना
 इरोत्युपरिष्ठात्तुष्टमाज्यभागौप्रतिशक्नोत्येवदेव ॥ ❀ ❀ ॥ २ ॥

प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । देवेभ्यः । यज्ञान् । व्यादिशदितिबि-आदिशत् ।
 सः । आत्मन् । आज्यम् । अधत्त । तम् । देवाः । अब्रुवन् । एषः । वाव । यज्ञः ।
 यत् । आज्यम् । अपीति । एव । नः । अत्र । अस्तु । इति । सः । अब्रवीत् । य
 जार्न् । वः । आज्यभागवित्याज्य-भागौ । उपेति । स्तृणान् । अभीति । घारयान् ।
 इति । तस्मात् । यजन्ति । आज्यभागवित्याज्य-भागौ । उपेति । स्तृणन्ति । अ
 भीति । घारयन्ति । ब्रह्मवादिनइतिब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । कस्मात् । सत्यात् ।
 यातयामानीतियात-यामानि । अन्यानि । हवीरपि । अयातयाममित्ययात-या
 मम् । आज्यम् । इति । प्राजापत्यमितिप्राजा-पत्यम् । [१४] इति । ब्रूयान् । अ
 यातयामेत्ययात-यामा । हि । देवानाम् । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । इति । छन्दा
 सि । देवेभ्यः । अपेति । अक्रामन् । न । वः । अभागानि । हव्यम् । वृक्षयामः ।
 इति । तेभ्यः । एतत् । चतुरवृत्तमितिचतुः-अवृत्तम् । आधारयन् । पुरोनुवाक्या
 याइतिपुरः-अनुवाक्यायै । याज्याये । देवतायै । वपट्कारायेतिवपट्-काराय । यत् ।
 चतुरवृत्तमितिचतुः-अवृत्तम् । जुहोति । छन्दासि । एव । तत् । प्रीणाति । ता
 नि । अस्य । प्रीतानि । देवेभ्यः । हव्यम् । वहन्ति । अङ्गिरसः । वै । इतः । उत्त
 माइत्युत्-तमाः । सुवर्गमितिसुवः-गम् । लोकम् । आयन् । तत् । ऋषयः । यज्ञ
 वास्त्विति यज्ञ-वास्तु । अभ्यवायन्नित्यभि-अवायन् । ते । [१५] अपश्यन् । पुरो

डाशम् । कूर्मम् । भूतम् । सर्पन्तम् । तम् । अद्भुवन्नू । इन्द्राय । ध्रियस्व । बृहस्पतये ।
 ध्रियस्व । विश्वेभ्यः । देवेभ्यः । ध्रियस्व । इति । सः । न । अध्रियत । तम् । अद्भु
 वन्नू । अग्रये । ध्रियस्व । इति । सः । अग्रये । अध्रियत । यत् । आग्नेयेः । अष्टार्क
 पालइत्यष्टा-कपालः । अमावास्यायामित्यमा-वास्यायाम् । च । पूर्णमास्यामितिपौ
 र्ण-मास्याम् । च । अच्युतः । भवन्ति । सुवर्गस्येति सुवः-गस्य । लोकस्य । अभिजि
 त्याइत्यभि-जित्ये । तम् । अद्भुवन्नू । कथा । अहास्थाः । इति । अनुपाक्तइत्यनुप-
 अक्तः । अभूवम् । इति । अग्रवीत् । यथा । अल्पः । अनुपाक्तइत्यनुप-अक्तः ।
 [१६] अवाच्छंतीत्यं-कच्छति । एवम् । अवेति । आरम् । इति । उपरिष्ठात् । अ
 भ्यज्येत्यंभि-अज्य । अधस्तात् । उपेति । अनक्ति । सुवर्गस्येति सुवः-गस्य । लोक
 स्य । समष्ट्याइतिसं-अष्ट्यै । सर्वाणि । कपालानि । अभीति । प्रथयति । तार्वतः ।
 पुरोडाशार् । अमुष्मिन् । लोके । अभीति । जयति । यः । विदग्धइतिवि-दग्धः ।
 सः । नैरु ऋतइतिनैः-ऋतः । यः । अशृतः । सः । गौद्रः । यः । शृतः । सः । सदे
 वइतिस-देवः । तस्मात् । अविदहतेत्यवि-दहता । शृतइत्यइतिशृत-कृत्यः । सदेव
 त्वायेतिसदेव-त्वाय । भस्मना । अभीति । वासयति । तस्मात् । माऽसेन । अ
 स्थि । छन्नम् । वेदेन । अभीति । वासयति । तस्मात् । [१७] केशैः । शिरः ।
 छन्नम् । प्रच्युतमितिप्र-च्युतम् । वै । एतत् । अस्मात् । लोकात् । अगतम् । देव
 लोकमितिदेव-लोकम् । यत् । शृतम् । हविः । अनंभिघातितमित्यनंभि-घातितम् ।
 अभिघायेत्यंभि-घायै । उदिति । वासयति । देवत्रेतिदेव-त्रा । एव । एतत् । गम्
 यति । यदि । एकम् । कपालम् । नश्येत् । एकः । मासः । सव्वत्सरस्येतिसं-वत्स
 रस्य । अनवेतइत्यनव-इतः । स्यात् । अथ । यजमानः । प्रेति । मीयेत् । यत् । दे
 इति । नश्येताम् । द्वौ । मासौ । सव्वत्सरस्येतिसं-वत्सरस्य । अनवेतावित्यनव-
 इतौ । स्याताम् । अथ । यजमानः । प्रेति । मीयेत् । सङ्ख्यायेतिसं-ख्याय । उदि
 ति । वासयति । यजमानस्य । [१८] गोपीथार्य । यदि । नश्येत् । आञ्चिनम् ।
 द्विकपालमितिद्वि-कपालम् । निरिति । वपेत् । द्यावापृथिव्यमितिद्यावा-पृथिव्यम् ।
 एककपालमित्येक-कपालम् । अश्विनौ । वै । देवानाम् । भिपजौ । नाभ्याम् । एव ।
 अस्मै । भेषजम् । करोति । द्यावापृथिव्यइतिद्यावा-पृथिव्यः । एककपालइत्येक-कपालः ।

भवति । अनयोः । वै । एतत् । नश्यति । यत् । नश्यति । अनयोः । एव । एतत् ।
विन्दति । प्रतिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्यै ॥ [१९] प्राज्ञापत्यन्तेऽस्योऽनुपाक्तोवे देना
भिवासयतितस्माद्यजमानस्यद्वात्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥ ३ ॥

देवस्य । त्वा । सवितुः । प्रसवइतिप्र-सवे । इति । स्फचम् । एति । दत्ते ।
प्रसूत्याइतिप्र-सूत्यै । अश्विनोः । बाहुभ्यामितिबाहु-भ्याम् । इति । आह । अश्वि
नौ । हि । देवानाम् । अध्वर्युइति । आस्ताम् । पूष्णः । हस्ताभ्याम् । इति । आह ।
यत्यै । शतमृष्टिरितिशत-भृष्टिः । असि । वानस्पत्यः । द्विपतः । वधः । इति । आह ।
वज्रम् । एव । तत् । समिति । श्यति । आर्तव्याय । प्रहरिष्यन्नितिप्र-हरिष्यन्न ।
स्तम्बयजुरितिस्तम्ब-यजुः । ह्यति । एतावती । वै । पृथिवी । यावती । वेदिः ।
तस्याः । एतावतः । एव । आर्तव्यम् । निरिति । भजति । [२०] तस्मात् । न ।
अभागम् । निरिति । भजन्ति । त्रिः । ह्यति । त्रयः । इमे । लोकाः । एभ्यः । एव ।
एनम् । लोकेभ्यः । निरिति । भजति । तूष्णीम् । चतुर्थम् । ह्यति । अपरिमितादि
त्यपरि-मितात् । एव । एनम् । निरिति । भजति । उदिति । ह्यति । यत् । एव ।
अस्याः । अमेध्यम् । तत् । अपेति । ह्यति । उदिति । ह्यति । तस्मात् । ओषध
यः । परेति । भवन्ति । मूलम् । छिनत्ति । आर्तव्यस्य । एव । मूलम् । छिनत्ति ।
पितृदेवत्येतिपितृ-देवत्या । अतिखातेत्यति-खाता । इयतीम् । खनति । प्रजापति
नेतिप्रजा-पतिना । [२१] यज्ञमुखेनेतियज्ञ-मुखेन । सम्मितामिति स-मिताम् । एति ।
प्रतिष्ठायाइतिप्रति-स्थायै । खनति । यजमानम् । एव । प्रतिष्ठाभितिप्रति-स्थाम् ।
गमयति । दृष्टिपणतः । वर् पीयसीम् । करोति । देवयजनस्येतिदेव-यजनस्य ।
एव । रूपम् । अकः । पुरीषवतीमितिपुरीष-वतीम् । करोति । प्रजेतिप्र-जा । वै ।
पशवः । पुरीषम् । प्रजयेतिप्र-जया । एव । एनम् । पशुभिरितिपशु-भिः । पुरीष
वन्तमितिपुरीष-वन्तम् । करोति । उत्तगमित्युत्-तगम् । परिग्राहमितिपरि-ग्राहम् ।
परीति । गृह्णाति । एतावती । वै । पृथिवी । यावती । वेदिः । तस्याः । एतावतः ।
एव । आर्तव्यम् । निर्भज्येतिनि-भज्यं । आत्मने । उत्तगमित्युत्-तगम् । परिग्राहमिति
परि-ग्राहम् । परीति । गृह्णाति । क्रूरम् । इव । वै । [२२] एतत् । करोति । यत् ।
वेदिम् । करोति । धाः । असि । स्वधेतिस्व-धा । असि । इति । योगुप्यते । शा

न्त्यै । प्रोख्यंणीरितिप्र-उख्यंणीः । एति । सादयति । आपः । वै । रूखोघीरितिप्र-
 ग्रीः । रूख्यसाम् । अर्पहत्याइत्यर्प-हृत्यै । स्फचस्य । वर्त्मन् । सादयति । यज्ञस्य । सन्त
 त्याइतिसं-तत्यै । यम् । द्विष्यात् । तम् । ध्यायेत् । शुचा । एव । एनम् । अर्पय
 ति ॥ [२३] भजतिप्रजापतिनेवैत्रयस्त्रिंशच्च ॥ * * ॥ ४ ॥

ब्रह्मवादिनइतिब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । अद्विरित्यंत-भिः । हवीं५पि । प्रेति ।
 औरूपीः । केन । अपः । इति । ब्रह्मणा । इति । ब्रूयात् । अद्विरित्यंत-भिः । हि ।
 एव । हवीं५पि । प्रोख्यतीतिप्र-उख्यति । ब्रह्मणा । अपः । इध्मावरु हिरितीध्मा-वरु
 हिः । प्रेति । उख्यति । मेध्यम् । एव । एनत् । करोति । वेदिम् । प्रेति । उख्यति ।
 क्रूखा । वै । एपा । अलोमका । अमेध्या । यत् । वेदिः । मेध्याम् । एव । एनाम् ।
 करोति । दिवे । त्वा । अन्तरिखाय । त्वा । पृथिव्यै । त्वा । इति । वरू हिः । आ
 साद्येत्या-साद्यं । प्रेति । [२४] उख्यति । एभ्यः । एव । एनत् । लोकेभ्यः । प्रे
 ति । उख्यति । क्रूस् । इव । वै । एतत् । करोति । यत् । खनति । अपः । नीति ।
 नयति । शान्त्यै । पुरस्तात् । प्रस्तरमितिप्र-स्तरम् । गृह्णाति । मुख्यम् । एव । एनम् ।
 करोति । इयन्तम् । गृह्णाति । प्रजापतिनेतिप्रजा-पतिना । यज्ञमुखेनेतियज्ञ-मुखेन ।
 सम्मितमितिसं-मितम् । वरू हिः । स्तृणाति । प्रजाइतिप्र-जाः । वै । वरू हिः ।
 पृथिवी । वेदिः । प्रजाइतिप्र-जाः । एव । पृथिव्याम् । प्रतीति । स्थापयति । अन
 तिदृश्ममित्यनति-दृश्मम् । स्तृणाति । प्रजयेतिप्र-जया । एव । एनम् । पशुभिरिति
 पशु-भिः । अनतिदृश्ममित्यनति-दृश्मम् । करोति । [२५] उत्तरमित्युत्-तरम् । वरू
 हिपः । प्रस्तरमितिप्र-स्तरम् । सादयति । प्रजाइतिप्र-जाः । वै । वरू हिः । यजमानः ।
 प्रस्तरइतिप्र-स्तरः । यजमानम् । एव । अयजमानात् । उत्तरमित्युत्-तरम् । करोति ।
 तस्मात् । यजमानः । अयजमानात् । उत्तरइत्युत्-तरः । अन्तः । दधाति । व्यावृ
 त्याइतिवि-आवृत्यै । अनक्ति । हविष्कृतमितिहविः-कृतम् । एव । एनम् । सुव
 र्गमितिसुवः-गम् । लोकम् । गमयति । त्रेधा । अनक्ति । त्रयः । इमे । लोकाः ।
 एभ्यः । एव । एनम् । लोकेभ्यः । अनक्ति । न । प्रतीति । शृणाति । यत् । प्र
 तिशृणीयादितिप्रति-शृणीयात् । अनूर्ध्वम्भावुकमित्यनूर्ध्व-भावुकम् । यजमानस्या
 स्यात् । उपरि । इव । प्रेति । ह्यति । [२६] उपरि । इव । हि । सुवर्गइतिसुवः-

गः । लोकः । नीति । यच्छति । वृष्टिम् । एव । अस्मै । नीति । यच्छति । न । अत्यग्रमित्यति-अग्रम् । प्रेति । हरेत् । यत् । अत्यग्रमित्यति-अग्रम् । प्रहेदितिप्र-हरेत् । अत्यासारिणीत्यति-आसारिणी । अध्वर्योः । नाशुंका । स्यात् । न । पुरस्तात् । प्रतीति । अस्येत् । यत् । पुरस्तात् । प्रत्यस्येदितिप्रति-अस्येत् । सुवर्गादिति सुवः-गात् । लोकात् । यजमानम् । प्रतीति । नुदेत् । प्राञ्चम् । प्रेति । ह्रति । यजमानम् । एव । सुवर्गमिति सुवः-गम् । लोकम् । गमयति । न । विष्वञ्चम् । वीति । युयात् । यत् । विष्वञ्चम् । वियुयादिति वि-युयात् । [२७] स्त्री । अस्य । जायेत् । ऊर्ध्वम् । उदिति । यौति । ऊर्ध्वम् । इव । हि । पुंसः । पुमान् । एव । अस्य । जायते । यत् । स्फयेन । वा । उपवेपेणेत्युप-वेपेण । वा । शोयुष्येत् । स्तुतिः । एव । अस्य । सा । हस्तेन । योयुष्यते । यजमानस्य । गोपीथार्य । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । किम् । यज्ञस्य । यजमानः । इति । प्रस्तर इति प्र-स्तरः । इति । तस्य । कं । सुवर्ग इति सुवः-गः । लोकः । इति । आहवनीय इत्या-हवनीयः । इति । ब्रूयात् । यत् । प्रस्तरमिति प्र-स्तरम् । आहवनीय इत्या-हवनीये । प्रहृतीति प्र-हृति । यजमानम् । एव । [२८] सुवर्गमिति सुवः-गम् । लोकम् । गमयति । वीति । वै । एतत् । यजमानः । लिशते । यत् । प्रस्तरमिति प्र-स्तरम् । योयुष्यन्ते । वर हिः । अनु । प्रेति । ह्रति । शान्त्यै । अनासम्भण इत्यना-सम्भणः । इव । वै । एतत् हि । अध्वर्युः । सः । ईश्वरः । वेपनः । भवितोः । ध्रुवा । असि । इति । इमाम् । अभीति । मृशति । इयम् । वै । ध्रुवा । अस्याम् । एव । प्रतीति । तिष्ठति । न । वेपनः । भवति । अगा (३) न । अग्नीदित्यग्नि-इत् । इति । आह । यत् । ब्रूयात् । अगन् । अग्निः । इति । अग्नौ । अग्निम् । गमयेत् । निरिति । यजमानम् । सुवर्गादिति सुवः-गात् । लोकात् । भजेत् । अगन् । इति । एव । ब्रूयात् । यजमानम् । एव । सुवर्गमिति सुवः-गम् । लोकम् । गमयति ॥ [२९] आसाद्यप्रानंतिह श्वङ्करोतिहरति वियुयाद्यजमानमेवाग्निरिति सप्तदशच ॥ ❀ ॥ ५ ॥

अग्नेः । त्वयः । ज्यायांसः । भ्रातरः । आसन्न । ते । देवेभ्यः । हव्यम् । वहन्तः । प्रेति । अमीयन्त । सः । अग्निः । अविभेत् । इत्यम् । वाव । स्यः । आर्तिम् । एति । अरिण्यति । इति । सः । निर्लायत । सः । अपः । प्रेति । अविशत् । तम् ।

ह्यते । उपहू ताँ (४) इत्युप-हू ताँ (४) । होइति । इति । आह । आत्मानम् ।
 एव । उपेति । ह्यते । आत्मा । हि । उपहूतानामित्युप-हूतानाम् । वसिष्ठः । इ
 ङाम् । उपेति । ह्यते । पशवः । वै । इडा । पश्वन् । एव । उपेति । ह्यते । चतुः ।
 उपेति । ह्यते । चतुष्पादइतिचतुः-पादः । हि । पशवः । मानवी । इति । आह ।
 मनुः । हि । एताम् । [३८] अग्रे । अपश्यत् । घृतपदीतिघृत-पदी । इति । आह ।
 यत् । एव । अस्यै । पदात् । घृतम् । अपीक्ष्यत । तस्मात् । एवम् । आह । मैत्रा
 वरुणीतिमैत्रा-वरुणी । इति । आह । मित्रावरुणावितिमित्रा-वरुणौ । हि । एनाम् ।
 समैर्यतामितिंसं-पेर्यताम् । ब्रह्म । देवकृतमितिदेव-कृतम् । उपहूतमित्युप-हूतम् ।
 इति । आह । ब्रह्म । एव । उपेति । ह्यते । दैव्याः । अध्वर्यवः । उपहूताइत्युप-हू
 ताः । उपहूताइत्युप-हूताः । मनुष्याः । इति । आह । देवमनुष्यानितिदेव-मनुष्यान् ।
 एव । उपेति । ह्यते । ये । इमम् । यज्ञम् । अवान् । ये । यज्ञपतिमिति यज्ञ-पतिम् ।
 वर्ध्ना । इति । आह । [३९] यज्ञाय । च । एव । यजमानाय । च । आशिपमि
 त्या-शिपम् । एति । आस्ते । उपहूतेइत्युप-हूते । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी ।
 इति । आह । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । एव । उपेति । ह्यते । पूर्वजेइति
 पूर्व-जे । ऋतावरीइत्युत-वरी । इति । आह । पूर्वजेइतिपूर्व-जे । हि । एतेइति ।
 ऋतावरीइत्युत-वरी । देवीइति । देवपुत्रेइतिदेव-पुत्रे । इति । आह । देवीइति । हि ।
 एतेइति । देवपुत्रेइतिदेव-पुत्रे । उपहूतइत्युप-हूतः । अयम् । यजमानः । इति ।
 आह । यजमानम् । एव । उपेति । ह्यते । उत्तरेस्यामित्युत-त्तरेस्याम् । देवयज्यायामि
 तिदेव-यज्यायाम् । उपहूतइत्युप-हूतः । भूयसि । हविष्करणइतिहविः-करणे । उपहूत
 इत्युप-हूतः । दिव्ये । धामन् । उपहूतइत्युप-हूतः । [४०] इति । आह । प्रजेतिप्र-
 जा । वै । उत्तरेत्युत-त्तरा । देवयज्येतिदेव-यज्या । पशवः । भूयः । हविष्करणमिति
 हविः-करणम् । सुवर्गइतिसुवः-गः । लोकः । दिव्यम् । धाम् । इदम् । असि । इदम् ।
 असि । इति । एव । यज्ञस्य । प्रियम् । धाम् । उपेति । ह्यते । विश्वम् । अस्य । प्रि
 यम् । उपहूतमित्युप-हूतम् । इति । आह । अलम्बद् कारमित्यलम्बद्-कारम् । एव ।
 उपेति । ह्यते ॥ [४१] आहधनुरेताव्वर्द्धानित्याहधामन्नुपहूतश्चतुस्त्रिंशच्च ॥ ७॥
 पशवः । वै । इडा । स्वयम् । एति । दत्ते । कामम् । एव । आत्मना । पशू

नाम् । एति । दत्ते । न । हि । अन्यः । कामम् । पञ्जनाम् । प्रयच्छतीतिप्र-यच्छति ।
वाचः । पतये । त्वा । हुतम् । प्रेति । अश्नामि । इति । आह । वाचम् । एव । भागधेयेने
तिभाग-धेयेन । प्रीणाति । सदर्सः । पतये । त्वा । हुतम् । प्रेति । अश्नामि । इति ।
आह । स्वर्गाकृत्याइतिस्वर्गा-कृत्यै । चतुस्वत्तमितिचतुः-अवत्तम् । भवति । हविः । वै ।
चतुस्वत्तमितिचतुः-अवत्तम् । पशवः । चतुस्वत्तमितिचतुः-अवत्तम् । यत् । होता । प्रा
श्नीयादितिप्र-अश्नीयात् । होता । [४२] आर्तिम् । एति । ऋच्छेत् । यत् । अमौ ।
जुहुयात् । रुद्राय । पशून् । अपीति । दद्यात् । अपशुः । यजमानः । स्यात् । वाचः ।
पतये । त्वा । हुतम् । प्रेति । अश्नामि । इति । आह । पुरोरूपमितिपरः-अरूपम् । एव ।
एनत् । जुहोति । सदर्सः । पतये । त्वा । हुतम् । प्रेति । अश्नामि । इति । आह । स्व
र्गाकृत्याइतिस्वर्गा-कृत्यै । प्रेति । अश्नन्ति । तीर्थे । एव । प्रेति । अश्नन्ति । दक्षिण
णाम् । ददाति । तीर्थे । एव । दक्षिणाम् । ददाति । वीति । वै । एतत् । यज्ञम् ।
[४३] छिन्दन्ति । यत् । मध्यतः । प्राश्नन्तीतिप्र-अश्नन्ति । अद्विरित्यत्-भिः ।
मार्जयन्ते । आपः । वै । सर्वाः । देवताः । देवताभिः । एव । यज्ञम् । समिति । त
न्वन्ति । देवाः । वै । यज्ञात् । रुद्रम् । अन्तः । आयन्नू । सः । यज्ञम् । अविच्छत् ।
तम् । देवाः । अभि । समिति । अगच्छन्तु । कल्पताम् । नः । इदम् । इति । ते । अ
बुवन् । स्विष्टमितिस्व-इष्टम् । वै । नः । इदम् । भविष्यति । यत् । इमम् । गधयिष्या
मः । इति । तत् । स्विष्टकृतइतिस्विष्ट-कृतः । स्विष्टकृतत्वमितिस्विष्टकृत-त्वम् । तस्य ।
आविद्धमित्या-विद्धम् । निरिति । [४४] अकृन्तन् । यवेन । सम्मितमितिस्म-मि
तम् । तस्मात् । यवमात्रमितिस्व-मात्रम् । अवेति । द्येत् । यत् । ज्यायः । अवद्ये
दित्यव-द्येत् । गोपयेत् । तत् । यज्ञस्य । यत् । उपेति । च । स्तृणीयात् । अभीति ।
च । घारयेत् । उभयतस्सः श्रयायित्युभयतः-सः श्रयायि । कुर्यात् । अवदायेत्यव-दाय ।
अभीति । घारयति । द्विः । समिति । पद्यते । द्विपादितिद्वि-पात् । यजमानः । प्र
तिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्यै । यत् । तिरश्चीनम् । अतिहरेदित्यति-हरेत् । अनभिविद्धमि
त्यनभि-विद्धम् । यज्ञस्य । अभीति । विच्छेत् । अग्रेण । परीति । हरति । तीर्थेन ।
एव । परीति । हरति । तत् । पूष्णे । परीति । अहरन् । तत् । [४५] पूषा । प्राश्ये
तिप्र-अश्य । दत्तः । अरुणत् । तस्मात् । पूषा । प्रपिष्टभागइतिप्रपिष्ट-भागः । अदन्तकः ।

हि । तम् । देवाः । अ॒ब्रुवन् । वी॒तिं । वै । अ॒यम् । आ॒र्द्धि । अ॒प्रा॒शि॒त्रि॒य॒इत्य॑प्र-अ॒
 शि॒त्रि॒यः । वै । अ॒यम् । अ॒भूत् । इति॑ । तत् । बृ॒हस्प॑तये । परी॒ति । अ॒हर॒न् । सः ।
 अ॒वि॒भेत् । बृ॒हस्प॑तिः । इ॒त्थम् । वाव । स्यः । आ॒र्त्तिम् । एति॑ । अ॒रि॒ष्यति॑ । इति॑ ।
 सः । ए॒तम् । मन्त्र॑म् । अ॒पश्य॑त् । सूर्य॑स्य । त्वा । च॒रु॒षु॒पा । प्रती॑तिं । प॒श्या॒मि ।
 इति॑ । अ॒ब्रवी॑त् । न । हि । सूर्य॑स्य । च॒रु॒षुः । [४६] किम् । च॒न । हि॒नस्ति॑ । सः ।
 अ॒वि॒भेत् । प्र॒ति॒गृ॒ह्णन्त॑मिति॒प्रति॑-गृ॒ह्णन्त॑म् । मा । हि॒ऽसि॒ष्यति॑ । इति॑ । दे॒वस्य॑ ।
 त्वा । स॒वितुः॑ । प्र॒सव॑इति॒प्र-स॒वे । अ॒श्विनोः॑ । बा॒हु॒भ्या॒मिति॑बा॒हु॒भ्याम् । पू॒ष्णः ।
 ह॒स्ता॒भ्याम् । प्रती॑तिं । गृ॒ह्णामि॑ । इति॑ । अ॒ब्रवी॑त् । स॒वितु॑प्र॒सूत॑इति॒स॒वितु॑-प्र॒सू तः ।
 ए॒व । ए॒नत् । ब्रह्म॑णा । दे॒वता॑भिः । प्रती॑तिं । अ॒गृ॒ह्णात् । सः । अ॒वि॒भेत् । प्रा॒ञ्ज॒
 न्त॑मिति॒प्र-अ॒ञ्जन्त॑म् । मा । हि॒ऽसि॒ष्यति॑ । इति॑ । अ॒ग्नेः । त्वा । आ॒स्ये॒न । प्रेति॑ ।
 अ॒ञ्जामि॑ । इति॑ । अ॒ब्रवी॑त् । न । हि । अ॒ग्नेः । आ॒स्यम् । किम् । च॒न । हि॒नस्ति॑ ।
 सः । अ॒वि॒भेत् । [४७] प्रा॒शैत॑मिति॒प्र-अ॒शित॑म् । मा । हि॒ऽसि॒ष्यति॑ । इति॑ । ब्रा॒
 ह्म॒णस्य॑ । उ॒दरे॑ण । इति॑ । अ॒ब्रवी॑त् । न । हि । ब्रा॒ह्म॒णस्य॑ । उ॒दर॑म् । किम् । च॒न ।
 हि॒नस्ति॑ । बृ॒हस्प॑तेः । ब्रह्म॑णा । इति॑ । सः । हि । ब्रह्मि॑ष्ठः । अ॒पेति॑ । वै । ए॒तस्मा॑त् ।
 प्रा॒णाइति॑प्र-अ॒नाः । क्रा॒मन्ति॑ । यः । प्रा॒शि॒त्रमिति॑प्र-अ॒शि॒त्रम् । प्रा॒ञ्जाती॑ति॒प्र-अ॒
 ञ्जा॑तिं । अ॒द्विरि॑त्य॒त॒भिः । मा॒र्जयि॑त्वा । प्रा॒णानि॑ति॒प्र-अ॒नान् । स॒मिति॑ । मृ॒श॒
 ते । अ॒मृत॑म् । वै । प्रा॒णाइति॑प्र-अ॒नाः । अ॒मृत॑म् । आपः॑ । प्रा॒णानि॑ति॒प्र-अ॒नान् ।
 ए॒व । यथा॑स्थानमि॒तियथा॑-स्थानम् । उ॒पेति॑ । ह॒यते ॥ [४८] प्रा॒ञ्जीया॑ज्योता॒यज्ञ॑
 नि॒र॒ह॒न्त॑च॒रु॒षु॒रास्य॑ङ्कि॒ञ्चन॑हि॒नस्ति॑सोऽवि॒भेच्च॑तु॒श्चत्वारि॑श॒च ॥ ॐ ॥ ८॥

अ॒ग्नीध॑इत्य॒ग्नि-इधे॑ । एति॑ । द॒धाति॑ । अ॒ग्निमु॑खानि॒त्यग्नि॑-मु॒खान् । ए॒व । ऋ॒
 तून् । प्री॒णाति॑ । स॒मिध॑मिति॒सं-इध॑म् । एति॑ । द॒धाति॑ । उ॒त्तरा॑सामि॒त्युत्-तरा॑साम् ।
 आ॒हु॒तीना॑मि॒त्या-हु॒तीना॑म् । प्र॒ति॒ष्ठित्या॑इति॒प्रति॑-स्थि॒त्ये । अथो॑इति॑ । स॒मिदृ॑तीति॑
 स॒मित्-व॑ति । ए॒व । जु॒होति॑ । प॒रि॒धी॒नि॒ति॒परि॑-धी॒न् । स॒मिति॑ । मा॒र्ष्टि॑ । पु॒नार्ति॑ । ए॒व ।
 ए॒नान् । स॒कृ॒त्सं॑कृ॒दिति॑स॒कृत्-स॒कृत् । स॒मिति॑ । मा॒र्ष्टि॑ । प॒राङ् । इ॒व । हि । ए॒तर्हि॑ ।
 य॒ज्ञः । च॒तुः । स॒मिति॑ । ए॒द्यते॑ । च॒तु॒ष्पाद॑इति॒चतु॑-ष्पादः । प॒शवः॑ । प॒शून् ।
 ए॒व । अ॒वेति॑ । रु॒धे । ब्रह्म॑न् । प्रेति॑ । स्था॒स्यामः॑ । इति॑ । आ॒ह । अ॒त्र । वै । ए॒तर्हि॑ ।

यज्ञः । श्रितः । [४९] यत्र । ब्रह्मा । यत्र । एव । यज्ञः । श्रितः । ततः । एव । ए
 नम् । एति । रभते । यत् । हस्तेन । प्रमीवेदितिप्र-मीवेत् । वेपनः । स्यात् । यत् ।
 शीर्ष्णा । शीर् पक्तिमानितिशीर् पक्ति-मान् । स्यात् । यत् । तूष्णीम् । आसीत् ।
 असम्प्रचुइत्यसं-प्रत्तः । यज्ञः । स्यात् । प्रेति । तिष्ठ । इति । एव । ब्रूयात् । वाचि ।
 वै । यज्ञः । श्रितः । यत्र । एव । यज्ञः । श्रितः । ततः । एव । एनम् । सम् । प्रेति ।
 यच्छ्रुति । देव । सवितः । एतत् । ते । प्रेति । [५०] आह । इति । आह । प्रसूत्या
 इतिप्र-सूत्यै । बृहस्पतिः । ब्रह्मा । इति । आह । सः । हि । ब्रह्मिष्ठः । सः । यज्ञम् ।
 णहि । सः । यज्ञपतिमिति यज्ञ-पतिम् । णहि । सः । माम् । णहि । इति । आह ।
 यज्ञाय । यजमानाय । आत्मने । तेभ्यः । एव । आशिपमित्या-शिपम् । एति । शा
 स्ते । अनात्तै । आश्राव्येत्या-श्राव्य । आह । देवान् । यज । इति । ब्रह्मवादिनइति
 ब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । इष्टाः । देवताः । अथ । कृतमे । एते । देवाः । इति ।
 छन्दासि । इति । ब्रूयात् । गायत्रीम् । त्रिष्टुभम् । [५१] जगतीम् । इति । अ
 थोइति । खलु । आहुः । ब्राह्मणाः । वै । छन्दासि । इति । तान् । एव । तत् । य
 जन्ति । देवानाम् । वै । इष्टाः । देवताः । आसन्न । अथ । अग्निः । न । उदिति । अज्व
 लन्तू । तम् । देवाः । आहुतीभिरित्याहुति-भिः । अनुयाजेष्वित्यनु-याजेषु । अन्वि
 ति । अविन्दन् । यत् । अनुयाजानित्यनु-याजान् । यजति । अग्निम् । एव । तत् ।
 समिति । इन्द्रे । एतदुः । वै । नाम । आसुरः । आसीत् । सः । एतर्हि । यज्ञस्य ।
 आशिपमित्या-शिपम् । अवुङ्कत । यत् । ब्रूयात् । एतत् । [५२] उ । द्यावापृथिवी
 इतिद्यावा-पृथिवी । भद्रम् । अभूत् । इति । एतदुम् । एव । आसुरम् । यज्ञस्य । आ
 शिपमित्या-शिपम् । गमयेत् । इदम् । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । भद्रम् । अ
 भूत् । इति । एव । ब्रूयात् । यजमानम् । एव । यज्ञस्य । आशिपमित्या-शिपम् ।
 गमयति । आर्धम् । सूक्तवाकमिति सूक्त-वाकम् । उत । नमोवाकमिति नमः-वाकम् ।
 इति । आह । इदम् । अराध्म । इति । वाव । एतत् । आह । उपश्रितइत्युप-श्रि
 तः । दिवः । पृथिव्योः । इति । आह । द्यावापृथिव्योरितिद्यावा-पृथिव्योः । हि । यज्ञः ।
 उपश्रितइत्युप-श्रितः । ओमन्वतीइत्योमन्-वती । ते । अस्मिन् । यज्ञे । यजमान ।
 द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । [५३] स्ताम् । इति । आह । आशिपमित्या-शिपम् ।

एव । एताम् । एति । शास्ते । यत् । ब्रूयात् । सूपावसानेति सु-उपावसाना । च ।
 स्वच्छवसानेति सु-अच्छवसाना । च । इति । प्रमार्युक इति प्र-मार्युकः । यजमानः ।
 स्यात् । यदा । हि । प्रमीयत इति प्र-मीयते । अथ । इमाम् । उपावस्यतीत्युप-अव
 स्यति । सूपचरणेति सु-उपचरणा । च । स्वधिचरणेति सु-अधिचरणा । च । इति ।
 एव । ब्रूयात् । वरीयसीम् । एव । अस्मै । गव्यूतिम् । एति । शास्ते । न । प्रमा
 र्युक इति प्र-मार्युकः । भवति । तयोः । आविदीत्या-विदि । अग्निः । इदम् । हविः ।
 अजुपत । इति । आह । याः । अयाख्यम् । [५४] देवताः । ताः । अरीग्धाम् ।
 इति । वाव । एतत् । आह । यत् । न । निर्दिशेदिति निः-दिशेत् । प्रतिवेशमिति प्र
 ति-वेशम् । यज्ञस्य । आशीरित्या-शीः । गच्छेत् । एति । शास्ते । अयम् । यज
 मानः । असौ । इति । आह । निर्दिश्येति निः-दिश्य । एव । एनम् । सुवर्गमिति सु
 वः-गम् । लोकम् । गमयति । आयुः । एति । शास्ते । सुप्रजास्त्वमिति सुप्रजाः-त्वम् ।
 एति । शास्ते । इति । आह । आशिपमित्या-शिपम् । एव । एताम् । एति । शास्ते ।
 सजातवनस्यामिति सजात-वनस्याम् । एति । शास्ते । इति । आह । प्राणा इति प्र-
 अनाः । वै । सजाता इति स-जाताः । प्राणानिति प्र-अनान् । एव । [५५] न । अ
 न्तः । एति । तत् । अग्निः । देवः । देवेभ्यः । वनते । वयम् । अग्नेः । मानुषाः ।
 इति । आह । अग्निः । देवेभ्यः । वनुते । वयम् । मनुष्येभ्यः । इति । वाव । एतत् ।
 आह । इह । गतिः । वामस्य । इदम् । च । नमः । देवेभ्यः । इति । आह । याः ।
 च । एव । देवताः । यजति । याः । च । न । ताम्यः । एव । उभयीभ्यः । नमः ।
 करोति । आत्मनः । अनात्यै ॥ [५६] श्रितस्ते प्रत्रिष्टुभमेतद्दद्यात्वापृथिवीया अया
 ख्यम् प्राणानेव पट् चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ९ ॥

देवाः । वै । यज्ञस्य । स्वगाकर्तारमिति स्वगा-कर्तारम् । न । अविन्दन् । ते ।
 श्रय्युमिति शं-युम् । वारू हस्पत्यम् । अब्रुवन् । इमम् । नः । यज्ञम् । स्वगेति स्व-गा ।
 कुरु । इति । सः । अब्रवीत् । वरम् । वृणो । यत् । एव । अब्राह्मणोक्त इत्यब्राह्मण-उ
 क्तः । अश्रद्धान् इत्यश्रद्ध-दानः । यजते । सा । मे । यज्ञस्य । आशीरित्या-शीः ।
 असत् । इति । तस्मात् । यत् । अब्राह्मणोक्त इत्यब्राह्मण-उक्तः । अश्रद्धान् इत्य
 श्रद्ध-दानः । यजते । श्रय्युमिति शं-युम् । एव । तस्य । वारू हस्पत्यम् । यज्ञस्य ।

आशीरित्वा-शीः । गच्छति । एतत् । मम । इति । अववीत् । किम् । मे । प्रजाया
 इतिप्र-जायाः । [५७] इति । यः । अपगुराताइत्यप-गुरातै । शतेन । यातयात् ।
 यः । निहनदितिनि-हनत् । सहस्रेण । यातयात् । यः । लोहितम् । कर्षत् । याव
 तः । प्रस्कद्येतिप्र-स्कद्य । पा५ सून् । सङ्गृह्णादितिसं-गृह्णात् । तावतः । सव्यथ्सुरा
 नितिसं-व्यथ्सुरान् । पितृलोकमितिपितृ-लोकम् । न । प्रेति । जानात् । इति । तस्मात् ।
 ब्राह्मणाय । न । अपेति । गुरेत् । न । नीति । हन्यात् । न । लोहितम् । कुर्यात् ।
 एतावता । ह । एनसा भवति । तत् । श्वयोरितिशं-योः । एति । वृणीमहे । इति ।
 आह । यज्ञम् । एव । तत् । स्वरोतिस्व-गा । करोति । तत् । [५८] श्वयोरितिशं-
 योः । एति । वृणीमहे । इति । आह । श्वयुर्मितिशं-युम् । एव । वारू हस्पत्यम् । भा
 गधेयेनेतिभाग-धेयेन । समिति । अर्ह्यति । गातुम् । यज्ञाय । गातुम् । यज्ञपतयइति
 यज्ञ-पतये । इति । आह । आशिपमित्या-शिपम् । एव । एताम् । एति । शास्ते ।
 सोमम् । यजति । रेतः । एव । तत् । दधाति । त्वष्टारम् । यजति । रेतः । एव ।
 हितम् । त्वष्टा । रूपाणि । वीति । करोति । देवानाम् । पत्नीः । यजति । मिथुन
 त्वायेतिमिथुन-त्वाय । अग्निम् । गृहपतिमितिगृह-पतिम् । यजति । प्रतिष्ठित्या
 इतिप्रति-स्थित्यै । जामि । वै । एतत् । यज्ञस्य । क्रियते । [५९] यत् । आज्येन ।
 प्रयाजाइतिप्र-याजाः । इज्यन्ते । आज्येन । पत्नीसव्यथाजाइतिपत्नी-सव्यथाजाः । ऋ
 चम् । अनूच्येत्यनु-उच्यं । पत्नीसव्यथानामितिपत्नी-सव्यथानाम् । ऋचा । य
 जति । अजामित्वायेत्यजामि-त्वाय । अथोइति । मिथुनत्वायेतिमिथुन-त्वाय । ए
 षक्तिप्रायणइतिपङ्क्ति-प्रायणः । वै । यज्ञः । पङ्क्त्युदयनइतिपङ्क्ति-उदयनः ।
 पञ्च । प्रयाजाइतिप्र-याजाः । इज्यन्ते । चत्वारः । पत्नीसव्यथाजाइतिपत्नी-सव्यथाजाः ।
 समिष्टयजुरितिसमिष्ट-यजुः । पञ्चमम् । पङ्क्तिम् । एव । अन्विति । प्रयन्तीतिप्र-
 यन्ति । पङ्क्तिम् । अनु । उदिति । यन्ति ॥ [६०] प्रजायाःकरोतिनतक्रियते
 त्रयस्त्रि५ शच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १० ॥

युरुष्व । हि । देवहूतमानितिदेव-हूतमान् । अश्वारं । अग्ने । रथीः । इव ॥
 नीति । होता । पूर्यः । सदः ॥ उत । नः । देव । देवान् । अच्छ । वोचः । विदुष्टं
 इतिविदुः-नरः ॥ श्रत् । विश्वा । वार्या । कृधि ॥ त्वम् । ह । यत् । यविष्ठय । सह

एव । एताम् । एति । शास्ते । यत् । ब्रूयात् । सू णवसानेति सु उपावसाना । च ।
 स्वच्छवसानेति सु अच्छवसाना । च । इति । प्रमायुक इति प्र-मायुकः । यजमानः ।
 स्यात् । यदा । हि । प्रमीयत इति प्र-मीयते । अथ । इमाम् । उपावस्यतीत्युप-अव-
 स्यति । सू पचरणेति सु उपचरणा । च । स्वधिचरणेति सु अधिचरणा । च । इति ।
 एव । ब्रूयात् । वरीयसीम् । एव । अस्मै । गन्वृतिम् । एति । शास्ते । न । प्रमा-
 युक इति प्र-मायुकः । भवति । तयोः । आविदीत्या-विदि । अग्निः । इदम् । हविः ।
 अजुपत् । इति । आह । याः । अयास्वम् । [५४] देवताः । ताः । अरीरधाम ।
 इति । वाव । एतत् । आह । यत् । न । निर्दिशेदिति निः-दिशेत् । प्रतिवेशमिति प्र-
 ति-वेशम् । यज्ञस्य । आशीरित्या-शीः । गच्छेत् । एति । शास्ते । अयम् । यज-
 मानः । असौ । इति । आह । निर्दिश्येति निः-दिश्य । एव । एनम् । सुवर्गमिति सु-
 वः-गम् । लोकम् । गमयति । आयुः । एति । शास्ते । सुप्रजास्त्वामिति सुप्रजाः-त्वम् ।
 एति । शास्ते । इति । आह । आशिपमित्या-शिपम् । एव । एताम् । एति । शास्ते ।
 सजातवनस्यामिति सजात-वनस्याम् । एति । शास्ते । इति । आह । प्राणा इति प्र-
 अनाः । वै । सजाता इति स-जाताः । प्राणानिति प्र-अनान् । एव । [५५] न । अ-
 न्तः । एति । तत् । अग्निः । देवः । देवेभ्यः । वनते । वयम् । अग्नेः । मानुषाः ।
 इति । आह । अग्निः । देवेभ्यः । वनुते । वयम् । मनुष्येभ्यः । इति । वाव । एतत् ।
 आह । इह । गतिः । वामस्य । इदम् । च । नमः । देवेभ्यः । इति । आह । याः ।
 च । एव । देवताः । यजति । याः । च । न । ताम्यः । एव । उभयीभ्यः । नमः ।
 करोति । आत्मनः । अनर्त्ये ॥ [५६] श्रितस्ते प्रत्रिष्टुभमेतदद्यावापृथिवीया अया-
 स्वम् प्राणानेव पदं चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ९ ॥

देवाः । वै । यज्ञस्य । स्वगाकर्तारमिति स्वगा-कर्तारम् । न । अविन्दन् । ते ।
 शर्युमिति शं-युम् । वारु हस्पत्यम् । अब्रुवन् । इमम् । नः । यज्ञम् । स्वगेति स्व-गा ।
 कुरु । इति । सः । अब्रवीत् । वरम् । वृणौ । यत् । एव । अब्राह्मणोक्त इत्यब्राह्मण-उ-
 क्तः । अश्रद्धान इत्यश्रद्-धानः । यजाते । सा । मे । यज्ञस्य । आशीरित्या-शीः ।
 असत् । इति । तस्मात् । यत् । अब्राह्मणोक्त इत्यब्राह्मण-उक्तः । अश्रद्धान इत्य-
 श्रद्-धानः । यजते । शर्युमिति शं-युम् । एव । तस्य । वारु हस्पत्यम् । यज्ञस्य ।

आशीरित्या-शीः । गच्छति । एतत् । मम । इति । अब्रवीत् । किम् । मे । प्रजाया
 इतिप्र-जायाः । [५७] इति । यः । अपगुराताइत्यप-गुरातै । शतेन । यातयात् ।
 यः । निहनदितिनि-हनत् । सहस्रेण । यातयात् । यः । लोहितम् । कर्षत् । याव
 तः । प्रस्कद्येतिप्र-स्कद्य । पाः सून् । सङ्गृह्णादितिसं-गृह्णात् । तार्वतः । सव्यथ्सरा
 नितिसं-व्यथ्सरान् । पितृलोकमितिपितृ-लोकम् । न । प्रेति । जानात् । इति । तस्मात् ।
 ब्राह्मणाय । न । अपेति । गुरेत । न । नीति । हन्यात् । न । लोहितम् । कुर्यात् ।
 एतावता । ह । एनसा । भवति । तत् । श्रव्योरितिशं-योः । एति । वृणीमहे । इति ।
 आह । यज्ञम् । एव । तत् । स्वगेतिस्व-गा । करोति । तत् । [५८] श्रव्योरितिशं-
 योः । एति । वृणीमहे । इति । आह । श्रव्युमितिशं-युम् । एव । वारुहस्पत्यम् । भा
 गधेयेनेतिभाग-धेयेन । समिति । अर्द्धयति । गातुम् । यज्ञाय । गातुम् । यज्ञपतयइति
 यज्ञ-पतये । इति । आह । आशिषमित्या-शिषम् । एव । एताम् । एति । शास्ते ।
 सोमम् । यजति । रेतः । एव । तत् । दधाति । त्वष्टारम् । यजति । रेतः । एव ।
 हितम् । त्वष्टा । रूपाणि । वीति । करोति । देवानाम् । पत्नीः । यजति । मिथुन
 त्वायेतिमिथुन-त्वाय । अग्निम् । गृहपतिमितिगृह-पतिम् । यजति । प्रतिष्ठित्या
 इतिप्रति-स्थित्यै । जामि । वै । एतत् । यज्ञस्य । क्रियते । [५९] यत् । आज्येन ।
 प्रयाजाइतिप्र-याजाः । इज्यन्ते । आज्येन । पत्नीसय्याजाइतिपत्नी-सय्याजाः । ऋ
 चम् । अनूच्येत्यनु-उच्यं । पत्नीसय्याजानामितिपत्नी-सय्याजानाम् । ऋचा । य
 जति । अजामित्वायेत्यजामि-त्वाय । अथोइति । मिथुनत्वायेतिमिथुन-त्वाय । प
 इक्तिप्रायणइतिपइक्ति-प्रायणः । वै । यज्ञः । पइत्त्युदयनइतिपइक्ति-उदयनः ।
 पञ्च । प्रयाजाइतिप्र-याजाः । इज्यन्ते । चत्वारः । पत्नीसय्याजाइतिपत्नी-सय्याजाः ।
 समिष्टयजुरितिपमिष्ट-यजुः । पञ्चमम् । पइक्तिम् । एव । अन्विति । प्रयन्तीतिप्र-
 यन्ति । पइक्तिम् । अनु । उदिति । यन्ति ॥ [६०] प्रजायाःकरोतितत्क्रियते
 त्रयस्त्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १० ॥

युख्य । हि । देवहूतमानितिदेव-हूतमान् । अश्वान् । अग्ने । रथीः । इव ॥
 नीति । होता । पूर्यः । सदः ॥ उत । नः । देव । देवान् । अच्छ । वोचः । विदुष्ट
 इतिविदुः-तरः ॥ श्रत् । विश्वा । वार्या । कृधि ॥ त्वम् । ह । यत् । यविष्ठय । सह

सः । सू नो । आहुतेत्याहुत ॥ ऋतावेत्यृतवा । यज्ञिर्यः । भुवं ॥ अयम् । अग्निः ।
 सहस्रिणः । वार्जस्य । शतिनः । पतिः ॥ मूर्द्धा । कविः । रयीणाम् ॥ तम् । नेमि
 म् । ऋभवं । यथा । एति । नमस्व । सहतिभिरितिसहतिभिः ॥ नेदीयः । यज्ञम् ।
 [६१] अङ्गिरः ॥ तस्मै । नूनम् । अभिद्यंवइत्यभिद्यवे । वाचा । विरूपेतिविरूप ।
 नित्यया ॥ वृष्णे । चोदस्व । सुष्टुतिमिति सुस्तुतिम् ॥ कम् । उ । स्विन् । अस्य ।
 सेनया । अग्नेः । अपाकचरूपसइत्यपाकचरूपसः ॥ पुणिम् । गोपु । स्तरामहे ॥ मा ।
 नः । देवानाम् । विशः । प्रस्त्रातीरिति प्रस्त्रातीः । इव । उसाः ॥ कृशम् । न । हा
 सुः । अग्नियाः ॥ मा । नः । समस्य । दूढ्यः । परिदेषसइति परिदेषसः । अ५ इति ॥
 ऊर्मिः । न । नावम् । एति । वधीत् ॥ नमः । ते । अग्ने । ओजसे । गृणन्ति ।
 देव । कृष्टयः ॥ अमैः । [६२] अमित्रम् । अर्दय ॥ कुवित् । स्विति । नः । गवि
 ष्यइति गोइष्टये । अग्ने । सव्वेपिषइतिसंवेपिषः । रयिम् ॥ उरुकृदित्युरुकृतू । उ
 रु । नः । कृधि ॥ मा । नः । अस्मिन्न । महाधनइति महाधने । परेति । वर्कू । भा
 र्भृदिति भारभृत् । यथा ॥ सव्वर्गमिति संवर्गम् । समिति । रयिम् । जय ॥ अ
 न्यम् । अस्मत् । भियै । इयम् । अग्ने । सिपक्तु । दुच्छुना ॥ वद्धै । नः । अमवदि
 त्यमवत्तु । शवः ॥ यस्य । अजुपत् । नमस्विनः । शमीम् । अर्दुर्मवस्येत्युर्दुःमव
 स्य । वा ॥ तम् । घ । इत् । अग्निः । वृधा । अवति ॥ परस्याः । अधीति । [६३]
 सव्वतइतिसंवतः । अवरात् । अभि । एति । तत् ॥ यत्र । अहम् । अस्मि । तान् ।
 अव ॥ विद्म । हि । ते । पुरा । वयम् । अग्ने । पितुः । यथा । अवसः ॥ अर्थ । ते ।
 सुमम् । ईमहे ॥ यः । उग्रः । इव । शर्यहेति शर्यहा । तिग्मशृङ्गइति तिग्मशृङ्गः ।
 न । व५ संगः ॥ अग्ने । पुरः । रूजिथ ॥ सखायः । समिति । वः । सम्यवम् ।
 इपम् । स्तोमम् । च । अमये ॥ वर् पिषाय । स्थितीनाम् । ऊर्जः । नप्त्रे । सहस्व
 ते ॥ स५ समितिसंसम् । इत् । युवसे । वृषन्न । अग्ने । विश्वानि । अर्यः । आ ॥
 इडः । पदे । समिति । इच्छसे । सः । नः । वर्सुनि । एति । भर ॥ प्रजापतइति प्रजा
 पते ॥ सः । वेद । सोमापूपणेति सोमापूष्णा । इमौ । देवौ ॥ [६४] यज्ञममेरधि
 वृषन्नेकात्रवि५ शतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ११ ॥
 उशन्तः । त्वा । हवामहे । उशन्तः । समिति । इधीमहि ॥ उशन् । उगतः ।

एति । वृह । पितृन् । हविषे । अत्तवे ॥ त्वम् । सोम । प्रचिकितइतिप्र-चिकितः ।
 मन्नीषा । त्वम् । रजिष्ठम् । अन्विति । नेषि । पन्थाम् ॥ तवं । प्रणीतीतिप्र-नीती ।
 पितरः । नः । इन्दोइति । देवेषु । रत्नम् । अभजन्त । धीराः ॥ त्वया । हि । नः ।
 पितरः । सोम । पूर्वे । कर्माणि । चक्रुः । पवमान । धीराः ॥ वन्वन् । अवातः । प
 रिधीनितिपरि-धीन् । अपेति । ऊर्णु । वीरेभिः । अथैः । मघवेतिमघ-वा । भव ।
 [६५] नः ॥ त्वम् । सोम । पितृभिरितिपितृ-भिः । सृष्ट्विद्वानइतिसं-विद्वानः । अ
 न्विति । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । एति । ततन्त्य ॥ तस्मै । ते । इन्दोइति ।
 हविषा । विधेम । वयम् । स्याम् । पतयः । स्याणाम् ॥ अग्निष्वात्ताइत्यग्नि-स्वात्ताः ।
 पितरः । एति । इह । गच्छत । सदस्सदइतिसदः-सदः । सदत । सुप्रणीतयइतिसु-
 प्रणीतयः ॥ अत्त । हवीरपि । प्रयत्नानीतिप्र-यत्नानि । वरू हिधि । अथ । रुथिम् ।
 सर्ववीरमितिसर्व-वीरम् । दधातन ॥ वरू हिपदइतिवरू हि-सदः । पितरः । ऊती । अ
 र्वाक् । इमा । वः । हव्या । चकृम् । जुपध्वम् ॥ ते । एति । गत । अवसा । शन्त
 मेनेतिशं-तमेन । अथ । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । [६६] शम् । योः । अरपः । द
 धात ॥ एति । अहम् । पितृन् । सुविद्वानितिपितृ-विद्वान् । अविधि । नपातम् ।
 च । विक्रमणमितिपि-क्रमणम् । च । विष्णोः ॥ वरू हिपदइतिवरू हि-सदः । ये । स्वध
 येतिस्व धया । सुतस्य । भजन्त । पित्वः । ते । इह । आगमिष्ठाइत्या-गमिष्ठाः ॥
 उपहृताइत्युप-हृताः । पितरः । सोम्यासः । वरू हिष्येषु । निधिष्वितिनि-धिषु ।
 प्रियेषु ॥ ते । एति । गमन्तु । ते । इह । श्रुवन्तु । अधीति । व्रुवन्तु । ते । अ
 न्तु । अस्मान् ॥ उदिति । ईरताम् । अवरे । उदिति । परासः । उदिति । मध्य
 माः । पितरः । सोम्यासः ॥ असुम् । [६७] ये । ईयुः । अवृकाः । ऋतज्ञा
 त्यृत-ज्ञाः । ते । नः । अवन्तु । पितरः । हवेषु ॥ इदम् । पितृभ्यइतिपितृ-भ्यः । नमः ।
 अस्तु । अद्य । ये । पूर्वासः । ये । उपरासः । ईयुः ॥ ये । पार्थिवे । रजसि । एति । नि
 पत्ताइतिनि-सत्ताः । ये । वा । नूनम् । सुवृजनास्वितिसु-वृजनासु । विरुषु ॥ अथ ।
 यथा । नः । पितरः । परासः । प्रवासः । अग्ने । ऋतम् । आशुपाणाः ॥ शुचि ।
 इत् । अयन् । दीधितिम् । उक्थशासइत्युक्थ-शासः । रूपाम् । भिन्दन्तः । अरु
 णीः । अपेति । व्रन् ॥ यत् । अग्ने । [६८] कव्यवाहनेतिकव्य-वाहन । पितृन् ।

परिषि । ऋतावृधइत्यृत-वृधः ॥ प्रेति । च । हव्यानि । वृष्यसि । देवेभ्यः । च । पितृभ्यइतिपितृ-भ्यः । आ ॥ त्वम् । अग्ने । इदितः । जातवेदइतिजात-वेदः । अवां । हव्यानि । सुरभीणि । कृत्वा ॥ प्रेति । अदाः । पितृभ्यइतिपितृ-भ्यः । स्वधयेति स्व-धया । ते । अरुषन्नू । अद्धि । त्वम् । देव । प्रयतेतिप्र-यता । हवीं । पिं ॥ मातली । कव्यैः । यमः । अङ्गिरोभिरित्यङ्गिरःभिः । बृहस्पतिः । ऋक्भिरित्यृक्-भिः । वावृधानः ॥ यान् । च । देवाः । वावृधुः । ये । च । देवान् । स्वाहा । अन्ये । स्वधयेतिस्व-धया । अन्ये । मदन्ति ॥ [६९] इमम् । यम । प्रस्तरमितिप्र-स्तरम् । एति । हि । सीद । अङ्गिरोभिरित्यङ्गिरःभिः । पितृभिरितिपितृ-भिः । सविद्वदानइतिसं-विदानः ॥ एति । त्वा । मन्त्राः । कविशस्ताइतिकवि-शस्ताः । बहन्तु । एना । गजन्नू । इविषा । मादयस्व ॥ अङ्गिरोभिरित्यङ्गिरःभिः । एति । गृहि । यज्ञियेभिः । यम । वैरूपैः । इह । मादयस्व ॥ विवस्वन्तम् । हुवे । यः । पिता । ते । अस्मिन् । युज्ञे । वरू हिपि । एति । निषद्येतिनि-सद्य ॥ अङ्गिरसः । नः । पितरः । नवग्वाः । अथर्वाणः । भृगवः । सोम्यासः ॥ तेषाम् । वयम् । सुमतावितिमु-मतौ । यज्ञिया नाम् । अपीति । भ्रे । सोमनसे । स्याम् ॥ [७०] भवास्मभ्यमसुय्यदमेमदन्ति सौमनसएकञ्च ॥ १२ ॥ समिधश्चरुषुपीप्रजापतिराज्यन्देवस्यस्फथम्ब्रह्मवादिनोऽङ्गिरमेवयोमनुःपृथिव्याःपशवोऽग्नीधेदेवावैयुरूवोऽशन्तस्त्वाद्वादश ॥ १२ ॥ समिधोऽया ज्यातस्मान्नाभागः हितमन्वित्याहप्रजावाअहेत्याहयुरूवाहिसंप्रतिः ॥ ७० ॥ समिधससौमनसेस्याम् ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति द्वितीयकाण्डे पष्ठः प्रश्नः ॥

तैत्तिरीयसंहितापदपाठे द्वितीयकाण्डसमाप्तः ॥

— ❁ द्वितीयकाण्डस्य प्रश्नादिसङ्ख्यानिर्णयः ❁ —

प्रश्नाः	अनुवाकाः	पञ्चाशतः	पदानि
१	११	६०	३२७८
२	१२	७१	३५२६
३	१४	५६	२९६५
४	१४	४८	२४०६
५	१२	७४	३६६५
६	१२	७०	३४३३
— ❁ संहतसङ्ख्या ❁ —			
६	७५	३८४	१९,२७३

तैत्तिरीयसंहितापदपाठे

तृतीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म॥

प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । अकामयत् । प्रजाइति प्र-जाः । सृजेय । इति ।
 सः । तपः । अतप्यत् । सः । सर्पात् । असृजत् । सः । अकामयत् । प्रजाइति प्र-
 जाः । सृजेय । इति । सः । द्वितीयम् । अतप्यत् । सः । वयाँसि । असृजत् । सः ।
 अकामयत् । प्रजाइति प्र-जाः । सृजेय । इति । सः । तृतीयम् । अतप्यत् । सः । ए
 तम् । दीर्घितवादमिति दीर्घित-वादम् । अपश्यत् । तम् । अवदत् । ततः । वै ।
 सः । प्रजाइति प्र-जाः । असृजत् । यत् । तपः । तप्त्वा । दीर्घितवादमिति दीर्घि
 त-वादम् । वदति । प्रजाइति प्र-जाः । एव । तत् । यजमानः । [१] सृजते । यत् ।
 वै । दीर्घितः । अमेध्यम् । पश्यति । अपेति । अस्मात् । दीर्घा । क्रामति । नी
 लम् । अस्य । हरः । वीति । एति । अवज्जम् । मनः । दरिद्रम् । चरुपुः । सूर्यः ।
 ज्योतिषाम् । श्रेष्ठः । दीर्घे । मा । मा । हासीः । इति । आह । न । अस्मात् । दी
 र्घा । अपेति । क्रामति । न । अस्य । नीलम् । न । हरः । वीति । एति । यत् ।
 वै । दीर्घितम् । अभिवर् पृतीत्यभि-चर् पति । दिव्याः । आपः । अशान्ताः । ओ
 र्जः । बलम् । दीर्घाम् । [२] तपः । अस्य । निरिति । भ्रन्ति । उन्दतीः । बलम् ।
 धत्त । ओर्जः । धत्त । बलम् । धत्त । मा । मे । दीर्घाम् । मा । तपः । निरिति ।
 वधिष्ट । इति । आह । एतत् । एव । सर्वम् । आत्मन् । धत्ते । न । अस्य । ओर्जः ।
 बलम् । न । दीर्घाम् । न । तपः । निरिति । भ्रन्ति । अग्निः । वै । दीर्घितस्य ।
 देवता । सः । अस्मात् । एतर् हि । तिरः । इव । यर् हि । याति । तम् । ईश्वरम् ।
 रूपाँसि । हन्तोः । [३] भद्रात् । अभीति । श्रेयः । प्रेति । इहि । बृहस्पतिः ।
 पुरण्तेति पुरः-एता । ते । अस्तु । इति । आह । ब्रह्म । वै । देवानाम् । बृहस्पतिः ।
 तम् । एव । अन्वारभत इत्यनु-आरभते । सः । एनम् । समिति । पायति । एति ।
 इदम् । अगन्म । देवयजनमिति देव-यजनम् । पृथिव्याः । इति । आह । देवयजन्

परिष्व । ऋतावृधृतृत-वृधः ॥ प्रेति । च । हव्यानि । वरुण्यसि । देवेभ्यः । च । पि
 तृभ्यइतिपितृ-भ्यः । आ ॥ त्वम् । अग्ने । ईदितः । जातवेदइतिजात-वेदः । अवा
 द् । हव्यानि । सुरभीणि । कृत्वा ॥ प्रेति । अदाः । पितृभ्यइतिपितृ-भ्यः । स्वधयेति
 स्व-धया । ते । अरुणन् । अद्धि । त्वम् । देव । प्रयतेतिप्र-यता । हवीं षि ॥ मात
 ली । कव्यैः । यमः । अङ्गिरोभिरित्यङ्गिरः-भिः । बृहस्पतिः । ऋक्भिरित्यृक्-भिः ।
 वावृधानः ॥ यान् । च । देवाः । वावृधुः । ये । च । देवान् । स्वाहा । अन्ये । स्वध
 येतिस्व-धया । अन्ये । मदन्ति ॥ [६९] इमम् । यम । प्रस्तरमितिप्र-स्तरम् । एति ।
 हि । सीद । अङ्गिरोभिरित्यङ्गिरः-भिः । पितृभिरितिपितृ-भिः । सविँदानइतिसं-वि
 दानः ॥ एति । त्वा । मन्त्राः । कविशस्ताइतिकवि-शस्ताः । बहन्तु । एना । ग
 जुन्तु । हविषा । मादयस्व ॥ अङ्गिरोभिरित्यङ्गिरः-भिः । एति । गृहि । युज्ञियेभिः ।
 यम । वैरूपैः । इह । मादयस्व ॥ विवस्वन्तम् । हुवे । यः । पिता । ते । अस्मिन् ।
 युज्ञे । बरू हिषि । एति । निषद्येतिनि-सद्य ॥ अङ्गिरसः । नः । पितरः । नवग्वाः ।
 अथर्वाणः । भृगवः । सोम्यासः ॥ तेषाम् । वयम् । सुमतावितिमु-मतौ । युज्ञिया
 नाम् । अपीति । अद्रे । सौमनसे । स्याम् ॥ [७०] भवासभ्यमसुयदमेमदन्ति
 सौमनसएकञ्च ॥ १२ ॥ समिधश्चरुपुपीप्रजापतिराज्यन्देवस्यस्फयम्ब्रह्मवादिनोऽङ्गिर
 मेस्त्रयोमनुःपृथिव्याःपशवोऽग्निर्देवावैयुरुख्वोशन्तस्त्वाद्वादश ॥ १२ ॥ समिधोया
 ज्यातस्मान्नाभागः हितमन्वित्याहप्रजावाअहेत्याहयुरुख्वाहिसप्ततिः ॥ ७० ॥ समि
 धंस्सौमनसेस्याम् ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति द्वितीयकाण्डे पष्ठः प्रश्नः ॥

तैत्तिरीयसंहितापदपाठे द्वितीयकाण्डस्समाप्तः ॥

— ❀ द्वितीयकाण्डस्य प्रश्नादिसङ्ख्यानिर्णयः ❀ —

प्रश्नाः	भनुवाकाः	पञ्चाशतः	पदानि
१	११	६५	३२७८
२	१२	७१	३५२६
३	१४	५६	२९६५
४	१४	४८	२४०६
५	१२	७४	३६६५
६	१२	७०	३४३३
— ❀ संहतसङ्ख्या ❀ —			
६	७५	३८४	१९२७३

तैत्तिरीयसंहितापदपाठे

तृतीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । अकामयत् । प्रजाइति प्र-जाः । सृजेय । इति । सः । तर्पः । अतप्यत् । सः । सर्पात् । असृजत् । सः । अकामयत् । प्रजाइति प्र-जाः । सृजेय । इति । सः । द्वितीयम् । अतप्यत् । सः । वया^५सि । असृजत् । सः । अकामयत् । प्रजाइति प्र-जाः । सृजेय । इति । सः । तृतीयम् । अतप्यत् । सः । एतम् । दीर्घित्वादमिति दीर्घित-वादम् । अपश्यत् । तम् । अवदत् । ततः । वै । सः । प्रजाइति प्र-जाः । असृजत् । यत् । तर्पः । तप्त्वा । दीर्घित्वादमिति दीर्घित-वादम् । वदति । प्रजाइति प्र-जाः । एव । तत् । यजमानः । [१] सृजते । यत् । वै । दीर्घितः । अमेध्यम् । पश्यति । अपेति । अस्मात् । दीर्घा । क्रामति । नीलम् । अस्य । हरः । वीति । एति । अबद्धम् । मनः । दरिद्रम् । चरुपुः । सूर्यः । ज्योतिषाम् । श्रेष्ठः । दीर्घे । मा । मा । ह्यसीः । इति । आह । न । अस्मात् । दीर्घा । अपेति । क्रामति । न । अस्य । नीलम् । न । हरः । वीति । एति । यत् । वै । दीर्घितम् । अभिवर् पृतीत्यभि-वर् पति । दिव्याः । आपः । अशान्ताः । ओजः । बलम् । दीर्घाम् । [२] तर्पः । अस्य । निरिति । गन्ति । उन्दतीः । बलम् । धत्त । ओजः । धत्त । बलम् । धत्त । मा । मे । दीर्घाम् । मा । तर्पः । निरिति । वधिष्ट । इति । आह । एतत् । एव । सर्वम् । आत्मन् । धत्ते । न । अस्य । ओजः । बलम् । न । दीर्घाम् । न । तर्पः । निरिति । गन्ति । अग्निः । वै । दीर्घितस्य । देवता । सः । अस्मात् । एतर् हि । त्रिः । इव । यर् हि । यति । तम् । ईश्वरम् । रूपा^५सि । हन्तोः । [३] भद्रात् । अभीति । श्रेयः । प्रेति । इहि । बृहस्पतिः । पुण्यतेतिपुरः-एता । ते । अस्तु । इति । आह । ब्रह्म । वै । देवानाम् । बृहस्पतिः । तम् । एव । अन्वारभत इत्यनु-आरभते । सः । एनम् । समिति । पश्यति । एति । इदम् । अगन्म । देवयर्जनमिति देव-यर्जनम् । पृथिव्याः । इति । आह । देवयर्जन

मितिदेव-यर्जनम् । हि । एषः । पृथिव्याः । अगच्छतीत्या-गच्छति । यः । यजते ।
 विश्वे । देवाः । यत् । अर्जुपन्त । पूर्वे । इति । आह । विश्वे । हि । एतत् । देवाः ।
 जोषयन्ते । यत् । ब्राह्मणाः । ऋक्सामाभ्यामित्यृक्साम-भ्याम् । यर्जुपा । सन्तरन्त
 इतिसं-तरन्तः । इति । आह । ऋक्सामाभ्यामित्यृक्साम-भ्याम् । हि । एषः । यर्जु
 पा । सन्तरतीतिसं-तरति । यः । यजते । गायः । पोषेण । समिति । इषा । मदेम ।
 इति । आह । आशिषमित्या-शिषम् । एव । एताम् । एति । शास्ते ॥ [४] यजं
 मानोदीक्षा-हन्तोर्ब्राह्मणाश्चतुर्विंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥ १ ॥

एषः । ते । गायत्रः । भागः । इति । मे । सोमाय । ब्रूतात् । एषः । ते ।
 त्रैष्टुभः । जागतः । भागः । इति । मे । सोमाय । ब्रूतात् । छन्दोमानामितिछन्दः-
 मानाम् । साम्राज्यमितिसां-राज्यम् । गच्छ । इति । मे । सोमाय । ब्रूतात् । यः ।
 वै । सोमम् । राजानम् । साम्राज्यमितिसां-राज्यम् । लोकम् । गमयित्वा । क्रीणा
 ति । गच्छति । स्वानाम् । साम्राज्यमितिसां-राज्यम् । छन्दांसि । खलु । वै ।
 सोमस्य । राज्ञः । साम्राज्यइतिसां-राज्यः । लोकः । पुरस्तात् । सोमस्य । क्रयात् ।
 एवम् । अभीति । मन्त्रयेत् । साम्राज्यमितिसां-राज्यम् । एव । [५] एनम् ।
 लोकम् । गमयित्वा । क्रीणाति । गच्छति । स्वानाम् । साम्राज्यमितिसां-राज्यम् ।
 यः । वै । तानू नप्त्रस्येतितानू-नप्त्रस्य । प्रतिष्ठामितिप्रति-स्थाम् । वेदं । प्रतीति ।
 एव । तिष्ठति । ब्रह्मवादिनइतिब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । न । प्राश्नन्तीतिप्र-अ
 श्नन्ति । न । जुहोति । अथ । क । तानू नप्त्रमितितानू-नप्त्रम् । प्रतीति । तिष्ठति । इ
 ति । प्रजापतावितिप्रजा-पतौ । मनसि । इति । ब्रूयात् । त्रिः । अवेति । जिघ्रेत् ।
 प्रजापतावितिप्रजा-पतौ । त्वा । मनसि । जुहोमि । इति । एषा । वै । तानू नप्त्र
 स्येतितानू-नप्त्रस्य । प्रतिष्ठेतिप्रति-स्था । यः । एवम् । वेदं । प्रतीति । एव । तिष्ठति ।
 यः । [६] वै । अश्वयोः । प्रतिष्ठामितिप्रति-स्थाम् । वेदं । प्रतीति । एव । तिष्ठति ।
 यतः । मन्येत । अनभिक्रम्येत्यनभि-क्रम्य । द्रोण्यामि । इति । तत् । तिष्ठन् । एति ।
 श्रावयेत् । एषा । वै । अश्वयोः । प्रतिष्ठेतिप्रति-स्था । यः । एवम् । वेदं । प्रतीति ।
 एव । तिष्ठति । यत् । अभिक्रम्येत्यभि-क्रम्य । जुहुयात् । प्रतिष्ठायाइतिप्रति-स्था
 याः । इयात् । तस्मात् । समानत्र । तिष्ठता । होतव्यम् । प्रतिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्ये ।

यः । वै । अध्वर्योः । स्वम् । वेदं । स्ववानितिस्व-वान् । एव । भवति । सुक् । वै ।
 अस्य । स्वम् । वायव्यम् । अस्य । [७] स्वम् । चमसः । अस्य । स्वम् । यत् ।
 वायव्यम् । वा । चमसम् । वा । अनन्वारभ्येत्यनु-आरभ्य । आश्रावयेदित्या-श्राव
 येत् । स्वात् । इयात् । तस्मात् । अन्वारभ्येत्यनु-आरभ्य । आश्रावयमित्या-श्राव्यम् ।
 स्वात् । एव । न । एति । यः । वै । सोमम् । अप्रतिष्ठाप्येत्यप्रति-स्थाप्य । स्तो
 त्रम् । उपाकरोतीत्युप-आकरोति । अप्रतिष्ठितइत्यप्रति-स्थितः । सोमः । भवति ।
 अप्रतिष्ठितइत्यप्रति-स्थितः । स्तोमः । अप्रतिष्ठितानीत्यप्रति-स्थितानि । उक्थानि ।
 अप्रतिष्ठितइत्यप्रति-स्थितः । यजमानः । अप्रतिष्ठितइत्यप्रति-स्थितः । अध्वर्युः । वा
 यव्यम् । वै । सोमस्य । प्रतिष्ठेतिप्रति-स्था । चमसः । अस्य । प्रतिष्ठेतिप्रति-स्था ।
 सोमः । स्तोमस्य । स्तोमः । उक्थानाम् । ग्रहम् । वा । गृहीत्वा । चमसम् । वा ।
 उन्नीयेत्युत्-नीय । स्तोत्रम् । उपाकुर्यादित्युप-आकुर्यात् । प्रतीति । एव । सोमम् ।
 स्थापयति । प्रतीति । स्तोमम् । प्रतीति । उक्थानि । प्रतीति । यजमानः । तिष्ठति ।
 प्रतीति । अध्वर्युः ॥ [८] एवतिष्ठतियोवायव्यमस्यग्रहः वैकान्वविशतिश्च ॥ २ ॥

यज्ञम् । वै । एतत् । समिति । भ्रन्ति । यत् । सोमक्रयण्याइतिसोम-क्रय
 ण्यै । पदम् । यज्ञमुखमिति यज्ञ-मुखम् । द्विर्द्वानेइतिहविः-धाने । यर् हि । द्विर्द्वाने
 नेइतिहविः-धाने । प्राचीइति । प्रवर्तयेयुरितिप्र-वर्तयेयुः । तर् हि । तेन । अरूपम् ।
 उपेति । अञ्ज्यात् । यज्ञमुखइतियज्ञ-मुखे । एव । यज्ञम् । अहुं । समिति । तनोति ।
 प्राश्नम् । अग्निम् । प्रेति । ह्रन्ति । उदिति । पत्नीम् । एति । नयन्ति । अन्विति । अ
 नासि । प्रेति । वर्तयन्ति । अर्थ । वै । अस्य । एषः । धिष्णियः । ह्वीयते । सः । अ
 न्विति । ध्यायति । सः । ईश्वरः । रुद्रः । भूत्वा । [९] प्रजामितिप्र-जाम् । पशून् ।
 यजमानस्य । शर्मयितोः । यर् हि । पशुम् । आप्रीतमित्या-प्रीतम् । उदञ्चम् । न
 रयन्ति । तर् हि । तस्य । पशुश्रपणमितिपशु-श्रपणम् । हरेत् । तेन । एव । एनम् ।
 भागिनम् । करोति । यजमानः । वै । आहवनीयइत्या-हवनीयः । यजमानम् । वै ।
 एतत् । वीति । कुरूपन्ते । यत् । आहवनीयादित्या-हवनीयात् । पशुश्रपणमितिप
 शु-श्रपणम् । हरन्ति । सः । वा । एव । स्यात् । निर्मन्थ्यमितिनिः-मन्थ्यम् । वा ।
 कुर्यात् । यजमानस्य । सात्त्वत्वायेतिसात्त्व-त्वाय । यदि । पशोः । अवदानमित्य

व-दानम् । नश्येत् । आज्यस्य । प्रत्याख्यायमितिप्रति-आख्यायम् । अवेति । ह्येत् ।
 सा । एव । ततः । प्रार्थश्चित्तिः । ये । पशुम् । विमथ्नीरन्निति-वि-मथ्नीरन् । यः ।
 तान् । कामयेत् । आर्तिम् । एति । ऋच्छेयुः । इति । कुषित् । अङ्ग । इति । नमो
 वृक्तिवत्येतिनमोवृक्ति-वत्या । ऋचा । आग्नीध्रइत्याग्नि-इध्रे । जुहुयात् । नमोवृक्ति
 मितिनमः-वृक्तिम् । एव । एषाम् । वृद्धक्ते । ताजक् । आर्तिम् । एति । ऋच्छन्ति ॥
 [१०] भूत्वातत्तप्पद्विंशतिश्च ॥ * * * ॥ ३ ॥

प्रजापतेरितिप्रजा-पतेः । जायमानाः । प्रजाइतिप्र-जाः । जाताः । च । याः ।
 इमाः ॥ तस्मै । प्रति । प्रेति । वेदय । चिकित्वान् । अन्विति । मन्यताम् ॥ इमम् ।
 पशुम् । पशुपतइतिपशु-पते । ते । अद्य । बन्धामि । अग्ने । सुकृतस्येति-सु-कृतस्य ।
 मध्ये ॥ अन्विति । मन्यस्व । सुयजेतिसु-यजा । यजाम् । जुष्टम् । देवानाम् । इ
 दम् । अस्तु । हव्यम् ॥ प्रजानन्तइतिप्र-जानन्तः । प्रतीति । गृह्णन्ति । पूर्वे । प्राण
 मितिप्र-अनम् । अङ्गेभ्यः । परीति । आचरन्तमित्या-चरन्तम् ॥ सुवर्गमिति-सुवः-
 गम् । याहि । पृथिभिरितिपृथि-भिः । देवयानैरितिदेव-यानैः । ओर्षधीषु । प्रतीति ।
 तिष्ठ । शरीरैः ॥ येषाम् । ईशे । [११] पशुपतिरितिपशु-पतिः । पशूनाम् । चतु
 ष्पदामितिचतुः-पदाम् । उत । च । द्विपदामितिद्वि-पदाम् ॥ निष्क्रीतइतिनिः-क्री
 तः । अयम् । यज्ञियम् । भागम् । एतु । रायः । पोषाः । यजमानस्य । सन्तु ॥ ये ।
 ब्रह्ममानम् । अन्विति । ब्रह्ममानाः । अभ्यैरूपन्तेत्यभि-ऐरूपन्त । मनसा । च
 रूपुषा । च ॥ अग्निः । तान् । अग्ने । प्रेति । मुमोक्तु । देवः । प्रजापतिरितिप्रजा-
 पतिः । प्रजयेतिप्र-जया । सविद्वदानइतिसं-विदानः ॥ ये । आरण्याः । पशवः । वि
 श्वरूपाइतिविश्व-रूपाः । विरूपाइतिवि-रूपाः । सन्तः । बहुधेतिबहु-धा । एकैरूपा
 इत्येकै-रूपाः ॥ वायुः । तान् । अग्ने । प्रेति । मुमोक्तु । देवः । प्रजापतिरितिप्रजा-
 पतिः । प्रजयेतिप्र-जया । सविद्वदानइतिसं-विदानः ॥ प्रमुञ्चमानाइतिप्र-मुञ्चमानाः ।
 [१२] भुवनस्य । रेतः । गतुम् । धत्त । यजमानाय । देवाः ॥ उपाकृतमित्युप-
 आकृतम् । शशमानम् । यत् । अस्थात् । जीवम् । देवानाम् । अपीति । एतु ।
 पार्थः ॥ नाना । प्राणइतिप्र-अनः । यजमानस्य । पशुना । यज्ञः । देवेभिः । सह ।
 देवयानइतिदेव-यानः ॥ जीवम् । देवानाम् । अपीति । एतु । पार्थः । सत्याः ।

सन्तु । यजमानस्य । कामाः ॥ यत् । पशुः । मायुम् । अकृत । उरः । वा । पद्भिरि
तिपत्-भिः । आहतइत्या-हते ॥ अग्निः । मा । तस्मात् । एनसः । विश्वात् । मुञ्चतु ।
अ५ हंसः ॥ शर्मितारः । उपेतनेत्युप-एतन । यज्ञम् । [१३] देवेभिः । इन्वितम् ॥
पाशात् । पशुम् । प्रेति । मुञ्चतु । बन्धात् । यज्ञपतिमिति यज्ञ-पतिम् । परि ॥ अदि
तिः । पाशम् । प्रेति । मुमोक्तु । एतम् । नमः । पशुभ्यइति पशु-भ्यः । पशुपतय
इति पशु-पतये । करोमि ॥ अरातीयन्तम् । अधरम् । कुणोमि । यम् । द्विधमः । त
स्मिन् । प्रतीति । मुञ्चामि । पाशम् ॥ त्वाम् । उ । ते । दधिरे । हव्यवाहमिति ह
व्य-वाहम् । शृतङ्कर्तारमिति शृतं-कर्तारम् । उत । यज्ञियम् । च ॥ अग्ने । सदरूपइति
स-दरूपः । सतनुरितिस -तनुः । हि । भूत्वा । अथ । हव्या । जातवेदइति जात-वे
दः । जुपस्व ॥ जातवेदइति जात-वेदः । वषया । गच्छ । देवान् । त्वम् । हि ।
होता । प्रथमः । वभूथ । घृतेन । त्वम् । तनुवः । वर्द्धयस्व । स्वाहाकृतमिति स्वाहा-
कृतम् । हविः । अदन्तु । देवाः ॥ स्वाहा । देवेभ्यः । देवेभ्यः । स्वाहा ॥ [१४]
ईशेप्रमुञ्चमानायज्ञन्त्व५ षोडशच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ४ ॥

प्राजापत्याइति प्राजा-पत्याः । वै । पशवंः । तेषाम् । रुद्रः । अधिपतिरित्यधि-
पतिः । यत् । एताभ्याम् । उणाकरोतीत्युप-आकरोति । ताभ्याम् । एव । एनम् ।
प्रतिप्रोच्येति प्रति-प्रोच्य । एति । लभते । आसनः । अनाग्रस्कायेत्यना-ग्रस्काय ।
द्राभ्याम् । उपाकरोतीत्युप-आकरोति । द्विपादिति द्वि-पात् । यजमानः । प्रतिष्ठि
त्याइति प्रति-स्थित्यै । उणाकृत्येत्युप-आकृत्य । पञ्च । जुहोति । पाइक्ताः । पशवंः ।
पशून् । एव । अवेति । रुधे । मृत्यवे । वै । एषः । नीयते । यत् । पशुः । तम् ।
यत् । अन्वारभेतेत्यनु-आरभेत । प्रमायुकइति प्र-मायुकः । यजमानः । स्यात् । ना
ना । प्राणइति प्र-अनः । यजमानस्य । पशुना । इति । आह । व्यावृत्त्याइति वि-आवृ
त्त्ये । [१५] यत् । पशुः । मायुम् । अकृत । इति । जुहोति । शान्त्यै । शर्मितारः ।
उपेतनेत्युप-एतन । इति । आह । यथायजुरितियथा-यजुः । एव । एतत् । वषा
याम् । वै । आद्वियमाणायामित्या-द्वियमाणायाम् । अग्नेः । मेधः । अपेति । क्रा
मन्ति । त्वाम् । उ । ते । दधिरे । हव्यवाहमिति हव्य-वाहम् । इति । वषाम् । अभीति ।
जुहोति । अग्नेः । एव । मेधम् । अवेति । रुधे । अथोइति । शृतत्वायेति शृत-त्वाय ।

पुरस्तात्स्वाहाकृतयइति पुरस्तात्-स्वाहाकृतयः । वै । अन्ये । देवाः । उपरिष्ठात्स्वाहा
कृतयइत्युपरिष्ठात्-स्वाहाकृतयः । अन्ये । स्वाहा । देवेभ्यः । देवेभ्यः । स्वाहा । इति ।
अभितः । वृषाम् । जुहोति । तान् । एव । उभयान् । प्रीणाति ॥ [१६] व्यावृत्त्या
अभितोवृषाम्पञ्च ॥ * * * * ॥ ५ ॥

यः । वै । अयथादेवतमित्ययथा-देवतम् । यज्ञम् । उपचरतीत्युप-चरति ।
एति । देवताभ्यः । वृश्च्यते । पापीयान् । भवति । यः । यथादेवतमित्ययथा-देवतम् ।
न । देवताभ्यः । एति । वृश्च्यते । वसीयान् । भवति । आग्नेय्या । ऋचा । आग्नी
ध्रमित्याग्नि-इध्रम् । अभीति । मृगेतु । वैष्णव्या । हविर्द्धानमितिहविः-धानम् ।
आग्नेय्या । सुचः । द्रायव्या । द्रायव्यानि । ऐन्द्रिया । सदः । यथादेवतमिति
यथा-देवतम् । एव । यज्ञम् । उपोति । चरति । न । देवताभ्यः । एति । वृश्च्यते ।
वसीयान् । भवति । युनज्मि । ते । पृथिवीम् । ज्योतिषा । सह । युनज्मि । वा
युम् । अन्तरिक्षेण । [१७] ते । सह । युनज्मि । वार्वम् । सह । सूर्येण । ते ।
युनज्मि । तिस्रः । विष्ट्वइतिवि-ष्ट्वः । सूर्यस्य । ते ॥ अग्निः । देवता । ग्रायत्री ।
छन्दः । उपाः शोरित्युप-अः शोः । पात्रम् । असि । सोमः । देवता । त्रिष्टुप् ।
छन्दः । अन्तर्यामस्येत्यन्तः-यामस्य । पात्रम् । असि । इन्द्रः । देवता । जगती ।
छन्दः । इन्द्रवायुवोरितिन्द्र-वायुवोः । पात्रम् । असि । बृहस्पतिः । देवता । अ
नुष्टुबित्यनु-स्तुप् । छन्दः । मित्रावरुणयोरितिमित्रा वरुणयोः । पात्रम् । असि । अ
श्विनौ । देवता । पङ्क्तिः । छन्दः । अश्विनौः । पात्रम् । असि । सूर्यः । देव
ता । बृहती । [१८] छन्दः । शक्रस्य । पात्रम् । असि । चन्द्रमाः । देवता । स
तोवृहतीतिसुतः-वृहती । छन्दः । मन्थिनः । पात्रम् । असि । विश्वे । देवाः । दे
वता । उष्णिहा । छन्दः । आग्रयणस्य । पात्रम् । असि । इन्द्रः । देवता । क्रकृत् ।
छन्दः । उक्थानाम् । पात्रम् । असि । पृथिवी । देवता । विराडिति-वि-राट् । छन्दः ।
ध्रुवस्य । पात्रम् । असि ॥ [१९] अन्तरिक्षेणवृहतीत्रयस्त्रिंशच्च ॥ ॥६॥

इष्टर्गः । वै । अध्वर्युः । यजमानस्य । इष्टर्गः । खलु । वै । पूर्वः । अर्धः ।
रूपीयते । आसन्वात् । गा । मन्त्रात् । गृहि । कस्याः । चित् । अभिशस्त्याइत्यभि-
शस्त्याः । इति । पुरा । प्रातरनुवाकादितिप्रातः-अनुवाकात् । जुहुयात् । आसनं ।

मितिप्र-अनम् । मे । तर्पयत् । अपानमित्यप-अनम् । मे । तर्पयत् । व्यानमिति वि-अ-
नम् । मे । तर्पयत् । चरुषुः । मे । तर्पयत् । श्रोत्रम् । मे । तर्पयत् । मनः । मे । तर्पयत् ।
वाचम् । मे । तर्पयत् । आत्मानम् । मे । तर्पयत् । अङ्गानि । मे । तर्पयत् । प्रजामिति
प्र-जाम् । मे । तर्पयत् । पशून् । मे । तर्पयत् । गृहान् । मे । तर्पयत् । गुणान् । मे । तर्प-
यत् । सर्वगणमिति सर्व-गणम् । मा । तर्पयत् । तर्पयत् । मा । [२३] गणाः । मे । मा ।
धीति । तृपन्न । ओषधयः । वै । सोमस्य । विशः । विशः । खलु । वै । राज्ञः । प्रदातो
रिति प्र-दातोः । ईश्वराः । ऐन्द्रः । सोमः । अवीवृधम् । वः । मनसा । सुजाता इति सु-
जाताः । ऋतप्रजाता इत्यृत-प्रजाताः । भगो । इत् । वः । स्याम् ॥ इन्द्रेण । देवीः ।
वीरुधः । सविन्द्राना इति स-विन्द्रानाः । अन्विति । मन्यन्ताम् । सर्वनाय । सोमम् ।
इति । आह । ओषधीभ्य इत्योषधि-भ्यः । एव । एनम् । स्वायै । विशः । स्वायै ।
देवतायै । निर्याच्येति निः-याच्यं । अभीति । सुनोति । यः । वै । सोमस्य । अभिपू-
यमाणस्येत्यभि-सूयमाणस्य । [२४] प्रथमः । अः शुः । स्कन्दति । सः । ईश्वरः ।
इन्द्रियम् । वीर्यम् । प्रजामिति प्र-जाम् । पशून् । यजमानस्य । निर्हन्तोरिति निः-
हन्तोः । तम् । अभीति । मन्त्रयेत् । एति । मा । अस्कान् । सह । प्रजयेति प्र-
जया । सह । रायः । पोषेण । इन्द्रियम् । मे । वीर्यम् । मा । निरिति । वधीः । इति ।
आशिषमित्या-शिषम् । एव । एताम् । एति । शास्ते । इन्द्रियस्य । वीर्यस्य । प्रजा-
या इति प्र-जायै । पशूनाम् । अनिर्घातायेत्यनिः-घाताय । द्रप्सः । चस्कन्द । पृथि-
वीम् । अन्विति । द्याम् । इमम् । च । योनिम् । अन्विति । यः । च । पूर्वैः ॥ तृती-
यम् । योनिम् । अन्विति । सुधरन्तमिति सं-चरन्तम् । द्रप्सम् । जुहोमि । अन्विति ।
सप्त । होत्राः ॥ [२५] तर्पयन्तमाभिपूयमाणस्य यश्च दर्शच ॥ ॥ ८ ॥

यः । वै । देवान् । देवयज्ञसेनेति देव-यज्ञसेनं । अर्पयति । मनुष्यान् । मनु-
ष्ययज्ञसेनेति मनुष्य-यज्ञसेनं । देवयज्ञमीति देव-यज्ञमी । एव । देवेषु । भवन्ति । मनु-
ष्ययज्ञसीति मनुष्य-यज्ञमी । मनुष्येषु । यान् । प्राचीनम् । आश्रयणान् । ग्रहान् । गृ-
हीयात् । तान् । उपः श्वित्युप-अः शुः । गृहीयात् । यान् । ऊर्चान् । तान् । उपः श्वि-
मत् इत्युप-श्वि-मतः । देवान् । एव । तत् । देवयज्ञमेनेति देव-यज्ञमेनं । अर्पयति ।
मनुष्यान् । मनुष्ययज्ञमेनेति मनुष्य-यज्ञमेनं । देवयज्ञमीति देव-यज्ञमी । एव ।

देवेषु । भवति । मनुष्ययशसीतिमनुष्य-यशसी । मनुष्येषु । अग्निः । प्रातस्सवनइति
 प्रातः-सवने । पातु । अस्मान् । वैश्वानरः । महिना । विश्वशम्भूरिति विश्व-शम्भूः ॥
 सः । नः । पावकः । द्रविणम् । दधातु । [२६] आयुष्मन्तः । सहभरूपाइति सह-
 भरूपाः । स्याम ॥ विश्वे । देवाः । मरुतः । इन्द्रः । अस्मान् । अस्मिन् । द्वितीयैः ।
 सर्वेने । न । जह्युः ॥ आयुष्मन्तः । प्रियम् । एषाम् । वदन्तः । वयम् । देवानाम् । सु-
 मतावितिसु-मतौ । स्याम ॥ इदम् । तृतीयम् । सर्वनम् । कवीनाम् । कृतेन । ये । चम-
 सम् । ऐरयन्त ॥ ते । सौधन्वनाः । सुवं । आनशानाः । स्विष्टिमिति सु-इष्टिम् । नः ।
 अभीति । वसीयः । नयन्तु ॥ आयतनवतीरित्यायतन-वतीः । वै । अन्याः । आहुत
 यइत्या-हुतयः । हूयन्ते । अनायतनाइत्यना-यतनाः । अन्याः । याः । आघारवती
 रित्याघार-वतीः । ताः । आयतनवतीरित्यायतन-वतीः । याः । [२७] सौम्याः ।
 ताः । अनायतनाइत्यना-यतनाः । ऐन्द्रवायवमित्यैन्द्र-वायवम् । आदायेत्या-दाय ।
 आघारमित्या-घारम् । एति । घारयेत् । अध्वरः । यज्ञः । अयम् । अस्तु । देवाः ।
 औपधीभ्यइत्योपधि-भ्यः । पशवे । नः । जनाय । विश्वेसै । भूताय । अध्वरः ।
 असि । सः । पिन्वस्व । घृतवदिति घृत-वत् । देव । सोम । इति । सौम्याः । एव ।
 तत् । आहुतीरित्या-हुतीः । आयतनवतीरित्यायतन-वतीः । कोति । आयतनवा-
 नित्यायतन-वान् । भवति । यः । एवम् । वेदं । अथोइति । द्यावापृथिवीइति द्या-
 वा-पृथिवी । एव । घृतेन । वीति । उन्नति । तेइति । व्युत्तेइति वि-उत्ते । उपजीव-
 नीयेइत्युप-जीवनीये । भवतः । उपजीवनीयइत्युप-जीवनीयः । भवति । [२८]
 यः । एवम् । वेदं । एषः । ते । रुद्र । भागः । यम् । निरयाचथाइति निः-अयाच
 थाः । तम् । जुपस्व । विदेः । गोपत्यम् । गयः । पोषम् । सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् ।
 सव्यस्सरीणामिति सं-व्यस्सरीणाम् । स्वस्तिम् ॥ मनुः । पुत्रेभ्यः । दायम् । वीति ।
 अभजतु । सः । नाभानेदिष्ठम् । ब्रह्मचर्यमिति ब्रह्म-चर्यम् । वसन्तम् । निरिति ।
 अभजतु । सः । एति । अगच्छतु । सः । अव्रवीतु । कथा । मा । निरिति । अ-
 भाक् । इति । न । त्वा । निरिति । अभारूपम् । इति । अव्रवीतु । अङ्गिरसः । इमे ।
 सत्रम् । आसते । ते । [२९] सुवर्गमिति सुवः-गम् । लोकम् । न । प्रेति । ज्ञान-
 न्ति । तेभ्यः । इदम् । ब्राह्मणम् । ब्रूहि । ते । सुवर्गमिति सुवः-गम् । लोकम् ।

अनान् । पशुषु । प्रजामितिप्र-जाम् । मयि । [३३] च । यजमाने । च । इति ।
 आह । वाचम् । एव । तत् । यज्ञमुखइतियज्ञ-मुखे । युनक्ति । वास्तु । वै । एतत् ।
 यज्ञस्य । क्रियते । यत् । ग्रहान् । गृहीत्वा । बहिष्पवमानमितिबहिः-पवमानम् । स
 पन्ति । पराञ्चः । हि । यन्ति । पराचीभिः । स्तुवते । विष्णव्या । ऋचा । पुनः । ए
 त्येत्या-इत्यं । उपेति । तिष्ठते । यज्ञः । वै । विष्णुः । यज्ञम् । एव । अकः । विष्णो
 इति । त्वम् । नः । अन्तमः । शर्म । यच्छ । सहन्त्य ॥ प्रेति । ते । धाराः । मधु
 श्रुतइतिमधु-श्रुतः । उर्यसम् । दुहते । अरूपितम् । इति । आह । यत् । एव । अस्य ।
 शयानस्य । उपशुष्यतीत्युप-शुष्यति । तत् । एव । अस्य । एतेन । एति । प्या
 ययति ॥ [३४] परिवापात्प्रजाम्मयिदुहतेचतुर्दशच ॥ ❀ ॥ १० ॥

अग्निना । रयिम् । अज्जवत् । पोषम् । एव । दिवेदिंवइतिदिवे-दिवे ॥ यज्ञसम् ।
 वीरवत्तममितिवीरवत्-तमम् ॥ गोमानितिगो-मान् । अग्ने । अविमानित्यवि-मान् ।
 अथी । यज्ञः । नृवत्सखेतिनृवत्-सखा । सदम् । इत् । अप्रमृष्यइत्यप्र-मृष्यः ॥ इडावा
 नितीडा-वान् । एषः । असुर । प्रजावानितिप्रजा-वान् । दीर्घः । रयिः । पृथुबुध्नइति
 पृथु-बुध्नः । सभावानितिसभा-वान् ॥ एति । प्यायस्व । समिति । ते ॥ इह । त्वष्टा
 रम् । अग्रियम् । विश्वरूपमितिविश्व-रूपम् । उपेति । ह्ये ॥ अस्माकम् । अस्तु ।
 केवलः ॥ तत् । नः । तुरीयम् । अथ । पोषयितु । देव । त्वष्टः । वीति । राणः । स्यम्ब ॥
 यतः । वीरः । [३५] कर्मण्यः । सुदरूपइतिसु-दरूपः । युक्तग्रावेतियुक्त-ग्रावा । जा
 यते । देवकामइतिदेव-कामः ॥ शिवः । त्वष्टः । इह । एति । गृहि । विभुरितिबि-भुः ।
 पोषे । उत । त्वर्ना ॥ यज्ञेयंयज्ञइतियज्ञे-यज्ञे । नः । उदिति । अत्र ॥ पिशङ्गरूपइतिपि
 शङ्ग-रूपः । सुभरइतिसु-भरः । वयोधाइतिवयः-धाः । श्रुष्टी । वीरः । जायते । देव
 कामइतिदेव-कामः ॥ प्रजामितिप्र-जाम् । त्वष्टा । वीति । स्यतु । नाभिम् । अस्मे
 इति । अथ । देवानाम् । अपीति । एतु । पार्थः ॥ प्रेति । नः । देवी । एति । नः ।
 दिवः ॥ पीषिवा५सम् । सरस्वतः । स्तनम् । यः । विश्वदर् शतइतिविश्व-दरूशतः ॥
 धुरूषीमहि । प्रजामितिप्र-जाम् । इषम् ॥ [३६] ये । ते । सरस्वः । ऊर्मयः । मधुं
 मन्तइतिमधुं-मन्तः । घृतश्रुतइतिघृत-श्रुतः ॥ तेषाम् । ते । सुमन् । ईमहे ॥ यस्य ।
 व्रतम् । पशवः । यन्ति । सर्वे । यस्य । व्रतम् । उपतिष्ठन्तइत्युप-तिष्ठन्ते । आपः ॥

यस्य । व्रते । पुष्टिपतिरितिपुष्टि-पतिः । निविष्टइतिनि-विष्टः । तम् । सरस्वन्तम् ।
 अवसे । ह्रवेम् ॥ दिव्यम् । सुपर्णमिति सु-पर्णम् । वयसम् । बृहन्तम् । अपाम् । ग
 भम् । वृषभम् । ओषधीनाम् ॥ अभीपतः । वृष्ट्या । तर्पयन्तम् । तम् । सरस्वन्तम् ।
 अवसे । ह्रवेम् ॥ सिनीवालि । पृथुष्टुइतिपृथु-स्तुके । या । देवानाम् । अस्मि । स्व
 सा ॥ जुपस्व । ह्रव्यम् । [३७] आहुतमित्या-हुतम् । प्रजामितिप्र-जाम् । देवि ।
 दिदिदि । नः ॥ या । सुपाणिरिति सु-पाणिः । स्वङ्गुरिरिति सु-अङ्गुरिः । सुप्रमेति सु-
 सूमा । बहुसू वरीतिबहु-सूवरी ॥ तस्यै । विष्पतिर्यै । हविः । सिनीवाल्यै । जुहो
 तन ॥ इन्द्रम् । वः । विश्वतः । परीति । इन्द्रम् । नरः ॥ असितवर्णाइत्यसित-वर्णाः ।
 हरयः । सुपर्णाइति सु-पर्णाः । मिहः । वसनाः । दिवम् । उदिति । पतन्ति ॥ ते ।
 एति ॥ अववृत्रन् । सदनानि । कृत्वा । आत् । इत् । पृथिवी । घृतेः । वीति ।
 उद्यते ॥ हिरण्यकेशइतिहिरण्य-केशः । रजसः । विसारइतिवि-सारे । अहिः । धुनिः ।
 वार्तः । इव । प्रजीमान् ॥ शुचिभ्राजाइतिशुचि-भ्राजाः । उपसः । [३८] नवेदाः ।
 यशस्वतीः । अपस्युवः । न । मत्याः ॥ एति । ते । सुपर्णाइति सु-पर्णाः । अमिन
 न्त । एवैः । कृष्णः । नोनाव । वृषभः । यदि । इदम् ॥ शिवाभिः । न । स्मर्यमा
 नाभिः । एति । अगात् । पतन्ति । मिहः । स्तनयन्ति । अभ्रा ॥ वाश्रा । इव ।
 विद्युदिति वि-द्युत् । सिमाति । वंशम् । न । माता । सिपक्ति ॥ यत् । एषाम् ।
 वृष्टिः । असर्जि ॥ पर्वतः । चित् । महि । वृद्धः । विभाय । दिवः । चित् । साहु ।
 रजत । स्वने । वः ॥ यत् । कीडंथ । मरुतः । [३९] ऋष्टिमन्तइत्यृष्टि-मन्तः ।
 आपः । इव । सप्रियञ्चः । धवध्वे ॥ अभीति । क्रन्द । स्तनय । गर्भम् । एति ।
 धाः । उदन्वतेत्युदन्-वता । परीति । दीय । रथेन ॥ दतिम् । स्विति । करूप ।
 विपितभिति वि-सितम् । न्यञ्चम् । समाः । भवन्तु । उद्रेतेत्युत्-वता । निपादाइति
 नि-पादाः ॥ त्वम् । त्या । चित् । अच्युता । अम्रै । पशुः । न । यवसे ॥ धाम ।
 ह । यत् । ते । अजर । वना । वृश्चन्ति । शिकसः ॥ अम्रै । भूरीणि । तव । जातवे
 दइतिजात-वेदः । देव । स्वधावइतिस्वधा-वः । अमृतस्य । धाम ॥ याः । च । [४०]
 मायाः । मायिनाम् । विश्वमिन्वेतिविश्व-इन्व । त्वेइति । पूर्वीः । सन्दधुरितिसं-दधुः ।
 पृष्टवन्धोइतिपृष्ट-वन्धो ॥ दिवः । नः । वृष्टिम् । मरुतः । रीश्वम् । प्रेति । पिन्वत ।

वृष्णः । अश्वस्य । धाराः ॥ अर्वाङ् । एतेन । स्तनयितुना । एति । इहि । अपः । निपि
 श्रुतिनि-मिञ्चन् । असुरः । पिता । नः ॥ पिन्वन्ति । अपः । मरुतः । सुदानव
 इति-सु-दानवः । पर्यः । घृतवृदिर्तिघृत-वत् । विदथेषु । आभुवइत्या-भुवः ॥ अत्यम् ।
 न । मिहे । वीति । नयन्ति । वाजिनम् । उथ्सम् । दुहन्ति । स्तनयन्तम् । अरिप
 तम् ॥ उदप्रुतइत्युद-प्रुतः । मरुतः । तान् । इयत् । वृष्टिम् । [४१] ये । विश्वे ।
 मरुतः । जुनन्ति ॥ क्रोशाति । गर्दा । कन्या । इव । तुना । पेरम् । तुञ्जाना । प
 त्या । इव । जाया ॥ घृतेन । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । मधुना । समिति ।
 उरूपत । पर्यस्वतीः । कृणुत । आपः । ओपधीः ॥ ऊजम् । च । तत्र । सुमतिमिति-सु-
 मतिम् । च । पिन्वथ । यत्र । नरः । मरुतः । सिञ्चथ । मधु ॥ उदिनि । उ । त्यम् ।
 चित्रम् ॥ ओर्वभृगुवदित्यौर्वभृगु-वत् । शुचिम् । अप्नवानवदित्यप्रवान-वत् । एति ।
 हुवे ॥ अभिम् । समुद्रवाससमिति-समुद्र-वाससम् ॥ एति । सवम् । सवितुः । यथा ।
 भर्गस्य । इव । भुजिम् । हुवे ॥ अभिम् । समुद्रवाससमिति-समुद्र-वाससम् ॥ हुवे ।
 वातस्वनमितिवात-स्वनम् । कविम् । पर्जन्यकन्द्यमितिपर्जन्य-कन्द्यम् । सहः ॥
 अभिम् । समुद्रवाससमिति-समुद्र-वाससम् ॥ [४२] वीरइप हव्यमुपसौमरुतश्चवृ
 ष्मिभर्गस्यद्वादशच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ११ ॥

प्रजापतिरकामयतैपतेगायत्रोयज्ञं वै प्रजापतेर्जायमानाः प्राजापत्यायोवाअ
 यथादेवतमिष्टिर्गौनिग्रभ्यास्थथो वै देवाञ्जुष्टोऽमिनारयिमेकादश ॥ ११ ॥ प्रजापति
 रकामयतप्रजापतेर्जायमानाव्यायच्छन्तेमहामिमान्मायामायिनान्द्रिचंचारिः शत
 ॥ ४२ ॥ प्रजापतिरकामयतामिः समुद्रवाससम् ॥ ❀ ❀ ❀

हरिः ओ (३) म् ॥

इति तृतीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

(१) पतेतिपदस्यः आकारः पदकाले ह्रस्वमापद्यते । तथा च प्रातिशाल्ये (अ ३ सू-८) 'अवा सचत्सा नुदा
 मृडा वर्द्धा शिक्षा रक्षाऽया भवा भना यत्ता चरा पिवा ना घामा धारया घर्षा घा वर्द्धया बोराऽवा तथा मुखाऽधस्या पृ-
 णस्या द्विष्टा लन्तरा अणिष्या युक्त्वाऽच्छा' इति ॥ अस्यार्थः 'अवा' इत्यादिषु 'अच्छा' इत्यन्तेषु पदेषु संहितायां वर्तमानः
 दीर्घः पदविभागसमये ह्रस्वमापद्यते । (उदा) 'अवा नो देव्या । सचस्थानः । प्रणुदानः । मृडानरित्रे । वर्द्धनः । शिक्षानः ।
 रक्षाचनः । अद्यानः । भवापायुः । भनालन्तः । यत्रानरः । प्रचरासोम । पिवासोमम् । रिपोनाह । घामाहयत् । धारयावस-
 नि । धर्षामानुपान् । उत्तावास्यालम् । वर्द्धयासिम् । बोधान । अत्रातेष्पम् । तारास्यम्' । इत्यादीनि ऊद्यानि ॥

तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

यः । वै । पर्वमानानाम् । अन्वारोहानित्यनु-आरोहान् । विद्वान् । यजते ।
 अन्विति । पर्वमानान् । एति । रोहति । न । पर्वमानेभ्यः । अवेति । छिद्यते ।
 श्येनः । असि । गायत्रछन्दाइतिगायत्र-छन्दाः । अन्विति । त्वा । एति । रभे ।
 स्वस्ति । मा । समिति । पारय । सुपर्णइतिसु-पर्णः । असि । त्रिष्टुप्छन्दाइतित्रिष्टुप्
 छन्दाः । अन्विति । त्वा । एति । रभे । स्वस्ति । मा । समिति । पारय । सधा ।
 असि । जगतीछन्दाइतिजगती-छन्दाः । अन्विति । त्वा । एति । रभे । स्वस्ति । मा ।
 समिति । पारय । इति । आह । एते । [१] वै । पर्वमानानाम् । अन्वारोहाइत्यनु-
 आरोहाः । तान् । यः । एवम् । विद्वान् । यजते । अन्विति । पर्वमानान् । एति ।
 रोहति । न । पर्वमानेभ्यः । अवेति । छिद्यते । यः । वै । पर्वमानस्य । सन्ततिमि
 तिसं-ततिम् । वेदं । सर्वम् । आयुः । एति । न । पुरा । आयुपः । प्रेति । मीयते ।
 पशुमानितिपशु-मान् । भवति । विन्दते । प्रजामितिप्र-जाम् । पर्वमानस्य । प्रहाः ।
 गृह्यन्ते । अथ । वै । अस्य । एते । अगृहीताः । द्रोणकलशइतिद्रोण-कलशः । आ
 धवनीयइत्या-धवनीयः । पूतभृदिपूत-भृत् । तान् । यत् । अगृहीत्वा । उपाकुर्या
 दित्युप-आकुर्यात् । पर्वमानम् । वीति । [२] छिन्ध्यात् । तम् । विच्छिद्यमानमि
 तिवि-च्छिद्यमानम् । अध्वर्योः । प्राणइतिप्र-अनः । अनु । वीति । छिद्येत । उपयाम
 गृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । प्रजापतयइतिप्रजा-पतये । त्वा । इति । द्रोणकल
 शमितिद्रोण-कलशम् । अभीति । मृशेत् । इन्द्राय । त्वा । इति । आधवनीयमि
 त्या-धवनीयम् । विश्वेभ्यः । त्वा । देवेभ्यः । इति । पूतभृतमितिपूत-भृतम् । पर्वमा
 नम् । एव । तत् । समिति । तनोति । सर्वम् । आयुः । एति । न । पुरा । आयुपः ।
 प्रेति । मीयते । पशुमानितिपशु-मान् । भवति । विन्दते । प्रजामितिप्र-जाम् ॥
 [३] एतेविद्विचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १ ॥

त्रीणि । वाव । सर्वानानि । अथ । तृतीयम् । सर्वनम् । अवेति । लुप्यन्ति ।
 अनः शु । कुर्वन्तः । उपाः शुमित्युप-अः शुम् । हुत्वा । उपाः शुपात्रइत्युपाः शु-
 पात्रे । अः शुम् । अवास्येत्यव-अस्यं । तम् । तृतीयसर्वनइतितृतीय-सर्वने । अपि

सृज्येत्यपि-सृज्यं । अमीति । सुनुयात् । यत् । आप्याययतीत्या-प्याययति । तेन ।
 अ३शुमदित्य३शु-मत् । यत् । अभिपुणोतीत्यभि-सुनोति । तेन । ऋजीपि । स
 वाणि । एव । तत् । सर्वनानि । अ३शुमन्तीत्य३शु-मन्ति । शुक्रवन्तीतिशुक्र-व
 न्ति । समावन्दीर्याणीतिस्मावन्-दीर्याणि । करोति । द्रौ । समुद्रौ । वितन्ताधिति-वि-
 त्तौ । अजूर्यौ । पर्यावन्तेतेइतिपरि-आवन्तेते । ज॒र्रा । इव । पादाः ॥ तयोः ॥ पश्यं
 न्तः । अतीति । यन्ति । अन्यम् । अपश्यन्तः । [४] सेतुना । अतीति । यन्ति ।
 अन्यम् ॥ द्रेशति । द्रधमीइति । सुततीइतिस-तती । वस्ते । एकः । केशी । विश्वा ।
 भुवनानि । विद्वान् ॥ तिरोधायेतितिरः-धार्य । एति । असितम् । वसानः । शु
 क्रम् । एति । दत्ते । अनुहायेत्यनु-हायं । जा॒र्यै ॥ देवाः । वै । यत् । यज्ञे । अकुर्वत् । तत् ।
 असुराः । अकुर्वत् । ते । देवाः । एतम् । महायज्ञमितिमहा-यज्ञम् । अपश्यन् । तम् ।
 अतन्वत् । अग्निहोत्रमित्यग्नि-होत्रम् । व्रतम् । अकुर्वत् । तस्मात् । द्विप्रतइतिद्वि-व्रतः ।
 स्यात् । द्विः । हि । अग्निहोत्रमित्यग्नि-होत्रम् । जुह्वति । पौर्णमासमितिपौर्ण-मासम् ।
 यज्ञम् । अग्नीषोमीयमित्यग्नी-सोमीयम् । [५] पशुम् । अकुर्वत् । दार्यम् । यज्ञम् । आग्ने
 यम् । पशुम् । अकुर्वत् । वैश्वदेवमितिवैश्व-देवम् । प्रातस्सवनमितिप्रातः-सवनम् । अ
 कुर्वत् । वरुणप्रघासानितिवरुण-प्रघासान् । माध्यन्दिनम् । सर्वनम् । साकमेधानिति
 साक-मेधान् । पितृयज्ञमितिपितृ-यज्ञम् । त्र्यम्बकानितित्रि-अम्बकान् । तृतीयसवन
 मितितृतीय-सवनम् । अकुर्वत् । तम् । एषाम् । असुराः । यज्ञम् । अन्ववाजिगा३स
 न्नित्यनु-अवाजिगा३सन् । तम् । न । अन्ववायन्नित्यनु-अवायन् । ते । अनुवन् ।
 अध्व॒र्तव्याः । वै । इमे । देवाः । अभू॒वन् । इति । तत् । अध्व॒रस्य । अध्व॒रत्वमित्य
 ध्व॒र-त्वम् । ततः । देवाः । अभवन् । परेति । असुराः । यः । एवम् । विद्वान् ।
 सोमैः । यजते । भवति । आत्मना । परेति । अस्य । प्रार्तव्यः । भवति ॥ [६]
 अपश्यन्तोऽग्नीषोमीयमात्मनापरात्रीणिच ॥ ❀ ❀ ॥ २ ॥

परिभूरितिपरि-भूः । अग्निम् । परिभूरितिपरि-भूः । इन्द्रम् । परिभूरितिपरि-भूः ।
 विश्वान् । देवान् । परिभूरितिपरि-भूः । माम् । सह । ब्रह्मवर्चसेनेतिब्रह्म-वर्चसेन ।
 सः । नः । पवस्व । शम् । गवैः । शम् । जनाय । शम् । अर्वते । शम् । गजन् । ओषधी
 भ्यइत्योषधि-भ्यः । अच्छिन्नस्य । ते । गृयन्तइतिरयि-पते । सुवीर्यस्येति-सु-वीर्यस्य ।

तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

यः । वै । पर्वमानानाम् । अन्वारोहानित्यनु-आरोहान् । विद्वान् । यजते ।
 अन्विति । पर्वमानान् । एति । रोहति । न । पर्वमानेभ्यः । अवेति । छिद्यते ।
 स्येनः । असि । गायत्रछन्दाइतिगायत्र-छन्दाः । अन्विति । त्वा । एति । रमे ।
 स्वस्ति । मा । समिति । पारय । सुपर्णइतिसु-पर्णः । असि । त्रिष्टुप्छन्दाइतित्रिष्टुप्
 छन्दाः । अन्विति । त्वा । एति । रमे । स्वस्ति । मा । समिति । पारय । सधा ।
 असि । जगतीछन्दाइतिजगती-छन्दाः । अन्विति । त्वा । एति । रमे । स्वस्ति । मा ।
 समिति । पारय । इति । आह । एते । [१] वै । पर्वमानानाम् । अन्वारोहाइत्यनु-
 आरोहाः । तान् । यः । एवम् । विद्वान् । यजते । अन्विति । पर्वमानान् । एति ।
 रोहति । न । पर्वमानेभ्यः । अवेति । छिद्यते । यः । वै । पर्वमानस्य । सन्ततिमि
 तिसं-ततिम् । वेद । सर्वम् । आयुः । एति । न । पुरा । आयुपः । प्रेति । मीयते ।
 पशुमानितिपशु-मान् । भवति । विन्दते । प्रजामितिप्र-जाम् । पर्वमानस्य । ग्रहाः ।
 गृह्यन्ते । अथ । वै । अस्य । एते । अगृहीताः । द्रोणकलशइतिद्रोण-कलगः । आ
 धवनीयइत्या-धवनीयः । पूतभृदितिपूत-भृत् । तान् । यत् । अगृहीत्वा । उपाकुर्या
 दित्युप-आकुर्यात् । पर्वमानम् । वीति । [२] छिन्द्यान् । तम् । विच्छिद्यमानमि
 तिवि-च्छिद्यमानम् । अध्वर्योः । प्राणइतिप्र-अनः । अनु । वीति । छिद्येत । उपयाम
 गृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । प्रजापतयइतिप्रजा-पतये । त्वा । इति । द्रोणकल
 शमितिद्रोण-कलगम् । अभीति । मृशेत् । इन्द्राय । त्वा । इति । आधवनीयमि
 त्या-धवनीयम् । विश्वेभ्यः । त्वा । द्वेभ्यः । इति । पूतभृत्तमितिपूत-भृत्म् । पर्वमा
 नम् । एव । तत् । समिति । तनोति । सर्वम् । आयुः । एति । न । पुरा । आयुपः ।
 प्रेति । मीयते । पशुमानितिपशु-मान् । भवति । विन्दते । प्रजामितिप्र-जाम् ॥
 [३] एतेविद्विचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १ ॥

त्रीणि । वाच । सर्वानानि । अथ । तृतीयम् । सर्वनम् । अवेति । लुप्यन्ति ।
 अनु-शु । कुर्वन्तः । उपा-शुमित्युप-अ-शुम् । हुत्वा । उपा-शुपात्रइत्युपा-शु-
 पात्रे । अ-शुम् । अवास्येत्यव-अस्यं । तम् । तृतीयसश्नइतितृतीय-सवने । अणि

सृज्येत्यपि-सृज्यं । अभीतिं । सुनुयात् । यत् । आप्याययतीत्या-प्याययति । तेनं ।
 अ३शुमदित्य३शु-मत् । यत् । अभिपुणोतीत्यभि-सुनोति । तेनं । ऋजीपि । स
 वीणि । एव । तत् । सर्वनानि । अ३शुमन्तीत्य३शु-मन्ति । शुक्रवन्तीतिशुक्र-व
 न्ति । समावन्दीर्याणीतिस्मावन्-वीर्याणि । करोति । द्वौ । समुद्रौ । विततावितिवि-
 ततो । अजुर्यौ । पर्यावन्तेतेइतिपरि-आवन्तेते । जठरा । इव । पादाः ॥ तयोः । पश्यं
 न्तः । अतीतिं । यन्ति । अन्यम् । अपश्यन्तः । [४] सेतुना । अतीतिं । यन्ति ।
 अन्यम् ॥ देइति । द्रधसीइति । सततीइतिस-तती । वस्ते । एकः । केशी । विश्वा ।
 भुवनानि । विद्वान् ॥ तिरोधायेतितिरः-धाय । एति । असितम् । वसानः । शु
 क्रम् । एति । दत्ते । अनुहायेत्यनु-हायं । जार्यै ॥ देवाः । वै । यत् । युज्ञे । अकुर्वत् । तत् ।
 असुराः । अकुर्वत् । ते । देवाः । एतम् । म्हायज्ञमितिमहा-यज्ञम् । अपश्यन् । तम् ।
 अतन्वत् । अग्निहोत्रमित्यग्नि-होत्रम् । व्रतम् । अकुर्वत् । तस्मात् । द्विव्रतइतिद्वि-व्रतः ।
 स्यात् । दिः । हि । अग्निहोत्रमित्यग्नि-होत्रम् । जुह्वति । पौर्णमासमितिपौर्ण-मासम् ।
 यज्ञम् । अग्नीषोमीयमित्यग्नी-षोमीयम् । [५] पशुम् । अकुर्वत् । दृश्यम् । यज्ञम् । आग्ने
 यम् । पशुम् । अकुर्वत् । वैश्वदेवमितिवैश्व-देवम् । प्रातस्सवनमितिप्रातः-सवनम् । अ
 कुर्वत् । वरुणप्रघासानितिवरुण-प्रघासान् । माध्यन्दिनम् । सवनम् । साकमेधानिति
 साक-मेधान् । पितृयज्ञमितिपितृ-यज्ञम् । त्र्यम्बकानितित्रि-अम्बकान् । तृतीयसवन
 मितिपितृ-सवनम् । अकुर्वत् । तम् । एषाम् । असुराः । यज्ञम् । अन्ववाजिगा३स
 न्नित्यनु-अवाजिगा३सन् । तम् । न । अन्ववायन्नित्यनु-अवायन् । ते । अनुवन् ।
 अध्वर्तव्याः । वै । इमे । देवाः । अभूवन् । इति । तत् । अध्वरस्य । अध्वरत्वमित्य
 ध्वर-त्वम् । ततः । देवाः । अभवन् । परेति । असुराः । यः । एवम् । विद्वान् ।
 सोमैः । यजते । भवति । आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति ॥ [६]
 अपश्यन्तोऽग्नीषोमीयमात्मनापरात्रीणिच ॥ ❀ ❀ ॥ २ ॥

परिभूरितिपरि-भूः । अग्निम् । परिभूरितिपरि-भूः । इन्द्रम् । परिभूरितिपरि-भूः ।
 विश्वान् । देवान् । परिभूरितिपरि-भूः । माम् । सह । ब्रह्मवर्चसेनेतिब्रह्म-वर्चसेनं ।
 सः । नः । पवस्व । शम् । गर्वे । शम् । जनाय । शम् । अर्वते । शम् । राजन् । ओषधी
 भ्यइत्योषधि-भ्यः । अन्विन्नस्य । ते । रयिपतइतिरयि-पते । सुवीर्यस्येति-सु-वीर्यस्य ।

रायः । पोपस्य । इदितारः । स्याम् ॥ तस्य । मे । रास्व । तस्य । ते । भस्वीय । तस्य ।
 ते । इदम् । उदिति । मृजे ॥ प्राणायेतिप्र-अनाय । मे । वचोदाइतिवर्चः-दाः । वच
 से । एवस्व । अपानायेत्यप-अनाय । व्यानायेतिवि-अनाय । वाचे । [७] द्रुष्य
 क्रतुभ्यामितिद्रुष्यक्रतु-भ्याम् । चरुषुर्भ्यामितिचरुषुः-भ्याम् । मे । वचोदाइतिवर्चः-
 दौ । वचसे । एवथाम् । श्रोत्राय । आत्मने । अङ्गेभ्यः । आरुपे । वीर्याय । विष्णोः ।
 इन्द्रस्य । विश्वेपाम् । देवानाम् । जठरम् । असि । वचोदाइतिवर्चः-दाः । मे । वच
 से । एवस्व । कः । असि । कः । नाम । कस्मै । त्वा । कार्य । त्वा । यम् । त्वा ।
 सोमेन । अतीतृपम् । यम् । त्वा । सोमेन । अमीमदम् । सुप्रजाइतिसु-प्रजाः । प्र
 जयेतिप्र-जया । भू यासम् । सुवीरइतिसु-वीरः । वी रे । सुवर्चाइतिसु-वर्चाः । वच
 सा । सुपोइतिसु-पोपः । पोपैः । विश्वेभ्यः । मे । रूपेभ्यः । वचोदाइतिवर्चः-दाः ।
 [८] वचसे । एवस्व । तस्य । मे । रास्व । तस्य । ते । भस्वीय । तस्य । ते । इदम् ।
 उदिति । मृजे ॥ बुभूषन् । अवेति । ईरूपेत । एपः । वै । पात्रियः । प्रजापतिरि
 तिप्रजा-पतिः । यज्ञः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । तम् । एव । तर्पयति । सः ।
 एनम् । तृप्तः । भू त्या । अभीति । एवते । ब्रह्मवर्चसकामइतिब्रह्मवर्चस-कामः । अ
 वेति । ईरूपेत । एपः । वै । पात्रियः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । यज्ञः । प्रजाप
 तिरितिप्रजा-पतिः । तम् । एव । तर्पयति । सः । एनम् । तृप्तः । ब्रह्मवर्चसेनेति
 ब्रह्म-वर्चसेन । अभीति । एवते । आमयावी । [९] अवेति । ईरूपेत । एपः । वै ।
 पात्रियः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । यज्ञः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । तम् ।
 एव । तर्पयति । सः । एनम् । तृप्तः । आरुपा । अभीति । एवते । अभिचरन्नित्यभि-
 चरन् । अवेति । ईरूपेत । एपः । वै । पात्रियः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । यज्ञः ।
 प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । तम् । एव । तर्पयति । सः । एनम् । तृप्तः । प्राणापाना
 भ्यामितिप्राण-अपानाभ्याम् । वाचः । द्रुष्यक्रतुभ्यामितिद्रुष्यक्रतु-भ्याम् । चरुषु
 र्भ्यामितिचरुषुः-भ्याम् । श्रोत्राभ्याम् । आत्मनः । अङ्गेभ्यः । आरुपः । अन्तः ।
 एति । तजक् । प्रेति । धन्वति ॥ [१०] वाचेरूपेभ्योवचोदाआमयावीपञ्चत्व
 रिञ्जव ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ३ ॥

स्फयः । स्वस्तिः । विघ्नइतिवि-घ्नः । स्वस्तिः । पर शुः । वेदिः । एशुः ।

नः । स्वस्तिः ॥ यज्ञियाः । यज्ञकृतइति यज्ञ-कृतः । स्थ । ते । मा । अस्मिन् । यज्ञे ।
 उपेति । ह्यध्वम् । उपेति । मा । द्यावापृथिवीइति द्यावा-पृथिवी । ह्येताम् । उपेति ।
 आस्तावइत्या-स्तावः । कलशः । सोमः । अग्निः । उपेति । देवाः । उपेति । यज्ञः ।
 उपेति । मा । होत्राः । उपहवइत्युप-हवे । ह्यन्ताम् । नमः । अग्नये । मखघ्नइति म-
 ख-घ्ने । मखस्य । मा । यशः । अर्यात् । इति । आहवनीयमित्या-हवनीयम् । उपेति ।
 तिष्ठे । यज्ञः । वै । मखः । [११] यज्ञम् । वाव । सः । तत् । अहन्नू । तस्मै । एव ।
 नमस्कृत्येति नमः-कृत्यं । सदैः । प्रेति । सर्पति । आत्मनः । अनात्स्यै । नमः । रुद्रा-
 य । मखघ्नइति मख-घ्ने । नमस्कृत्येति नमः-कृत्यं । मा । णहि । इति । आग्नीध्रमि-
 त्याग्नि-ध्रम् । तस्मै । एव । नमस्कृत्येति नमः-कृत्यं । सदैः । प्रेति । सर्पति । आ-
 त्मनः । अनात्स्यै । नमः । इन्द्राय । मखघ्नइति मख-घ्ने । इन्द्रियम् । मे । वीर्यम् । मा ।
 निरिति । वधीः । इति । होत्रीयम् । आशिषमित्या-शिषम् । एव । एताम् । एति ।
 शास्ते । इन्द्रियस्य । वीर्यस्य । अनिर्घातायेत्यनिः-घाताय । याः । वै । [१२] देव-
 ताः । सदैसि । आर्तिम् । आर्पयन्तीत्या-अर्पयन्ति । यः । ताः । विद्वान् । प्रसर्प-
 तीति प्र-सर्पति । न । सदैसि । आर्तिम् । एति । कृच्छति । नमः । अग्नये । मख-
 घ्नइति मख-घ्ने । इति । अह । एताः । वै । देवताः । सदैसि । आर्तिम् । एति । अ-
 र्पयन्ति । ताः । यः । एवम् । विद्वान् । प्रसर्पतीति प्र-सर्पति । न । सदैसि । आर्तिम् ।
 एति । कृच्छति । दृढेइति । स्थः । शिथिरेइति । समीचीइति । मा । अ० हंसः ।
 णातम् । सूर्यः । मा । देवः । दिव्यात् । अ० हंसः । णातु । वायुः । अन्तरिक्षात् ।
 [१३] अग्निः । पृथिव्याः । यमः । पितृभ्यइति पितृ-भ्यः । सरस्वती । मनुष्येभ्यः ।
 देवीइति । द्वागै । मा । मा । समिति । तातम् । नमः । सदैसे । नमः । सदैसः ।
 पतये । नमः । सखीनाम् । पुरोगाणामिति पुरः-गानाम् । चरुषुपे । नमः । दिवे ।
 नमः । पृथिव्यै । अहे । देधिण्य । उदिति । अतः । तिष्ठ । अन्यस्य । सदैने । सीद ।
 यः । अस्मत् । पार्कतरइति पार्क-तरः । उदिति । निवतइति नि-वतः । उदिति । उद्-
 तइत्युत्-वतः । च । गेयम् । णातम् । मा । द्यावापृथिवीइति द्यावा-पृथिवी । अद्य ।
 अह्नः । सदैः । वै । प्रसर्पन्तमिति प्र-सर्पन्तम् । [१४] पितरः । अत्रु । प्रेति । सर्प-
 न्ति । ते । एनम् । ईश्वराः । हि० सितोः । सदैः । प्रसृप्येति प्र-सृप्यं । दक्षिणार्द्धमिति

दस्विण-अर्द्धम् । परेति । ईरूपेत् । एति । अगन्त । पितरः । पितृमानिति पितृ-मात् ।
 अहम् । युष्माभिः । भूयासम् । सुप्रजसुइतिसु-प्रजसः । मया । युयम् । भूयास्त ।
 इति । तेभ्यः । एव । नमस्कृत्येति नमः-कृत्य । सदैः । प्रेति । सपति । आत्मनः ।
 अनात्थे ॥ [१५] मुखेवाअन्तरिक्षात्प्रसर्पन्तन्त्रयस्त्रिंशच्च ॥ ❀ ॥१॥

भरूप । एति । इहि । मा । एति । विश । दीर्घायुत्वायेति दीर्घायु-त्वाय ।
 शन्तनुत्वायेति शन्तनु-त्वाय । रायः । पोषाय । वर्चसे । सुप्रजास्त्वायेति सुप्रजाः-
 त्वाय । एति । इहि । वसोइति । पुरोवमोइति पुरः-वसो । प्रियः । मे । हृदः । असि ।
 अश्विनोः । त्वा । बाहुभ्यामिति बाहु-भ्याम् । मुख्यासम् । नृचरूपसमिति नृ-चरूप
 सम् । त्वा । देव । सोम । सुचरुपाइतिसु-चरुपाः । अवेति । रूपेष्म् । मन्द्रा । अ
 भिभूतिरित्यभि-भूतिः । केतुः । यज्ञानाम् । वाक् । जुषाणा । सोमस्य । तृप्यतु ।
 मन्द्रा । स्वर्वाचीतिसु-अर्वाची । अदितिः । अनाहतशीर्ष्णीत्यनाहत-शीर्ष्णी । वाक् ।
 जुषाणा । सोमस्य । तृप्यतु । एति । इहि । विश्वचरु पणइति विश्व-चरु पणे । [१६]
 शम्भूरिति शं-भूः । मयोभूरिति मयः-भूः । स्वस्ति । मा । हरिचर्णेति हरि-वर्ण । प्रेति ।
 चर । क्रत्वे । दक्षाय । रायः । पोषाय । सुवीरतायाइतिसु-वीरताये । मा । मा ।
 राजन् । वीति । वीभिषः । मा । मे । हार्दि । त्विषा । वधीः ॥ वृषणे । शुष्माय ।
 आयुषे । वर्चसे ॥ वसुमद्वृणस्येति वसुमत्-वृणस्य । सोम । देव । ते । मतिविदइति
 मति-विदः । प्रातस्सवनस्येति प्रातः-सवनस्य । गायत्र्यछन्दसइति गायत्र-छन्दसः ।
 इन्द्रपीतस्येति इन्द्र-पीतस्य । नराशं संपीतस्येति नराशं-संपीतस्य । पितृपीतस्येति
 पितृ-पीतस्य । मधुमत्तइति मधुं-मतः । उपहृतस्येत्युप-हूतस्य । उपहृतइत्युप-हूतः ।
 भरूपयामि । रुद्रवद्वृणस्येति रुद्रवत्-वृणस्य । सोम । देव । ते । मतिविदइति मति-विदः ।
 माभ्यन्दिनस्य । सवनस्य । त्रिष्टुछन्दसइति त्रिष्टु-छन्दसः । इन्द्रपीतस्येति इन्द्र-पीत
 स्य । नराशं संपीतस्येति नराशं-संपीतस्य । [१७] पितृपीतस्येति पितृ-पीतस्य ।
 मधुमत्तइति मधुं-मतः । उपहृतस्येत्युप-हूतस्य । उपहृतइत्युप-हूतः । भरूपयामि ।
 आदित्यवद्वृणस्येति आदित्यवत्-वृणस्य । सोम । देव । ते । मतिविदइति मति-विदः । नृ
 तीयस्य । सवनस्य । जगतीछन्दसइति जगती-छन्दसः । इन्द्रपीतस्येति इन्द्र-पीतस्य ।
 नराशं संपीतस्येति नराशं-संपीतस्य । पितृपीतस्येति पितृ-पीतस्य । मधुमत्तइति

मधु-मतः । उपहृतस्येत्युप-हू तस्य । उपहृतइत्युप-हू तः । भूषयामि ॥ एति । प्याय
 स्व । समिति । एतु । ते । विश्वतः । सोम । वृष्णियम् ॥ भवं । वाजस्य । मद्भ्यइतिसं-
 गथे ॥ हिन्वे । मे । गात्रा । हरिइतिहरि-वः । गणान् । मे । मा । वीति । तीतृषः ॥
 शिवः । मे । सन्तर्पीनिति सप्त-श्रुपीन् । उपेति । तिष्ठस्व । मा । मे । अवाङ् । ना
 भिम । अतीति । [१८] गाः ॥ अपाम । सोमम् । अमृताः । अभूम । अदर्शम् ।
 ज्योतिः । अविदाम । देवान् ॥ किम् । अस्मान् । कृण्वतु । अरातिः । किम् । उ ।
 धूर्तिः । अमुत् । मर्त्यस्य ॥ यत् । मे । आत्मनः । मिन्दा । अभूत् । अग्निः । तत् ।
 पुनः । एति । अद्वाः । जातवेदाइतिजात-वेदाः । विचर पणिरिति वि-चरू पणिः ॥
 पुनः । अग्निः । चरुपुः । अदात् । पुनः । इन्द्रः । बृहस्पतिः ॥ पुनः । मे । अश्वि
 ना । युवम् । चरुपुः । एति । धत्तम् । अरुणयोः ॥ इष्ट्यजुषइतीष्ट-यजुषः । ते । देव ।
 सोम । स्तुतस्तोमस्येतिस्तुत-स्तोमस्य । [१९] शस्तोक्थस्येतिशस्त-उक्थस्य । हरि
 वतइतिहरि-वतः । इन्द्रपीतस्येतीन्द्र-पीतस्य । मधुमतइतिमधु-मतः । उपहृतस्येत्युप-
 हू तस्य । उपहृतइत्युप-हू तः । भूषयामि ॥ आपूर्याइत्या-पूर्याः । स्थ । एति । मा ।
 पूरयत् । प्रजयेतिप्र-जया । च । धनेन । च ॥ एतत् । ते । तत् । ये । च । त्वाम् ।
 अन्विति । एतत् । ते । पितामह । प्रपितामहेतिप्र-पितामह । ये । च । त्वाम् । अ
 न्विति । अत्र । पितरः । यथाभागमितियथा-भागम् । मन्दध्वम् । नमः । वः । पितरः ।
 रसाय । नमः । वः । पितरः । शुष्माय । नमः । वः । पितरः । जीवाय । नमः । वः ।
 पितरः । [२०] स्वधायाइतिस्व-धायै । नमः । वः । पितरः । मन्यवे । नमः । वः ।
 पितरः । घोराय । पितरः । नमः । वः । ये । एतस्मिन् । लोके । स्थ । गुष्मान् । ते ।
 अन्विति । ये । अस्मिन् । लोके । माम् । ते । अन्विति । ये । एतस्मिन् । लोके ।
 स्थ । यूयम् । तेषाम् । वभिष्ठाः । भू यास्तु । ये । अस्मिन् । लोके । अहम् । तेषाम् ।
 वसिष्ठः । भू यासुम् । प्रजापतइतिप्रजा-पते । न । त्वत् । एतानि । अन्यः । विश्वा ।
 जातानि । परीति । ता । वभूव ॥ [२१] यत्कामाइतियत्-कामाः । ते । जुहुमः ।
 तत् । नः । अस्तु । वयम् । स्याम् । पतयः । स्योणाम् ॥ देवकृतस्येतिदेव-कृतस्य ।
 एनंसः । अवयजंनमित्यव-यजंनम् । असि । मनुष्यकृतस्येतिमनुष्य-कृतस्य । एनं
 सः । अवयजंनमित्यव-यजंनम् । असि । पितृकृतस्येतिपितृ-कृतस्य । एनंसः । अ

यजन्मिदं यजन्म । असि । अस्वितांस्सु । धौतस्यं । सोम । देव । ते । नृभि
रिति नृभिः । सुतस्यं । इष्टयं जुषद्गीष्ट-यजुषः । स्तुतस्तोमस्येति स्तुत-स्तोमस्य ।
शस्तोक्तस्येति शस्त-उक्तस्य । यः । भस्वः । अश्वसन्निरित्यंश-सन्निः । यः । गोस
न्निरिति गो-सन्निः । तस्यं । ते । पितृभिरिति पितृ-भिः । भस्वद्धृतस्येति भस्व-कृत
स्य । उपहृतस्येत्युप-हृतस्य । उपहृतइत्युप-हृतः । भस्वयामि ॥ [२२] विश्वचरु प
णे त्रिष्टुप्छन्दसइन्द्रपीतस्य नराशं सपीतस्यातिस्तुतस्तोमस्य जीवाय नमो वः पितरो व
भूवचतुश्चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ५ ॥

महीनाम् । पर्यः । असि । विश्वेषाम् । देवानाम् । तनूः । ऋध्यासम् । अद्य ।
पृपतीनाम् । ग्रहम् । पृपतीनाम् । ग्रहः । अग्नि । विष्णोः । हृदयम् । असि । एकं
म् । इष । विष्णुः । त्वा । अनु । वीति । चक्रमे । भूतिः । दध्ना । धृतेन । वर्द्ध
ताम् । तस्यं । मा । इष्टस्यं । वीतस्यं । द्रविणम् । एति । गम्यान् । ज्योतिः । असि ।
वैश्वानरम् । पृथिव्यै । दुग्धम् । यावतीति । द्यावापृथिवीति द्यावा-पृथिवी । महि
त्वेति महि-त्वा । यावत् । च । सप्त । सिन्धवः । वितस्थुरिति वि-तस्थुः ॥ तावन्तम् ।
इन्द्र । ते । [२३] ग्रहम् । सह । ऊर्जा । गृह्णामि । अस्तृतम् ॥ यत् । कृष्णशकु
नइतिकृष्ण-शकुनः । पृषदाज्यमिति पृषत्-आज्यम् । अवमृशेदित्यव-मृशेत् । शूद्राः
अस्य । प्रमायुक्ताइति प्र-मायुकाः । स्युः । यत् । श्वा । अवमृशेदित्यव-मृशेत् । च
तुष्पादइति चतुः-पादः । अस्य । पशवः । प्रमायुक्ताइति प्र-मायुकाः । स्युः । यत् ।
स्कन्देत् । यजमानः । प्रमायुक्ताइति प्र-मायुकाः । स्यान् । पशवः । वै । पृषदाज्यमि
ति पृषत्-आज्यम् । पशवः । वै । एतस्यं । स्कन्दन्ति । यस्यं । पृषदाज्यमिति पृषत्-
आज्यम् । स्कन्दन्ति । यत् । पृषदाज्यमिति पृषत्-आज्यम् । पुनः । गृह्णाति । पशून् ।
एव । अस्मै । पुनः । गृह्णाति । प्राणइति प्र-अनः । वै । पृषदाज्यमिति पृषत्-आज्यम् ।
प्राणइति प्र-अनः । वै । [२४] एतस्यं । स्कन्दन्ति । यस्यं । पृषदाज्यमिति पृषत्-आ
ज्यम् । स्कन्दन्ति । यत् । पृषदाज्यमिति पृषत्-आज्यम् । पुनः । गृह्णाति । प्राणमिति
प्र-अनम् । एव । अस्मै । पुनः । गृह्णाति । हिरण्यम् । अवधायेत्यव-धाय । गृह्णाति ।
अमृतम् । वै । हिरण्यम् । प्राणइति प्र-अनः । पृषदाज्यमिति पृषत्-आज्यम् । अमृ
तम् । एव । अस्य । प्राणइति प्र-अने । दधाति । शतमानमिति शत-मानम् । भवति ।

अतायुरिति शत-आयुः । पुरुषः । शतेन्द्रियइति शत-इन्द्रियः । आयुषि । एव । इन्द्रि-
ये । प्रतीति । तिष्ठति । अथम् । अवेति । प्रापयति । प्राजापत्यइति प्राजा-पत्यः ।
वै । अथः । प्राजापत्यइति प्राजा-पत्यः । प्राणइति प्र-अनः । स्वात् । एव । अस्मै ।
योनेः । प्राणमिति प्र-अनम् । निरिति । मिमीते । वीति । वै । एतस्य । यज्ञः । छिद्यते ।
यस्य । पृषदाज्यमिति पृषत्-आज्यम् । स्कन्दति । वैष्णव्या । ऋचा । पुनः । गृह्णा-
ति । यज्ञः । वै । विष्णुः । यज्ञेन । एव । यज्ञम् । समिति । तनोति ॥ [२५] ते
पृषदाज्यम्प्राणो वैयोनेः प्राणन्दावि ५ शतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

देव । सवितः । एतत् । ते । प्रेति । आह । तत् । प्रेति । च । सुव । प्रेति ।
च । यज । बृहस्पतिः । ब्रह्मा । आयुष्मत्याः । ऋचः । मा । गात् । तनूपादिति त-
नूपात् । साम्नः । सत्याः । वः । आशिपइत्या शिपः । सन्तु । सत्याः । आकृतय-
इत्या-कूतयः । ऋतम् । च । सत्यम् । च । वदत । स्तुत । देवस्य । सवितुः । प्रस-
वइति प्र-सवे । स्तुतस्य । स्तुतम् । असि । ऊर्जम् । मह्यम् । स्तुतम् । दुहाम् । एति । मा ।
स्तुतस्य । स्तुतम् । गम्यात् । शस्त्रस्य । शस्त्रम् । [२६] असि । ऊर्जम् । मह्यम् । शस्त्रम् ।
दुहाम् । एति । मा । शस्त्रस्य । शस्त्रम् । गम्यात् । इन्द्रियावन्तइतीन्द्रिय-वन्तः ।
वनामहे । धुरूपीमहि । प्रजामिति प्र-जाम् । इपम् ॥ सा । मे । सत्या । आशीरित्या-
शीः । देवेषु । भूयात् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । मा । एति । गम्यात् ॥ यज्ञः ।
बभूव । सः । एति । बभूव । सः । प्रेति । जज्ञे । सः । वावृधे ॥ सः । देवानाम् ।
अधिपतिरित्याधि-पतिः । बभूव । सः । अस्मान् । अधिपतीनित्याधि-पतीन् । करो-
तु । वयम् । स्याम् । पतयः । ग्यीणाम् ॥ यज्ञः । वा । वै । [२७] यज्ञपतिमिति
यज्ञ-पतिम् । दुहे । यज्ञपतिरितियज्ञ-पतिः । वा । यज्ञम् । दुहे । सः । यः । स्तुत-
शस्त्रयोरिति स्तुत-शस्त्रयोः । दोहम् । अविद्वान् । यजते । तम् । यज्ञः । दुहे । सः ।
इष्टा । पापीयान् । भवति । यः । एनयोः । दोहम् । विद्वान् । यजते । सः । यज्ञम् ।
दुहे । सः । इष्टा । वसीयान् । भवति । स्तुतस्य । स्तुतम् । असि । ऊर्जम् । मह्यम् ।
स्तुतम् । दुहाम् । एति । मा । स्तुतस्य । स्तुतम् । गम्यात् । शस्त्रस्य । शस्त्रम् ।
असि । ऊर्जम् । मह्यम् । शस्त्रम् । दुहाम् । एति । मा । शस्त्रस्य । शस्त्रम् । गम्यात् ।
इति । आह । एषः । वै । स्तुत-शस्त्रयोरिति स्तुत-शस्त्रयोः । दोहः । तम् । यः । एवम् ।

विद्वान् । यजते । दुहे । एव । यज्ञम् । इष्टा । वसीयान् । भवति ॥ [२८] शुक्लं वै
शुक्लन्दुहान्द्राविशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ७ ॥

श्रेणाय । पत्न्ये । स्वाहा । वद् । स्वयमभिगूतयेतिस्वयं-अभिगूतय ।
नमः । विष्टम्भायेतिवि-स्तम्भाय । धर्मणे । स्वाहा । वद् । स्वयमभिगूतयेतिस्वयं-अ-
भिगूतय । नमः । परिधयइतिपरि-धये । जनप्रथनायेतिजन-प्रथनाय । स्वाहा ।
वद् । स्वयमभिगूतयेतिस्वयं-अभिगूतय । नमः । ऊर्जे । होत्राणाम् । स्वाहा ।
वद् । स्वयमभिगूतयेतिस्वयं-अभिगूतय । नमः । पर्यसे । होत्राणाम् । स्वाहा ।
वद् । स्वयमभिगूतयेतिस्वयं-अभिगूतय । नमः । प्रजापतयइतिप्रजा-पतये । मन-
वे । स्वाहा । वद् । स्वयमभिगूतयेतिस्वयं-अभिगूतय । नमः । ऋतम् । ऋतपा
इत्यृत-पाः । सुवर्वाडितिसुवः-वाट् । स्वाहा । वद् । स्वयमभिगूतयेतिस्वयं-अभि-
गूतय । नमः । तृप्पन्ताम् । होत्राः । मधोः । घृतस्य । यज्ञपतिमिति यज्ञ-पतिम् ।
ऋषयः । एनसा । [२९] आहुः ॥ प्रजाइतिप्र-जाः । निर्भक्ताइतिनिः-भक्ताः ।
अनुत्प्यमाना इत्यनु-त्प्यमानाः । मध्व्यौ । स्तोकौ । अपेति । तौ । राध ॥ समि-
ति । नः । ताम्भ्याम् । सृजतु । विश्वकर्मेतिविश्व-कर्मा । घोराः । ऋषयः । नमः ।
अस्तु । एभ्यः ॥ चखुषः । एषाम् । मनमः । च । सुन्धावितिसं-धौ । बृहस्पतये ।
महि । सत् । द्युमदितिद्यु-मत् । नमः ॥ नमः । विश्वकर्मणइतिविश्व-कर्मणे । सः ।
इ । पातु । अस्मान् । अनन्यान् । सोमपानितिसोम-पान् । मन्यमानः ॥ प्राण-
स्येतिप्र-अनस्य । विद्वान् । समरइतिसं-अरे । न । धीरः । एनः । चक्रवान् । महि ।
बुद्धः । एषाम् ॥ तम् । विश्वकर्मन्नितिविश्व-कर्मन् । [३०] प्रेति । मुञ्च । स्वस्त-
ये । ये । भ्रूषयन्तः । न । वसूनि । आनृहुः । यान् । अग्नयः । अन्वतप्यन्तेत्य-
नु-अतप्यन्त । धिष्ण्याः । इयम् । तेषाम् । अवया । दुरिष्ट्याइतिदुः-इष्ट्यै । सिं-
ष्टिमितिसु-इष्टिम् । नः । ताम् । कृणोतु । विश्वकर्मेतिविश्व-कर्मा ॥ नमः । पितृ-
भ्यइतिपितृ-भ्यः । अभीति । ये । नः । अख्यन् । यज्ञकृतइतियज्ञ-कृतः । यज्ञका-
माइतियज्ञ-क्रामाः । सुदेवाइतिसु-देवाः । अक्रामाः । वः । दक्षिणाम् । न । नीनि-
म् । मा । नः । तस्मात् । एनसः । पाण्यिष्ट ॥ यावन्तः । वे । सदस्याः । ते ।
सर्वे । दक्षिण्याः । तेभ्यः । यः । दक्षिणाम् । न । [३१] नयेत् । एति । एभ्यः ।

वृश्च्येत । यत् । वैश्वकर्मणानीतिवैश्व-कर्मणानि । जुहोति । सदस्यान् । एव । तत् ।
 प्रीणाति । अस्मेइति । देवासः । वपुषे । चिकित्सत । यम् । आशिरा । दम्पतीइति ।
 वामम् । अश्रुतः ॥ पुमान् । पुत्रः । जायते । बिन्दते । वसु । अर्थ । विश्वे । अर
 पाः । एघते । गृहः ॥ आशीर्दायेत्याशीः-दाया । दम्पतीइति । वामम् । अश्रुताम् ।
 अरिष्टः । रायः । सचताम् । समोकसेतिसं-ओकसा ॥ यः । एति । असिचत् ।
 सन्दुग्धमितिसं-दुग्धम् । कुम्भ्या । सह । इष्टेन । यामन् । अमतिम् । जहातु । सः ॥
 सर्पिर्ग्रीवीतिसर्पिः-ग्रीवी । [३२] पीवरी । अस्य । जाया । पीवानः । पुत्राः । अ
 कृशासः । अस्य ॥ सहजान्निरितिसह-जानिः । यः । सुमखस्यमानइतिसु-मखस्यमा
 नः । इन्द्राय । आशिरम् । सह । कुम्भ्या । अदात् ॥ आशीरित्या-शीः । मे । ऊर्जम् ।
 उत । सुप्रजास्त्वमितिसुप्रजाः-त्वम् । इपम् । दधातु । द्रविणम् । सर्वचसमितिस-
 वर्चसम् ॥ सञ्जयन्नितिसं-जयन् । रूपेत्राणि । सहसा । अहम् । इन्द्र । कृण्वानः । अ
 न्यान् । अधरान् । सपत्नान् ॥ भूतम् । असि । भूते । मा । धाः । सुखम् । असि ।
 सुखम् । भूयासम् । द्यावापृथिवीभ्यामितिद्यावा-पृथिवीभ्याम् । त्वा । परीति । गृ
 हाभि । विश्वे । त्वा । देवाः । वैश्वानराः । [३३] प्रेति । च्याव्यन्तु । दिवि । दे
 वान् । दृह । अन्तरिरूपे । वयासि । पृथिव्याम् । पार्थिवान् । ध्रुवम् । ध्रुवेण ।
 हविषा । अवेति । सोमम् । नयामसि ॥ यथा । नः । सर्वम् । इत् । जगत् । अय
 रुष्मम् । सुमनाइतिसु-मनाः । असत् ॥ यथा । नः । इन्द्रः । इत् । विशः । केवलीः ।
 सर्वाः । समनसइतिस-मनसः । कर्त्त ॥ यथा । नः । सर्वाः । इत् । दिशः । अस्मा
 कम् । केवलीः । असत् ॥ [३४] एनसाविश्वकर्मन् योदस्विणान्नसर्पिर्ग्रीवी वैश्वा
 नराश्चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ८ ॥

यत् । वै । होता । अघ्युम् । अभ्याह्वयतइत्यभि-आह्वयते । वज्रम् । एनम् ।
 अभि । प्रेति । वर्तयति । उक्थंशाइत्युक्थं-शाः । इति । आह । प्रातस्सवनमितिप्रा
 तः-सवनम् । प्रतिगीर्येतिप्रति-गीर्यं । त्रीणि । एतानि । अरूपराणि । त्रिपदेतित्रि-
 पदा । गायत्री । गायत्रम् । प्रातस्सवनमितिप्रातः-सवनम् । गायत्रिया । एव । प्रा
 तस्सवनइतिप्रातः-सवने । वज्रम् । अन्तः । धत्ते । उक्थम् । वाचि । इति । आह ।
 माध्यन्दिनम् । सर्वनम् । प्रतिगीर्येतिप्रति-गीर्यं । चत्वारि । एतानि । अरूपराणि ।

चतुष्पदेतिचतुः-पदा । त्रिष्टुप् । त्रैष्टुभम् । माध्यन्दिनम् । सर्वनम् । त्रिष्टुभा । एव ।
 माध्यन्दिने । सर्वने । वज्रम् । अन्तः । धत्ते । [३५] उक्थम् । वाचि । इन्द्राय ।
 इति । आह । तृतीयसवनमिति तृतीय-सवनम् । प्रतिगीर्येतिप्रति-गीर्यं । सप्त । ए
 तानि । अरूपराणि । सप्तपदेति सप्त-पदा । शक्करी । शाक्वरः । वज्रः । वज्रेण । एव ।
 तृतीयसवनइति तृतीय-सवने । वज्रम् । अन्तः । धत्ते । ब्रह्मवादिनइति ब्रह्म-वादि
 नः । वदन्ति । सः । तु । वे । अध्वर्युः । स्यात् । यः । यथासवनमिति यथा-सवनम् । प्र
 तिगरइतिप्रति-गरे । छन्दाः^५ सि । सम्पादयेदिति सं-पादयेत् । तेजः । प्रातस्सवन
 इति प्रातः-सवने । आत्मन् । दधीत । इन्द्रियम् । माध्यन्दिने । सर्वने । पशून् ।
 तृतीयसवनइति तृतीय-सवने । इति । उक्थंशाडत्युक्थं-शाः । इति । आह । प्रातस्सव
 नमिति प्रातः-सवनम् । प्रतिगीर्येतिप्रति-गीर्यं । वीणि । एतानि । अरूपराणि ।
 [३६] त्रिपदेति त्रि-पदा । गायत्री । गायत्रम् । प्रातस्सवनमिति प्रातः-सवनम् ।
 प्रातस्सवनइति प्रातः-सवने । एव । प्रतिगरइतिप्रति-गरे । छन्दाः^५ सि । समिति ।
 पादयति । अथोइति । तेजः । वे । गायत्री । तेजः । प्रातस्सवनमिति प्रातः-सव
 नम् । तेजः । एव । प्रातस्सवनइति प्रातः-सवने । आत्मन् । धत्ते । उक्थम् । वाचि ।
 इति । आह । माध्यन्दिनम् । सर्वनम् । प्रतिगीर्येतिप्रति-गीर्यं । चत्वारि ।
 एतानि । अरूपराणि । चतुष्पदेतिचतुः-पदा । त्रिष्टुप् । त्रैष्टुभम् । माध्यन्दिनम् ।
 सर्वनम् । माध्यन्दिने । एव । सर्वने । प्रतिगरइतिप्रति-गरे । छन्दाः^५ सि । समि
 ति । पादयति । अथोइति । इन्द्रियम् । वे । त्रिष्टुक् । इन्द्रियम् । माध्यन्दि
 नम् । सर्वनम् । [३७] इन्द्रियम् । एव । माध्यन्दिने । सर्वने । आत्मन् । धत्ते ।
 उक्थम् । वाचि । इन्द्राय । इति । आह । तृतीयसवनमिति तृतीय-सवनम् । प्रति
 गीर्येतिप्रति-गीर्यं । सप्त । एतानि । अरूपराणि । सप्तपदेति सप्त-पदा । शक्करी । शा
 क्वराः । पशवः । जर्गतम् । तृतीयसवनमिति तृतीय-सवनम् । तृतीयसवनइति तृ
 तीय-सवने । एव । प्रतिगरइतिप्रति-गरे । छन्दाः^५ मि । समिति । पादयति । अ
 थोइति । पशवः । वे । जर्गती । पशवः । तृतीयसवनमिति तृतीय-सवनम् । पशून् ।
 एव । तृतीयसवनइति तृतीय-सवने । आत्मन् । धत्ते । यत् । वे । होता । अध्वर्युम् ।
 अभ्याहर्गत्तइत्यभि-आहर्गते । आर्व्यम् । अम्भिन् । दधाति । तन । यत । न । [३८]

अपहनीतेत्यप-हनीत । पुरा । अस्य । सुव्यंस्मरादितिसं-व्यंस्मरात् । गृहे । एति ।
वेवीरन् । शोः सा । मोदः । इव । इति । प्रत्याह्वयतइतिप्रति-आह्वयते । तेन ।
एव । तत् । अपेति । हने । यथा । वै । आर्यतामित्या-यताम् । प्रतीर्यतइतिप्रति-
ईर्यते । एवम् । अच्युः । प्रतिगरमितिप्रति-गरम् । प्रतीति । ईर्यते । यत् । अ-
भिप्रतिगृणीयादित्यभि-प्रतिगृणीयात् । यथा । आर्यतयेत्या-यतया । समृच्छतइतिसं-
च्छते । तादृक् । एव । तत् । यत् । अर्द्धचादित्यर्द्ध-ऋचात् । लुप्येत । यथा । धा-
वद्भ्यइतिधावत्-भ्यः । हीर्यते । तादृक् । एव । तत् । प्रवाहुगितिप्र-बाहुक् । वै ।
ऋत्विजाम् । उद्गीथाइत्युत्-गीथाः । उद्गीथइत्युत्-गीथः । एव । उद्गातृणामित्युत्-
गातृणाम् । [३९] ऋचः । प्रणवइतिप्र-नवः । उक्थशः सिनामित्युक्थ-शः सिनाम् ।
प्रतिगरइतिप्रति-गरः । अच्युणाम् । यः । एवम् । विद्वान् । प्रतिगृणातीतिप्रति-गृ-
णाति । अन्नादित्यन्न-अदः । एव । भवति । एति । अस्य । प्रजायामितिप्र-जायाम् ।
वाजी । जायते । इयम् । वै । होता । असौ । अच्युः । यत् । आसीनः । शः
सति । अस्याः । एव । तत् । होता । न । एति । आसौ । इव । हि । इयम् । अथो
इति । इमाम् । एव । तेन । यजमानः । दुहे । यत् । तिष्ठन् । प्रतिगृणातीतिप्रति-
गृणाति । अमुष्याः । एव । तत् । अच्युः । न । एति । [४०] तिष्ठति । इव ।
हि । असौ । अथोइति । अमूम् । एव । तेन । यजमानः । दुहे । यत् । आसीनः ।
शः सति । तस्मात् । इतःप्रदानमितीतःप्रदानम् । देवाः । उपेति । जीवन्ति ।
यत् । तिष्ठन् । प्रतिगृणातीतिप्रति-गृणाति । तस्मात् । अमुतःप्रदानमित्यमुतःप्र-
दानम् । मनुष्याः । उपेति । जीवन्ति । यत् । प्राङ् । आसीनः । शः सति । प्रत्यङ् ।
तिष्ठन् । प्रतिगृणातीतिप्रति-गृणाति । तस्मात् । प्राचीनम् । रेतः । धीयते । प्रती-
चीः । प्रजाइतिप्र-जाः । जायन्ते । यत् । वै । होता । अच्युम् । अभ्याह्वयतइत्यभि-
आह्वयते । वज्रम् । एनम् । अभि । प्रेति । वर्तयति । पराङ् । एति । वर्तते । वज्रम् ।
एव । तत् । नीति । करोति ॥ [४१] सर्वनेवज्रमन्तर्द्धत्तेत्रीण्येतान्यस्वपराणीन्द्रि-
यम्माध्यन्दिनः सर्वन्नोद्गातृणामच्युर्नैतिवर्तयत्यष्टौ च ॥ ❀ ॥९॥

उपयामर्गहीतइत्युपयाम-गृहीतः । अस्मि । वाख्यसदितिवाख्य-सत् । अस्मि ।
वाक्पाभ्यामितिवाक्-पाभ्याम् । त्वा । क्रतुपाभ्यामितिक्रतु-पाभ्याम् । अस् । यज्ञ

स्य । ध्रुवस्य । अर्ध्यखाभ्यामित्यधि-अखाभ्याम् । गृह्णामि । उपयामगृहीतइत्युप-
 याम-गृहीतः । असि । ऋतसदित्यूत-सत् । असि । चरुपुष्पाभ्यामित्तिचरुषुः-पाभ्याम् ।
 त्वा । ऋतुपाभ्यामित्तिऋतु-पाभ्याम् । अस्य । यज्ञस्य । ध्रुवस्य । अर्ध्यखाभ्यामि-
 त्यधि-अखाभ्याम् । गृह्णामि । उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । श्रुतस-
 दितिश्रुत-सत् । असि । श्रोत्रपाभ्यामित्तिश्रोत्र-पाभ्याम् । त्वा । ऋतुपाभ्यामित्ति-
 ऋतु-पाभ्याम् । अस्य । यज्ञस्य । ध्रुवस्य । अर्ध्यखाभ्यामित्यधि-अखाभ्याम् । गृ-
 ह्णामि । देवेभ्यः । त्वा । विश्वदेवेभ्यइतिविश्व-देवेभ्यः । त्वा । विश्वेभ्यः । त्वा । दे-
 वेभ्यः । विष्णो । उरुक्रमेत्युरु-क्रम । एषः । ते । सोमः । तम् । रूपस्व । [४२] तम् ।
 ते । दुश्चरुपाइतिदुःचरुपाः । मा । अवेति । ख्यतू । मयि । वसुः । पुरोवसुरितिपुरः-
 वसुः । वाक्पाइतिवाक्-पाः । वाचम् । मे । पाहि । मयि । वसुः । विददसुरिति
 विदत्-वसुः । चरुपुष्पाइतिचरुषुः-पाः । चरुषुः । मे । पाहि । मयि । वसुः । स-
 र्व्यदसुरितिसर्व्यत्-वसुः । श्रोत्रपाइतिश्रोत्र-पाः । श्रोत्रम् । मे । पाहि । भूः । असि ।
 श्रेष्ठः । रश्मीनाम् । प्राणपाइतिप्राण-पाः । प्राणमित्तिप्र-अनम् । मे । पाहि । धुः ।
 असि । श्रेष्ठः । रश्मीनाम् । अपानपाइत्यपान-पाः । अपानमित्यप-अनम् । मे ।
 पाहि । यः । नः । इन्द्रवायू इतीन्द्र-वायू । मित्रावरुणाधितिमित्रा-वरुणौ । अश्वि-
 नौ । अभिदासतीत्यभि-दासति । भ्रातृव्यः । उत्पिपीतइत्युत्-पिपीते । शुभः । पती
 इति । इदम् । अहम् । तम् । अर्धरम् । पादयामि । यथा । इन्द्र । अहम् । उत्त-
 मइत्युत्-तमः । चेतयानि ॥ [४३] रूपस्वभ्रातृव्यस्वयोदशच ॥ ॥ १० ॥

प्रेति । सः । अग्ने । तव । उतिभिरित्यु-ति-भिः । सुवीराभिरिति सु-वीराभिः ।
 तरति । वाजकर्मभिरितिवाजकर्म-भिः ॥ यस्य । त्वम् । सख्यम् । आविथ ॥ प्रेति ।
 होत्रे । पूर्यम् । वचः । अग्नये । भरत । बृहत् ॥ विपामितिवि-पाम् । ज्योतीःपि ।
 विभ्रते । न । वेधसे ॥ अग्ने । त्री । ते । वाजिना । त्री । सधस्थेति सध-स्था । तिस्रः ।
 ते । जिह्वाः । ऋतजातेत्यृत-जात । पू र्वीः ॥ तिस्रः । उ । ते । तनुवं । देववाता
 इतिदेव-वाताः । तामिः । नः । पाहि । गिरः । अप्रयुच्छन्नित्यप्र-युच्छन् ॥ समिति ।
 वाम् । कर्मणा । समिति । इपा । [४४] द्विनोमि । इन्द्राविष्णू इतीन्द्रा-विष्णू ।
 अपमः । पारे । अस्य ॥ जुपेयाम् । यज्ञम् । द्रविणम् । च । धत्तम् । अग्निंष्टे । नः ।

पृथिभिरिति पृथि-भिः । पारयन्ता ॥ उभा । जिग्यथुः । न । परेति । जयेथेइति । न ।
 परेति । जिग्ये । कतरः । चन । एनोः ॥ इन्द्रः । च । विष्णोइति । यत् । अपस्पृ
 धेथाम् । त्रेधा । सहस्रम् । वीति । तत् । ऐस्येथाम् ॥ त्रीणि । आयूः पि । तव ।
 जातवेदइति जात-वेदः । तिस्रः । आजानीरित्या-जानीः । उपसः । ते । अग्ने ॥
 तामिः । देवानाम् । अवः । यस्वि । विद्वान् । अथ । [४५] भव । यजमानाय ।
 शम् । योः ॥ अग्निः । त्रीणि । त्रिधातू नीतित्रि-धातूनि । एति । ख्येति । विद
 था । कविः ॥ सः । त्रीन् । एकादशान् । इह ॥ यस्वत् । च । णिप्रयत् । च । नः ।
 विप्रः । दूतः । परिष्कृतः ॥ नभन्ताम् । अन्यके । समे ॥ इन्द्राविष्णू इतीन्द्रा-विष्णू ।
 दृः हिताः । शम्भ्वस्य । नव । पुरः । नवतिम् । च । श्रुथिष्ठम् ॥ शतम् । वर्चिनः ।
 सहस्रम् । च । साकम् । ह्यथः । अग्रति । असुरस्य । वीरान् ॥ उत । माता । मृहि
 पम् । अन्विति । अवेनत् । अमीइति । त्वा । जहति । पुत्र । देवाः ॥ अथ । अ
 ब्रवीत् । वृत्रम् । इन्द्रः । हनिष्यन् । सखे । विष्णोइति । वितरमिति वितरम् । वीति ।
 क्रमस्व ॥ [-४६] इपाऽर्थत्वात्रयोदशच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ११ ॥

यो वैपवंमानानान्त्रीणिपरिभू स्फचस्वस्तिर्भरूपेहिमहीनाम्पयोऽसिदेवसवि
 तेतेत्तेश्येनाययद्वैहोतोपयामगृहीतोऽसिवाख्यसत्प्रसोअमृएकादश ॥ ११ ॥ यो वै
 स्फचस्वस्तिस्वधायेनमःप्रमुञ्जतिष्ठतीवपद् चत्वारिंशत् ॥ ४६ ॥ यो वैपवंमाना
 नान्विक्रमस्व ॥ हरिः ओ (३) म् ॥

इति तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

अथ तृतीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

अग्ने । तेजस्विन् । तेजस्वी । त्वम् । देवेषु । भूयाः । तेजस्वन्तम् । माम् ।
 आयुष्मन्तम् । वर्चस्वन्तम् । मनुष्येषु । कुरु । दीर्घायै । च । त्वा । तपसः । च ।
 तेजसे । जुहोमि । तेजोविदिति तेजः-वित् । असि । तेजः । मा । मा । हासीत् ।
 मा । अहम् । तेजः । हासिपम् । मा । माम् । तेजः । हासीत् । इन्द्र । ओजस्विन् ।

ओजस्वी । त्वम् । देवेषु । भूयाः । ओजस्वन्तम् । माम् । आयुष्मन्तम् । वर्चस्व
 न्तम् । मनुष्येषु । कुरु । ब्रह्मणः । च । त्वा । रूपत्रस्य । च । [१] ओजसे । जु
 होमि । ओजोविदित्योजः-वित् । अस्मि । ओजः । मा । मा । हासीत् । मा । अ
 हम् । ओजः । हासिपम् । मा । माम् । ओजः । हासीत् । सूर्य । भ्राजस्विन्न ।
 भ्राजस्वी । त्वम् । देवेषु । भूयाः । भ्राजस्वन्तम् । माम् । आयुष्मन्तम् । वर्चस्व
 न्तम् । मनुष्येषु । कुरु । वायोः । च । त्वा । अपाम् । च । भ्राजसे । जुहोमि ।
 सुवर्षिदितिसुवः-वित् । अस्मि । सुवः । मा । मा । हासीत् । मा । अहम् । सुवः ।
 हासिपम् । मा । माम् । सुवः । हासीत् । मरियं । मेधाम् । मरियं । प्रजामितिप्र-जाम् ।
 मरियं । अग्निः । तेजः । दधातु । मरियं । मेधाम् । मरियं । प्रजामितिप्र-जाम् । मरियं ।
 इन्द्रः । इन्द्रियम् । दधातु । मरियं । मेधाम् । मरियं । प्रजामितिप्र-जाम् । मरियं । सूर्यः ।
 भ्राजः । दधातु ॥ [२] रूपत्रस्यचमयित्रयोवि-शतिश्च ॥ ॥ १ ॥

वायुः । हिङ्गतेतिहि-कर्ता । अग्निः । प्रस्तोतेतिप्र-स्तोता । प्रजापतिरितिप्रजा-
 पतिः । सारम् । बृहस्पतिः । उदातेत्युत्-गाता । विश्वे । देवाः । उपगातारइत्युप-
 गातारः । मरुतः । प्रतिहर्तारइतिप्रति-हर्तारः । इन्द्रः । निधनमितिनि-धनम् । ते ।
 देवाः । प्राणभृतइतिप्राण-भृतः । प्राणमितिप्र-अनम् । मरियं । दधतु । एतत् । वै ।
 सर्वम् । अध्वर्युः । उपाकुर्वन्नित्युप-आकुर्वन्न । उदातृभ्यइत्युदातृ-भ्यः । उपाकरोती
 त्युप-आकरोति । ते । देवाः । प्राणभृतइतिप्राण-भृतः । प्राणमितिप्र-अनम् । मरियं ।
 दधतु । इति । आह । एतत् । एव । सर्वम् । आत्मन् । धत्ते । इडा । देवहगितिदेव-
 हः । मनुः । यज्ञनीरिति यज्ञ-नीः । बृहस्पतिः । उक्थामदानीत्युक्थ-मदानि । शः
 सिपत् । विश्वे । देवाः । [३] मूक्तवाचइतिमूक्त-वाचः । पृथिवि । मातुः । मा ।
 मा । हिः मीः । मधुं । मनुष्ये । मधुं । जनिष्ये । मधुं । वरुण्यामि । मधुं । वृद्धि
 ण्यामि । मधुमतीमितिमधुं-मतीम् । देवेभ्यः । वाचम् । उद्यासम् । शुश्रूषण्याम् ।
 मनुष्येभ्यः । तम् । मा । देवाः । अवन्तु । शोभायै । पितरः । अन्विति । मदन्तु ॥
 [४] शः सिपद्विश्वेदेवाअद्यावि-शतिश्च ॥ ॥ २ ॥

वसवः । त्वा । प्रेति । बृहन्तु । गायत्रेण । छन्दमा । अग्नेः । प्रियम् । पाथः । उपेति ।
 इहि । रुद्राः । त्वा । प्रेति । बृहन्तु । त्रेष्टुमेन । छन्दमा । इन्द्रस्य । प्रियम् । पाथः । उपेति ।

इहि । आदित्याः । त्वा । प्रेति । बृहन्तु । जागतेन । छन्दसा । विश्वेषाम् । देवा
नाम् । प्रियम् । पार्थः । उपेति । इहि । मान्दासु । ते । शुक्र । शुक्रम् । एति । धू
नोमि । भन्दनासु । कोतनासु । नूतनासु । रेशीषु । मेपीषु । वाशीषु । विश्वभृत्स्विति
विश्वभृत्-सु । माधीषु । ककुहासु । शर्करीषु । [५] शुक्रासु । ते । शुक्र । शुक्रम् । एति ।
धूनोमि । शुक्रम् । ते । शुकेण । गृह्णामि । अह्नः । रूपेण । सूर्यस्य । रश्मिभिरिति
रश्मि-भिः ॥ एति । अस्मिन् । उग्राः । अचुच्यवुः । दिवः । धाराः । असश्चत ॥ क
कुहम् । रूपम् । वृषभस्य । रोचते । बृहत् । सोमः । सोमस्य । पुरोगादितिपुरः-गाः ।
शुक्रः । शुक्रस्य । पुरोगादितिपुरः-गाः ॥ यत् । ते । सोम । अदाभ्यम् । नाम । जा
गृवि । तस्मै । ते । सोम । सोमाय । स्वाहा । उशिक् । त्वम् । देव । सोम । गाय
त्रेण । छन्दसा । अग्नेः । [६] प्रियम् । पार्थः । अपीति । इहि । वशी । त्वम् ।
देव । सोम । त्रैष्टुभेन । छन्दसा । इन्द्रस्य । प्रियम् । पार्थः । अपीति । इहि । अ
स्मत्सखेत्यस्मत्-सखा । त्वम् । देव । सोम । जागतेन । छन्दसा । विश्वेषाम् । देवा
नाम् । प्रियम् । पार्थः । अपीति । इहि । एति । नः । प्राणइतिप्र-अनः । एतु ।
परावतइतिपरा-वतः । एति । अन्तरिष्पात् । दिवः । परि ॥ आयुः । पृथिव्याः ।
अधीति । अमृतम् । असि । प्राणयेतिप्र-अनाय । त्वा ॥ इन्द्रामीइतीन्द्र-अमी ।
मे । वचः । कणुताम् । वचः । सोमः । बृहस्पतिः ॥ वचः । मे । विश्वे । देवाः ।
वचः । मे । धत्तम् । अश्विना ॥ दधन्वे । वा । यत् । ईम् । अन्विति । वोचत् । ब्रह्मा
णि । वेः । उ । तत् ॥ परीति । विश्वानि । काव्या । नेमिः । चक्रम् । इव । अभ
वत् ॥ [७] शर्करीष्वग्नेर्बृहस्पतिः पञ्चविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥ ३ ॥

एतत् । वे । अपाम् । नामधेयमितिनाम-धेयम् । गुह्यम् । यत् । आधावा
इत्या-धावाः । मान्दासु । ते । शुक्र । शुक्रम् । एति । धूनोमि । इति । आह ।
अपाम् । एव । नामधेयेनेतिनाम-धेयेन । गुह्येन । दिवः । वृष्टिम् । अवेति । रुध्रे ।
शुक्रम् । ते । शुकेण । गृह्णामि । इति । आह । एतत् । वे । अह्नः । रूपम् । यत् ।
रात्रिः । सूर्यस्य । रश्मयः । वृष्ट्याः । ईशते । अह्नः । एव । रूपेण । सूर्यस्य । रश्मि
भिरितिरश्मि-भिः । दिवः । वृष्टिम् । च्यावयति । एति । अस्मिन् । उग्राः । [८]
अचुच्यवुः । इति । आह । यथायजुरिति यथा-यजुः । एव । एतत् । ककुहम् । रूपम् ।

वृषभस्य । गोचते । बृहत् । इति । आह । एतत् । वै । अस्य । कुकुहम् । रूपम् ।
 यत् । वृष्टिः । रूपेण । एव । वृष्टिम् । अवेति । रुन्धे । यत् । ते । सोम । अदाभ्यम् ।
 नाम । जागृवि । इति । आह । एषः । ह । वै । हविषा । हविः । यजति । यः ।
 अदाभ्यम् । गृहीत्वा । सोमाय । जुहोति । परेति । वै । एतस्य । आयुः । प्राणइति
 प्र-अनः । एति । [९] यः । अ-शुम् । गृह्णाति । । एति । नः । प्राणइतिप्र-अनः ।
 एतु । परावतइतिपरा-वतः । इति । आह । आयुः । एव । प्राणमितिप्र-अनम् । आ
 त्मन् । धने । अमृतम् । अमि । प्राणायेतिप्र-अनार्य । त्वा । इति । हिरण्यम् । अभि ।
 वीति । अनिति । अमृतम् । वै । हिरण्यम् । आयुः । प्राणइतिप्र-अनः । अमृतेन ।
 एव । आयुः । आत्मन् । धत्ते । शतमानमिति शत-मानम् । भवति । शतायुरिति
 शत-आयुः । पुरुषः । शतेन्द्रियइतिशत इन्द्रियः । आयुपि । एव । इन्द्रिये । प्रती
 ति । तिष्ठति । अपः । उपेति । स्पृशति । भेषजम् । वै । आपः । भेषजम् । एव ।
 कुरुते ॥ [१०] उग्राएत्यापस्त्रीणिच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ४ ॥

वायुः । असि । प्राणइतिप्र-अनः । नाम । सुविदुः । आधिपत्यइत्याधि-पत्ये ।
 अपानमित्यप-अनम् । मे । दाः । चरुपुः । असि । श्रोत्रम् । नाम । धातुः । आ
 धिपत्यइत्याधि-पत्ये । आयुः । मे । दाः । रूपम् । असि । वर्णः । नाम । बृहस्प
 तेः । आधिपत्यइत्याधि-पत्ये । प्रजामितिप्र-जाम् । मे । दाः । ऋतम् । असि । स
 त्यम् । नाम । इन्द्रस्य । आधिपत्यइत्याधि-पत्ये । रूपत्रम् । मे । दाः । भूतम् ।
 असि । भव्यम् । नाम । पितृणाम् । आधिपत्यइत्याधि-पत्ये । अपाम् । ओषधी
 नाम् । गर्भम् । धाः । ऋतस्य । त्वा । व्योमनइतिवि ओमने । ऋतस्य । [११] त्वा ।
 विभ्रमनइतिवि भूमने । ऋतस्य । त्वा । विधर्मणइतिवि धर्मणे । ऋतस्य । त्वा ।
 सत्याय । ऋतस्य । त्वा । ज्योतिषे । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । विराजमितिवि-
 राजम् । अपश्यत् । तया । भूतम् । च । भव्यम् । च । असृजत । ताम् । ऋषिभ्य
 इत्यृषि-भ्यः । तिरः । अदवान् । ताम् । जमदग्निः । तपमा । अपश्यन् । तया । वै ।
 सः । पृञ्जीन् । कामान् । असृजत । तत् । पृञ्जीनाम् । पृञ्जित्वमितिपृञ्जित्वम् ।
 यत् । पृञ्जयः । गृह्यन्ते । पृञ्जीन् । एव । तेः । कामान् । यजमानः । अवेति ।
 रुन्धे । वायुः । असि । प्राणइतिप्र-अनः । [१२] नाम । इति । आह । प्राणापानाविति

प्राण-अपानौ । एव । अवेति । रुन्धे । चरुपुः । अस्मि । श्रोत्रम् । नाम । इति ।
 आह । आयुः । एव । अवेति । रुन्धे । रूपम् । अस्मि । वर्णः । नाम । इति । आह ।
 प्रजामितिप्र-जाम् । एव । अवेति । रुन्धे । ऋतम् । अस्मि । सत्यम् । नाम । इति ।
 आह । रूपत्रम् । एव । अवेति । रुन्धे । भू तम् । अस्मि । भव्यम् । नाम । इति ।
 आह । पशवः । वै । अपाम् । ओषधीनाम् । गर्भः । पशून् । एव । [१३] अवेति ।
 रुन्धे । एतावन्त । वै । पुरुषम् । परितः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । ऋतस्य ।
 त्वा । व्योमनइतिवि-ओमने । इति । आह । इयम् । वै । ऋतस्य । व्योमेतिवि-ओम ।
 इमाम् । एव । अभीति । जयति । ऋतस्य । त्वा । विभूमनइतिवि-भूमने । इति ।
 आह । अन्तरिरूपम् । वै । ऋतस्य । विभूमेतिवि-भूम । अन्तरिरूपम् । एव । अ
 भीति । जयति । ऋतस्य । त्वा । विधर्मणइतिवि-धर्मणे । इति । आह । द्यौः । वै ।
 ऋतस्य । विधर्मेतिवि-धर्म । दिवम् । एव । अभीति । जयति । ऋतस्य । [१४]
 त्वा । सत्याय । इति । आह । दिशः । वै । ऋतस्य । सत्यम् । दिशः । एव । अ
 भीति । जयति । ऋतस्य । त्वा । ज्योतिषे । इति । आह । सुवर्गइतिसुवः-गः । वै ।
 लोकः । ऋतस्य । ज्योतिः । सुवर्गमिति सुवः-गम् । एव । लोकम् । अभीति । जय
 ति । एतावन्तः । वै । देवल्लोकाइतिदेव-लोकाः । तान् । एव । अभीति । जयति ।
 दश । समिति । पद्यन्ते । दशांरूपरेतिदश-अरूपरा । विराडिति वि-राट् । अन्नम् ।
 विराडिति वि-राट् । विराजीति वि-राजि । एव । अन्नाद्यइत्यन्न-अद्ये । प्रतीति । तिष्ठ
 ति ॥ [१५] व्योमनऋतस्य प्राणः पशून्नेव विधर्म दिवमेवाभिजयत्यृतस्य पद्
 चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ५ ॥

देवाः । वै । यत् । यज्ञेन । न । अवारुन्धतेत्यव-अरुन्धत । तत् । परैः । अवे
 ति । अरुन्धत । तत् । पराणाम् । परत्वमितिपर-त्वम् । यत् । परे । गृह्यन्ते । यत् ।
 एव । यज्ञेन । न । अवरुन्धइत्यव-रुन्धे । तस्य । अवरुन्ध्याइत्यव-रुन्धे । यम् । प्रथ
 मम् । गृह्णाति । इमम् । एव । तेन । लोकम् । अभीति । जयति । यम् । द्वितीयम् ।
 अन्तरिरूपम् । तेन । यम् । तृतीयम् । अमुम् । एव । तेन । लोकम् । अभीति ।
 जयति । यत् । एते । गृह्यन्ते । एषाम् । लोकानाम् । अभिजित्याइत्यभि-जित्यै ।
 [१६] उत्तं रेण्वित्युत्-तरेषु । अहस्स्वित्यहः-सु । अमुतः । अर्वाङ्गः । गृह्यन्ते । अ

भिमिजित्येत्यभि-जित्यं । एव । इमान् । लोकान् । पुनः । इमम् । लोकम् । प्रत्यवरो
 हन्तीतिप्रति-अवरोहन्ति । यत् । पूर्वेषु । अद्विस्वित्यहं-सु । इतः । पराञ्चः । गृह्य
 न्तैः । तस्मात् । इतः । पराञ्चः । इमे । लोकाः । यत् । उत्तं शेष्वित्युत्-तरेषु । अद्विस्वि
 त्यहं-सु । अमुतः । अर्वाञ्चः । गृह्यन्तैः । तस्मात् । अमुतः । अर्वाञ्चः । इमे । लो
 काः । तस्मात् । अयातयाम्नाइत्ययात-याम्नाः । लोकान् । मनुष्याः । उपेति । जी
 वन्ति । ब्रह्मवादिनइतिब्रह्म-वादिनः । वदन्ति । कस्मात् । सत्यात् । अद्विचइत्यत-
 भ्यः । ओपंधयः । समिति । भवन्ति । ओपंधयः । [१७] मनुष्याणाम् । अन्नम् ।
 प्रजापतिमितिप्रजा-पतिम् । प्रजाइतिप्र-जाः । अनुं । प्रेति । जायन्ते । इति । परान् ।
 अन्विति । इति । ब्रूयात् । यत् । गृह्णाति । अद्विचइत्यत-भ्यः । त्वा । ओपंधीभ्य
 इत्योपंधि-भ्यः । गृह्णामि । इति । तस्मात् । अद्विचइत्यत-भ्यः । ओपंधयः । समिति ।
 भवन्ति । यत् । गृह्णाति । ओपंधीभ्यइत्योपंधि-भ्यः । त्वा । प्रजाभ्यइतिप्र-जाभ्यः ।
 गृह्णामि । इति । तस्मात् । ओपंधयः । मनुष्याणाम् । अन्नम् । यत् । गृह्णाति । प्र
 जाभ्यइतिप्र-जाभ्यः । त्वा । प्रजापतयइतिप्रजा-पतये । गृह्णामि । इति । तस्मात् ।
 प्रजापतिमितिप्रजा-पतिम् । प्रजाइतिप्र-जाः । अनुं । प्रेति । जायन्ते ॥ [१८] अ
 भिमिजित्येभवन्योपंधयोऽष्टाचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । देवासुरानितिदेव - असुरान् । असृजत् । तत् ।
 अन्विति । यज्ञः । असृज्यत् । यज्ञम् । छन्दांसि । ते । विष्वञ्चः । वीति । अक्रा
 मन् । सः । असुरान् । अन्विति । यज्ञः । अपेति । अक्रामत् । यज्ञम् । छन्दांसि ।
 ते । देवाः । अमन्यन्त । अमीइति । वे । इदम् । असृवन् । यत् । वयम् । स्मः ।
 इति । ते । प्रजापतिमितिप्रजा-पतिम् । उपेति । अधावन् । सः । अन्नवीत् । प्रजा
 पतिरितिप्रजा-पतिः । छन्दसाम् । वीर्यम् । आदायेत्या-दायं । तत् । वः । प्रेति । दास्या
 मि । इति । सः । छन्दसाम् । वीर्यम् । [१९] आदायेत्या-दायं । तत् । एभ्यः । प्रेति ।
 अयच्छन् । तत् । अन्विति । छन्दांसि । अपेति । अक्रामन् । छन्दांसि । यज्ञः ।
 ततः । देवाः । अमवन् । परेति । असुराः । यः । एवम् । छन्दसाम् । वीर्यम् । वेदं ।
 एति । श्रावय । अस्तु । श्रौण्ड । यजं । ये । यजामहे । वषट् क्राडतिवषट्-क्राः ।
 भवति । आत्मना । पेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । ब्रह्मवादिनइतिब्रह्म-वादिनः ।

वदन्ति । कस्मै । कम् । अच्चर्युः । एति । श्रावयति । इति । छन्दसाम् । वीर्याय ।
 इति । ब्रूयात् । एतत् । वै । [२०] छन्दसाम् । वीर्यम् । एति । श्रावय । अस्तु ।
 श्रौपद् । यज । ये । यजामहे । वषट् कारइतिवषट्-कारः । यः । एवम् । वेद । सर्वा
 र्येतिरित्सर्वीर्यैः । एव । छन्दोभिरितिछन्दःभिः । अर्चति । यत् । किम् । च । अ
 र्चति । यत् । इन्द्रः । वृत्रम् । अहन् । अमेध्यम् । तत् । यत् । यतीन् । अपावपदि
 त्यप-अवयत् । अमेध्यम् । तत् । अर्थ । कस्मात् । ऐन्द्रः । यज्ञः । एति । सः स्था
 तोरितिसं-स्थातोः । इति । आहुः । इन्द्रस्य । वै । एषा । युज्ञिया । तनूः । यत् ।
 यज्ञः । ताम् । एव । तत् । यजन्ति । यः । एवम् । वेद । उपेति । एनम् । यज्ञः ।
 नमति ॥ [२१] छन्दसाँवीर्यैँवाएवतदष्टौच ॥ * * ॥७॥

आयुर्दाइत्यायुः-दाः । अग्ने । हविषः । जुषाणः । घृतप्रतीकइतिघृत-प्रतीकः । घृत
 योनिरितिघृत-योनिः । एधि ॥ घृतम् । पीत्वा । मधु । चारु । गव्यम् । पिता । इव ।
 पुत्रम् । अभीति । रूपतात् । इमम् ॥ एति । वृश्च्यते । वै । एतत् । यजमानः । अग्नि
 भ्यामित्यग्नि-भ्याम् । यत् । एनयोः । शृतद्धृत्येतिशृत-कृत्य । अर्थ । अन्यत्र । अव
 भूथमित्यव-भूथम् । अवैतीत्यव-एति । आयुर्दाइत्यायुः-दाः । अग्ने । हविषः । जुषाणः ।
 इति । अवभूथमित्यव-भूथम् । अवैष्यन्नित्यव-एष्यन् । जुहुयात् । आहुत्येत्या-हुत्या ।
 एव । एनौ । जमयति । न । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । यजमानः । यत् । कुसी
 दम् । [२२] अप्रतीक्षमित्यप्रति-इक्षम् । मयि । येन । यमस्य । बलिना । चरामि ॥
 इह । एव । सन् । निखंदयइतिनिः-अवदये । तत् । एतत् । तत् । अग्ने । अनुषः ।
 भवामि ॥ विश्वलोपेतिविश्व-लोप । विश्वदावस्येतिविश्व-दावस्य । त्वा । आसन्न ।
 जुहोमि । अग्धादित्यग्ध-अत् । एकः । अहुतादित्यहुत-अत् । एकः । समसनादि
 तिसमसन-अत् । एकः ॥ ते । नः । कृण्वन्तु । भेषजम् । सदः । सहः । वरेण्यम् ॥
 अयम् । नः । नभसा । पुरः । सः स्फानइतिसं-स्फानः । अभीति । रूपतु ॥ गृहा
 णाम् । असमर्त्याइत्यसं-कृत्यै । वहवः । नः । गृहाः । असन्न ॥ सः । त्वम् । नः ।
 [२३] नभसः । पते । ऊर्जम् । नः । धेहि । भद्रया ॥ पुनः । नः । नष्टम् । एति ।
 कृधि । पुनः । नः । गृयम् । एति । कृधि ॥ देव । सः स्फानेतिस्फान । सहस्र
 णोपस्येतिहस्र-णोपस्य । ईशिपे । सः । नः । गृस्व । अज्यानिम् । गयः । पोषम् ।

सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् । सव्वत्सरीणामितिसंवत्सरीणाम् । स्वस्तिम् ॥ अग्निः । वाव ।
 यमः । इयम् । यमी । कुसीदम् । वै । एतत् । यमस्य । यजमानः । एति । दत्ते ।
 यत् । ओषधीभिरित्योषधिभिः । वेदिम् । स्तृणाति । यत् । अनुष्णैत्यनुष्ण-ओष्ण-
 प्रयायादिति प्र-यायात् । ग्रीववद्धमिति ग्रीव-वद्धम् । एनम् । [२४] अमुष्मिन् ।
 लोके । नेनीयेन्न । यत् । कुसीदम् । अप्रतीक्षमित्यप्रति-इक्षम् । मयि । इति । उपे-
 ति । ओषति । इह । एव । सन्न । यमम् । कुसीदम् । निरवदायेति निः-अवदाय । अनू-
 णः । सुवर्गमिति सुवः-गम् । लोकम् । एति । यदि । मिश्रम् । इव । चरेत् । अञ्ज-
 लिना । सक्तून् । प्रदाव्यइति प्र-दाव्ये । जुहुयात् । एपः । वै । अग्निः । वैश्वानरः ।
 यत् । प्रदाव्यइति प्र-दाव्यः । सः । एव । एनम् । स्वदयति । अह्नाम् । विधान्यामि-
 तिविधान्याम् । एकाएकायामित्येक-अएकायाम् । अपूपम् । चतुश्शरावमिति च-
 तुः-शरावम् । एक्त्वा । प्रातः । एतेन । कर्षम् । उपेति । ओषेत् । यदि । [२५]
 दहति । पुण्यसममिति पुण्य-समम् । भवति । यदि । न । दहति । पापसममिति
 पाप-समम् । एतेन । ह । स्म । वै । ऋषयः । पुरा । विज्ञानेनेति वि-ज्ञानेन । दीर्घ-
 सत्रमिति दीर्घ-सत्रम् । उपेति । यन्ति । यः । वै । उपद्रष्टारमित्युप-द्रष्टारम् । उप-
 श्रोतारमित्युप-श्रोतारम् । अनुख्यातारमित्यनु-ख्यातारम् । विद्वान् । यजते । समि-
 ति । अमुष्मिन् । लोके । इष्टापूर्तेनेतीष्ट-पूर्तेन । गच्छते । अग्निः । वै । उपद्रष्टे-
 त्युप-द्रष्टा । वायुः । उपश्रोतेत्युप-श्रोता । आदित्यः । अनुख्यातेत्यनु-ख्याता ।
 तान् । यः । एवम् । विद्वान् । यजते । समिति । अमुष्मिन् । लोके । इष्टापूर्ते-
 नेतीष्ट-पूर्तेन । गच्छते । अयम् । नः । नभसा । पुरः । [२६] इति । आह ।
 अग्निः । वै । नभसा । पुरः । अग्निम् । एव । तत् । आह । एतत् । मे । गोणय । इति ।
 सः । त्वम् । नः । नभसः । एते । इति । आह । वायुः । वै । नभसः । पतिः ।
 वायुम् । एव । तत् । आह । एतत् । मे । गोणय । इति । देव । सः स्फानेति सं-
 स्फान । इति । आह । असौ । वै । आदित्यः । देवः । सः स्फानइति सं-स्फानः ।
 आदित्यम् । एव । तत् । आह । एतत् । मे । गोणय । इति ॥ २७ ॥ कुसीदन्त्वन्न एन-
 मोषेद्यदि पुरा आदित्यमेव तदाहैतन्मे गोणयेति ॥ ❀ ❀ ॥ ८ ॥
 एतम् । युवानम् । परीति । वः । ददामि । तेन । क्रीडन्तीः । चरत् । प्रियेण ॥

मा । नः । श्राप्त् । जुनुषो । सुभागा इति सु-भागाः । गयः । पोषेण । समिति ।
 इषा । मदेम ॥ नमः । महिम्ने । उत । चरुपुंषे । ते । मरुताम् । पितः । तत् । अहम् ।
 गृणामि ॥ अन्विति । मन्यस्व । सुयजेतिसु-यजा । यजाम् । जुष्टम् । देवानाम् । इदम् ।
 अस्तु । हव्यम् ॥ देवानाम् । एषः । उपनाह इत्युप-नाहः । आसीत् । अपाम् ।
 गर्भः । ओषधीषु । न्यक्त इति नि-अक्तः ॥ सोमस्य । द्रप्सम् । अवृणीत् । पूषा ।
 [२८] बृहन् । अद्रिः । अभवत् । तत् । एषाम् । पिता । वृक्षानाम् । पतिः । अ-
 श्विनानाम् । अथो इति । पिता । महताम् । गर्गराणाम् । वृक्षः । जरायु । प्रतिधु-
 गिति प्रति-धुक् । पीयूषः । आमिख्या । मस्तु । घृतम् । अस्य । रेतः ॥ त्वाम् ।
 गावः । अवृणत । राज्याय । त्वाम् । हवन्त । मरुतः । स्वर्का इति सु-अर्काः ॥ वर्म-
 न् । रूपत्रस्य । कुकुभिः । शिश्रियाणः । ततः । नः । उग्रः । वीति । भज । वसूनि ॥
 व्यृद्धेनेति वि-कृद्धेन । वै । एषः । पशुना । यजते । यस्य । एतानि । न । क्रियन्ते ।
 एषः । ह । तु । वै । समृद्धेनेति सं-कृद्धेन । यजते । यस्य । एतानि । क्रियन्ते ॥
 [२९] पू पाक्रियन्त एषोऽष्टौ च ॥ * * * ॥९॥

सूर्यः । देवः । दिविपद्म इति दिविपत्-भ्यः । धाता । रूपत्राय । वायुः । प्र-
 जाभ्य इति प्र-जाभ्यः ॥ बृहस्पतिः । त्वा । प्रजापतय इति प्रजा-पतये । ज्योतिष्म-
 तीम् । जुहोतु ॥ यस्याः । ते । हरितः । गर्भः । अथो इति । योनिः । द्विग्ययी ॥
 अङ्गानि । अहुता । यस्यै । ताम् । देवैः । समिति । अजीगमम् ॥ एति । वर्तन ।
 वर्तय । नीति । निवर्तनेति नि-वर्तन । वर्तय । इन्द्रे । नर्दबुद् ॥ भूम्याः । चतस्रः ।
 प्रदिश इति प्र-दिशः । तामिः । एति । वर्तय । पुनः ॥ वीति । ते । भिनद्मि । तक्-
 रीम् । वीति । योनिम् । वीति । गवीन्यौ ॥ वीति । [३०] मातरम् । च । पुत्रम् ।
 च । वीति । गर्भम् । च । जरायु । च ॥ बहिः । ते । अस्तु । बाल् । इति ॥ उरु-
 द्रप्स इत्युरु-द्रप्सः । विश्वरूप इति विश्व-रूपः । इन्दुः । पर्वमानः । धीरः । आनुज्ज ।
 गर्भम् ॥ एकपदीत्येक-पदी । द्विपदीति द्वि-पदी । त्रिपदीति त्रि-पदी । चतुष्पदी-
 ति चतुः-पदी । पञ्चपदीति पञ्च-पदी । षट् पदीति षट्-पदी । सप्तपदीति सप्त-पदी । अ-
 षट्पदीत्यष्ट-पदी । भुवना । अन्विति । प्रयताम् । स्वाहा ॥ मही । द्यौः । पृथिवी ।
 च । नः । इमम् । यज्ञम् । मिमिरूपताम् ॥ पिपृताम् । नः । भरीमभिरिति भरीम-भिः ॥

[३१] गवीन्यौविचतुंश्चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ १० ॥
 इदम् । वाम् । आस्ये । हविः । प्रियम् । इन्द्रावृहस्पतीइतीन्द्रा-वृहस्पती ॥
 उक्थम् । मदः । च । शस्यते ॥ अयम् । वाम् । परीति । सिच्यते । सोमः । इन्द्रा-
 वृहस्पतीइतीन्द्रा-वृहस्पती ॥ चारुः । मदाय । पीतये ॥ अस्मेइति । इन्द्रावृहस्पती
 इतीन्द्रा-वृहस्पती । गयिम् । धत्तम् । शतग्विनमिति शत-ग्विनम् ॥ अश्वान्तमि-
 त्यश्व-चन्तम् । सहस्रिणम् ॥ वृहस्पतिः । नः । परीति । पातु । पश्चात् । उत । उत्तं
 रस्मादित्युत-तरस्मात् । अधरात् । अघायोरित्यघ-योः ॥ इन्द्रः । पुरस्तात् । उत ।
 मध्यतः । नः । सखा । सखिभ्यइतिसखि-भ्यः । वरिवः । कुणोतु ॥ वीति । ते ।
 विष्वक् । वातजू तासइतिवात-जू तासः । अग्ने । भामासः । [३२] शुचे । शुचयः ।
 चरन्ति ॥ तुविमृख्यासइतितुवि-मृख्यासः । दिव्याः । नवग्वाः । वना । वनन्ति ।
 धूपता । रुजन्तः ॥ त्वाम् । अग्ने । मानुषीः । ईडते । विशः । होत्राविदमितिहोत्रा-
 विदम् । विविचिमितिवि-विचिम् । रत्नधातममितिस्न-धातमम् ॥ उहा । सन्तम् ।
 सुभगेतिसु-भग । विश्वदर शतमिति विश्व-दर शतम् । तुविष्मणसम् । सुयजमिति
 सु-यजम् । धृतश्रियमितिधृत-श्रियम् ॥ धाता । ददातु । नः । गयिम् । ईशानः ।
 जगतः । पतिः ॥ सः । नः । पूर्णेन । वावन्तु ॥ धाता । प्रजायाइतिप्र-जायाः ।
 उत । गयः । ईशे । धाता । इदम् । विश्वम् । भुवनम् । जजान ॥ धाता । पुत्रम् ।
 यजमानाय । दाता । [३३] तस्मै । उ । हव्यम् । धृतवदितिधृत-वत् । विधेम ॥ धाता ।
 ददातु । नः । गयिम् । प्राचीम् । जीवतुम् । अल्पिताम् ॥ वयम् । देवस्य । धीम्
 हि । सुमतिमिति सु-मतिम् । सत्यरावसइतिसत्य-रावसः ॥ धाता । ददातु । दाशुपे ।
 वसू नि । प्रजाकामयेतिप्रजा-कामाय । मीढुपे । दुरोणइतिदुः-ओने ॥ तस्मै ।
 देवाः । अमृताः । समिति । व्ययन्ताम् । विश्वे । देवासः । अदिति । सजोपाइति
 स-जोपाः ॥ अन्विति । नः । अद्य । अनुमतिरित्यनु-मतिः । यज्ञम् । देवेषु । मन्य-
 ताम् ॥ अग्निः । च । हव्यवाह्नइतिहव्य-वाह्नः । भवताम् । दाशुपे । मयः ॥ अ-
 न्विति । इत् । अनुमतइत्यनु-मते । त्वम् । [३४] मन्यासै । शम् । च । नः ।
 कृधि ॥ क्रत्वे । दक्षाय । नः । हितु । प्रेति । नः । आसूऽपि । तारिपः ॥ अन्वि-
 ति । मन्यताम् । अनुमन्यमानेत्यनु-मन्यमाना । प्रजावन्तमितिप्रजा-वन्तम् । गयिम् ।

अरूपीयमाणम् ॥ तंस्यै । वयम् । हेदंसि । मा । अपीति । भूम । सा । नः । देवी ।
 सुहवेतिसु-हवा । शर्म । यच्छतु ॥ यस्याम् । इदम् । प्रदिशीतिप्र-दिशि । यत् ।
 विरोचतइतिवि-रोचते । अनुमतिमित्यनु-मतिम् । प्रतीति । भू णन्ति । आयवः ॥
 यस्याः । उपस्थइत्युप-स्थः । उरु । अन्तरिंरूपम् । सा । नः । देवी । सुहवेतिसु-हवा ।
 शर्म । यच्छतु ॥ [३५] राकाम् । अहम् । सुहवामितिसु-हवाम् । सुष्टुतीतिसु-
 स्तुती । हुवे । शृणोतु । नः । सुभगेतिसु-भगा । बोधतु । लना ॥ सीव्यतु । अपः ।
 सू च्या । अच्छिद्यमानया । ददातु । वीरम् । शतदायमिति शत-दायम् । उक्थ्यम् ॥
 याः । ते । राके । सुमतयइतिसु-मतयः । सुपेशंसइतिसु-पेशसः । यार्भिः । ददासि ।
 दाशुपै । वसूनि ॥ तार्भिः । नः । अद्य । सुमनाइतिसु-मनाः । उपागहीत्युप-आ-
 गहि । सहस्रपोपमितिसहस्र-पोपम् । सुभगइतिसु-भगे । राणा ॥ सिनीवालि । या ।
 सुपाणिरितिसु-पाणिः ॥ कुहम् । अहम् । सुभगामितिसु-भगाम् । विद्वानापश्मिति
 विद्वान-अपसम् । अस्मिन् । यज्ञे । सुहवामितिसु-हवाम् । जोहवीभिः ॥ सा । नः ।
 ददातु । श्रवणम् । पितृणाम् । तस्याः । ते । देवि । हविषा । विधेम ॥ कुहः । देवा-
 नाम् । अमृतस्य । पत्नी । हव्या । नः । अस्य । हविषः । चिकेतु ॥ समिति । दा-
 शुपै । क्तिन्तु । भूरि । वामम् । रायः । पोषम् । चिकितुपै । दधातु ॥ [३६] भार्मा
 सोदातात्वमन्तरिरूपः सानो देवीसुहवाशर्मयच्छतु श्रवणञ्चतुर्विंशतिश्च ॥ ॥११॥

अमेतेजस्विन्वायुर्वसंवस्त्वैतद्वाअपाव्वायुरसिप्राणोनार्म देवावैयद्यज्ञेननप्र-
 जापतिदेवासुरानांयुर्दाएतय्युवान् ॥ सूर्योदेवइदंवामेकादश ॥ ११ ॥ अमे तेजस्वि-
 न्वायुरसिछन्दसाव्यैर्यम्मातरञ्चपद् त्रिंशत् ॥ ३६ ॥ अमे तेजस्विच्चिकितुपेदधातु ॥

हारिः ओ (३) म् ॥

इति तृतीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

अथ तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

ह्रिः ओ (४) म् ॥

वीति । वै । एतस्य । यज्ञः । ऋच्यते । यस्य । हविः । अतिरिच्यतइत्यति-रि-
च्यते । सूर्यः । देवः । दिविषद्वयइतिदिविषत्-भ्यः । इति । आह । बृहस्पतिना ।
च । एव । अस्य । प्रजापतिनेतिप्रजा-पतिना । च । यज्ञस्य । व्यृद्धमितिवि-ऋद्धम् ।
अपीति । वपति । स्वपां । सि । वै । एतत् । पशुम् । सचन्ते । यत् । एकदेवस्यइत्येक-
देवत्यः । आलब्धइत्या-लब्धः । भू यान् । भवति । यस्याः । ते । हरितः । गर्भः । इति ।
आह । देवत्रेतिदेव-त्रा । एव । एनाम् । गमयति । स्वप्साम् । अपंहत्याइत्यप-
हृत्यै । एति । वर्तन । वर्तय । इति । आह । [१] ब्रह्मणा । एव । एनम् । एति ।
वर्तयति । वीति । ते । भिनद्धि । तकरीम् । इति । आह । यथायजुरितियथा-यजुः ।
एव । एतत् । उरुद्वपसइत्युरु-द्वपसः । विश्वरूपइतिविश्व-रूपः । इन्दुः । इति । आह ।
प्रजेतिप्र-जा । वै । पशवः । इन्दुः । प्रजयेतिप्र-जया । एव । एनम् । पशुभिरिति
पशु-भिः । समिति । अर्द्धयति । दिवंम् । वै । यज्ञस्य । व्यृद्धमितिवि-ऋद्धम् ।
गच्छति । पृथिवीम् । अतिरिक्तमित्यति-रिक्तम् । तत् । यत् । न । शमयेत् । आ-
र्तिम् । एति । ऋच्छेत् । यजमानः । मही । द्यौः । पृथिवी । च । नः । इति । [२]
आह । द्यावापृथिवीभ्यामित्तिद्यावा-पृथिवीभ्याम् । एव । यज्ञस्य । व्यृद्धमितिवि-
ऋद्धम् । च । अतिरिक्तमित्यति-रिक्तम् । च । शमयति । न । आर्तिम् । एति । ऋ-
च्छति । यजमानः । भस्मना । अभि । समिति । उहति । स्वगाकृत्याडतिस्वगा-
कृत्यै । अथोडति । अनयोः । वै । एषः । गर्भः । अनयोः । एव । एनम् । दधाति ।
यत् । अवघेदित्यव-घेत् । अतीति । तत् । रेचयेत् । यत् । न । अवघेदित्यव-घेत् ।
पशोः । आलब्धस्येत्या-लब्धस्य । न । अवेति । घेत् । पुरस्तात् । नाभ्याः । अ-
न्यत् । अवघेदित्यव-घेत् । उपरिष्ठात् । अन्यत् । पुरस्तात् । वै । नाभ्यै । [३] प्राण
इतिप्र-अनः । उपरिष्ठात् । अपानइत्यप-अनः । यावान् । एव । पशुः । तस्य । अ-
वेति । द्यति । विष्णवे । शिपिविश्रयेतिशिपि-विश्रयं । जुहोति । यत् । वै । यज्ञ-
स्य । अतिरिच्यतइत्यति-रिच्यते । यः । पशोः । भू मा । या । पुष्टिः । तत् । विष्णुः ।

शिपिविष्टतिशिपि-विष्टः । अतिरिक्तइत्यति-रिक्ते । एव । अतिरिक्तमित्यति-रि-
क्तम् । दधाति । अतिरिक्तस्येत्यति-रिक्तस्य । शान्त्यै । अष्टाष्टुडित्यष्टा-ष्टुट् । हि
रण्यम् । दक्षिणा । अष्टापदीत्यष्टा-पदी । हि । एषा । आत्मा । नवमः । पशोः ।
आप्स्यै । अन्तरकोशइत्यन्तर-कोशे । उष्णीषेण । आर्विष्टितमित्या-विष्टितम् । भ-
वति । एवम् । इव । हि । पशुः । उत्तमम् । इव । चर्म । इव । मांसम् । इव ।
अस्थि । इव । यावान् । एव । पशुः । तम् । आप्त्वा । अवेति । रुन्धे । यस्य ।
एषा । यज्ञे । प्रायश्चित्तिः । क्रियते । इष्ट्वा । वर्सीयान् । भवति ॥ [४] वर्तयेत्याह
नइतिवैनाभ्याउत्तममिवैकविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥१॥

एति । वायोइति । भू प । शुचिणाइतिशुचि-णाः । उपेति । नः । सहस्रम् ।
ते । नियुतइतिनि-युतः । विश्ववारेतिविश्व-वार ॥ उपोइति । ते । अन्धः । मद्यम् । अ-
यामि । यस्य । देव । दधिपे । पूर्वपेयमितिपूर्व-पेयम् ॥ आकृत्याइत्या-कृत्यै ।
त्वा । कामाय । त्वा । समृद्धइतिसं-कथे । त्वा । किक्किटा । ते । मनः । प्रजापतय
इतिप्रजा-पतये । स्वाहा । किक्किटा । ते । प्राणमितिप्र-अनम् । वायवे । स्वाहा ।
किक्किटा । ते । चरुर्धुः । सू र्याय । स्वाहा । किक्किटा । ते । श्रोत्रम् । द्यावापृथि-
वीभ्यामित्तिद्यावा-पृथिवीभ्याम् । स्वाहा । किक्किटा । ते । वाचम् । सरस्वत्यै । स्वाहा ।
[५] त्वम् । तुरीया । वशिनी । वशा । असि । सकृत् । यत् । त्वा । मनसा । गर्भम् ।
एति । अशयत् ॥ वशा । त्वम् । वशिनी । गच्छ । देवान् । सत्याः । सन्तु । यज-
मानस्य । कामाः ॥ अजा । असि । रयिष्ठेतिरयि-स्था । पृथिव्याम् । सीद । ऊर्ध्वा ।
अन्तरिक्षम् । उपेति । तिष्ठसु । दिवि । ते । बृहत् । भाः ॥ तन्तुम् । तन्वन्न । रज-
सः । भानुम् । अन्विति । इहि । ज्योतिष्मतः । पथः । रूप । धिया । कृतान् ॥
अनुत्त्वणम् । वयत् । जोयंवाम् । अपः । मनुः । भव । जनय । दैव्यम् । जनम् ॥
मनसः । हविः । असि । प्रजापतेरितिप्रजा-पतेः । वर्णः । गात्राणाम् । ते । गात्रभा-
जइतिगात्र-भाजः । भू यास्म ॥ [६] सरस्वत्यैस्वाहामनुस्रयोदशच ॥ ॥२॥

इमेइति । वै । सह । आस्ताम् । तेइति । वायुः । वीति । अवान् । तेइति ।
गर्भम् । अदधाताम् । तम् । सोमः । प्रेति । अजनयत् । अग्निः । अग्रसत् । सः ।
एतम् । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । आग्नेयम् । अष्टार्कपालमित्यष्टा-कपालम् । अप

इयत् । तम् । निरिति । अवपत् । तेन । एव । एनाम् । अग्नेः । अधि । निरिति ।
 अक्रीणात् । तस्मात् । अपीति । अन्यदेवत्यामित्यन्य-देवत्याम् । आलभमानइत्या-
 लभमानः । अग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा-कपालम् । पुरस्तात् । निरिति । वपेत् ।
 अग्नेः । एव । एनाम् । अधीति । निष्क्रीयेतिनिः-क्रीय । एति । लभते । यत् ।
 [७] वायुः । व्यादिति-वि-अवात् । तस्मात् । वायव्या । यत् । इमेइति । गर्भम् ।
 अदधाताम् । तस्मात् । द्यावापृथिव्येतिद्यावा-पृथिव्या । यत् । सोमः । प्रेति । अर्ज
 नयत् । अग्निः । अग्रसत् । तस्मात् । अग्नीषोमीयेत्यग्नी-सोमीया । यत् । अनयोः ।
 वियस्योरिति-वियस्योः । वाक् । अवदत् । तस्मात् । सारस्वती । यत् । प्रजापतिरि
 तिप्रजा-पतिः । अग्नेः । अधीति । निष्क्रीणादितिनिः-अक्रीणात् । तस्मात् । प्रा
 जापत्येतिप्राजा-पत्या । सा । वै । एपा । सर्वदेवत्येति-सर्व-देवत्या । यत् । अजा ।
 वशा । वायव्याम् । एति । लभेत् । भूतिकामइतिभूति-कामः । वायुः । वै । ख्ये
 पिष्ठा । देवता । वायुम् । एव । स्वेन । [८] भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धा
 वति । सः । एव । एनम् । भूतिम् । गमयति । द्यावापृथिव्यामितिद्यावा-पृ
 थिव्याम् । एति । लभेत् । कृपमाणः । प्रतिष्ठाकामइतिप्रतिष्ठा-कामः । दिवः । एव ।
 अस्मै । पर्जन्यः । वरूपति । वीति । अस्याम् । ओषधयः । रोहन्ति । समर्द्धकमि
 तिसं-अर्द्धकम् । अस्य । सस्यम् । भवति । अग्नीषोमीयामित्यग्नी-सोमीया । एति ।
 लभेत् । यः । कामयेत् । अन्नवानित्यन्न-वान् । अन्नादइत्यन्न-अदः । स्याम् ।
 इति । अग्निना । एव । अन्नम् । अवेति । रुन्धे । सोमेन । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् ।
 अन्नवानित्यन्न-वान् । एव । अन्नादइत्यन्न-अदः । भवति । सारस्वतीम् । एति । ल
 भेत् । यः । [९] ईश्वरः । वाचः । वदितोः । सन्न । वाचम् । न । वदेत् । वाक् ।
 वै । सरस्वती । सरस्वतीम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेतिभाग-धेयेन । उपेति । धा
 वति । सा । एव । अस्मिन्न । वाचम् । दधाति । प्राजापत्यामितिप्राजा-पत्याम् ।
 एति । लभेत् । यः । कामयेत् । अनंभिजितमित्यनंभि-जितम् । अमीति । जये
 यम् । इति । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । सर्वाः । देवताः । देवताभिः । एव । अ
 नंभिजितमित्यनंभि-जितम् । अमीति । जयति । वायव्या । उपाकरोतीत्युप-
 आकरोति । वायोः । एव । एनाम् । अवकथ्येत्यव-कथ्य । एति । लभते । आकृत्या

इत्या-कू त्यै । त्वा । कामाय । त्वा । [१०] इति । आह । यथायजुरितियथा-यजुः ।
 एव । एतत् । किक्किटाकारमिति किक्किटा-कारम् । जुहोति । किक्किटाकारेणेति कि
 क्किटा-कारेण । वै । ग्राम्याः । पशवः । रमन्ते । प्रेति । आरण्याः । पतन्ति । यत् ।
 किक्किटाकारमिति किक्किटा-कारम् । जुहोति । ग्राम्याणाम् । पशू नाम् । धृत्यै ।
 पर्यग्रावितिपरि-अग्नौ । क्रियमाणे । जुहोति । जीवन्तीम् । एव । एनाम् । सुवर्ग
 मितिसुवः-गम् । लोकम् । गमयति । त्वम् । तुरीया । वशिनी । वशा । असि ।
 इति । आह । देवत्रेतिदेव-त्रा । एव । एनाम् । गमयति । सत्याः । सन्तु । यजमा
 नस्य । कामाः । इति । आह । एषः । वै । कामः । [११] यजमानस्य । यत् । अ
 नार्तः । उद्वचमित्युत्-कचम् । गच्छति । तस्मात् । एवम् । आह । अजा । असि ।
 रयिष्ठेतिरयि-स्था । इति । आह । एषु । एव । एनाम् । लोकेषु । प्रतीति । स्थाप
 यति । दिवि । ते । बृहत् । भाः । इति । आह । सुवर्गइतिसुवः-गे । एव । अस्मै ।
 लोके । ज्योतिः । दधाति । तन्तुम् । तन्वन् । रजसः । भानुम् । अन्विति । इहि ।
 इति । आह । इमान् । एव । अस्मै । लोकान् । ज्योतिष्मतः । करोति । अनुल्ब
 णम् । वयत् । जोष्वाम् । अपः । इति । [१२] आह । यत् । एव । युज्ञे । उल्ब
 णम् । क्रियते । तस्य । एव । एषा । शान्तिः । मनुः । भव । जनय । दैव्यम् ।
 जनम् । इति । आह । मानव्यः । वै । प्रजाइतिप्र-जाः । ताः । एव । आद्याः ।
 कुरुते । मनसः । हविः । असि । इति । आह । स्वर्गाकृत्याइतिस्वर्गा-कृत्यै । गात्रा
 णाम् । ते । गात्रभाजइतिगात्र-भाजः । भू यास्म । इति । आह । आशिपमित्या-शि
 पम् । एव । एताम् । एति । शास्ते । तस्यै । वै । एतस्याः । एकम् । एव । अदे
 वयजनमित्यदेव-यजनम् । यत् । आलब्धायामित्या-लब्धायाम् । अभ्रः । [१३]
 भवन्ति । यत् । आलब्धायामित्या-लब्धायाम् । अभ्रः । स्यात् । अपिस्वल्प-सु ।
 वा । प्रवेशयेदितिप्र-वेशयेत् । सर्वांम् । वा । प्रेति । अस्त्रीयात् । यत् । अपिस्वल्पं
 प-सु । प्रवेशयेदितिप्र-वेशयेत् । यज्ञवेशसमितियज्ञ-वेशसम् । कुर्यात् । सर्वांम् ।
 एव । प्रेति । अस्त्रीयात् । इन्द्रियम् । एव । आत्मन् । धत्ते । सा । वै । एषा । त्र
 याणाम् । एव । अवर्द्धेत्यव-रुद्धा । सव्वत्सरसदइतिसव्वत्सर-सदः । सहस्रयाजि
 नइतिसहस्र-याजिनः । गृहमेधिनइतिगृह-मेधिनः । ते । एव । एतया । यजेरन् ।

तेषाम् । एव । एषा । आसा ॥ [१४] यत्स्वेनसारस्वतीमालंभेतयः कामायत्वाका
मोऽप्रइत्यभोद्विचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ३ ॥

चित्तम् । च । चित्तिः । च । आकृतमित्या-कू तम् । च । आकृतिरित्या-कू तिः ।
च । विज्ञातमिति वि-ज्ञातम् । च । विज्ञानमिति वि-ज्ञानम् । च । मनः । च । शर्करीः ।
च । दर्शः । च । पूर्णमासइति पूर्ण-मासः । च । बृहत् । च । स्थन्तरमिति रथं-तरम् ।
च । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । जयान् । इन्द्राय । वृष्णे । प्रेति । अयच्छत् । उग्रः ।
पूतनाज्येषु । तस्मै । विशः । समिति । अनमन्तु । सर्वाः । सः । उग्रः । सः ।
हि । हव्यः । वभूव । देवासुरादिति देव-असुराः । सय्यंत्ताइतिसं-यत्ताः । आसन्न ।
सः । इन्द्रः । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । उपेति । अधावत् । तस्मै । एतान् । ज
यान् । प्रेति । अयच्छत् । तान् । अजुहोत् । ततः । वे । देवाः । असुरान् । अज
यन्न । यत् । अजयन्न । तत् । जयानाम् । जयत्वमिति जय-त्वम् । स्पष्टमानेन ।
एते । होतव्याः । जयति । एव । ताम् । पृतनाम् ॥ [१५] उपपन्नविंशतिश्च ॥ ४ ॥

अभिः । भूतानाम् । अधिपतिरित्यधि-पतिः । मः । मा । अवत् । इन्द्रः ।
ज्येष्ठानाम् । यमः । पृथिव्याः । वायुः । अन्तरिक्षस्य । सूर्यः । दिवः । चन्द्रमाः ।
नखपत्राणाम् । बृहस्पतिः । ब्रह्मणः । मित्रः । मृत्यानाम् । वरुणः । अपाम् । समुद्रः ।
स्रोत्यानाम् । अन्नम् । साम्राज्यानामिति मां-राज्यानाम् । अधिपतीत्यधि-पति ।
तत् । मा । अवत् । सोमः । ओषधीनाम् । सविता । प्रमवानामिति प्र-मवानाम् ।
रुद्रः । पृथू नाम् । त्वष्टा । रूपाणाम् । विष्णुः । पर्वतानाम् । मरुतः । गुणानाम् ।
अधिपतयुड्याधि-पतयः । ते । मा । अवन्तु । पितरः । पितामहाः । परे । अग्रे । तताः ।
ततामहाः । इह । मा । अवत् ॥ अस्मिन्न । ब्रह्मन् । अस्मिन्न । नृपत्रे । अम्याम् ।
आशिपीत्यां-शिपिं । अस्याम् । पुगेधायामिति पुगः-धायाम् । अस्मिन्न । कर्मन् ।
अस्याम् । देवहृत्यामिति देव-हृत्याम् ॥ [१६] अवग्ममदंश्च ॥ ❀ ॥ ५ ॥

देवाः । वे । यन् । यज्ञे । अकुर्वन् । तन् । असुराः । अकुर्वन् । ते । देवाः ।
एतान् । अभ्यातानानित्येभि-आतानान् । अपश्यन् । तान् । अभ्यातन्वन्तित्यभि-
आतन्वन् । यत् । देवानाम् । कर्म । आमीन । आर्च्यन् । तन् । यत् । असुरा
णाम् । न । तन् । आर्च्यन् । येन । कर्मणा । ईर्ष्यन् । तन् । होतव्याः । क्रुज्जाति ।

एव । तेन । कर्मणा । यत् । विश्वे । देवाः । समभरुन्नितिसं-अभरन् । तस्मात् । अ-
भ्याताना इत्यभि-आतानाः । वैश्वदेवा इति वैश्व-देवाः । यत् । प्रजापतिरिति प्रजा-प-
तिः । जयान् । प्रेति । अयच्छत् । तस्मात् । जयाः । प्राजापत्या इति प्राजा-पत्याः ।
[१७] यत् । गण्डभृद्भिरिति गण्डभृत्-भिः । गण्डम् । एति । अददत् । तत् । गण्ड-
भृतामिति गण्ड-भृताम् । गण्डभृत्वमिति गण्डभृत्-त्वम् । ते देवाः । अभ्यातानैरित्य-
भि-आतानैः । असुरान् । अभ्यार्तन्वतेत्यभि-आर्तन्वत् । जयैः । अजयन् । गण्ड-
भृद्भिरिति गण्डभृत्-भिः । गण्डम् । एति । अददत् । यत् । देवाः । अभ्यातानैरित्य-
भि-आतानैः । असुरान् । अभ्यार्तन्वतेत्यभि-आर्तन्वत् । तत् । अभ्यातानानामि-
त्यभि-आतानानाम् । अभ्यातानत्वमित्यभ्यातान-त्वम् । यत् । जयैः । अजयन् ।
तत् । जयानाम् । जयत्वमिति जय-त्वम् । यत् । गण्डभृद्भिरिति गण्डभृत्-भिः । ग-
ण्डम् । एति । अददत् । तत् । गण्डभृतामिति गण्ड-भृताम् । गण्डभृत्वमिति
गण्डभृत्-त्वम् । ततः । देवाः । अभवन् । परेति । असुराः । यः । भ्रातृव्यवानि-
ति भ्रातृव्यवान् । स्यात् । सः । एतान् । जुहुयात् । अभ्यातानैरित्यभि-आतानैः ।
एव । भ्रातृव्यान् । अभ्यार्तनुत इत्यभि-आर्तनुते । जयैः । अजयति । गण्डभृद्भिरिति
गण्डभृत्-भिः । गण्डम् । एति । दत्ते । भवति । आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृ-
व्यः । भवति ॥ [१८] प्राजापत्यास्सोऽष्टादश च ॥ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

ऋतापाद् । ऋतधामेत्युत-धाम् । अग्निः । गन्धर्वः । तस्य । औषधयः । अ-
प्सरसः । ऊर्जः । नाम । सः । इदम् । ब्रह्म । रूपत्रम् । पातु । ताः । इदम् ।
ब्रह्म । रूपत्रम् । पान्तु । तस्मै । स्वाहा । ताभ्यः । स्वाहा । सु-हित इति सं-हितः ।
विश्वसामेति विश्व-साम् । सूर्यः । गन्धर्वः । तस्य । मरीचयः । अप्सरसः । आयु-
वृद्ध्या-युवः । सुपुत्र इति सु-पुत्रः । सूर्यरश्मिरिति सूर्य-रश्मिः । चन्द्रमाः । गन्धर्वः ।
तस्य । नरूपत्राणि । अप्सरसः । वेकुरयः । भुज्युः । सुपर्ण इति सु-पर्णः । यज्ञः । ग-
न्धर्वः । तस्य । दक्षिणाः । अप्सरसः । स्तवाः । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । विश्वकर्म-
ति विश्व-कर्मा । मनः । [१९] गन्धर्वः । तस्य । ऋत्सामानीत्यृक्-सामानि । अप्स-
रसः । वह्नयः । इप्सिः । विश्वव्यचा इति विश्व-व्यचाः । वातः । गन्धर्वः । तस्य । आपः ।
अप्सरसः । मुदाः । भुवनस्य । पते । यस्य । ते । उपरि । गृहाः । इह । च ॥ सः ।

नः । रास्व । अज्यानिम् । रायः । पोषम् । सुवीर्यमिति सुवीर्यम् । सुवध्मरीणामि
 तिसं-वध्मरीणाम् । स्वस्तिम् ॥ पग्मेष्टी । अधिपतिरित्याधि-पतिः । मृत्युः । गन्धर्वः ।
 तस्य । विश्वम् । अप्सरसः । भुवः । सुख्यतिरिति सु-ख्यतिः । सुभूतिरिति सु-भूतिः ।
 भद्रकृदिति भद्र-कृत् । सुवर्वानितिसुवः-वान् । पर्जन्यः । गन्धर्वः । तस्य । विद्युतइति
 वि-द्युतः । अप्सरसः । रुचः । दूरेहेतिरिति दूरे-हेतिः । अमृदयः । [२०] मृत्युः ।
 गन्धर्वः । तस्य । प्रजाइतिप्र-जाः । अप्सरसः । भीरुवः । चारुः । कृपणकाशीति
 कृपण-काशी । कामः । गन्धर्वः । तस्य । आधयइत्या-धयः । अप्सरसः । शोचय
 न्तीः । नार्म । सः । इदम् । ब्रह्म । रूपत्रम् । पातु । ताः । इदम् । ब्रह्म । रूपत्रम् ।
 पान्तु । तस्मै । स्वाहा । ताभ्यः । स्वाहा । सः । नः । भुवनस्य । पते । यस्य । ते ।
 उपरि । गृहाः । इह । च ॥ उरु । ब्रह्मणे । अस्मै । रूपत्राय । महि । शर्म । यच्छ ॥
 [२१] मनोऽमृदयष्पद् चत्वारिंशच्च ॥ * * * ॥ ७ ॥

राष्ट्रकामायेतिराष्ट्र-कामाय । होतव्याः । राष्ट्रम् । वै । राष्ट्रभृतइतिरा
 ष्ट्र-भृतः । राष्ट्रे ण । एव । अस्मै । राष्ट्रम् । अवेति । रुन्धे । राष्ट्रम् । एव । भव
 ति । आत्मने । होतव्याः । राष्ट्रम् । वै । राष्ट्रभृतइतिराष्ट्र-भृतः । राष्ट्रम् । प्रजेति
 प्र-जा । राष्ट्रम् । पञ्चवः । राष्ट्रम् । यत् । श्रेष्ठः । भवति । राष्ट्रे ण । एव । रा
 ष्ट्रम् । अवेति । रुन्धे । वसिष्ठः । समानानाम् । भवति । ग्रामकामायेतिग्राम-का
 माय । होतव्याः । राष्ट्रम् । वै । राष्ट्रभृतइतिराष्ट्र-भृतः । राष्ट्रम् । सजाताइतिस-
 जाताः । राष्ट्रे ण । एव । अस्मै । राष्ट्रम् । सजातानितिस-जातान् । अवेति । रु
 न्धे । ग्रामी । [२२] एव । भवति । अधिदेवन्नइत्यधि-देवने । जुहोति । अधिदेव
 नइत्यधि-देवने । एव । अस्मै । सजातानितिस-जातान् । अवेति । रुन्धे । ते । ए
 नम् । अवरुद्धाइत्यव-रुद्धाः । उपेति । लिष्ठन्ते । ग्यमुत्तइतिग्य-मुखे । ओजस्काम
 स्येस्योजः-कामस्य । होतव्याः । ओजः । वै । राष्ट्रभृतइतिराष्ट्र-भृतः । ओजः ।
 रथः । ओजमा । एव । अस्मै । ओजः । अवेति । रुन्धे । ओजस्वी । एव । भव
 ति । यः । राष्ट्रात् । अपभूतइत्यप-भूतः । स्यात् । तस्मै । होतव्याः । यावन्तः ।
 अस्य । रथाः । स्युः । तान् । वृ यातु । युद्धम् । इति । राष्ट्रम् । एव । अस्मै । युज
 क्ति । [२३] आहुतयइत्या-हुतयः । वै । एतस्य । अकर्त्तृमाः । यस्य । राष्ट्रम् । न ।

कल्पते । स्वरथस्येतिस्वरथस्य । दक्षिणम् । चक्रम् । प्रवृहोतिप्र-वृह । नाडीम् । अभी-
ति । जुहुयात् । आहुतीरित्याहुतीः । एव । अस्य । कल्पयति । ताः । अस्य । कल्प-
मानाः । गृष्टम् । अन्विति । कल्पते । सहस्रग्रामइतिसं-ग्रामे । सय्यन्तइतिसं-यत्ते ।
होतव्याः । गृष्टम् । वै । गृष्टभृतइतिराष्ट्र-भृतः । गृष्टे । खलु । वै । एते । व्यायच्छ-
न्तइतिवि-आयच्छन्ते । ये । सहस्रग्राममितिसं-ग्रामम् । सय्यन्तीतिसं-यन्ति । यस्य ।
पूर्वस्य । जुह्वति । सः । एव । भवति । जयति । तम् । सहस्रग्राममितिसं-ग्रामम् । मा-
न्धुकः । इध्मः । [२४] भवति । अङ्गाराः । एव । प्रतिवेष्टमानाइतिप्रति-वेष्टमा-
नाः । अमित्राणाम् । अस्य । सेनाम् । प्रतीति । वेपथ्यन्ति । यः । उन्माद्येदित्युत्-
माद्येत् । तस्मै । होतव्याः । गन्धर्वाप्सरसइतिगन्धर्व-अप्सरसः । वै । एतम् । उदि-
ति । मादयन्ति । यः । उन्माद्यतीत्युत्-माद्यति । एते । खलु । वै । गन्धर्वाप्सर-
सइतिगन्धर्व-अप्सरसः । यत् । गृष्टभृतइतिराष्ट्र-भृतः । तस्मै । स्वाहा । ताभ्यः ।
स्वाहा । इति । जुहोति । तेन । एव । एनान् । जमयति । नैयग्रोधः । औदुम्बरः ।
आश्वत्थः । प्लारुषः । इति । इध्मः । भवति । एते । वै । गन्धर्वाप्सरसामितिगन्धर्व-
अप्सरसाम् । गृहाः । स्वे । एव । एनान् । [२५] आयतनइत्या-यतने । जमय-
ति । अभिचरतेत्यभि-चरता । प्रतिलोममितिप्रति-लोमम् । होतव्याः । प्राणानिति
प्र-एनान् । एव । अस्य । प्रतीचः । प्रतीति । यौति । तम् । ततः । येन । केन । च ।
स्तृणुते । स्वकृतइतिस्व-कृते । इरिणे । जुहोति । प्रदरइतिप्र-दरे । वा । एतत् । वै ।
अस्यै । निर्ऋतिगृहीतमितिनिर्ऋति-गृहीतम् । निर्ऋतिगृहीतइतिनिर्ऋति-
गृहीते । एव । एनम् । निर्ऋत्येतिनिऋत्या । ग्राहयति । यत् । वाचः । कूरम् ।
तेन । वपद् । करोति । वाचः । एव । एनम् । क्रूरेण । प्रेति । वृश्चति । ताजक् । आ-
तिम् । एति । ऋच्छति । यस्य । कामयेत । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । [२६] एति । ददी-
य । इति । तस्य । सभायाम् । उत्तानइत्युत्-तानः । निषद्येतिनि-षद्यं । भुवनस्य ।
पते । इति । तृणानि । समिति । गृहीयात् । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । वै । भु-
वनस्य । पतिः । प्रजापतिनेतिप्रजा-पतिना । एव । अस्य । अन्नाद्यमित्यन्न-अ-
द्यम् । एति । दत्ते । इदम् । अहम् । अमुष्यं । आमुष्यायणस्य । अन्नाद्यमित्य-
न्न-अद्यम् । ह्रामि । इति । आह । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । एव । अस्य । ह्रति ।

पद् भिरितिपद्-भिः । ह्रति । पद् । वै । ऋतवः । प्रजापतिनेतिप्रजा-पतिना । एव ।
 अस्य । अन्नाद्यमित्यन्न-अद्यम् । आदायेत्या-दायम् । ऋतवः । अस्मै । अनु । प्रेति ।
 यच्छन्ति । [२७] यः । ज्येष्ठवन्धुरितिज्येष्ठ-बन्धुः । अपभूतइत्यप-भूतः । स्यात् ।
 तम् । स्थले । अवसायेत्यव-सायम् । ब्रह्मोदनमितिब्रह्म-ओदनम् । चतुश्शरा
 वमितिचतुः-शरावम् । पक्त्वा । तस्मै । होतव्याः । वर्षम् । वै । राष्ट्रभूतइतिराष्ट्र-
 भूतः । वर्षम् । स्थलम् । वर्षमणा । एव । एनम् । वर्षम् । समानानाम् । गमयति ।
 चतुश्शरावइतिचतुः-शरावः । भवति । दिख्यु । एव । प्रतीति । तिष्ठति । रूपीरे ।
 भवति । रुचम् । एव । अस्मिन्नू । दधाति । उदिति । ह्रति । श्रुत्वायेतिश्रुत-
 त्वायम् । सर्पिष्वान् । भवति । मेध्यत्वायेतिमेध्य-त्वायम् । चत्वारः । आरू पेयाः । प्रेति ।
 अग्नन्ति । दिशाम् । एव । ज्योतिपि । जुहोति ॥ [२८] ग्रामीयुनक्तीधमस्त्वए
 वैनानन्नाद्यैश्चछन्त्येकान्नपञ्चाशच्च ॥ * * * ॥ ८ ॥

देविकाः । निरिति । वपेत् । प्रजाकामइतिप्रजा-कामः । छन्दांसि । वै ।
 देविकाः । छन्दांसि । इव । खलु । वै । प्रजाइतिप्र-जाः । छन्दोभिरितिछन्दः-
 भिः । एव । अस्मै । प्रजाइतिप्र-जाः । प्रेति । जनयति । प्रथमम् । धातारम् । करोति ।
 मिथुनी । एव । तेन । करोति । अन्विति । एव । अस्मै । अनुमतिरित्यनु-मतिः ।
 मन्यते । गुते । राका । प्रेति । सिनीवाली । जनयति । प्रजास्वितिप्र-जासु । एव ।
 प्रजातास्वितिप्र-जातासु । कुह्ना । वाचम् । दधाति । एताः । एव । निरिति । वपेत् ।
 पशुकामइतिपशु-कामः । छन्दांसि । वै । देविकाः । छन्दांसि । [२९] इव ।
 खलु । वै । पशवः । छन्दोभिरितिछन्दः-भिः । एव । अस्मै । पशून् । प्रेति । जन
 यति । प्रथमम् । धातारम् । करोति । प्रेति । एव । तेन । वपयति । अन्विति ।
 एव । अस्मै । अनुमतिरित्यनु-मतिः । मन्यते । गुते । राका । प्रेति । सिनीवाली ।
 जनयति । पशून् । एव । प्रजातानितिप्र-जातान् । कुह्ना । प्रतीति । स्थापयति ।
 एताः । एव । निरिति । वपेत् । ग्रामकामइतिग्राम-कामः । छन्दांसि । वै । देवि
 काः । छन्दांसि । इव । खलु । वै । ग्रामः । छन्दोभिरितिछन्दः-भिः । एव ।
 अस्मै । ग्रामम् । [३०] अवेति । रुन्धे । मध्यतः । धातारम् । करोति । मध्यतः ।
 एव । एनम् । ग्रामस्य । दधाति । एताः । एव । निरिति । वपेत् । ज्योगामयावीति

ज्योक्-आमयावी । छन्दाँसि । वै । देविकाः । छन्दाँसि । खलु । वै । एतम् ।
 अभीति । मन्यन्ते । यस्य । ज्योक् । आमयति । छन्दोभिरिति छन्दः-भिः । एव ।
 एनम् । अगदम् । करोति । मध्यतः । धातारम् । करोति । मध्यतः । वै । एतस्य ।
 अक्लृप्तम् । यस्य । ज्योक् । आमयति । मध्यतः । एव । अस्य । तेन । कल्पयति ।
 एताः । एव । निरिति । [३१] वपेत् । यम् । यज्ञः । न । उपनमेदित्युप-नमेत् ।
 छन्दाँसि । वै । देविकाः । छन्दाँसि । खलु । वै । एतम् । न । उपेति । नम
 न्ति । यम् । यज्ञः । न । उपनमतीत्युप-नमति । प्रथमम् । धातारम् । करोति ।
 मुखतः । एव । अस्मे । छन्दाँसि । दधाति । उपेति । एनम् । यज्ञः । नमति ।
 एताः । एव । निरिति । वपेत् । ईजानः । छन्दाँसि । वै । देविकाः । यातया
 मानीति यात-यामानि । इव । खलु । वै । एतस्य । छन्दाँसि । यः । ईजानः ।
 उत्तममित्युत्-त्तमम् । धातारम् । करोति । [३२] उपरिष्ठात् । एव । अस्मै । छन्दाँ
 सि । अयातयामानीत्ययात-यामानि । अवेति । रुन्धे । उपेति । एनम् । उत्तर
 इत्युत्-त्तरः । यज्ञः । नमति । एताः । एव । निरिति । वपेत् । यम् । मेधा । न ।
 उपनमेदित्युप-नमेत् । छन्दाँसि । वै । देविकाः । छन्दाँसि । खलु । वै । एतम् ।
 न । उपेति । नमन्ति । यम् । मेधा । न । उपनमतीत्युप-नमति । प्रथमम् । धाता
 रम् । करोति । मुखतः । एव । अस्मै । छन्दाँसि । दधाति । उपेति । एनम् ।
 मेधा । नमति । एताः । एव । निरिति । वपेत् । [३३] रुकाम् इति रुक्-कामः ।
 छन्दाँसि । वै । देविकाः । छन्दाँसि । इव । खलु । वै । रुक् । छन्दोभिरिति
 छन्दः-भिः । एव । अस्मिन्नु । रुचम् । दधाति । रूपीरे । भवन्ति । रुचम् । एव ।
 अस्मिन्नु । दधति । मध्यतः । धातारम् । करोति । मध्यतः । एव । एनम् । रुचः ।
 दधाति । गायत्री । वै । अनुमतिरित्यनु-मतिः । त्रिष्टुक् । राका । जर्गती । सिनी
 वाली । अनुष्टुपित्यनु-स्तुप् । कुहूः । धाता । वषट् कार इति वषट्-कारः । पूर्वप्रख्य इति
 पूर्व-प्रख्यः । राका । अपरप्रख्य इत्यपर-प्रख्यः । कुहूः । अमावास्यात्यमा-वास्या । सि
 नीवाली । पौर्णमासीति पौर्ण-मासी । अनुमतिरित्यनु-मतिः । चन्द्रमाः । धाता ।
 अष्टौ । [३४] वसंवः । अष्टारूपेत्यष्टा-अरूपा । गायत्री । एकादश । रुद्राः । एका
 दशाख्येत्येकादश-अरूपा । त्रिष्टुप् । द्वादश । आदित्याः । द्वादशाख्येति द्वादश-

अख्यम् । जगती । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । अनुष्टुबित्यनु-स्तुप् । धाता । वपट् क्रा
 इति वपट् - कारः । एतत् । वै । देविकाः । सर्वाणि । च । छन्दाः । सि । सर्वाः ।
 च । देवताः । वपट् क्रा इति वपट् - कारः । ताः । यत् । सह । सर्वाः । निर्वपेदिति
 निः-वपेत् । ईश्वराः । एनम् । प्रदहति प्र-दहः । देइति । प्रथमेइति । निरुप्येति निः-
 उप्य । धातुः । तृतीयम् । निरिति । वपेत् । तथोइति । एव । उत्तरेइत्युत्-तरे । नि
 रिति । वपेत् । तथा । एनम् । न । प्रेति । दहन्ति । अथोइति । यस्मै । कामाय ।
 निरुप्यन्तइति निः-उप्यन्ते । तम् । एव । आभिः । उपेति । आप्नोति ॥ [३५] पशु
 कामश्छन्दाः । सिवै देविकाश्छन्दाः । सिग्रामङ्कल्पयत्येता एव निरुत्तमन्धातारङ्करोति मे
 धानमरयेता एव निर्वपेदष्टौ दहन्ति नवच ॥ * * * ॥ १॥

देविकाः प्रजाकामो मिथुनी पशुकामः प्रैवग्रामकामो ज्योगामयाधीययज्ञो य
 ईजानो यम्मेधारुक्कामोऽष्टौ ॥ देविकामवन्ति दधति गृष्ट्र कामायभवति दधाति ॥

वास्तोः । पते । प्रतीति । जानीहि । अस्मान् । स्वावेशइति सु-आवेशः । अनमी
 वः । भव । नः ॥ यत् । त्वा । ईर्महे । प्रतीति । तत् । नः । जुपस्व । शम् । नः । एधि ।
 द्विपदइति द्वि-पदे । शम् । चतुष्पदइति चतुः-पदे ॥ वास्तोः । पते । श्रमया । सः स
 देतिसं-सदा । ते । सखीमहि । श्वया । गातुमत्येति गातु-मत्या ॥ आवः । खेमे ।
 उत । योगे । वरम् । नः । यूयम् । पात । स्वस्तिभिरिति स्वस्ति-भिः । सदा । नः ॥
 यत् । सायम्प्रातरिति सायं-प्रातः । अग्निहोत्रमित्यग्नि-होत्रम् । जुहोति । आहुतीष्ट
 का इत्याहुति-इष्टकाः । एव । ताः । उपेति । धत्ते । [३६] यजमानः । अहोरात्रा
 णीत्यहः-रात्राणि । वै । एतस्य । इष्टकाः । यः । आहिताग्निरित्याहित-अग्निः । यत् ।
 सायम्प्रातरिति सायं-प्रातः । जुहोति । अहोरात्राणीत्यहः-रात्राणि । एव । आप्त्वा ।
 इष्टकाः । कृत्वा । उपेति । धत्ते । दशं । समानत्रं । जुहोति । दशाख्येति दश-अ
 ख्यम् । विराडिति वि-राट् । विराजमिति वि-राजम् । एव । आप्त्वा । इष्टकाम् । कृत्वा ।
 उपेति । धत्ते । अथोइति । विराजीति वि-राजि । एव । यज्ञम् । आप्नोति । चित्यं
 श्रित्यइति चित्यं-चित्यः । अस्य । भवन्ति । तस्मात् । यत्रं । दशं । उपित्वा । प्रया
 तीति प्र-याति । नत् । यज्ञवास्त्विति यज्ञ-वास्तु । अवास्तु । एव । नन । यन । ततः ।
 अर्वाचीनम् । [३७] रुद्रः । खलु । वै । वास्तोष्पतिरिति वास्तोः-पतिः । यत् ।

अहुत्वा । वास्तोष्पतीयमिति वास्तोः-पतीयम् । प्रयायादिति प्र-यायात् । रुद्रः । ए
 नम् । भूत्वा । अग्निः । अनू त्यायेत्यनु-उत्थाय । हन्यात् । वास्तोष्पतीयमिति वा
 स्तोः-पतीयम् । जुहोति । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । एव । एनम् । शमयति । न ।
 आर्तिम् । एति । ऋच्छति । यजमानः । यत् । युक्ते । जुहुयात् । यथा । प्रयातइति
 प्र-याते । वास्तौ । आहुतिमित्या-हुतिम् । जुहोति । तादृक् । एव । तत् । यत् ।
 अयुक्ते । जुहुयात् । यथा । रूपे । आहुतिमित्या-हुतिम् । जुहोति । तादृक् ।
 एव । तत् । अहुतम् । अस्य । वास्तोष्पतीयमिति वास्तोः-पतीयम् । स्यात् । [३८]
 दक्षिणः । युक्तः । भवति । सव्यः । अयुक्तः । अर्थः । वास्तोष्पतीयमिति वास्तोः-
 पतीयम् । जुहोति । उभयम् । एव । अकः । अर्परिवर्गमित्यर्परि-वर्गम् । एव । ए
 नम् । शमयति । यत् । एकया । जुहुयात् । दुर्विहोममिति दुर्वि-होमम् । कुर्यात् ।
 पुनोनुवाक्यामिति पुरः-अनुवाक्याम् । अनूच्येत्यनु-उच्य । याज्यया । जुहोति ।
 सदेवत्वायेतिसदेव-त्वाय । यत् । हुते । आदध्यादित्या-दध्यात् । रुद्रम् । गृहान् ।
 अन्वारोहयेदित्यनु-आरोहयेत् । यत् । अवस्थाणानीत्यव-स्थाणानि । असम्प्रस्था
 प्येत्यसं-प्रस्थाप्य । प्रयायादिति प्र-यायात् । यथा । यज्ञवेशसमिति यज्ञ-वेशसम् ।
 वा । आदहनमित्या-दहनम् । वा । तादृक् । एव । तत् । अयम् । ते । योनिः ।
 ऋत्विजः । इति । अरण्योः । समारोहयतीतिसं-आरोहयति । [३९] एषः । वै । अग्नेः ।
 योनिः । स्वे । एव । एनम् । योनौ । समारोहयतीतिसं-आरोहयति । अथोइति ।
 खलु । आहुः । यत् । अरण्योः । समारूढइतिसं-आरूढः । नश्येत् । उदिति । अस्य ।
 अग्निः । सी देतु । पुनगधेयइति पुनः-आधेयः । स्यात् । इति । या । ते । अग्ने । य
 ज्ञिया । तनूः । तया । एति । इहि । एति । गोह । इति । आत्मन् । समारोहयतइति
 सं-आरोहयते । यजमानः । वै । अग्नेः । योनिः । स्वायाम् । एव । एनम् । योन्याम् ।
 समारोहयतइतिसं-आरोहयते ॥ [४०] धत्तेऽर्वाचीनस्याथ्समारोहयति पञ्चत्वा
 रि५ शत्र ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १० ॥

त्वम् । अग्ने । वृहत् । वयः । दधांसि । देव । दाशुपे ॥ कविः । गृहपतिरिति
 गृह-पतिः । युवा ॥ हव्यवाडिति हव्य-वाद् । अग्निः । अजरः । पिता । नः । विशु
 रिति विशुः । विभावेति वि-भावा । सुदृशीकृइतिसु-दृशीकः । अस्मेइति ॥ सुगारू

हृपत्याइति सु-गारू हृपत्याः । समिति । इपः । दिदीहि । अस्मद्रियगित्यस्म-द्रियक् ।
 समिति । मिमीहि । श्रवाँसि ॥ त्वम् । च । सोम । नः । वशः । जीवातुम् । न ।
 मरामहे ॥ प्रियस्तोत्रइति प्रिय-स्तोत्रः । वनस्पतिः ॥ ब्रह्मा । देवानाम् । पदवीरिति
 पद-वीः । कवीनाम् । ऋषिः । विप्राणाम् । मद्भिषः । भृगुणाम् ॥ श्येनः । गृध्रा
 णाम् । स्वधितिरिति स्व-धितिः । वनानाम् । सोमः । [४१] पवित्रम् । अतीति ।
 एति । रेभन् ॥ एति । विश्वदेवमिति विश्व-देवम् । सत्पतिमिति सत्-पतिम् । सूक्तै
 रितिसु-उक्तैः । अद्य । वृणीमहे ॥ सत्यसंवमिति सत्य-सवम् । सवितारम् ॥ एति ।
 सत्येन । रजसा । वर्तमानः । निवेशयन्निति नि-वेशयन् । अमृतम् । मर्त्यम् । च ॥
 हिरण्ययेन । सविता । रथेन । एति । देवः । याति । भुवना । विपश्यन्निति वि-प
 श्यन् ॥ यथा । नः । अदितिः । करत । पथे । नृभ्यइति नृ-भ्यः । यथा । गवे ॥
 यथा । तोकाय । रुद्रियम् ॥ मा । नः । तोके । तनये । मा । नः । आयुषि ।
 मा । नः । गोषु । मा । [४२] नः । अश्वेषु । गिरिषः ॥ वीरान् । मा । नः । रुद्र ।
 भामितः । वर्धीः । हविष्मन्तः । नमसा । विधेम । ते ॥ उदभृतइत्युद-भृतः । न ।
 वर्यः । रूर्पमाणाः । वार्वदतः । अभिर्यस्य । इव । घोषाः ॥ गिरिभ्रजइति गिरि-भ्रजः ।
 न । ऊर्षयः । मदन्तः । बृहस्पतिम् । अभीति । अर्काः । अनावन्न ॥ ह॥ सैः ।
 इव । सखिभिरिति सखि-भिः । वार्वदद्विरिति वार्वदत-भिः । अश्मन्मयानीत्यश्मन्-
 मयानि । नहना । व्यस्यन्निति वि-अस्यन् ॥ बृहस्पतिः । अभिकर्निकदित्यभि-क
 र्निकदन् । गाः । उत । प्रेति । अस्तौत् । उदिति । च । विद्वान् । अगायन् ॥
 एति । इन्द्र । सानसिम् । गियम् । [४३] सजित्वानमिति स-जित्वानम् । सदासह
 मितिसदा-सहम् ॥ वरपिष्ठम् । ऊतये । भर ॥ प्रेति । ससाहि पे । पुरुहूतेति पुरु-
 हूत । शत्रूर् । ज्येष्ठः । ते । शुर्मः । इह । रातिः । अस्तु ॥ इन्द्र । एति ।
 भर । दक्षिणेन । वसूनि । पतिः । सिन्धूनाम् । अग्नि । भवतीनाम् ॥ त्वम् । सुत
 स्य । पीतये । मद्यः । वृद्धः । अजायथाः ॥ इन्द्र । ज्येष्ठचाय । सुक्रतोइतिसु-क्रतो ॥
 भुवः । त्वम् । इन्द्र । ब्रह्मणा । महान् । भुवः । विश्वेषु । मर्वनेषु । यज्ञियः ॥ भुवः ।
 नृन् । न्यौबः । विश्वस्मिन् । भवे । ज्येष्ठः । च । मन्त्रः । [४४] विश्वचर् पणइति
 विश्व-चर् पणे ॥ मित्रस्य । चर् पणीघृतइति चर्पणि-घृतः । श्रवंः । देवस्य । सान

सिम् ॥ सत्यम् । चित्रं श्रवस्तममिति चित्रं श्रवः तमम् ॥ मित्रः । जनान् । यातयति ।
 प्रजान्निति प्र-जानन् । मित्रः । दाधार । पृथिवीम् । उत । द्याम् ॥ मित्रः । कृष्टीः ।
 अग्निमिषेत्यग्नि-मिषा । अभीति । चष्टे । सत्याय । हव्यम् । घृतवदिति घृत-वत् । वि-
 धेम ॥ प्रेति । सः । मित्र । मतैः । अस्तु । प्रयस्वान् । यः । ते । आदित्य । शिखं
 ति । व्रतेन ॥ न । हन्यते । न । जीयते । त्वेतः । न । एनम् । अ० हः । अश्वो
 ति । अन्तितः । न । दूरात् ॥ यत् । [४५] चित् । हि । ते । विशः । यथा ।
 प्रेति । देव । वरुण । व्रतम् ॥ मिनीमसि । द्यविद्यवीति द्यवि-द्यवि ॥ यत् । किम् ।
 च । इदम् । वरुण । दैव्ये । जने । अभिद्रोहमित्यभि-द्रोहम् । मनुष्याः । चरामसि ॥
 अचित्ती । यत् । तव । धर्मा । युयोष्मि । मा । नः । तस्मात् । एनसः । देव । री-
 रिपः ॥ कितवासः । यत् । रिरिपुः । न । दीवि । यत् । वा । घ । सत्यम् । उत ।
 यत् । न । विद्म ॥ सर्वा । ता । वीति । स्य । शिथिरा । इव । देव । अर्थ । ते ।
 स्याम । वरु । प्रियासः ॥ [४६] सोमो गोपुमारुयिम्मन्त्रोयच्छिथिराससर्व ॥ ११ ॥

विवाएतस्यावायोद्भवेचित्तञ्चाग्निर्भूतानान्देवावाजभ्यातानानृतानापाडाष्टका
 मायदेविकावास्तोष्पतेत्वमग्नेवृहदेकादश ॥ ११ ॥ विवाएतस्येत्याहमृत्युर्गन्धर्वोऽव
 रुन्धेमध्यतस्त्वमग्नेवृहत्पदचत्वारिंशत् ॥ ४६ ॥ विवाएतस्यप्रियासः ॥ ❀

हरिः ओ (३) म् ॥

इति तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

अथ तृतीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

पूर्णा । पश्चात् । उत । पूर्णा । पुरस्तात् । उदिति । मध्यतः । पौर्णमासीति
 पौर्ण-मासी । जिगाय ॥ तस्याम् । देवाः । अधीति । सव्वसन्तइतिसं-वसन्तः ।
 उत्तमइत्युत्-तमे । नाके । इह । मादयन्ताम् ॥ यत् । ते । देवाः । अर्दधुः । भाग
 धेयमिति भाग-धेयम् । अर्मावास्यइत्यर्मा-वास्ये । सव्वसन्तइतिसं-वसन्तः । महि
 त्वेति महि-त्वा ॥ सा । नः । यज्ञम् । पिपृहि । विश्ववारइति विश्व-वारे । रयिम् । नः ।

धेहि । सुभगइतिसु-भगे । सुवीरमिति सु-वीरम् ॥ निवेशनीतिनि-वेशनी । सुङ्गम्
 नीतिसं-गमनी । वसू नाम् । विश्वा । रूपाणि । वसू नि । आवेशयन्तीत्या-वेश
 यन्ती ॥ सहस्रपोषमिति सहस्र-पोषम् । सुभगेतिसु-भगा । रंणा । सा । नः । एति ।
 गन् । वचसा । [१] सव्विद्वदानेतिसं-विदाना ॥ अग्नीपोषावित्यग्नी-सोमौ । प्रथमौ ।
 वीर्येण । वसू च । रुद्रान् । आदित्यान् । इह । जिन्वतम् ॥ माध्यम् । हि । पौर्ण
 मासमिति पौर्ण-मासम् । जुपेथाम् । ब्रह्मणा । वृद्धौ । सुकृतेनेतिसु-कृतेन । सातौ ।
 अथ । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । सहवीरमिति सह-वीराम् । गयिम् । नीति । युच्छ
 तम् । आदित्याः । च । अङ्गिरसः । च । अग्नीन् । एति । अदधत् । ते । द्रु शू
 र्णमासाविति द्रु-श-पूर्णमासौ । प्रेति । ऐप्सन् । तेषाम् । अङ्गिरसाम् । निरुप्त
 मिति नि-उप्तम् । हविः । आसीत् । अथ । आदित्याः । एतौ । होमौ । अपश्यन् ।
 तौ । अजुह्वुः । ततः । वै । ते । द्रु शू र्णमासाविति द्रु-श-पूर्णमासौ । [२] पूर्वे ।
 एति । अलभन्त । द्रु शू र्णमासाविति द्रु-श-पूर्णमासौ । आलभमानइत्या-लभ
 मानः । एतौ । होमौ । पुरस्तात् । जुहुयात् । सारुपादितिस-अरुपात् । एव । द्रु
 शू र्णमासाविति द्रु-श-पूर्णमासौ । एति । लभते । ब्रह्मवादिनइति ब्रह्म-वादिनः ।
 वदन्ति । सः । तु । वै । द्रु शू र्णमासाविति द्रु-श-पूर्णमासौ । एति । लभेत ।
 यः । एतयोः । अनुलोममित्यनु-लोमम् । च । प्रतिलोममिति प्रति-लोमम् । च । वि
 द्यात् । इति । अमावास्याया इत्यमा-वास्यायाः । ऊर्ध्वम् । तत् । अनुलोममित्यनु-
 लोमम् । पौर्णमास्याइति पौर्ण-मास्यै । प्रतीचीनम् । तत् । प्रतिलोममिति प्रति-लो
 मम् । यत् । पौर्णमासीमिति पौर्ण-मासीम् । पूर्वीम् । आलभेतेत्या-लभेत । प्रतिलो
 ममिति प्रति-लोमम् । एतौ । एति । लभेत । अमुम् । अपरूपीयमाणमित्यप-रूपीय
 माणम् । अनु । अपेति । [३] रूपीयेत् । सारस्वतौ । होमौ । पुरस्तात् । जुहुयात् ।
 अमावास्याइत्यमा-वास्या । वै । सरस्वती । अनुलोममित्यनु-लोमम् । एव । एतौ ।
 एति । लभते । अमुम् । आप्यार्यमानमित्या-प्यार्यमानम् । अनु । एति । प्यायते ।
 आश्विणवमित्याश्व-वैष्णवम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । पुरस्तान् ।
 निरिति । वृषेत् । सरस्वत्यै । चरुम् । सरस्वते । द्वादशकपालमिति द्वादश-कपालम् ।
 यत् । आग्नेयः । भवति । अग्निः । वै । यज्ञमुखमितियज्ञ-मुखम् । यज्ञमुखमितियज्ञ-

मुसम् । एव । ऋद्धिम् । पुरस्तात् । धत्ते । यत् । वैष्णवः । भवति । यज्ञः । वै । वि
ष्णुः । यज्ञम् । एव । आरभ्येत्या-रभ्य । प्रेति । तनुते । सरस्वत्यै । चरुः । भवति ।
सरस्वते । द्वादशकपालइतिद्वादश-कपालः । अमावास्याेत्यमा-वास्या । वै । सर
स्वती । पूर्णमासइति पूर्ण-मासः । सरस्वान् । तौ । एव । साखादितिस-अखात् ।
एति । रभते । ऋध्नोति । आभ्याम् । द्वादशकपालइतिद्वादश-कपालः । सरस्वते ।
भवति । मिथुनत्वायेतिमिथुन-त्वाय । प्रजात्याइतिप्र-जात्यै । मिथुनौ । गावौ ।
दक्षिणा । सम्यग्याइतिसं-ऋथ्यै ॥ [४] वर्षसावै ते दर् शपूर्णमासावपतनुतेसरस्व
त्येपञ्चविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥१॥

ऋषयः । वै । इन्द्रम् । प्रत्यरूपमितिप्रति-अरूपम् । न । अपश्यन् । तम् । वं
सिष्ठः । प्रत्यरूपमितिप्रति-अरूपम् । अपश्यत् । सः । अग्रवीत् । ब्राह्मणम् । ते । व
रुण्यमि । यथा । त्वत्पुरोहिताइतित्वत्-पुरोहिताः । प्रजाइतिप्र-जाः । प्रजानिष्य
न्तइतिप्र-जनिष्यन्ते । अथ । मा । इतरेभ्यः । ऋषिभ्यइत्यृषि-भ्यः । मा । प्रेति ।
वोचः । इति । तस्मै । एतान् । स्तोमभागानितिस्तोम-भागान् । अग्रवीत् । ततः ।
वसिष्ठपुरोहिताइतिवसिष्ठ-पुरोहिताः । प्रजाइतिप्र-जाः । प्रेति । अजायन्त । तस्मात् ।
वासिष्ठः । ब्रह्मा । कार्यः । प्रेति । एव । जायते । रुग्भिः । असि । रूपयाय । त्वा ।
रूपवम् । जिन्व । इति । [५] आह । देवाः । वै । रूपयः । देवेभ्यः । एव । यज्ञम् ।
प्रेति । आह । प्रेतिरितिप्र-इतिः । असि । धर्मीय । त्वा । धर्मम् । जिन्व । इति ।
आह । मनुष्याः । वै । धर्मः । मनुष्येभ्यः । एव । यज्ञम् । प्रेति । आह । अन्विति
रियन्-इतिः । असि । दिवे । त्वा । दिवम् । जिन्व । इति । आह । एभ्यः । एव ।
लोकेभ्यः । यज्ञम् । प्रेति । आह । विष्टम्भइतिवि-स्तम्भः । असि । वृष्ट्यै । त्वा ।
वृष्टिम् । जिन्व । इति । आह । वृष्टिम् । एव । अवेति । [६] रुन्धे । प्रवेतिप्र-वा ।
असि । अनुवेत्यनु-वा । असि । इति । आह । मिथुनत्वायेतिमिथुन-त्वाय । उशि
क् । असि । वसुभ्यइतिवसु-भ्यः । त्वा । वसून् । जिन्व । इति । आह । अष्टौ ।
वसवः । एकादश । रुद्राः । द्वादश । आदित्याः । एतावन्तः । वै । देवाः । तेभ्यः ।
एव । यज्ञम् । प्रेति । आह । ओजः । असि । पितृभ्यइतिपितृ-भ्यः । त्वा । पितॄन् ।
जिन्व । इति । आह । देवान् । एव । पितॄन् । अर्तु । समिति । तनोति । तन्तुः ।

असि । प्रजाभ्यइतिप्र-जाभ्यः । त्वा । प्रजाइतिप्र-जाः । जिन्व । [७] इति । आह ।
 पितृन् । एव । प्रजाइतिप्र-जाः । अनु । समिति । तनोति । पृतनापाद् । असि ।
 पशुभ्यइतिपशु-भ्यः । त्वा । पशून् । जिन्व । इति । आह । प्रजाइतिप्र-जाः । एव ।
 पशून् । अनु । समिति । तनोति । रेवत् । असि । ओषधीभ्यइत्योषधि-भ्यः । त्वा ।
 ओषधीः । जिन्व । इति । आह । ओषधीषु । एव । पशून् । प्रतीति । स्थापयति ।
 अभिजिदित्यभि-जित् । असि । युक्तग्रावेतियुक्त-ग्रावा । इन्द्राय । त्वा । इन्द्रम् ।
 जिन्व । इति । आह । अभिजित्याइत्यभि-जित्यै । अधिपतिरित्यधि-पतिः । असि ।
 प्राणायेतिप्र-अनार्य । त्वा । प्राणमितिप्र-अनम् । [८] जिन्व । इति । आह । प्र-
 जास्वितिप्र-जासु । एव । प्राणानितिप्र-अनान् । दधाति । त्रिवृदितित्रि-वृत् । अ-
 सि । प्रवृदितिप्र-वृत् । असि । इति । आह । मिथुनत्वायेतिमिथुन-त्वाय । सः गेह
 इतिसं-गेहः । असि । नीगेहइतिनि-गेहः । असि । इति । आह । प्रजात्याइतिप्र-
 जात्यै । वसुकः । असि । वेपथ्रिरितिवेप-थ्रिः । असि । वस्यष्टिः । असि । इति ।
 आह । प्रतिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्यै ॥ [९] जिन्वेत्यवप्रजाजिन्वप्राणन्त्रि-शब् ॥ २॥
 अग्निना । देवेन । पृतनाः । जयामि । गायत्रेण । छन्दसा । त्रिवृतेतित्रि-
 वृता । स्तोमेन । गन्तरेणेतिरथं-तरेण । साम्ना । वपट्-कारेणेतिवपट्-कारेण । वज्रे-
 ण । पूर्वजानितिपूर्व-जान् । भार्गव्यान् । अर्धरान् । पादयामि । अवेति । एनान् ।
 वाधे । प्रतीति । एनान् । नुदे । अस्मिन् । रूपये । अस्मिन् । भूमिलोकइतिभू-
 मि-लोके । यः । अस्मान् । द्रष्टुं । यम् । च । वयम् । द्विष्मः । विष्णोः । क्रमेण ।
 अतीति । एनान् । क्रामामि । इन्द्रेण । देवेन । पृतनाः । जयामि । त्रैष्टुभेन । छ-
 न्दसा । पञ्चदशेनेतिपञ्च-दशेन । स्तोमेन । बृहता । साम्ना । वपट्-कारेणेतिवपट्-का-
 रेण । वज्रेण । [१०] सहजानितिसह-जान् । विश्वेभिः । देवेभिः । पृतनाः । ज-
 यामि । जागतेन । छन्दसा । सप्तदशेनेतिसप्त-दशेन । स्तोमेन । वामदेव्येनेति
 वाम-देव्येन । साम्ना । वपट्-कारेणेतिवपट्-कारेण । वज्रेण । अपरजानित्यपर-जान् ।
 इन्द्रेण । सयुजइतिस-युजः । वयम् । सासह्याम् । पृतन्यतः ॥ प्रन्तः । वृत्राणि ।
 अप्रति ॥ यत् । ते । अमे । तेजः । तेन । अहम् । तेजस्वी । भू यासम् । यत् । ते ।
 अमे । वचः । तेन । अहम् । वर्चस्वी । भू यासम् । यत् । ते । अमे । हरः । तेन ।

अहम् । हस्वी । भू यांसम् ॥ [११] बृहतासाम्नावपदकारेणवज्रेणपट्चत्वारिंशच्च ॥
 ये । देवाः । यज्ञहनइतियज्ञ-हनः । यज्ञमुपइतियज्ञ-मुपः । पृथिव्याम् । अधी-
 ति । आसंते ॥ अग्निः । मा । तेभ्यः । रूपतु । गच्छेम । सुकृतइतिसु-कृतः । वयम् ॥
 एति । अगन्म । मित्रावरुणेतिमित्रा-वरुणा । वरेण्या । रात्रीणाम् । भागः । युवयोः ।
 यः । अस्ति ॥ नार्कम् । गृह्णानाः । सुकृतस्येति सु-कृतस्य । लोके । तृतीये । पृष्ठे ।
 अधीति । रोचने । दिवः ॥ ये । देवाः । यज्ञहनइतियज्ञ-हनः । यज्ञमुपइतियज्ञ-मुपः ।
 अन्तरिख्ये । अधीति । आसंते ॥ वायुः । मा । तेभ्यः । रूपतु । गच्छेम । सुकृतइति
 सु-कृतः । वयम् ॥ याः । ते । रात्रीः । सवितः । [१२] देवयानीरितिदेव-यानीः । अ-
 न्तरा । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । वियन्तीतिवि-यन्ति ॥ गृहैः । च । सर्वैः ।
 प्रजयेतिप्र-जया । तु । अग्ने । सुवः । रुहाणाः । तरन् । रजांसि ॥ ये । देवाः ।
 यज्ञहनइतियज्ञ-हनः । यज्ञमुपइतियज्ञ-मुपः । दिवि । अधीति । आसंते ॥ सूर्यः ।
 मा । तेभ्यः । रूपतु । गच्छेम । सुकृतइतिसु-कृतः । वयम् ॥ येन । इन्द्राय । समभरइति
 सं-अभरः । पयांसि । उत्तमेनेत्युत्-त्तमेन । हविषा । जातवेदइतिजात-वेदः ॥ तेन ।
 अग्ने । त्वम् । उत । वर्द्धय । इमम् । सजातानामितिस-जातानाम् । श्रेष्ठ्यै । एति । धेहि ।
 एनम् ॥ यज्ञहनइतियज्ञ-हनः । वै । देवाः । यज्ञमुपइतियज्ञ-मुपः । [१३] सन्ति ।
 ते । एषु । लोकेषु । आसवे । आददानाइत्या-ददानाः । विमथ्नानाइतिवि-मथ्ना-
 नाः । यः । ददाति । यः । यजते । तस्य ॥ ये । देवाः । यज्ञहनइतियज्ञ-हनः । पृ-
 थिव्याम् । अधीति । आसंते । ये । अन्तरिख्ये । ये । दिवि । इति । आह । इमान् ।
 एवं । लोकान् । तीर्त्वा । सगृहइतिस-गृहः । सपशुरितिस-पशुः । सुवर्गमितिसुव-
 गम् । लोकम् । एति । अपेति । वै । सोमैर्न । ईजानात् । देवताः । च । यज्ञः ।
 च । क्रामन्ति । आग्नेयम् । पञ्चकपालमितिपञ्च-कपालम् । उदवसानीयमित्युत्-
 अवसानीयम् । निरिति । वपेत् । अग्निः । सर्वाः । देवताः । [१४] पाङ्कः ।
 यज्ञः । देवताः । च । एव । यज्ञम् । च । अवेति । रुन्धे । गायत्रः । वै । अग्निः ।
 गायत्रछन्दाइतिगायत्र-छन्दाः । तम् । छन्दसा । वीति । अर्हयति । यत् । पञ्चक
 पालमितिपञ्च-कपालम् । करोति । अष्टाकपालइत्यष्टा-कपालः । कार्यः । अष्टारूपे
 त्यष्टा-अरूपम् । गायत्री । गायत्रः । अग्निः । गायत्रछन्दाइतिगायत्र-छन्दाः । स्वेन ।

एव । एनम् । छन्दसा । समितिं । अर्द्धयति । पृहत्तयौ । यांज्यानुवाक्येद्वितीया
ज्या-अनुवाक्ये । भवतः । पाङ्क्तः । यज्ञः । तेन । एव । यज्ञात् । न । एति ॥ [१५]
सवितर्देवार्यज्ञमुपस्सर्वादेवतास्त्रिचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥ ४ ॥

सूर्यः । मा । देवः । देवेभ्यः । पातु । वायुः । अन्तरिक्षात् । यजमानः ।
अग्निः । मा । पातु । चरुपुपः ॥ सख्यं । शूर्पं । सवितः । विश्वचरणेतिविश्वचरु
पणे । एतेभिः । सोम । नामभिरितिनाम-भिः । विधेम । ते । तेभिः । सोम । नाम
भिरितिनाम-भिः । विधेम । ते ॥ अहम् । परस्तात् । अहम् । अवस्तात् । अहम् ।
ज्योतिषा । वीति । तमः । ववार ॥ यत् । अन्तरिक्षम् । तत् । उ । मे । पिता ।
अभूत् । अहम् । सूर्यम् । उभयतः । ददरु ॥ अहम् । भूयासम् । उत्तमइत्युत्-
तमः । समानानाम् । [१६] एति । समुद्रात् । एति । अन्तरिक्षात् । प्रजापतिरि-
तिप्रजा-एतिः । उदधिमित्युद-धिम् । व्यावयाति । इन्द्रः । प्रेति । रनौतु । मरुतः ।
वरु पयन्तु । उदिति । नन्मय । पृथिवीम् । भिन्धि । इदम् । दिव्यम् । नमः ॥
उद्रः । दिव्यस्य । नः । देहि । ईशानः । वीति । सृज । दतिम् ॥ पशवः । वै । एते ।
यत् । आदित्यः । एपः । रुद्रः । यत् । अग्निः । ओपधीः । प्रास्येतिप्र-अस्यं । अग्नौ ।
आदित्यम् । जुहोति । रुद्रात् । एव । पशून् । अन्तः । दधाति । अथोदिति । ओ
पधीषु । एव । पशून् । [१७] प्रतीति । स्थापयति । कविः । यज्ञस्य । वीति । तनोति ।
पन्थाम् । नार्कस्य । पृष्ठे । अधीति । ग्रीचने । दिवः ॥ येन । हव्यम् । वहंसि । यासि ।
दूतः । इतः । प्रचेताइतिप्र-चेताः । अमुतः । सनीयान् ॥ याः । ते । विश्वाः । समि-
धुर्द्विषंस-इधः । सन्ति । अग्ने । याः । पृथिव्याम् । वरु हिर्षि । सूर्ये । याः ॥ ताः ।
ते । गच्छन्तु । आहुतिमित्या-हुतिम् । धृतस्य । देवायतइतिदेव-यने । यजमा-
नाय । शर्म ॥ आशासान्इत्या-शामानः । सुवीर्यमिति सु-वीर्यम् । रायः । पोषम् ।
स्वथियमिति सु-अथियम् ॥ बृहस्पतिना । राया । स्वगाकृतइतिस्वगा-कृतः ।
मह्यम् । यजमानाय । तिष्ठ ॥ [१८] समानानामोपधीष्वेवपशून्महाय्यजमाना-
येकञ्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ५ ॥

समितिं । त्वा । नह्यामि । पर्यसा । धृतेन । समितिं । त्वा । नह्यामि ।
अपः । ओपधीभिरित्योपधि-भिः ॥ समितिं । त्वा । नह्यामि । प्रजयेतिप्र-जया ।

अहम् । अद्य । सा । दीर्घिता । सनवः । वाजम् । अस्मेइति ॥ प्रेति । एतु । ब्रह्म
 णः । पत्नी । वेदिम् । वर्णेन । सीदतु ॥ अर्थ । अहम् । अनुकामिनीत्यनु-कामिनी ।
 स्वे । लोके । विशे । इह ॥ सुप्रजसइतिसु-ग्रजसः । त्वा । वयम् । सुपत्नीरितिसु-
 पत्नीः । उपेति । सेदिम् ॥ अर्धे । सपत्नदम्भनमिति सपत्न-दम्भनम् । अदब्धासः ।
 अदाभ्यम् ॥ इमम् । वीति । स्यामि । वरुणस्य । पाशम् । [१९] यम् । अबन्ही
 त । सविता । सुकेतुइतिसु-केतः ॥ धातुः । च । योनौ । सुकृतस्येति सु-कृतस्य ।
 लोके । स्योनम् । मे । सह । पत्या । करोमि ॥ प्रेति । इहि । उदेहीत्युत्-एहि । ऋ
 तस्य । ग्रामीः । अन्विति । अग्निः । ते । अग्रम् । नयतु । अदितिः । मर्षम् । द
 दताम् । रुद्रावसृष्टेति रुद्र-अवमृष्टा । अस्मि । युवा । नाम । मा । मा । हिः सीः ।
 वसुभ्यइति वसु-भ्यः । रुद्रेभ्यः । आदित्येभ्यः । विश्वेभ्यः । वः । देवेभ्यः । पृजेजनी
 रिति पत्-नेजनीः । गृह्णामि । यज्ञाय । वः । पृजेजनीरिति पत्-नेजनीः । सादयामि ।
 विश्वस्य । ते । विश्वावतइति विश्व-वतः । वृष्णिं यावतइति वृष्णिं य-वतः । [२०] तव ।
 अग्ने । ग्रामीः । अन्विति । मन्दशीतिस-दृशि । विश्वा । स्ताँ सि । धिषीय । अ
 गच्छ । देवान् । यज्ञः । नीति । देवीः । देवेभ्यः । यज्ञम् । अशिपन्न । अस्मिन् । सु
 न्यति । यजमाने । आशिपइत्या-शिपः । स्वाहांकृताइति स्वाहा-कृताः । समुद्रे
 इतिसमुद्रे-स्थाः । गन्धर्वम् । एति । तिष्ठतु । अनु ॥ वातस्य । पत्नम् । इहः । ई
 हिताः ॥ [२१] पाशव्वृष्णिं यावतस्त्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

वपद् कारइति वपद्-कारः । वै । गायत्रियै । शिरः । अच्छिनतु । तस्यै । रसः ।
 पेति । अपततु । सः । पृथिवीम् । प्रेति । अविशतु । मः । खदिरः । अभवतु ।
 यस्य । खादिरः । सुवः । भवति । छन्दसाम् । एव । रसेन । अवेति । द्यति । सर
 साइतिस-रसाः । अग्य । आहुंतयइत्या-हुतयः । भवन्ति । तृतीयस्याम् । इतः ।
 दिवि । सोमः । आसीतु । तम् । गायत्री । एति । अह्नतु । तस्य । पूर्णम् । अच्छि
 द्यत । तत् । पूर्णः । अभवतु । तत् । पूर्णस्य । पूर्णत्वमिति पूर्ण-त्वम् । यस्य । पूर्ण
 मयीति पूर्ण-मयी । जुहूः । [२२] भवति । सौम्याः । अस्य । आहुंतयइत्या-हुतयः ।
 भवन्ति । जुपन्ते । अस्य । देवाः । आहुंतीत्या-हुतीः । देवाः । वै । ब्रह्मन् । अव
 दन्तु । तत् । पूर्णः । उपेति । अज्ञाणोतु । सुश्रवाइतिसु-श्रवाः । वै । नाम । यस्य ।

पूर्णमयीतिपूर्ण-मयी । जुहुः । भवति । न । प्रापम् । श्लोकम् । शृणोति । ब्रह्म । वै ।
 पूर्णः । विद् । मरुतः । अन्नम् । विद् । मरुतः । अश्वत्थः । यस्य । पूर्णमयीतिपूर्ण-
 मयी । जुहुः । भवति । आश्वत्थी । उपमृदित्युप-भृत् । ब्रह्मणा । एव । अन्नम् ।
 अवेति । रुन्धे । अथोइति । ब्रह्म । [२३] एव । विशि । अधीति । ऊहति । रा
 द्रम् । वै । पूर्णः । विद् । अश्वत्थः । यत् । पूर्णमयीतिपूर्ण-मयी । जुहुः । भवति । आ
 श्वत्थी । उपमृदित्युप-भृत् । गृष्टम् । एव । विशि । अधीति । ऊहति । प्रजापति
 रितिप्रजा-पतिः । वै । अजुहोत् । सा । यत्र । आहुतिरित्या-हुतिः । प्रत्यतिष्ठदिति
 प्रति-अतिष्ठत् । ततः । विकङ्कतइतिविकङ्कतः । उदिति । अतिष्ठन् । ततः । प्रजा
 इतिप्र-जाः । असृजत् । यस्य । वैकङ्कती । ध्रुवा । भवति । प्रतीति । एव । अस्य ।
 आहुतयइत्या-हुतयः । तिष्ठन्ति । अथोइति । प्रेति । एव । जायते । एतत् । वै ।
 सुचाम् । रूपम् । यस्य । एव रूपइत्येवं-रूपाः । सुचः । भवन्ति । सर्वौणि । एव ।
 एनम् । रूपाणि । पञ्चानाम् । उपेति । तिष्ठन्ते । न । अस्य । अपरूपमित्यप-रूपम् ।
 आत्मन् । जायते ॥ [२४] जुह्वथोब्रह्मसूत्राः समदंशश्च ॥ ❀ ॥ ७ ॥

उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि । प्रजापतयइतिप्रजा-पतये । त्वा ।
 ज्योतिष्मते । ज्योतिष्मन्तम् । गृह्णामि । द्रुपाय । द्रुपवृद्धइतिद्रुप-वृधे । गतम् ।
 देवेभ्यः । अग्निजिह्वेभ्यइत्यग्नि-जिह्वेभ्यः । त्वा । ब्रह्मायुभ्यइत्युनायु-भ्यः । इन्द्रज्ये
 ष्ठेभ्यइतीन्द्र-ज्येष्ठेभ्यः । वरुणराजभ्यइतिवरुणराज-भ्यः । वातापिभ्यइतिवातापि-
 भ्यः । पर्जन्यात्मभ्यइतिपर्जन्यात्म-भ्यः । दिवे । त्वा । अन्तरिख्याय । त्वा । पृथि
 व्ये । त्वा । अपेति । इन्द्र । द्विपतः । मनः । अपेति । जिज्यामतः । जहि । अपे
 ति । यः । नः । अरातीयति । तम् । जहि । प्राणायोतिप्र-अनाय । त्वा । अणानाये
 त्यप-अनाय । त्वा । व्यानायोतिवि-अनाय । त्वा । सते । त्वा । असते । त्वा ।
 अद्भ्यइत्यद्भ्यः । त्वा । ओषधीभ्यइत्योषधि-भ्यः । विश्वेभ्यः । त्वा । भूतेभ्यः ।
 यतः । प्रजाइतिप्र-जाः । अस्विदाः । अजायन्त । तस्मै । त्वा । प्रजापतयइतिप्रजा-
 पतये । विभूदावन्नइतिविभु-दाव न्न । ज्योतिष्मते । ज्योतिष्मन्तम् । जुहोमि ॥
 [२५] ओषधीभ्यश्चतुर्दंशश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ८ ॥

याम् । वै । अघ्न्युः । च । यजमानः । च । देवताम् । अन्तरितइत्यन्तः-इतः ।

तस्यै । एति । वृश्च्येतेइति । प्राजापत्यमिति प्राजा-पत्यम् । दधिग्रहमिति दधि-ग्रहम् । गृहीयात् । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । सर्वाः । देवताः । देवताभ्यः । एव । नीति । हुवातेइति । ज्येष्ठः । वै । एपः । ग्रहाणाम् । यस्य । एपः । गृह्यते । ज्येष्ठम् । एव । गच्छति । सर्वासाम् । वै । एतत् । देवतानाम् । रूपम् । यत् । एपः । ग्रहः । यस्य । एपः । गृह्यते । सर्वाणि । एव । एनम् । रूपाणि । पशूनाम् । उपेति । तिष्ठन्ते । उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । [२६] असि । प्रजापतयइति प्रजा-पतये । त्वा । ज्योतिष्मते । ज्योतिष्मन्तम् । गृह्णामि । इति । आह । ज्योतिः । एव । एनम् । समानानाम् । करोति । अभिजिह्वेभ्यइत्यभि-जिह्वेभ्यः । त्वा । ऋतायुभ्यइत्यृतायु-भ्यः । इति । आह । एतावती । वै । देवताः । ताम्यः । एव । एनम् । सर्वाभ्यः । गृह्णाति । अपेति । इन्द्र । द्विपतः । मनः । इति । आह । भ्रातृव्यापनुत्याइति भ्रातृव्य-अपनुत्ये । प्राणायेति प्र-अनाय । त्वा । अणनायेत्यप-अनाय । त्वा । इति । आह । प्राणानिति प्र-अनान् । एव । यजमाने । दधाति । तस्मै । त्वा । प्रजापतय इति प्रजा-पतये । विभूदावन्नइति विभु-दाव् त्रै । ज्योतिष्मते । ज्योतिष्मन्तम् । जुहोमि । [२७] इति । आह । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । सर्वाः । देवताः । सर्वाभ्यः । एव । एनम् । देवताभ्यः । जुहोति । आज्यग्रहमित्याज्य-ग्रहम् । गृहीयात् । तेजस्कामस्येति तेजः-कामस्य । तेजः । वै । आज्यम् । तेजस्वी । एव । भवति । सोमग्रहमिति सोम-ग्रहम् । गृहीयात् । ब्रह्मवर्चसकामयेति ब्रह्मवर्चस-कामस्य । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । वै । सोमः । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म-वर्चसी । एव । भवति । दधिग्रहमिति दधि-ग्रहम् । गृहीयात् । पशुकामस्येति पशु-कामस्य । ऊर्क् । वै । दधि । ऊर्क् । पशवः । ऊर्जा । एव । अस्मै । ऊर्जम् । पशून् । अवेति । रुन्धे ॥ [२८] उपयामगृहीतो जुहोमि त्रिचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ९ ॥

त्वेइति । क्रतुम् । अपीति । वृञ्जन्ति । विश्वे । द्विः । यत् । एते । त्रिः । भवन्ति । ऊमाः ॥ स्वादोः । स्वादीयः । स्वादुना । सृज । समिति । अतः । उ । स्वि । ति । मधुं । मधुना । अभीति । योधि । उपयामगृहीतइत्युपयाम-गृहीतः । असि ।

१ त्वेइत्यनिङ्गयान्तः ॥ (मा-अ-४ सू-१०) अनिङ्गयान्तः 'त्वे' इत्येव शब्दः प्रप्रहो भवति । (उदा) त्वेकतुप् । 'अनिङ्गयान्तः' इति किम् ? अनागास्त्वे आदितित्वे । इङ्गयस्यान्तः इङ्गयान्तः । न इङ्गयान्तः अनिङ्गयान्तः ॥

प्रजापतयइतिप्रजा-पतये । त्वा । जुष्टम् । गृह्णामि । एषः । ते । योनिः । प्रजापत
यइतिप्रजा-पतये । त्वा ॥ प्राणग्रहानितिप्राण-ग्रहान् । गृह्णाति । एतावत् । वै ।
अस्ति । यावत् । एते । ग्रहाः । स्तोमाः । छन्दांसि । पृष्ठानि । दिशः । यावत् ।
एव । अस्ति । तत् । [२९] अवेति । रुन्धे । ज्येष्ठाः । वै । एतान् । ब्राह्मणाः । पुरा ।
विदाम् । अक्रन् । तस्मात् । तेषाम् । सर्वाः । दिशः । अभिजिताइत्यभि-जिताः ।
अभूवन् । यस्य । एते । गृह्यन्ते । ज्यैष्ठ्यम् । एव । गच्छति । अभीति । दिशः ।
जयति । पञ्च । गृह्यन्ते । पञ्च । दिशः । सर्वासु । एव । दिख्युः । ऋन्वन्ति । नवन्वेति
नव-नव । गृह्यन्ते । नव । वै । पुरुषे । प्राणाइतिप्र-अनाः । प्राणानितिप्र-अनान् ।
एव । यजमानेषु । दधति । प्रायणीयइतिप्र-अयनीये । च । उदयनीयइत्युत्-अय
नीये । च । गृह्यन्ते । प्राणाइतिप्र-अनाः । वै । प्राणग्रहाइतिप्राण-ग्रहाः । [३०]
प्राणैरितिप्र-अनैः । एव । प्रयन्तीतिप्र-यन्ति । प्राणैरितिप्र-अनैः । उदिति । यन्ति ।
दशमे । अहन् । गृह्यन्ते । प्राणाइतिप्र-अनाः । वै । प्राणग्रहाइतिप्राण-ग्रहाः । प्रा
णैभ्यइतिप्र-अनेभ्यः । खलु । वै । एतत् । प्रजाइतिप्र-जाः । यन्ति । यत् । वामदे
व्यमिति वाम-देव्यम् । योनेः । च्यवते । दशमे । अहन् । वामदेव्यमिति वाम-देव्यम् ।
योनेः । च्यवते । यत् । दशमे । अहन् । गृह्यन्ते । प्राणैभ्यइतिप्र-अनेभ्यः । एव ।
तत् । प्रजाइतिप्र-जाः । न । यन्ति ॥ [३१] तत्प्राणग्रहास्सप्तत्रिंशच्च ॥ ॥१०॥
प्रेति । देवम् । देव्या । धिया । भेरत् । जातवेदसमिति जात-वेदसम् ॥ हव्या ।
नः । बरुपत् । आनुपक् ॥ अयम् । उ । स्यः । प्रेति । देवयुरिति देव-युः । होता ।
यज्ञाय । नीयते ॥ रथः । न । योः । अभीवृत्तइत्यभि-वृत्तः । वृणीवान् । चेतति ।
त्सना ॥ अयम् । अग्निः । उरुष्यति । अमृतात् । इव । जन्मनः ॥ सहस्रः । चित् ।
सहोयान् । देवः । जीवातवे । कृतः ॥ इडायाः । त्वा । पदे । वयम् । नामा । पृथि

१ भरतायाज्यास्तु ॥ (प्रा-अ-३ सू-११) 'भरत' इतिपदे याज्यामुस्थिते मंहिताया दृश्यमानः व्यञ्जनपरः द्वायः पदका
ले इत्येतामापद्यते ॥ (उदा) थियाभरतामानवेदसम् । अग्रे भवता वृत्तम् । 'याज्याम्बितिकिमम् ? एषवोभरतागजा । या
ज्यास्तु 'उभायामादयो याज्या अभिवृत्त्राणि जान्तकाः । प्रश्नोत्तमानुवाकाध्वयुक्ताहोत्रयानुवाककाः' इतिज्ञेयाः ॥ शिष्टायां च-
'भरतावस्तुहजान' इति ॥

२ एयमस्यइतिच ॥ (प्रा-अ-६ सू-१६) एषः, सः, स्यः, इत्येतेषु पदेपुमिधनः विभजनायः व्यञ्जनपरः मंहितायां
लुप्यते । (उदा) एयमेगायवः । सवेजानानि । एयस्यवाजा । व्यञ्जनस्यइतिचिमम् ? इमेष्वाम्येव उपनिष्टे । स इयानः ॥

व्याः । अधि ॥ जातवेदइतिजातवेदः । नीति । धीमहि । अग्ने । हव्याय । वोदये ॥
 [३२] अग्ने । विश्वेभिः । स्वनीकेतिसु-अनीकः । देवैः । ऊर्णावन्तमित्यूर्णा-वन्तम् ।
 प्रथमः । सीद । योनिम् ॥ कुलायिनम् । धृतवन्तमितिधृत-वन्तम् । सवित्रे । य
 ज्ञम् । नय । यजमानाय । साधु ॥ सीद । होतः । स्वे । उ । लोके । चिकित्वान् ।
 सादय । यज्ञम् । सुकृतस्येतिसु-कृतस्य । योनौ ॥ देवावीरितिदेव-अवीः । देवान् ।
 हविषा । यजासि । अग्ने । बृहत् । यजमाने । वयः । धाः ॥ नीति । होता । हो
 तृपदन्इतिहोतृ-सदने । विद्वान् । त्वेषः । दीदिवान् । असदत् । सुदरूपइतिसु-
 दरूपः ॥ अदब्धव्रतप्रमतिरित्यदब्धव्रत-प्रमतिः । वसिष्ठः । सहस्रम्भरइतिसहस्र-भरः ।
 शुचिजिह्वइतिशुचि-जिह्वः । अग्निः ॥ त्वम् । दूतः । त्वम् । [३३] उ । नः । पर
 स्वाइतिपरः-पाः । त्वम् । वस्यः । एति । वृषभ । प्रणेतेतिप्र-नेता ॥ अग्ने । तोक
 स्य । नः । तनै । तनूनाम् । अप्रयुञ्छन्नित्यप्र-युञ्छन् । दीद्यत् । बोधि । गोपा
 इतिगो-पाः ॥ अभीति । त्वा । देव । सवितः । ईशानम् । वार्याणाम् ॥ सदा । अवन् ।
 भागम् । ईमहे ॥ मही । द्यौः । पृथिवी । च । नः । इमम् । यज्ञम् । मिमिरूपताम् ॥
 पिपृताम् । नः । मरीमभिरितिमरीम-भिः ॥ त्वाम् । अग्ने । पुष्करात् । अधीति ।
 अथर्वा । निरिति । अमन्थत् ॥ मूर्ध्नः । विश्वस्य । वाघतः ॥ तम् । उ । [३४]
 त्वा । दुध्यङ् । ऋषिः । पुत्रः । ईधे । अथर्वणः ॥ वृत्रहणमितिवृत्र-हनम् । पुरन्दर
 मितिपुरं-दरम् ॥ तम् । उ । त्वा । पृथ्वः । वृषा । समिति । ईधे । दस्युहन्तममिति
 दस्यु-हन्तम् ॥ धनञ्जयमितिधनं-जयम् । रणेरणइतिरणे-रणे ॥ उत । वुवन्तु । ज
 न्तवः । उदिति । अग्निः । वृत्रहेतिवृत्र-हा । अजनि ॥ धनञ्जयइतिधनं-जयः । रणे
 रणइतिरणे-रणे ॥ एति । यम् । हस्ते । न । खादिनम् । शिशुम् । जातम् । न । वि
 भ्रति ॥ विशाम् । अग्निम् । स्वव्यरमितिस्व-अव्यरम् ॥ प्रेति । देवम् । देववीतयइति
 देव-वीतये । भरत । वसुधित्तममितिवसुधित्त-तमम् ॥ एति । स्वे । योनौ । नीति ।
 सीदतु ॥ एति । [३५] जातम् । जातवेदमीतिजातवेदसि । प्रियम् । जिज्ञीत् ।
 अतिथिम् ॥ स्योने । एति । गृहपतिमितिगृह-पतिम् ॥ अग्निना । अग्निः । समिति ।
 इध्यते । कविः । गृहपतिरितिगृह-पतिः । युवा ॥ हव्यवाडितिहव्य-वाट् । जुह्वास्य
 इतिजुहु-आस्यः ॥ त्वम् । हि । अग्ने । अग्निना । विप्रः । विप्रेण । सन् । सता ॥ सखा ।

सख्या । समिध्यसंज्ञितिसं-इध्यसे ॥ तम् । मर्जयन्त । सुक्रतुर्भित्तिसु-क्रतुम् । पुरोयावा
 नमितिपुरः-यावानम् । आजिषु ॥ खेषु । रूपयेषु । वाजिनम् ॥ यज्ञेन । यज्ञम् ।
 अयजन्त । देवाः । तानि । धर्माणि । प्रथमानि । आसन्नू ॥ ते । ह । नाकम् । म
 हिमानः । सचन्ते । यत्र । पूर्वे । साध्याः । सन्ति । देवाः ॥ [३६] वोढवेदूतस्त्वन्त
 मुंसीदित्वायत्रचत्वारिंश ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥११॥

पूर्णर्पणोऽमिनायेदेवास्सूर्योमासन्त्वानह्यामिवपद् कारस्सर्वादिरउपयामगृ
 हीतोऽसियाव्वैत्वेक्रतुभ्रदेवमेकादश ॥ ११ ॥ पूर्णासंहजाः स्तवाग्नेप्राणैरेवपद् त्रिं
 शत् ॥ [३६] पूर्णासन्तिदेवाः ॥ ❀ ❀ ❀ ❀

हरिः ओ (३) म् ॥

इति तृतीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

तैत्तिरीयसंहितापदपाठे तृतीयकाण्डस्समाप्तः ॥

—❀ तृतीयकाण्डस्य प्रश्नादिसङ्ख्यानिर्णयः ❀—

प्रश्नाः	अनुयाकाः	पञ्चाशतः	पदानि
१	११	४२	२२४८
२	११	४६	२३३५
३	११	३६	१८५७
४	११	४६	२३९२
५	११	३६	१७९०
—❀ संहतसङ्ख्या ❀—			
५	५५	२०६	१०६२२

तैत्तिरीयसंहितापदपाठे

चतुर्थकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

ह्रिः ओ (४)म् ॥

युञ्जानः । प्रथमम् । मनः । तत्त्वाय । सविता । धियः ॥ अग्निम् । ज्योतिः ।
 निचाप्येतिनिचाप्यं । पृथिव्याः । अधि । एति । अभस्तू ॥ युक्त्वाय । मनसा ।
 देवान् । सुवः । यतः । धिया । दिवम् ॥ बृहत् । ज्योतिः । कृष्ण्यतः । सविता ।
 प्रेति । सुवाति । तान् ॥ युक्तेन । मनसा । वयम् । देवस्य । सवितुः । सवे ॥ सुव
 गेयायेतिसुवः-गेयाय । शक्त्यै ॥ युञ्जते । मनः । उत । युञ्जते । धियः । विप्राः ।
 विप्रस्य । बृहत् । विपश्चितः ॥ वीति । होत्राः । दधे । वयुनाविदितिवयुन-वित ।
 एकः । इत् । [१] मही । देवस्य । सवितुः । परिष्टुतिरितिपरि-स्तुतिः ॥ युजे । वाम् ।
 ब्रह्म । पूर्यम् । नमोभिरिति नमः-भिः । वीति । श्लोकाः । युन्ति । पृथ्या । इव ।
 सूरः ॥ शृण्वन्ति । विश्वे । अमृतस्य । पुत्राः । एति । ये । धार्मानि । दिव्यानि ।
 तस्थुः ॥ यस्य । प्रयाणमितिप्र-यानम् । अन्विति । अन्ये । इत् । युयुः । देवाः ।
 देवस्य । महिमानम् । अर्चतः ॥ यः । पार्थिवानि । विममइतिवि-ममे । सः । एत
 शः । रजांसि । देवः । सविता । महित्वनेतिमहि-त्वना ॥ देव । सवितुः । प्रेति ।
 सुव । युञ्जम् । प्रेति । सुव । [२] यज्ञपतिमिति यज्ञ-पतिम् । भर्गाय । दिव्यः । गन्ध
 र्वः ॥ केतुप्ररितिकेत-पूः । केतम् । नः । पुनानु । वाचः । पतिः । वार्वम् । अद्य ।
 स्वदाति । नः ॥ इमम् । नः । देव । सवितुः । युञ्जम् । प्रेति । सुव । देवायुवमिति
 देव-युवम् । सखिविदमिति सखि-विदम् । सत्राजितमिति सत्र-जितम् । धनजितमि
 ति धन-जितम् । सुवर्जितमिति सुव-जितम् ॥ ऋचा । स्तोमम् । समिति । अर्द्धय ।
 गायत्रेण । गन्तुमितिस्थ-तस्म ॥ बृहत् । गायत्रवर्तनीतिगायत्र-वर्तनि ॥ देवस्य ।
 त्वा । सवितुः । प्रसवइतिप्र-सवे । अश्विनोः । बाहुभ्यामितिबाहु-भ्याम् । पूष्णः ।
 हस्ताभ्याम् । गायत्रेण । छन्दसा । एति । ददे । अङ्गिरस्वत् । अग्निः । असि । नारिः ।
 [३] असि । पृथिव्याः । सधस्यादिति सध-स्यान् । अग्निम् । पुरीष्यम् । अङ्गिरस्वत् ।

एति । अ॒ । वैष्टुभेन । त्वा । छन्दस । एति । ददे । अ॒ङ्गिरस्वत् । वध्रिः । अ॒सि ।
 नारिः । अ॒सि । त्वया । वयम् । स॒धस्थइति॑स॒ध-स्थे । एति । अ॒ग्निम् । श॒केम । खनि
 तुम् । पुरी॒ष्यम् । जागतेन । त्वा । छन्दसा । एति । ददे । अ॒ङ्गिरस्वत् । हस्ते ।
 आ॒धयेत्या॒धाय । सु॒विता । वि॒भ्रत् । अ॒ग्निम् । हि॒र॒ण्ययी॑म् ॥ तया । ज्योतिः । अ
 ज॒सम् । इत् । अ॒ग्निम् । स्वा॒त्वी । नः । एति । अ॒ । आनुष्टु॒भेनेत्यानु॑-स्तु॒भेन । त्वा ।
 छन्दसा । एति । ददे । अ॒ङ्गिरस्वत् ॥ [४] इ॒द्य॒ज्ञम्प्रस॑वनारि॒रानु॑ष्टु॒भेन॒त्वाछन्दसा॑
 त्रीणि॑च ॥ * * * * *

इ॒माम् । अ॒गृ॒भ्ण॒न् । र॒ज॒नाम् । ऋ॒तस्य॑ । पूर्वे । आ॒यु॒पि । वि॒दथे॑षु । क॒व्या ॥
 तया । दे॒वाः । सु॒तम् । एति । व॒भू॒वुः । ऋ॒तस्य॑ । सा॒मन् । स॒रम् । आ॒र॒प॒न्ती॒त्या-
 र॒प॒न्ती ॥ प्र॒तृ॒र्त॒मिति॑प्र-तृ॒र्त॒म् । वा॒जि॒न् । एति । द॒व । वरि॑ष्ठाम् । अ॒न्वि॒ति । स॒व्व
 त॒मिति॑सं-व॒तम् ॥ दि॒वि । ते । जन्म॑ । प॒र॒मम् । अ॒न्तरि॑ख्ये । नाभिः । पृ॒थि॒व्याम् ।
 अ॒धी॒ति । योनिः ॥ यु॒ज्ञा॒थाम् । रा॒स॒भम् । यु॒वम् । अ॒स्मिन् । यामे॑ । वृष॑ण्वसू॒इति॑
 वृष॑ण्-व॒सू ॥ अ॒ग्निम् । भ॒र॒न्तम् । अ॒स्म॒यु॒मित्य॑स्म-युम् ॥ यो॒गे॒यो॒ग॒इति॑यो॒गे॒यो॒गे ।
 त॒वस्ते॑र॒मिति॑त॒वः-त॒र॒म् । वा॒जे॒वा॒ज॒इति॑वा॒जे॒वा॒जे । ह॒वाम॑हे ॥ स॒खा॒यः । इ॒न्द्रम् ।
 ऊ॒तये॑ ॥ प्र॒तृ॒र्व॒न्नि॒ति॑प्र-तृ॒र्व॒न् । [५] एति । इ॒हि । अ॒व॒क्राम॑न्नि॒त्यव॑-क्रामन् । अ॒शं
 स्तीः । रु॒द्रस्य॑ । गा॒र्ण॒प॒त्या॒दि॒ति॒गा॒र्ण॒प॒त्यात् । म॒यो॒भू॒रिति॑म॒यः-भूः । एति । इ॒हि ॥
 उ॒रु । अ॒न्तरि॑ख्यम् । अ॒न्वि॒ति । इ॒हि । स्व॒स्ति॒र्ग॒न्यू॒ति॒रिति॑स्व॒स्ति॒र्ग॒न्यू॒तिः । अ॒भं
 या॒नि । कृ॒ष्व॒न् ॥ पू॒ष्णा । स॒यु॒जे॒ति॑स॒यु॒जा । सह ॥ पृ॒थि॒व्याः । स॒ध॒स्था॒दि॒ति॑स॒ध-
 स्था॒त् । अ॒ग्निम् । पुरी॒ष्यम् । अ॒ङ्गिर॑स्वत् । अ॒च्छ । इ॒हि । अ॒ग्निम् । पुरी॒ष्यम् । अ॒ङ्गि॑
 र॒स्वत् । अ॒च्छ । इ॒मः । अ॒ग्निम् । पुरी॒ष्यम् । अ॒ङ्गिर॑स्वत् । भ॒रि॒ष्या॒मः । अ॒ग्निम् ।
 पुरी॒ष्यम् । अ॒ङ्गि॑स्वन् । भ॒रामः ॥ अ॒न्वि॒ति । अ॒ग्निः । उ॒प॒सा॒म् । अ॒ग्रम् । अ॒ग्न्य॒त् ।
 अ॒न्वि॒ति । अ॒ह॒नि । प्र॒थ॒मः । जा॒त॒वै॒दा॒इति॑जा॒त॒-वे॒दाः ॥ अ॒न्वि॒ति । सूर्य॑स्य ।
 [६] पु॒रु॒त्रे॒ति॑पु॒रु॒त्रा । च । र॒ग्मी॒न् । अ॒न्वि॒ति । द्या॒वा॒पृ॒थि॒वी॒इति॑द्या॒वा॒-पृ॒थि॒वी ।
 एति । त॒तान् ॥ आ॒ग॒त्ये॒त्या॒ग॒त्य॑ । वा॒जी । अ॒ध्व॒नः । सर्वाः । म॒धः । वी॒ति ।
 धू॒नु॒ते ॥ अ॒ग्निम् । स॒ध॒स्था॒दि॒ति॑स॒ध-स्थे । म॒ह॒ति । च॒र॒वु॒पा । नी॒ति । चि॒की॒प॒ते ॥
 आ॒क्र॒म्ये॒त्या॒क्र॒म्य॑ । वा॒जि॒न् । पृ॒थि॒वी॒म् । अ॒ग्निम् । इ॒च्छ । रु॒चा । त्वम् ॥ भू॒म्याः ।

वृत्ताय । नः । ब्रूहि । यतः । खनाम । तम् । वयम् ॥ द्योः । ते । पृष्ठम् । पृथिवी ।
 सधस्थमिति सध-स्थम् । आत्मा । अन्तरि रूपम् । समुद्रः । ते । योनिः ॥ विख्या
 येति विख्याय । चरुषुषा । त्वम् । अभीति । तिष्ठ । [७] पृतन्यतः ॥ उदिति ।
 क्राम । मृदते । सौभगाय । अस्मात् । आस्थानादित्या-स्थानात् । द्रविणोदाइति द्र
 विणः-दाः । वाजिन् ॥ वयम् । स्याम् । सुमताविति सु-मतो । पृथिव्याः । अग्निम् ।
 खनिष्यन्तः । उपस्थइत्युप-स्थे । अस्याः ॥ उदिति । अक्रीतु । द्रविणोदाइति द्रवि
 णः-दाः । वाजी । अर्वा । अकः । सः । लोकम् । सुकृतमितिसु-कृतम् । पृथिव्याः ॥
 ततः । खनेम् । सुप्रतीकमितिसु-प्रतीकम् । अग्निम् । सुर्वः । रुहाणाः । अधीति ।
 नाके । उत्तमइत्युत्-त्तमे ॥ अपः । देवीः । उपेति । सृज । मधुमतीरिति मधु-मतीः ।
 अयस्त्वमाय । प्रजाभ्यइति प्र-जाम्यः ॥ तासां । स्थानात् । उदिति । जिहताम् । ओ
 पथयः । सुपिण्डाडिति सु-पिण्डलाः ॥ जिघर्षि । [८] अग्निम् । मनसा । धृतेन । प्रति
 ख्यन्तमिति प्रति-ख्यन्तम् । भुवनानि । विश्वा ॥ पृथुम् । तिरश्चा । वयसा । बृह
 न्तम् । व्यचिष्ठम् । अन्नम् । रभसम् । विदानम् ॥ एति । त्वा । जिघर्षि । वचसा ।
 धृतेन । अस्त्वसा । मनसा । तत् । जुपस्व ॥ मयैश्रीरिति मयै-श्रीः । स्पृहयद्वर्णइति
 स्पृहयत्-वर्णः । अग्निः । न । अग्निमृशइत्यग्नि-मृशे । तनुवा । जर्हपाणः ॥ परीति ।
 वाजपतिरिति वाज-पतिः । कविः । अग्निः । हव्यानि । अक्रीतु ॥ दधत् । रत्नानि ।
 दाशुपे ॥ परीति । त्वा । अग्ने । पुरम् । वयम् । विप्रम् । सहस्य । धीमहि ॥ धृपद्वर्ण
 मिति धृपत्-वर्णम् । दिवेदिवइति दिवे-दिवे । भेत्तारम् । भङ्गुरावत्इति भङ्गुर-वत्तः ॥
 त्वम् । अग्ने । शुभिरिति शु-भिः । त्वम् । आशुशुरूपाणिः । त्वम् । अद्रचइत्यद्र-भ्यः ।
 त्वम् । अश्मनः । परि ॥ त्वम् । वनेभ्यः । त्वम् । ओषधीभ्यइत्योषधि-भ्यः । त्वम् ।
 नृणाम् । नृपतइति नृ-पते । जायसे । शुनिः ॥ [९] प्रत्-वन्तुभ्यस्त्वयैत्यतिष्ठजिघर्षि
 भेत्तारिन्विंशतिश्च ॥ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॥ २ ॥

देवस्य । त्वा । सवितुः । प्रसवइति प्र-सवे । अग्निर्नोः । बाहुभ्यामिति बाहु-
 भ्याम् । पूष्णः । हस्ताभ्याम् । पृथिव्याः । सधस्थइति सध-स्थे । अग्निम् । पुरीष्यम् ।
 अङ्गिरस्वत् । खनामि ॥ ज्योतिष्मन्तम् । त्वा । अग्ने । सुप्रतीकमितिसु-प्रतीकम् ।
 अर्जसेण । भानुना । दीद्यानम् ॥ शिवम् । प्रजाभ्यइति प्र-जाम्यः । अहिंसन्तम् ।

पृथिव्याः । सधस्थइतिसध-स्थे । अग्निम् । पुरीष्यम् । अङ्गिरस्वत् । खन्नामि ॥ अ
 पाम् । पृष्ठम् । असि । सप्रथाइतिस-प्रथाः । उरु । अग्निम् । भुरिष्यत् । अपरावपि
 ष्ठमित्यपरा-वपिष्ठम् । वर्द्धमानम् । महः । एति । च । पुष्करम् । दिवः । मात्रया ।
 वरिणा । प्रथस्व ॥ शर्म । च । स्थः । [१०] वर्म । च । स्थः । अच्छिद्रेइति । बहुले
 इति । उभेइति ॥ व्यचस्वतीइति । समिति । वसाथाम् । भर्तम् । अग्निम् । पुरीष्यम् ॥
 समिति । वसाथाम् । सुवर्विदेतिसुवः-विदा । समीचीइति । उरसा । खना ॥ अ
 मिम् । अन्तः । भुरिष्यन्तीइति । ज्योतिष्मन्तम् । अजंसम् । इत् ॥ पुरीष्यः । अ
 सि । विश्वभराइतिविश्व-भराः ॥ अथर्वा । त्वा । प्रथमः । निरिति । अमन्यत् । अग्ने ॥
 त्वाम् । अग्ने । पुष्करात् । अधीति । अथर्वा । निरिति । अमन्यत् ॥ मूर्ध्नेः । वि
 श्वस्य । वाघतः ॥ तम् । उ । त्वा । दध्यङ् । ऋषिः । पुत्रः । ईधे । [११] अथर्व
 णः ॥ बृहन्नमितिबृह-हनम् । पुनन्दरमितिपुन-दरम् ॥ तम् । उ । त्वा । पाथ्यः । वृषा ।
 समिति । ईधे । दस्युहन्तममितिदस्यु-हन्तम् ॥ धनञ्जयमितिधन-जयम् । रणेरण
 इतिरणे-रणे । सीद । होतः । स्वे । उ । लोके । चिकित्वात् । सादय । यज्ञम् । सु
 कृतस्येतिसु-कृतस्य । योनौ ॥ देवावीरितिदेव-अवीः । देवान् । हविषा । यज्ञासि ।
 अग्ने । बृहत् । यजमाने । वयः । धाः ॥ नीति । होता । होतृपदन्इतिहोतृ-सदने ।
 विदानः । त्वेपः । दीदिवान् । असदत् । सुदरूपइतिसु-दरूपः ॥ अदध्वव्रतप्रमतिरि
 त्यदध्वव्रत-प्रमतिः । वसिष्ठः । सहस्रम्सहस्र-भाः । शुचिजिह्वइतिशुचि-जिह्वः ।
 अग्निः ॥ समिति । सीदस्व । महान् । असि । शोचस्व । [१२] देववीतमइतिदेव-
 वीतमः ॥ वीति । धूमम् । अग्ने । अरुपम् । मियेच्य । सृज । प्रशस्तेतिप्र-शस्त । दू
 शतम् । जनिष्व । हि । जेन्यः । अग्ने । अह्नाम् । हितः । हितेषु । अरुपः । वने
 पु ॥ दमेदमइतिदमे-दमे । सप्त । स्वा । दधानः । अग्निः । होता । नीति । ससाद ।
 यजीयान् ॥ [१३] स्थईधेशोचस्वसप्तविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥३॥

समिति । ते । वायुः । मातृस्थि । दधातु । उच्चानायाइत्युत्-त्तानार्थे । हृद
 यम् । यत् । विलिष्टमितिबि-लिष्टम् ॥ देवानाम् । यः । चरति । प्राणयेनेतिप्र-अन
 र्थेन । तस्मै । च । देवि । वषट् । अस्तु । तुभ्यम् ॥ सुजातइतिसु-जातः । ज्योति
 पा । सह । शर्म । वरूथम् । एति । असदः । सुवः ॥ वासः । अग्ने । विश्वरूपमिति

विश्व-रूपम् । समितिः । व्ययस्व । विभाधमोइतिविभा-वसो ॥ उदिति । उ । तिष्ठ ।
 स्वध्वरेतिसु-अध्वर । अवं । नः । देव्या । कृपा ॥ दृशे । च । भासा । वृहता । सुशु
 कनिरितिसु-शुक्रानिः । एति । अग्ने । याहि । सुशस्तिभिरितिसुशस्ति-भिः ॥ [१४]
 ऊर्ध्वः । उ । स्थिति । नः । उत्तये । तिष्ठ । देवः । न । मविता ॥ ऊर्ध्वः । वाजंस्य ।
 सनिता । यत् । अञ्जिभिरित्यञ्जि-भिः । वाधाद्विरितिवाधत्-भिः । विह्वयामहइतिवि-
 ह्वयामहे ॥ सः । जातः । गर्भैः । अस्मि । रोदस्योः । अग्ने । चारुः । विभृतइतिवि-
 भृतः । ओषधीषु ॥ चित्रः । शिशुः । परीति । तमासि । अक्तः । प्रेति । मातृ
 भ्यइतिमातृ-भ्यः । अधीति । कनिकदत् । गाः ॥ स्थिरः । भव । वीरुङ्गइतिवीरु-
 अङ्गः । आशुः । भव । वाजी । अर्वन् ॥ पृथुः । भव । सुपदइतिसु-सदः । त्वम् ।
 अग्नेः । पुरीषवाहनइतिपुरीष-वाहनः ॥ शिवः । भव । [१५] प्रजाभ्यइतिप्र-जाभ्यः ।
 मानुषीभ्यः । त्वम् । अङ्गिरः ॥ मा । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । अभीति । शू
 शुचः । मा । अन्तरिक्षम् । मा । वनस्पतीन् ॥ प्रेति । एतु । वाजी । कनिकदत् ।
 नानदत् । रासंभः । पत्वा ॥ भरन् । अग्निम् । पुरीष्यम् । मा । प्रादि । आरुपः ।
 एरा ॥ रासंभः । वाम् । कनिकदत् । सुयुक्तइतिसु-युक्तः । वृण्ण । रथे ॥ सः । वाम् ।
 अग्निम् । पुरीष्यम् । आशुः । दूतः । वृहत् । इतः ॥ वृषा । अग्निम् । वृषणम् । भ
 रन् । अपाम् । गर्भम् । समुद्रियम् ॥ अग्ने । एति । याहि । [१६] धीतये । ऋतम् ।
 सत्यम् ॥ ओषधयः । प्रतीति । गृहीत । अग्निम् । एतम् । शिवम् । आयन्तमित्या-य
 न्तम् । अभीति । अत्र । युष्मान् ॥ व्यस्यन्नितिवि-अस्यन् । विश्वाः । अमंतीः ।
 अरातीः । निपीदन्नितिनि-सीदन् । नः । अपेति । दुर्मतिमितिदुः-मतिम् । हन्तु ॥
 ओषधयः । प्रतीति । मोदस्वम् । एनम् । पुष्पावतीरितिपुष्प-वतीः । सुपिप्पलाइति
 सु-पिप्पलाः ॥ अयम् । वः । गर्भैः । ऋत्विर्यः । प्रतम् । सधस्थभितिसध-स्थम् ।
 एति । असदत् ॥ [१७] सुशस्तिभिश्चिवोभेवयाद्विपद् त्रिंशच्च ॥ ॥ ४ ॥

वीति । पार्जमा । पृथुना । शोशुचानः । वार्षस्व । द्विपः । रूपसः । अ
 भीवाः ॥ सुशर्भेणइतिसु-शर्भेणः । वृद्धतः । शर्भेणि । रयाम् । अग्नेः । अहम् । सुह
 वस्वैतिसु-हवस्व । प्रणीतावितिप्र-नीतो ॥ आपः । हि । स्थ । मयोभुवइतिमयः-

भुवः । ताः । नः । उज्जै । दधातन ॥ महे । रणाय । चरूपसे ॥ यः । वः । शिवर्तम्
 इतिशिव-तमः । रसः । तस्य । भाजयत । इह । नः ॥ उज्जतीः । इव । मातरः ॥
 तस्मै । अरम् । गमाम् । वः । यस्य । रूपयाय । जिन्वथ ॥ आपः । जनयथ । च ।
 नः ॥ मित्रः । [१८] सः सृज्येति स-सृज्य । पृथिवीम् । भूमिम् । च । ज्योतिषा ।
 सह ॥ सुजातमितिसु-जातम् । जातवेदसमिति जात-वेदसम् । अग्निम् । वैश्वान
 रम् । विभुमिति वि-भुम् ॥ अयच्छमायं । त्वा । समिति । सृजामि । प्रजाभ्य इति प्र-
 जाभ्यः ॥ विश्वे । त्वा । देवाः । वैश्वानराः । समिति । सृजन्तु । आनुष्टुभेनेत्यानु-
 स्तुभेन । छन्दसा । अङ्गिरस्वत् ॥ रुद्राः । सम्भृयेतिसं-भृत्य । पृथिवीम् । बृहत् ।
 ज्योतिः । समिति । ईधिरै ॥ तेषाम् । भानुः । अजंसः । दत् । शुक्रः । देवेषु । रोच
 ते ॥ सः सृष्टामितिसं-सृष्टाम् । वसुभिरितिवसु-भिः । रुद्रेः । धीरैः । कर्मण्याम् । स
 दम् ॥ हस्ताभ्याम् । मृद्रीम् । कृत्वा । सिनीवाली । करोतु । [१९] ताम् ॥ सिनी
 वाली । सुकपर्देतिसु-कपर्दा । सुकुरीगेतिसु-कुरीग । स्वापृजेतिसु-ओपृशा ॥ मा ।
 तुभ्यम् । अदिते । महे । एति । उखाम् । दधातु । हस्तयोः ॥ उखाम् । करोतु ।
 शक्त्या । बाहुभ्यामिति बाहु-भ्याम् । अदितिः । धिया ॥ माता । पुत्रम् । यथा ।
 उपस्थ इत्युप-स्थे । सा । अग्निम् । विभर्तु । गर्भे । आ ॥ मन्त्राय । शिरः । अग्नि ।
 यज्ञस्य । पदे इति । स्थः ॥ नमवः । त्वा । कृण्वन्तु । गायत्रेण । छन्दसा । अङ्गिर-
 स्वत् । पृथिवी । अग्नि । रुद्राः । त्वा । कृण्वन्तु । त्रष्टुभेन । छन्दसा । अङ्गिरस्वत् ।
 अन्तरिक्षम् । अग्नि । [२०] आदित्याः । त्वा । कृण्वन्तु । जागन्तन । छन्दसा ।
 अङ्गिरस्वत् । द्यौः । अग्नि । विश्वे । त्वा । देवाः । वैश्वानराः । कृण्वन्तु । आनुष्टुभे
 नेत्यानु-स्तुभेन । छन्दसा । अङ्गिरन्वन । दिजः । अग्नि । भूवा । अग्नि । धाम्य ।
 गर्भे । प्रजामिति प्र-जाम् । रायः । पोषम् । गोपत्यम् । मूर्धार्यमितिसु-वीर्यम् । स
 जातानितिस-जातान् । यजमानाय । अदित्ये । गन्ता । अग्नि । अदितिः । ते ।
 विलम् । गृह्णातु । पाहुकेन । छन्दसा । अङ्गिरस्वत् ॥ कृत्याय । मा । मर्हाम् । उ
 खाम् । मृन्मर्यामितिमृन्-मर्याम् । गोनिम् । अजये ॥ नाम । पुत्रेभ्यः । नम । प्रेति ।
 अयच्छत् । अदितिः । श्रपयान् । इति ॥ [२१] मित्रः कंगेत्यन्गिष्मसि प्रचन्वा
 रिच ॥

वसवः । त्वा । धूपयन्तु । गायत्रेण । छन्दसा । अङ्गिरस्वत् । रुद्राः । त्वा । धू-
 पयन्तु । त्रैष्टुभेन । छन्दसा । अङ्गिरस्वत् । आदित्याः । त्वा । धूपयन्तु । जागतेन ।
 छन्दसा । अङ्गिरस्वत् । विश्वे । त्वा । देवाः । वैश्वानराः । धूपयन्तु । आनुष्टुभेनेत्या-
 नु-स्तुभेन । छन्दसा । अङ्गिरस्वत् । इन्द्रः । त्वा । धूपयन्तु । अङ्गिरस्वत् । विष्णुः ।
 त्वा । धूपयन्तु । अङ्गिरस्वत् । वरुणः । त्वा । धूपयन्तु । अङ्गिरस्वत् । अदितिः । त्वा ।
 देवी । विश्वदेव्यावतीरिति विश्वदेव्य-वती । पृथिव्याः । सधस्थइतिसध-स्थे । अङ्गिरस्वत् ।
 खनतु । अवटु । देवानाम् । त्वा । पत्नीः । [२२] देवीः । विश्वदेव्यावतीरिति विश्वदे-
 व्य-वतीः । पृथिव्याः । सधस्थइतिसध-स्थे । अङ्गिरस्वत् । दधतु । उखे । धिपर्णाः ।
 त्वा । देवीः । विश्वदेव्यावतीरिति विश्वदेव्य-वतीः । पृथिव्याः । सधस्थइतिसध-स्थे ।
 अङ्गिरस्वत् । अभीति । इन्धताम् । उखे । माः । त्वा । देवीः । विश्वदेव्यावतीरिति
 विश्वदेव्य-वतीः । पृथिव्याः । सधस्थइतिसध-स्थे । अङ्गिरस्वत् । श्रपयन्तु । उखे ।
 वरुत्रयः । जनयः । त्वा । देवीः । विश्वदेव्यावतीरिति विश्वदेव्य-वतीः । पृथिव्याः ।
 सधस्थइतिसध-स्थे । अङ्गिरस्वत् । पचन्तु । उखे ॥ मित्रं । एताम् । उखाम् । पच ।
 एषा । मा । भेदि ॥ एताम् । ते । परीति । ददामि । अभित्यै ॥ अभीति । इमाम् ।
 [२३] महिना । दिवंम् । मित्रः । वभूव । सप्रथाइतिम-प्रथाः ॥ उत । श्रवंसा । प्र-
 थिवीम् ॥ मित्रस्य । चरू पणीधृतइतिचरू पणि-धृतः । श्रवंः । देवस्य । सानसिम् ॥
 धुमम् । चित्रश्रवंस्तममितिचित्रश्रवंः-तमम् ॥ देवः । त्वा । सविता । उदिति । वप-
 न्तु । सुपाणिरिति सु-पाणिः । सृङ्गुरिरिति सु-ङ्गुरिः । सुवाहुरिति सु-वाहुः । उत ।
 शक्त्या ॥ अपंचमाना । पृथिवि । आशाः । दिशः । एति । पूण ॥ उदिति । तिष्ठ ।
 बृहती । भव । ऊर्ध्वा । तिष्ठ । ध्रुवा । त्वम् ॥ वमवः । त्वा । एति । छन्दन्तु । गाय-
 त्रेण । छन्दसा । अङ्गिरस्वत् । रुद्राः । त्वा । एति । छन्दन्तु । त्रैष्टुभेन । छन्दसा ।
 अङ्गिरस्वत् । आदित्याः । त्वा । एति । छन्दन्तु । जागतेन । छन्दसा । अङ्गिरस्वत् ।
 विश्वे । त्वा । देवाः । वैश्वानराः । एति । छन्दन्तु । आनुष्टुभेनेत्यानु-स्तुभेन । छन्द-
 सा । अङ्गिरस्वत् ॥ [२४] पत्नीरिमा रुद्रास्त्वाऽऽन्छन्दन्त्वेकात्रविंशतिश्रं ॥६॥

समाः । त्वा । अग्ने । ऋतवः । वर्द्धयन्तु । सव्वत्सराइतिसं-वत्सराः । ऋषयः ।
 यानि । सत्या ॥ समितिं । दिव्येन । दीदिहि । गेचनेन । विश्वाः । एति । भाहि ।
 प्रदिशइतिप्र-दिशः । पृथिव्याः ॥ समितिं । च । इच्यस्व । अग्ने । प्रेति । च । वो
 धय । एनम् । उदितिं । च । तिष्ठ । महते । सौभगाय ॥ मा । च । रिपत् । उपसत्ते
 त्युप-सत्ता । ते । अग्ने । ब्रह्माणः । ते । यशसः । सन्तु । मा । अन्ये ॥ त्वाम् ।
 अग्ने । वृणते । ब्राह्मणाः । इमे । शिवः । अग्ने । [२५] सव्वत्सराइतिसं-चरणे । भव । नः ॥
 सपत्नहेतिसपत्न-हा । नः । अभिमातिजिदित्यभिमाति-जित् । च । स्वे । गये । जा
 गृहि । अप्रयुच्छन्नित्यप्र-युच्छन् ॥ इह । एव । अग्ने । अधीति । धारय । गृयम् । मा ।
 त्वा । नीति । क्रन् । पूर्वचितइतिपूर्व-चितः । निकारिणइतिनि-कारिणः ॥ रूपत्रम् ।
 अग्ने । सुयममिति सु-यमम् । अस्तु । तुभ्यम् । उपसत्तेत्युप-सत्ता । वर्द्धताम् । ते ।
 अनिष्टृतः ॥ रूपत्रेण । अग्ने । स्वायुरितिसु-आयुः । समिति । रभस्य । मित्रेण ।
 अग्ने । मित्रधेयइतिमित्र-धेयः । यतस्य ॥ सजातानामितिस-जातानाम् । मध्यममथा
 इतिमध्यम-स्थाः । एधि । राज्ञाम् । अग्ने । विहव्यइतिवि-हव्यः । दीदिहि । इह ॥
 अतीति । [२६] निहः । अतीति । मिथः । अतीति । अचिचिम् । अतीति । अ
 रीतिम् । अग्ने ॥ विश्वा । हि । अग्ने । दुरितेतिदुः-इता । महस्व । अथ । अस्मभ्य
 मित्यस्म-भ्यम् । सहवीरामितिमह-वीराम् । गृयम् । दाः ॥ अनाभृण्यइत्यना-भृण्यः ।
 जातवेदाइतिजात-वेदाः । अनिष्टृतः । विराडितिवि-राद् । अग्ने । रूपत्रभृदिति रूप
 त्र-भृत् । दीदिहि । इह ॥ विश्वाः । आथाः । प्रमुञ्चन्नितिप्र-मुञ्चन् । मानुषीः । भियः ।
 शिवाभिः । अद्य । परीति । पाहि । नः । वृधे ॥ बृहस्पते । मवितः । बोधय । एनम् ।
 स० शितमिति स-शितम् । चित् । सन्तरामिति स-न्तराम् । ममिति । शिश्राधि ॥ वृ
 ऋयम् । एनम् । महते । सौभगाय । [२७] विश्वे । एनम् । अन्विति । मदन्तु । देवाः ॥
 अमुत्रभूयादित्यमुत्र-भूयात् । अथ । यन । यमस्य । बृहस्पते । अभिवांस्तुरित्यभि-
 वांस्तेः । अमुत्रः ॥ प्रतीति । ओहताम् । अभिना । मृत्युम् । अस्मान् । देवानाय ।
 अग्ने । भिषजा । शचीगिरिति शचि-भिः ॥ उदिति । वृयम् । तममः । पर्गति । प
 र्यन्तः । ज्योतिः । उत्तममित्युत्त-मम् ॥ देवम् । देवत्रेतिदेव-त्रा । मूर्यम् । अगन्म । ज्यो
 तिः । उत्तममित्युत्त-मम् ॥ [२८] इमेशिवो अग्रेऽतिसौभगायचतुर्भिः शव ॥ ॥

ऊर्ध्वाः । अस्य । समिधइतिसं-इधः । भवन्ति । ऊर्ध्वा । शुक्रा । शोची ५ पि । अग्नेः ॥
 द्युमत्तमेतिद्युमत-त्तमा । सुप्रतीकस्येति सु-प्रतीकस्य । सूनोः ॥ तनूनपादितितनू-
 नपात् । असुरः । विश्ववेदाइतिविश्व-वेदाः । देवः । देवेषु । देवः ॥ पथः । एति । अन-
 पित् । मध्वा । घृतेन ॥ मध्वा । यज्ञम् । नरूपसे । ग्रीणानः । नगश ५ सः । अग्ने ॥ सुकृ-
 दितिसु-कृत् । देवः । सविता । विश्ववागइतिविश्व-चारः ॥ अच्छ । अयम् । एति । शर्व-
 सा । घृतेन । ईडानः । वह्निः । नमसा ॥ अमिम् । सुचः । अध्वरेषु । प्रयथिस्वतिप्रयत्-
 सु ॥ सः । यरूपत् । अस्य । महिमानम् । अग्नेः । सः । [२९] ईम् । मन्द्रासु । प्रयसः ॥
 वसुः । चैतिष्ठः । वसुधातमइतिवसु-धातमः । च ॥ द्वारः । देवीः । अन्विति । अस्य ।
 विश्वे । व्रता । ददन्ते । अग्नेः ॥ उरुव्यचंसइत्युरु-व्यचंसः । धाम्ना । पत्यमानाः ॥
 तेइति । अस्य । योषणेइति । दिव्येइति । न । योनौ । उपासानक्ता ॥ इमम् । य-
 ज्ञम् । अवताम् । अध्वरम् । नः ॥ देव्या । होतारौ । ऊर्ध्वम् । अध्वरम् । नः । अग्नेः ।
 जिह्वाम् । अभीति । गूर्णीतम् ॥ कृणुतम् । नः । स्विष्टिमिति सु-इष्टिम् ॥ तिस्रः ।
 देवीः । वरूहिः । एति । इदम् । सदन्तु । इडा । सरस्वती । [३०] भारती ॥ मही ।
 गृणाना ॥ तत । नः । तुरीपम् । अर्द्धतम् । पुरुष्यु । त्वष्टा । सुवीरुमिति सु-वीरम् ॥
 गायः । पोषम् । वीति । स्यतु । नाभिम् । अस्मेइति ॥ वनस्पते । अवेति । सृज ।
 ग्राणः । तमना । देवेषु ॥ अग्निः । हव्यम् । शमिता । सू दयाति ॥ अग्ने । स्वाहा ।
 कृणुहि । जातवेदइतिजात-वेदः । इन्द्राय । हव्यम् ॥ विश्वे । देवाः । हविः । इदम् ।
 जुषन्ताम् ॥ हिरण्यगर्भइतिहिरण्य-गर्भः । समिति । अवर्तत । अग्ने । भू तस्य । जातः ।
 पतिः । एकः । आसीत् ॥ सः । दाधार । पृथिवीम् । द्याम् । [३१] उत । इमाम् ।
 कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥ यः । प्राणतइतिप्र-अनतः । निमिषतइतिनि-मि-
 षतः । महित्वेतिमहि-त्वा । एकः । इत । राजा । जगतः । वभूर्व ॥ यः । ईशं । अ-
 स्य । द्विपदइतिद्वि-पदः । चतुष्पदइतिचतुः-पदः । कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥
 यः । आत्मदाइत्यात्म-दाः । बलदाइतिबल-दाः । यस्य । विश्वं । उपासंतइत्युप-आस-
 ते । प्रणिपमितिप्र-णिपम् । यस्य । देवाः ॥ यस्य । छाया । अमृतम् । यस्य । मृत्युः ।
 कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥ यस्य । इमे । हिमवन्तइतिहिम-वन्तः । माहेत्व-
 तिमहि-त्वा । यस्य । समुद्रम् । रसाया । सह । [३२] आहुः ॥ यस्य । इमाः । प्रदि-

श्रुतिप्र-दिशः । यस्य । वाहृति । कस्मै । देवार्य । हविषा । विधेम ॥ यम् । क्र
 न्दसीति । अर्चसा । तस्तमानेति । अभ्यैख्येतामित्यभि-ऐख्येताम् । मनसा । रज
 मानेति ॥ यत्र । अधीति । सूरः । उदितवित्युत्-इतो । व्येतीतिवि-एति । कस्मै ।
 देवार्य । हविषा । विधेम ॥ येन । द्यौः । उग्रा । पृथिवी । च । दृढेति । येन । सुवः ।
 स्तुभितम् । येन । नार्कः ॥ यः । अन्तरिख्ये । रजसः । विमानइतिवि-मानः । कस्मै ।
 देवार्य । हविषा । विधेम ॥ आपः । ह । यत् । महतीः । विश्वम् । [३३] आयन्न ।
 दख्यम् । दर्धानाः । जनयन्तीः । अग्निम् ॥ ततः । देवानाम् । निरिति । अवर्तत ।
 असुः । एकः । कस्मै । देवार्य । हविषा । विधेम ॥ यः । चित् । आपः । महिना ।
 पर्यपश्यदितिपरि-अपश्यत् । दख्यम् । दर्धानाः । जनयन्तीः । अग्निम् ॥ यः । दे
 वेयु । अधीति । देवः । एकः । आसीत् । कस्मै । देवार्य । हविषा । विधेम ॥ [३४]
 अमेस्ससरस्वतीद्याः सहविश्वतुस्त्रिः शच ॥ * * * ॥ ८ ॥

ऊर्वायः प्राणतोयआत्मदायस्येमेयहृन्दसीयेनद्यौरापोह्यत्ततो देवानाख्य
 श्रिदापोयोदेवेपुनव ॥ * * * * *

आकूतिमित्या-कूतिम् । अग्निम् । प्रयुजमितिप्र-युजम् । स्वाहा । मनः । मे
 धाम् । अग्निम् । प्रयुजमितिप्र-युजम् । स्वाहा । चित्तम् । विज्ञातमितिवि-ज्ञातम् ।
 अग्निम् । प्रयुजमितिप्र-युजम् । स्वाहा । वाचः । विधतिमितिवि-धृतिम् । अग्निम् ।
 प्रयुजमितिप्र-युजम् । स्वाहा । प्रजापतयइतिप्रजा-पतये । मनवे । स्वाहा । अमये ।
 वैश्वानराय । स्वाहा । विश्वे । देवस्य । नेतुः । मतैः । वृणीत । मख्यम् । विश्वे । रायः ।
 इपुष्यमि । शुभ्रम् । वृणीत । पुष्यसे । स्वाहा । मा । स्वि । भित्थाः । मा । स्वि
 ति । रिपः । ह॥ ह॥ ह॥ स्व । वीढयस्व । सु ॥ अम्ब । धृष्णु । वीरयस्व । [३५] अग्निः ।
 च । इदम् । करिष्यथः ॥ ह॥ ह॥ ह॥ स्व । देवि । पृथिवि । स्वस्तये । आसुरी । माया ।
 स्वधयेतिस्व-धयो । कृता । अग्नि ॥ जुष्टम् । देवानाम् । इदम् । अस्तु । हव्यम् ।
 अरिष्ट । त्वम् । उदिति । इहि । यज्ञे । अस्मिन् ॥ मित्र । एताम् । उताम् । तप ।
 एपा । मा । भेदि ॥ एताम् । ते । परीति । ददामि । अभिष्ये । इन्द्रइतिइ-अन्नः ।
 सर्पिरासुतिरितिर्षिः-आसुतिः । प्रबः । होता । वरेण्यः ॥ सहसः । पुत्रः । अर्दुतः ॥
 परस्याः । अधीति । सव्वतइतिसं-वतः । अवरान् । अभि । एति । [३६] त्र ॥ यत्र ।

अहम् । अस्मि । तान् । अव ॥ परमस्थाः । परावतइतिपरा-वतः । रोहिदंश्चइतिरोहित-
 अश्वः । इह । एति । गृहि ॥ पुरीष्यः । पुरुप्रियइतिपुरु-प्रियः । अमे । त्वम् । तर ।
 मर्थः ॥ सीद । त्वम् । मातुः । अस्याः । उपस्थइत्युप-स्थे । विश्वानि । अग्ने । वयु
 नानि । विद्वान् ॥ मा । एनाम् । अर्चिषा । मा । तपसा । अभीति । शूशुचः ।
 अन्तः । अस्याम् । शुक्रज्योतिरितिशुक्र-ज्योतिः । वीति । भाहि ॥ अन्तः । अग्ने ।
 रुचा । त्वम् । उखायै । सदेने । स्वे ॥ तस्याः । त्वम् । हरसा । तपन् । जातवेदइति
 जातंवेदः । शिवः । भव ॥ शिवः । भूत्वा । महाम् । अग्ने । अथेइति । सीद । शिवः ।
 त्वम् ॥ शिवाः । कृत्वा । दिशः । सर्वाः । स्वाम् । योनिम् । इह । एति । असदः ॥
 [३७] वीर्यस्वातपन्विः शतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ९ ॥

यत् । अग्ने । यानि । कानि । च । एति । ते । दारुणि । दुष्मसि ॥ तत् ।
 अस्तु । तुभ्यम् । इत् । घृतम् । तत् । जुपस्व । यविष्ठय ॥ यत् । अग्नि । उपजिहि
 केत्युप-जिह्विका । यत् । वयः । अतिसर्पतीत्यति-सर्पति ॥ सर्वम् । तत् । अस्तु ।
 ते । घृतम् । तत् । जुपस्व । यविष्ठय ॥ रात्रिः रात्रिमितिरात्रि-रात्रिम् । अप्रयाव
 मित्यप्र-यावम् । भरन्तः । अश्वाय । इव । तिष्ठते । घासम् । अस्मै ॥ रायः । पोषे
 ण । समिति । इषा । मदन्तः । अग्ने । मा । ते । प्रतिवेशाइतिप्रति-वेशाः । रिषा
 म् ॥ नाभा । [३८] पृथिव्याः । समिधानमितिसं-इधानम् । अग्निम् । रायः । पो
 षाय । बृहते । इवामहे ॥ इरम्मदमितीरं-मदम् । बृहदुक्थमितिबृहत्-उक्थम् । य
 जत्रम् । जेतारम् । अग्निम् । पृतनासु । सासहिम् ॥ याः । सेनाः । अभीत्वंरीरित्यभि-
 इत्वंरीः । आव्याधिनीरित्या-व्याधिनीः । उगणाः । उत ॥ ये । स्तेनाः । ये । च ।
 तस्कराः । तान् । ते । अग्ने । अपीति । दधामि । आस्ये ॥ दष्ट्राभ्याम् । मल्लिम्बून् ।
 जम्भ्यैः । तस्करान् । उत ॥ हनूभ्यामितिहनु-भ्याम् । स्तेनान् । भगवइतिभग-वः ।
 तान् । त्वम् । खाद । सुखादितानितिसु-खादितान् ॥ ये । जनेषु । मल्लिम्बवः । स्ते
 नासः । तस्कराः । वने ॥ ये । [३९] कल्पेषु । अघायवइत्यघ-यवः । तान् । ते । द
 धामि । जम्भयोः ॥ यः । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । अरातीयात् । यः । च । नः ।
 देपते । जनः ॥ निन्दात् । यः । अस्मान् । दिप्सात् । च । सर्वम् । तम् । मस्मसा ।
 कुरु ॥ सः शितमितिसं-शितम् । मे । ब्रह्म । सः शितमितिसं-शितम् । वीर्यम् ।

बलम् ॥ स० शितमिति सं-शितम् । रूपत्रम् । जिष्णु । यस्य । अहम् । अस्मि । पुरो
 हितइति पुरः-हितः ॥ उदिति । एषाम् । बाहूइति । अतिरम् । उदिति । वचः ।
 उदिति । उ । बलम् ॥ खिणोमि । ब्रह्मणा । अमित्रान् । उदिति । नयामि ।
 [४०] स्वान् । अहम् ॥ दृशानः । रुक्मः । उर्न्या । वीति । अद्यौतू । दुर्मरुप
 मिति दुः-मरुपम् । आयुः । श्रिये । रुचानः ॥ अग्निः । अमृतः । अभवत् । वयो
 भिरिति वयः-भिः । यत् । एनम् । द्यौः । अर्जनयत् । सुरेताइति सु-रेताः ॥ विश्वा ।
 रूपाणि । प्रतीति । मुञ्चते । कविः । प्रेति । असावीतू । भद्रम् । द्विपदइति द्वि-पदे ।
 चतुष्पदइति चतुः-पदे ॥ वीति । नार्कम् । अख्यतू । सविता । वरेण्यः । अन्विति ।
 प्रयाणमिति प्र-यानम् । उपसः । वीति । गजति ॥ नक्तोपासी । समनसेति स-मन
 सा । विरूपेइति वि-रूपे । धापयेतेइति । शिशुम् । एकम् । समीचीइति ॥ द्यावा ।
 रूपाम् । रुक्मः । [४१] अन्तः । वीति । भ्राति । देवाः । अग्निम् । धारयन् । द्रवि
 णोदाइति द्रविणः-दाः ॥ सुपर्णइति सु-पर्णः । अग्निः । गरुत्मान् । त्रिबुदिति त्रि-बुत् ।
 ते । शिरः । गायत्रम् । चरुषुः । स्तोमः । आत्मा । साम् ॥ ते । तनूः । वामदेव्य
 मिति वाम-देव्यम् । बृहद्ध्यन्तरेइति बृहत्-रथन्तरे । परुषौ । यज्ञायजिष्यम् । पुच्छम् ।
 छन्दा० सि । अङ्गानि । धिष्णिषाः । शफाः । यजू० पि । नाम् ॥ सुपर्णइति सु-पर्णः ।
 अग्निः । गरुत्मान् । दिवम् । गच्छ । सुवः । पत ॥ [४२] नाभावर्नेयेनयामिरूपामा
 रुक्मौऽष्टात्रि० शच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १० ॥

अग्ने । यम् । यज्ञम् । अच्वरम् । विश्वतः । परिभूरिति परि-भूः । अग्निः ॥ सः ।
 इत् । देवेषु । गच्छति ॥ सोम । याः । ते । मयोसुवइति मयः-सुवः । ऊतयः । सन्ति ।
 दाशुपे ॥ तामिः । नः । अविता । भव ॥ अग्निः । मूर्द्धा । सुवः ॥ त्वम् । नः ।
 सोम । या । ते । धामानि ॥ तत् । सवितुः । वरेण्यम् । भर्गः । देवस्य । धीमहि ॥
 धियः । यः । नः । प्रचोदयादिति प्र-चोदयात् ॥ अचिन्ती । यत् । चक्रम् । दैव्ये । जनैः
 दीनैः । दख्वैः । प्रभृतीति प्र-भृती । पूरुषत्वतेति पूरुष-त्वता ॥ [४३] देवेषु । च ।
 सवितः । मानुषेषु । च । त्वम् । नः । अत्र । सुवतानु । अनांगसः ॥ चोदयित्री ।
 सूनृतानाम् । चेतन्ती । सुमतीनामिति सु-मतीनाम् ॥ यज्ञम् । दधे । सरस्वती ॥
 पावीरवी । कन्या । चित्रायुरिति चित्र-आयुः । सरस्वती । वीरपत्नीति वीर-पत्नी ।

धियम् । धातू ॥ माभिः । अच्छिद्रम् । शरणम् । सजोपाइतिस-जोपाः । दुराधर्पमिति
दुः-आधर्पम् । गृणते । शर्म । यः सत् ॥ पूषा । गाः । अन्विति । एतु । नः ।
पूषा । रूपतु । अर्वतः ॥ पूषा । वाजम् । सनोतु । नः ॥ शुक्रम । ते । अन्यत् ।
यजतम् । ते । अन्यत् । [४४] विपुरुषेइतिविपुरुषे । अहनीइति । द्यौः । इव ।
असि ॥ विश्वाः । हि । मायाः । अर्वसि । स्वधावइतिस्वधा-वः । भद्रा । ते । पूषन्नू ।
इह । गतिः । अस्तु ॥ ते । अवर्द्धन्त । स्वतवसइतिस्व-तवसः । महित्वनेतिमहि-
त्त्वना । एति । नाकम् । तस्थुः । उरु । चक्रिरे । सदैः ॥ विष्णुः । यत् । ह । आ
वत् । वृषणम् । मदच्युतमितिमद-च्युतम् । वयः । न । सीदन्नू । अधीति । बरू हि
पि । प्रिये ॥ प्रेति । चित्रम् । अर्कम् । गृणते । तुराय । मारुताय । स्वतवसइतिस्व-
तवसे । भरध्वम् ॥ ये । सहासि । सहसा । सहन्ते । [४५] रेजते । अग्ने । पृथिवी ।
मस्तेभ्यः ॥ विश्वे । देवाः । विश्वे । देवाः ॥ द्यावा । नः । पृथिवीइति । इमम् । सि
धम् । अद्य । दिविस्पृशमितिदिवि-स्पृशम् ॥ यज्ञम् ॥ देवेषु । यच्छताम् ॥ प्रेति ।
पूर्वजेइतिपूर्व-जे । पितरा । नव्यसीभिः । गीर्भिः । कृणुध्वम् । सदनेइति । ऋत
स्य ॥ एति । नः । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । दैव्येन । जनेन । यातम् । महि ।
वाम् । वरूथम् ॥ अग्निम् । स्तोमेन । बोधय । समिधानइतिसं-इधानः । अमर्त्यम् ॥
हव्या । देवेषु । नः । दधत् ॥ सः । हव्यवाडितिहव्य-वाद् । अमर्त्यः । उशिक् । दूतः ।
चनोहितः ॥ अग्निः । धिया । समिति । ऋषति ॥ शम् । नः । भवन्तु । वाजेवा
जइतिवाजे-वाजे ॥ [४६] पूरुषत्वतायजतन्तेअन्यसहन्तेचनोहितोऽष्टौच ॥ ११ ॥
युञ्जानइमामगृञ्जन्देवस्यसन्तेविपार्जसावसवस्त्वासमास्त्वोर्ध्वाअस्याकूतिर्घ्यं
दमेयान्यमेयं यज्ञमेकादश ॥ ११ ॥ युञ्जानोवर्मचस्थआदित्यास्त्वाभारतीस्वा अह
पद् चत्वारिंशत् ॥ ४६ ॥ युञ्जानोवाजेवाजे ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति चतुर्थकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

हृदि ओ (४) म् ॥

विष्णोः । क्रमः । असि । अभिमातिहेत्यभिमाति-हा । गायत्रम् । छन्दः ।
 एति । रोह । पृथिवीम् । अनु । वीति । क्रमस्व । निर्भक्तइतिनिः-भक्तः । सः ।
 यम् । द्विष्मः । विष्णोः । क्रमः । असि । अभिमातिहेत्यभिमाति-हा । त्रैष्टम् ।
 छन्दः । एति । रोह । अन्तरिखम् । अनु । वीति । क्रमस्व । निर्भक्तइतिनिः-भक्तः ।
 सः । यम् । द्विष्मः । विष्णोः । क्रमः । असि । अगतीयतः । हुन्ता । जागतम् ।
 छन्दः । एति । रोह । दिवम् । अनु । वीति । क्रमस्व । निर्भक्तइतिनिः-भक्तः ।
 सः । यम् । द्विष्मः । विष्णोः । [१] क्रमः । असि । शत्रू यतइतिशत्रू-यतः । हुन्ता ।
 आनुष्टुभमित्यानु-स्तुभम् । छन्दः । एति । रोह । दिशः । अनु । वीति । क्रमस्व ।
 निर्भक्तइतिनिः-भक्तः । सः । यम् । द्विष्मः ॥ अक्रन्दत् । अग्निः । स्तनयन् । इव ।
 द्यौः । स्वाम् । रेरिहत् । वीरुधः । समञ्जन्नितिमं-अञ्जन् ॥ सद्यः । जज्ञानः । वीति ।
 हि । ईम् । इहः । अख्यत् । एति । रोदसीइति । भानुना । भान्ति । अन्तः ॥ अग्ने ।
 अभ्यावर्तिनित्यमि-आवर्तिन् । अभीति । नः । एति । वर्तस्व । आर्युपा । वर्चः
 सा । सन्या । मेधया । प्रजयेतिप्र-जया । धनेन ॥ अग्ने । [२] अङ्गिरः । शतम् ।
 ते । सन्तु । आवृतइत्या-वृतः । सहस्रम् । ते । उपावृतइत्युप-आवृतः ॥ तासां ।
 पोषस्य । पोषेण । पुनः । नः । नष्टम् । एति । कृधि । पुनः । नः । रुधिम् । एति ।
 कृधि ॥ पुनः । ऊर्जा । नीति । वर्तस्व । पुनः । अग्ने । इपा । आर्युपा ॥ पुनः ।
 नः । पाहि । विश्वतः ॥ सह । स्या । नीति । वर्तस्व । अग्ने । पिन्वस्व । धारया ॥
 विश्वफस्नियेतिविश्व-फस्निया । विश्वतः । परि ॥ उदिति । उत्तममित्युत्-तमम् ।
 वरुण । पार्श्वम् । अस्मत् । अवेति । अधमम् । [३] वीति । मध्यमम् । श्रथाय ॥
 अथ । वयम् । आदित्य । व्रते । तव । अनागसः । अदितये । स्याम् ॥ एति ।
 त्वा । अहारूपम् । अन्तः । अमूः । ध्रुवः । तिष्ठ । अविचाचलिरित्यवि-चाचलिः ॥
 विशः । त्वा । मवीः । वाञ्छन्तु । अस्मिन् । राष्ट्रम् । अधीति । श्रय ॥ अग्ने । वृ
 हन् । उपसाम् । ऊर्ध्वः । अस्थात् । निर्जग्मिवानितिनिः-जग्मिवान् । तमसः ।

ज्योतिषा । एति । अंगात् ॥ अग्निः । भानुना । रुशता । स्वङ्गइति सु-अङ्गः । एति ।
जातः । विश्वा । सद्मानि । अग्राः ॥ सीद । त्वम् । मातुः । अस्याः । [४] उप
स्थइत्युप-स्थे । विश्वानि । अग्ने । वयुनानि । विद्वान् ॥ मा । एनाम् । अर्चिषा ।
मा । तपसा । अभीति । शूशुचः । अन्तः । अस्थाम् । शुक्रज्योतिरिति शुक्र-ज्यो
तिः । वीति । भाहि ॥ अन्तः । अग्ने । रुचा । त्वम् । उखायै । सदेने । स्वे ॥ तस्याः ।
त्वम् । हरसा । तपन् । जातवेदइति जात-वेदः । शिवः । भव ॥ शिवः । भूत्वा ।
मह्यम् । अग्ने । अथोइति । सीद । शिवः । त्वम् ॥ शिवाः । कृत्वा । दिशः । स
र्वाः । स्वाम् । योनिम् । इह । एति । असदः ॥ ह३सः । शुचिपदिति शुचि-सत् ।
वसुः । अन्तरि रूपसदित्यन्तरि रूप-सत् । होता । वेदिपदिति वेदि-सत् । अतिथिः ।
दुरोणसदिति दुरोण-सत् ॥ नृपदिति नृ-सत् । वरसदिति वर-सत् । ऋतसदित्यृत-
सत् । व्योमसदिति व्योम-सत् । अब्जाइत्यप्-जाः । गोजाइति गो-जाः । ऋतजा
इत्यृत-जाः । अद्रिजाइत्यद्रि-जाः । ऋतम् । बृहत् ॥ [५] दिवमनुविक्रमस्य निभक्त
स्सयन्दिप्मोविष्णोर्द्धनेनाग्नेऽधममस्याश्शुचिपथोऽंशच ॥ ॥ १ ॥
दिवः । परीति । प्रथमम् । जज्ञे । अग्निः । अस्मत् । द्वितीयम् । परीति ।
जातवेदइति जात-वेदाः ॥ तृतीयम् । अप्सिखत्यप्-सु । नृमणाइति नृ-मनाः । अ
जंसम् । इन्धानः । एनम् । जग्ते । स्वाधीरिति स्व-धीः ॥ विद्म । ते । अग्ने । त्रेधा ।
त्रयाणि । विद्म । ते । सद्म । विभृतमिति वि-भृतम् । पुरुत्रेति पुरु-त्रा ॥ विद्म । ते ।
नाम । परमम् । शुहा । यत् । विद्म । तम् । उत्सम् । यतः । आजगन्धेत्या-जगन्ध ॥
समुद्रे । त्वा । नृमणाइति नृ-मनाः । अप्सिखत्यप्-सु । अन्तः । नृचरणाइति नृ-चरणाः ।
ईधे । दिवः । अग्ने । ऊधन् ॥ तृतीये । त्वा । [६] रजसि । तस्थिवा ३ संम् । ऋत
स्य । योनौ । महिषाः । अहिन्वन् ॥ अक्रन्दत् । अग्निः । स्तनयन् । इव । द्यौः ।
रूपाम् । रेरिहत् । वीरुधः । समञ्जसिति सं-अञ्जन् ॥ सद्यः । जज्ञानः । वीति । हि ।
ईम् । इद्धः । अख्यत् । एति । रोदसीइति । भानुना । भाति । अन्तः ॥ उशिक् ।
पावकः । अगतिः । सुमेधाइति सु-मेधाः । मर्तेषु । अग्निः । अमृतः । नीति । प्रायि ॥
इयति । धूमम् । अरुपम् । भरिभ्रत् । उदिति । शुकेण । शोचिषा । द्याम् । इनरूपत् ॥
विश्वस्य । केतुः । भुवनस्य । गर्भः । एति । [७] रोदसीइति । अपृणान् । जायमा

नः ॥ वीडुम् । चित्तु । अदिम् । अभिन्नतु । परायन्निति परा-र्यन् । जनाः । यत् ।
 अग्निम् । अयजन्त । पञ्च ॥ श्रीणाम् । उदारः । धरुणः । रयीणाम् । मनीषाणाम् ।
 प्रापिण्डितिप्र-अपिणः । सोमगोण्डितिप्र-सोम-गोणः ॥ वसोः । सूनुः । सहसः । अ-
 पिस्वित्यप्-सु । राजा । वीति । भाति । अग्रे । उपसाम् । इधानः ॥ यः । ते । अद्य ।
 कृणवत् । भद्रगोचइतिभद्र-शोचे । अपूपम् । देव । घृतवन्तमितिघृत-वन्तम् । अ-
 ग्रे ॥ प्रेति । तम् । नय । प्रतरामितिप्र-तराम् । वस्यः । अच्छ । अभीति । शुम्भम् ।
 देवभक्तमितिदेव-भक्तम् । यविष्ठ ॥ एति । [८] तम् । भज । सौश्रवसेपु । अग्रे ।
 उक्थउक्थइत्युक्थे-उक्थे । एति । भज । शस्यमाने ॥ प्रियः । सूयै । प्रियः । अग्रा । मवा-
 ति । उदिति । जातेन । भिनदन् । उदिति । जनिस्त्वे ॥ त्वाप् । अग्रे । यजमानाः ।
 अन्विति । द्यून् । विश्वा । वसूनि । दधिरे । वार्याणि ॥ त्वया । सह । द्रविणम् ।
 इच्छमानाः । व्रजम् । गोमन्तमितिगो-मन्तम् । उशिजः । वीति । वृष्टुः ॥ दृशा-
 नः । रुक्मः । उर्व्या । वीति । अद्योत् । दुर्मर्षमितिदुः-मर्षम् । आयुः । श्रिये ।
 रुचानः ॥ अग्निः । अमृतः । अभवत् । वयोभिरितिवर्यः-भिः । यत् । एनम् । द्यौः ।
 अजनयत् । सुरेताइतिसु-रेताः ॥ [९] तृतीयेत्वागर्भेआर्यविष्टायच्चत्वारिच ॥ २ ॥
 अन्नपत्इत्यन्न-पत्ते । अन्नस्य । नः । देहि । अनमीवस्य । शुष्मिणः ॥ प्रेति ।
 प्रदातारमितिप्र-दातारम् । तारिपः । उजैम् । नः । धेहि । द्विपदइतिद्वि-पदे । च
 तुष्पदइतिचतुः-पदे ॥ उदिति । उ । त्वा । विश्वे । देवाः । अग्रे । भरन्तु । चित्ति
 भिरितिचित्ति-भिः ॥ सः । नः । भव । शिवतमइतिशिव-तम् । सुप्रतीकइतिसु-प्रती-
 कः । विभावसुरितिविभा-वसुः ॥ प्रेति । इत् । अग्रे । ज्योतिष्मान् । याहि । शिवेभिः ।
 अर्चिभिरित्यर्चि-भिः । त्वम् ॥ बृहद्विरितिबृहत्-भिः । भानुभिरितिभानु-भिः । भा-
 सन् । मा । हिः सीः । तनुवा । प्रजाइतिप्र-जाः ॥ समिधेतिंस-इधा । अग्निम् । दु-
 वस्यत । घृतैः । बोधयत । अतिथिम् ॥ एति । [१०] अस्मिन् । हव्या । जुहोत
 न ॥ प्रप्रेतिप्र-प्र । अयम् । अग्निः । भरतस्य । शृण्वे । वीति । यत् । सूयैः । न ।
 रोचते । बृहत् । भाः ॥ अभीति । यः । पूरुम् । पृतनासु । तस्थौ । दीदाय । देव्यः ।
 अतिथिः । शिवः । नः ॥ आपः । देवीः । प्रतीति । गृहीत् । भम्म । एतत् । स्यो-
 ने । कृणुध्वम् । सुरभो । उ । लोके ॥ तस्मै । नमन्ताम् । जनयः । सुप्रतीरितिसु-

पत्नीः । माता । इव । पुत्रम् । विभूत । स्विति । एनम् ॥ अप्सिखत्यप्-सु । अग्ने ।
 सधिः । तव । [११] सः । ओषधीः । अन्विति । रुध्यसे ॥ गर्भे । सन् । जायसे ।
 पुनः ॥ गर्भे । असि । ओषधीनाम् । गर्भे । वनस्पतीनाम् ॥ गर्भे । विश्वस्या
 भूतस्य । अग्ने । गर्भे । अपाम् । असि ॥ प्रसद्येतिप्र-सद्य । भस्मना । योनिम् ।
 अपः । च । पृथिवीम् । अग्ने ॥ सः सृज्येति स-सृज्य । मातृभिरिति मातृ-भिः । त्वम् ।
 ज्योतिष्मान् । पुनः । एति । असदः ॥ पुनः । आसद्येत्या-सद्य । सदंनम् । अपः ।
 च । पृथिवीम् । अग्ने ॥ शेषे । मातुः । यथा । उपस्थइत्युप-स्थे । अन्तः । अस्याम् ।
 शिवतमइति शिव-तमः ॥ पुनः । ऊर्जा । [१२] नीति । वर्तस्व । पुनः । अग्ने ।
 इषा । आर्युपा ॥ पुनः । नः । पाहि । विश्वतः ॥ सह । रम्या । नीति । वर्तस्व ।
 अग्ने । पिन्वंस्व । धारया ॥ विश्वप्स्नियेति विश्व-प्स्नया । विश्वतः । परि ॥ पुनः ।
 त्वा । आदित्याः । रुद्राः । वसंवः । समिति । इन्धताम् । पुनः । ब्रह्माणः । वसुनी
 थेति वसु-नीथ । यज्ञैः ॥ घृतेन । त्वम् । तनुवः । वर्द्धयस्व । सत्याः । सन्तु । यज
 मानस्य । कामाः ॥ बोध । नः । अस्य । ववंसः । यविष्ठ । मर्हिष्ठस्य । प्रभृतस्ये
 तिप्र-भृतस्य । स्वधावइति स्वधा-वः ॥ पीर्यति । त्वः । अन्विति । त्वः । गृणाति ।
 वन्दारुः । ते । तनुवम् । वन्दे । अग्ने ॥ सः । बोधि । मूरिः । मधवेति मध-वा । व
 सुदावेति वसु-दावा । वसुपतिरिति वसु-पतिः ॥ युयोधि । अस्मत् । देपासि ॥
 [१३] आतवोर्जाऽनुपोदशच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ३ ॥

अपेति । इत । वीति । इत । वीति । च । सर्पत । अतः । ये । अत । स्थ ।
 पुराणाः । ये । च । नूतनाः ॥ अदात् । इदम् । युमः । अवसानमित्यव-सानम् ।
 पृथिव्याः । अक्रन् । इमम् । पितरः । लोकम् । अस्मै ॥ अग्ने । भस्म । असि । अग्नेः ।
 पुष्यम् । असि । संज्ञानमिति सं-ज्ञानम् । असि । कामधरणमिति काम-धरणम् ।
 मयि । ते । कामधरणमिति काम-धरणम् । भू यातू । समिति । याः । वः । प्रियाः ।
 तनुवः । समिति । प्रिया । हृदयानि । वः ॥ आत्मा । वः । अस्तु । [१४] सम्प्रिय
 इति सं-प्रियः । सम्प्रिय इति सं-प्रियाः । तनुवः । मम ॥ अयम् ॥ सः । अग्निः । य
 स्मिन् । सोमम् । इन्द्रः । सुतम् । दधे । जठरे । वावज्ञानः ॥ सहस्रियम् । वाजम् ।
 अत्यम् । न । सप्तिम् । समवानिति स-वान् । सन् । स्तुयसे । जातवेद इति जात-

वेदः ॥ अग्ने । दिवः । अर्णम् । अच्छ । जिगासि । अच्छ । देवान् । ऊचिषे । धि
 णियाः । ये ॥ याः । परस्तात् । रोचने । सूर्यस्य । याः । च । अवस्तात् । उपति
 षन्तइत्युप-तिष्ठन्ते । आपः ॥ अग्ने । यत् । ते । दिवि । वर्चः । पृथिव्याम् । यत् ।
 ओषधीषु । [१५] अस्वित्यप्-सु । वा । यजत्र ॥ येन । अन्तरिक्षम् । उरु । आ
 ततन्धेत्या-ततन्ध । त्वेषः । सः । भानुः । अर्णवः । नृचरुषा इति नृ-चरुषाः ॥ पुरी
 ष्यासः । अग्रयः । प्रावणेभिरिति प्र-वनेभिः । सजोषमइतिस-जोषसः ॥ जुपन्ताम् ।
 हव्यम् । आहुतमित्या-हुतम् । अनमीयाः । इषः । महीः ॥ इडाम् । अग्ने । पुरुद
 समितिपुरु-द० सम् । सनिम् । गोः । जश्चत्तममिति शश्चत्-तमम् । हवमानाय ।
 साध ॥ स्यात् । नः । सूनुः । तनयः । विजावेति वि-जावा । अग्ने । सा । ते । सु
 मतिरिति सु-मतिः । भू तु । अस्मेइति ॥ अयम् । ते । योनिः । ऋत्वियः । यतः ।
 जातः । अरोचथाः ॥ तम् । जानन्न । [१६] अग्ने । एति । रोह । अथ । नः । व
 र्द्धय । रयिम् ॥ चित् । असि । तया । देवतया । अङ्गिरस्वत् । ध्रुवा । सीद । परि
 चिदिति परि-चित् । असि । तया । देवतया । अङ्गिरस्वत् । ध्रुवा । सीद । लोकम् ।
 पूण । छिद्रम् । पूण । अथोइति । सीद । शिवा । त्वम् ॥ इन्द्रमीडतीन्द्र-अग्नी । त्वा ।
 बृहस्पतिः । अस्मिन्न । योनौ । असीपदन्न ॥ ताः । अम्य । सूददोहसइति सूद-
 दोहसः । सोमम् । श्रीणन्ति । पृश्नयः ॥ जन्मन्न । देवानाम् । विशः । त्रिषु । एति ।
 रोचने । दिवः ॥ [१७] अस्त्वोषधीषु जानन्न प्राचत्वारि० शन्न ॥ ॥४॥

समिति । इतम् । ममिति । कल्पेथाम् । मम्प्रियावितिसं-प्रिया । रोचिष्य
 इति । सुमनस्यमानाविति सु-मनस्यमानो ॥ इषम् । ऊर्जम् । अभीति । सर्वसान्ना
 वितिसं-वसानौ । समिति । ग्राम् । मना० मि । ममिति । व्रता । ममिति । उ ।
 चित्तानि । एति । अकरम् ॥ अग्ने । पुरीष्य । अधिपाड्याधि-पाः । भव । त्वम् ।
 नः ॥ इषम् । ऊर्जम् । यजमानाय । वेहि ॥ पुरीष्यः । त्वम् । अग्ने । रयिमानिति
 रयि-मान् । पुष्टिमानिति पुष्टि-मान् । असि ॥ शिवाः । कृत्वा । दिशः । संवीः ।
 स्वाम् । योनिम् । इह । एति । असदः ॥ भवतम् । नः । मर्मनसावितिस-मनसो ।
 समोकसावितिसं-ओकसो । [१८] अरपमौ ॥ मा । यज्ञम् । हि० सिष्टम् । मा । यज्ञ
 पतिमिति यज्ञ-पतिम् । जातवेदसाविति जात-वेदसौ । शिवो । भवतम् । अद्य ।

नः ॥ माता । इव । पुत्रम् । पृथिवी । पुरीष्यम् । अग्निम् । स्वे । योनौ । अभाः ।
 उखा ॥ ताम् । विश्वैः । देवैः । ऋतुभिरित्युतुभिः । सविद्वदानइतिसं-विदानः । प्र
 जापतिरितिप्रजा-पतिः । विश्वक्येतिविश्व-कर्मा । वीति । मुञ्चतु ॥ यत् । अस्य ।
 पारे । रजसः । शुक्रम् । ज्योतिः । अजायत ॥ तत् । नः । परः पतु । अतीति । द्विपः ।
 अग्ने । वैश्वानर । स्वाहा ॥ नमः । स्विति । ते । निरु ऋतइतिनिः-ऋते । विश्वरूप
 इतिविश्व-रूपे । [१९] अयस्मयम् । वीति । चूत । बन्धम् । एतम् ॥ यमेन । त्वम् ।
 यम्या । सविद्वदानेतिप्रजा-पतिः । उत्तमभिर्युत-तमम् । नार्कम् । अधीति । गेह्यम् ।
 इमम् ॥ यत् । ते । देवी । निरु ऋतिरितिनिः-ऋतिः । आबवन्धेत्या-बवन्ध । दामा
 श्रीवासु । अविचर्यमित्यवि-चर्यम् ॥ इदम् । ते । तत् । वीति । स्यामि । आर्यपः ।
 न । मर्त्यात् । अर्थ । जीदः । पितुम् । अद्धि । प्रमुक्तइतिप्र-मुक्तः ॥ यस्याः । ते ।
 अस्याः । क्रूरे । आसुन् । जुहोमि । एषाम् । बन्धानाम् । अवसर्जनायेत्यव-सर्ज
 नाय ॥ भूमिः । इति । त्वा । जनाः । विदुः । निरु ऋतिरितिनिः-ऋतिः । [२०]
 इति । त्वा । अहम् । परीति । वेद । विश्वतः ॥ असुन्वन्तम् । अयंजमानम् । इच्छा
 स्तेनस्य । इत्याम् । तस्करस्य । अन्विति । एषि ॥ अन्यम् । अस्मत् । इच्छ । सा ।
 ते । इत्या । नमः । देवि । निरु ऋतइतिनिः-ऋते । तुभ्यम् । अस्तु ॥ देवीम् । अ
 हम् । निरु ऋतिमितिनिः-ऋतिम् । वन्दमानः । पिता । इव । पुत्रम् । दस्ये । व
 चोभिरितिचर्च-भिः ॥ विश्वस्य । या । जायमानस्य । वेद । शिरिशिरुइतिशिरः-शिरः ।
 प्रतीति । सूरी । वीति । चष्टे ॥ निवेशनइतिनि-वेशनः । सुद्वयनइतिसं-गमनः । व
 सूनाम् । विश्वा । रूपा । अभीति । चष्टे । [२१] शचीभिरितिशचि-भिः ॥ देवः । इव ।
 सविता । सत्यधर्मेतिसत्य-धर्मा । इन्द्रः । न । तस्थौ । समरइतिसं-अरे । पथीनाम् ॥ स
 मिति । वरत्राः । दद्यातन । निरिति । आहावानित्या-हावान् । कृणोतन ॥ सिद्धार्थहे
 अवटम् । उद्विणम् । वयम् । विश्वा । अहां । अदंस्तम् । अस्वितम् ॥ निष्कृताहावमि
 तिनिष्कृत-आहावम् । अवटम् । सुवरत्रमितिषु-वरत्रम् । सुपेचनमितिषु-सेचनम् ॥
 उद्विणम् । सिद्धे । अस्वितम् ॥ सीरा । युञ्जन्ति । क्वयः । युगा । वीति । तन्वते । पृ
 थक् । धीराः । देवेषु । मुन्नेया ॥ युनक्तं । सीरा । वीति । युगा । तनोत । कृते । योनौ ।
 वपत । इह । [२०] वीजम् ॥ गिरा । च । श्रुष्टिः । सभराडतिस-भराः । असंत । नः ।

नेदीयः । इत् । सृण्या । पृक्म् । एति । अयत् ॥ लाङ्गलम् । पर्वीस्वम् । सुशेवमिति
 सु-शेवम् । सुमतिश्चरितिसुमति-श्चरु ॥ उदिति । इत् । कृपति । गाम् । अविम् ।
 प्रफ्र्यमितिप्र-फ्र्यम् । च । पीवरीम् ॥ प्रस्थावदितिप्रस्थ-वत् । स्थवाहंनमितिरथ-चा
 हंनम् ॥ शुनम् । नः । फालाः । वीति । तुदन्तु । भूमिम् । शुनम् । कीनाशाः ।
 अभीति । यन्तु । वाहान् ॥ शुनम् । पर्जन्यः । मधुना । पयोभि रितिपयः-भिः ।
 शुनासीरा । शुनम् । अस्मासु । धत्तम् ॥ कामम् । कामदुघइतिकाम-दुघे । धुख्व ।
 मित्राय । वरुणाय । च ॥ इन्द्राय । अग्नये । पूष्णे । ओषधीभ्यइत्योषधि-भ्यः । प्र
 जाभ्यइतिप्र-जाभ्यः ॥ घृतेन । सीता । मधुना । समुक्तेतिसं-अक्ता । विश्वैः । देवैः ।
 अनुमतेत्यनु-मत्ता । मरुद्भिरितिमरुत-भिः ॥ ऊर्जस्वती । पर्यसा । पिन्वंमाना । अ
 स्मात् । सीते । पर्यसा । अभ्याववृश्चेत्यभि-आववृश्च ॥ [२३] समौकसौविश्वरू
 पेष्टिदुनिर्ऋतिश्चिचष्टइहमित्रायद्वाविशतिश्च ॥ * * * ॥ ५ ॥
 ग्राः । जाताः । ओषधयः । देवेभ्यः । त्रियुगमितित्रि-युगम् । पुरा ॥ मन्दा
 मि । बभूणाम् । अहम् । शतम् । धामानि । सप्त । च ॥ शतम् । वः । अम्ब । धामानि ।
 सहस्रम् । उत । वः । रुहः ॥ अथ । शतक्रत्वइतिशत-क्रत्वः । यूयम् । इमम् । मे ।
 अगदम् । कृत ॥ पुष्पावतीरितिपुष्प-वतीः । प्रसूवतीरितिप्र-सूवतीः । फलिनीः ।
 अफलाः । उत ॥ अश्वः । इव । सजित्वरीरितिस-जित्वरीः । वीरुधः । पारयिष्ण
 वः ॥ ओषधीः । इति । मातरः । तत् । वः । देवीः । उपेति । बुधे ॥ रपासि । वि
 प्रतीरितिवि-प्रतीः । इत् । रपः । [२४] चातयमानाः ॥ अश्वत्थे । वः । निपदन्
 मितिनि-सदनम् । पुर्णे । वः । वसतिः । कृता ॥ गोभाजइतिगो-भाजः । इत् ।
 किल । असथ । यत् । सनवथ । पूरुषम् ॥ यत् । अहम् । वाजयन् । इमाः । ओ
 पधीः । हस्ते । आदधइत्या-दधे ॥ आत्मा । यस्मिन्स्य । नश्यति । पुरा । जीवग्रभ
 इतिजीव-ग्रभः । यथा ॥ यत् । ओषधयः । सङ्गच्छन्तइतिसं-गच्छन्ते । राजानः ।
 सभिन्नावितिसं-इतो । इव ॥ विप्रः । सः । उच्यते । भिषक् । रूपोहेतिरूप-हा ।
 अमीवचार्तनइत्यमीव-चार्तनः ॥ निष्कृतिरितिनि-कृतिः । नाम् । वः । माता ।
 अथ । यूयम् । स्थ । सहस्रतीरितिसं-कृतीः ॥ सराः । पतत्रिणीः । [२५] स्यन् । यत् ।
 आमयति । निरिति । कृत ॥ अन्या । वः । अन्याम् । अवतु । अन्या । अन्यस्याः ।

उपेति । अवत् ॥ ताः । सर्वाः । ओषधयः । सविद्वानादितिसंविदानाः । इदम् ।
मे । प्रेति । अवत् । वचः ॥ उदिति । शुष्माः । ओषधीनाम् । गावः । गोष्ठादिति गो-
स्थात् । इव । ईस्ते ॥ धनम् । सन्निष्यन्तीनाम् । आत्मानम् । तव । पूरुष ॥ अतीति ।
विश्वाः । परिष्ठादिति परि-स्थाः । स्तेनः । इव । व्रजम् । अक्रमुः ॥ ओषधयः । प्रेति ।
अचुच्यवुः । यत् । किम् । च । तनुवाम् । रपः ॥ याः । [२६] ते । आतस्थुरि
त्यान्तस्थुः । आत्मानम् । याः । आविविशुरित्या-विविशुः । परुःपरुरिति परुः-परुः ॥
ताः । ते । यरुषम् । वीति । वाधन्ताम् । उग्रः । मध्यमशीरिति मध्यम-शीः । इव ॥ सा
कम् । यरुषम् । प्रेति । पत् । श्येनेन । किकिदीविना ॥ साकम् । वातस्य । प्राज्या । सा
कम् । नः । निहाक्येति नि-हाक्या ॥ अश्ववतीमित्यश्व-वतीम् । सोमवतीमितिसो
म-वतीम् । ऊर्जयन्तीम् । उदौजसमित्युत्-ओजसम् ॥ एति । विस्ति । सर्वाः । ओष
धीः । अस्मे । अरिष्टतातयइत्यरिष्ट-तातये ॥ याः । फलिनीः । याः । अफलाः ।
अपुष्पाः । याः । च । पुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसू तादिति बृहस्पति-प्रसूताः । ताः ।
नः । सुब्रतु । अ० हंसः ॥ याः । [२७] ओषधयः । सोमराज्ञीरितिसोम-राज्ञीः ।
प्रविष्टादिति प्र-विष्टाः । पृथिवीम् । अनुं ॥ तासाम् । त्वम् । असि । उत्तमेत्युत्-तमा
प्रेति । नः । जीवातवे । सुव ॥ अवपतन्तीरित्यव-पतन्तीः । अवदन् ॥ दिवः ।
ओषधयः । परि ॥ यम् । जीवम् । अश्वामहे । न । सः । रिप्याति । पूरुषः ॥ याः ।
च । इदम् । उपशृण्वन्तीत्युप-शृण्वन्ति । याः । च । दूरम् । परागतादिति परा-गताः ॥
इह । सङ्गत्येति सं-गत्य । ताः । सर्वाः । अस्मे । समिति । दत्त । भेषजम् ॥ मा ।
वः । रिपू । खनिता । यस्मै । च । अहम् । खनामि । वः ॥ द्विपदिति द्वि-पत् ।
चतुष्पदिति चतुः-पत् । अस्माकम् । सर्वम् । अस्तु । अनातुरमित्यना-तुरम् ॥ ओ
षधयः । समिति । वदन्ते । सोमेन । सह । राज्ञा ॥ यस्मै । करोति । ब्राह्मणः । तम् ।
गजन्तु । पारयामसि ॥ [२८] रपःपतविणीर्याअ० हंसोयाःखनामिवोऽष्टादंशच ॥ ६ ॥
मा । नः । हि० सीत् । जनिता । यः । पृथिव्याः । यः । वा । दिवम् । सत्यधमेति
सत्य-धर्मा । जजानं ॥ यः । च । अपः । चन्द्राः । बृहतीः । जजानं । कस्मै । देवाय ।
हविषा । विधेम ॥ अभ्यावर्तस्वेत्याभि-आवर्तस्व । पृथिविः । यज्ञेन । पर्यसा । सह ॥
वपाम् । ते । अग्निः । इषितः । अवेति । सर्पतु ॥ अमे । यत् । ते । शुक्रम् । यत् ।

चन्द्रम् । यत् । पूतम् । यत् । यज्ञियम् ॥ तत् । देवेभ्यः । भ्रामसि ॥ इपम् । ऊर्जम् ।
 अहम् । इतः । एति । [२९] ददे । कृतस्य । धाम्नः । अमृतस्य । योनेः ॥ एति ।
 नः । गोषु । विगन्तु । एति । ओपधीषु । जहामि । सेदिम् । अनिरास् । अमी
 वाम् ॥ अमे । तव । श्रवः । वयः । महि । भ्राजन्ति । अर्चयः । विभावसोइतिवि
 भा-वसो ॥ बृहद्धानोइतिबृहत्-भानो । शर्वसा । वार्जम् । उक्थ्यम् । दर्धासि । दा
 शुपे । कवे ॥ इरज्यन् । अग्ने । प्रथयस्व । जन्तुभिरितिजन्तु-भिः । अस्मेइति । रायः ।
 अमर्त्य ॥ सः । द्रुशतस्य । वयुपः । वीति । राजसि । पूणखिपे । सानसिम् ।
 गयिम् ॥ ऊर्जः । नपातू । जातवेदइतिजात-वेदः । सुशस्तिभिरितिसुशस्ति-भिः ।
 मन्दस्व । [३०] धीतिभिरितिधीति-भिः । हितः ॥ त्वेइति । इपः ॥ समिति ।
 दधुः । भूरिरेतसइतिभू रि-रेतसः । चित्रोतगइतिचित्र-ऊतयः । वामजाताइतिवाम-
 जाताः ॥ पावकवर्चाइतिपावक-वर्चाः । शुक्रवर्चाइतिशुक्र-वर्चाः । अनूनवर्चा
 इत्यनून-वर्चाः । उदिति । इयरू पि । भानुना ॥ पुत्रः । पितरा । विचग्नितिवि-
 चरन् । उपेति । अवसि । उभेइति । पूणखिपे । रोदसीइति ॥ कृतावानमित्यूत-वानम् ।
 महिपम् । विश्वचरं पणिमिति विश्व-चरं पणिम् । अग्निम् । सुम्राय । दधिरे । पुरः ।
 जनाः ॥ श्रुत्कर्णमितिश्रुत्-कर्णम् । सप्रथस्तममितिसप्रथः-तमम् । त्वा । गिरा ।
 दैव्यम् । मानुषा । युगा ॥ निष्कृताग्निमितिनिः-कर्तारम् । अध्वरस्य । प्रचेतसमिति
 प्र-चेतसम् । रूपयन्तम् । राधसे । महे ॥ गतिम् । भृगूणाम् । उशिजम् । कविकं
 तुमिति कवि-कृतम् । पूणखिपे । सानसिम् । [३१] गयिम् ॥ चितः । स्थ । परिचित
 इतिपरि-चितः । ऊर्ध्वचितइत्यूर्ध्व-चितः । श्रयध्वम् । तया । देवतया । अङ्गिरस्वत् ।
 ध्रुवाः । सीदत ॥ एति । प्यायस्व । समिति । एतु । ते । विश्वतः । सोम । वृष्णि
 यम् ॥ भव । वार्जस्य । सङ्गतइतिसं-गृथे ॥ समिति । ते । पयांसि । समिति ।
 उ । यन्तु । वार्जाः । समिति । वृष्णियानि । अभिमानिपाहइत्यभिमाति-साहः ॥
 आप्यायमानइत्या-प्यायमानः । अमृताय । सोम । दिवि । श्रवांसि । उत्तमानी
 त्युत्त-मानि । धिष्व ॥ [३२] आमन्दस्वसानसिमेकान्नर्चत्वारिंशच्च ॥ ७ ॥
 अभीति । अस्यातू । विश्वाः । पृतनाः । अरातीः । तत् । अग्निः । आह ।
 तत् । उ । सोमः । आह ॥ बृहस्पतिः । सविता । तत् । मे । आह । पूषा । मा ।

अधातू । सुकृतस्येति सुकृतस्य । लोके ॥ यत् । अकन्दः । प्रथमम् । जायमानः ।
 उद्यन्नित्युत्-यन् । समुद्रात् । उत । वा । पुरीपात् ॥ श्येनस्य । पुरुषा । हरिणस्य ।
 बाह्वीति । उपस्तुतमित्युप-स्तुतम् । जनिम । तत् । ते । अर्वन्नू ॥ अपाम् । पृष्ठम् । असि ।
 योनिः । अग्नेः । समुद्रम् । अभितः । पिन्वमानम् ॥ वर्धमानम् । महः । [३३] एति । च ।
 पुष्करम् । दिवः । मार्वया । वरिणा । प्रथस्व ॥ ब्रह्म । जज्ञानम् । प्रथमम् । पुरस्तात् ।
 वीति । सीमतः । सुरुचइतिसुरुचः । वेनः । आवः ॥ सः । बुध्नियाः । उपमाइत्युप-
 माः । अस्य । विष्टाइतिवि-स्थाः । सुतः । च । योनिम् । असतः । च । विवः ॥ द्विष्ट्य
 गर्भइतिहरिण्य-गर्भः । समिति । अवर्तत । अग्ने । भूतस्य । जातः । पतिः । एकः ।
 आसीत् ॥ सः । दाधार । पृथिवीम् । द्याम् । उत । इमाम् । कस्मै । देवाय । हवि
 पा । विधेम ॥ द्रप्सः । चस्कन्द । पृथिवीम् । अन्विति । [३४] द्याम् । इमम् ।
 च । योनिम् । अन्विति । यः । च । पूर्वः ॥ तृतीयम् । योनिम् । अन्विति । सञ्च
 रन्तमितिसं-चरन्तम् । द्रप्सम् । जुहोमि । अन्विति । सप्त । होत्राः ॥ नमः । अस्तु ।
 सपेभ्यः । ये । के । च । पृथिवीम् । अनु ॥ ये । अन्तरिक्षे । ये । दिवि । तेभ्यः ।
 सपेभ्यः । नमः ॥ ये । अदः । रोचने । दिवः । ये । वा । सूर्यस्य । रुमिषु ॥ ये
 पाम् । अफस्वित्यप्-सु । सदः । कृतम् । तेभ्यः । सपेभ्यः । नमः ॥ याः । इपवः ।
 यातुधानानामितियातु-धानानाम् । ये । वा । वनस्पतीन् । अनु ॥ ये । वा । अव
 टेपु । शरते । तेभ्यः । सपेभ्यः । नमः ॥ [३५] महोऽनुयातुधानानामेकादशच ॥ ८ ॥

ध्रुवा । असि । धरुणा । अस्तुता । विश्वकर्मणेति विश्व-कर्मणा । सुकृतेति सु-
 कृता ॥ मा । त्वा । समुद्रः । उदिति । वधीत् । मा । सुपर्णइतिसु-पर्णः । अव्यंथ
 माना । पृथिवीम् । दृः ह ॥ प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । त्वा । सादयन्तु । पृथिव्याः ।
 पृष्ठे । व्यचस्वतीम् । प्रथस्वतीम् । प्रथः । असि । पृथिवी । असि । भूः । असि । भूमिः ।
 असि । अदितिः । असि । विश्वधायाइति विश्व-धायाः । विश्वस्य । भुवनस्य । धृत्री ।
 पृथिवीम् । यन्तु । पृथिवीम् । दृः ह ॥ पृथिवीम् । मा । हिः सीः । विश्वस्मे । प्राणा
 येति प्र-अनाय । अणनायेत्यप-अनाय । व्यानायेति वि-अनाय । उदानायेत्युत्-अ
 नाय । प्रतिष्ठायाइति प्रति-स्थायै । [३६] चरित्राय । अग्निः । त्वा । अभीति । पातु ।
 मद्या । स्वस्या । छर्दिपा । शन्तमेनेति शन्तमेन । तया । देवतया । अङ्गिरस्वत् ।

ध्रुवा । सीद ॥ काण्डात्काण्डादितिकाण्डात्-काण्डात् । प्ररोहन्तीतिप्र-रोहन्ती । परं
 पःपरुणइतिपरुणः-परुणः । परिं ॥ एवा । नः । दूवे । प्रेति । तनु । सहस्रेण । शतेन ।
 च ॥ या । शतेन । प्रतनोपीतिप्र-तनोपि । सहस्रेण । विरोहसीतिवि-रोहसि ॥
 तस्याः । ते । देवि । इष्टके । विधेम । हविषा । वयम् ॥ अपाढा । असि । सहमा
 ना । सहस्व । अरतीः । सहस्व । अरातीयतः । सहस्व । पृतनाः । सहस्व । पृतन्य
 तः ॥ सहस्रवीर्येतिसहस्र-वीर्या । [३७] असि । सा । मा । जिन्व ॥ मधु । वार्ताः ।
 ऋतायतइत्यृत-यते । मधु । स्वरन्ति । सिन्धवः ॥ माध्वीः । नः । सन्तु । ओषधीः ॥
 मधु । नक्तम् । उत । उपसि । मधुमदितिमधु-मत् । पार्थिवम् । रजः ॥ मधु । द्यौः ।
 अस्तु । नः । पिता ॥ मधुमानितिमधु-मान् । नः । वनस्पतिः । मधुमानितिमधु-
 मान् । अस्तु । सूर्यः ॥ माध्वीः । गावः । भवन्तु । नः ॥ मही । द्यौः । पृथिवी ।
 च । नः । इमम् । यज्ञम् । मिमिरूपताम् ॥ पिपृताम् । नः । भरीमभिरितिभरीम-
 भिः ॥ तत् । विष्णोः । पुमम् । [३८] पदम् । सदा । पश्यन्ति । सूर्यः ॥ द्विवि
 इव । चरुपुः । आतंतमित्या-ततम् ॥ ध्रुवा । असि । पृथिवि । सहस्व । पृतन्यतः ॥
 स्यूता । देवेभिः । अमृतेन । एति । अगाः ॥ याः । ते । अग्ने । सूर्ये । रुचः । उद्यत
 इत्युत्-यतः । दिवम् । आतन्वन्तीत्या-तन्वन्ति । रश्मिभिरितिरश्मि-भिः ॥ ताभिः । सर्वा
 भिः । रुचे । जनाय । नः । कृधि ॥ याः । वः । देवाः । सूर्ये । रुचः । गोपु । अश्वेषु । याः ।
 रुचः ॥ इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । ताभिः । सर्वाभिः । रुचम् । नः । धत्त । वृहस्पते ॥
 विराडितिवि-राट् । [३९] ज्योतिः । अधारयत् । सम्राडितिसं-राट् । ज्योतिः । अ
 धारयत् । स्वराडितिस्व-राट् । ज्योतिः । अधारयत् ॥ अमै । युख्व । हि । ये । तवा
 अश्वासः । देव । साधवः ॥ अरम् । वहन्ति । आशवः ॥ युख्व । हि । देवहूतमानि
 तिदेव-हूतमान् । अश्वान् । अग्ने । स्थाः । इव ॥ नीति । होता । पूर्यः । सट् ॥ द्रप्सः ।
 चस्कन्द । पृथिवीम् । अन्विति । द्याम् । इमम् । च । योनिम् । अन्विति । यः । च ।
 पूर्वः ॥ तृतीयम् । योनिम् । अन्विति । सञ्चरन्तमितिसं-चरन्तम् । द्रप्सम् । जुहो
 मि । अन्विति । सप्त । [४०] होत्राः ॥ अभूत् । इदम् । विश्वस्य । सुवन्स्य । वा
 जिनम् । अग्नेः । वैश्वानरस्य । च ॥ अग्निः । ज्योतिषा । ज्योतिष्मान् । रुक्मः । व
 चसा । वचस्वान् ॥ ऋचे । त्वा । रुचे । त्वा । समिति । इत् । स्रवन्ति । मरितः । न ।

धेनाः ॥ अन्तः । हृदा । मनसा । पूयमानाः ॥ घृतस्य । धाराः । अभीति । चाक
 श्रीमि ॥ हिरण्ययः । वेतसः । मध्ये । आसाम् ॥ तस्मिन् । सुपर्णइतिसु-पर्णः । मधु
 कृदिति मधु-कृत् । कुलायी । भजन् । आस्ते । मधु । देवताभ्यः ॥ तस्य । आसते ।
 हरयः । सुप्त । तीरे । स्वधामितिस्व-धाम् । दुहानाः । अमृतस्य । धाराम् ॥ [४१]
 प्रतिशयैः सहस्रवीर्यापरमविवराद् यस्य सती रेचत्वारिच ॥ * * ॥ ९ ॥

आदित्यम् । गर्भम् । पर्यसा । समञ्जान्नितिसं-ञ्जन् । सहस्रस्य । प्रतिमामि
 तिप्रति-माम् । विश्वरूपमिति विश्व-रूपम् ॥ परीति । वृद्धि । हरसा । मा । अभीति ।
 मूर्खः । शतायुपमिति शत-आयुपम् । कृणुहि । चीयमानः ॥ इमम् । मा । हिः सीः ।
 द्विपादमिति द्वि-पादम् । पशूनाम् । सहस्राख्येति सहस्र-अख्य । मेधे । एति । चीय
 मानः ॥ मयुम् । आरण्यम् । अन्विति । ते । दिशामि । तेन । चिन्वानः । तनुवः ।
 नीति । सीद ॥ वातस्य । प्राजिम् । वरुणस्य । नाभिम् । अश्वम् । जज्ञानम् । सरि
 रस्य । मध्ये ॥ शिशुम् । नदीनाम् । हरिम् । अदिवुद्धमित्यद्वि-बुद्धम् । अग्ने । मा । हिः
 सीः । [४२] परमे । व्योमन्निति वि-ओमन् ॥ इमम् । मा । हिः सीः । एकशफमि
 त्येक-शफम् । पशूनाम् । कनिकदम् । वाजिनम् । वाजिनेषु ॥ गौरम् । आरण्यम् ।
 अन्विति । ते । दिशामि । तेन । चिन्वानः । तनुवः । नीति । सीद ॥ अजसूम् ।
 इन्दुम् । अरुपम् । सुरण्यम् । अग्निम् । ईडे । पूर्वचित्ताविति पूर्व-चित्तौ । नमोभिरि
 तिनमः-भिः । सः । पर्वभिरिति पर्व-भिः । ऋतुशङ्कृतु-शः । कल्पमानः । गाम् ।
 मा । हिः सीः । अदितिम् । विराजमिति वि-राजम् ॥ इमम् । समुद्रम् । शतधारमि
 ति शत-धारम् ॥ उध्मम् । व्यच्यमानमिति वि-अच्यमानम् । भुवनस्य । मध्ये ॥
 घृतम् । दुहानाम् । अदितिम् । जनाय । अग्ने । मा । [४३] हिः सीः । परमे ।
 व्योमन्निति वि-ओमन् ॥ गवयम् । आरण्यम् । अन्विति । ते । दिशामि । तेन । चि
 न्वानः । तनुवः । नीति । सीद ॥ वरुत्रिम् । त्वष्टुः । वरुणस्य । नाभिम् । अश्वम् ।
 जज्ञानाम् । रजसः । परस्मात् ॥ महीम् । साहसीम् । असुरस्य । मायाम् । अग्ने ।
 मा । हिः सीः । परमे । व्योमन्निति वि-ओमन् ॥ इमाम् । ऊर्णायुम् । वरुणस्य । मा
 याम् । त्वचम् । पशूनाम् । द्विपदामिति द्वि-पदाम् । चतुष्पदामिति चतुः-पदाम् ॥
 त्वष्टुः । प्रजानामिति प्र-जानाम् । प्रथमम् । जनित्रम् । अग्ने । मा । हिः सीः ।

परमे । व्योमन्नितिवि-ओमन् ॥ उष्ट्रम् । आरण्यम् । अन्विति । [४४] ते । दिशामि ।
 तेन । चिन्वानः । तनुवः । नीति । सीद ॥ यः । अग्निः । अग्नेः । तपसः । अधीति ।
 जातः । शोचात् । पृथिव्याः । उत । वा । दिवः । परि ॥ येन । प्रजाइतिप्र-जाः ।
 विश्वकर्मेतिविश्व-कर्मा । व्यानडितिवि-आनन्द । तम् । अग्ने । हेडः । परीति । ते ।
 वृणक्तु ॥ अजा । हि । अग्नेः । अजनिष्ट । गर्भात् । सा । वै । अपश्यत् । जनि
 तारम् । अग्ने ॥ तया । रोहम् । आयन् ॥ उपेति । मेघ्यासः । तया । देवाः । देवताम् ।
 अग्ने । आयन् ॥ शरभम् । आरण्यम् । अन्विति । ते । दिशामि । तेन । चिन्वानः ।
 तनुवः । नीति । सीद ॥ [४५] अग्नेमाहिः । सीरग्नेमोष्ट्रं । आरण्यमनुशरभन्नवच ॥ १० ॥

आदित्यमिमन्द्रिपादम्पुष्पातस्याश्वमिममेकशफङ्गौरमजसू ज्वयव्वरुत्रि
 मविमिमामू णायुमुष्ट्रय्योअग्निशरभम् ॥ ❀ ❀ ❀ ❀

इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । रोचना । दिवः । परीति । वाजेषु । भूपथः ॥ तत् ।
 वाम् । चेति । प्रेति । वीर्यम् ॥ श्रयत् । वृत्रम् । उत । सन्नोति । वाजम् । इन्द्रा ।
 यः । अग्नीइति । सहुंरीइतिस-दुरी । सण्यात् ॥ इज्यन्ता । वसव्यस्य । भूरः । सह
 स्तमेतिसह-तमा । सहसा । वाजयन्तेतिवाज-यन्ता ॥ प्रेति । चरु णिभ्यइतिचर
 णिभ्यः । पूतना । हवेषु । प्रेति । पृथिव्याः । गिरिचाथेइति । दिवः । च ॥ प्रेति ।
 सिन्धुभ्यइतिसिन्धु-भ्यः । प्रेति । गिरिभ्यइतिगिरि-भ्यः । महित्वेतिमाहि-त्वा । प्रेति ।
 इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । विश्वा । भुवना । अतीति । अन्या ॥ मरुतः । यस्य । हि ।
 [४६] स्वये । पाथ । दिवः । विमदसइतिवि-मदसः ॥ सः । सुगोपातमइतिसुगोप-
 तमः । जनः ॥ यज्ञैः । वा । यज्ञवाहसइतियज्ञ-वाहसः । विप्रस्य । वा । मतीनाम् ॥
 मरुतः । शृणुत । हवम् ॥ श्रियसे । कम् । भानुभिरितिभानु-भिः । समिति । मिमि
 स्थिरे । ते । रश्मिभिरितिगश्मि-भिः । ते । ऋक्भिरित्यृक्-भिः । सुखादयइतिसु-खा
 दयः ॥ ते । वाशीमन्तइतिवाशि-मन्तः । इप्पिणः । अभीरवः । विद्रे । प्रियस्य ।
 मरुतस्य । धाम्नः ॥ अवेति । ते । हेडः । उदिति । उत्तममित्युत्त-तमम् ॥ कया । नः ।
 चित्रः । एति । भुवत् । ऊती । सदावृधइतिसदा-वृधः । सखा ॥ कया । शचिष्ठया ।
 वृता ॥ [४७] कः । अद्य । युहुक्ते । धुरि । गाः । ऋतस्य । शिमीवतः । भामिनः ।
 दुरदृणायूनितिदुःदृणायून् ॥ आसन्निपू नित्यासन्न-इपून् । दृष्वसइतिहृस्व-असः ।

मयोभूनिर्तिमयः-भून् । यः । एषाम् । भूत्याम् । ऋणधत् । सः । जीवात् ॥ अग्ने ।
 नय । एति । देवानाम् । शम् । नः । भवन्तु । वाजेवाजइतिवाजे-वाजे ॥ अफ्स्वि
 त्वाप्-सु । अग्ने । सधिः । तवं । सः । ओषधीः । अन्विति । रुध्यसे ॥ गर्भे । सन् ।
 जायसे । पुनः ॥ वृषा । सोम । द्युमानितिद्यु-मान् । असि । वृषा । देव । वृषव्रतइति
 वृष-व्रतः ॥ वृषा । धर्माणि । दधिपे ॥ इमम् । मे । वरुण । तत् । त्वा । यामि । त्वम् ।
 नः । अग्ने । सः । त्वम् । नः । अग्ने ॥ [४८] हिवृतामएकादशच ॥ ❀ ॥ ११ ॥

विष्णोः क्रमोऽसिदिवस्पर्यन्तपतेऽपेतसमित्त्याजातामानोहिः सीदुर्भ्यस्था
 द्रुवास्यादित्यङ्गर्भमिन्द्राग्नीरोचनैकादश ॥ ११ ॥ विष्णोरसिन् हव्येति त्वाऽहन्वीति
 भिरू होत्रा अष्टार्चत्वारिंशत् ॥ ४८ ॥ विष्णोः क्रमोऽसित्वन्नो अग्ने सत्वन्नो अग्ने ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

अथ चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

अपाम् । त्वा । एमन्नं । सादयामि । अपाम् । त्वा । ओन्नन्नं । सादयामि ।
 अपाम् । त्वा । भस्मन्नं । सादयामि । अपाम् । त्वा । ज्योतिषि । सादयामि । अ
 पाम् । त्वा । अयनं । सादयामि । अर्णवे । सदनं । सीद । समुद्रे । सदनं । सीद ।
 सलिले । सदनं । सीद । अपाम् । स्वयं । सीद । अपाम् । सधिषि । सीद । अपाम् ।
 त्वा । सदनं । सादयामि । अपाम् । त्वा । सधस्थइतिसध-स्थे । सादयामि । अपाम् ।
 त्वा । पुरीषे । सादयामि । अपाम् । त्वा । योनौ । सादयामि । अपाम् । त्वा । पा
 थसि । सादयामि । गायत्री । छन्दः । त्रिष्टुप् । छन्दः । जगती । छन्दः । अनुष्टु
 पित्यनु-स्तुप् । छन्दः । पङ्क्तिः । छन्दः ॥ [१] योनौपञ्चदशच ॥ ❀ ॥ ११ ॥

अयम् । पुरः । भुवं । तस्य । प्राणइतिप्र-अनः । भौवायनः । वसन्तः । प्रा
 णायनः । गायत्री । वसन्ती । गायत्रियै । गायत्रम् । गायत्रात् । उपाऽश्रुर्दित्युप-
 अऽशुः । उपाऽश्रुर्दित्युप-अऽशुः । त्रिशदिति त्रि-वृत् । त्रिशतइति त्रि-वृत् । रथ

न्तरमितिस्थं-तरम् । स्थन्तरादितिस्थं-तरात् । वसिष्ठः । ऋषिः । प्रजापतिगृहीतयेति
 प्रजापति-गृहीतया । त्वया । प्राणमितिप्र-अनम् । गृह्णामि । प्रजाभ्यइतिप्र-जाभ्यः ।
 अयम् । दक्षिणा । विश्वकर्मेतिविश्व-कर्मा । तस्य । मनः । वैश्वकर्मणमितिवैश्व-
 कर्मणम् । ग्रीष्मः । मानसः । त्रिष्टुक् । ग्रेष्मी । त्रिष्टुभः । ऐडम् । ऐडात् । अन्त
 र्यामइत्यन्तः-यामः । अन्तर्यामादित्यन्तः-यामात् । पञ्चदशइतिपञ्च-दशः । पञ्चद
 शादितिपञ्च-दशात् । बृहत् । बृहतः । भरद्वाजः । ऋषिः । प्रजापतिगृहीतयेतिप्रजा
 पति-गृहीतया । त्वया । मनः । [२] गृह्णामि । प्रजाभ्यइतिप्र-जाभ्यः । अयम् ।
 पश्चात् । विश्वव्यचाइतिविश्व-व्यचाः । तस्य । चरुपुः । वैश्वव्यचसमितिवैश्व-व्यच
 सम् । वरुपाणि । चारुपुपाणि । जगती । वारुपी । जगत्याः । ऋरूपमम् । ऋरूप
 मात् । शुक्रः । शुक्रात् । सप्तदशइतिसप्त-दशः । सप्तदशादितिसप्त-दशात् । वैरू
 पम् । वैरूपात् । विश्वामित्रइतिविश्व-मित्रः । ऋषिः । प्रजापतिगृहीतयेतिप्रजापति-
 गृहीतया । त्वया । चरुपुः । गृह्णामि । प्रजाभ्यइतिप्र-जाभ्यः । इदम् । उत्तरादित्यु
 त-तरात् । सुवः । तस्य । श्रोत्रम् । सौवम् । शस्त । श्रोत्री । अनुष्टुवित्यनु-स्तुप् ।
 शारदी । अनुष्टभइत्यनु-स्तुभः । स्वारम् । स्वारात् । मन्थी । मन्थिनः । एकविं
 शइत्येक-विंशः । एकविंशदित्येक-विंशात् । वैराजम् । वैराजात् । जमद
 मिः । ऋषिः । प्रजापतिगृहीतयेतिप्रजापति-गृहीतया । [३] त्वया । श्रोत्रम् । गृह्ण
 मि । प्रजाभ्यइतिप्र-जाभ्यः । इयम् । उपरि । मतिः । तस्यै । वाक् । माती । हेमन्तः ।
 वाच्यायनः । पङ्क्तिः । हेमन्ती । पङ्क्त्यै । निधनवदितिनिधन-वत् । निधनवत्
 इतिनिधन-वतः । आग्रयणः । आग्रयणात् । त्रिणवत्रयस्त्रिंशावितित्रिणव-त्रय
 स्त्रिंशौ । त्रिणवत्रयस्त्रिंशाभ्यामितित्रिणव-त्रयस्त्रिंशाभ्याम् । शाक्वरेवते
 इतिशाक्व-रेवते । शाक्वरेवताभ्यामितिशाक्व-रेवताभ्याम् । विश्वकर्मेतिविश्व-क
 र्मा । ऋषिः । प्रजापतिगृहीतयेतिप्रजापति-गृहीतया । त्वया । वाचम् । गृह्णामि । प्रजा
 भ्यइतिप्र-जाभ्यः ॥ [४] त्वयामनोजमदमिरू ऋषिः प्रजापतिगृहीतयात्रिंशच्च ॥ २॥
 प्राची । दिशाम् । वसन्तः । ऋतूनाम् । अग्निः । देवता । ब्रह्म । द्रविणम् ।
 त्रिवृदितिबि-वृत् । स्तोमः । सः । उ । पञ्चदशवर्तनिरितिपञ्चदश-वर्तनिः । ज्यवि

रितित्रि-अविः । वयः । कुतम् । अयानाम् । पुरोवातइतिपुरः-वातः । वातः । सानंगः ।
 ऋषिः । दक्षिणा । दिशाम् । ग्रीष्मः । ऋतूनाम् । इन्द्रः । देवता । रूपत्रम् । द्रवि
 णम् । पञ्चदशइतिपञ्च-दशः । स्तोमः । सः । उ । सप्तदशवर्तनिरितिसप्तदश-वर्तनः ।
 दित्यवाडितिदित्य-वाद । वयः । त्रेता । अयानाम् । दक्षिणाद्वातइतिदक्षिणात्-
 वातः । वातः । सनातनइतिसना-तनः । ऋषिः । प्रतीची । दिशाम् । वृषाः । ऋ
 तूनाम् । विश्वे । देवाः । देवता । विद् । [५] द्रविणम् । सप्तदशइतिसप्त-दशः ।
 स्तोमः । सः । उ । एकविंशवर्तनिरित्येकविंश-वर्तनः । त्रिविंशइतित्रि-विंशः ।
 वयः । द्वापरः । अयानाम् । पञ्चाद्वातइतिपञ्चात्-वातः । वातः । अहभूनः । ऋषिः ।
 उदीची । दिशाम् । शरत् । ऋतू नाम् । मित्रावरुणावितिमित्रा-वरुणौ । देवता ।
 पुष्टम् । द्रविणम् । एकविंशइत्येक-विंशः । स्तोमः । सः । उ । त्रिणवर्तनिरि
 तित्रिणव-वर्तनः । तुर्यवाडितितुर्य-वाद । वयः । आस्कन्दइत्या-स्कन्दः । अया
 नाम् । उत्तराद्वातइत्युत्तरात्-वातः । वातः । प्रतः । ऋषिः । ऊर्ध्वा । दिशाम् । हे
 मन्तुशिशिरावितिहेमन्त-शिशिरौ । ऋतू नाम् । बृहस्पतिः । देवता । वयः । द्रवि
 णम् । त्रिणवइतित्रि-नवः । स्तोमः । सः । उ । त्रियस्त्रिंशवर्तनिरितित्रियस्त्रिंश-
 व-वर्तनः । पष्ठवाडितिपष्ठ-वात् । वयः । अभिभूरित्यभि-भूः । अयानाम् । विष्व
 ग्वातइतिविष्वक्-वानः । वातः । सुपर्णइतिसु-पर्णः । ऋषिः । पितरः । पितामहाः ।
 परै । अवरे । ते । नः । णन्तु । ते । नः । अवन्तु । अस्मिन् । ब्रह्मन् । अस्मिन् ।
 रूपत्रे । अस्याम् । आशिपीत्या-शिपि । अस्याम् । पुरोधायामितिपुरः-धायाम् । अ
 स्मिन् । कर्मन् । अस्याम् । देवहूत्यामितिदेव-हूत्याम् ॥ [६] विद् पक्ष्वाद्योऽष्टा
 विंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ३ ॥

ध्रुवखितिनिध्रुव-खितिः । ध्रुवयोनिरितिध्रुव-योनिः । ध्रुवा । अस्ति । ध्रु
 वाम् । योनिम् । एति । सीढ । साध्या ॥ उत्स्यस्य । केतुम् । प्रथमम् । पुरस्तात् ।
 अश्विना । अध्वर्युइति । सादयताम् । इह । त्वा ॥ स्वे । दस्वे । दस्वपितेतिदस्व-
 पिता । इह । सीढ । देवत्रेतिदेव-त्रा । पृथिवी । बृहती । राणा ॥ स्वास्येतिस्व-
 आस्यथा । तनुवा । समिति । विश्वस्व । पिता । इव । एधि । सूनवे । एति । सु
 शेवेतिस्व-शेवा । अश्विना । अध्वर्युइति । सादयताम् । इह । त्वा ॥ कुलायिनी ।

वसुमतीतिवसु-मती । वयोधाडिति वयः-धाः । रयिम् । नः । वद्ध । बहुलम् । सुवी
 रमिति सु-वीरम् ॥ [७] अपेति । अमतिम् । दुर्मतिमिति दुः-मतिम् । बाधमाना ।
 रायः । पोषे । यज्ञपतिमिति यज्ञ-पतिम् । अभजन्तीत्या-भजन्ती । सुवः । धेहि ।
 यजमानाय । पोषम् । अश्विना । अध्वर्यू इति । सादयताम् । इह । त्वा ॥ अग्नेः ।
 पुरीषम् । असि । देवयानीति देव-यानी । ताम् । त्वा । विश्वे । अभीति । गृणन्तु ।
 देवाः ॥ स्तोमपृष्ठेति स्तोम-पृष्ठा । घृतवतीति घृत-वती । इह । सीद । प्रजावदिति प्र
 जा-वत् । अस्मे इति । द्रविणा । एति । यजस्व । अश्विना । अध्वर्यू इति । सादयताम् ।
 इह । त्वा ॥ दिवः । मूर्धा । असि । पृथिव्याः । नाभिः । विष्टम्भनीति वि-स्तम्भनी ।
 दिशाम् । अधिपत्नीत्यधि-पत्नी । भुवन्नानाम् ॥ [८] ऊर्मिः । द्वप्सः । अपाम् ।
 असि । विश्वकर्मेति विश्व-कर्मा । ते । ऋषिः । अश्विना । अध्वर्यू इति । सादयताम् ।
 इह । त्वा ॥ सजूरितिस-जूः । ऋतुभिरित्युतु-भिः । सजूरितिस-जूः । विधाभिरिति
 वि-धाभिः । सजूरितिस-जूः । वसुभिरिति वसु-भिः । सजूरितिस-जूः । रुद्रेः । स
 जूरितिस-जूः । आदित्यैः । सजूरितिस-जूः । विश्वैः । देवैः । सजूरितिस-जूः ।
 देवैः । सजूरितिस-जूः । देवैः । वयोनाधेरिति वयः-नाधेः । अमर्ये । त्वा । वैश्वा
 नराय । अश्विना । अध्वर्यू इति । सादयताम् । इह । त्वा ॥ प्राणमिति प्रा-अनम् ।
 मे । पाहि । अपानमित्यप-अनम् । मे । पाहि । व्यानमिति वि-अनम् । मे । पाहि ।
 चक्षुः । मे । उर्व्या । वीति । माहि । श्रोत्रम् । मे । श्लोक्य । अपः । पिन्व । ओ
 पथीः । जिन्व । द्विपादिति द्वि-पात् । पाहि । चतुष्पादिति चतुः-पात् । अब । दिवः ।
 वृष्टिम् । एति । ईर्य ॥ [९] सुवीरम्भुवन्नानामुर्व्यासप्तदशच ॥ ॥ १॥

व्यविरिति त्रि-अविः । वयः । त्रिष्टुप् । छन्दः । दित्यवाडिति दित्य-वाद् ।
 वयः । विराडिति वि-राद् । छन्दः । पञ्चाविरिति पञ्च-अविः । वयः । गायत्री । छन्दः ।
 त्रिवृत्स इति त्रि-वृत्सः । वयः । उष्णिहा । छन्दः । तुर्यवाडिति तुर्य-वाद् । वयः । अ
 नुष्टुपित्यनु-स्तुप् । छन्दः । पष्ठवादिति पष्ठ-वात् । वयः । बृहती । छन्दः । उरूपा ।
 वयः । सतो बृहतीति सतः-बृहती । छन्दः । ऋपमः । वयः । ऋक् । छन्दः । धेनुः ।
 वयः । जगती । छन्दः । अनङ्गान् । वयः । पङ्क्तिः । छन्दः । वस्तः । वयः । वि
 बलमिति वि-बलम् । छन्दः । वृष्णिः । वयः । विशालमिति वि-शालम् । छन्दः ।

पुरुषः । वयः । तन्द्रम् । छन्दः । व्याघ्रः । वयः । अनाघृष्टमित्यना-धृष्टम् । छन्दः ।
 सिः हः । वयः । छदिः । छन्दः । विप्रम्भइतिवि-स्तम्भः । वयः । अधिपतिरित्य
 धि-पतिः । छन्दः । रूपत्रम् । वयः । मयन्दम् । छन्दः । विश्वकर्मैतिविश्व-कर्मा ।
 वयः । परमेष्ठी । छन्दः । मूर्धा । वयः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । छन्दः ॥ [१०]
 पुरुषोवयुष्पद्भिः शतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ५ ॥

इन्द्राग्नीइतीन्द्र-अग्नी । अव्यथमानाम् । इष्टकाम् । दृः हतम् । युवम् ॥ पृष्ठे
 न । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । अन्तरिरूपम् । च । वीति । बाधताम् ॥ वि
 श्वकर्मैतिविश्व-कर्मा । त्वा । सादयतु । अन्तरिरूपस्य । पृष्ठे । व्यचस्वतीम् । प्रथस्वतीम् ।
 भास्वतीम् । सू रिमतीमितिस्मू रि-मतीम् । एति । या । द्याम् । भासि । एति । पृथि
 वीम् । एति । उरु । अन्तरिरूपम् । अन्तरिरूपम् । यच्छ । अन्तरिरूपम् । दृः ह । अन्त
 रिरूपम् । मा । हिः सीः । विश्वस्मै । प्राणयेतिप्र-अनाय । अप्रानायेत्यप-अनाय ।
 व्यानायेतिवि-अनाय । उदानायेत्युत-अनाय । प्रतिष्ठायाइतिप्रति-स्थायै । चरित्वा
 य । वायुः । त्वा । अभीति । पातु । महा । स्वस्त्या । छदिपा । [११] शन्तमेनेति
 शं-तमेन । तया । देवतया । अङ्गिरस्वत् । ध्रुवा । सीद ॥ राज्ञी । असि । प्राची ।
 दिक् । विराडितिवि-राट् । असि । दक्षिणा । दिक् । सम्राडितिसे-राट् । असि ।
 प्रतीची । दिक् । स्वराडितिस्व-राट् । असि । उदीची । दिक् । अधिपतीत्यधि-पती ।
 असि । बृहती । दिक् । आयुः । मे । पाहि । प्राणमितिप्र-अनम् । मे । पाहि ।
 अपानमित्यप-अनम् । मे । पाहि । व्यानमितिवि-अनम् । मे । पाहि । चरुपुः । मे ।
 पाहि । श्रोत्रम् । मे । पाहि । मनः । मे । जिन्व । वाचम् । मे । पिन्व । आत्मानम् ।
 मे । पाहि । ज्योतिः । मे । यच्छ ॥ [१२] छदिपापिन्वपद्च ॥ ❀ ॥ ६ ॥

मा । छन्दः । प्रमेतिप्र-मा । छन्दः । प्रतिमैतिप्रति-मा । छन्दः । असीविः । छन्दः ।
 प्रहृक्तिः । छन्दः । उष्णिहा । छन्दः । बृहती । छन्दः । अनुष्टुपित्यनु-स्तुप् । छन्दः । वि
 राडितिवि-राट् । छन्दः । गांयत्री । छन्दः । त्रिष्टुप् । छन्दः । जगती । छन्दः ।
 पृथिवी । छन्दः । अन्तरिरूपम् । छन्दः । द्यौः । छन्दः । समाः । छन्दः । नरूपत्वा
 णि । छन्दः । मनः । छन्दः । वाक् । छन्दः । कृपिः । छन्दः । हिरण्यम् । छन्दः ।
 गौः । छन्दः । अजा । छन्दः । अश्वः । छन्दः ॥ अग्निः । देवता । [१३] वार्तः ।

देवता । सू र्यः । देवता । चन्द्रमाः । देवता । वसवः । देवता । रुद्राः । देवता ।
 आदित्याः । देवता । विश्वे । देवाः । देवता । मरुतः । देवता । बृहस्पतिः । देवता ।
 इन्द्रः । देवता । वरुणः । देवता । मूर्धा । असि । राट् । ध्रुवा । असि । धरुणा ।
 यन्त्री । असि । यमित्री । इपे । त्वा । ऊर्जे । त्वा । कृष्यै । त्वा । रूपेमाय । त्वा ।
 यन्त्री । राट् । ध्रुवा । असि । धरणी । धर्त्री । असि । धरित्री । आयुपे । त्वा ।
 वचसे । त्वा । ओजसे । त्वा । बलाय । त्वा ॥ [१४] देवताऽऽयुपेत्वापदच ॥७॥

आशुः । त्रिवृदिति त्रि-वृत् । भान्तः । पञ्चदश इति पञ्च-दशः । व्योमिति वि-
 ओम् । सप्तदश इति सप्त-दशः । प्रतू तिरिति प्र-तू तिः । अष्टादश इत्यष्टा-दशः । तपः ।
 नवदश इति नव-दशः । अभिवर्त इत्यभि-वर्तः । सत्रिः श इति स-विः शः । धरुणः ।
 एकविः श इत्येक-विः शः । वचैः । द्वाविः शः । सम्भरण इति सं-भरणः । त्रयोविः
 श इति त्रयः-विः शः । योनिः । चतुर्विः श इति चतुः-विः शः । गर्भाः । पञ्चविः श
 इति पञ्च-विः शः । ओजः । त्रिणव इति त्रि-नवः । क्रतुः । एकत्रिः श इत्येक-त्रिः
 शः । प्रतिष्ठेति प्रति-स्था । त्रयस्त्रिः श इति त्रयः-त्रिः शः । ब्रह्मस्य । विष्टपम् । च
 तुस्त्रिः श इति चतुः-त्रिः शः । नाकः । पट् त्रिः श इति पट् - त्रिः शः । विवर्त इति
 वि-वर्तः । अष्टाचत्वारिः श इत्यष्टा-चत्वारिः शः । धर्त्रः । चतुष्टोम इति चतुः-स्तोमः ॥
 [१५] आशुस्सप्तविः शत् ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ८ ॥

अग्नेः । भागः । असि । दीर्घायाः । आधिपत्यमित्याधि-पत्यम् । ब्रह्म ।
 स्पृतम् । त्रिवृदिति त्रि-वृत् । स्तोमः । इन्द्रस्य । भागः । असि । विष्णोः । आधिप
 त्यमित्याधि-पत्यम् । रूपत्रम् । स्पृतम् । पञ्चदश इति पञ्च-दशः । स्तोमः । नृचरूपसा
 मिति नृ-चरूपसाम् । भागः । असि । धातुः । आधिपत्यमित्याधि-पत्यम् । जनित्रम् ।
 स्पृतम् । सप्तदश इति सप्त-दशः । स्तोमः । मित्रस्य । भागः । असि । वरुणस्य ।
 आधिपत्यमित्याधि-पत्यम् । दिवः । वृष्टिः । वार्ताः । स्पृताः । एकविः श इत्येक-
 विः शः । स्तोमः । अदित्यै । भागः । असि । पूष्णः । आधिपत्यमित्याधि-पत्यम् ।
 ओजः । स्पृतम् । त्रिणव इति त्रि-नवः । स्तोमः । वसूनाम् । भागः । असि । [१६]
 रुद्राणाम् । आधिपत्यमित्याधि-पत्यम् । चतुष्पादिति चतुः-पात् । स्पृतम् । चतुर्विः
 श इति चतुः-विः शः । स्तोमः । आदित्यानाम् । भागः । असि । मरुताम् । आधि

पत्यमित्यार्धि-पत्यम् । गर्भाः । स्पृताः । पञ्चविंशतिपञ्च-विंशः । स्तोमः । दे-
वस्य । सुवितुः । भागः । असि । बृहस्पतेः । आधिपत्यमित्यार्धि-पत्यम् । समीचीनः ।
दिशः । स्पृताः । चतुष्टोमइतिचतुः-स्तोमः । स्तोमः । यावानाम् । भागः । असि ।
अयावानाम् । आधिपत्यमित्यार्धि-पत्यम् । प्रजाइतिप्र-जाः । स्पृताः । चतुश्चत्वारिंशतिचतुः-चत्वारिंशः । स्तोमः । ऋभुणाम् । भागः । असि । विश्वेषाम् ।
देवानाम् । आधिपत्यमित्यार्धि-पत्यम् । भूतम् । निशान्तमितिनि-शान्तम् ।
स्पृतम् । त्रयस्त्रिंशतित्रयः-त्रिंशः । स्तोमः ॥ [१७] वसूनाम्भागोऽसिपद-
चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ९ ॥

एकया । अस्तुवत् । प्रजाइतिप्र-जाः । अधीयन्त । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । अ-
धिपतिरित्यधि-पतिः । आसीत् । तिसृभिरिति तिसृ-भिः । अस्तुवत् । ब्रह्म । असृज्यत् ।
ब्रह्मणः । पतिः । अधिपतिरित्यधि-पतिः । आसीत् । पञ्चभिरितिपञ्च-भिः । अस्तुव-
त् । भूतानि । असृज्यन्त । भूतानाम् । पतिः । अधिपतिरित्यधि-पतिः । आसीत् ।
सप्तभिरिति सप्त-भिः । अस्तुवत् । सप्तः पयइतिसप्त-ऋषयः । असृज्यन्त । धाता ।
अधिपतिरित्यधि-पतिः । आसीत् । नवभिरिति नव-भिः । अस्तुवत् । पितरः । अ-
सृज्यन्त । अदितिः । अधिपतीत्यधि-पती । आसीत् । एकादशभिरित्येकादश-
भिः । अस्तुवत् । ऋतवः । असृज्यन्त । अर्तवः । अधिपतिरित्यधि-पतिः । आसी-
त् । त्रयोदशभिरिति त्रयोदश-भिः । अस्तुवत् । मार्साः । असृज्यन्त । मरुतश्चर-
इतिसं-वृत्सरः । अधिपतिरित्यधि-पतिः । [१८] आसीत् । पञ्चदशभिरितिपञ्चदश-
भिः । अस्तुवत् । रूत्रम् । असृज्यत् । इन्द्रः । अधिपतिरित्यधि-पतिः । आसीत् ।
सप्तदशभिरिति सप्तदश-भिः । अस्तुवत् । प्रशवः । असृज्यन्त । बृहस्पतिः । अधि-
पतिरित्यधि-पतिः । आसीत् । नवदशभिरिति नवदश-भिः । अस्तुवत् । गूढार्या-
विति शूद्र-अर्यौ । असृज्येताम् । अहोरात्रे इत्यहः-रात्रे । अधिपतीत्यधि-पती । आ-
स्ताम् । एकविंशत्येक-विंशत्या । अस्तुवत् । एकअफाड्येक-अफाः । पञ्च-
वः । असृज्यन्त । वरुणः । अधिपतिरित्यधि-पतिः । आसीत् । त्रयोविंशत्येति-
त्रयः-विंशत्या । अस्तुवत् । रघुदाः । प्रशवः । असृज्यन्त । पूषा । अधिपतिरि-
त्यधि-पतिः । आसीत् । पञ्चविंशत्येतिपञ्च-विंशत्या । अस्तुवत् । आरण्याः ।

पुत्रवः । अमृज्यन्त । वायुः । अधिपतिरित्यधि-पतिः । आसीत् । सप्तविंशत्ये
 तिसप्त-विंशत्या । अस्तुवत् । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । वीति । [१९] ऐ
 ताम् । वसवः । रुद्राः । आदित्याः । अनु । वीति । आयन्नू । तेषाम् । आधिपत्य
 मित्याधि-पत्यम् । आसीत् । नवविंशत्येतिनव-विंशत्या । अस्तुवत् । वनस्पत
 यः । अमृज्यन्त । सोमः । अधिपतिरित्यधि-पतिः । आसीत् । एकत्रिंशत्येक-
 त्रिंशता । अस्तुवत् । प्रजाइतिप्र-जाः । अमृज्यन्त । यावानाम् । च । अयावा
 नाम् । च । आधिपत्यमित्याधि-पत्यम् । आसीत् । त्रयस्त्रिंशतेतित्रयः-त्रिंश
 ता । अस्तुवत् । भूतानि । अशाम्यन् । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । परमेष्ठी । अधि
 पतिरित्यधि-पतिः । आसीत् ॥ [२०] सच्चिदसरोऽधिपतिर्विष्वक्त्रिंशच्च ॥ १० ॥

इयम् । एव । सा । या । प्रथमा । व्यौच्छदितिर्वि-औच्छत् । अन्तः । अ
 स्याम् । चरति । प्रविष्टेतिप्र-विष्टा ॥ वधूः । जजान् । नवगदितिनव-गत । जनि
 त्री । त्रयः । एनाम् । महिमानः । सचन्ते ॥ छन्दस्वतीइति । उपसा । पेपिशाने
 इति । समानम् । योनिम् । अन्विति । सञ्चरन्तीइतिसं-चरन्ती ॥ सूर्यपत्नीइतिसू
 र्य-पत्नी । वीति । चरतः । प्रजानतीइतिप्र-जानती । केतुम् । कृष्णानेइति । अज
 रेइति । भूरिरेतसेतिभूरि-रेतसा ॥ ऋतस्य । पन्थाम् । अन्विति । त्रिस्तः । एति ।
 अगुः । त्रयः । घर्मासः । अन्विति । ज्योतिषा । एति । अगुः ॥ प्रजामितिप्र-जाम् ।
 एका । रूषति । ऊर्जम् । एका । [२१] व्रतम् । एका । रूषति । देवयूनामितिदेव-
 यूनाम् ॥ चतुष्टोमइतिचतुः-स्तोमः । अभवत् । या । तुरीया । यज्ञस्य । पृष्वौ । ऋ
 पयः । भवन्ती ॥ गायत्रीम् । त्रिष्टुभम् । जगतीम् । अनुष्टुभमित्यनु-ष्टुभम् । बृहत् ।
 अर्कम् । युञ्जानाः । सुवः । एति । अमरन् । इदम् ॥ पञ्चभिरितिपञ्च-भिः । धाता ।
 वीति । दधौ । इदम् । यत् । तासाम् । स्वसुः । अजनयत् । पञ्चपञ्चेतिपञ्च-पञ्च ॥
 तासाम् । उ । यन्ति । प्रयवेणेतिप्र-यवेन । पञ्च । नाना । रूपाणि । क्रतवः । वसानाः ॥
 त्रिंशत् । स्वसारः । उपेति । यन्ति । निष्कृतमितिनिः-कृतम् । समानम् । केतुम् ।
 प्रतिमुञ्चमानाइतिप्रति-मुञ्चमानाः ॥ [२२] ऋतून् । तन्वते । कवयः । प्रजानती
 रितिप्र-जानतीः । मध्यंछन्दसइतिमध्य-छन्दसः । परीति । यन्ति । भास्वतीः ॥
 ज्योतिष्मती । प्रतीति । मुञ्चते । नमः । रात्री । देवी । सूर्यस्य । व्रतानि ॥ वीति ।

पश्यन्ति । पशवः । जायमानाः । नानारूपाइतिनाना-रूपाः । मातुः । अस्याः ।
 उपस्थइत्युप-स्थे ॥ एकाएकेत्येक-अष्टका । तपसा । तप्यमाना । ज्ञानं । गर्भम् ।
 महिमानम् । इन्द्रम् ॥ तेन । दस्युर्न । वीति । असहन्त । देवाः । हन्ता । असुरा
 णाम् । अभवत् । शचीभिरितिशचि-भिः ॥ अनामुजामित्यनानु-जाम् । अनुजा
 मित्यनु-जाम् । माम् । अकृत । सत्यम् । वदन्ती । अन्विति । इच्छे । एतत् ॥ भू
 यासम् । [२३] अस्य । सुमतावितिसु-मतौ । यथा । यू यम् । अन्या । वः । अ
 न्याम् । अतीति । मा । प्रेति । युक्त ॥ अभूत् । मर्म । सुमतावितिसु-मतौ । विश्व
 वेदाइतिविश्व-वेदाः । आष्ट । प्रतिष्ठामितिप्रति-स्थाम् । अविदत् । हि । गाधम् ॥ भू
 याम् । अस्य । सुमतावितिसु-मतौ । यथा । यूयम् । अन्या । वः । अन्याम् । अतीति ।
 मा । प्रेति । युक्त ॥ पञ्च । व्युष्टीरितिवि-उष्टीः । अन्विति । पञ्च । दोहाः । गाम् ।
 पञ्चानाम्नीमितिपञ्च-नाम्नीम् । ऋतवः । अन्विति । पञ्च ॥ पञ्च । दिशः । पञ्चद
 शेनेतिपञ्च-दशेन । कृष्णाः । समानमूर्ध्निरितिसमान-मूर्ध्नीः । अभीति । लोकम् ।
 एकम् ॥ [२४] ऋतस्य । गर्भः । प्रथमा । व्यु पुपीतिवि-उपुपी । अपाम् । एका ।
 महिमानम् । विभ्रति ॥ सूर्यस्य । एका । चरति । निष्कृतेष्वितिनिःकृतेषु । घर्म
 स्य । एका । सविता । एकाम् । नीति । यच्छति ॥ या । प्रथमा । व्यौच्छदिति-वि-
 औच्छत् । सा । धेनुः । अभवत् । यमे ॥ सा । नः । पर्यस्वती । धुरुष्व । उत्तरासुत्त
 गमित्युत्तरा-उत्तराम् । समाम् ॥ शुक्रः पभेतिशुक्र-रूपमा । नभसा । ज्योतिषा ।
 एति । अगात् । विश्वरूपेतिविश्व-रूपा । शबलीः । अशिकेतुरित्यग्नि-केतुः ॥ समा
 नम् । अर्थम् । स्वप्स्यमानेति-सु-अप्स्यमाना । विभ्रती । जराम् । अजरे । उपः ।
 एति । अगाः ॥ ऋतू नाम् । पत्नी । प्रथमा । इयम् । एति । अगात् । अह्नाम् ।
 नेत्री । जनित्री । प्रजानामितिप्र-जानाम् ॥ एका । सती । बहुधेतिबहु-धा ।
 उपः । वीति । उच्छसि । अजीर्णा । त्वम् । जग्यसि । सर्वम् । अन्यत् ॥ [२५]
 ऊर्जमेकाप्रतिमुञ्चमानाभू याममेकम्पत्येकान्नविः शतिश्च ॥ ॥ ११ ॥

अग्ने । ज्ञातान् । प्रेति । नृद । नः । सपत्नान् । प्रतीति । अजातान् । ज्ञात
 वेदइतिजात-वेदः । नृदस्व ॥ अस्मेइति । दीदिहि । सुमनाइतिसु-मनाः । अहेडम् ।
 तवं । स्याम् । शर्मन् । त्रिवरुणइतित्रि-वरुणः । उद्दिदित्युत्-भित् ॥ सहसा ।

जातान् । प्रेति । नुद । नः । सपत्रान् । प्रतीति । अजातान् । जातवेदइतिजात-
वेदः । नुदस्व ॥ अधीति । नः । ब्रूहि । सुमनस्यमानइतिसु-मनस्यमानः । वयम् ।
स्याम् । प्रेति । नुद । नः । सपत्रान् ॥ चतुश्चत्वारिंशइतिचतुः-चत्वारिंशः ।
स्तोमः । वचैः । द्रविणम् । णोदशः । स्तोमः । ओजः । द्रविणम् । पृथिव्याः । पुरी
पम् । असि । [२६] अप्सः । नाम ॥ एवं । छन्दः । वरिवः । छन्दः । शम्भूरिति
शं-भूः । छन्दः । परिभूरितिपरि-भूः । छन्दः । आच्छत् । छन्दः । मनः । छन्दः ।
व्यचः । छन्दः । सिन्धुः । छन्दः । समुद्रम् । छन्दः । सलिलम् । छन्दः । स्य्यदिति
सं-यत् । छन्दः । त्रियदितित्रि-यत् । छन्दः । बृहत् । छन्दः । स्थन्तरमितिस्थं-तरम् ।
छन्दः । निकायइतिनि-कायः । छन्दः । विवधइतिवि-वधः । छन्दः । गिरः । छन्दः ।
भ्रजः । छन्दः । सष्टवितिस-स्तुप् । छन्दः । अनुष्टुबित्यनु-स्तुप् । छन्दः । ककुत् ।
छन्दः । त्रिककुदितित्रि-ककुत् । छन्दः । काव्यम् । छन्दः । अङ्गुपम् । छन्दः । [२७]
पदपङ्क्तिरितिपद-पङ्क्तिः । छन्दः । अरूपपङ्क्तिरित्यरूप-पङ्क्तिः । छन्दः ।
विष्टारपङ्क्तिरितिविष्टार-पङ्क्तिः । छन्दः । रूपुरः । भृज्वान् । छन्दः । प्रच्छत् ।
छन्दः । पुरुषः । छन्दः । एवं । छन्दः । वरिवः । छन्दः । वयः । छन्दः । वयस्कृ
दिति वयः-कृत् । छन्दः । विशालमितिवि-शालम् । छन्दः । विष्णुर्द्धाइतिवि-ष्णु
र्द्धाः । छन्दः । लुदिः । छन्दः । दूगेद्वेष्टमितिदुःगेद्वेष्टम् । छन्दः । तन्द्रम् । छन्दः ।
अङ्गाङ्गम् । छन्दः ॥ [२८] अस्यङ्गुपञ्छन्दस्त्रयस्त्रिंशच्च ॥ ❀ ॥१२॥

अग्निः । वृत्राणि । जहन्तु । द्रविणस्युः । विपन्ययेतिवि-पन्यया ॥ समिद्ध
इतिसं-इद्धः । शुक्रः । आहुतइत्या-हुतः ॥ त्वम् । सोम । असि । सत्पतिरितिसत्-
पतिः । त्वम् । राजा । उत । वृत्रहेतिवृत्र-हा ॥ त्वम् । भद्रः । असि । क्रतुः ॥
भद्रा । ते । अग्ने । स्वनीकेतिसु-अनीक । सन्दहगितिसं-दह । घोरस्य । सतः । वि
षुणस्य । चारुः ॥ न । यत् । ते । शोचिः । तमसा । वरन्त । न । ध्वस्मानः ।
तनुवि । रेपः । एति । धुः ॥ भद्रम् । ते । अग्ने । सहसिन्नु । अनीकम् । उणाके ।
एति । गेच्चेते । सूर्यस्य ॥ [२९] रुशत् । दृशे । ददृशे । नक्तया । चित् । अरु
स्थितम् । दृशे । एति । रूपे । अन्नम् ॥ सः । एना । अनीकेन । सुविदत्रइतिसु-

विद्वत्तः । अस्मेदिति । यथा । देवान् । आयजिष्ठइत्या-यजिष्ठः । स्वस्ति ॥ अदंभः ।
 गोपाइतिगो-पाः । उत । नः । परस्पाइतिपर-पाः । अग्ने । द्युमदितिद्यु-मत । उत ।
 मेवत् । दिदीहि ॥ स्वस्ति । नः । दिवः । अग्ने । पृथिव्याः । विश्वायुरिति विश्व-
 आयुः । धेहि । यजथाय । देव ॥ यत् । सीमाहि । दिविजातेतिदिवि-जात । प्रश
 स्तमितिप्र-शस्तम् । तत् । अस्मासु । दर्विणम् । धेहि । चित्रम् ॥ यथा । होतः ।
 मनुषः । [३०] देवतातेतिदेव-ताता । यज्ञेभिः । सूनोइति । सहसः । यजासि ॥
 एवा । नः । अद्य । समना । समानान् । उशन्न । अग्ने । उगतः । यस्मिन् । देवान् ॥
 अग्निम् । ईडे । पुरोहितमितिपुर-हितम् । यज्ञस्य । देवम् । ऋत्विजम् ॥ होतारम् ।
 रत्नधातममिति रत्न-धातमम् ॥ वृषा । सोम । द्युमानितिद्यु-मान् । असि । वृषा ।
 देव । वृषव्रतइतिवृष-व्रतः ॥ वृषा । धर्माणि । दधिपे ॥ सान्तपनाइतिसा-न्तपनाः ।
 इदम् । हविः । मरुतः । तत् । जुजुष्टुन ॥ युष्मार्क । ऊती । रिशा दसइतिरिश-अ
 दसः ॥ यः । नः । मर्तः । वसवः । दुर दृणायुरितिदुःदृणायुः । तिरः । सत्यानि ।
 मरुतः । [३१] जिघांसात् ॥ इहः । पार्श्वम् । प्रतीति । सः । मुचीष्ट । तपिष्ठेन ।
 तपसा । हन्तन । तम् ॥ सव्यस्त्रीणाइतिसं-व्यस्त्रीणाः । मरुतः । स्वर्काइतिसु-
 अर्काः । उरुरूपयाइत्युरु-रूपयाः । सर्गणाइतिस-गणाः । मानुषेषु ॥ ते । अस्मत् ।
 पाशान् । प्रेति । मुञ्चन्तु । अहंसः । सान्तपनाइतिसा-न्तपनाः । मदिराः । माद
 यिष्णवः ॥ पिप्रीहि । देवान् । उगतः । यविष्ठ । विद्वान् । ऋतून् । ऋतुपतइत्यृतु-
 पते । यज । इह ॥ ये । दैव्याः । ऋत्विजः । तेभिः । अग्ने । त्वम् । होतृणाम् । अ
 सि । आयजिष्ठइत्या-यजिष्ठः ॥ अग्ने । यत् । अद्य । विशः । अध्वरस्य । होतः ।
 पावक । [३२] शोचे । वेः । त्वम् । हि । यज्वा ॥ कृता । यजासि । महिना ।
 वीति । यत् । भूः । हव्या । वह् । यविष्ठ । या । ते । अद्य ॥ अग्निना । रयिम् ।
 अश्नवन् । पोषम् । एव । दिवोदिवइतिदिवे-दिवे ॥ यज्ञसम् । वीर्यवन्तममितिवीर
 वन्त-तमम् ॥ गयस्फानइतिगय-स्फानः । अमीवहेत्यमीव-हा । वसुविदिति वसु-वित् ।
 पुष्टिवर्द्धनइतिपुष्टि-वर्द्धनः ॥ सुमित्रइतिसु-मित्रः । सोम । नः । भव ॥ गृहमेधा
 सइतिगृह-मेधासः । एति । गत । मरुतः । मा । अपेति । भूतन् ॥ प्रमुञ्चन्तइतिप्र-
 मुञ्चन्तः । नः । अहंसः ॥ पूर्वाभिः । हि । ददाशिम । शरद्विरितिशरत्-भिः ।

मरुतः । वयम् ॥ महोभिरिति महः-भिः । [३३] चरु पणीनाम् ॥ प्रेति । बुध्नया ।
 ईरते । वः । महासि । प्रेति । नामानि । प्रयज्यवद्वतिप्रयज्यवः । तिरध्वम् ॥
 सहस्रियम् । दम्यम् । भागम् । एतम् । गृहमेधीयमिति गृहमेधीयम् । मरुतः । जु
 पध्वम् ॥ उपेति । यम् । एति । युवतिः । सुदरूपमिति सुदरूपम् । दोषा । वस्तोः ।
 हविष्मती । घृताची ॥ उपेति । स्वा । एनम् । अरमतिः । वसू युरिति वसु-युः ॥
 इमोद्वति । अग्ने । वीततमानीति वीत-तमानि । हव्या । अजस्रः । वरिषि । देवता
 तिमिति देव-तातिम् । अच्छ ॥ प्रतीति । नः । ईम् । सुरभीणि । वियन्तु ॥ क्री
 डम् । वः । शर्द्धः । मारुतम् । अनर्वाणम् । रथेशुभमिति रथेशुभम् ॥ [३४] कर्षाः ।
 अभि । प्रेति । गायत ॥ अत्यासः । न । ये । मरुतः । स्वर्चः । यरूपदृशद्वितियरूप-
 दृशः । न । शुभयन्त । मर्याः ॥ ते । हर्म्येष्टाद्विति हर्म्ये-स्थाः । शिशवः । न । शुभ्राः ।
 वत्सासः । न । प्रक्रीडिनद्विति प्र-क्रीडिनः । पयोधाद्विति पयः-धाः ॥ प्रेति । एषाम् ।
 अज्मेपु । विथुरा । इव । रेजते । भूमिः । यामेपु । यत् । ह । युजते । शुभे ॥ ते ।
 क्रीडयः । धुनयः । भार्जद्वष्टयद्विति भार्जत-ऋष्टयः । स्वयम् । महित्वमिति महित्वम् ।
 पनयन्त । धृतयः ॥ उपहरेष्वित्युप-हरेषु । यत् । अचिध्वम् । ययिम् । वयः ।
 इव । मरुतः । केन । [३५] चित् । पथा ॥ श्रोतन्ति । कोशाः । उपेति । वः ।
 रथेषु । एति । घृतम् । उरूपत । मधुवर्णमिति मधु-वर्णम् । अचैते ॥ अग्निमग्निमि
 त्यग्निम्-अग्निम् । हवीमभिरिति हवीम-भिः । सदा । हवन्त । विष्पतिम् ॥ हव्यवा
 हमिति हव्य-वाहम् । पुरुप्रियमिति पुरु-प्रियम् ॥ तम् । हि । अश्वन्तः । ईदते । सुचा ।
 देवम् । घृतश्रुतेति घृत-श्रुता ॥ अग्निम् । हव्याय । वोद्वे । इन्द्राग्नीद्विति इन्द्र-अग्नी ।
 रोचना । दिवः । अयत् । वृत्रम् । इन्द्रम् । वः । विश्वतः । परीति । इन्द्रम् । नरः ।
 विश्वकर्मन्निति विश्व-कर्मन् । हविषा । वावृधानः । विश्वकर्मन्निति विश्व-कर्मन् ।
 हविषा । वरुनेन ॥ [३६] सूर्यस्यमनुषोमरुतः पार्वकमहोभीरथेशुभङ्गेन पदचत्वा
 रि-शच ॥ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॥ १३ ॥

अपानत्वेमन्नयम्पुरोमुवः प्राचीं ध्रुवस्त्रिपतिस्त्र्यविरिन्द्राग्नीमाछन्द आशुस्त्रिष्ट
 दमेर्भागोऽस्येकं येयमेवसायाऽग्नेजातानिर्वृत्राणि वयोदश ॥ ॐ ॥ १३ ॥

अपान्त्वेन्द्राग्नीद्वयमेव देवतात्तापद् त्रिंशत् ॥ ३६ ॥ अपान्त्वेमन् हविषावर्द्धनेन ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

अथ चतुर्थकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

रश्मिः । असि । रूपयाय । त्वा । रूपयम् । जिन्व । प्रेतिरितिप्र-इतिः । असि । धर्मी
य । त्वा । धर्मम् । जिन्व । अन्वितिरित्यनु-इतिः । असि । दिवे । त्वा । दिवम् ।
जिन्व । सन्धिरितिसं-धिः । असि । अन्तराख्याय । त्वा । अन्तरिरूपम् । जिन्व । प्रति
धिरितिप्रति-धिः । असि । पृथिव्यै । त्वा । पृथिवीम् । जिन्व । विष्मभइतिवि-स्तम्भः ।
असि । वृष्ट्यै । त्वा । वृष्टिम् । जिन्व । प्रवेतिप्र-वा । असि । अह्नै । त्वा । अहः । जिन्व ।
अनुवेत्यनु-वा । असि । रात्र्यै । त्वा । रात्रिम् । जिन्व । उशिक् । असि । [१]
वसुभ्यइतिवसु-भ्यः । त्वा । वसून् । जिन्व । प्रकेतइतिप्र-केतः । असि । रुद्रेभ्यः ।
त्वा । रुद्रान् । जिन्व । सुदीतिरितिसु-दीतिः । असि । आदित्येभ्यः । त्वा । आ
दित्यान् । जिन्व । ओजः । असि । पितृभ्यइतिपितृ-भ्यः । त्वा । पितॄन् । जिन्व ।
तनुः । असि । प्रजाभ्यइतिप्र-जाभ्यः । त्वा । प्रजाइतिप्र-जाः । जिन्व । पृतना
पाद् । असि । पशुभ्यइतिपशु-भ्यः । त्वा । पशून् । जिन्व । रेवत् । असि । ओ
पधीभ्यइत्योपधि-भ्यः । त्वा । ओपधीः । जिन्व । अभिजिदित्यभि-जित् । असि ।
युक्तप्रवेतियुक्त-प्रावा । इन्द्राय । त्वा । इन्द्रम् । जिन्व । अधिपतिरित्यधि-पतिः ।
असि । प्राणयेतिप्र-अनाय । [२] त्वा । प्राणमितिप्र-अनम् । जिन्व । यन्ता ।
असि । अणानायेत्यण-अनाय । त्वा । अणानमित्यण-अनम् । जिन्व । सः सर्पइति
सं-सर्पः । असि । चरुपुपे । त्वा । चरुपुः । जिन्व । वयोधाइतिवयः-धाः । असि ।
श्रोत्राय । त्वा । श्रोत्रम् । जिन्व । त्रिवृदितित्रि-वृत् । असि । प्रवृदितिप्र-वृत् ।
असि । सव्वृदितिसं-वृत् । असि । विवृदितित्रि-वृत् । असि । सः रोहइतिसं-रोहः ।
असि । नीरोहइतिनिः रोहः । असि । प्ररोहइतिप्र-रोहः । असि । अनुरोहइत्यनु-
रोहः । असि । वसुकः । असि । वेपथ्रिरितिवेप-थ्रिः । असि । वस्यष्टिः । असि ॥
[३] उशिर्गसिप्राणायुत्रिचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥ १ ॥

राज्ञी । असि । प्राची । दिक् । वसंवः । ते । देवाः । अधिपतयइत्यधि-पतयः ।
 अग्निः । हेतीनाम् । प्रतिधर्तेतिप्रति-धर्ता । त्रिवृदितित्रि-वृत् । त्वा । स्तोमः । पृथि-
 व्याम् । श्रयतु । आज्यम् । उक्थम् । अव्यथयत् । स्तम्भ्नातु । स्थन्तरमितिरथ-न्तरम् ।
 साम । प्रतिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्यै । विराडिति-वि-राट् । असि । दक्षिणा । दिक् ।
 रुद्रः । ते । देवाः । अधिपतयइत्यधि-पतयः । इन्द्रः । हेतीनाम् । प्रतिधर्तेतिप्रति-
 धर्ता । पञ्चदशइतिपञ्च-दशः । त्वा । स्तोमः । पृथिव्याम् । श्रयतु । प्रउगम् । उक्थम् ।
 अव्यथयत् । स्तम्भ्नातु । बृहत् । साम । प्रतिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्यै । सप्राडितिसं-
 राट् । असि । प्रतीची । दिक् । [४] आदित्याः । ते । देवाः । अधिपतयइत्यधि-
 पतयः । सोमः । हेतीनाम् । प्रतिधर्तेतिप्रति-धर्ता । सप्तदशइतिसप्त-दशः । त्वा ।
 स्तोमः । पृथिव्याम् । श्रयतु । मरुत्वतीयम् । उक्थम् । अव्यथयत् । स्तम्भ्नातु । वै-
 रूपम् । साम । प्रतिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्यै । स्वराडितिस्व-राट् । असि । उदीची ।
 दिक् । विश्वे । ते । देवाः । अधिपतयइत्यधि-पतयः । वरुणः । हेतीनाम् । प्रतिधर्ते-
 तिप्रति-धर्ता । एकविंशइत्येक-विंशः । त्वा । स्तोमः । पृथिव्याम् । श्रयतु ।
 निष्केवलयम् । उक्थम् । अव्यथयत् । स्तम्भ्नातु । वैराजम् । साम । प्रतिष्ठित्याइति
 प्रति-स्थित्यै । अधिपतीत्यधि-पती । असि । बृहती । दिक् । मरुतः । ते । देवाः ।
 अधिपतयइत्यधि-पतयः । [५] बृहस्पतिः । हेतीनाम् । प्रतिधर्तेतिप्रति-धर्ता । त्रि-
 णवत्रयस्त्रिंशदितित्रिणव-त्रयस्त्रिंशौ । त्वा । स्तोमौ । पृथिव्याम् । श्रयताम् ।
 वैश्वदेवामिमास्तेइतिवैश्वदेव-आग्निमास्ते । उक्थेइति । अव्यथयन्तीइति । स्तम्भी-
 ताम् । शाक्वरैवतेइतिशाकर-रैवते । सामन्नीइति । प्रतिष्ठित्याइतिप्रति-स्थित्यै ।
 अन्तरिरूपाय । ऋषयः । त्वा । प्रथमजाइतिप्रथम-जाः । देवेषु । दिवः । मात्रया ।
 वरिणा । प्रथन्तु । विधर्तेतिवि-धर्ता । च । अयम् । अधिपतिरित्याधि-पतिः । च ।
 ते । त्वा । सर्वे । सन्विद्वानाइतिसं-विदानाः । नाकस्य । पृष्ठे । सुवर्गइतिसुव-गे ।
 लोके । यजमानम् । च । सादयन्तु ॥ [६] प्रतीचीदिद्व्यस्तस्तेदेवाअधिपतयश्च
 त्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ २ ॥

अयम् । पुरः । हरिकेशइतिहरि-केशः । सूर्यरश्मिरितिसूर्य-रश्मिः । तस्य ।
 गृध्रसइतिरथ-गृध्रः । च । रथौजाइतिरथ-ओजाः । च । मेनानिग्रामण्याविति

सेनानि-ग्रामण्यौ । पुञ्जिकस्थलेतिपुञ्जिक-स्थला । च । कृतस्थलेतिकृत-स्थला । च ।
 अप्सरसौ । यातुधानाइतियातु-धानाः । हेतिः । रूपासि । प्रहेतिरितिप्र-हेतिः ।
 अयम् । दक्षिणः । विश्वकर्मेतिविश्व-कर्मा । तस्य । स्थस्वनइतिरथ-स्वनः । च । रथे
 चित्रइतिरथे-चित्रः । च । सेनानिग्रामण्यावितिसेनानि-ग्रामण्यौ । मेनका । च ।
 सहजन्येतिह-जन्या । च । अप्सरसौ । दक्षिणः । पञ्चः । हेतिः । पौरुषेयः ।
 वधः । प्रहेतिरितिप्र-हेतिः । अयम् । पश्चात् । विश्वव्यचाइतिविश्व-व्यचाः । तस्या
 रथप्रोतइतिरथ-प्रोतः । च । असमरथइत्यसम-रथः । च । सेनानिग्रामण्यावितिसेना
 नि-ग्रामण्यौ । प्रम्लोचन्तीतिप्र-म्लोचन्ती । च । [७] अनुम्लोचन्तीत्यनु-म्लोचन्ती ।
 च । अप्सरसौ । सर्पाः । हेतिः । व्याघ्राः । प्रहेतिरितिप्र-हेतिः । अयम् । उत्तरादि
 त्थुत्-तरात् । सय्यदसुरितिहसय्यत्-वसुः । तस्य । सेनजिदितिसेन-जित् । च । सुपे
 णइतिसु-सेनः । च । सेनानिग्रामण्यावितिसेनानि-ग्रामण्यौ । विश्वाची । च । घृता
 ची । च । अप्सरसौ । आपः । हेतिः । वातः । प्रहेतिरितिप्र-हेतिः । अयम् । उप
 रि । अर्वाग्वसुरित्यर्वाक्-वसुः । तस्य । तारुण्यः । च । अरिष्टनेमिरित्यरिष्ट-नेमिः ।
 च । सेनानिग्रामण्यावितिसेनानि-ग्रामण्यौ । उर्वशी । च । पूर्वचित्तिरितिपूर्व-
 चित्तिः । च । अप्सरसौ । विद्युदितिवि-द्युत् । हेतिः । अवस्फूर्जन्नित्यव-स्फूर्जन् ।
 प्रहेतिरितिप्र-हेतिः । तेभ्यः । नमः । ते । नः । मृडयन्तु । ते । यम् । [८] द्विष्मः । यः ।
 च । नः । देष्टि । तम् । वः । जम्भे । दधामि । आयोः । त्वा । सदन । सादयामि ।
 अवतः । छायायाम् । नमः । समुद्राय । नमः । समुद्रस्य । चरुपसे । परमेष्ठी । त्वा ।
 सादयन्तु । दिवः । पृष्ठ । व्यचस्वतीम् । प्रथस्वतीम् । विभू मंतीमितिवि-भू मंतीम् ।
 प्रभू मंतीमितिप्र-भू मंतीम् । परिभू मंतीमितिपरि-भू मंतीम् । दिवम् । यच्छ । दिवम् ।
 दृष्ट । दिवम् । मा । हिः सीः । विश्वस्मै । प्राणायेतिप्र-अनाय । अणानायेत्यप-
 अनाय । व्यानायेतिवि-अनाय । उदानायेत्युत्-अनाय । प्रतिष्ठायाइतिप्रति-स्थायै ।
 चरित्राय । सूर्यः । त्वा । अभीति । पातु । महा । स्वस्त्वा । लृदिषा । शन्तमेनेति
 शन्तमेन । तया । देवतया । अङ्गिरस्वत् । ध्रुवा । सीद ॥ प्रोथत् । अथः । न । य
 वसे । अविष्यन् । यदा । महः । सुव्वरेणादितिसं-वरेणात् । व्यस्थादितिवि-अस्थान ॥
 आत् । अस्य । वार्तः । अन्विति । गति । गोविः । अयः । स्म । ते । व्रजनम् ।

कृष्णम् । अस्ति ॥ [९] प्रम्लोचन्तीचयस्वस्त्याऽष्टविंशतिश्च ॥ ❀ ॥३॥
 अग्निः । मूर्द्धा । दिवः । ककुत् । पतिः । पृथिव्याः । अयम् ॥ अपाम् । रे
 तासि । जिन्वति ॥ त्वाम् । अग्ने । पुष्करात् । अधीति । अथर्वा । निरिति । अ
 मन्थत ॥ मूर्ध्नः । विश्वस्य । वाघतः ॥ अयम् । अग्निः । सद्दक्षिणः । वाजस्य ।
 शतिनः । पतिः ॥ मूर्द्धा । कविः । स्यीणाम् ॥ भुवः । यज्ञस्य । रजसः । च । नेता ।
 यत्र । न्युद्धिरिति न्युत्-भिः । सचसे । शिवाभिः ॥ दिवि । मूर्द्धानम् । दधिपे ।
 सुवर्पामिति सुवः-साम् । जिह्वाम् । अग्ने । चकृपे । द्रव्यवाहमिति द्रव्य-वाहम् ॥ अ
 वाधि । अग्निः । समिधेति सं-इधा । जनानाम् । [१०] प्रतीति । धेनुम् । इव । आ
 यतीमित्या-यतीम् । उपासम् ॥ यद्वाः । इव । प्रेति । वयाम् । उज्जिह्वाना इत्युत्-जि
 ह्वानाः । प्रेति । भानवः । सिसृते । नाकम् । अच्छ ॥ अवोचाम । कवये । मेध्या
 य । वचः । वन्दारु । वृषभाय । वृष्णे ॥ गविष्ठिरः । नमसा । स्तोमम् । अग्नौ ।
 दिवि । इव । रुक्मम् । उर्व्यञ्जम् । अश्वेतू ॥ जनस्य । गोपाइति गो-पाः । अजनिष्ट
 जागृविः । अग्निः । सुदरूपइतिसु-दरूपः । सुविताय । नव्यसे ॥ घृतप्रतीकइति घृत-
 प्रतीकः । बृहता । दिविस्पशेति दिवि-स्पशा । द्युमदिति द्यु-मत् । वीति । भाति ।
 भरतेभ्यः । शुचिः ॥ त्वाम् । अग्ने । अङ्गिरसः । [११] गुहा । हितम् । अन्विति ।
 अविन्दन्तू । शिश्रियाणम् । वनेवनइति वने-वने ॥ सः । जायसे । मध्यमानः । सहः ।
 महत् । त्वाम् । आहुः । सहसः । पुत्रम् । अङ्गिरः ॥ यज्ञस्य । केतुम् । प्रथमम् ।
 पुरोहितमिति पुरः-हितम् । अग्निम् । नरः । त्रिपद्यस्यइति त्रि-सद्यस्ये । समिति ।
 इन्धते ॥ इन्द्रेण । देवैः । स्रथमिति स-रथम् । सः । बर्हिषे । सीदत् । नीति ।
 होता । यजथाय । सुकतुरिति सु-कतुः ॥ त्वाम् । चित्रश्रवस्तमेति चित्रश्रवः-तम् ।
 हवन्ते । विष्णु । जन्तवः ॥ शोचिष्केशमिति शोचिः-केशम् । पुरुप्रियेति पुरु-प्रि
 य । अग्ने । हव्याय । वोढवे ॥ सखायः । समिति । वः । सम्यञ्चम् । इपम् । [१२]
 स्तोमम् । च । अग्नये ॥ वर् पिषाय । खिपतीनाम् । ऊर्जः । नष्ट्रे । सहस्वते ॥ स
 समितिसं-सम् । इत् । युधसे । वृषन्तू । अग्ने । विश्वानि । अर्यः । आ ॥ इडः । पदे ।
 समिति । इध्यसे । सः । नः । वसूनि । एति । भर ॥ एना । वः । अग्निम् । नम
 सा । ऊर्जः । नपातम् । एति । हुवे ॥ प्रियम् । चेतिष्ठम् । अरतिम् । स्वध्वरमिति

सु-अध्वरम् । विश्वस्यं । दूतम् । अमृतम् ॥ सः । योजते । अरुपः । विश्वभोजसेति
 विश्व-भोजसा । सः । दुद्रवत् । स्वाहुतइतिसु-आहुतः ॥ सुवहोतिसु-ब्रह्मा । यज्ञः ।
 सुशमीतिसु-शमी । [१३] वसूनाम् । देवम् । राधः । जनानाम् ॥ उदिति । अस्य
 शोचिः । अस्थात् । आजुह्वानस्येत्या-जुह्वानस्य । मीदुपः ॥ उदिति । धूमासः । अ
 रुपासः । दिविस्पृशइतिदिवि-स्पृशः । समिति । अग्निम् । इन्धते । नरः ॥ अग्ने ।
 वार्जस्य । गोर्मतइतिगो-मतः । ईशानः । सहसः । यज्ञोदिति ॥ अस्मेइति । धेहि ।
 जातवेदइतिजात-वेदः । महि । श्रवः ॥ सः । इधानः । वसुः । कविः । अग्निः ।
 इन्देन्यः । गिरा ॥ रेवत् । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । पुर्वणीकेतिपुरु-अनीक । दीदि
 हि ॥ रूपः । गुजन्तू । उत । तमना । अग्ने । वस्तोः । उत । उपसः ॥ सः । तिग्म
 जम्भेतितिग्म-जम्भ । [१४] रूपसः । दह । प्रति ॥ एति । ते । अग्ने । इधीमहि ।
 द्युमन्तमितिद्यु-मन्तम् । देव । अजरम् ॥ यत् । ह । स्या । ते । पनीयसी । समि
 दितिसं-इत् । दीदयति । दधि । इषम् । स्तोतृभ्यइतिस्तोतृ-भ्यः । एति । भर ॥
 एति । ते । अग्ने । ऋचा । हविः । शुक्रस्यं । ज्योतिषः । पते ॥ सुश्रन्देति-सु-चन्द्र ।
 दस्म । विशपते । हव्यंवाहितिहव्यं-वाट् । तुभ्यम् । हूयते । इषम् । स्तोतृभ्यइतिस्तो
 तृ-भ्यः । एति । भर ॥ उभेइति । सुश्रन्देति-सु-चन्द्र । सर्पिषः । दर्वाइति । श्रीणीपे ।
 आंसनि ॥ उतोइति । नः । उदिति । पुण्याः । [१५] उखेषु । शवसः । पते ।
 इषम् । स्तोतृभ्यइतिस्तोतृ-भ्यः । एति । भर ॥ अग्ने । तम् । अद्य । अर्थम् । न ।
 स्तोमैः । क्रतुम् । न । भद्रम् । हृदिस्पृशमितिहृदि-स्पृशम् ॥ ऋध्याम् । ते । ओहैः ॥
 अध । हि । अग्ने । क्रतोः । भद्रस्यं । द्रुष्यस्य । साधोः ॥ रथीः । क्रतस्यं । वृहतः ।
 वभूथं ॥ आभिः । ते । अद्य । गीर्भिः । गृणन्तः । अग्ने । दाशेम् ॥ प्रेति । ते ।
 दिवः । न । स्तनयन्ति । शुष्माः ॥ एभिः । नः । अकैः । भव । नः । अर्वाह । [१६]
 सुवः । न । ज्योतिः ॥ अग्ने । विश्वेभिः । सुमनाइतिसु-मनाः । अनीकैः ॥ अग्निम् ।
 होतारम् । मन्ये । दास्वन्तम् । वसोः । सूनुम् । सहसः । जातवेदसमितिजात-वेद
 समू । विप्रम् । न । जातवेदसमितिजात-वेदसमू ॥ यः । ऊर्ध्वया । स्वध्वइतिसु-
 अध्वरः । देवः । देवाच्या । कृपा ॥ घृतस्यं । विभ्राष्टिमिति-वि-भ्राष्टिम् । अन्विति ।
 शु-चि-चि- ॥ शोचिषः । आजुह्वानस्येत्या-जुह्वानस्य । सर्पिषः ॥ अग्ने । त्वम्

नः । अन्तमः ॥ उत । त्राता । शिवः । भव । वरूथ्यः ॥ तम् । त्वा । शोचिष्ठ ।
 दीदिवः ॥ सुम्राय । नूनम् । ईमहे । सखिभ्यइतिसखिभ्यः ॥ वसुः । अग्निः । वसुं
 श्रवाइतिवसुंश्रवाः ॥ अच्छ । नखिपि । द्युमत्तमइतिद्युमत्-तमः । रयिम् । दाः ॥
 [१७] जनानामङ्गिरसइषः सुशमीतिग्मजम्भपुण्याअर्वाह्वसुंश्रवाःपञ्च ॥ ४ ॥

इन्द्राग्निभ्यामितीन्द्राग्निभ्याम् । त्वा । सयुजेतिस-युजा । युजा । युनज्मि ।
 आधाराभ्यामित्या-धाराभ्याम् । तेजसा । वर्चसा । उक्थेभिः । स्तोमैभिः । छन्दोभि
 रितित्छन्दः-भिः । स्यै । पोषाय । सजातानामितिस-जातानाम् । मध्यमस्थेयार्येति
 मध्यम-स्थेयार्य । मया । त्वा । सयुजेतिस-युजा । युजा । युनज्मि । अम्बा । दुला ।
 नितनिरितिनि-तन्निः । अध्रयन्ती । मेघयन्ती । वरूपयन्ती । चुपुणीका । नाम । अ
 सि । प्रजापतिनेतिप्रजा-पतिना । त्वा । विश्वाभिः । धीभिः । उपेति । दधामि । पृथिवी ।
 उदपुरमित्युद-पुरम् । अन्नेन । विष्टा । मनुष्याः । ते । गोसारः । अग्निः । वियत्त
 इतिवि-यत्तः । अस्याम् । ताम् । अहम् । प्रेति । पद्ये । सा । [१८] मे । शर्म । च ।
 वर्म । च । अस्तु । अधिद्यौरित्यधि-द्यौः । अन्तरिक्पम् । ब्रह्मणा । विष्टा । मरुतः ।
 ते । गोसारः । वायुः । वियत्तइतिवि-यत्तः । अस्याम् । ताम् । अहम् । प्रेति । पद्ये ।
 सा । मे । शर्म । च । वर्म । च । अस्तु । द्यौः । अपराजितेत्यपरा-जिता । अमृतं ।
 विष्टा । आदित्याः । ते । गोसारः । सूर्यः । वियत्तइतिवि-यत्तः । अस्याम् । ताम् ।
 अहम् । प्रेति । पद्ये । सा । मे । शर्म । च । वर्म । च । अस्तु ॥ [१९] साष्टाचत्वा
 रि९ शच ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥५॥

बृहस्पतिः । त्वा । सादयतु । पृथिव्याः । पृष्टे । ज्योतिष्मतीम् । विश्वस्मै ।
 प्राणयेतिप्र-अनाय । अपानायेत्यप-अनाय । विश्वम् । ज्योतिः । यच्छ । अग्निः ।
 ते । अधिपतिरित्यधि-पतिः । विश्वकर्मेतिविश्व-कर्मा । त्वा । सादयतु । अन्तरिक्प
 स्य । पृष्टे । ज्योतिष्मतीम् । विश्वस्मै । प्राणयेतिप्र-अनाय । अपानायेत्यप-अ
 नाय । विश्वम् । ज्योतिः । यच्छ । वायुः । ते । अधिपतिरित्यधि-पतिः । प्रजापति
 रितिप्रजा-पतिः । त्वा । सादयतु । दिवः । पृष्टे । ज्योतिष्मतीम् । विश्वस्मै । प्राणा
 येतिप्र-अनाय । अपानायेत्यप-अनाय । विश्वम् । ज्योतिः । यच्छ । परमेष्ठी । ते ।
 अधिपतिरित्यधि-पतिः । पुरोवातसनिगितिपुरोवात-मनिः । असि । अभ्रमनिगित्य

भ्र-सनिः । असि । विद्युत्सन्निरिति विद्युत्-सनिः । [२०] असि । स्तनयितुसनि
 रिति स्तनयितु-सनिः । असि । वृष्टिसन्निरिति वृष्टि-सनिः । असि । अग्नेः । यानी ।
 असि । देवानां । अग्रेयानीत्यग्ने-यानी । असि । वायोः । यानी । असि । देवा
 नां । वायोयानीति वायो-यानी । असि । अन्तरिक्षस्य । यानी । असि । देवा
 नां । अन्तरिक्षयानीत्यन्तरिक्ष-यानी । असि । अन्तरिक्षम् । असि । अन्तरि
 क्षाय । त्वा । सलिलाय । त्वा । सर्णीकाय । त्वा । सर्तीकायेतिस-तीकाय । त्वा ।
 केताय । त्वा । प्रचेतसइति प्र-चेतसे । त्वा । विवस्वते । त्वा । दिवः । त्वा । ज्योति
 पे । आदित्येभ्यः । त्वा । ऋचे । त्वा । रुचे । त्वा । शुते । त्वा । भासे । त्वा । ज्यो
 तिषे । त्वा । यज्ञोदामिति यज्ञः-दाम् । त्वा । यशंसि । तेजोदामिति तेजः-दाम् ।
 त्वा । तेजसि । पयोदामिति पयः-दाम् । त्वा । पर्यसि । वर्चोदामिति वर्चः-दाम् ।
 त्वा । वर्चसि । द्रविणोदामिति द्रविणः-दाम् । त्वा । द्रविणे । सादयामि । तेन ।
 ऋषिणा । तेन । ब्रह्मणा । तया । देवतया । अङ्गिरस्वत् । ध्रुवा । सीद ॥ [२१] विद्यु
 त्सनिर्द्युतेतैक्कान्नात्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

भू यस्कृदिति भू यः-कृत् । असि । वरिवस्कृदिति वरिवः-कृत् । असि । प्राची ।
 असि । ऊर्ध्वा । असि । अन्तरिक्षसदित्यन्तरिक्ष-सत् । असि । अन्तरिक्षे । सीद ।
 अफसुपदित्यफसु-सत् । असि । श्येनसदिति श्येन-सत् । असि । गृध्रसदिति गृध्र-
 सत् । असि । सुपर्णसदिति सुपर्ण-सत् । असि । नाकसदिति नाक-सत् । असि । पृ
 थिव्याः । त्वा । द्रविणे । सादयामि । अन्तरिक्षस्य । त्वा । द्रविणे । सादयामि ।
 दिवः । त्वा । द्रविणे । सादयामि । दिशाम् । त्वा । द्रविणे । सादयामि । द्रविणो
 दामिति द्रविणः-दाम् । त्वा । द्रविणे । सादयामि । प्राणमिति प्र-अनम् । मे । पाहि ।
 अपानमित्यप-अनम् । मे । पाहि । व्यानमिति वि-अनम् । मे । [२२] पाहि । आयुः ।
 मे । पाहि । विश्वायुरिति विश्व-आयुः । मे । पाहि । सर्वायुरिति सर्व-आयुः । मे ।
 पाहि । अग्ने । यत् । ते । परम् । हत् । नाम । तौ । एतं । इहि । समिति । रभावहे । पा
 र्जज्येष्वातिपाशं-ज्ज्येषु । अपीति । एधि । अग्ने । यावाः । अयावाः । एवाः ।
 उमाः । सव्यः । सगरः । सुमेकइतिसु-मेकः ॥ [२३] व्यानम्मेद्रात्रिंशच्च ॥ ७ ॥

अग्निना । विश्वापाद् । सूर्येण । स्यरादिति स्य-राद् । कत्वा । शचीपतिः ।

ऋपमेण । त्वष्टा । यज्ञेन । मघवानिति मघवान् । दक्षिणया । सुवर्गइतिसुवः-गः ।
 मन्थुना । वृत्रहेतिवृत्र-हा । सौहार्द्येन । तनूपाइतितनू-पाः । अग्नेन । गर्यः ।
 पृथिव्या । असनोत । ऋग्भिरित्यृक्-भिः । अन्नादइत्यन्न-अदः । वपट् कारेणेतिवपट्-
 कारेण । ऋद्धः । साम्ना । तनूपाइतितनू-पाः । विराजेतिवि-राजा । ज्योतिष्मान् ।
 ब्रह्मणा । सोमपाइतिसोम-पाः । गोभिः । यज्ञम् । दाधार । रूपत्रेण । मनुष्यान् ।
 अश्वेन । च । रथेन । च । वज्री । ऋतुभिरित्यृत-भिः । प्रभुरितिप्र-भुः । सव्यश्सरेणे
 तिसं-व्यश्सरेण । परिभूरितिपरि-भूः । तपसा । अनाघृष्टइत्यना-घृष्टः । सूर्यैः । सन्न ।
 तनूभिः ॥ [२४] अग्निनैकान्नपञ्चाशत् ॥ ❀ ❀ ॥ ८ ॥

प्रजापतिरितिप्रजा पतिः । मनमा । अन्धः । अच्छेतइत्यच्छ-इतुः । धाता ।
 दीर्घार्याम् । सविता । भूत्याम् । पूषा । सोमक्रयण्यामिति सोम-क्रयण्याम् । वरु
 णः । उपनद्धइत्युप-नद्धः । असुरः । क्रीयमाणः । मित्रः । क्रीतः । शिपिविष्टइति
 शिपि-विष्टः । आसादितइत्या-सादितः । नरन्धिपः । प्रोह्यमाणइतिप्र-उह्यमानः ।
 अधिपतिरित्यधि-पतिः । आगंतइत्या-गतः । प्रजापतिरितिप्रजा-पतिः । प्रणीय
 मानइतिप्र-नीयमानः । अग्निः । आग्नीध्रइत्याग्नि-इध्रे । बृहस्पतिः । आग्नीध्रादित्या
 मि-इध्रात् । प्रणीयमानइतिप्र-नीयमानः । इन्द्रः । हविर्जानइतिहविः-धाने ।
 अदितिः । आसादितइत्या सादितः । विष्णुः । उपावह्रियमाणइत्युप-अवह्रियमा
 णः । अथर्वा । उपोत्तइत्युप-उत्तः । यमः । अभिपुतइत्यभि-सुतः । अपृ तपाइत्यपृ
 त-पाः । आधूयमानइत्या-धूयमानः । वायुः । पूयमानः । मित्रः । रूपांश्रीरिति
 रूपांश्रीः । मन्थी । सक्तृश्रीरिति सक्तृ-श्रीः । वैश्वदेवइतिवैश्व-देवः । उनीतइत्युत्-
 नीतः । रुद्रः । आहुंतइत्या-हुतः । वायुः । आवृत्तइत्या-वृत्तः । नृचरूपाइतिनृ-चरूपाः ।
 प्रतिख्यातइतिप्रति-ख्यातः । भूरूपः । आगंतइत्या-गतः । पितृणाम् । नाराशः सः ।
 असुः । आर्त्तः । सिन्धुः । अवभृथमित्यव-भृथम् । अवप्रयन्नित्यव-प्रयन् । समुद्रः ।
 अवंगतइत्यव-गतः । सलिलः । प्रप्लुतइतिप्र-प्लुतः । सुवः । उद्वचमित्युन्-ऊचम् ।
 गतः ॥ [२५] रुद्रएकविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ॥ ९ ॥

कृतिकाः । नरूपत्रम् । अग्निः । देवता । अग्नेः । रुचः । स्थ । प्रजापतिरिति
 प्रजा-पतेः । धातुः । सोमस्य । ऋचे । त्वा । रुचे । त्वा । द्युते । त्वा । भामे । त्वा ।

ज्योतिषे । त्वा । रोहिणी । नख्यत्रम् । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । देवता । मृगशी-
 रू पमिति मृग-शीरू पम् । नख्यत्रम् । सोमः । देवता । आर्द्रा । नख्यत्रम् । रुद्रः । देवता ।
 पुनर्वसू इति पुनः-वसू । नख्यत्रम् । अर्दिति । देवता । तिष्यः । नख्यत्रम् । बृहस्प-
 तिः । देवता । आश्रपाइत्या-श्रेपाः । नख्यत्रम् । सर्पाः । देवता । मघाः । नख्य-
 त्रम् । पितरः । देवता । फल्गुनी इति । नख्यत्रम् । [२६] अर्यमा । देवता । फल्गु-
 नी इति । नख्यत्रम् । भगः । देवता । हस्तः । नख्यत्रम् । सुविता । देवता । चित्रा ।
 नख्यत्रम् । इन्द्रः । देवता । स्वाती । नख्यत्रम् । वायुः । देवता । विशाखे इति वि-
 शाखे । नख्यत्रम् । इन्द्राग्नी इतीन्द्र-अग्नी । देवता । अनु-गधाइत्यनु-गधाः । नख्य-
 त्रम् । मित्रः । देवता । रोहिणी । नख्यत्रम् । इन्द्रः । देवता । विच्रताविति वि-च्रतौ ।
 नख्यत्रम् । पितरः । देवता । अपादाः । नख्यत्रम् । आपः । देवता । अपादाः । न-
 ख्यत्रम् । विश्वं । देवाः । देवता । श्रोणा । नख्यत्रम् । विष्णुः । देवता । श्रविष्ठाः ।
 नख्यत्रम् । वसवः । [२७] देवता । शतभिषगिति शत-भिषक् । नख्यत्रम् । इन्द्रः ।
 देवता । प्रोष्ठपदा इति प्रोष्ठ-पदाः । नख्यत्रम् । अजः । एकपादित्येक-पातू । देवता ।
 प्रोष्ठपदा इति प्रोष्ठ-पदाः । नख्यत्रम् । अहिः । बुध्नियः । देवता । रेवती । नख्यत्रम् ।
 पूषा । देवता । अश्वयुजावित्यश्व-युजौ । नख्यत्रम् । अश्विनौ । देवता । अघमर-
 णीत्यघ-भरणीः । नख्यत्रम् । यमः । देवता । पूर्णा । पश्चात् । यत् । ते । देवाः ।
 अदधुः ॥ [२८] फल्गुनी नख्यत्रं वसवस्त्रयस्त्रिंशच्च ॥ ❀ ॥ १०॥

मधुः । च । माधवः । च । वासन्तिकौ । ऋतू इति । शुक्रः । च । शुक्विः । च ।
 ग्रेष्मौ । ऋतू इति । नभः । च । नभस्यः । च । वार पिकौ । ऋतू इति । इषः । च ।
 ऊर्जः । च । शार्दौ । ऋतू इति । सहः । च । सहस्यः । च । हैमन्तिकौ । ऋतू इति ।
 तपः । च । तपस्यः । च । शैशिरौ । ऋतू इति । अग्नेः । अन्तरक्षेप इत्यन्तः-क्षेपः ।
 असि । कल्पेताम् । द्यावापृथिवी इति द्यावा-पृथिवी । कल्पन्ताम् । आपः । ओषधीः ।
 कल्पन्ताम् । अमर्यः । पृथक् । मर्म । ज्यैष्ठ्याय । सत्रता इति स-त्रताः । [२९] ये ।
 अमर्यः । समनस इति स-मनसः । अन्तरा । द्यावापृथिवी इति द्यावा-पृथिवी । शैशि-
 रौ । ऋतू इति । अभीति । कल्पमानाः । इन्द्रम् । इव । देवाः । अभि । ममिति । वि-
 शन्तु । सूर्यदिति म-यत् । च । प्रचेता इति प्र-चेताः । च । अग्नेः । मोमस्य । सूर्यस्या

उग्रा । च । भीमा । च । पितृणाम् । यमस्य । इन्द्रस्य । ध्रुवा । च । पृथिवी । च । देव
 स्य । सवितुः । मरुताम् । वरुणस्य । धर्त्री । च । धरित्री । च । मित्रावरुणयोरिति मि
 त्रा-वरुणयोः । मित्रस्य । धातुः । प्राची । च । प्रतीची । च । वसूनाम् । रुद्राणाम् ।
 [३०] आदित्यानाम् । ते । ते । अधिपतयइत्याधि-पतयः । तेभ्यः । नमः । ते । नः ।
 मृडयन्तु । ते । यम् । द्विष्मः । यः । च । नः । द्वेष्टि । तम् । वः । जम्भे । दधामि । सह
 सस्य । प्रमेतिप्र-मा । असि । सहसस्य । प्रतिमेतिप्रति-मा । असि । सहसस्य । विमेति
 वि-मा । असि । सहसस्य । उन्मेत्युत्त-मा । असि । साहसः । असि । सहसाय । त्वा ।
 इमाः । मे । अग्ने । इष्टकाः । धेनवः । सन्तु । एका । च । शतम् । च । सहस्रम् । च ।
 अयुतम् । च । [३१] नियुतमितिनि-युतम् । च । प्रयुतमितिप्र-युतम् । च । अर्बुदम् ।
 च । न्यर्बुदमितिनि-अर्बुदम् । च । समुद्रः । च । मध्यम् । च । अन्तः । च । परार्द्ध
 इतिपर - अर्द्धः । च । इमाः । मे । अग्ने । इष्टकाः । धेनवः । सन्तु । पष्टिः । सहस्रम् ।
 अयुतम् । अरुणीयमाणाः । ऋतस्थाइत्यृत-स्थाः । स्थ । ऋतावृधइत्यृत-वृधः । घृत
 श्रुतइतिघृत-श्रुतः । मधुश्रुतइतिमधु-श्रुतः । ऊर्जस्वतीः । स्वधाविनीरितिस्वधा-
 विनीः । ताः । मे । अग्ने । इष्टकाः । धेनवः । सन्तु । विराजइतिवि-राजः । नाम ।
 कामदुद्याइतिकाम-दुद्याः । अमुत्र । अमुष्मिन् । लोके ॥ [३२] सव्रंतारुद्राणाम्
 युतंश्चपञ्चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ १६ ॥

सुमिदितिसं-इत् । दिशाम् । आशया । नः । सुवर्दिदितिसुवः-वित् । मथोः ।
 अतः । मार्धवः । पातु । अस्मान् ॥ अग्निः । देवः । दुष्टरीतुः । अदाभ्यः । इदम् ।
 रूपत्रम् । रूपतु । पातु । अस्मान् ॥ स्थन्तरमितिरथ-न्तरम् । मामभिरितिसाम-भिः ।
 पातु । अस्मान् । गायत्री । छन्दसाम् । विश्वरूपेतिविश्व-रूपा ॥ त्रिवृदितित्रि-वृत् ।
 नः । विष्टयेतिवि-स्थया । स्तोमः । अह्नाम् । समुद्रः । वातः । इदम् । ओजः । पि
 प्तु ॥ उग्रा । दिशाम् । अभिमं तिरित्यभि-भूतिः । वयोधाइतिवयः-धाः । शुचिः ।
 शुक्ले । अहनि । ओजसीना ॥ इन्द्र । अधिपतिरित्याधि-पतिः । पिपृतात् । अतः ।
 नः । महि । [३३] रूपत्रम् । विश्वतः । धारय । इदम् ॥ बृहत् । माम् । रूपत्रभृदि
 तिरूपत्र-भृत् । बृद्धवृष्णियमितिवृद्ध-वृष्णियम् । त्रिष्टुभा । ओजः । शृभितम् । उग्र
 वीरमित्युग्र-वीरम् ॥ इन्द्र । स्तोमेन । पञ्चदशेनेतिपञ्च-दशेन । मध्यम् । इदम् । वा

तेन । सगरेण । रूप ॥ प्राची । दिशाम् । सह्यशादितिसह-यज्ञाः । यशस्वती ।
विश्वे । देवाः । प्रावृषा । अह्नाम् । सुर्ववतीतिसुर्व-वती ॥ इदम् । रूपत्रम् । दुष्टम् ।
अस्तु । ओजः । अनाधृष्टमित्यना-धृष्टम् । सद्दसियम् । सहस्वत् ॥ वैरूपे । सामन् ।
इह । तत् । शक्रे । जगत्या । एनम् । विरूप । एति । वेगयामः ॥ विश्वे । देवाः ।
सप्तदशेनेतिसप्त-दशेन । [३४] वचः । इदम् । रूपवम् । सलिलवातमितिसलिल-
वातम् । उग्रम् ॥ धर्त्री । दिशाम् । रूपत्रम् । इदम् । दाधार । उपस्थेत्युप-स्था ।
आशानाम् । मित्रवदितिमित्र-वत् । अस्तु । ओजः ॥ मित्रावरुणेतिमित्रा-वरुणा ।
शरदा । अह्नाम् । चिकित्वा इति । अस्मै । गृष्टाय । माहे । शर्म । यच्छतम् ॥ वेग
जे । सामन् । अधीति । मे । मनीषा । अनुष्टुभेयनु-स्तुभा । सम्भृतमितिसं-भृतम् ।
वीर्यम् । सहः ॥ इदम् । रूपत्रम् । मित्रवदितिमित्र-वत् । आर्द्रदान्वित्यार्द्र-दानु ।
मित्रावरुणेतिमित्रा-वरुणा । रूपतम् । आधिपत्यैरित्याधि-पत्यैः ॥ सम्राडितिसं-
राट् । दिशाम् । सहसाम्नीतिसह-साम्नी । सहस्वती । ऋतुः । हेमन्तः । विष्टयेतिवि-
स्थया । नः । पिपत्तु ॥ अवस्युवाताइत्यवस्यु-वाताः । [३५] वृद्धीः । उ । शर्क
रीः । इमम् । यज्ञम् । अवन्तु । नः । घृताचीः ॥ सुर्ववतीतिसुर्व-वती । सुदुधेति
सु-दुधा । नः । पर्यस्वती । दिशाम् । देवी । अवतु । नः । घृताची ॥ त्वम् । गोपा
इतिगो-पाः । पुरतेतिपुर-एता । उत । पश्चात् । बृहस्पते । याम्याम् । युद्धुग्धि ।
वाचम् ॥ ऊर्ध्वा । दिशाम् । रन्तिः । आशा । ओषधीनाम् । सव्वत्सरेणेतिमं-वत्स
रेण । सविता । नः । अह्नाम् ॥ रेवत् । साम । अतिच्छन्दाइत्यति-च्छन्दाः । उ ।
छन्दः । अजातशत्रुरित्यजात-शत्रुः । स्योना । नः । अस्तु ॥ स्तोमत्रयस्त्रि-शङ्कति
स्तोम-त्रयस्त्रि-शे । भुवनस्य । एलि । विवस्वद्वातइतिविवस्वत्-वाते । अभीति ।
नः । [३६] गृणाहि ॥ घृतवतीतिघृत-वती । सवितः । आधिपत्यैरित्याधि-पत्यैः ।
पर्यस्वती । रन्तिः । आशा । नः । अस्तु ॥ ध्रुवा । दिशाम् । विष्णुपत्नीतिविष्णु-
पत्नी । अघोरा । अस्य । ईशाना । सहसः । या । मनोता ॥ बृहस्पतिः । मातरि
श्री । उत । वायुः । सन्धुवानादितिसं-धुवानाः । वाताः । अभीति । नः । गृणन्तु ॥
विष्टम्भइतिवि-स्तम्भः । दिवः । धरुणः । पृथिव्याः । अस्य । ईशाना । जगतः ।

विष्णुपत्नीतिविष्णु-पत्नी ॥ विश्वव्यचाइतिविश्व-व्यचाः । इपर्यन्ती । सुभूतिरिति
 सु-भूतिः । शिवा । नः । अस्तु । अदितिः । उपस्थइत्युप-स्थे ॥ वैश्वानरः । नः ।
 ऊत्या । पृष्टः । दिवि । अन्विति । नः । अद्य । अनुमतिरित्यनु-मतिः । अन्विति ।
 इत् । अनुमतइत्यनु-मते । त्वम् । कया । नः । चित्रः । एति । भुवत् । कः । अद्य ।
 युङ्क्ते ॥ [३७] महिसप्तदशेनावस्थुवाताअभिनाऽनुनश्चतुर्दशच ॥ ❀ ॥१२॥

रश्मिरसिराज्यस्ययम्पुरोहरिकेशोऽग्निर्मूर्धेन्द्राग्निभ्याम्बृहस्पतिर्भूयस्कृदस्य
 मिनाविश्वापाद् प्रजापतिर्मनसाकृत्तिकामधुश्चसमिद्दिशान्द्वादश ॥ ❀ ॥१२॥

रश्मिरसिप्रतिधेनुमसिस्तनयितुसनिरस्यादित्यानां सप्तत्रिंशत् ॥ ३७ ॥
 रश्मिरसिको अद्ययुङ्क्ते ॥ ❀ ❀ ❀ ❀

हरिः ओ (३) म् ॥

इति चतुर्थकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

अथ चतुर्थकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

नमः । ते । रुद्र । मन्यवे । उतोइति । ते । इपवे । नमः ॥ नमः । ते । अस्तु ।
 धन्वने । बाहुभ्यामितिबाहु-भ्याम् । उत । ते । नमः ॥ या । ते । इपुः । शिवत्
 मेतिशिव-तमा । शिवम् । वभूव । ते । धनुः ॥ शिवा । शरव्या । या । तव । तया ।
 नः । रुद्र । मृडय ॥ या । ते । रुद्र । शिवा । तनूः । अघौरा । अपापकाशिनीत्य
 पाप-काशिनी ॥ तया । नः । तनुवा । शन्तमयेतिश-तमया । गिरिशन्तेतिगिरि-
 शन्त । अभीति । चाकशीहि ॥ याम् । इपुम् । गिरिशन्तेतिगिरि-शन्त । हस्तै ।
 [१] विमर्ष पि । अस्तवे ॥ शिवाम् । गिरित्रेतिगिरि-त्र । ताम् । कुरु । मा । हिः
 सीः । पुरुषम् । जगत् ॥ शिवेन । वचसा । त्वा । गिरिश । अच्छ । वदामसि ॥
 यथा । नः । सर्वम् । इत् । जगत् । अयस्त्वम् । सुमनाइतिसु-मनाः । असत् ॥ अ
 धीति । अवोचत् । अधिवृक्तेत्यधि-वृक्ता । प्रथमः । देव्यः । भिषक् ॥ अहीन् । च ।
 सर्वान् । जम्भयन् । सर्वाः । च । यातुधान्यइतियातु-धान्यः ॥ असौ । यः । ताम्रः ।
 अरुणः । उत । वभ्रुः । सुमङ्गलइतिसु-मङ्गलः ॥ ये । च । इमाम् । रुद्राः । अभितः ।

दिख्यु । [२] श्रिताः । सहस्रशङ्कितिसहस्र-शः । अवेति । एषाम् । हेडः । ईमहे ॥
 असौ । यः । अवसर्पतीत्यव-सर्पति । नीलग्रीवइतिनील-ग्रीवः । विलोहितइतिवि-
 लोहितः ॥ उत । एनम् । गोपाइतिगो-पाः । अदृशन् । अदृशन् । उदहार्यइत्यु-
 द-हार्यः ॥ उत । एनम् । विश्वा । भूतानि । सः । दृष्टः । मृडयति । नः ॥ नमः ।
 अस्तु । नीलग्रीवायेतिनील-ग्रीवाय । सहस्रारूपायेतिसहस्र-अरूपाय । मीढुपे ॥
 अथोइति । ये । अस्य । सत्त्वानः । अहम् । तेभ्यः । अकम् । नमः ॥ प्रेति । मुञ्च ।
 धन्वनः । त्वम् । उभयोः । आर्त्तियोः । ज्याम् ॥ याः । च । ते । हस्ते । इपवः । [३]
 परेति । ताः । भगवइतिभग-वः । वप ॥ अवतत्येत्यव-तत्य । धनुः । त्वम् । सहस्र-
 रूपायेतिसहस्र-अरूप । शतैषुधइतिशत-इषुधे ॥ निशीयेतिनि-शीये । शल्यानाम् ।
 सुखा । शिवः । नः । सुमनाइतिसु-मनाः । भव ॥ विज्यमितिवि-ज्यम् । धनुः ।
 कपर्दिनः । विशल्यइतिवि-शल्यः । बाणवानितिबाण-वान् । उत ॥ अनेशन् ।
 अस्य । इपवः । आसुः । अस्य । निपङ्गयिः ॥ या । ते । हेतिः । मीढुष्टमेतिमी-
 ढुः-तम् । हस्ते । बभूव । ते । धनुः ॥ तया । अस्मान् । विश्वतः । त्वम् । अयख्य-
 या । परीति । भुज् ॥ नमः । ते । अस्तु । आयुधाय । अनाततायेत्यना-तताय ।
 धृष्णवे ॥ उभाभ्याम् । उत । ते । नमः । बाहुभ्यामितिबाहु-भ्याम् । तव । धन्य-
 नेः ॥ परीति । ते । धन्वनः । हेतिः । अस्मान् । वृणक्तु । विश्वतः ॥ अथोइति ।
 यः । इषुधिरितीषु-धिः । तव । अरे । अस्मत् । नीति । धेहि । तम् ॥ [४] हस्ते
 दिखिष्वपवउभाभ्यान्द्वाविंशतिश्च ॥ १ ॥

नमः । हिरण्यवाहवइतिहिरण्य-वाहवे । सेनान्यइतिसेना-न्ये । दिशाम् । च ।
 पतये । नमः । नमः । वृखेभ्यः । हरिकेशेभ्यइतिहरि-केशेभ्यः । पशूनाम् । पतये ।
 नमः । नमः । सुस्पर्शराय । त्विषोमनइतित्विषि-मते । पृथीनाम् । पतये । नमः ।
 नमः । वस्तुशाय । विन्याधिनइतिवि-न्याधिनै । अन्नानाम् । पतये । नमः । नमः ।
 हरिकेशायेतिहरि-केशाय । उषवीतिनइत्युष-वीतिने । पुष्टानाम् । पतये । नमः ।
 नमः । भवस्य । ह्ये । जगताम् । पतये । नमः । नमः । रुद्राय । आतताविनइत्या-
 तताविने । खेत्राणाम् । पतये । नमः । नमः । सूताय । अहन्त्याय । वनानाम् ।
 पतये । नमः । नमः । [५] रोहिताय । स्थपतये । वृक्षाणाम् । पतये । नमः । नमः ।

मन्त्रिणे । वाणिजाय । कर्षाणाम् । पतये । नमः । नमः । भुवन्तये । वारिवस्कृता
 येतिवारिवः-कृताय । ओषधीनाम् । पतये । नमः । नमः । उच्चैर्घोषायेत्युच्चैः-घोषा
 य । आक्रन्दयतइत्या-क्रन्दयते । पत्नीनाम् । पतये । नमः । नमः । कृत्स्नवीतायेति
 कृत्स्न-वीताय । धावते । सत्त्वनाम् । पतये । नमः ॥ [६] वर्नानाम्पतयेनमोनमएका
 अत्रिः शर्व ॥ * * * * *

नमः । सहमानाय । निव्याधितइतिनि-व्याधिने । आव्याधिनीनामित्या-
 व्याधिनीनाम् । पतये । नमः । नमः । ककुभाय । निषङ्गिणइतिनि-सङ्गिने । स्ते
 नानाम् । पतये । नमः । नमः । निषङ्गिणइतिनि-सङ्गिने । इ पुधिमत्इतीपुधि-मते ।
 तस्कराणाम् । पतये । नमः । नमः । वञ्चते । एरिवञ्चतइतिपरि-वञ्चते । स्तायूनाम् ।
 पतये । नमः । नमः । निचेरुइतिनि-चेरवे । एरिचरायेतिपरि-चराय । अरण्यानाम् ।
 पतये । नमः । नमः । सूकाविभ्यइतिमृकावि-भ्यः । जिघांमद्वयइतिजिघांमत-
 भ्यः । मुष्णताम् । पतये । नमः । नमः । असिमद्वयइत्यसिमत्-भ्यः । नक्तम् ।
 चरद्वयइतिचरत्-भ्यः । प्रकृन्तानामितिप्र-कृन्तानाम् । पतये । नमः । नमः । उष्णी
 पिने । गिरिचरायेतिगिरि-चराय । कुलुञ्जानाम् । पतये । नमः । नमः । [७] इषु
 मद्वयइतीपुमत्-भ्यः । धन्वाविभ्यइतिधन्वावि-भ्यः । च । वः । नमः । नमः । आ
 तन्वानेभ्यइत्या-तन्वानेभ्यः । प्रतिदर्धानेभ्यइतिप्रति-दर्धानेभ्यः । च । वः । नमः ।
 नमः । आयच्छद्वयइत्यायच्छत्-भ्यः । विसृजद्वयइतिविसृजत्-भ्यः । च । वः । नमः ।
 नमः । अस्थद्वयइत्यस्थत्-भ्यः । विध्यद्वयइतिविध्यत्-भ्यः । च । वः । नमः । नमः ।
 आसीनेभ्यः । शयानेभ्यः । च । वः । नमः । नमः । मृपद्वयइतिमृपत्-भ्यः ।
 जाग्रद्वयइतिजाग्रत्-भ्यः । च । वः । नमः । नमः । निष्टद्वयइतिनिष्टत्-भ्यः । धावद्वय
 इतिधावत्-भ्यः । च । वः । नमः । नमः । मृषाभ्यः । मृषापतिभ्यइतिमृषापति-
 भ्यः । च । वः । नमः । नमः । अश्वेभ्यः । अश्वपतिभ्यइत्यश्वपति-भ्यः । च । वः ।
 नमः ॥ [८] कुलुञ्जानांपतयेनमोनमोऽश्वपतिभ्यस्त्रीणिच ॥ * * * ॥३॥

नमः । आव्याधिनीभ्यइत्या-व्याधिनीभ्यः । विविध्यन्तीभ्यइतिविविध्य-
 न्तीभ्यः । च । वः । नमः । नमः । उर्गणाभ्यः । नृहृतीभ्यः । च । वः । नमः ।

नमः । गृत्सेभ्यः । गृत्सपतिभ्यइतिगृत्सपतिभ्यः । च । वः । नमः । नमः । व्रातेभ्यः ।
 व्रातपतिभ्यइतिव्रातपतिभ्यः । च । वः । नमः । नमः । गृणेभ्यः । गृणपतिभ्यइति
 गृणपतिभ्यः । च । वः । नमः । नमः । विरूपेभ्यइतिविरूपेभ्यः । विश्वरूपेभ्यइति
 विश्व-रूपेभ्यः । च । वः । नमः । नमः । महद्भ्यइतिमहत्-भ्यः । रूपल्लकेभ्यः । च ।
 वः । नमः । नमः । रथिभ्यइतिरथिभ्यः । अरथेभ्यः । च । वः । नमः । नमः । रथे
 भ्यः । [९] रथपतिभ्यइतिरथपतिभ्यः । च । वः । नमः । नमः । सेनाभ्यः । सेना
 निभ्यइतिसेनानिभ्यः । च । वः । नमः । नमः । रूपत्तुभ्यइतिरूपत्तु-भ्यः । सङ्ग
 हीतुभ्यइतिसङ्गहीतु-भ्यः । च । वः । नमः । नमः । तरूपभ्यइतितरूप-भ्यः । रथ
 कारेभ्यइतिरथ-कारेभ्यः । च । वः । नमः । नमः । कुलालेभ्यः । कुमारेभ्यः । च ।
 वः । नमः । नमः । पुञ्जिष्टेभ्यः । निपादेभ्यः । च । वः । नमः । नमः । इपुकुद्भ्य
 इतीपुकुत्-भ्यः । धन्वकृद्भ्यइतिधन्वकृत्-भ्यः । च । वः । नमः । नमः । मृगयुभ्य
 इतिमृगयु-भ्यः । श्वनिभ्यइतिश्वनिभ्यः । च । वः । नमः । नमः । श्वभ्यइतिश्व-भ्यः ।
 श्वपतिभ्यइतिश्वपतिभ्यः । च । वः । नमः ॥ [१०] रथेभ्यश्श्वपतिभ्यश्चदेवं ॥१॥

नमः । भवार्य । च । रुद्रार्य । च । नमः । शर्वार्य । च । पशुपतयइतिपशु-
 पतये । च । नमः । नीलग्रीवायेतिनील-ग्रीवाय । च । शितिकण्ठायेतिशिति-कण्ठा
 य । च । नमः । कणर्दिने । च । व्युम्केशयेतिव्युम्केशाय । च । नमः । सहस्रा
 रूपायेतिसहस्र-अरूपार्य । च । शतधन्वनइतिशत-धन्वने । च । नमः । गिरिशार्य ।
 च । शिपिविष्टायेतिशिपि-विष्टाय । च । नमः । मीष्टमायेतिमी-ष्टमाय । च ।
 इषुमतइतीषु-मते । च । नमः । ह्रस्वार्य । च । वामनार्य । च । नमः । बृहते । च ।
 वरपीयसे । च । नमः । बृद्धार्य । च । सवृध्वनइतिसंवृध्वने । च । [११] नमः ।
 अग्रियाय । च । प्रथमार्य । च । नमः । आशवे । च । अजिरार्य । च । नमः । शी
 ध्रियाय । च । शीर्भ्यार्य । च । नमः । उर्म्यार्य । च । अवस्वन्यायेत्यव-स्वन्याय । च ।
 नमः । स्रोतस्याय । च । दीर्प्याय । च ॥ [१२] सवृध्वनेचपञ्चविंशतिश्च ॥५॥

नमः । ज्येष्ठार्य । च । कनिष्ठार्य । च । नमः । पूर्वजायेतिपूर्व-जाय । च ।
 अपरजायेत्यपर-जाय । च । नमः । मध्यमार्य । च । अपगल्भायेत्यप-गल्भाय । च ।

नमः । जघन्याय । च । बुध्नियाय । च । नमः । सोभ्याय । च । प्रतिसूर्यायेतिप्रति-
 सूर्याय । च । नमः । याम्याय । च । रूप्याय । च । नमः । उर्वर्याय । च । खल्याय ।
 च । नमः । श्लोक्याय । च । अवसान्यायेत्यव-सान्याय । च । नमः । वन्याय । च ।
 कख्याय । च । नमः । श्रवाय । च । प्रतिश्रवायेतिप्रति-श्रवाय । च । [१३] नमः ।
 आशुपेणायेत्याशु-सेनाय । च । आशुस्थायेत्याशु-स्थाय । च । नमः । शूराय । च ।
 अवभिन्दतइत्यव-भिन्दते । च । नमः । वर्मिणे । च । वरूथिने । च । नमः । वि-
 ल्मिने । च । कवचिने । च । नमः । श्रुताय । च । श्रुतसेनायेतिश्रुत-सेनाय । च ॥
 [१४] प्रतिश्रवायचपञ्चविंशतिश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

नमः । दुन्दुभ्याय । च । आहन्यायेत्या-हन्याय । च । नमः । धृष्णवे ।
 च । प्रमृशायेतिप्र-मृशाय । च । नमः । दृताय । च । प्रहितायेतिप्र-हिताय । च ।
 नमः । निपङ्गिणइतिनि-पङ्गिने । च । इपुधिमतइतीपुधि-मते । च । नमः । ती-
 खण्णेपवइतितीखण्ण-इपवे । च । आयुधिने । च । नमः । स्वायुधायेतिसु-आयुधाय ।
 च । सुधन्वन्इतिसु-धन्वने । च । नमः । स्रुत्याय । च । पभ्याय । च । नमः । का-
 त्याय । च । नीप्याय । च । नमः । सूद्याय । च । सम्याय । च । नमः । नात्राय ।
 च । वैशन्तार्य । च । [१५] नमः । कृष्याय । च । अवत्याय । च । नमः । वप्याय ।
 च । अवर्ष्याय । च । नमः । मेघ्याय । च । विद्युत्यायितिवि-द्युत्याय । च । नमः ।
 ईध्रियाय । च । आतप्यायेत्या-तप्याय । च । नमः । वात्याय । च । गेष्मियाय ।
 च । नमः । वास्तव्याय । च । वास्तुपायेनिवास्तु-पाय । च ॥ [१६] वैशन्तार्यचत्रिं-
 शच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ७ ॥

नमः । सोमाय । च । रुद्राय । च । नमः । ताम्राय । च । अरुणाय । च । नमः । श-
 ज्ञाय । च । पशुपतयइतिपशु-पतये । च । नमः । उग्राय । च । भीमाय । च । नमः ।
 अग्नेवधायेत्यग्ने-वधाय । च । दृग्धायितिदृग्-वधाय । च । नमः । हन्त्रे । च । हनीयमे ।
 च । नमः । वृक्षेभ्यः । हरिकेशेभ्यइतिहरि-केशेभ्यः । नमः । ताम्राय । नमः । शम्भ-
 वइतिशं-भवे । च । मयोभवइतिमयः-भवे । च । नमः । शङ्करायितिशं-कराय । च ।
 मयस्कगयेतिमयः-कगय । च । नमः । शिवाय । च । शिवतगयेतिशिव-तगय ।
 च । [१७] नमः । तीर्थ्याय । च । कल्याय । च । नमः । पुर्याय । च । अग्र्याय । च ।

च । नमः । प्रतरणायेतिप्र-तरणाय । च । उत्तरणायेत्युत्-तरणाय । च । नमः ।
 आतार्यायेत्या-तार्याय । च । आलाद्यायेत्या-लाद्याय । च । नमः । शण्ड्याय । च ।
 फेन्याय । च । नमः । सिकत्याय । च । प्रवाह्यायेतिप्र-वाह्याय । च ॥ [१८] शिवतं
 रायचत्रिः शञ्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ८ ॥

नमः । इरिण्याय । च । प्रपथ्यायेतिप्र-पथ्याय । च । नमः । किः शिलाय ।
 च । रूपयणाय । च । नमः । कपदिने । च । पुलस्तये । च । नमः । गोष्ठ्यायेति
 गो-स्थ्याय । च । गृह्याय । च । नमः । तल्प्याय । च । गेह्याय । च । नमः । काट्याय ।
 च । गृह्णयेतिगृह्णे-स्थाय । च । नमः । हृदय्याय । च । निवेप्यायेतिनि-वेप्याय ।
 च । नमः । पाः स्रव्याय । च । रजस्याय । च । नमः । शुष्क्याय । च । हरित्याय ।
 च । नमः । लोप्याय । च । उलप्याय । च । [१९] नमः । ऊर्व्याय । च । सूर्म्या
 य । च । नमः । पर्ण्याय । च । पर्णशद्यायेतिपर्ण-शद्याय । च । नमः । अपगुरमाणाये
 त्यप-गुरमाणाय । च । अभिघ्नतइत्यभि-घ्नते । च । नमः । अक्खिदतइत्या-खिदते ।
 च । प्रक्खिदतइतिप्र-खिदते । च । नमः । वः । किरिकेभ्यः । देवानाम् । हृदयेभ्यः ।
 नमः । विरूपीणकेभ्यइतिवि-रूपीणकेभ्यः । नमः । विचिन्वत्केभ्यइतिवि-चिन्वत्के
 भ्यः । नमः । अनिरुहतेभ्यइत्यानिः-हतेभ्यः । नमः । अमीवत्केभ्यइत्या-मीवत्के
 भ्यः ॥ [२०] उलप्यायचत्रयस्त्रिः शञ्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ९ ॥

द्रापे । अन्वसः । पते । दर्शित् । नीललोहितेतिनील-लोहित ॥ एषाम् । पुरु
 षाणाम् । एषाम् । पशूनाम् । मा । भेः । मा । अमः । मोइति । एषाम् । किम् ।
 चन । आममन् ॥ या । ते । रुद्र । शिवा । तनूः । शिवा । विश्वाहमेपजीतिविश्वा
 ह-मेपजी ॥ शिवा । रुद्रस्य । भेपजी । तथा । नः । मृड । जीवसे ॥ इमाम् । रुद्राय ।
 तवसे । कपदिने । रूपयद्गीरायेतिरूपयत्-गीराय । प्रेति । भगमहे । मतिम् ॥ यथा ।
 नः । शम् । असत् । द्विपदइतिद्वि-पदे । चतुष्पदइतिचतुः-पदे । विश्वम् । पुष्टम् ।
 ग्रामे । अस्मिन् । [२१] अनातुरमित्यना-तुरम् ॥ मृड । नः । रुद्र । उत । नः । मयः ।
 कृधि । रूपयद्गीरायेतिरूपयत्-गीराय । नमसा । विधेम । ते ॥ यत् । शम् । च ।
 योः । च । मनुः । आयजइत्या-यजे । पिता । तत् । अश्याम् । तव । रुद्र । प्रणी
 तावितिप्र-नीतो ॥ मा । नः । महान्तम् । उत । मा । नः । अर्भकम् । मा । नः ।

उरूपन्तम् । उत । मा । नः । उरूपितम् ॥ मा । नः । वधीः । णितरम् । मा । उत ।
 मातरम् । प्रियाः । मा । नः । तनुवः । [२२] रुद्र । शिपिः ॥ मा । नः । तोके । तनये ।
 मा । नः । आयुषि । मा । नः । गोषु । मा । नः । अश्वेषु । शिपिः ॥ वीरान् । मा ।
 नः । रुद्र । भामितः । वधीः । हविष्मन्तः । नमसा । विधेम । ते ॥ आसात् । ते । गोघ्न
 इतिगो-घ्ने । उत । पूरुपघ्नइतिपूरुप-घ्ने । रूप्यद्वीगयेतिरूप्यत्-वीराय । सुम्नम् । अ
 सेइति । ते । अस्तु ॥ रूप्यं । च । नः । अधीति । च । देव । ब्रूहि । अर्थ । च । नः ।
 शर्म । यच्छ । द्विवरद्वाइतिद्वि-वरद्वाः ॥ स्तुहि । [२३] श्रुतम् । गर्तसदमितिगर्त-
 सदम् । युवानम् । मृगम् । न । भीमम् । उपहृत्तुम् । उग्रम् ॥ मृड । जुरित्रे । रुद्र ।
 स्तवानः । अन्यम् । ते । अस्मत् । नीति । वपन्तु । सेनाः ॥ परीति । नः । रुद्रस्य ।
 हेतिः । वृणक्तु । परीति । त्वेपस्य । दुर्मेतिरितिदुः-मतिः । अघायोरित्यघ-योः ॥ अ
 वेति । स्थिरा । मधवद्भयइतिमधवत्-भ्यः । तनुष्व । मीढ्वः । तोकाय । तनयाय ।
 मृडय ॥ मीढ्वमेतिमीढ्वः-तम् । शिवन्तमेतिशिवन्-तम् । शिवः । नः । सुमनाइति
 सु-मनाः । भव ॥ परमे । वृक्षे । आयुधम् । निधयेतिनि-धाय । कृत्तिम् । वसानः ।
 एति । चर । पिनाकम् । [२४] विभ्रत् । एति । गृहि ॥ विकिरिदेतिवि-किरिद ।
 विलोहितेतिवि-लोहित । नमः । ते । अस्तु । भगवइतिभग-वः ॥ याः । ते । सहस्रम् ।
 हेतयः । अन्यम् । अस्मत् । नीति । वपन्तु । ताः ॥ महस्त्राणि । सहस्रधेतिहस्र-धा ।
 बाहुवोः । तव । हेतयः ॥ तासांम् । ईशानः । भगवइतिभग-वः । पगचीना । सुखा ।
 कृधि ॥ [२५] अस्मि-स्तनुवस्तुहिपिनाकमेकात्रात्रि-शच ॥ ॥१०॥

सहस्राणि । सहस्रशइतिहस्र-शः । ये । रुद्राः । अधीति । भूम्याम् ॥ तेषाम् ।
 सहस्रयोजनइतिसहस्र-योजने । अवेति । धन्वानि ॥ तन्मसि ॥ अस्मिन् । महति ।
 अर्णवे । अन्तरिक्षे । भवाः । अधि ॥ नीलग्रीवाइतिनील-ग्रीवाः । शितिकण्ठाइति
 शिति-कण्ठाः । शर्वाः । अधः । रूपसात्रराः ॥ नीलग्रीवाइतिनील-ग्रीवाः । शिति
 कण्ठाइतिशिति-कण्ठाः । दिवम् । रुद्राः । उर्ध्वश्रिताइत्युर्ध्व-श्रिताः ॥ ये । वृन्पेषु ।
 मस्पिञ्जराः । नीलग्रीवाइतिनील-ग्रीवाः । विलोहिताइतिवि-लोहिताः ॥ ये । भृता
 नाम् । अधिपतयइत्याधि-पतयः । विशिखामइतिवि-शिखामः । कण्दिनः ॥ ये ।

अन्नेषु । विविध्यन्तीति वि-विध्यन्ति । पात्रेषु । पिबन्तः । जनान् ॥ ये । पृथाम् ।
 पृथिस्वर्ग्यइति पृथि-स्वर्ग्यः । ऐलबुदाः । व्युर्थः ॥ ये । तीर्थानि । [२६] प्रचरन्ती
 ति प्र-चरन्ति । सूकार्यन्तइति सूका-वन्तः । निपङ्गिणइति नि-सङ्गिनः ॥ ये । एताव
 न्तः । च । भूयाँसः । च । दिशः । रुद्राः । वितस्थिरइति वि-तस्थिरे ॥ तेषाम् ।
 सहस्रयोजनइतिसहस्र-योजने । अवेति । धन्वानि । तन्मसि ॥ नमः । रुद्रेभ्यः ।
 ये । पृथिव्याम् । ये । अन्तरिक्षे । ये । दिवि । येषाम् । अन्नम् । वार्तः । वरू पम् ।
 इषवः । तेभ्यः । दशं । प्रार्चीः । दशं । दृष्टिणा । दशं । प्रतीचीः । दशं । उदीचीः ।
 दशं । ऊर्ध्वाः । तेभ्यः । नमः । ते । नः । मृडयन्तु । ते । यम् । द्विष्मः । यः । च ।
 नः । द्वेष्टि । तम् । वः । जम्भे । दधामि ॥ [२७] तीर्थानियश्च पदं ॥ ॥११॥

नमस्तेरुद्रनमो हिरण्यवाहवे नमस्सहमानाय नमर्वाव्याधिनीभ्यो नमो भवाय
 नमो ज्येष्ठाय नमो दुन्दुभ्याय नमस्सोमाय नमर्इरिण्याय द्रापे सहस्राण्येकादश ॥ ११ ॥
 नमस्तेरुद्रनमो भवाय द्रापे सप्तविंशतिः ॥ २७ ॥ नमस्तेरुद्रतव्यो जम्भे दधामि ॥

हरिः ओ (३) म् ॥

इति चतुर्थकाण्डे पष्ठमः प्रश्नः ॥

अथ चतुर्थकाण्डे पष्ठः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४) म् ॥

अश्मन् । ऊर्जम् । पर्वते । शिश्रियाणाम् । वाते । पर्जन्ये । वरुणस्य । शुष्मे ॥
 अद्र्यइत्यन्त-भ्यः । ओषधीभ्यइत्योषधि-भ्यः । वनस्पतिभ्यइति वनस्पति-भ्यः । अ
 धीति । सम्भृतामिति सं-भृताम् । ताम् । नः । इषम् । ऊर्जम् । धत्त । मरुतः । स
 राणाइतिसं-राणाः ॥ अश्मन् ॥ ते । ख्युत् । अमुम् । ते । शुक् । ऋच्छतु । यम् ।
 द्विष्मः ॥ समुद्रस्य । त्वा । अवाक्या । अग्ने । परीति । व्ययामसि ॥ पावकः । अ
 स्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । शिवः । भव ॥ द्विमस्य । त्वा । जरायुणा । अग्ने । परीति ।
 व्ययामसि ॥ पावकः । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । शिवः । भव ॥ उपेति ॥ [१] जम्भ ।
 उपेति । वेतसे । अवन्तगमित्यवन्त-तम् । नदीपुं । आ ॥ अग्ने । पित्तम् । अपाम् ।

असि ॥ मण्डूकि । ताभिः । एति । गृहि । सा । इमम् । नः । यज्ञम् ॥ पावकवर्ण
मितिपावक-वर्णम् । शिवम् । कृधि ॥ पावके । एति । चितयन्त्या । कृपा । रूपामन्न ।
रुचे । उपसः । न । भानुना ॥ तूर्वन्न । न । यामन्न । एतशस्य । नु । रणे । एति । यः ।
वृणे । न । ततृपाणः । अजरः ॥ अग्ने । पावक । गोचिपा । मन्द्रया । देव । जिह
या ॥ एति । देवान् । [२] वस्वि । यस्वि । च ॥ सः । नः । पावक । दीदिवः । अग्ने ।
देवान् । इह । एति । वह् ॥ उपेति । यज्ञम् । हविः । च । नः ॥ अपाम् । इदम् । न्य
यनमितिनि-अयनम् । समुद्रस्य । निवेशनमितिनि-वेशनम् ॥ अन्यम् । ते । अस्मत् ।
तपन्तु । हेतयः । पावकः । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । शिवः । भव ॥ नमः । ते । हर
से । गोचिपे । नमः । ते । अस्तु । अर्चिपे ॥ अन्यम् । ते । अस्मत् । तपन्तु । हेत
यः । पावकः । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । शिवः । भव ॥ नृपदइतिनृ-सदे । वद् । [३]
अप्सुपदइत्यप्सु-सदे । वद् । वनसदइतिवन-सदे । वद् । ब्रुहिपदइतिवर्हि-सदे ।
वद् । सुवर्दिदइतिसुव-विदे । वद् ॥ ये । देवाः । देवानाम् । यज्ञियाः । यज्ञियानाम् ।
सर्व्वस्सरीणमितिंसर्व्वस्सरीणम् । उपेति । भागम् । आसते ॥ अहुतादइत्यहुत-अदः ।
हविषः । यज्ञे । अस्मिन्न । स्वयम् । जुहुध्वम् । मधुनः । घृतस्य ॥ ये । देवाः । देवे
षु । अधीति । देवत्वमितिदेव-त्वम् । आयन्न । ये । ब्रह्मणः । पुरस्तादइतिपुर-ए
तारः । अस्य ॥ येभ्यः । न । ऋते । पवते । धाम । किम् । चन । न । ते । दिवः ।
न । पृथिव्याः । अधीति । स्रुषु ॥ प्राणदाइतिप्राण-दाः । [४] अपानदाइत्यपान-
दाः । व्यानदाइतिव्यान-दाः । चरुपुदाइतिचरुषु-दाः । वर्चोदाइतिवर्च-दाः ।
वसिर्वोदाइतिवसि-दाः ॥ अन्यम् । ते । अस्मत् । तपन्तु । हेतयः । पावकः । अ
स्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । शिवः । भव ॥ अग्निः । तिग्मेन । गोचिपा । य५सत् । वि
श्वम् । नीति । अत्तिणम् ॥ अग्निः । नः । व३ सते । गयम् ॥ सः । एना । अर्ना
केन । सुविदत्रइतिसु-विदत्रः । अस्मेइति । यष्टा । देवान् । आयजिष्ठत्या-यजिष्ठः ।
स्वस्ति ॥ अदव्वः । गोपाइतिगो-पाः । उत । नः । परस्पाइतिपर-पाः । अग्ने । शुमदि
तिशु-मत् । उत । रेवत् । दिदीहि ॥ [५] उपदेवान्वद् प्राणदाश्रतुंश्रत्वारि५शज ॥ १॥
यः । इमा । विश्वा । भुवनानि । जुह्वत् । ऋषिः । होता । निपमादेतिनि-
ससाद । पिता । नः ॥ सः । आशिपेसां-शिपा । श्विणम् । इच्छमानः । परमच्छद्

इतिपरम-छदः । वरे । एति । विवेश ॥ विश्वकर्मैतिविश्व-कर्मा । मनसा । यत् । वि
हायाइतिवि-हायाः । धाता । विधातेतिवि-धाता । पुरमा । उत । सन्दृगितिसं-दृक् ॥
तेषाम् । इष्टानि । समिति । इषा । मदन्ति । यत्र । सप्तरूपीनिति सप्त-ऋषीन् ।
पुरः । एकम् । आहुः ॥ यः । नः । पिता । जनिता । यः । विधातेतिवि-धाता । यः ।
नः । सतः । अभि । एति । सत् । जजान् ॥ [६] यः । देवानाम् । नामधाइतिनाम-
धाः । एकः । एव । तम् । सम्प्रश्नमिति संप्रश्नम् । भुवना । यन्ति । अन्या ॥ ते ।
एति । अयजन्त । द्रविणम् । समिति । अस्मे । ऋषयः । पूर्वे । जुरितारः । न । भूना ॥
असूती । सूती । रजमः । विमानइतिविमाने । ये । भूतानि । समर्कण्वन्नितिसं-
अर्कण्वन् । इमानि ॥ न । तम् । विदाथ । यः । इदम् । जजान् । अन्यत् । युष्मा
कम् । अन्तरम् । भवति ॥ नोहारेण । प्रावृताः । जलया । च । असुतृपइत्यसु-तृपः ।
उक्थशासइत्युक्थ-शासः । चरन्ति ॥ पुरः । दिवा । पुरः । एना । [७] पृथिव्या । पुरः ।
देवेभिः । असुरैः । गुहा । यत् ॥ कम् । स्विन्तु । गर्भम् । प्रथमम् । दध्रे । आपः ।
यत्र । देवाः । समगच्छन्तेतिसं-अगच्छन्त । विश्वे ॥ तम् । इत् । गर्भम् । प्रथमम् ।
दध्रे । आपः । यत् । देवाः । समगच्छन्तेतिसं-अगच्छन्त । विश्वे ॥ अजस्यं । नाभौ ।
अधीति । एकम् । अपितम् । यस्मिन् । इदम् । विश्वम् । भुवनम् । अधीति । श्रि
तम् ॥ विश्वकर्मैतिविश्व-कर्मा । हि । अर्जनिष्ट । देवः । आत् । इत् । गन्धर्वः । अ
भवत् । द्वितीयः ॥ तृतीयः । पिता । जनिता । ओषधीनाम् । [८] अपाम् । गर्भम् ।
वीति । अदधानू । पुरुत्रेतिपुरु-त्रा ॥ चरुपुपः । पिता । मनसा । हि । धीरः । घृ
तम् । एनेइति । अजन्त । नन्नमानेइति ॥ यदा । इत् । अन्ताः । अर्दहन्त ।
पूर्वे । आत् । इत् । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । अप्रथेताम् ॥ विश्वतश्चरुपु
रिति विश्वतः-चरुपुः । उत । विश्वतोमुखइतिविश्वतः-मुखः । विश्वतोहस्तइतिविश्वतः-
हस्तः । उत । विश्वतस्पादिति विश्वतः-पात् ॥ समिति । बाहुभ्यामितिबाहु-भ्याम् ।
नमति । समिति । पतत्रेः । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । जनयन् । देवः । एकः ॥
किम् । स्विन्तु । आसीत् । अधिष्ठानमित्यधि-स्थानम् । आरम्भणमित्या-रम्भणम् ।
कृतमत् । स्विन्तु । किम् । आसीत् ॥ यदि । भूमिम् । जनयन् ॥ [९] विश्वकर्मैति
विश्व-कर्मा । वीति । द्याम् । ओर्णीत् । महिना ॥ विश्वचरुपाइतिविश्व-चरुपाः ॥

किम् । स्वि॒तू । व॒नम् । कः । उ॒ । सः । वृ॒क्षः । आ॒सीत् । य॑तः । द्या॒वापृ॒थि॒वी
 इति॒द्या॒वापृ॒थि॒वी । नि॒ष्ट॒त॒रूप॒रिति॑निः॒त॒त॒रूपः ॥ म॑नी॒षिणः । म॑न॒सा । पृ॒च्छ॒त ।
 इत् । उ॒ । तत् । यत् । अ॒भ्य॒तिष्ठ॑दि॒त्याधि॑-अ॒तिष्ठ॑त् । भु॒व॒नानि॑ । धा॒स्यन् ॥ या ।
 ते । धा॒मानि॑ । प॒र॒माणि॑ । या । अ॒व॒मा । या । म॒ध्य॒मा । वि॒श्वक॑र्म॒न्निति॑वि॒श्व-क॑
 म॒न्त्र । उ॒त । इ॒मा ॥ शि॒खम् । स॒खिभ्य॑इति॒सखि॑-भ्यः । ह॒विषि॑ । स्व॒धाव॑इति॒स्वधा॑-
 वः । स्व॒यम् । य॒ज॒स्व । त॒नुव॑म् । जु॒षाणः ॥ वा॒चः । प॒तिम् । वि॒श्वक॑र्माण॒मिति॑वि॒श्व-
 क॑र्माणम् । ऊ॒तये॑ । [१०] म॒नोयु॑ज॒मिति॑म॒नः-यु॑जम् । वा॒जे । अ॒द्य । हु॒वेम ॥ सः ।
 नः । नेदि॑ष्टा । ह॒व॒नानि॑ । जो॒ष॒ते । वि॒श्वश॑म्भू॒रिति॑वि॒श्व-श॑म्भूः । अ॒व॒से । सा॒धु
 क॑र्मेति॒साधु॑-क॒र्मा ॥ वि॒श्वक॑र्म॒न्निति॑वि॒श्व-क॑र्मन् । ह॒विषा॑ । वा॒वृ॒थानः । स्व॒यम् । य॒
 ज॒स्व । त॒नुव॑म् । जु॒षाणः ॥ मु॒ह्यन्तु॑ । अ॒न्ये । अ॒भि॒तः । स॒प॒ताः । इ॒ह । अ॒स्मा
 क॑म् । म॒ध॒वेति॑म॒ध-वा॑ । सू॒रिः । अ॒स्तु ॥ वि॒श्वक॑र्म॒न्निति॑वि॒श्व-क॑र्मन् । ह॒विषा॑ । व
 र्द्ध॑नेन । त्रा॒तार॑म् । इ॒न्द्रम् । अ॒कृ॒णोः । अ॒व॒ध्यम् ॥ त॒स्मै । वि॒श्वः । स॒मि॒ति । अ॒न
 म॒न्त । पू॒र्वीः । अ॒यम् । उ॒ग्रः । वि॒ह॒व्य॑इति॒वि-ह॒व्यः । य॒था । अ॒म॒न्त ॥ स॒मु॒द्राय॑ ।
 व॒युना॑य । सि॒न्धूना॑म् । प॒तये॑ । न॒मः ॥ न॒दीना॑म् । म॒र्वासा॑म् । पि॒त्रे । जु॒हु॒न । वि॒
 श्वक॑र्मेण॒इति॑वि॒श्व-क॑र्मेण । वि॒श्वः । अ॒हा । अ॒म॒र्त्यम् । ह॒विः ॥ [११] ज॒जाने॑नो॒प॒धी
 ना॑म्भू॒मि॒ञ्जन॑य॒न्नूत॑ये॒नमो॑न॒व॒च ॥ ॐ ॐ ॐ ॥ २० ॥

उ॒दि॒ति । ए॒नम् । उ॒त्तरा॑मि॒त्यु॒त-त॑गम् । न॒य । अ॒ग्ने । घृ॒तेन॑ । आ॒हु॒तेत्या॑-
 हु॒त ॥ ग॒यः । पो॒षेण॑ । स॒मि॒ति । सृ॒ज । प्र॒ज॒येति॑प्र-ज॒या । च॒ । ध॒नेन॑ । च॒ ॥ इ॒न्द्र ।
 इ॒मम् । प्र॒तरा॑मि॒तिप्र॑-त॒राम् । कृ॒धि । स॒जा॒ताना॑मि॒तिस॑-जा॒ताना॑म् । अ॒स॒त् । व॒शी ॥
 स॒मि॒ति । ए॒नम् । व॒र्च॑सा । सृ॒ज । दे॒वेभ्यः॑ । भ्रा॒ग॒घा॒इति॑भा॒ग-धाः । अ॒स॒त् ॥ य॒स्या
 कु॑र्मः । ह॒विः । गृ॒हे । तम् । अ॒ग्ने । व॒र्द्ध॑य । त्वम् ॥ त॒ग्मै । दे॒वाः । अ॒धी॒ति । व॒व॒न् ।
 अ॒यम् । च॒ । ब्र॒ह्म॑णः । प॒तिः ॥ उ॒दि॒ति । उ॒ । त्वा । वि॒श्वे । दे॒वाः । [१२] अ॒ग्ने ।
 भ॑र॒न्तु । चि॒त्तिभि॑रि॒तिचि॑त्ति-भिः ॥ मः । नः । भ॒य । शि॒व॒त॑म॒इति॑शि॒व-त॑मः । सु
 प्र॒तीक॑इति॒सु-प्र॒तीकः । वि॒भा॒व॑सु॒रिति॑वि॒भा-व॑सुः ॥ प॒ञ्च । दि॒शः । दे॒वीः । य॒ज्ञम् ।
 अ॒व॒न्तु । दे॒वीः । अ॒पे॒ति । अ॒र्मा॒तिम् । दु॒र्म॒ति॒मिति॑दुः-म॒तिम् । वा॒य॒मा॒नाः ॥ ग॒यः ।
 पो॒षे । य॒ज्ञप॑ति॒मिति॑य॒ज्ञ-प॑तिम् । आ॒भ॒ज॒न्ती॒गित्या॑-भ॒ज॒न्तीः ॥ ग॒यः । पो॒षे । अ॒धी

ति । यज्ञः । अस्थात् । समिद्धइतिसं-इद्धे । अग्नौ । अधीति । मामह्वानः ॥ उक्थय
 त्रइत्युक्थ-पत्रः । इड्यः । गृभीतः । तप्तम् । घर्मम् । परिगृह्येतिपरि-गृह्यं । अयजन्त ॥
 ऊर्जा । यत् । यज्ञम् । अशमन्त । देवाः । देव्याय । ध्वे । जोष्टे ॥ देवश्रीरिति
 देव-श्रीः । श्रीमणाइतिश्री-मनाः । शतपयाइतिशत-पयाः । [१३] परिगृह्येतिपरि-
 गृह्यं । देवाः । यज्ञम् । आयन्नू ॥ सूर्यरश्मिरितिसूर्य-रश्मिः । हरिकेशइतिहरि-केशः ।
 पुस्तोत् । सविता । ज्योतिः । उदिति । अयान् । अजस्रम् ॥ तस्यं । पूषा । प्रस
 वमितिप्र-सवम् । याति । देवः । सम्पश्यन्नितिसं-पश्यन् । विश्वा । भुवनानि । गो
 पाइतिगो-पाः ॥ देवाः । देवेभ्यः । अध्वर्यन्तः । अस्थुः । वीतम् । शमित्रे । शमि
 ता । यजथै ॥ तुरीयः । यज्ञः । यत् । हव्यम् । एति । ततः । पावकाः । आशिप
 इत्या-शिपः । नः । जुपन्ताम् ॥ विमानइतिवि-मानः । एषः । दिवः । मध्ये । आस्ते ।
 आपुप्रिवानित्या-प्रिवान् । रोदसीइति । अन्तरिक्षम् । सः । विश्वाचीः । अभीति ।
 [१४] चष्टे । घृताचीः । अन्तरा । पूर्वम् । अपरम् । च । केतुम् ॥ उरुषा । समुद्रः ।
 अरुणः । सुपर्णइतिसु-पर्णः । पूर्वस्य । योनिम् । पितुः । एति । विवेश ॥ मध्ये ।
 दिवः । निहितइतिनि-हितः । पृग्भिः । अश्मा । वीति । चक्रमे । रजसः । प्राति ।
 अन्तौ ॥ इन्द्रम् । विश्वाः । अवीवृधन् ॥ समुद्रव्यंचसमितिमुद्र-व्यंचसम् । गिरः ॥
 स्थीतममितिरथि-तमम् । स्थीनाम् । वार्जानाम् । सत्पतिमितिसत्-पतिम् । पतिम् ॥
 सुमन्हरितिसुमन्-हः । यज्ञः । देवान् । एति । च । वरूपत् । यरूपत् । अग्निः । देवः ।
 देवान् । एति । च । वरूपत् ॥ वार्जस्य । मा । प्रसवेनेतिप्र-सवेन । उद्ग्राभेणेत्युत्-
 ग्राभेण । उदिति । अग्रभीतू ॥ अथ । सपत्नान् । इन्द्रः । मे । निग्राभेणेतिनि-ग्राभे
 ण । अधरान् । अक्रुः ॥ उद्ग्राभमित्युत्-ग्राभम् । च । निग्राभमितिनि-ग्राभम् । च ।
 ब्रह्म । देवाः । अवीवृधन् ॥ अथ । सपत्नान् । इन्द्राभीइतीन्द्र-अभी । मे । विपूची
 नान् । वीति । अस्यताम् ॥ [१५] देवाश्शतपयाअभिवाजस्यपाङ्क्तिं शतिश्च ॥३॥
 आशुः । शिशानः । वृषभः । न । युध्मः । घनाघनः । रूपोर्भणः । चरुपणी
 नाम् ॥ सङ्कन्दंनइतिसं-क्रन्दनः । अग्निमिषदत्यनि-मिषः । एकवीरइत्येक-वीरः ।
 शतम् । सेनाः । अजयत् । साकम् । इन्द्रः ॥ सङ्कन्दंनेनेतिसं-क्रन्दनेन । अग्निमि
 पेणेत्यनि-मिषेण । जिष्णुना । युत्कारेणेतियुत्-कारेण । दुश्च्यवनेनेतिदुः-च्यवनेन ।

धृष्णुना ॥ तत् । इन्द्रेण । जयत् । तत् । सहचम् । युधः । नरः । इपुहस्तेनेतीपु-
 हस्तेन । वृष्णा ॥ सः । इपुहस्तेरितीपु-हस्तैः । सः । निषङ्गिभिरितिनिषङ्गि-भिः ।
 वशी । सः सृष्टेतिंस-सृष्टा । सः । युधः । इन्द्रः । गणेन ॥ सः सृष्टजिदितिसः सृष्ट-
 जित् । सोमपाइतिसोम-पाः । बाहुशर्धीतिबाहु-शर्धी । ऊर्ध्वधन्वेत्यूर्ध्व-धन्वा । प्र-
 तिहिताभिरितिप्रति-हिताभिः । अस्ता ॥ बृहस्पते । परीति । दीय । [१६] रथेन ।
 रूप्पोहेतिरूप-हा । अमित्रान् । अपवार्यमानइत्यप-वार्यमानः ॥ प्रभञ्जनितिप्र-भ-
 ञ्जन् । सेनाः । प्रमृणइतिप्र-मृणः । युधा । जयन् । अस्माकम् । एधि । अविता ।
 रथानाम् ॥ गोत्रभिदमितिगोत्र-भिदम् । गोविदमितिगो-विदम् । वज्रं बाहुमिति वज्र-
 बाहुम् । जयन्तम् । अजम् । प्रमृणन्तमितिप्र-मृणन्तम् । ओजसा ॥ इमम् । सजाताइ-
 तिस-जाताः । अन्विति । वीर्यध्वम् । इन्द्रम् । सखायः । अनु । समिति । रमध्वम् ॥
 बलविज्ञायइतिबल-विज्ञायः । स्थविरः । प्रवीरइतिप्र-वीरः । सहस्वान् । वाजी । सह-
 मानः । उग्रः ॥ अभिवीरइत्यभि-वीरः । अभिसत्वेत्यभि-सत्वा । सहोजाइतिसह-
 जाः । जैत्रम् । इन्द्र । रथम् । एति । तिष्ठ । गोविदितिगो-वित् ॥ अभीति । गो-
 त्राणि । सहसा । गार्हमानः । अदायः । [१७] वीरः । शतमन्युरितिशत-मन्युः ।
 इन्द्रः ॥ दुश्च्यवनइतिदुः-च्यवनः । पृतनापाद् । अयुध्यः । अस्माकम् । सेनाः । अव-
 तु । प्रेति । युधिष्वित्युत्-सु ॥ इन्द्रः । आसाम् । नेता । बृहस्पतिः । दक्षिणाः ।
 यज्ञः । पुरः । एतु । सोमः ॥ देवसेनानामितिदेव-सेनानाम् । अभिभञ्जतीनामि-
 त्यभि-भञ्जतीनाम् । जयन्तीनाम् । मरुतः । यन्तु । अग्रे ॥ इन्द्रस्य । वृष्णः । वरु-
 णस्य । राज्ञः । आदित्यानाम् । मरुताम् । शर्द्धः । उग्रम् ॥ महामनसामितिमहा-
 मनसाम् । भुवनच्यवानामितिभुवन-च्यवानाम् । घोषः । देवानाम् । जयताम् ।
 उदिति । अस्थात् ॥ अस्माकम् । इन्द्रः । समृतेष्वितिमं-ऋतेषु । ध्वजेषु । अस्मा-
 कम् । याः । इपवः । ताः । जयन्तु ॥ [१८] अस्माकम् । वीराः । उत्तरइत्युत्-तरे ।
 भवन्तु । अस्मान् । उ । देवाः । अवत । हवेषु ॥ उदिति । हरू पय । मघवन्निति
 मघ-वन्नू । आयुधानि । उदिति । सत्वंनाम् । मामकानाम् । महांसि ॥ उदिति ।
 वृत्रहन्नितिवृत्र-हन्नू । वाजिनाम् । वाजिनानि । उदिति । रथानाम् । जयताम् । एतु ।
 घोषः ॥ उप । प्रेति । इत् । जयत् । नरः । स्थिराः । वः । सन्तु । बाहवः ॥ इन्द्रः । वः ।

शर्म । यच्छतु । अनाभृष्याइत्यना-भृष्याः । यथा । असंथ ॥ अवसृष्टेत्यव-सृष्टा । परेति ।
 पत । शरव्ये । ब्रह्मसः शितेतिब्रह्म-सः शिता ॥ गच्छ । अमित्रान् । प्रेति । [१९]
 विश । मा । एषाम् । कम् । चन । उदिति । शिषः ॥ मर्माणि । ते । वर्माभिरिति व
 र्म-भिः । छदयामि । सोमः । त्वा । राजा । अमृतेन । अभीति । वस्ताम् ॥ उरोः ।
 वरीयः । वरिवः । ते । अस्तु । जयन्तम् । त्वाम् । अन्विति । मदन्तु । देवाः ॥ यत्र ।
 वाणाः । सम्पतन्तीतिसंपतन्ति । कुमाराः । विशिखाइतिवि-शिखाः । इव ॥ इन्द्रः ।
 नः । तत्र । वृत्रहेतिवृत्र-हा । विश्वहेतिविश्व-हा । शर्म । यच्छतु ॥ [२०] दीया
 दायोर्जयन्त्वमित्रान्प्रचत्वारिः शर्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ४ ॥

प्राचीम् । अन्विति । प्रदिशमितिप्र-दिशम् । प्रेति । इहि । विद्वान् । अग्नेः ।
 अग्ने । पुरोर्अभिरितिपुरः-अग्निः । भव । इह ॥ विश्वाः । आशाः । दीद्यानः । वीति ।
 भाहि । ऊर्जम् । नः । धेहि । द्विपदइतिद्वि-पदे । चतुष्पदइतिचतुः-पदे ॥ क्रमध्वम् ।
 अमिना । नाकम् । उख्यम् । हस्तेषु । विभ्रतः ॥ दिवः । पृष्ठम् । सुवः । गत्वा ।
 मिथ्याः । देवेभिः । आच्यम् ॥ पृथिव्याः । अहम् । उदिति । अन्तरिख्यम् । एति ।
 अरुहम् । अन्तरिख्यात् । दिवम् । एति । अरुहम् ॥ दिवः । नाकस्य । पृष्ठात् । सुवः ।
 ज्योतिः । अगाम् । [२१] अहम् ॥ सुवः । यन्तः । न । अपेति । ईरूपन्ते । एति ।
 व्याम् । रोहन्ति । रोदसीइति ॥ यज्ञम् । ये । विश्वतोधागमिति विश्वतः-धागम् । सुवि
 द्वाः सइतिसु-विद्वाः सः । वितेनिरइतिवि-तेनिरे ॥ अमे । प्रेति । इहि । प्रथमः ।
 देवयतामितिदेव-यताम् । चरुपुः । देवानाम् । उत । मर्त्यानाम् ॥ इयंरूपमाणाः ।
 भृगुभिरितिभृगु-भिः । सजोषाइतिस-जोषाः । सुवः । युन्तु । यजमानाः । स्येस्ति ॥
 नक्तोपासा । समनसेतिस-मनसा । विरूपेइतिवि-रूपे । धापयेतेइति । शिशुम् ।
 एकम् । समीचीइति ॥ द्यावा । रूपाम् । रुक्मः । अन्तः । वीति । भाति । देवाः ।
 अभिम् । धारयन् । द्रविणोदाइतिद्रविणः-दाः ॥ अमे । सहस्राख्येति सहस्र-अख्य ।
 [२२] शतम् ऊर्ध्वमिति शत-मूर्ध्वम् । शतम् । ते । प्राणाइतिप्र-अनाः । सहस्रम् । अ
 णाणाइत्यप-अनाः ॥ त्वम् । साहस्रस्य । गयः । ईजिषे । तस्मै । ते । विधेम । वा
 जाय । स्वाहा ॥ सुपर्णइतिसु-पर्णः । असि । गुरुत्मान् । पृथिव्याम् । सीद । पृष्ठे ।
 पृथिव्याः । सीद । भासा । अन्तरिख्यम् । एति । पूण । ज्योतिषा । दिवम् । उदिति ।

स्तमान् । तेजसा । दिशः । उदिति । दृः ॥ आजुह्वानइत्या-जुह्वानः । सुप्रतीक
 इतिसु-प्रतीकः । पुरस्तात् । अग्ने । स्वाम् । योनिम् । एति । सीद । साध्या ॥ अ
 सिन् । सधम्यइतिसध-स्थे । अधीति । उत्तरस्मिन्नित्युत्तरस्मिन् । विश्वे । देवाः ।
 [२३] यजमानः । च । सीदत ॥ प्रेङ्गइतिप्र-ङ्गः । अग्ने । दीदिहि । पुरः । नः ।
 अजंसया । सूर्या । यविष्ठ ॥ त्वाम् । शश्वन्तः । उपेति । यन्ति । वार्जाः ॥ विधेम ।
 ते । परमे । जन्मन् । अग्ने । विधेम । स्तोमैः । अवरे । सधस्थइतिसध-स्थे ॥ यस्मात् ।
 योनेः । उदारित्युत्-आरिथ । यजे । तम् । प्रेति । त्वेइति । हवीरपि । जुहुरे ।
 समिद्धइतिसं-ङ्छे ॥ ताम् । सवितुः । वरेण्यस्य । चित्राम् । एति । अहम् । वृणे ।
 सुमतिमिति सु-मतिम् । विश्वजन्यामिति विश्व-जन्याम् ॥ याम् । अस्य । कण्वः ।
 अदुहत् । प्रपीनामिति प्र-पीनाम् । सहस्रधागमिति सहस्रं धागम् । [२४] पर्यसा ।
 महीम् । गाम् ॥ सप्त । ते । अग्ने । समिधइतिमं-धः । सप्त । जिह्वाः । सप्त । कर्पयः ।
 सप्त । धाम । प्रियाणि ॥ सप्त । होत्राः । सप्तधेतिसप्त-धा । त्वा । यजन्ति । सप्त ।
 योनीः । एति । पूणस्व । घृतेन ॥ ईदद् । च । अन्यादद् । च । एतादद् । च ।
 प्रतिदङ्गिति प्रति-दङ् । च । मितः । च । सम्भितइतिसं-मितः । च । मभराइतिसं-भराः ॥
 शुक्रज्योतिरिति शुक्र-ज्योतिः । च । चित्रज्योतिरिति चित्र-ज्योतिः । च । सत्यज्यो
 तिरिति सत्य-ज्योतिः । च । ज्योतिष्मान् । च । सत्यः । च । ऋतपाड्यृत-पाः । च ।
 अत्यरहाइत्यति-अ-हाः ॥ [२५] ऋतजिदित्यृत-जित् । च । सत्यजिदितिसत्य-
 जित् । च । सेनजिदिति सेन-जित् । च । सुपेणइतिसु-सेनः । च । अन्यमित्रइत्य
 न्ति-अमित्रः । च । दूरेअमित्रइतिदूरे-अमित्रः । च । गणः ॥ ऋतः । च । सत्य । च ।
 ध्रुवः । च । धरुणः । च । धर्ता । च । ध्रिधर्तेति वि-धर्ता । च । विधारयइति वि-धारयः ॥
 ईदृरूपासः । एतादृरूपासः । उ । स्विति । नः । सदृरूपासः । प्रतिसदृरूपासइति
 प्रति-सदृरूपासः । एति । इतन ॥ मितासः । च । मर्मितासइतिसं-मितासः । च ।
 नः । ऊतये । समंसइतिसं-समंसः । मरुतः । यज्ञे । अस्मिन् । इन्द्रम् । देवीः । विशः ।
 मरुतः । अनुवर्तमानइत्यनु-वर्तमानः । यथा । इन्द्रम् । देवीः । विशः । मरुतः । अ
 नुवर्तमानइत्यनु-वर्तमानः । एवम् । इमम् । यजमानम् । देवीः । च । विशः । मातुपीः ।

च । अनुवर्त्मानइत्यनु-वर्त्मानः । भवन्तु ॥ [२६] अगाः सहस्राख्यदेवास्सहस्रधाराम
त्यर्द्धानुवर्त्मानिष्पोऽंशश्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ५ ॥

जीमूतस्य । इव । भवति । प्रतीकम् । यत् । वर्मी । याति । समदामितिस-
मदाम् । उपस्थइत्युप-स्थे ॥ अनाविद्धयेत्यना-विद्धया । तनुवा । जय । त्वम् । सः ।
त्वा । वर्मणः । मुहिमा । पिण्ठु ॥ धन्वना । गाः । धन्वना । आजिम् । जयेम ।
धन्वना । तीव्राः । समदइतिस-मदः । जयेम ॥ धनुः । शत्रोः । अपकाममित्यप-का
मम् । कृणोति । धन्वना । सर्वाः । प्रदिशइतिप्र-दिशः । जयेम ॥ वरुण्यन्ती । इव ।
इत् । एति । गन्तीगन्ति । कर्णम् । प्रियम् । सखायम् । परिपस्वजानेतिपरि-स्व
जाना ॥ योषा । इव । शिङ्गते । विततेतिवि-त्तता । अधीति । धन्वन् । [२७]
ज्या । इयम् । समने । पारयन्ती ॥ तेइति । आचरन्तीइत्या-चरन्ती । समना । इव ।
योषा । माता । इव । पुत्रम् । विभूताम् । उपस्थइत्युप-स्थे ॥ अपेति । शत्रून् ।
विच्यताम् । सुविद्वानेइतिसं-विदाने । आर्त्तीइति । इमेइति । विष्फुरन्तीइतिवि-
स्फुरन्ती । अमित्रान् ॥ बहूनाम् । पिता । बहुः । अस्य । पुत्रः । चित्रा । कृणोति ।
समना । अवगयेत्यव-गत्य ॥ इपुधिरितीपु-धिः । सङ्काः । पृतनाः । च । सर्वाः ।
पृष्ठे । निनदइतिनि-नदः । जयति । प्रसूतइतिप्र-सूतः ॥ स्थे । तिष्ठन् । नयति ।
वाजिनः । पुगः । यत्रयत्रेतियत्र-यत्र । कामयते । मुणायिरीतिसु-सायिः ॥ अभी
श्वनाम् । मुहिमानम् । [२८] पनायत् । मनः । पश्चात् । अन्विति । यच्छन्ति ।
रश्मयः ॥ तीव्रान् । घोषान् । कृण्वते । वृषपाणयइतिवृष-पाणयः । अर्थाः । रथेभिः ।
सह । वाजयन्तः ॥ अवक्रामन्तइत्यव-क्रामन्तः । प्रपदेरितिप्र-पदैः । अमित्रान् ।
स्त्रिणन्ति । शत्रून् । अनपव्ययन्तइत्यनप-व्ययन्तः ॥ स्थवाहन्मितिस्थ-वाहन्म ।
हविः । अस्य । नाम । यत्र । आयुधम् । निहितमितिनि-हितम् । अस्य । वर्म ॥
तत्र । रथम् । उपेति । शग्मम् । सदेम । विश्वाहर्तिविश्वा-अर्हा । वयम् । सुमनस्य
मानाइतिसु-मनस्यमानाः ॥ स्वादुपः सदइतिस्वादु-सः सदः । पितरः । वयोधा
इतिवयः-धाः । कृच्छ्रेथितइतिकृच्छ्रे-थितः । शक्तीवन्तइतिशक्ति-वन्तः । गभीराः ॥
चित्रसेनाइतिचित्र-सेनाः । इषुबलाइतीषु-बलाः । अमृग्राः । सतोर्वीराइतिसतः-
वीराः । उरवः । व्रातसाहाइतिव्रात-साहाः ॥ ब्राह्मणासः । [२९] पितरः । सोम्या

सः । शिवेइति । नः । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । अनेहसी ॥ पूषा । नः ।
 पातु । दुरितादितिदुः-इतात् । ऋतावृषइत्यृत-वृषः । स्वर्ग । मार्किः । नः । अघ
 शः सुइत्यघ-शः । ईशत ॥ सुपर्णमिति सु-पर्णम् । वस्ते । मृगः । अस्याः । दन्तः ।
 गोभिः । सन्नद्धेति स-नद्धा । पतति । प्रसूतेति प्र-सूता ॥ यत्र । नरः । समिति ।
 च । वीति । च । द्रवन्ति । तत्र । अस्मभ्यमित्यस्म-भ्यम् । इषवः । शर्म । यः सन्न ॥
 ऋजीते । परीति । वृद्धूग्धि । नः । अश्मा । भवतु । नः । तनूः ॥ सोमः । अधीति ।
 ब्रवीतु । नः । अदितिः । [३०] शर्म । यच्छतु ॥ एति । जहन्ति । सानु । एषाम् ।
 जघनार् । उपेति । जिघ्रते ॥ अर्थाजनीत्यर्थ-अजनि । प्रचेतसइति प्र-चेतसः । अ
 थान् । समर्थस्वतिसमत-सु । चोदय ॥ अहिः । इव । भोगैः । परीति । एति । वा
 हुम् । ज्यायाः । हेतिम् । पृग्वाधमानइतिपरि-वाधमानः ॥ हस्तघ्नइतिहस्त-घ्नः ।
 विश्वा । वयुनानि । विद्वान् । पुमार् । पुमांसम् । परीति । पातु । विश्वतः ॥ वर्न
 स्पते । वीड्वइतिवीडु-अङ्गः । हि । भूयाः । अस्मत्सखेत्यस्मत्-सखा । प्रतरणइति
 प्र-तरणः । सुवीरइतिसु-वीरः ॥ गोभिः । सन्नद्धइतिस-नद्धः । असि । वीडयस्व ।
 आस्थातेत्या स्थाता । ते । जयतु । जेत्वानि ॥ दिवः । पृथिव्याः । परीति । [३१]
 ओजः । उद्धृतमित्युत्-भृतम् । वनस्पतिभ्यइतिवनस्पति-भ्यः । परीति । आभृत
 मित्या भृतम् । सहः ॥ अपाम् । ओज्मानम् । परीति । गोभिः । आवृतमित्या-वृतम् ।
 इन्द्रस्य । वज्रम् । हविषा । रथम् । यज ॥ इन्द्रस्य । वज्रः । मरुताम् । अनीकम् ।
 मित्रस्य । गर्भैः । वरुणस्य । नाभिः ॥ सः । इमाम् । नः । हव्यदातिमितिहव्य-दा
 तिमू । जुषाणः । देव । रथ । प्रतीति । हव्या । गृभाय ॥ उपेति । श्रास्य । पृथि
 वीम् । उत । द्याम् । पुरुत्रेतिपुरु-त्रा । ते । मनुताम् । विष्ठितमिति वि-स्थितम् । ज
 गत् ॥ सः । दुन्दुभे । सज्ज रितिस-ज्जः । इन्द्रेण । देवैः । दूरात् । [३२] दवीयः ।
 अपेति । सेध । शत्रून् ॥ एति । क्रन्दय । वल्गम् । ओजः । नः । एति । धाः ।
 निरिति । स्तनिहि । दुरितेतिदुः-इता । वार्धमानः ॥ अपेति । प्रोथ । दुन्दुभे । दुच्छ
 नार् । इतः । इन्द्रस्य । मुष्टिः । असि । वीडयस्व ॥ एति । अमूः । अज । प्रत्यावं
 तेयेतिप्रति-आवर्तय । इमाः । केतुमदितिकेतु-मत् । दुन्दुभिः । वावदीति ॥ सामि

तिं । अश्वपणाईत्यश्व-पर्णाः । चरन्ति । नः । नरः । अस्माकम् । इन्द्र । रथिनः ।
जयन्तु ॥ [३३] धन्वंन्महिमानम्राह्मणासोऽर्दतिः पृथिव्याः परितूरादेकचत्वारिं-
शच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ❀ ॥ ६ ॥

यत् । अक्रन्दः । प्रथमम् । जायमानः । उद्यन्नित्युत्-यन् । समुद्रात् । उत ।
वा । पुरीषात् ॥ इयेनस्य । पुरुषा । हरिणस्य । बाहूदिति । उपस्तुत्यमित्युप-स्तुत्यम् ।
महि । ज्ञातम् । ते । अर्वन् ॥ यमेन । दत्तम् । त्रितः । एनम् । आयुनकू । इन्द्रः ।
एनम् । प्रथमः । अधीति । अतिष्ठत् ॥ गन्धर्वः । अस्य । रशनाम् । अगृभ्णान् ।
सूरात् । अश्वम् । वसवः । निरिति । अतष्ट ॥ असि । यमः । असि । आदित्यः ।
अर्वन् । असि । त्रितः । गुह्येन । व्रतेन ॥ असि । सोमेन । समया । विपृक्तइति
वि-पृक्तः । [३४] आहुः । ते । त्रीणि । दिवि । बन्धनानि ॥ त्रीणि । ते । आहुः ।
दिवि । बन्धनानि । त्रीणि । अफ् स्वित्यप्-सुं । त्रीणि । अन्तः । समुद्रे ॥ उत ।
इव । मे । वरुणः । लुन्धिस् । अर्वन् । यत्र । ते । आहुः । परमम् । जनित्रम् ॥
इमा । ते । वाजिन् । अवमार्जैतानीत्यव-मार्जैतानि । इमा । शफानाम् । मनिनुः ।
निधानेतिनि-धाना ॥ अत्र । ते । भद्राः । रशनाः । अपश्यम् । कृतस्य । याः । अ-
भिरूपन्तीत्यभिरूपन्ति । गोपाइतिगो-पाः ॥ आत्मानम् । ते । मनसा । आराता
अज्ञानाम् । अवः । दिवा । [३५] पतयन्तम् । पतङ्गम् ॥ शिरः । अपश्यम् । पृथि-
भिरितिपृथि-भिः । सुगेभिरितिसु-गेभिः । अरेणुभिरित्यरेणु-भिः । जेहमानम् । पत-
त्रि ॥ अत्र । ते । रूपम् । उत्तममित्युत्-त्तमम् । अपश्यम् । जिगीषमाणम् । इपः ।
एति । पदे । गोः ॥ यदा । ते । मतैः । अन्विति । भोगम् । आनन्द । आत् । इत् ।
ग्रसिष्ठः । ओपंधीः । अर्जागः ॥ अन्विति । त्या । रथः । अन्विति । मयैः । अर्वन् ।
अन्विति । गावः । अन्विति । भगः । कनीनाम् ॥ अन्विति । व्रातासः । तव ।
मुख्यम् । ईयुः । अन्विति । देवाः । ममिरे । वीर्यम् । [३६] ते ॥ हिरण्यशृङ्गइतिहिरं-
ण्य-शृङ्गः । अयः । अस्य । पादाः । मनोजवाइतिमनः-जवाः । अवरः । इन्द्रः । आसी-
त् ॥ देवाः । इत् । अस्य । हविरस्यमितिहविः-अद्यम् । आयन् । यः । अर्वन्तम् । प्रथ-
मः । अध्यतिष्ठदित्यधि-अतिष्ठत् ॥ ईर्मानासइतीर्म-अन्तासः । सिलिकमध्यमासइति
सिलिक-मध्यमासः । समिति । शूरणासः । दिव्यासः । अत्याः ॥ हुःसाः । इव । श्रे

णिशइतिश्रेणि-शः ॥ यतन्ते । यत् । आखिपुः । दिव्यम् । अर्जम् । अर्थाः ॥
 तवं । शरीरम् । पतयिष्णु । अर्वन्नू । तवं । चित्तम् । वातः । इव । प्रजीमान् ॥ तवं ।
 शृङ्गाणि । विष्टितेतिवि-स्थिता । पुरुत्रेतिपुरु-त्रा । अरण्येषु । जर्भुराणा । चरन्ति ॥
 उप । [३७] प्रेति । अगात् । शसनम् । वाजी । अर्वा । देवद्रीचेतिदेव-द्रीचा ।
 मनसा । दीध्यानः ॥ अजः । पुरः । नीयते । नाभिः । अस्य । अन्विति । पश्चात् ।
 कवयः । युन्ति । रेभाः ॥ उप । प्रेति । अगात् । पस्मम् । यत् । सधस्थमितिमध-
 स्थम् । अर्वान् । अच्छं । पितरम् । मातरम् । च ॥ अद्य । देवान् । जुष्टतमइतिजुष्ट-
 तमः । हि । गम्याः । अथ । एति । शास्ते । दाशुपे । वार्याणि ॥ [३८] विपृक्तो
 दिवावीर्यमुपैकान्नचत्वारिः शच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ७ ॥

मा । नः । मित्रः । वरुणः । अग्रमा । आयुः । इन्द्रः । ऋभुरूपाइत्यृभु-रूपाः ।
 मरुतः । परीति । ख्यन्नू ॥ यत् । वाजिनः । देवजातस्येतिदेव-जातस्य । समैः । प्र-
 वरुण्यामइतिप्र-वरुण्यामैः । विदथे । वीर्याणि ॥ यत् । निर्णिजेतिनिः-निजा । रे-
 कणसा । प्रावृतस्य । रातिम् । गृभीताम् । मुखतः । नयन्ति ॥ सुप्राडितिसु-प्राड् ।
 अजः । मेम्यत् । विश्वरूपइतिविश्व-रूपः । इन्द्राणूणोरितीन्द्रा-णूणाः । प्रियम् । अ-
 पीति । एति । पार्थः ॥ एषः । छागः । पुरः । अथेन । वाजिना । पूणः । भागः ।
 नीयते । विश्वदेव्यइतिविश्व-देव्यः ॥ अभिप्रियमित्यभि-प्रियम् । यत् । पुरोडाशम् ।
 अर्वता । त्वष्टा । इत् । [३९] एनम् । सौश्रवसाय । जिन्वति ॥ यत् । हविष्यम् । ऋतु-
 शइत्यृतु-शः । देवयानमितिदेव-यानम् । त्रिः । मानुषाः । परीति । अथम् । नयन्ति ॥
 अत्र । पूणः । प्रथमः । भागः । एति । यज्ञम् । देवेभ्यः । प्रतिवेदयन्नितिप्रति-वेदयन्न ।
 अजः ॥ होता । अध्वर्युः । आर्वयाइत्या-र्वयाः । अभिमिन्धइत्यभि-मिन्धः । ग्रावग्रा-
 भइतिग्राव-ग्राभः । उत । श५स्ता । सुविप्रइतिमु-विप्रः ॥ तेन । यज्ञेन । स्वरद्धते-
 नेतिसु-अर्द्धतेन । स्विष्टेनेतिसु-इष्टेन । वरुणाः । एति । पूणध्वम् ॥ यृ पृत्रस्काडिति
 यूप-त्रस्काः । उत । ये । यृ पृवाहाडितियूप-वाहाः । चपालम् । ये । अश्वयूपायेत्यश्व-
 यूपाय । तरुषति ॥ ये । च । अर्वते । पचनम् । सम्भगन्तीतिमं-भरन्ति । उनोडति ।
 [४०] तेपाय । अभिगूतिरित्यभि-गूतिः । नः । इन्वन्तु ॥ उप । प्रेति । अगात् ।
 सुमदितिसु-मत् । मे । अधायि । मन्म । देवानाम् । आशाः । उपेति । वीतपृष्टति

वीत-पृष्ठः ॥ अन्विति । एनम् । विप्राः । ऋषयः । मदन्ति । देवानाम् । पुष्टे । चक्रम् ।
 सुबन्धुमिति सु-बन्धुम् ॥ यत् । वाजिनः । दामं । सन्दानमिति स-दानम् । अर्वतः ।
 या । शीरू पण्या । रज्जना । रज्जुः । अस्य ॥ यत् । वा । घ । अस्य । प्रभृतमिति प्र-
 भृतम् । आस्ये । तृणम् । सर्वा । ता । ते । अपीति । देवेषु । अस्तु ॥ यत् । अश्व
 स्य । ऋषिपः । [४१] मखिका । आशं । यत् । वा । स्वरौ । स्वधिताविति स्व-धि
 तौ । गिरम् । अस्ति ॥ यत् । हस्तयोः । शमितुः । यत् । नखेषु । सर्वा । ता । ते ।
 अपीति । देवेषु । अस्तु ॥ यत् । ऊर्ध्वम् । उदरस्य । अपवातीत्यप-वाति । यः ।
 आमस्यं । ऋषिपः । गन्धः । अस्ति ॥ मुकुतेतिसु-कृता । तत् । शमितारः । कृ
 ष्वन्तु । उत । मेधम् । शृतपाकमिति शृत-पाकम् । पचन्तु ॥ यत् । ते । गात्रात् ।
 अग्निना । पच्यमानात् । अभीति । शूलम् । निहतस्येति नि-हतस्य । अवधावतीत्य
 व-धावति ॥ मा । तत् । भूम्याम् । एति । श्रिपत् । मा । तृणेषु । देवेभ्यः । तत् ।
 उशद्भ्यश्च इत्युशत्-भ्यः । गतम् । अस्तु ॥ [४२] इदुतोऽविपश्चिपश्चस्य च ॥ ॥८॥
 ये । वाजिनम् । परिपश्यन्तीति परि-पश्यन्ति । एकम् । ये । ईम् । आहुः ।
 सुरभिः । निरिति । इह । इति ॥ ये । च । अर्वतः । माः सुभिख्यामिति मा-स-भि
 ख्याम् । उपासतु इत्युप-आसते । उतो इति । तेषाम् । अभिगूर्तिरित्यभि-गूर्तिः ।
 नः । इन्वतु ॥ यत् । नीरूपणम् । माः स्पचन्याः । उखायाः । या । पात्राणि । यूष्णः ।
 आसेचनानीत्या-सेचनानि ॥ ऊष्मण्या । अपिधानेत्यपि-धाना । चरुणाम् । अङ्गाः ।
 सूनाः । परीति । भूपन्ति । अश्वम् ॥ निक्रमणमिति नि-क्रमणम् । निपदनमिति
 नि-सदनम् । विवर्तनमिति वि-वर्तनम् । यत् । च । पक्षिशम् । अर्वतः ॥ यत् । च ।
 एषौ । यत् । च । घामिम् । [४३] जघासं । सर्वा । ता । ते । अपीति । देवेषु ।
 अस्तु ॥ मा । त्वा । अग्निः । घ्नयितु । धूमगन्धिरिति धूम-गन्धिः । मा । उखा ।
 प्रार्जन्ती । अभीति । विक्त । जग्निः ॥ इष्टम् । वीतम् । अभिगूर्तमित्यभि-गूर्तम् ।
 वपद्कृतमिति वपद्-कृतम् । तम् । देवासः । प्रतीति । गृम्णन्ति । अश्वम् ॥ यत् ।
 अर्थाय । वासः । उपस्तृणन्तीत्युप-स्तृणन्ति । अधीवासमित्यधि-वासम् । या । हि
 रण्यानि । अस्मै ॥ सन्दानमिति स-दानम् । अर्वन्तम् । पक्षिशम् । प्रिया । देवेषु ।
 एति । यामयन्ति ॥ यत् । ते । सादे । महंसा । शकृतस्येति श-कृतस्य । पार्णिषा ।

वा । कशंया । [४४] वा । तुतोर्द ॥ सुचा । इव । ता । हविषः-१ अच्वरेषु । सर्वा ।
 ता । ते । ब्रह्मणा । सू दयामि ॥ चतुस्त्रिंशदितिचतुः-त्रिंशत् । वाजिनः । देव
 बन्धोरितिदेव-बन्धोः । वद्धीः । अश्वस्य । स्वधितिरितिस्व-धितिः । समिति । एति ॥
 अच्छिद्रा । गात्रा । वयुर्ना । कृणोत । परुषपरुषरितिपरुः-परुः । अनुघुष्येतनु-घुष्य ।
 वीति । शस्त ॥ एकः । त्वष्टुः । अश्वस्य । विशस्तेतिवि-शस्ता । द्वा । यन्तारा ।
 भवतः । तथा । ऋतुः ॥ या । ते । गात्राणाम् । ऋतुथेत्यृत-था । कृणोमि । तातेति
 ता-ता । पिण्डानाम् । प्रेति । जुहोमि । अग्नौ ॥ मा । त्वा । तपत् । [४५] प्रियः ।
 आत्मा । अप्रियन्तमित्यपि-यन्तम् । मा । स्वधितिरितिस्व-धितिः । तनुवः । एति ।
 तिष्ठिपत् । ते ॥ मा । ते । गृन्तुः । अविशस्तेत्यवि-शस्ता । अतिहायेत्यति-हाय ।
 छिद्रा । गात्राणि । असिना । मियु । कः ॥ न । वे । उ । एतत् । म्रियसे । न ।
 रिष्यसि । देवान् । इत् । एपि । पथिमिरितिपथि-भिः । सुगेभिरितिसु-गेभिः ॥ ह
 गीइति । ते । युञ्जा । पृषतीइति । अभूताम् । उपेति । अस्थात् । वाजी । धुरि । रा
 संभस्य ॥ सुगव्यमिति सु-गव्यम् । नः । वाजी । स्वश्वियमिति सु-अश्वियम् । पु-
 सः । पुत्रान् । उत । विश्वापुषमिति विश्व-पुषम् । रथिम् ॥ अनागास्त्वमित्यनागाः-
 त्वम् । नः । अदितिः । कृणोतु । रूपत्रम् । नः । अश्वः । वनताम् । हविष्मान् ॥
 [४६] घासिङ्कशंयातपदयिन्नवच ॥ * * * ॥ ९ ॥

अश्मन् यद्मोदेनमाशुः प्राचीञ्जीमूतस्य यदक्रन्दोमानो मित्रोयेवाजिनन्न
 व ॥ ९ ॥ अश्मन्मनोयुजमप्राचीमनुशर्मयच्छतुतेषामभिमूर्तिष्पद् चत्वारिंशत् ॥
 ॥ ४६ ॥ अश्मन् हविष्मान् ॥ हरिः ओ (३) म् ॥

इति चतुर्थकाण्डे षष्ठः प्रश्नः ॥

१ अत्र संहिताया स्थित उकार षट्शले हस्य उपापयन । नञा प्रातिशाख्ये—(अ ३ सू १५) 'मृतून् मिथुम
 कृज' इति ॥ अस्यार्थ — सू, तू, नू, मिथु, मशू, ऊ, इत्येतेषा पदानाम् ते दीर्घोऽन्यपर व्यञ्जनपर विभाग
 हस्यन्यमापयते । यथा—मोषृणइन्द्र । आतुनउप । एतशस्य नूरणे । असिनामिथुन । मशुदेववन । ऊर्ध्वऊपुण' ॥ शि
 क्षायामप्येतेषामन्यस्वरस्य संहिताया दीर्घताविधीयते,—'मोष्वातुनुरणेमशुदेवृकरशुनू' इति ॥ अस्य चार्थ —मापूय
 सुइतिपद, आपूय तु इतिपद, रणेपर नुइतिपद, देपर मशुइतिपद, क इतिपद धुइतिपद, 'शु, वल्, सु, नू'इतिपर 'उ'
 इतिपदश्च, एतानि संहिताया दीर्घान्तानि भवन्ति ॥ उदाहरणानि उक्तानि । अपिवागित— तमशुचिम । उदृगम् ।
 महामपु । अस्माभिर्नु ॥ इति ॥

अथ चतुर्थकाण्ड सप्तमः प्रश्नः ॥

हरिः ओ (४)म् ॥

अग्नाविष्णु इत्यग्ना-विष्णू । सजोपसेतिस-जोपसा । इमाः । वर्द्धन्तु । वाम् ।
गिरः ॥ द्युमैः । वाजैभिः । एति । गतम् ॥ वाजः । च । मे । प्रसवइतिप्र-सवः । च ।
मे । प्रयतिरितिप्र-यतिः । च । मे । प्रसितिरितिप्र-सितिः । च । मे । धीतिः । च । मे ।
कर्तुः । च । मे । स्वरः । च । मे । श्लोकः । च । मे । श्रावः । च । मे । श्रुतिः । च ।
मे । ज्योतिः । च । मे । सुर्वः । च । मे । प्राणइतिप्र-अनः । च । मे । अपानइत्यप-
अनः । [१] च । मे । व्यानइतिवि-अनः । च । मे । असुः । च । मे । चित्तम् । च । मे ।
आधीतमित्या-धीतम् । च । मे । वाक् । च । मे । मर्नः । च । मे । चक्षुः । च ।
मे । श्रोत्रम् । च । मे । दक्षः । च । मे । बलम् । च । मे । ओजः । च । मे । सहः ।
च । मे । आयुः । च । मे । जरा । च । मे । आत्मा । च । मे । तनूः । च । मे ।
शर्म । च । मे । वर्म । च । मे । अङ्गानि । च । मे । अस्थानि । च । मे । पंरू-
पि । च । मे । शरीराणि । च । मे ॥ [२] अपानस्तनूश्चमेष्टादशच ॥ ॥१॥

ज्यैष्ठ्यम् । च । मे । आधिपत्यमित्याधि-पत्यम् । च । मे । मन्धुः । च । मे ।
भ्रामः । च । मे । अमः । च । मे । अम्भः । च । मे । जेमा । च । मे । मंहिमा । च ।
मे । वरिमा । च । मे । प्रथिमा । च । मे । वर्ष्मा । च । मे । दाघुया । च । मे । वृद्धम् ।
च । मे । वृद्धिः । च । मे । सत्यम् । च । मे । श्रद्धेतिश्रत-धा । च । मे । जगत् ।
च । [३] मे । धर्मम् । च । मे । वशः । च । मे । त्विपिः । च । मे । क्रीडा । च । मे ।
मोर्दः । च । मे । जातम् । च । मे । जलिष्यमाणम् । च । मे । सूक्तमितिसु-उक्तम् ।
च । मे । सुकृतमितिसु-कृतम् । च । मे । चित्तम् । च । मे । वेद्यम् । च । मे । भूतम् ।
च । मे । भविष्यत् । च । मे । सुगमितिसु-गम् । च । मे । सुपथमितिसु-पथम् ।
च । मे । ऋद्धम् । च । मे । ऋद्धिः । च । मे । कृत्तम् । च । मे । कृत्तिः । च । मे ।
मतिः । च । मे । सुमतिरितिसु-मतिः । च । मे ॥ [४] जगच्चर्धिश्चतुर्दशच ॥ २॥

शम् । च । मे । मयः । च । मे । प्रियम् । च । मे । अनुकामइत्यनु-कामः ।
च । मे । कामः । च । मे । सौमनसः । च । मे । भद्रम् । च । मे । श्रेयः । च । मे ।

मे ॥ [१०] कृष्टं यज्ञाष्टाचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥५॥

अग्निः । च । मे । इन्द्रः । च । मे । सोमः । च । मे । इन्द्रः । च । मे ।
 सविता । च । मे । इन्द्रः । च । मे । सरस्वती । च । मे । इन्द्रः । च । मे । पूषा ।
 च । मे । इन्द्रः । च । मे । बृहस्पतिः । च । मे । इन्द्रः । च । मे । मित्रः । च । मे ।
 इन्द्रः । च । मे । वरुणः । च । मे । इन्द्रः । च । मे । तृष्ठा । च । [११] मे ।
 इन्द्रः । च । मे । धाता । च । मे । इन्द्रः । च । मे । विष्णुः । च । मे । इन्द्रः । च ।
 मे । अधिना । च । मे । इन्द्रः । च । मे । मरुतः । च । मे । इन्द्रः । च । मे । वि
 श्वे । च । मे । देवाः । इन्द्रः । च । मे । पृथिवी । च । मे । इन्द्रः । च । मे । अन्तरि
 ख्यम् । च । मे । इन्द्रः । च । मे । द्यौः । च । मे । इन्द्रः । च । मे । दिशः । च । मे ।
 इन्द्रः । च । मे । मूर्धा । च । मे । इन्द्रः । च । मे । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । च ।
 मे । इन्द्रः । च । मे ॥ [१२] तृष्ठाचद्योश्चमर्कविंशतिश्च ॥ ❀ ॥६॥

अशुः । च । मे । रुमिः । च । मे । अदाभ्यः । च । मे । अधिपतिरित्य
 धि-पतिः । च । मे । उपाः श्रुत्युप-अशुः । च । मे । अन्तर्यामइत्यन्तः-यामः ।
 च । मे । ऐन्द्रयायवइत्यैन्द्र-यायवः । च । मे । मैत्रावरुणइति मैत्रा-वरुणः । च । मे ।
 आश्विनः । च । मे । प्रतिप्रस्थानइति प्रति-प्रस्थानः । च । मे । शुकः । च । मे ।
 मन्थी । च । मे । आग्रयणः । च । मे । वैश्वदेवइति वैश्व-देवः । च । मे । ध्रुवः । च ।
 मे । वैश्वानरः । च । मे । ऋतुग्रहाइत्यृतु-ग्रहाः । च । [१३] मे । अतिग्राह्याइत्यति-
 ग्राह्याः । च । मे । ऐन्द्रमइत्यैन्द्र-अगः । च । मे । वैश्वदेवइति वैश्व-देवः । च । मे ।
 मरुत्वतीयाः । च । मे । ग्राहेन्द्रइति ग्राहा-इन्द्रः । च । मे । आदित्यः । च । मे ।
 सावित्रः । च । मे । सारस्वतः । च । मे । प्रोष्णः । च । मे । पालीवतइति पाली-
 वतः । च । मे । हारियोजन्इति हारि-योजन् । च । मे ॥ [१४] ऋतुग्रहाश्चतु
 स्त्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ❀ ॥७॥

इध्मः । च । मे । वरुणिः । च । मे । वेदिः । च । मे । धिष्ण्याः । च । मे ।
 सुचः । च । मे । चमसाः । च । मे । मापोणः । च । मे । स्वावः । च । मे । उपवाइत्यु
 प-स्वाः । च । मे । अग्निर्पाण्डुरिति पाणि-रग्निः । च । मे । दोणकलशइति दोण-कलशः ।
 च । मे । वाय्व्यानि । च । मे । पृथिवीति पृथ-पृथ । च । मे । आध्वनीयइत्या-

धवनीयः । च । मे । आर्मीध्रमित्याग्नि-इध्रम् । च । मे । हविर्द्धानुमितिहविः-धानं
 च । मे । गृहाः । च । मे । सदः । च । मे । पुगोडाशाः । च । मे । पचताः ।
 मे । अवभृथइत्यव-भृथः । च । मे । स्वगाकारइतिस्वगा-कारः । च । मे ॥ [१५]
 गृहाश्चपोदशच ॥ ❀ ❀ ❀ ॥ ८

अग्निः । च । मे । धर्मः । च । मे । अर्कः । च । मे । सूर्यः । च । मे । प्रा
 इतिप्र-अनः । च । मे । अश्वमेधइत्यश्व-मेधः । च । मे । पृथिवी । च । मे । अदिति
 च । मे । दितिः । च । मे । द्यौः । च । मे । शर्कराः । अङ्गुलयः । दिशः । च । मे ।
 यज्ञेन । कल्पन्ताम् । ऋक् । च । मे । सामं । च । मे । स्तोमः । च । मे । यजुः
 च । मे । दीक्षा । च । मे । तपः । च । मे । ऋतुः । च । मे । व्रतम् । च । मे ।
 अहोरात्रयोरित्यहः-रात्रयोः । वृष्ट्या । गृहद्वयन्तरेइतिबृहत्-स्थन्तरे । च । मे । यज्ञेन
 कल्पेताम् ॥ [१६] दीक्षाऽष्टादशच ॥ ❀ ❀ ॥ ९।

गर्भाः । च । मे । वृक्षाः । च । मे । त्र्यविरितित्रि-अविः । च । मे । त्र्य
 वीतित्रि-अवी । च । मे । दित्यवाडितिदित्य-वाद् । च । मे । दित्यौही । च । मे ।
 पञ्चाविरितिपञ्च-अविः । च । मे । पञ्चावीतिपञ्च-अवी । च । मे । त्रिवृक्षइतित्रि-वृ
 क्षः । च । मे । त्रिवृक्षेतित्रि-वृक्षा । च । मे । तुर्यवाडितिदित्य-वाद् । च । मे । तु
 र्यौही । च । मे । पृष्टादितिपृष्ठ-वात् । च । मे । पृष्ठौही । च । मे । उरूपा । च । मे ।
 वशा । च । मे । ऋषभः । च । [१७] मे । वेहत् । च । मे । अनङ्गान् । च । मे ।
 धेनुः । च । मे । आयुः । यज्ञेन । कल्पताम् । प्राणइतिप्र-अनः । यज्ञेन । कल्पताम् ।
 अपानइत्यप-अनः । यज्ञेन । कल्पताम् । व्यानइतिवि-अनः । यज्ञेन । कल्पताम् ।
 चक्षुः । यज्ञेन । कल्पताम् । श्रोत्रम् । यज्ञेन । कल्पताम् । मनः । यज्ञेन । कल्प
 ताम् । वाक् । यज्ञेन । कल्पताम् । आत्मा । यज्ञेन । कल्पताम् । यज्ञः । यज्ञेन । कल्प
 ताम् ॥ [१८] ऋषभश्चत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥ १०॥

एका । च । मे । तिस्रः । च । मे । पञ्च । च । मे । सप्त । च । मे । नव । च ।
 मे । एकादश । च । मे । त्रयोदशेतित्रयः-दश । च । मे । पञ्चदशेतिपञ्च-दश । च ।
 मे । सप्तदशेतिपञ्च-दश । च । मे । नवदशेतिनव-दश । च । मे । एकविंशतिरि
 त्येक-विंशतिः । च । मे । त्रयोविंशतिरितित्रयः-विंशतिः । च । मे । पञ्च

वि० शक्तिरितिपञ्च-वि० शक्तिः । च । मे । सप्तवि० शक्तिरितिपञ्च-वि० शक्तिः । च ।
 मे । नववि० शक्तिरितिपञ्च-वि० शक्तिः । च । मे । एकत्रि० शक्तिरितिपञ्च-वि० शक्तिः ।
 च । मे । त्रयस्त्रि० शक्तिरितिपञ्च-वि० शक्तिः । च । [१९] मे । चतस्रः । च । मे । अ
 षो । च । मे । द्वादश । च । मे । पौडश । च । मे । वि० शक्तिः । च । मे । चतुर्वि०
 शक्तिरितिचतुः-वि० शक्तिः । च । मे । अष्टावि० शक्तिरितिपञ्च-वि० शक्तिः । च । मे ।
 द्वात्रि० शत् । च । मे । पद्त्रि० शक्तिरितिपञ्च-वि० शक्तिः । च । मे । चत्वारि० शत् ।
 च । मे । चतुश्चत्वारि० शक्तिरितिचतुः-चत्वारि० शत् । च । मे । अष्टार्चत्वारि० श
 दित्यष्टा-चत्वारि० शत् । च । मे । वार्जः । च । प्रसवइतिप्र-सवः । च । अपिज
 इत्यपि-जः । च । क्रतुः । च । सुर्वः । च । मूर्द्धा । च । व्यश्नियइतिवि-अश्नियः ।
 च । आन्त्यायनः । च । अन्यः । च । भौतनः । च । भुवनः । च । अधिपतिरि
 त्यधि-पतिः । च ॥ [२०] त्रयस्त्रि० शत्त्रयस्त्रि० एकदशच ॥ ❀ ॥११॥

वार्जः । नः । सप्त । प्रदिशइतिप्र-दिशः । चतस्रः । वा । पगवतइतिपरा-चतः ॥
 वार्जः । नः । विश्वैः । देवैः । धनसातावितिधन-साता । इह । अवतु ॥ विश्वे ।
 अद्य । मरुतः । विश्वे । ऊती । विश्वे । भवन्तु । अमर्यः । समिद्धाइतिसं-इद्धाः ॥
 विश्वे । नः । देवाः । अर्वासा । एति । गमन्तु । विश्वम् । अस्तु । द्रविणम् । वार्जः ।
 अस्मेइति ॥ वार्जस्य । प्रसवमितिप्र-सवम् । देवाः । रथैः । यात । हिरण्यैः ॥ अग्निः ।
 इन्द्रः । बृहस्पतिः । मरुतः । सोमपीतयइतिसोम-पीतये ॥ वार्जेवाजइतिवार्जे-वा
 जे । अवत । वाजिनः । नः । धनेषु । [२१] विप्राः । अमृताः । ऋतज्ञात्यृत-ज्ञाः ॥
 अस्य । मध्वः । पिवत । मादयध्वम् । तृषाः । यात । पथिभिरितिपथि-भिः । देव
 यानेरितिदेव-यानैः ॥ वार्जः । पुस्तात् । उत । मध्यतः । नः । वार्जः । देवान् ।
 ऋतुभिरित्यृत-भिः । कृत्वाति ॥ वार्जस्य । हि । प्रसवइतिप्र-सवः । नन्नमीति ।
 विश्वाः । आशाः । वार्जपतिरितिवार्ज-पतिः । भवेयम् ॥ पर्यः । पृथिव्याम् । पर्यः ।
 ओषधीषु । पर्यः । दिवि । अन्तरिक्षे । पर्यः । धाम् ॥ पर्यस्वती । प्रदिशइतिप्र-
 दिशः । सन्तु । मर्ह्यम् ॥ समिति । मा । सृजामि । पर्यसा । वृतेन । समिति ।
 मा । सृजामि । अपः । [२२] ओषधीभिरित्योषधि-भिः ॥ सः । अहम् । वार्जम् ।
 सनेयम् । अग्ने ॥ नक्तोपार्सा । समनसेतिस-मनसा । विरूपेइतिवि-रूपे ॥

इति । शिशुम् । एकम् । समीचीइति ॥ द्यावा । रूपाम् । रुक्मः । न अन्तः । वीति ।
 भाति । देवाः । अग्निम् । धारयन्नू । द्रविणोदाइतिद्रविणः-दाः ॥ समुद्रः । असि ।
 नभस्वान् । आर्द्रदानुरित्यार्द्र-दानुः । शम्भूरितिशं-भूः । मयोभूरितिमयः-भूः । अ
 भीति । मा । वाहि । स्वाहा । मारुतः । असि । मरुताम् । गणः । शम्भूरितिशं-
 भूः । मयोभूरितिमयः-भूः । अभीति । मा । वाहि । स्वाहा । अवस्युः । असि ।
 दुर्वस्वान् । शम्भूरितिशं-भूः । मयोभूरितिमयः-भूः । अभीति । मा । वाहि । स्वा
 हा ॥ [२३] धनेष्वपोदुर्वस्वाञ्छम्भूमयोभूरुग्निमादेव ॥ ॥१२॥

अग्निम् । युजिम् । शवंसा । घृतेन । दिव्यम् । सुपर्णमितिसु-पर्णम् । वयं
 सा । बृहन्तम् ॥ तेन । वयम् । पतेम । ब्रध्नस्यं । विष्टपम् । सुवं । रुहाणाः । अ
 धीति । नाके । उत्तमइत्युत्-तमे ॥ इमौ । ते । परूपौ । अजरो । पतत्रिणः । या
 भ्याम् । रक्षासि । अपहृसीत्यप-हृसि । अग्ने ॥ ताभ्याम् । पतेम । सुकृतमि
 तिसु-कृताम् । उ । लोकम् । यत्र । ऋषयः । प्रथमजाइतिप्रथम-जाः । ये । पुराणाः ॥
 चित् । असि । समुद्रयोनिरितिसमुद्र-योनिः । इन्दुः । दक्षः । ज्येनः । ऋतावेत्युत-
 वा ॥ हिरण्यपरूपइतिहिरण्य-परूपः । शकुनः । भुरग्युः । महान् । सधस्थइतिसध-
 स्थे । ध्रुवः । [२४] । एति । निपत्तइतिनि-सत्तः ॥ नमः । ते । अस्तु । मा । मा ।
 हिंसीः । विश्वस्य । मूर्द्धा । अधीति । तिष्ठसि । श्रितः ॥ समुद्रे । ते । हृदयम् ।
 अन्तः । आयुः । द्यावापृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । भुवनेषु । अपितेइति ॥ उद्रः ।
 दत्त । उदधिमित्युद-धिम । भिन्त । दिवः । पर्जन्यात् । अन्तरिक्षात् । पृथिव्याः ।
 ततः । नः । वृष्ट्या । अवत ॥ दिवः । मूर्द्धा । असि । पृथिव्याः । नाभिः । ऊर्क् ।
 अपाम् । ओषधीनाम् ॥ विश्वायुरिति विश्व-आयुः । शर्म । सप्रथाइतिस-प्रथाः । नमः ।
 पथे ॥ येन । ऋषयः । तपसा । सत्रम् । [२५] आसंत । इन्द्रानाः । अग्निम् । सुवं ।
 आभरन्तइत्या-भरन्तः ॥ तस्मिन् । अहम् । नीति । दधे । नाके । अग्निम् । एतम् ।
 यम् । आहुः । मनवः । स्तीर्णवर् हिप्रमितिस्तीर्ण-वर् हिप्रम् ॥ तम् । पर्वीभिः । अ
 न्विति । गच्छेम । देवाः । पुत्रः । भ्रातृभिगितिभ्रातृ-भिः । उत । वा । हिरण्यैः । नाकम् ।
 गृह्णानाः । सुकृतस्येतिसु-कृतस्य । लोके । तृतीयैः । पृष्टे । अधीति । शेषने । दिवः ॥
 एति । वाचः । मध्यम् । अरुहत् । भुरग्युः । अयम् । अग्निः । मत्पतिगितिमत-पतिः ।

चेकिंतानः ॥ पृष्ठे । पृथिव्याः । निहितइतिनिहितः । दविद्युतत् । अधस्पदमित्यधः-
 पदम् । कृणुते । [२६] ये । पृतन्यवः ॥ अयम् । अग्निः । वीरतमइतिवीर-तमः । व
 योधाइतिवयः-धाः । सहस्रियः । दीप्यताम् । अप्रयुच्छन्नित्यप्र-युच्छन्न ॥ विभ्राजं
 मानइतिवि-भ्राजमानः । सरिस्यं । मध्ये । उपं । प्रेतिं । यातु । दिव्यानिं । धामं ॥
 सम् । प्रेतिं । न्यवध्वम् । अन्विति । सम् । प्रेतिं । यातु । अग्नें । पथः । देवयाना
 नितिदेव-यानान् । कृणुध्वम् ॥ अस्मिन् । सधस्थइतिसध-स्थे । अधीति । उत्तरस्मि
 न्नित्युत्तरस्मिन् । विश्वे । देवाः । यजमानः । च । सीदत ॥ येन । सहस्रम् । व
 हंसि । येन । अग्ने । सर्ववेदसमिति सर्व वेदसम् ॥ तेन । इमम् । यज्ञम् । नः । वह ।
 देवयानइतिदेव-यानः । यः । [२७] उत्तमइत्युत्त-तमः ॥ उदिति । बुध्यस्व । अग्ने ।
 प्रतीति । जागृहि । एनम् । इष्टापूर्तेइतीष्टा-पूर्ते । समिति । सृजेथाम् । अयम् ।
 च ॥ पुनः । कृण्वन् । त्वा । पितरम् । युवानम् । अन्वातासीदित्यनु-आता-
 सीत् । त्वयि । तन्तुम् । एतम् ॥ अयम् । ते । योनिः । ऋत्विजः । यतः । जातः ।
 अरोचथाः ॥ तम् । जानन्न । अग्ने । एति । गेह । अर्थ । नः । वर्द्धय । शयिम् ॥
 [२८] ध्रुवस्सत्रङ्गुणेत्यस्मत्त्रिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥ १३ ॥

मम । अग्ने । वचैः । विहवेष्विति विहवेषु । अस्तु । वयम् । त्वा । इन्धानाः ।
 तनुर्वम् । पुपेम् ॥ मह्यम् । नमन्ताम् । प्रदिशइतिप्र-दिशः । चतस्रः । त्वया । अ
 ध्यख्येणेत्यधि-अख्येण । पृतनाः । जयेम् ॥ मम । देवाः । विहवइतिवि-हवे । सन्तु ।
 सर्वे । इन्द्रावन्तइतीन्द्र-वन्तः । मरुतः । विष्णुः । अग्निः ॥ मम । अन्तरिख्यम् ।
 उरु । गोपम् । अस्तु । मह्यम् । वातः । पवताम् । कामे । अस्मिन् ॥ मयि । देवाः ।
 द्रविणम् । एति । यजन्ताम् । मयि । आशीरित्या-शीः । अस्तु । मयि । देवहूति
 रितिदेव-हूतिः ॥ दैव्या । होतारा । वनिषन्त । [२९] पूर्वे । अरिंशः । स्याम् । त
 नुवा । सुवीराइतिसु-वीराः ॥ मह्यम् । यजन्तु । मम । यानि । हव्या । आकूतिरि
 त्या-कूतिः । सत्या । मर्नसः । मे । अस्तु ॥ एनः । मा । नीति । गाम् । कृतमत् ।
 चन । अहम् । विश्वे । देवासः । अधीति । वोचत । मे ॥ देवीः । पदुर्वीरितिपद-उर्वीः ।
 उरु । नः । कृणोतु । विश्वे । देवासः । इह । वीग्यध्वम् ॥ मा । हास्महि । प्रजयेतिप्र-

जया । मा । तनूभिः । मा । रधाम् । द्विपते । सोम । गजन्तु ॥ अग्निः । मन्युम् ।
 प्रतिनुदन्नितिप्रति-नुदन् । पुरस्तात् । [३०] अदब्धः । गोपाइतिगो-पाः । परीति ।
 पाहि । नः । त्वम् ॥ प्रत्यञ्चः । यन्तु । निशुतइतिनि-शुतः । पुनः । ते । अमा ।
 एषाम् । चित्तम् । प्रबुधेतिप्र-बुधा । वीति । नेशत् ॥ धाता । धातृणाम् । भुवन
 स्य । यः । पतिः । देवम् । सवितारम् । अभिमातिपाहमित्यभिमाति-साहम् ॥ इमम् ।
 यज्ञम् । अश्विना । उभा । बृहस्पतिः । देवाः । णन्तु । यजमानम् । न्यर्थादितिनि-
 अर्थात् ॥ उरूयचाइत्युरु-व्यचाः । नः । महिपः । शर्म । यः सत् । अस्मिन् । हवे ।
 पुरुहूतइतिपुरु-हूतः । पुरुषु ॥ सः । नः । प्रजायाइतिप्र-जायै । हर्यश्वेतिहरि-अश्व ।
 मृदुय । इन्द्र । मा । [३१] नः । शिरिषः । मा । परेति । दाः ॥ ये । नः । सपत्नाः । अपेति ।
 ते । भवन्तु । इन्द्राभिभ्यामितीन्द्राभिभ्याम् । अवेति । बाधामहे । तान् ॥ वसवः ।
 रुद्राः । आदित्याः । उपरिस्पृशमित्युपरि-स्पृशम् । मा । उग्रम् । चेत्तरम् । अधि
 जमित्यधि-राजम् । अक्रन् ॥ अर्वाञ्चम् । इन्द्रम् । अमुतः । हवामहे । यः । गोजि
 दितिगो-जित् । धनजिदितिधन-जित् । अश्वजिदित्यश्व-जित् । यः ॥ इमम् । नः ।
 यज्ञम् । विहवइतिवि-हवे । जुपस्व । अस्य । कुर्मः । हरिवइतिहरि-वः । मेदिनम् । त्वा ॥
 [३२] वनिपन्तपुरस्तान्मात्रिचत्वारिंशच्च ॥ ❀ ❀ ॥ १४ ॥

अग्नेः । मन्वे । प्रथमस्य । प्रचेतसइतिप्र-चेतसः । यम् । पाञ्चजन्यमितिपाञ्च-
 जन्यम् । ब्रह्मवः । समिन्धतइतिसं-इन्धते ॥ विश्वस्याम् । विशि । प्रविविशिवां
 समितिप्र-विविशिवांसम् । ईमहे । सः । नः । मुञ्चतु । अहंसः ॥ यस्य । इदम् ।
 प्राणदितिप्र-अनत् । निमिपदितिनि-मिपत् । यत् । एजति । यस्य । जातम् । ज
 नमानम् । च । केवलम् ॥ स्तौमि । अभिम् । नाथितः । जोहवीमि । सः । नः ।
 मुञ्चतु । अहंसः ॥ इन्द्रस्य । मन्ये । प्रथमस्य । प्रचेतसइतिप्र-चेतसः । वृत्रघ्नइति
 वृत्र-घ्नः । स्तोमाः । उपेति । माम् । उपागुरित्युप-आगुः ॥ यः । दाशुपः । सुकृत
 इतिसु-कृतः । हवम् । उपेति । गन्ता । [३३] सः । नः । मुञ्चतु । अहंसः ॥ यः ।
 सङ्ग्राममितिसं-ग्रामम् । नयति । समिति । वशी । युधे । यः । पुष्टानि । सः सृज
 तीतिसं-सृजति । त्रयाणि ॥ स्तौमि । इन्द्रम् । नाथितः । जोहवीमि । सः । नः ।
 मुञ्चतु । अहंसः ॥ मन्वे । वाम् । मित्रावरुणेतिमित्रा-वरुणा । तस्य । वित्तम् ।

सत्यौजसेतिसत्य-ओजसा । दृ५ हणा । यम् । नुदेथेइति ॥ या । राजानम् । सरथ
 मितिस-रथम् । याथः । उग्रा । ता । नः । मुञ्चतम् । आगंसः ॥ यः । वाम् । रथः ।
 ऋजुरश्मिरित्यृजु-रश्मिः । सत्यधर्मेतिसत्य-धर्मा । मिथु । चरन्तम् । उपयातीत्युप-
 याति । दूपयन् ॥ स्तौमि । [३४] मित्रावरुणेतिमित्रा-वरुणा । नाथितः । जोह
 वीमि । तौ । नः । मुञ्चतम् । आगंसः ॥ वायोः । सवितुः । विदथानि । मन्महे ।
 यो । आत्मन्वदित्यात्मन्-वत् । विभृतः । यो । च । रूपतः ॥ यो । विश्वस्य । परि
 भू इतिपरि-भू । वभूवतुः । तौ । नः । मुञ्चतम् । आगंसः ॥ उपेति । श्रेष्ठाः । नः ।
 आशिषइत्या-शिषः । देवयोः । धर्मे । अस्थिन् ॥ स्तौमि । वायुम् । सवितारम् ।
 नाथितः । जोहवीमि । तौ । नः । मुञ्चतम् । आगंसः ॥ स्थीतमावितिगथि-तमौ ।
 स्थीनाम् । अहे । ऊतये । शुभम् । गमिष्ठौ । सुयमेभिरितिसु-यमेभिः । अश्वैः ॥
 ययोः । [३५] वाम् । देवो । देवेपुं । अनिशितमित्यनि-शितम् । ओजः । तौ ।
 नः । मुञ्चतम् । आगंसः ॥ यत् । अयातम् । बहत्तुम् । सूर्यायाः । त्रिचक्रेणेतित्रि-
 चक्रेण । स५ सदमितिसंसदम् । इच्छमानौ ॥ स्तौमि । देवौ । अश्विनौ । नाथितः ।
 जोहवीमि । तौ । नः । मुञ्चतम् । आगंसः ॥ मरुताम् । मन्वे । अधीति । नः । ब्रुव
 न्तु । प्रेति । इमाम् । वाचम् । विश्वाम् । अवन्तु । विश्वे ॥ आश्वन् । हुवे । सुय
 स्नानितिसु-यमान् । ऊतये । ते । नः । मुञ्चन्तु । एनंसः ॥ तिग्मम् । आयुधम् । वी
 दितम् । सहस्वत् । दिव्यम् । शर्द्धः । [३६] पृतनासु । जिष्णु ॥ स्तौमि । देवान् ।
 मरुतः । नाथितः । जोहवीमि । ते । नः । मुञ्चन्तु । एनंसः ॥ देवानां । मन्वे ।
 अधीति । नः । ब्रुवन्तु । प्रेति । इमाम् । वाचम् । विश्वाम् । अवन्तु । विश्वे ॥ आ
 श्वन् । हुवे । सुयमानितिसु-यमान् । ऊतये । ते । नः । मुञ्चन्तु । एनंसः ॥ यत् ।
 इदम् । मा । अभिशोचतीत्यभि-शोचन्ति । पौरुषेयेण । दैव्येन ॥ स्तौमि । विश्वान् ।
 देवान् । नाथितः । जोहवीमि । ते । नः । मुञ्चन्तु । एनंसः ॥ अन्विति । नः । अद्य ।
 अनुमतिरित्यनु-मतिः । अन्विति । [३७] इत् । अनुमतइत्यनु-मते । त्वम् । वैश्वानरः ।
 नः । ऊत्या । पृष्ठः । दिवि ॥ येइति । अप्रथेताम् । अमितेभिः । ओजोभिरि
 त्योजः-भिः । येइति । प्रतिष्ठेइतिप्रति-स्थे । अभवताम् । वसूनाम् ॥ स्तौमि । द्यावा
 पृथिवीइतिद्यावा-पृथिवी । नाथितः । जोहवीमि । तेइति । नः । मुञ्चतम् । अ५ हंसः ॥

उर्वीइति । रोदसीइति । वरिवः । कृणोतम् । खेत्रस्य । पत्नीइति । अधीति । नः । ब्रू
यातम् ॥ स्तौमि । द्यावापृथिवीइति द्यावा-पृथिवी । नाथितः । जोह्वीमि । तेइति । नः ।
मुञ्चतम् । अ० हंसः ॥ यत् । ते । वयम् । पुरुषत्रेति पुरुष-त्रा । यविष्ठ । अविद्वांसः ।
चकृम । कत् । चन । [३८] आगं ॥ कृधि । स्विति । अस्मान् । अदितेः । अ
नागाः । वीति । एना० सि । शिश्रथः । विष्वक् । अग्ने ॥ यथा । ह । तत् । बसवः ।
गौर्यम् । चित् । णदि । सिताम् । अमुञ्चत । यजत्राः ॥ एवा । त्वम् । अस्मत् ।
प्रेति । मुञ्च । वीति । अ० हंसः । प्रेति । अतारि । अग्ने । प्रतरामिति प्र-तराम् । नः ।
आयुः ॥ [३९] गन्तादूपयन् स्तौमियोऽश्वर्द्धोऽनुमतिस्त्वनचतुस्त्रि० शच्च ॥ १५ ॥

अग्नेर्मन्वेयस्येदमिन्द्रस्ययस्सङ्गाममिन्द्रः सनोमुञ्चत्व० हंसः । मन्वेवान्तानो
मुञ्चतमार्गसः । योवाँवायोरुपगृथीतमौयदयातमश्विनौतौनोमुञ्चतमार्गसः । मरुता
न्तिग्ममरुतोदेवानाँयदिदविँश्वान्तेनोमुञ्चन्त्वेनसः । अनुनुउर्वीद्यावापृथिवी ते
नोमुञ्चतम० हंसोयत्ते ॥ * * *

अग्नाविष्णुज्यैष्ठ्यः शन्नोक्वाश्माचामिश्वाः शुश्रेष्मश्चामिश्चधर्मागर्भाश्चैका
चवाजो नो अमिँयुनजिममग्ने अग्नेर्मन्वेपञ्चदश ॥ १५ ॥ अग्नाविष्णु अग्निश्चवाजो नो
अदब्धोगोपानवन्त्रि० शत् ॥ ३९ ॥ अग्नाविष्णुप्रतरान् आयुः ॥ *

हरिः ओ (३) म् ॥

इति चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः ॥

तैत्तिरीयसंहितापदपाठे चतुर्थकाण्डस्समाप्तः ॥

—* चतुर्थकाण्डस्य प्रश्नादिसङ्ख्यानिर्णयः *

प्रश्नाः	अनुवाकाः	पञ्चाशतः	पदानि
१	११	४६	२२९३
२	११	४८	२४९८
३	१३	३६	१८४४
४	१२	३७	१८८७
५	११	२७	१२३४
६	९	४८	२३३१
७	१५	३९	२००८

—* संहतसङ्ख्या *